

วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย : การสร้างสรรค์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม

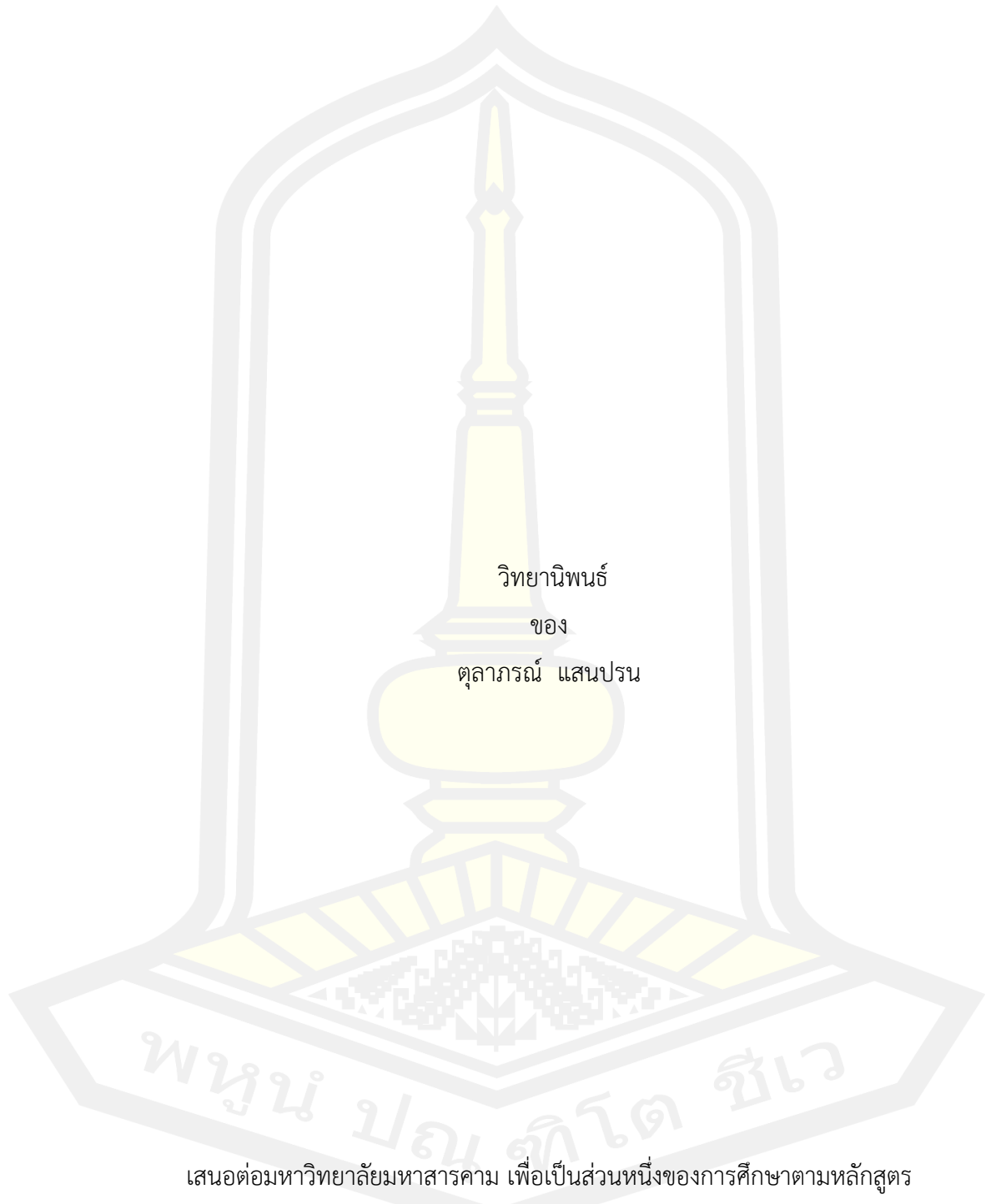
วิทยานิพนธ์
ของ
ตุลาภรณ์ แสนปรน

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

พฤษภาคม 2565

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย : การสร้างสรรค์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม

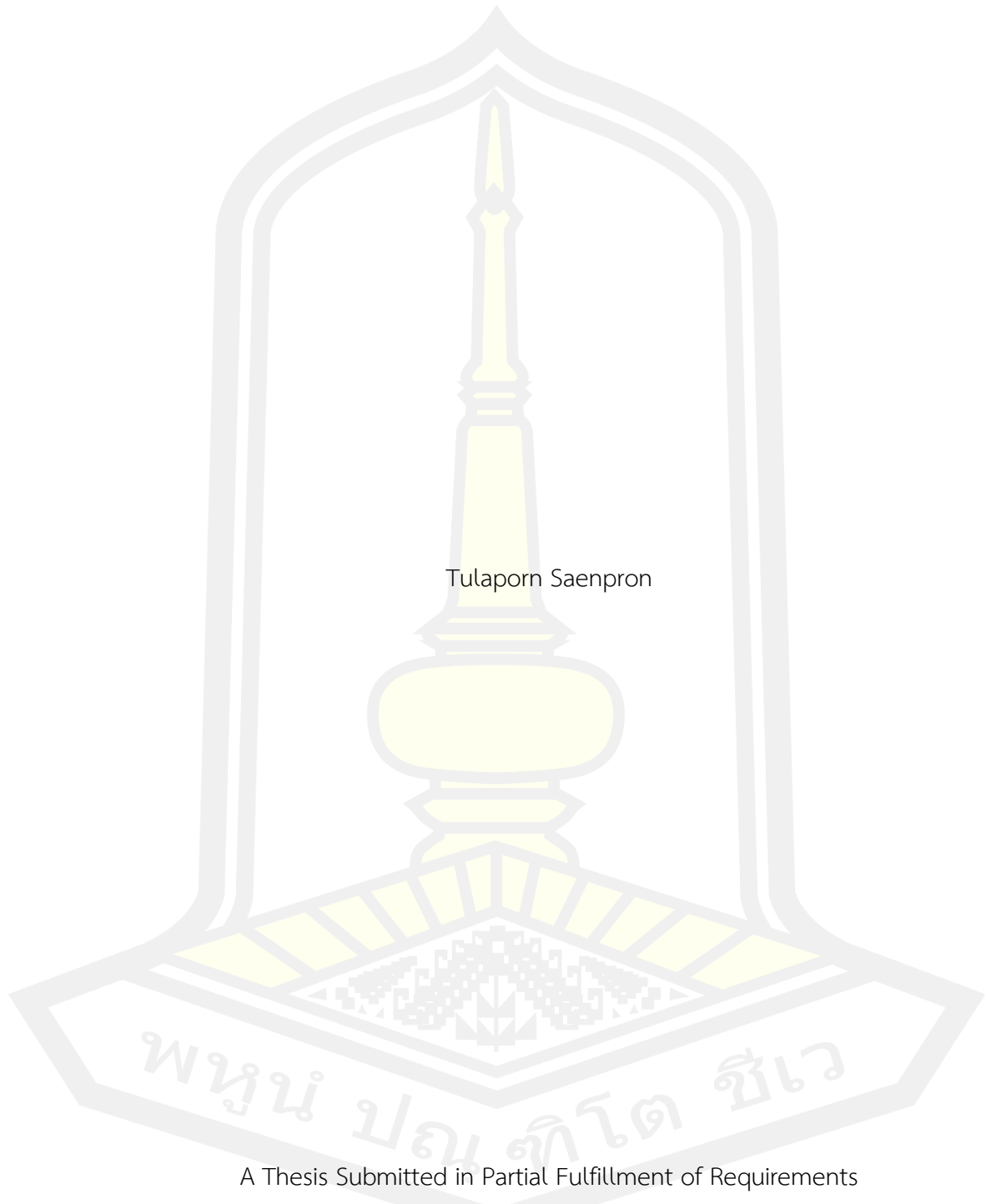
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

พฤษภาคม 2565

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Buddha' s Prediction Literature in Thai Society : Creation and Cultural Interpretation

Tulaporn Saenpron

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Doctor of Philosophy (Thai)

May 2022

Copyright of Maharakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวตุลาภรณ์ แสน
ปรน แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รศ. ดร. นิตยา วรณกิติร์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ศ. ดร. ปฐุม หงษ์สุวรรณ)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. ราชนัย นิลวรรณภา)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ผศ. ดร. พิสิทธิ์ กอบบุญ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(รศ. ดร. นิตยา วรณกิติร์)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

.....
(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย : การสร้างสรรค์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม		
ผู้วิจัย	ตุลาภรณ์ แสนปรน		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร. ปฐม หงษ์สุวรรณ		
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	สาขาวิชา	ภาษาไทย
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2565

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีความมุ่งหมายของการวิจัย 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในด้านรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรม 2) เพื่อศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายกับการสร้างสรรค์ในสังคมไทย และ 3) เพื่อศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย งานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดการสร้างสรรค์วรรณกรรม และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม มาวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดทางวรรณกรรมศึกษา แนวคิดทางคติชนวิทยาและมานุษยวิทยา อื่น ๆ เพื่อเป็นแนวคิดเสริมให้การวิเคราะห์มีความละเอียดมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย พบว่า วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยโดยแบ่งตามภูมิภาค จำนวน 73 เรื่อง มีเนื้อหาที่นำมาประกอบสร้างสามารถแบ่งตามการสร้างสรรค์ได้เป็น 4 กลุ่ม กล่าวคือ 1) วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีต้นเค้ามาจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนา 2) วรรณกรรมพุทธทำนายที่ได้รับอิทธิพลจากปัญญาอันตรธาน 3) วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติพระพุทธรูป และ 4) วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาแทรกอยู่ในวรรณกรรมท้องถิ่น

ด้านรูปแบบ เนื้อหา และลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย พบว่า รูปแบบของวรรณกรรมพุทธทำนาย มีการแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว และร้อยกรองตามลักษณะของฉันทลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแต่ละภูมิภาคมีอิสระในการใช้รูปแบบที่แตกต่างกัน ตามความนิยมของแต่ละภูมิภาค

ด้านเนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนาย สามารถแบ่งได้ เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบิน 2) วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มคำพยากรณ์ และ 3) วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานสถานที่ ด้านลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนาย ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะเด่นด้านรูปแบบ คือ ด้านคำประพันธ์และด้านการใช้ภาษาท้องถิ่น และลักษณะเด่นด้านเนื้อหา คือ ก)

เนื้อหาเกี่ยวกับการทำนายเหตุการณ์ในอนาคต ข) เนื้อหาเกี่ยวกับการสั่งสอน ค) เนื้อหาเกี่ยวกับการสะท้อนสภาพสังคม และ ง) เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา

ด้านการสร้างสรรค์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย พบว่า มีลักษณะของการสร้างสรรค์ 6 ประเด็น คือ 1) การสร้างสรรค์ด้านรูปแบบของเนื้อหา 2) การสร้างสรรค์วรรณกรรมพุทธทำนายด้านแนวคิด 3) การสร้างสรรค์ด้านตัวละคร 4) การสร้างสรรค์ด้านสถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ 5) การสร้างสรรค์ด้านการใช้ภาษาและวรรณศิลป์

ด้านการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม พบการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมได้ 6 ประการ คือ 1) วัฒนธรรมทางศาสนา คำทำนายมีความเชื่อมโยงกับศาสนาในด้านความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ 2) วัฒนธรรมทางสังคม และการเมือง 3) วัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ 4) วัฒนธรรมทางเพศ 5) วัฒนธรรมทางชนชั้น ได้แก่ ชนชั้นปกครอง ชนชั้นขุนนางข้าราชการ และชนชั้นผู้ใต้ปกครอง/ไพร่ราษฎร และพระสงฆ์/นักบวช 6) วัฒนธรรมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ธรรมชาติเป็นผู้ทำลาย ความวิปริตผิดธรรมชาติ 7) วัฒนธรรมสมัยนิยม

โดยสรุป วรรณกรรมพุทธทำนาย เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ที่มีความแพร่หลายและมีการรับรู้ของคนในสังคมไทย การสร้างสรรค์ของวรรณกรรมทำให้เห็นความสำคัญของวรรณกรรมในฐานะวรรณกรรมพุทธศาสนา อีกทั้งยังนำเสนอให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมทำให้เข้าใจคนในสังคมไทยเป็นอย่างดี

คำสำคัญ : วรรณกรรมพุทธทำนาย, การสร้างสรรค์, การสื่อความหมายทางวัฒนธรรม

พหุบัน ปณฺ ทิโต ชิว

TITLE	Buddha' s Prediction Literature in Thai Society : Creation and Cultural Interpretation		
AUTHOR	Tulaporn Saenpron		
ADVISORS	Professor Pathom Hongsuwan , Ph.D.		
DEGREE	Doctor of Philosophy	MAJOR	Thai
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2022

ABSTRACT

The objectives of this dissertation were to study 1) the patterns and contents of Buddha prediction literatures 2) the creations of Buddha prediction literature in Thai society and 3) the cultural interpretations in Thai society. This dissertation selected the concepts of literature creation and cultural interpretation to analyze the Buddha prediction literatures. This was the utilizing the concepts of literature studies, folklores and sociology into this research work for more accuracy analysis.

The result found that the 73 titles of Buddha prediction literatures in Thai society from each region had 4 groups of contents. Firstly, Buddha prediction literatures came from religious scriptures. Secondly, Buddha prediction literatures were influenced by Panca Antaradhana religious scripture. Thirdly, Buddha prediction literatures had a content of Buddha bibliography. Fourthly, Buddha prediction literatures appeared in local literatures.

The patterns, the contents, and the characteristics of Buddha prediction literatures in Thai society were found that the patterns of Buddha prediction literature written in prose and verse that were differently following each local versification and popularity. The contents of Buddha prediction literatures were divided into 3 groups; Mahasupina, the prediction, and the legends of the place, relics, and footprints. The characteristics of Buddha prediction literatures were found

that the outstanding patterns was the styles of writing, and dialects usage. For outstanding contents were 1) forecasting 2) teaching 3) social reflection and 4) religious.

The creation of Buddha prediction literatures in Thai society found that there were 6 styles were 1) the content pattern 2) theme 3) character 4) place/the sacred space and 5) language usage and art created language.

The cultural interpretations found 6 meanings consisting of 1) religious culture; the prediction linked to religious about the old beliefs, Buddhism beliefs, and Hindu beliefs. 2) social and political culture 3) ethnic culture 4) gender culture 5) people class culture; ruling class, bureaucratic elite class, middle class, lower class and priest class 6) natural and environmental culture; nature as a destroyer and the abnormal and 7) popular culture

In summary, the Buddha prediction literatures were the written work involving Buddhism that was widespread and was aware among Thai people. The creation of literatures reflected the importance of literature in a position of religious literature. In addition, the Buddha prediction literatures presented the social phenomena via the cultural interpretation for understanding about Thai society and people.

Keyword : Buddha prediction literature, Creation, Cultural interpretation

พหุ ม ประ โท ชี เว

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้กำลังใจ และให้คำปรึกษาคำชี้แนะแก้ไข ตลอดจนความเอาใจใส่ต่อศิษย์ตลอดระยะเวลาในการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา วรรณกิตร์ ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิทธิ์ กอบบุญ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ราชันย์ นิลวรรณภา คณะกรรมการ ที่ได้ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ข้อแก้ไขปรับปรุงแก่ผู้วิจัยอันเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัย และทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามทุกท่าน ที่ให้กำลังใจ ติดตามความเคลื่อนไหว และให้คำชี้แนะในการทำวิทยานิพนธ์เมื่อผู้วิจัยนำเสนอรายงานความก้าวหน้า ตลอดจนเจ้าหน้าที่ระดับบัณฑิตศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ทุกท่าน ที่ช่วยเหลือจนกระทั่งวิทยานิพนธ์สำเร็จเป็นรูปเล่ม

ขอขอบคุณ เพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ทุกคนที่เป็นกัลยาณมิตรทางวิชาการ ที่คอยช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ตลอดจนเป็นกำลังใจที่ดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อประเสริฐ คุณแม่มณฑนา แสนปรน ผู้สั่งสอนให้มีความอดทน คอยให้กำลังใจ ให้โอกาสในการศึกษา ตลอดจนการรอคอยความสำเร็จของลูกมาโดยตลอด ขอขอบคุณพี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาวญาติสนิทมิตรสหาย ผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จทุกคน ขอขอบคุณร่างกาย และหัวใจที่แข็งแรง อดทน ต่อสู้ ฟันฝ่ากับอุปสรรคนานัปการจนมาถึงวันนี้ได้ “วันแห่งความสำเร็จ”

อนึ่ง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา (ระดับปริญญาเอก) ประจำปีงบประมาณ 2562 ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผู้วิจัยจึงใคร่ ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ตุลาภรณ์ แสนปรน

พูน ปณ ทัโต ชิว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	๗
สารบัญรูปภาพ.....	๘
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ภูมิหลัง.....	1
1.2 ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	6
1.3 คำถามหลักของการวิจัย.....	6
1.4 ความสำคัญของการวิจัย.....	6
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่.....	6
1.5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	7
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	16
1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
1.8.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมพุทธทำนาย.....	19
1.8.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์วรรณกรรม.....	26
1.8.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม.....	29
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	31
1.10 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	31

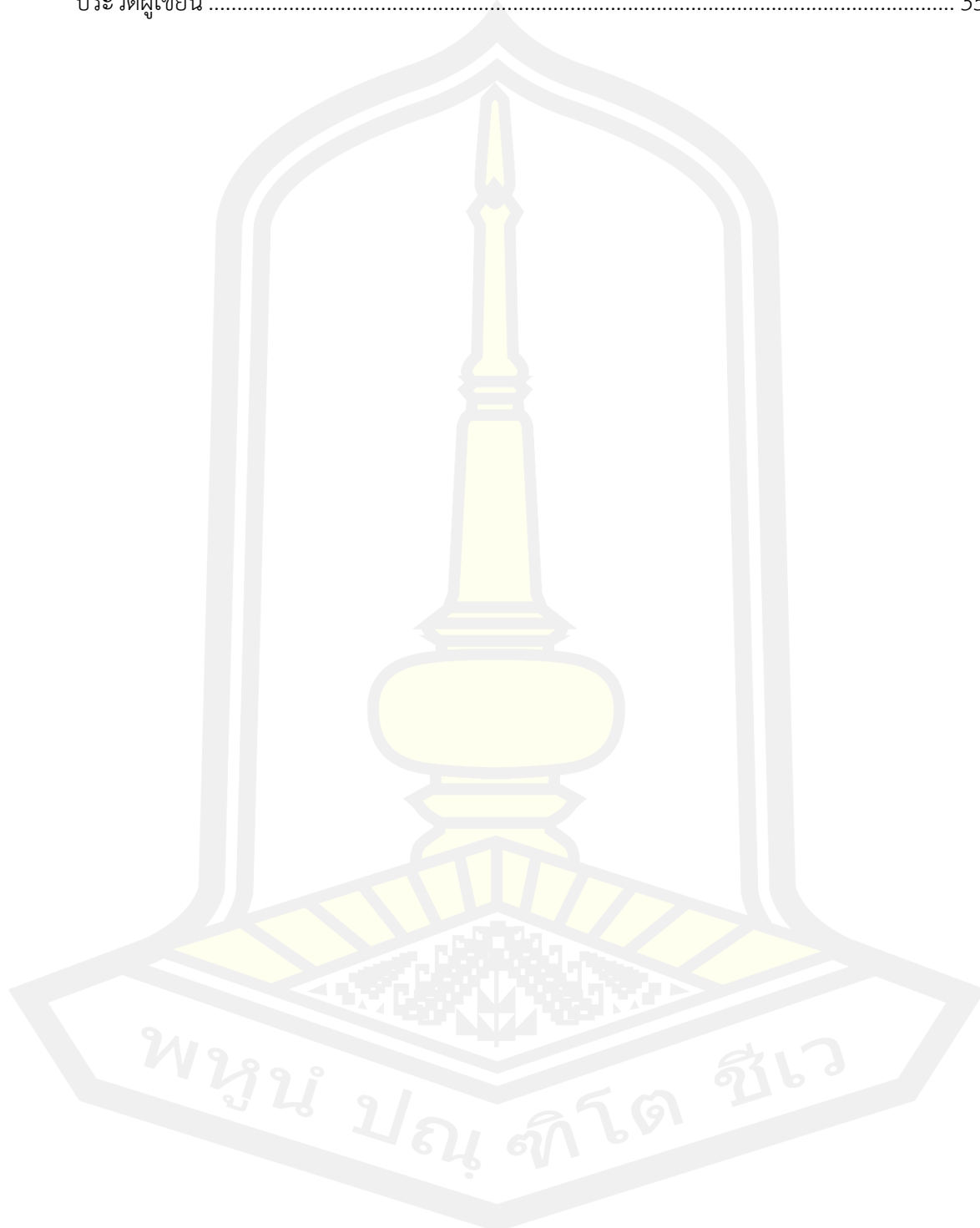
บทที่ 2 แนวคิด ความแพร่หลาย และการรับรู้วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย.....	33
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมพุทธทำนาย.....	33
2.1.1 ความหมายของวรรณกรรมพุทธทำนาย.....	33
2.1.2 วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย: ที่มา.....	35
2.1.3 จุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมพุทธทำนาย.....	49
2.2 ความแพร่หลายของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย.....	52
2.2.1 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคเหนือ.....	52
2.2.2 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคอีสาน.....	53
2.2.3 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคกลาง.....	55
2.2.4 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคใต้.....	56
2.2.5 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มชาติพันธุ์.....	57
2.2.6 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน.....	60
2.3 การรับรู้วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย.....	64
2.3.1 การรับรู้ในรูปแบบเอกสารโบราณ.....	64
2.3.2 การรับรู้ในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์.....	66
2.3.3 การรับรู้ในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่ออินเทอร์เน็ต.....	72
2.3.4 การรับรู้ในรูปแบบจิตรกรรมฝาผนัง ภาพ และศิลปะ.....	77
2.3.5 การรับรู้ในรูปแบบประเพณี/พิธีกรรม.....	84
2.3.6 การรับรู้ในรูปแบบการเทศน์.....	85
บทที่ 3 รูปแบบ เนื้อหา และลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนาย.....	88
3.1 รูปแบบของวรรณกรรมพุทธทำนาย.....	88
3.1.1 วรรณกรรมประเภทร้อยแก้ว.....	88
3.1.2 วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง.....	92
3.2 เนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนาย.....	114

3.2.1	วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบิน	114
3.2.2	วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มคำพยากรณ์.....	118
3.2.3	วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานสถานที่	124
3.3	ลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนาย.....	126
3.3.1	ลักษณะเด่นด้านรูปแบบ.....	126
3.3.2	ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา	127
บทที่ 4	การสร้างสรรคัวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย	132
4.1	การสร้างสรรคัด้านรูปแบบและเนื้อหา.....	132
4.1.1	ส่วนนำ.....	132
4.1.2	ส่วนเนื้อหาทำนาย.....	157
4.1.3	ส่วนสรุป	186
4.2	การสร้างสรรคัวรรณกรรมพุทธทำนายด้านแนวคิด.....	195
4.2.1	แนวคิดเกี่ยวกับการทำนายของพุทธเจ้า.....	195
4.2.2	แนวความคิดเกี่ยวกับพุทธกาล/ยุคสมัย/กาลเวลา.....	195
4.2.3	แนวคิดเกี่ยวกับการเกิดกลียุค	201
4.2.4	แนวคิดเกี่ยวกับผู้ช่วยเหลือ.....	203
4.2.5	แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและหาทางรอด	206
4.2.6	แนวคิดเกี่ยวกับพระศรีอาริยมตไตรย (Millenarianism)	207
4.3	การสร้างสรรคัด้านตัวละคร	211
4.3.1	ตัวละครมนุษย์.....	211
4.3.2	ตัวละครอมมนุษย์	217
4.4	การสร้างสรรคัด้านสถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์.....	226
4.4.1	วิธีคิดแบบความเชื่อดั้งเดิม	226
4.4.2	วิธีคิดแบบความเชื่อทางพุทธศาสนา	227

4.5 การสร้างสรรค์ด้านการใช้ภาษาและวรรณศิลป์	228
4.5.1 ด้านการใช้คำ.....	228
4.5.2 ด้านการใช้ภาษา.....	230
4.5.3 โวหารภาพพจน์.....	231
4.5.4 ด้านลักษณะคำประพันธ์.....	232
บทที่ 5 การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย	234
5.1 วัฒนธรรมทางศาสนา.....	235
5.1.1 พุทธทำนายกับความเชื่อดั้งเดิม.....	236
5.1.2 พุทธทำนายกับความเชื่อทางพุทธศาสนา.....	245
5.1.3 พุทธทำนายกับความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์.....	261
5.2 วัฒนธรรมทางสังคมและการเมือง.....	264
5.2.1 พุทธทำนายกับวัฒนธรรมทางสังคม.....	264
5.2.2 พุทธทำนายกับวัฒนธรรมทางการเมือง.....	269
5.3 วัฒนธรรมทางชาติพันธุ์.....	270
5.4 วัฒนธรรมทางเพศ.....	272
5.5 วัฒนธรรมทางชนชั้น.....	273
5.6 วัฒนธรรมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	277
5.7 วัฒนธรรมสมัยนิยม.....	279
บทที่ 6 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	284
6.1 สรุปผลการวิจัย.....	285
6.2 อภิปรายผล.....	289
6.3 ข้อเสนอแนะ.....	292
บรรณานุกรม.....	293
ภาคผนวก.....	303

ภาคผนวก ก ปรีทัศน์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย.....	304
ประวัติผู้เขียน	359

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ จำนวน 31 เรื่อง.....	7
ตาราง 2 วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน จำนวน 17 เรื่อง.....	12
ตาราง 3 วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง จำนวน 12 เรื่อง.....	14
ตาราง 4 วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ จำนวน 13 เรื่อง.....	15
ตาราง 5 แสดงวรรณกรรมพุทธทำนายประเภทร้อยแก้วแบ่งตามภูมิภาค.....	89
ตาราง 6 ตารางแสดงฉันทลักษณ์วรรณกรรมพุทธทำนาย.....	111
ตาราง 7 ตารางแสดงรายชื่อวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบิน.....	115
ตาราง 8 ตารางแสดงรายชื่อวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มพยากรณ์.....	119
ตาราง 9 ตารางแสดงรายชื่อวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานสถานที่.....	125

พหุบัน ปณฺ ทิโต ชีเว

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	18
ภาพประกอบ 2 หนังสือพุทธทำนายที่พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ.....	67
ภาพประกอบ 3 หนังสืออินทร์ตก-เทพทำนาย.....	69
ภาพประกอบ 4 พุทธทำนายจากอินเดีย.....	70
ภาพประกอบ 5 คำพยากรณ์.....	70
ภาพประกอบ 6 ลานเทียมปัญหาพุทธทำนาย วัดปงสนุกเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง.....	71
ภาพประกอบ 7 วรรณกรรมพุทธทำนายที่แทรกอยู่ในหนังสือต่าง ๆ.....	71
ภาพประกอบ 8 กระตู่ใน pantip เกี่ยวกับพุทธทำนาย 16 ประการ.....	72
ภาพประกอบ 9 เพลงพุทธทำนาย ขับร้องโดย ตู๋ ดารณี.....	73
ภาพประกอบ 10 เพลงพุทธทำนาย ของ สุวรรณ บ้านดอน ในอัลบั้ม เทวดาทายโลก.....	73
ภาพประกอบ 11 เพลงพุทธทำนาย อาเพศ 16 ประการ โดย ธวัช เมืองเถิน ภาสิดี สันกำแพง.....	74
ภาพประกอบ 12 เพลงพระอินทร์ตวยโลก ของ สิงห์คำ และแจ่มจันทร์.....	74
ภาพประกอบ 13 พุทธทำนาย 16 ประการ บทขับซอ พื้นบ้านล้านนา.....	75
ภาพประกอบ 14 กลอนลำอีสานแบบลำยาว : พุทธทำนาย.....	75
ภาพประกอบ 15 เพลงลำล่อง พุทธทำนาย ขับร้องโดย วิทยา วงศ์กาฬสินธุ์.....	76
ภาพประกอบ 16 นิทานพุทธทำนาย.....	76
ภาพประกอบ 17 พุทธทำนาย 16 ข้อ.....	76
ภาพประกอบ 18 จิตกรรมฝาผนังวัดบางอ้อยช้าง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี.....	77
ภาพประกอบ 19 ปี่ทลเวนสุบินนิมิต.....	78
ภาพประกอบ 20 พุทธทำนาย ทำนายฝันกษัตริย์ปี่ทลเวน.....	78
ภาพประกอบ 21 ความฝันประการที่ 1 “อุสสา” วัว 4 ตัว วิ่งมาจากทิศทั้ง 4 จะชนกันแล้วไม่ชน..	78

ภาพประกอบ 22 ความฝันประการที่ 2 “รุกษา” ไม้ต้นเล็กเป็นผล	79
ภาพประกอบ 23 ความฝันประการที่ 3 “คาวีโย” แม้วัวกินนมลูกวัว.....	79
ภาพประกอบ 24 ความฝันประการที่ 4 “ควาจะ” เอาลูกโคไถนา	79
ภาพประกอบ 25 ความฝันประการที่ 5 “อัสโล” ป้อนหญ้าม้า 2 ปาก.....	80
ภาพประกอบ 26 ความฝันประการที่ 6 “กีโล” สุนัขขี่เรือนขึ้นนั่งบนพานทอง	80
ภาพประกอบ 27 ความฝันประการที่ 7 “สิกาลี” คนพินเชื้อกหนังนอกชาน ปลายเชือกหล่นลงใต้ถุน บ้าน สุนัขแทะกินไปพลาง	80
ภาพประกอบ 28 ความฝันประการที่ 8 “กุมโล” ประชาชนขนน้ำใส่ตุ่มใหญ่ ตุ่มน้อยไม่มีใครใส่.....	81
ภาพประกอบ 29 ความฝันประการที่ 9 “โปกขรณี” สระน้ำมีบัว ปู ปลา น้ำที่ขอบสระใส ที่กลางสระ ขึ้นชุ่น.....	81
ภาพประกอบ 30 ความฝันประการที่ 10 “อปากี” คนหุงข้าวทั้งดิบ เปี้ยก สุก ไหม้ ในหม้อเดียวกัน	81
ภาพประกอบ 31 ความฝันประการที่ 11 “จันทน์” ชายเขลาเอาแก่นจันทร์แดงอันมีค่าไปแลกนมโค	82
ภาพประกอบ 32 ความฝันประการที่ 12 “ลาวู สีหนติ” น้ำเต้าจมน้ำ.....	82
ภาพประกอบ 33 ความฝันประการที่ 13 “สีลา ปลวนติ” หินลอยน้ำ.....	82
ภาพประกอบ 34 ความฝันประการที่ 14 “มณฑุกีโย กณหสเป” กบกินงู	83
ภาพประกอบ 35 ความฝันประการที่ 15 “กาคี สุณณา ปวีรยณติ” หงส์ยอมทำตนต่ำกว่ากา.....	83
ภาพประกอบ 36 ความฝันประการที่ 16 “ตสาวกา เฟกานัน ภาณติ” เนื้อสมันไล่เสือ เสือวิ่งหนี	83

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

วรรณกรรมพุทธทำนายเป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เป็นคำพยากรณ์ที่เป็นเครื่องเตือนสติให้พุทธศาสนิกชนตระหนักและระมัดระวังภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในภายหน้า หลังจากที่พระพุทธองค์ทรงดับขันธปรินิพพานไปแล้ว เพราะเล็งเห็นด้วยญาณวิเศษว่า นับวันคนเราก็จะห่างไกลจากหลักธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ จนเป็นเหตุให้มนุษย์มุ่งทำลาย เอารัดเอาเปรียบทั้งเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทำให้คนเห็นแก่ตัวและมีผลให้สภาพแวดล้อมธรรมชาติแปรปรวนไปหมด ในปัจจุบัน ดังกรณีมีเหตุการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ปัญหาเรื่องศีลธรรมและจริยธรรม เช่น เด็กและเยาวชนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรเพิ่มขึ้น ลูกขาดความกตัญญูและความเคารพยำเกรงต่อพ่อแม่ อลัชชีหรือพระพุทฺธิลมีมากขึ้น ชายแก่ตกอยู่ในอำนาจเมียเด็ก หรือ ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เช่น คนขาดความรู้ ประสบการณ์ได้รับแต่งตั้งให้ปกครองบ้านเมืองเพิ่มขึ้น หรือมีการรับสินบนและคอร์ปชั่นที่มีให้เห็นอยู่ทั่วไป คนรวบใช้โอกาสเอารัดเอาเปรียบคนจน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีปรากฏอยู่ในคำพยากรณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงทำนายไว้ในกลุ่มวรรณกรรมพุทธทำนายหลายเรื่องหลายสำนวน

แนวคิดเรื่องการทำนายเหตุการณ์ในอนาคต เป็นแนวคิดพื้นฐานของมนุษยชาติ จะเห็นว่ามีคำทำนายเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอนาคตของโลกปรากฏอยู่ในความเชื่อของกลุ่มชนหลายกลุ่มและศาสนิกชนทุกศาสนา ซึ่งมีความเชื่อเรื่องการอวสานของมนุษย์ว่าเป็นเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นจริงหลังจากศีลธรรมและความดีต่าง ๆ เสื่อมลง ความเสื่อมที่เกิดขึ้นเป็นเพราะมนุษย์มีกิเลส ตัณหา มีความหลงผิด ละเลยการทำความดี ทั้งนี้คำพยากรณ์ของแต่ละศาสนาแม้ว่าจะแตกต่างกันในด้านเหตุการณ์และรายละเอียด แต่สิ่งที่ผู้วิจัยพบว่ามีเหมือนกัน นั่นคือ การกล่าวถึงความประพฤติดีทรานองคลองธรรมของคนทั่วไป ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้โลกต้องพบกับความพินาศ และยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่คล้ายกัน นั่นคือ โลกจะถึงกาลอวสานหรือการสิ้นสุดของโลกในที่สุด

คำทำนายที่คนทั่วโลกรู้จักเป็นอย่างดี มีผู้ศึกษาและตีความอย่างแพร่หลายอีกเรื่องหนึ่งก็คือ คำทำนายของนอสตราดามุส (Nostradamus) นักพยากรณ์โบราณ โดยเหตุการณ์ที่เขาได้ทำนายไว้มีหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เขาจึงได้รับสมญานามว่าเป็น “โหราจารย์ตาทิพย์” ผู้มีญาณหยั่งรู้เหตุการณ์ในอนาคต นอสตราดามุส เป็นชาวฝรั่งเศส เกิดปี ค.ศ.1503 ถึงแก่กรรม ปี ค.ศ.1566 ได้เขียนคำทำนายไว้ในหนังสือชื่อ “เดอะ เซ็นจูรีส์” มีทั้งหมด 10 เล่มใหญ่ คำพยากรณ์มีลักษณะ

เป็นโคลง 4 แถวคล้ายกับโคลงสี่สุภาพของไทย หนังสือแต่ละเล่มมีคำพยากรณ์ปรากฏอยู่รวม 100 โคลง(เจริญ วรรณะสิน, 2559: 21) ผลงานนี้ไม่เพียงแต่บันทึกพยากรณ์ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ของบุคคลกับเหตุการณ์ของบ้านเมืองที่ยังมีได้เกิดขึ้นเท่านั้น นอสุดราตามุสยงได้บรรลุถึงความตั้งใจในการเขียนคำทำนายอนาคตกาลของเผ่าพันธุ์มนุษยชาติทั้งหมดไว้ล่วงหน้าจนถึงแก่กาลอวสานของโลก โดยที่เขาได้เขียนบันทึกไว้อย่างมั่นใจ แต่คำทำนายเหตุการณ์อนาคตเหล่านี้ส่วนมากมักจะไม่ได้ระบุข้อความที่ชัดเจน ล้วนต้องอาศัยการตีความทั้งสิ้น

การทำนาย เป็นการคาดเดาสິงใดสิ่งหนึ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มนุษย์คุ้นเคยกับการทำนายมาตั้งแต่ปรากฏตัวบนโลกใบนี้ การทำนายช่วยให้มนุษย์หายสงสัยและดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นใจมากขึ้น การทำนายจึงเป็นศาสตร์ที่อยู่ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของมนุษย์มายาวนาน สิ่งที่ยืนยันความเก่าแก่ของการทำนาย คือ บันทึกของฤๅษีในคัมภีร์พระเวทที่มีการสั่งสมมาเป็นเวลานานกว่า 8,000 ปี อาจกล่าวได้ว่า ศาสตร์แห่งการทำนายเป็นศาสตร์ที่เก่าแก่และมีความเป็นมาพร้อมกับอารยธรรมของมนุษย์ (ปัญญาวัฒน์, 2549: 14) ในทางด้านนักวิชาการชาวตะวันตกอย่าง Hansen, Ruth Anne (2008: 58) ก็มีการกล่าวว่า วรรณกรรมทำนาย เป็นงานที่มีเนื้อหากล่าวถึงกลียุค สภาพสังคมที่ไร้ระเบียบ ธรรมชาติที่วิปริตแปรปรวนและการปรากฏกายของผู้มีบุญหรือพระบาทธรรมิก ผู้ที่จะมาช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขและสร้างสังคมใหม่ในอุดมคติขึ้น

จากการสำรวจในสังคมไทย ผู้วิจัยพบว่ามีการพยากรณ์พรุทำนายอยู่เป็นจำนวนมาก อันทำให้เห็นว่าสังคมไทยเล็งเห็นความสำคัญของคำทำนายซึ่งถือเป็นคำเตือนและเป็นคำพยากรณ์ที่มีความหมายทางสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะในส่วนที่ว่าเมื่อล่วงผ่านกึ่งพุทธกาล (พ.ศ.2500) ไปแล้วจะเป็นยุคเสื่อมของศาสนา อีกทั้งสังคมไทยยังให้ความสำคัญกับการสร้างและการเสพรธรรมกรรมประเภทนี้มาอย่างช้านาน ดังจะเห็นได้จากในพุทธทำนาย ที่เป็นพุทธสุภาษิตอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก เล่มที่ 28 ข้อ 77 เรื่องมหาสุบินชาตค และมหาสุบินชาตคในคัมภีร์อรรถกถาชาตค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549: 25) ซึ่งเป็นเรื่องที่คนในสังคมไทยสนใจกันมาทุกยุคสมัย ความฝันเป็นขึ้นมาของความเชื่อเรื่องพุทธทำนายและวรรณกรรมเกี่ยวกับพุทธทำนาย ต่อมาความฝันก็ได้รับการขยายความออกไป เมื่อพระพุทศศาสนาได้แพร่หลายไปยังดินแดนต่าง ๆ ความเชื่อเรื่องพุทธทำนายก็ได้ถูกนำไปเผยแพร่ด้วย

ในคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาชาตค เช่น มหาสุบินชาตค ที่มีเนื้อหาเป็นคำทำนาย ผู้วิจัยมองว่าน่าจะมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมในยุคหลัง ดังจะเห็นได้ว่าได้มีการเขียนวรรณกรรมคล้ายพุทธทำนายจำนวนมาก โดยมุ่งทำนายโลกและชีวิตของมนุษย์ มีการนำเรื่องความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล หรือพุทธทำนายนี้มาแต่งเป็นวรรณกรรมจนเป็นที่แพร่หลาย โดยมีชื่อที่เป็นที่รู้จักต่างกันไป เช่น “ความฝันของพระเจ้าปตถเวณ” “พุทธทำนายคากลอน” “พุทธทำนายพระยาปตถเวณ” “สุบินนิมิต” “ลิลิตโส ศศนิมิต” “มหาสุบินคำฉันท” “ปตถเวณฝัน” เป็นต้น ทั้งหมดล้วน

เป็นการนำเนื้อความพุทธทำนายมาแต่งเนื้อหาโดยรวมเป็นไปตามเค้าเดิมในพระไตรปิฎก แต่การตีความนั้นเป็นไปตามสถานการณ์ของบ้านเมืองในยุคหนึ่ง ๆ นอกจากนั้นยังพบว่า มหาสุบินชาดกยังมีความสัมพันธ์กับวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ เช่น เพลงยาวพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา ภาพยนตร์ไชยสุริยาของสุนทรภู่ หรือวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานเรื่อง ลีปสุญ และ กาละนั้บมือสวย ทั้งนี้รายละเอียดบางส่วน of เรื่องดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับเรื่องมหาสุบินชาดก (สายวรุณ น้อยนิมิตร, 2542: 122 - 133) แต่งานดังกล่าวข้างต้น ยังไม่ได้มีการศึกษาถึงเรื่องของการสร้างสรรค์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย

พุทธทำนาย ถือเป็นกลวิธีในการแสดงธรรมอย่างแยบคาย การทำนายความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศลทั้ง 16 ประการนั้นไม่ใช่การสาปแช่งแต่เป็นการน้อมนำจิตใจของผู้คนหลังจากได้อ่านหรือฟังคำทำนายเพื่อเข้าหาหลักธรรมและนำไปปฏิบัติใช้กับชีวิตให้เกิดผลที่ดีตามมา พุทธทำนายจึงถือเป็นสิ่งที่พระพุทเจ้าใช้กลวิธีการสอนผ่านการทำนายฝัน โดยมีเงื่อนไขความกลัวของมนุษย์ ที่ทุกคนล้วนกลัวความยาก ความลำบาก ความไม่มั่นคง ความโศกเศร้า ภัยธรรมชาติ เงื่อนไขเหล่านี้ผูกติดกับการทำนายอย่างแยกไม่ออก เมื่อมนุษย์ต้องการกำจัดปัจจัยแห่งความกลัวเหล่านั้น การทำนายจึงมีส่วนเข้ามาช่วยให้มนุษย์รู้เห็นเหตุการณ์ล่วงหน้า เมื่อพระพุทเจ้าทรงเห็นถึงภาวะดังกล่าว จึงใช้กลวิธีการทำนายเข้ามาเป็นเครื่องมือในการเตือนสติ โดยมีข้อแม้ว่าเหตุการณ์เหล่านั้นจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมนุษย์ขาดศีลธรรม

นอกจากนี้ อุชณีย์ ธงไชย (2540: 135) กล่าวถึง พุทธทำนายอีกกลุ่มหนึ่งยังเป็นอีกวิธีการหนึ่งของแนวความคิดในการเชื่อมโยงอาณาจักรกับพุทธจักรเข้าด้วยกัน การที่พระพุทเจ้าเสด็จไปยังดินแดนต่าง ๆ และทำนายว่าในอนาคตผู้ที่จะมาตั้งเมืองอยู่ในดินแดนนั้นจะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ เป็นจักรพรรดิราช และพุทธศาสนาจะมีความเจริญรุ่งเรืองมากในเมืองนั้น การเสด็จของพระพุทเจ้าไปยังเมืองต่าง ๆ นั้นระยะทางมิได้มีความหมายว่าเป็นระยะทางไกลหรือใกล้ แต่มีความหมายว่า เมืองต่าง ๆ ทั้งในเขตพุทธจักรกับอาณาจักรเป็นเมืองที่มีความใกล้ชิดกันอยู่ในโลกเดียวกัน คือ โลกพุทธศาสนาของพระสมณโคดม และพุทธทำนายยังเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่แสดงความชอบธรรมในการตั้งเมืองต่าง ๆ กล่าวคือเป็นการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับสิ่งที่เป็นสิ่งเคารพทางศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของ วิลักษณ์ ศรีป่าซาง (2541: 65) กล่าวถึง พุทธทำนายว่าเป็นเรื่องราวที่พระพุทเจ้าทรงกล่าวพยากรณ์ไว้ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เรื่องราวตามพุทธทำนายนั้นเกิดขึ้นหลังพุทธปรินิพพานแล้ว และต้องเกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ได้มีการประทานเส้นพระเกศาและที่บรรจุเส้นพระเกศาหรือที่ไว้รอยพระพุทบาท ประจักษ์พยานที่เกิดขึ้นดังคำทำนายถือเป็นการสถาปนาความเชื่อ ความศรัทธาต่อสถานที่แห่งนั้น ผู้วิจัยมองว่า ความเชื่อในพุทธทำนายถือเป็นการเชื่ออย่างหนึ่งที่สืบทอดกันมายาวนาน ซึ่งมีปรากฏในตำนานสร้างเมืองต่าง ๆ ตำนานพระพุทบาท ตำนานพระธาตุ อีกทั้งยังกล่าว

อ้างอิงการพยากรณ์เรื่องของอนาคตของโลก อนาคตของพระพุทธศาสนาและอนาคตของพระสาวกต่าง รวมถึงการปรากฏตัวของพระศาสดาในอนาคตอีกด้วย

พระพุทธเจ้า ในฐานะผู้ทำนาย ถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในวรรณกรรม เป็นผู้ซึ่งประชาชนให้ความเคารพนับถือและสร้างความน่าเชื่อถือ มีอำนาจ บารมี มีความรู้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน และทำให้ประชาชนตื่นตัว พร้อมทั้งแก้ไขเหตุการณ์ในอนาคต สิ่งที่สำคัญและสร้างความน่าเชื่อถือได้ชัดเจนที่สุด คือ การกล่าวอ้างคำกล่าวที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระองค์ จะเห็นได้ว่าการกล่าวอ้างถึงบุคคลสำคัญ คือ พระพุทธเจ้า ซึ่งถือเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทย เป็นศาสดาของศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของคนในสังคมไทย ที่นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ในสังคมไทย มีอิทธิพลต่อระบบความคิดและวิถีชีวิตของคนในสังคม

วรรณกรรมพุทธทำนาย มีรูปแบบการเขียนทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง โดยเฉพาะร้อยกรอง มีทั้งโคลง กาพย์ กลอน ลิลิต คร่าว ล้วนมีคุณค่าทั้งทางด้านเนื้อหา สารัตถะ วิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมพุทธทำนายถือเป็นคลังปัญญาที่มีบทบาทอยู่ในสังคมไทย โดยวัตถุประสงค์ของวรรณกรรมพุทธทำนายนั้นมุ่งให้ผู้อ่านเกิดความกลัวจากคำทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากการที่ผู้คนขาดศีลธรรม ผลของการทำนายจึงส่งผลกระทบต่อคนทุกชนชั้นในสังคม ตั้งแต่ชนชั้นปกครอง ประชาชนทุกเพศทุกวัย ไปจนถึงพระสงฆ์ โดยใช้ความกลัวโน้มน้าวจิตใจให้เข้าหาพระธรรมคำสอนอันจะนำไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิต วิธีการดังกล่าวนี้ทำให้เห็นว่า วรรณกรรมพุทธทำนายมีการสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ มีการสอดแทรกหรือสอนธรรมะที่มีความแตกต่างและน่าสนใจอย่างยิ่ง

วรรณกรรมพุทธทำนาย ถือเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ล้วนมีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องกึ่งพุทธกาล เช่น เรื่องพระศรีอริยเมตไตรยมักจะสัมพันธ์กับเรื่องพุทธกาลหรือกึ่งพุทธกาล คือ ในช่วงระยะเวลา 2500 ปีเล็กน้อยนั้น มีการทำนายและการเล่าลือถึงสิ่งแปลกประหลาดที่เกิดขึ้นตามที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง มีการกระทำความผิดบาปมากขึ้น รบราฆ่าฟัน ฉกชิงวิ่งราว ในขณะที่เดียวกันก็มีความเชื่อเรื่องผู้มีบุญมาเกิด มีการเร่งทำความดีละเว้นความชั่ว เป็นต้น ความเชื่อเรื่องพุทธทำนาย ที่ถือว่าอายุพุทธศาสนามี 5,000 ปี ทำให้พุทธศาสนิกชนต้องสร้างสัญลักษณ์ทางศาสนาเพื่อเป็นเครื่องบูชา และสืบทอดพุทธศาสนาให้มีอายุถึง 5,000 ปี เช่น การสร้างพระพุทธรูป การสร้างเจดีย์ พระธาตุ พระไตรปิฎก คัมภีร์ไบเบิลต่าง ๆ ที่มีการคัดลอกเก็บเป็นคัมภีร์ทางศาสนา สิ่งเหล่านี้เปรียบเสมือนตัวแทนของพระพุทธศาสนาที่จะยืนยันว่าพระพุทธศาสนายังไม่สูญหายไปจากโลกมนุษย์

ปัจจุบันในสังคมไทย มีการนำเนื้อหาสาระในวรรณกรรมพุทธทำนายมาสร้างสรรค์เป็นจำนวนมาก การสร้างสรรค์วรรณกรรมพุทธทำนายเป็นการสร้างวรรณกรรมโดยการนำวรรณกรรมพุทธทำนาย มาดัดแปลงแล้วนำเสนอด้วยสื่อรูปแบบใหม่ และถือเป็นวรรณกรรมที่มีพลวัตอยู่ในสังคมไทย มีบทบาทสำคัญต่อความคิด ความเชื่อของคนในสังคม มีการแพร่หลายและรับรู้โดยทั่วไปในสังคมไทย อีกทั้งวรรณกรรมพุทธทำนายยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยในฐานะ “คำเตือน” หรือ “คำขู่” มีการนำวรรณกรรมพุทธทำนายมาใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง และเป็นอีกกลุ่มข้อมูลที่ที่น่าสนใจนำมาศึกษาในแง่ของการนำวรรณกรรมมาสร้างสรรค์ แล้วนำเสนอให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

อีกทั้ง ผู้วิจัยเห็นว่า เราสามารถสังเคราะห์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย เพื่อหาความหมาย แนวคิดของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย และทำให้เข้าใจการถ่ายทอดระบบคิดผ่านวรรณกรรมที่สามารถสื่อให้เห็นถึงความหมายของสัญลักษณ์ที่คนในสังคมใช้เป็นสื่อแนวความคิด คำทำนายที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนายเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงนัยของผู้สร้างสรรค์ที่ต้องการสื่อความหมาย และถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ทางความคิดให้กับผู้อ่านได้รับรู้และเข้าใจตลอดจนจดจำและสืบทอด ดังนั้น การศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายจะต้องอาศัยระบบสัญลักษณ์ในการตีความและศึกษาบริบทแวดล้อมของข้อมูลทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจความคิดที่ปรากฏในรูปสัญลักษณ์และความหมายทางวัฒนธรรมที่สื่อออกมา ผู้วิจัยเห็นว่า การใช้แนวคิดการตีความหมายทางวัฒนธรรมโดยผ่านการใช้วรรณกรรมพุทธทำนาย ซึ่งถือว่าภาษาในตัวบทของวรรณกรรมพุทธทำนายเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสารร่วมกันในสังคม และการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายไม่เพียงแต่ศึกษาเพียงเนื้อหาหรือเนื้อความเท่านั้น แต่เป็นการศึกษาถ้อยคำหรือเหตุการณ์ที่มีการสื่อความหมายอีกด้วย การสร้างถ้อยคำขึ้นมาใช้จึงเป็นกระบวนการสื่อความหมายอีกรูปแบบหนึ่ง ผู้วิจัยต้องการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย ซึ่งปรากฏในรูปลักษณะที่แตกต่างกันเป็นจำนวนมากเพื่อตอบคำถามหลักของการวิจัยที่ว่า เมื่อวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยแล้วจะพบว่าวรรณกรรมพุทธทำนายมีการสร้างสรรค์ และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมอย่างไร

จากการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้สามารถเข้าใจลักษณะการสร้างสรรค์ของวรรณกรรมตลอดจนเกิดองค์ความรู้ใหม่ผ่านกรอบแนวคิดว่าด้วยการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทางคติชนวิทยาและวรรณกรรมศึกษามาใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ ซึ่งมองผ่านกรอบแนวคิดการสร้างสรรค์วรรณกรรม การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมนำมาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิเคราะห์

1.2 ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคม
2. เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย
3. เพื่อศึกษาการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนายของไทย

1.3 คำถามหลักของการวิจัย

วรรณกรรมพุทธทำนายของไทยมีรูปแบบและเนื้อหาอย่างไร คนไทยมีการสร้างสรรค์ทางวรรณกรรมพุทธทำนายอย่างไร และคนไทยใช้วรรณกรรมพุทธทำนายเหล่านี้เพื่อใช้ในการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคมอย่างไร

1.4 ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนายที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย
2. ทำให้ทราบถึงลักษณะการสร้างสรรค์ของวรรณกรรมพุทธทำนายในบริบทสังคมไทย
3. ทำให้ทราบถึงการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมของวรรณกรรมพุทธทำนายในของไทย
4. ทำให้ทราบถึงวรรณกรรมพุทธทำนายที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย และจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาแก่ผู้ที่สนใจในการศึกษา ทำให้เข้าถึงคลังข้อมูลวรรณกรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาได้ง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น
5. ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ผ่านกรอบแนวคิดที่ใช้ในด้านวรรณกรรมท้องถิ่นศึกษา

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

วรรณกรรมพุทธทำนายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมจากข้อมูลลายลักษณ์อักษรที่มีการปริวรรตเรียบร้อยแล้ว ทั้งที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่และยังไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ ใบบลาน สมุดไทย บุคดำ บุคขาว เอกสารจดหมายเหตุ สมุดข่อย โดยแบ่งขอบเขตของการศึกษาเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ

1.5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

สามารถแบ่งขอบเขตของการศึกษาได้เป็น 4 กลุ่ม กล่าวคือตามพื้นที่ภูมิภาคหลัก ๆ ของไทย ได้แก่ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน และวรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ โดยมีการเทียบเคียงวรรณกรรมที่ปรากฏในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย 4 ภาค ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพุทธทำนาย

1.5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

วรรณกรรมพุทธทำนายที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษาคั้งนี้สามารถรวบรวมมาได้จำนวน 73 เรื่อง โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มตามภูมิภาค ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ จำนวน 31 เรื่อง

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
1	ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล	ฉบับวัดหมื่นล้าน ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคัมภีร์ใบลาน เขียนด้วยตัวอักษรธรรมล้านนา ลักษณะเป็นลาน 4 จำนวน 51 หน้าลาน ไม่ปรากฏวันเวลาที่แต่งหรือคัดลอก ผู้วิจัยเป็นผู้ปริวรรต
2	ตำนานพระเจ้าให้	ฉบับวัดป่าแพ่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคัมภีร์ใบลานจำนวน 29 หน้าลาน ไม่ปรากฏวันเวลาที่แต่งหรือคัดลอกคัดลอกโดย พระภิกษุสิงห์แก้ว ปริวรรตโดย พจน์ วุฒิปัญญา
3	ตำนานระแวก	ฉบับวัดศรีพิงค์เมือง ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคัมภีร์ใบลานจำนวน 62 หน้าลาน เวลาที่แต่งหรือคัดลอกตามบันทึกท้ายเล่มเขียนเสร็จเมื่อ จ.ศ. 1242 หรือ ตรงกับ พ.ศ. 2423 ผู้คัดลอก คือ พระมหาวัน วัดไฮใต้ ปริวรรตโดย สมหมาย เปรมจิตต์
4	คร่ำวรั้าคำสอนเจ้าราช	ฉบับวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เวลาที่แต่งหรือคัดลอก พ.ศ. 2519 คัดลอกโดยพระเทพญาณเวที (สุธีธร อคฺคปญโญ) ปริวรรตโดย พระครูสถิตจิตตสังวร (เสถียร คำเกตุ)
5	โคลงห้าพันพระวัสสา	ฉบับวัดเมืองลับ ตำบลป่าตัน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนโคลง 45 บท ไม่ปรากฏวันเวลาที่แต่งหรือคัดลอก ปริวรรตโดย ดิเรก อินจันทร์

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
6	ตำนานพระญาอินทา	ฉบับวัดดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคัมภีร์ใบลานตัวอักษรธรรมล้านนา ลักษณะเป็นลาน 4 จำนวน 14 หน้าลาน วันเวลาที่แต่งหรือคัดลอก เมื่อ จ.ศ.1308 หรือตรงกับ พ.ศ.2489 ผู้วิจัยเป็นผู้ปริวรรต
7	ตำนานพระญาธัมมทานตงสีลูก	ฉบับวัดดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคัมภีร์ใบลานตัวอักษรธรรมล้านนา ลักษณะเป็นลาน 4 จำนวน 24 หน้าลาน ไม่ปรากฏวันเวลาที่แต่งหรือคัดลอกผู้วิจัยเป็นผู้ปริวรรต
8	ตำนานท้าวทังสี	ฉบับวัดดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคัมภีร์ใบลานตัวอักษรธรรมล้านนา ลักษณะเป็นลาน 5 จำนวน 10 หน้าลาน วันเวลาที่แต่งหรือคัดลอก จ.ศ.1295 ตรงกับ พ.ศ.2478 ปริวรรตโดย ดิเรก อินจันทร์
9	ตำนานจอมหด	ฉบับวัดดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคัมภีร์ใบลานตัวอักษรธรรมล้านนา ลักษณะเป็นลาน 5 จำนวน 15 หน้าลาน วันเวลาที่แต่งหรือคัดลอก พ.ศ. 2479 ผู้วิจัยเป็นผู้ปริวรรต
10	ตำนานกัปปีลวัตถุณคอร	ฉบับวัดดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคัมภีร์ใบลานตัวอักษรธรรมล้านนา ลักษณะเป็นลาน 5 จำนวน 20 หน้าลาน ไม่ปรากฏวันเวลาที่แต่งหรือคัดลอกผู้วิจัยเป็นผู้ปริวรรต
11	หมากน้ำจม หมากหินฟู	ฉบับวัดดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคัมภีร์ใบลานตัวอักษรธรรมล้านนา ลักษณะเป็นลาน 4 จำนวน 34 หน้าลาน วันเวลาที่แต่งหรือคัดลอก พ.ศ.2482 ผู้วิจัยเป็นผู้ปริวรรต

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
12	ตำนานพระเจ้าเลียบโลก	ฉบับวัดกุคำ ตำบลวัดเกต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นคัมภีร์ใบลานตัวอักษรธรรมล้านนามีจำนวน 12 ผูก ระยะเวลาที่แต่งระหว่างผูกที่ 1-12 ระบุ พ.ศ. 2456-2460 ผู้คัดลอกระบุนามว่า อินทมูลภิกขุ ผู้ปริวรรต ผูกที่ 1-6 ผู้วิจัยเป็นผู้ปริวรรต ผูกที่ 7-12 ปริวรรตโดยนางสาวดลยา แก้วคำแสน
13	คำฝั้น 16 ข้อ	ฉบับวัดผาแตก ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่มา ศูนย์คัมภีร์ใบลาน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
14	สุบินนิมิตความฝัน 16 ประการ	ฉบับวัดป่าแดด ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มา ศูนย์คัมภีร์ใบลาน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
15	กาเผือก	ฉบับสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่ม 1 หน้า 229-231
16	คำพญาอินทร์ถวายโลก	ฉบับพระครูอดุลสีลกิตติ์ ใน หนังสือ “พุทธทำนายล้านนา ปรีศนาแห่งอนาคตกาล” กองทุนพระครูอดุลสีลกิตติ์ วัดธาตุมุคำ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
17	พุทธทำนายจากพระเจ้าเลียบโลก	ฉบับพระครูอดุลสีลกิตติ์ ใน หนังสือ “พุทธทำนายล้านนา ปรีศนาแห่งอนาคตกาล” กองทุนพระครูอดุลสีลกิตติ์ วัดธาตุมุคำ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
18	พุทธทำนายปลงเวหน 16 ข้อ	ฉบับพระครูอดุลสีลกิตติ์ใน หนังสือ “พุทธทำนายล้านนา ปรีศนาแห่งอนาคตกาล” กองทุนพระครูอดุลสีลกิตติ์ วัดธาตุมุคำ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
19	คร่าวพุทธทำนายนานา	ฉบับพระครูอดุลสีลภิตต์ใน หนังสือ “พุทธทำนายนานา ปรีศนาแห่งอนาคตกาล” กองทุนพระครูอดุลสีลภิตต์ วัดธาตุดำ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
20	ตำนานเกสา 5 เส้น พระบาทเจ้า รังรุ้ง	ฉบับวัดศรีดอนมูล ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จำนวน 14 หน้าลาน คัดลอกด้วย ขนานปาน เมื่อ จ.ศ. 1312 ตรงกับ พ.ศ. 2493 เรียบ เรียงโดย ไพฑูรย์ ดอกบัวแก้วใน สารานุกรม วัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่ม 5 หน้า 2416-2417
21	ตำนานกวางคำ	ฉบับวัดพวงแถม ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่ จำนวน 17 หน้าลาน คัดลอกด้วยอักษร ธรรมล้านนาโดยพระศรีมูล เมื่อ พ.ศ. 2496 ปรีวรรต โดย ไพฑูรย์ ดอกบัวแก้วในหนังสือ นามานุกรม วรรณกรรมล้านนา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ วิจัย (สกว) หน้า 5-6
22	ตำนานพระธาตุลำปางหลวง	ฉบับวัดพระสิงห์ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัด เชียงราย ใน หนังสือชุด “พินิจตำนานลำปาง” ของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณสรวิศ อ่องสกุล ศูนย์ล้านนา ศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
23	ตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า	พบสาเลขที่ 67 หอสมุดแห่งชาติใน หนังสือชุด “พินิจ ตำนานลำปาง” ของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณสรวิศ อ่องสกุล ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
24	ตำนานธาตุเสด็จ	ฉบับวัดปงสนุกใต้ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปางใน หนังสือชุด “พินิจตำนานลำปาง” ของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณสรวิศ อ่องสกุล ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
25	ตำนานพระธาตุปางม่วง	ฉบับวัดลำปางหลวง ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางใน หนังสือชุด “พินิจตำนานลำปาง” ของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
26	ตำนานเมืองลคร	ฉบับวัดดอกเอื้อง ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ใน หนังสือชุด “พินิจตำนานลำปาง” ของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
27	ตำนานม่อนพญาแช่	ฉบับวัดวังหม้อ ตำบลทุ่งฝาย อำเภอเมือง จังหวัดลำปางใน หนังสือชุด “พินิจตำนานลำปาง” ของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
28	ตำนานวัดกู่คำ เมืองนครลำปาง	ฉบับวัดบ้านเอื้อม ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมือง จังหวัดลำปางใน หนังสือชุด “พินิจตำนานลำปาง” ของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
29	ตำนานเมืองเถิน	ฉบับวัดแม่วะหลวง ตำบลแม่วะ อำเภอเถิน จังหวัดลำปางใน หนังสือชุด “พินิจตำนานลำปาง” ของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
30	ตำนานม่อนทรายเมืองงาว	ฉบับวัดศรีภูมิมา (ท่าส้มป่อย) ตำบลทุ่งฝาย อำเภอเมือง จังหวัดลำปางใน หนังสือชุด “พินิจตำนานลำปาง” ของ ศาสตราจารย์เกียรติคุณศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
31	คำหานี้จักเกิดกับโลก จากตำนาน พญาละแวก	ฉบับ พระครูอดุลสีกิตติ์ในหนังสือ “พุทธทำนาย ล้านนา ปรีศนาแห่งอนาคตกาล” กองทุนพระครูอดุล สีกิตติ์ วัดธาตุมุ้า ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่

ตาราง 2 วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน จำนวน 17 เรื่อง

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
1	พุทธทำนาย	ฉบับ ชมรมวรรณกรรมอีสาน พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ไพศาล ศิริ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ พ.ศ. 2527
2	กาละนับมือส่วย	ฉบับ อาจารย์สรวง บุญเจิม สำนักพิมพ์มรดกอีสาน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์
3	สังฆมณฑล	ฉบับ วัดศรีจันทร์ บ้านนาอ้อ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ปรึวรรตโดย กลุ่มงานเอกสารโบราณ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัย มหาสารคาม
4	สังกาศ	ฉบับ มหาชาติสำนวนอีสานหอสมุดแห่งชาติ กรม ศิลปากร ประภาส สุระเสน รวบรวมและตรวจชำระ พ.ศ. 2531 หน้า 27-37
5	ตำนานพญาอินทร์โปรดโลก	ฉบับวัดศรีภูมิ บ้านนาหอ ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย รวบรวมโดย สาร สาระทัศนันทน์ วิทยาลัยครูเลย
6	หนังสือพญาอินทร์	ฉบับวัดท่าสว่างศรีสำราญ ตำบลนาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ปรึวรรตโดย บุญชู ภูศรี
7	หนังสือหิน	ฉบับวัดชมพู บ้านหนองหินใหญ่ อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด ปรึวรรตโดย บุญชู ภูศรี

ตาราง 2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
8	กาพย์พระ牟尼	ฉบับ ดร.พระอริยานุวัตร มหาสารคาม จัดพิมพ์เป็น บรรณาการสมโภชเนื่องในงานทำบุญฉลองอายุครบ 75 ปี ดร. พระอริยานุวัตร รองเจ้าคณะจังหวัด มหาสารคาม เจ้าอาวาสวัดมหาชัย (พระอารามหลวง) ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2533
9	พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ (ภาคอีสาน)	ฉบับ ส. ธรรมภักดี พิมพ์ที่โรงพิมพ์ ลูก ส. ธรรมภักดี ถนนข้าวสาร พระนคร พ.ศ. 2529 หน้า 1-31
10	พุทธทำนาย (ของพระยาปัสเสน 16 ชื่อ)	ฉบับ จินดา ดวงใจ ตรวจชำระโดย ท่านพระครูบุญ ชยากร พิมพ์จำหน่ายที่ บริษัท ขอนแก่น คลังนานา ธรรม จำกัด จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. 2549
11	พุทธทำนายกาลนับมีอัสว	ฉบับ พระศิลาหินทราย คัดลอกโดย พระครูสันติสังวร ญาณ (ทองสุข ไวกล้ำ) เจ้าอาวาสวัดอรัญญาเสนา นิคม (วัดป่านาโก) บ้านนาโก ตำบลนาโก อำเภอกุฉิ นารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อ พ.ศ. 2539 หน้า 1-25
12	พระเจ้าเลียบโลก	ฉบับ พระอริยานุวัตร เขมจารี จัดพิมพ์เผยแพร่โดย โครงการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2553
13	อรรถาตุ (ตำนานพระธาตุพนม)	ฉบับกรมศิลปากร พิมพ์เนื่องในการสัมมนาทาง วิชาการเรื่อง วรรณกรรมสองฝั่งโขง ณ ห้องมงกุฎ เพชร โรงแรมໄໝະະะ จังหวัดขอนแก่น วันที่ 30 มิถุนายน-1 กรกฎาคม 2537
14	คำกลอนพุทธทำนาย	ฉบับวัดสุปัฏนารามวรวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอ เมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ปริวรรตโดย กิติราช พงษ์เฉลียว

ตาราง 2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
15	วัตถุหินแตก	ฉบับวัดชมพู บ้านหนองหินใหญ่ ตำบลหนองหิน อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด ปรึวรรตโดย บุญชู ภูศรี
16	ตำนานเมืองทรายฟอง	ฉบับประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 70 เรื่อง เมืองนคร จำปาศักดิ์ พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าหญิงคอยท่า ปราโมช ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 26 มีนาคม 2484
17	พระยาภาณุเอก	สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน เล่ม 9 เรียบเรียง โดย พจนีย์ เพ็งเปลี่ยน หน้า 3010-3012

ตาราง 3 วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง จำนวน 12 เรื่อง

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
1	พุทธทำนายค้ำกลอน	ฉบับพระยาโกมารกุลมนตรี
2	ปัญจพุทธพยากรณ์	ฉบับปัญญาสชาดก
3	พุทธทำนาย	ฉบับวัดไตรมิตรวิทยาราม กรุงเทพมหานคร
4	พุทธทำนาย	ฉบับวัดเทวสังฆาราม จังหวัดกาญจนบุรี
5	เรื่องราวนิมิตฝันพญาปลถเวน 16 ข้อ	ฉบับวัดมะขาม จังหวัดปทุมธานี
6	นิมิตพระยาปลถเวน 16 ข้อ	ฉบับวัดโพธิ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
7	ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์	ฉบับหอสมุดแห่งชาติ
8	ทำนายปลถเวน	ฉบับนาวาโท ทองย้อย แสงสินชัย ในหนังสือ พุทธทำนายโลก พ.ศ. 2540 หน้า 118-132
9	กลอนทำนายฝันพระยาปลถเวน	ฉบับละออง มีเศรชฐี ในหนังสือ ชุมนุมวรรณกรรมคำทำนายของโทรกรวีไทย พ.ศ. 2527 หน้า 8-21
10	พุทธทำนายของพระเจ้าปลถเวน	ฉบับ ปัญญาวัฒน์ สำนักพิมพ์บ้านหนังสือโกสินทร์ กรุงเทพฯ พ.ศ. 2549 หน้า 168-178

ตาราง 3 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
11	สุปินแห่งพระยาปัตถเวณ	ฉบับอารยันในหนังสือ วิจารณ์พุทธทำนาย สำนักพิมพ์ อำนวยการสาส์น กรุงเทพฯ พ.ศ. 2520 หน้า 73-84
12	พระพุทธทำนายนิมิตพระยาปัด เถวร	ฉบับพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ สิริจันทเถระ พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นายบำรุง อินทุ ประภา ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ 9 พ.ย. 2515

ตาราง 4 วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ จำนวน 13 เรื่อง

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
1	ลิลิตโสฬสนิมิต	ปริวรรตโดย ชวน เพชรแก้ว ใน วรรณกรรมทักษิณ : วรรณกรรมคัดสรร เล่ม 3 สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.) มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2548 หน้า 409-462
2	มหาสุปินคำฉันท์	ปริวรรตโดย อัจฉราภรณ์ ทองสร้อย ใน วรรณกรรม ทักษิณ : วรรณกรรมคัดสรร เล่ม 13 สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย (สกว.) มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2548 หน้า 225-253
3	พุทธทำนาย	สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 11 หน้า 5490-5491
4	พระพุทธทำนายจากอินเดีย	ฉบับนายจอน ไชยณะ และนายหนู วัจนะจันงค์ โรงพิมพ์ศิษย์เพาะช่าง ตำบลคลัง จังหวัด นครศรีธรรมราช
5	พุทธทำนาย	ฉบับ น อุไรกุล ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 11 หน้า 5493-5494
6	พุทธทำนาย	ไม่ปรากฏผู้แต่ง ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 11
7	พระมหาสุปินชาตก ว่าด้วยมหา สุปิน 16 ข้อ	พระราชสุทธิโมลี (รุ่น ฉีรปัญญา) วัดกะพังสุรินทร์ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

ตาราง 4 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ที่มาของต้นฉบับ
8	พระพุทธรูปทำนาย	ฉบับนางหนูแก้ว สุขขวัญ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
9	พระเจ้าทำนาย	ฉบับวัดเขาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
10	พระพุทธรูปทำนายคำกลอน	ฉบับพระสมุห์แสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
11	พระพุทธรูปทำนาย	ฉบับนายชัย จันรอดภัย ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 10 หน้า 5078-5080
12	พระพุทธรูปทำนายคำกลอน	ฉบับ พระถาวร ราชไพฑูรย์
13	พระเจ้าห้าพระองค์	ฉบับวัดเลียบ ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทางคติชนวิทยาและวรรณกรรมศึกษา ซึ่งเน้นการศึกษาทั้งตัวบทและบริบทของวรรณกรรมพุทธรูปทำนายในสังคมไทย ซึ่งศึกษาและวิเคราะห์ในประเด็นของการสร้างสรรค์วรรณกรรม และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. สืบค้นและรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมพุทธรูปทำนายที่มีอยู่ในสังคมไทยทั้งเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนาม การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพุทธรูปทำนาย เป็นการศึกษาจากเอกสารที่มีการบันทึกเอาไว้หรือที่มีการศึกษา โดยทำการค้นคว้าจากเอกสารจากหน่วยงานสถาบันการศึกษา หนังสือ ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ทั้งที่เป็นเอกสารภาษาไทย และภาษาอังกฤษตามจุดมุ่งหมาย

2. จำแนกกลุ่มเนื้อหาของวรรณกรรมพุทธรูปทำนายที่แพร่หลายในภาคต่าง ๆ

3. วิเคราะห์วรรณกรรมพุทธรูปทำนายตามแนวคิดทฤษฎีทางคติชนวิทยาและวรรณกรรมศึกษา เพื่อให้เห็นแนวทางในการศึกษา

4. ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัย โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

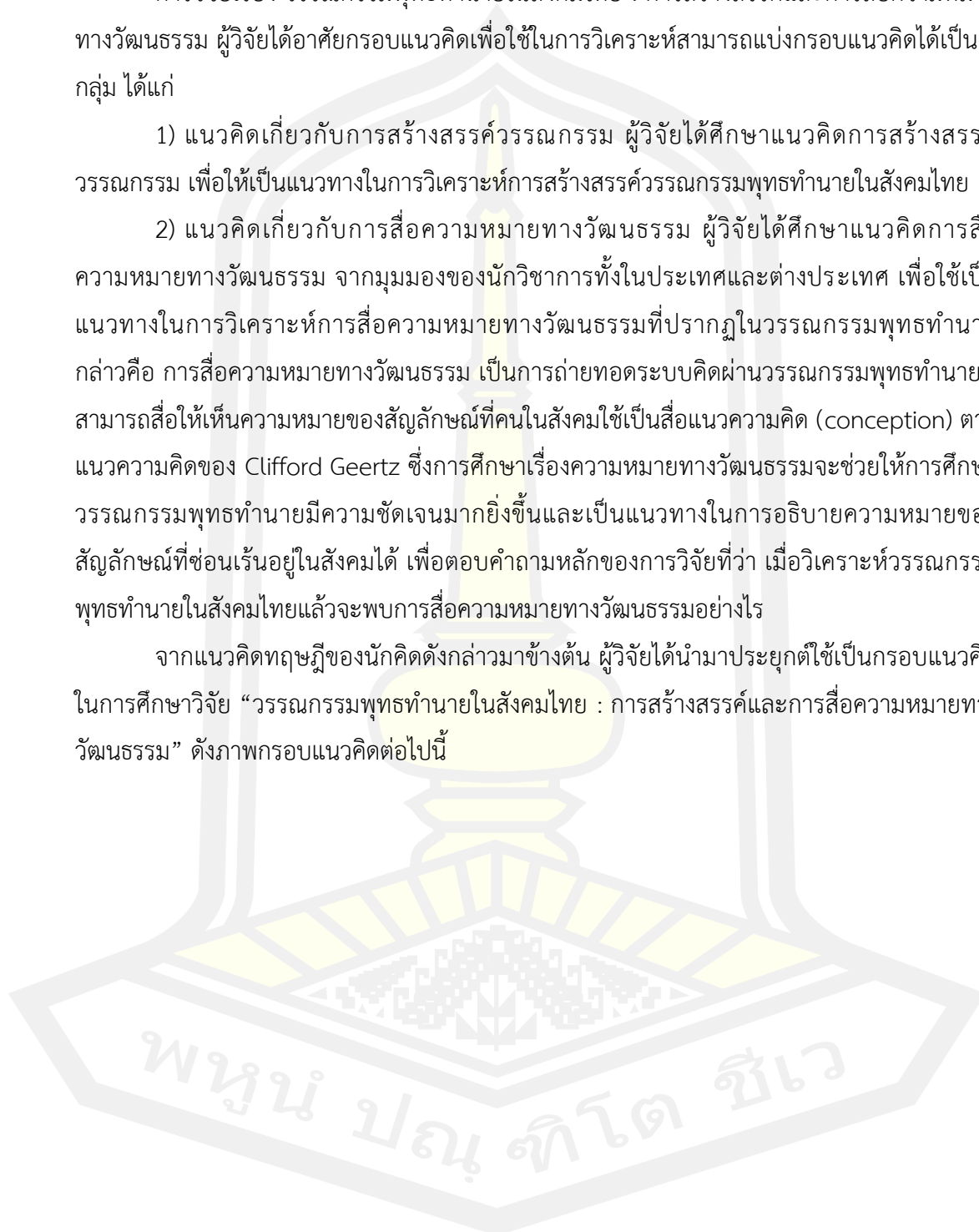
1.7 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

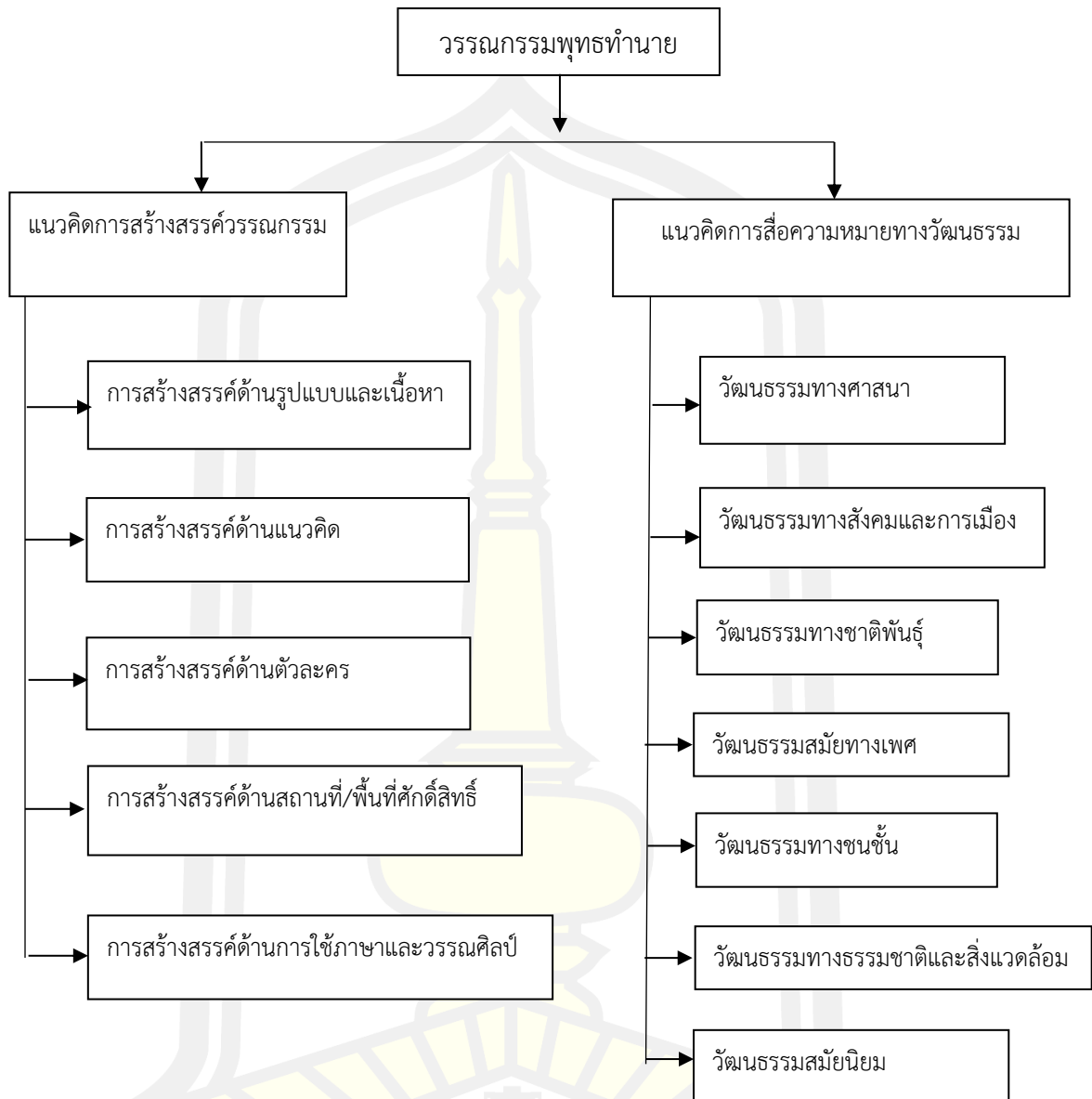
การวิจัยเรื่อง วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย : การสร้างสรรค์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้อาศัยกรอบแนวคิดเพื่อใช้ในการวิเคราะห์สามารถแบ่งกรอบแนวคิดได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์วรรณกรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการสร้างสรรค์วรรณกรรม เพื่อให้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์การสร้างสรรค์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย

2) แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม จากมุมมองของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย กล่าวคือ การสื่อความหมายทางวัฒนธรรม เป็นการถ่ายทอดระบบคิดผ่านวรรณกรรมพุทธทำนายที่สามารถสื่อให้เห็นความหมายของสัญลักษณ์ที่คนในสังคมใช้เป็นสื่อแนวความคิด (conception) ตามแนวความคิดของ Clifford Geertz ซึ่งการศึกษาเรื่องความหมายทางวัฒนธรรมจะช่วยให้การศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและเป็นแนวทางในการอธิบายความหมายของสัญลักษณ์ที่ซ่อนเร้นอยู่ในสังคมได้ เพื่อตอบคำถามหลักของการวิจัยที่ว่า เมื่อวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยแล้วจะพบการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมอย่างไร

จากแนวคิดทฤษฎีของนักคิดดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย “วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย : การสร้างสรรค์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม” ดังภาพกรอบแนวคิดต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดนี้ ผู้วิจัยจะนำมาใช้เพื่อเป็นกรอบการศึกษา “วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย” ใน 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก การสร้างสรรควรรณกรรม ผู้วิจัยต้องการเสนอให้เห็นการสร้างสรรควรรณกรรมในด้านต่าง ๆ ส่วนประเด็นที่สอง การศึกษาการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจความหมายในมิติต่าง ๆ ตลอดจนได้ความคิด มุมมอง ในความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวบทของวรรณกรรม และจะนำไปสู่ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางสังคมมากขึ้น

1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนาย อันเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ถือเป็นคลังข้อมูลทางด้านคติชนวิทยาที่สำคัญ จากการศึกษาเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่า มีนักวิชาการหลากหลายสาขาสนใจศึกษาในแง่มุมที่แตกต่างกัน การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการค้นคว้าจากเอกสารจากหน่วยงาน สถาบันการศึกษา หนังสือ ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ตามจุดมุ่งหมาย และแนวทางการศึกษาของเอกสารผู้วิจัยได้เป็นกลุ่มต่าง ๆ รวม 3 กลุ่ม ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.8.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมพุทธทำนาย

1.8.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์วรรณกรรม

1.8.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม

1.8.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมพุทธทำนาย

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายจะพบว่า มีผู้ให้ความสนใจในการศึกษาไว้เป็นจำนวนมาก สามารถนำมาช่วยเสริมความรู้และเป็นแนวทางเบื้องต้นในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาเสนอดังต่อไปนี้

กัตถุญญ ชูชื่น (2525) ได้ศึกษา “พระเจ้าเลียบโลกฉบับล้านนา : บทวิเคราะห์” โดยวิเคราะห์ถึงภูมิหลังที่ก่อให้เกิดการเขียนเรื่องขึ้น ตลอดจนเนื้อหาของเรื่อง ที่กล่าวถึงการเสด็จไปยังสถานที่ต่างๆ ของพระพุทธเจ้า และได้ประทานเส้นพระเกศาหรือพระพักตร์รอยพระพุทธบาทไว้ แล้วมีพุทธทำนายนอกจากนั้นก็ยังมีวิเคราะห์เนื้อหาสาระสำคัญของแนวคิดและปรัชญาในการแต่งวรรณกรรมตำนานทางพระพุทธศาสนาที่ผู้แต่งสอดแทรกเอาไว้ด้วย รวมทั้งความแพร่หลายในอาณาจักรล้านนา และอาณาจักรใกล้เคียง

ชาตวโร (นามแฝง) (2534) “พุทธทำนาย” ได้เขียนเชิงวิเคราะห์พุทธทำนายในคัมภีร์ชาดก แผล อรรถกถา เอกนิบาต เรื่องมหาสุบินชาดกซึ่งมีผู้นิยมอ่านกันมาก เพราะเหตุการณ์ในเรื่อง หรือคำพยากรณ์สุบินนิมิต ต่างก็เป็นเหตุเป็นผลแก่กัน ทำให้ได้รับการพิมพ์เผยแพร่หลายครั้งจนถึงปัจจุบัน เหตุการณ์บางตอนในเรื่องเป็นคติแก่ผู้อ่านยุคนี้เป็นอย่างดี

พุทธทาสภิกขุ (2534) ได้กล่าวถึงความฝัน 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศล และการตรัสตอบของพระพุทธเจ้าในหนังสือ “เกี่ยวกับทำนายปถุเวหนท์” ว่า เมื่อเราอ่านเรื่องนี้ด้วยการพิจารณาดูให้ดีจะพบเจตนาเดิมของพระพุทธเจ้าว่าเป็นไปในทางให้คนเรารู้ตัวล่วงหน้าถึงความไม่เที่ยง (อนิจจัง) ของโลกมากกว่าที่จะให้เชื่อว่าเป็นเช่นนั้นไปทุกตัวอักษร แม้ว่าเรื่องทีกล่าวนั้นในบัดนี้รับรองกันเป็นเรื่องจริงอยู่เป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ อารยัน (นามแฝง) (2535) ได้รวบรวมเอาคำพยากรณ์ต่าง ๆ ที่พบในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอธิบายในหนังสือ “พุทธทำนาย” โดยวิเคราะห์ปัญหาความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศลและคำพยากรณ์ของพระพุทธองค์ เพื่อโยงคำอธิบายในพุทธทำนายให้เข้ากับเหตุการณ์ของโลก เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ในอดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ อารยัน (นามแฝง) (2535) วิเคราะห์พุทธทำนาย ได้วิเคราะห์ปัญหาความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล และคำพยากรณ์ของพระพุทธองค์ เพื่อโยงเข้ากับเหตุการณ์ของโลก เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และยังได้วิเคราะห์ความหมายของความฝันแต่ละตอนว่ามีความหมายอย่างไร และพุทธทำนายเกิดขึ้นที่ไหน ซึ่งผู้เขียนมั่นใจว่าคำพยากรณ์ที่อ้างเป็นพุทธทำนายนั้นเกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา และคำพยากรณ์ก็ได้เค้ามาจากพุทธทำนายพระสุบินนิมิต 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศลด้วย

สุภณ สมจิตศรีปัญญา (2537) ได้ศึกษา “วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องสังฆอมธาตุ” โดยได้ศึกษาเรื่องของพุทธทำนายในเนื้อหาอย่างอื่นด้วย ซึ่งแม้จะกล่าวถึงพุทธทำนายแต่ สุภณ สมจิตศรีปัญญา กล่าวถึงเปรียบเทียบเฉพาะบางฉบับเท่านั้นฉบับวัดบ้านดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม โดยศึกษาเน้นที่สาระสำคัญของเรื่อง วิธีการนำไปใช้ ความสอดคล้องกับวรรณกรรมเรื่องอื่นของภาคอีสาน อิทธิพลที่มีต่อแนวคิดของชาวอีสาน และประโยชน์ของเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า สาระสำคัญของเรื่องพบว่าพฤติกรรมของมนุษย์บนโลกเลเวลตามศักราชมากขึ้น หรือ เรียกว่า กาลสัวย ซึ่งวรรณกรรมเรื่องสังฆอมธาตุนำไปใช้เทศนา แสดงหมอลำกลอนและมีเนื้อหาในเรื่องสอดคล้องกับวรรณกรรมภาคอีสาน 14 เรื่อง และผู้อาวุโสภาคอีสาน มีความเชื่อตามเหตุการณ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องสังฆอมธาตุ ประโยชน์ที่ได้รับจากวรรณกรรมเรื่องนี้ คือ กระตุ้นให้ผลิตวรรณกรรมเผยแพร่ให้เป็นจำนวนมาก ประเด็นที่สุภณ สมจิตศรีปัญญา ศึกษาเชื่อมโยงแนวคิดเรื่องการเสื่อมสูญระหว่างวรรณกรรมเรื่องสังฆอมธาตุ กับวรรณกรรมเรื่องต่าง ๆ ที่พบในภาคอีสานที่มีเนื้อหากล่าวถึงความโกลาหลของศาสนาในตอนที่จะสูญสิ้นศาสนา

เทพพร มั่งธานี (2542) เรื่อง “การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เถรวาทในมหาสุบินชาดก” โดยกล่าวว่า ในมหาสุบินชาดก มีประเด็นการตีความแบบอุปมาอุปไมยข้ามกาลสมัยแสดงให้เห็นว่าปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาทางจริยธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับทั้งในส่วนบุคคลสังคม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งเกิดในลักษณะเชื่อมโยงต่อเนื่องกันโดยมีต้นตอของปัญหาทั้งหมดอยู่ที่อกุศลมูลที่ฝังแน่นในจิตใจของมนุษย์และผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ามหาสุบินชาดกได้เสนอปัญหาทางจริยธรรมในสังคมไทยร่วมสมัย และการแก้ปัญหานั้นต้องมุ่งให้เกิดความสมดุลระหว่างมนุษย์สังคม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

สายวรุณ น้อยนิมิตร (2542) ได้กล่าวถึงเรื่องมหาสุบินชาดกไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “อรรถกถาชาดก : การศึกษาในฐานวรรณคดีคำสอนของไทยและความสัมพันธ์กับวรรณคดีเรื่องอื่น” ว่า 77 มหาสุบินชาดก (52/216-241) ปรรณมหาสุบิน 16 ข้อของพระเจ้าโกศล พระโพธิสัตว์ เสวยพระชาติเป็นฤๅษีอยู่ในป่าหิมพานต์พระเจ้าพรหมทัตทรงสุบินเป็นนางร้าย 16 ประการ บรรดาพรหมณ์ปรรณจะให้ทำบุชายัญแต่ศิษย์ของบุโรหิตได้ไปสนทนากับพระโพธิสัตว์ ถึงพระสุบินของพระเจ้าโกศลและเรื่องจะทำบุชายัญ พระโพธิสัตว์กล่าวแก่ศิษย์ว่าถ้าพระราชาเสด็จมาก็จะให้นายให้พระราชาเลิกการบุชายัญและหมั่นรักษาศีล

บาทัน อิมสาราญ (2543) บทความเรื่อง “พุทธทำนายมอญและพุทธทำนายไทย: จากชาดกสู่วรรณกรรมของกลุ่มชน” ได้ศึกษาเปรียบเทียบพุทธทำนายของไทยเรื่อง ความฝันพระเจ้าปเสนทิโกศลของไทย กับพุทธทำนายເລີດເລີຍເປົ່າສະເມີນປະສອນຂອງມອญ ซึ่งพบว่า ฉบับของไทยมุ่งเน้นภาพความสับสนวุ่นวายในอนาคตมากกว่าการจะระบุที่มาของปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้แต่งใช้ขุนนางหรือไพร่มารับบทคนร้ายแทนตัวละครพระราชาดังที่ปรากฏในอรรถกถา จึงสันนิษฐานว่าผู้แต่งน่าจะเป็นชนชั้นสูงและมีความคิดอนุรักษ์นิยม ซึ่งต่างจากฉบับมอญที่มีเนื้อหาตรงกับอรรถกถา คำทำนายฝันพระยาปัตถเวณจึงมิใช่วรรณกรรมคำสอนที่มุ่งอบรมธรรมะให้รู้จักผิดชอบชั่วดีตามอรรถกถา แต่มุ่งชี้ให้เห็นความหวาดวิตกต่ออนาคตมากกว่า นอกจากนี้ “การศึกษาเชิงวิเคราะห์คร่าวๆ คำสอนเจ้าราชา” ของ พระครูสถิตจิตตสังวร (เสถียร คำเกต) (2545) ได้ศึกษาวิเคราะห์ในด้านเนื้อหา ลักษณะการนำเสนอ และแนวคิดที่ประกอบ ซึ่งวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหาที่น่าสนใจ เกี่ยวกับตำนานบ้านตำนานเมือง คำสอนเรื่องศีลธรรม การสอนผู้หญิง และความเชื่อมโยงของโลก ตลอดจนการทำนายเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะตรงข้ามกับความเป็นจริงแต่ยังไม่มีมีการวิเคราะห์ในด้านการทำนายที่ชัดเจน

ฉมาเฉลิม มากนวล (2546) ศึกษาเรื่อง “มหาสุบินคำฉันท์ของพระธรรมโมลี : การศึกษาเชิงวิเคราะห์” โดยศึกษาประวัติผู้แต่งและวรรณกรรมเรื่องมหาสุบินคำฉันท์ของพระธรรมโมลีเชิงวรรณกรรมวิจารณ์และเชิงสังคม นำเสนอมหาสุบินทั้ง 16 ข้อ พร้อมทั้งตีความเชิงบุคลากราธิฐานและสัญลักษณ์โดยละเอียด ความฝันและคำพยากรณ์ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จากการศึกษพบว่าพระธรรมโมลีได้นำมหาสุบินมาจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถาชาดกฉบับแปลเป็นภาษาไทยมาปรับเปลี่ยนเป็นร้อยกรองประเภทคำฉันท์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถของกวีได้เป็นอย่างดี ในเชิงสังคมพบว่า วรรณกรรมเรื่องนี้มีความฝันเป็นสาระสำคัญ โดยมีหลักฐานสอดคล้องกับเพลงยาวพยากรณ์สมัยกรุงศรีอยุธยา และในปัจจุบันได้สะท้อนค่านิยมที่ควรยกย่องเช่น ความซื่อสัตย์ กตัญญู ค่านิยมที่ควรแก้ไข เช่น ความเห็นแก่เงิน ความเห็นแก่ตัว

บทความของกิเลน ประลองเชิง (นามแฝง) (อ้างถึงในฉมาเฉลิม มากนวล, 2546: 16 - 17) ได้กล่าวถึงความฝัน 16 ประการของพระเจ้าปัสเสนทิโกศลโดยเลือกความฝันข้อที่ 6 คือ เห็นมนุษย์นั่งขัดลาดทองคำเป็นแสนจนงาใสสุกปลั่งแต่แทนที่จะนำไปใช้กับของดีให้สมค่ากลับนำไปวางให้สุนัขเหี้ยจรด พระพุทธองค์ทรงทำนายว่า ต่อไปภายหน้าผู้ปกครองประเทศไม่ประกอบด้วยคุณธรรม หลงแต่ค้ายกยอปอปั่น ชอบแต่คอยประจบสอพลอ ปล่อยให้คนชั่วซ้ำสุกุดต่ำใช้เล่ห์เหลี่ยมจนมีหน้าที่ราชการใหญ่โต พุทธทำนายข้อนี้ดูจะตรงกับเพลงยาวพยากรณ์กรุงศรีอยุธยาว่า ผู้ดีจะเดินตรอกซึ่ครอกจะเดินถนน มีคำอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมเข้าตรงประเด็นว่า บ้านเมืองที่ผู้ดีเดินตรอกซึ่ครอกเดินถนนนั้น เป็นบ้านเมืองที่เต็มไปด้วยความทุกข์ยาก ต้นเหตุเกิดจากผู้บริหารไม่ช่วยกันคิดหาหนทางแก้ปัญหา มัวแต่คิดแย่งชิงอำนาจกันเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง นอกจากนี้ยังได้อ้างถึงถ้อยคำของท่านพุทธทาสที่ได้เคยวิพากษ์ไว้ว่า “เพราะประชาชนเห็นแก่ตัวจึงได้ผู้แทนที่เห็นแก่ตัว เพราะผู้แทนเห็นแก่ตัว จึงได้รัฐบาลที่เห็นแก่ตัว”

มัลลวีร์ ดอกแก้ว (2548) “ศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพุทธทำนาย” โดยศึกษาวิเคราะห์พุทธทำนาย 3 ส่วน ได้แก่ 1) พุทธทำนาย ส่วนการเขียนของพระรัตนโกสินทร์ เป็นการแต่งใหม่ จากโครงเรื่องความฝันของพระเจ้าปัสเสนทิโกศล โดยแก่นเรื่องคือสรุปแก่นของเรื่องพุทธทำนาย ได้ชี้ให้เห็นความตรงกันข้ามของเหตุการณ์ในอนาคตว่าจะเกิดขึ้นได้อย่างไร เมื่อวิเคราะห์ดูแล้วเหตุการณ์ในปัจจุบันมีลักษณะคล้ายพุทธทำนายหลายเรื่องหลายประเด็น 2) พุทธทำนายส่วนการปริวรรตของพระครูสุขุมธรรมโชติ (ชื่น กนตสีโล) เป็นการปริวรรตจากบาลาน พุทธทำนายส่วนนี้ พระภิกษุพาน สุกาโม ได้จารไว้ในบาลาน เพื่อต่ออายุพระพุทธศาสนา ใช้ภาษาขอมในการจาร และมีการปริวรรตออกเป็นภาษาไทย คำบางคำ ส่วนบางส่วน อาจจะขาดหายไปใจความไม่ค่อยสมบูรณ์ เหตุการณ์ของเรื่องเป็นลักษณะการบอกเล่าของพระพุทธเจ้าในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 ก่อนพระพุทธเจ้าเข้าสู่ปรินิพพานหนึ่งวัน โดยเล่าให้พระอานนท์ฟังเกี่ยวกับอนาคตของพระพุทธศาสนาว่า จะมีเหตุการณ์อะไรบ้างที่จะเกิดขึ้นในช่วงหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานจนถึง 5,000 ปี 3) พุทธทำนาย ส่วนของนักปราชญ์ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบเป็นการบอกเล่าแบบคำคล้องจอง ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นภาษาเขมร โดยมุ่งวิเคราะห์คุณค่าและเพื่อนำไปสร้างสื่อการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย ในส่วนของการวิเคราะห์คุณค่าผู้วิจัยพบว่า พุทธทำนายทั้ง 3 ส่วน มีจุดมุ่งหมายให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงภัยพิบัติต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นและที่จะตามมาในภายหน้า เนื่องมาจากคนชาติศีลธรรม และเพื่ออนุรักษ์พุทธทำนายทั้ง 16 ข้อ

อุดม บัวศรี (2549: 53) ได้อธิบายนำ ในหนังสือเรื่อง “พุทธทำนาย หรือกาละนับมือส่วย” ซึ่งจุดประสงค์ในการแต่งของกวี คือ ต้องการสอนให้รู้ว่า อนาคตข้างหน้าโลกจะเปลี่ยนไปอย่างไร ซึ่งโดยมากจะเปลี่ยนไปในแนวทางที่ไม่ดี การทำนายอนาคตของวรรณกรรมอีสานนั้น ต้องใช้สัญลักษณ์แล้วจินตนาการไป โดยมีอายุศาสนาของพระสมณโคดมเป็นตัวกำหนด ซึ่งมีจำนวน 5,000 ปี พุทธทำนายจะทำนายตามสัญลักษณ์ที่กำหนดขึ้นเป็นตอนๆ ไปจนกระทั่งถึง 5,000 ปี

มานพ นักการเขียน (2549: 48 - 55) กล่าวว่า เรื่องที่ชาวพุทธทุกยุคสมัยสนใจ คือ พุทธทำนาย (ความฝันของพระเจ้าปัสเสนทิโกศล) โลกพระศรีอารีย์ และพุทธศาสนา 5,000 ปี ที่มีมหาสุบินชาดกได้รับความนิยมในระดับแรก เพราะมหาสุบินชาดกเป็นชาดกที่เต็มไปด้วยอุปมาอุปไมยงานเขียนของมานพ นักการเขียน ได้กล่าวถึงพุทธทำนายในความฝันของพญาปัสเสน ซึ่งมาจากมหาสุบินชาดก ซึ่งสังคมไทยใช้คำว่า ปัดเถวน ซึ่งเพี้ยนมาจากคำว่า ปัด-เสน (ปัสเสน) เพื่อการเรียกให้สะดวกขึ้นจึงเรียกเพี้ยนไปเป็น ปัด-เถ-เวณ เมื่อมองในเชิงจิตวิทยาแล้ว ความฝันของพระเจ้าปัสเสนทิโกศล อาจเทียบได้กับ ความฝันส่วนรวม (Collective Dreams) ของ คาร์ล กุสตาฟ จุง เพราะมีผลกับบุคคลอื่นในอนาคต พระเจ้าปัสเสนทิโกศลไม่ได้มีส่วนในเหตุการณ์เหล่านี้เลยและจะเห็นว่าความโดยส่วนใหญ่แล้ว มี 11 ข้อ ที่มีเหตุการณ์ร้ายที่เกิดขึ้นเพราะผู้ปกครอง ซึ่งความฝันนี้เป็นการเน้นย้ำให้ผู้ปกครองมีคุณธรรม ซึ่งหากผู้ปกครองมีคุณธรรม เรื่องราวร้ายๆ ไม่น่าจะเกิดขึ้น

ตุลาภรณ์ แสนปรน (2550) เรื่อง “การศึกษาวรรณกรรมทำนายของล้านนา” ได้ศึกษารูปแบบ เนื้อหา และวิเคราะห์ความสำคัญของวรรณกรรมทำนายที่มีต่อสังคม จากวรรณกรรมทำนายของล้านนา จำนวน 11 เรื่อง พบว่าลักษณะเด่นของเนื้อหาในวรรณกรรมทำนายของล้านนา คือ การทำนายเกี่ยวกับสถานที่ เหตุการณ์ และบุคคล ส่วนใหญ่ได้นำเนื้อหาบางส่วนมาจากเรื่องมหาสุบินชาดก ในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นเรื่องพุทธพยากรณ์ วรรณกรรมทำนายของล้านนาแม้จะมีรายละเอียดเนื้อเรื่องที่แตกต่างกัน แต่ก็มีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือ เพื่อให้ผู้อ่านตระหนักถึงภัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะคนชาติศีลธรรม ด้านคุณค่าต่อสังคม เป็นการสั่งสอนคนในสังคมให้ปฏิบัติตนตามแนวทางของพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังปลูกฝังให้คนทำความดีโดยใช้แนวคิดเรื่องผลบุญและอาานิสงส์ของการทำบุญด้วย

ในขณะเดียวกัน พระมหาบุญชู ภูศรี (2550) ได้ศึกษา “การศึกษาโลกทัศน์แบบพุทธของชาวอีสานในวรรณกรรมเรื่อง สังฆมธาดู” พบว่า สังฆมธาดูเป็นวรรณกรรมทางพุทธศาสนา แต่งขึ้นโดยได้รับแนวคิดจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมท้องถิ่น โดยมีแนวคิดหลักอยู่ที่การเสื่อมสูญของพุทธศาสนา มักมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เห็นถึงการเสื่อมสูญของพุทธศาสนา ให้บุคคลเร่งทำความดีและคบกับภยันมิตร สังฆมธาดูมีลักษณะคำประพันธ์เป็นร้อยแก้ว โดยยกบาลีขึ้นตั้งแล้วแปลเป็นภาษาถิ่นอีสาน มีการผูกเรื่องได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลกัน มีการดำเนินเรื่องไปตามลำดับ ตลอดจนการเลือกสรรคำที่เหมาะสมกับสถานภาพของบุคคล การใช้คำซ้ำ คำซ้อน คำสัมผัส ทำให้มีความไพเราะ

และมีสำนวนโวหารที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพและเกิดการรู้สึกคล้อยตาม ส่วนการศึกษาด้านมนทัศน์แบบพุทธของชาวอีสานพบว่า ทักษะแบบพุทธของชาวอีสานมีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) เพิ่มเติมแนวคิดท้องถิ่นในหลักพุทธศาสนา 2) ปรับหลักพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับสังคม 3) เพิ่มเติมแนวปฏิบัติแบบท้องถิ่นในประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับพุทธศาสนา

เรียรชาย อักษรดิษฐ์ (2552) ได้ศึกษา “ตำนานพระเจ้าเลียบโลก : การศึกษาพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมล้านนา ภูมินาม ตำนาน ผู้คน” เป็นการศึกษาพื้นที่ทางสังคม และวัฒนธรรมล้านนา ในด้านภูมินาม ตำนาน ผู้คน ตำนานพระเจ้าเลียบโลก ที่ใช้ในการศึกษา คือ พุทธตำนานพระเจ้าเลียบโลก ฉบับแปลโดย สิงหะ วรรณสัย เป็นผลงานการศึกษาเปรียบเทียบจากต้นฉบับ จำนวน 5 ฉบับ โดยมีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ 1) กล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้าง ของ ศิราพร ณ ถลาง 2) กล่าวถึงการแพร่กระจายของตำนานพระเจ้าเลียบโลก 3) การเปรียบเทียบกับวรรณกรรมอื่น 4) แนวคิดทางด้านภูมิศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ และ 5) แนวคิดด้านการศึกษาด้านสังคม วัฒนธรรม ชชาติพันธุ์ ตำนานพระเจ้าเลียบโลก นับเป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีลักษณะโดดเด่นของเรื่องราวและเนื้อหา โดยได้ให้ความสำคัญในมิติต่างๆ ที่ยาวนาน ตั้งแต่อดีตกาล ปัจจุบันกาลและอนาคตกาล เอาไว้อย่างน่าสนใจ อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับผู้คนในท้องถิ่น วิถีชีวิต ชชาติพันธุ์ หรือแม้แต่ขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่าง เอาไว้ให้เป็นข้อมูลในการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของดินแดนล้านนา ตลอดจนพื้นที่อาณาบริเวณใกล้เคียง แผนที่พระเจ้าเลียบโลก ไม่ได้มีอยู่จริงในแผ่นกระดาษ แต่เป็นการสร้าง แผนที่ในจินตนาการ โดยหมู่บ้านและเมืองต่าง ๆ ถูกผนวกรวมอยู่ในแผนที่ เส้นทางเสด็จมาของพระพุทธองค์ และแผนที่ในจินตนาการนี้ครอบคลุมถึงอาณาเขตล้านนาจรดยูนนาน เมืองต่าง ๆ ที่อยู่บนแผนที่พระเจ้าเลียบโลก ต่างถูกอธิบายในความสำเร็จในเรื่องที่เชื่อมโยงกับพระพุทธเจ้า

ธนวรรณ วัฒนาศักดิ์ (2553) เรื่อง “การศึกษาปรากฏการณ์ในสังคมไทยกับความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล” ผลการศึกษาพบว่า ความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล มีปรากฏในอรรถกถา มหาสุบินชาดก จำนวน 16 ข้อ ความฝันเหล่านี้ได้มีการตีความโดยพระพุทธเจ้าว่าผลของพระสุบินจะยังไม่เกิดในรัชสมัยของพระองค์และในสมัยพระชนม์ชีพของพระพุทธเจ้า แต่จะเกิดในสมัยที่ผู้ปกครองไม่ตั้งอยู่ในธรรม ข้าราชการ สมณพราหมณ์ และคนทั้งหลายพากันทอดทิ้งธรรม ประพฤติทุจริตผิดศีลธรรม ความสอดคล้องของความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศลกับปรากฏการณ์ในสังคมไทย มี 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ด้านพุทธบริษัท และด้านจริยธรรมส่วนบุคคล ความสอดคล้องนี้จะช่วยให้คนในสังคมไม่ตกอยู่ในความประมาท เพื่อป้องกันและแก้ไขความเสื่อมมิให้เกิดขึ้นหรือใช้เวลานานที่จะเกิด

บุญชู ภูศรี (2554) ศึกษา “วรรณกรรมทำนายนาคตะวันออกเฉียงเหนือ” เป็นการศึกษาวรรณกรรมทำนายนาคจากต้นฉบับเอกสารโบราณ จำนวน 10 ฉบับ และจากฉบับที่มีการปริวรรตแล้วจำนวน 10 ฉบับ เพื่อศึกษารูปแบบ เนื้อหา อัตลักษณ์ร่วม อิทธิพลของวรรณกรรมทำนายนาคอีสาน ผลการวิจัยปรากฏว่า รูปแบบวรรณกรรมทำนายนาคมีลักษณะเป็นร้อยกรองเพียง 1 เรื่อง คือ กาละนับมือส่วย นอกจากนี้เป็นร้อยแก้วทั้งหมด โดยมีเนื้อหากล่าวถึงความเสื่อมของสังคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีอัตลักษณ์ร่วมคือจะเกิดความโกลาหลหรือกลียุคขึ้นในปีจอถึงปีกุน ในท่ามกลางความโกลาหลนี้จะปรากฏผู้มีบุญมาปราบยุคเข็ญ และในวรรณกรรมทำนายนาคจะบอกถึงการป้องกันภัยอันตรายเมื่อเกิดกลียุค คือให้สร้างหนังสือพุทธทำนายนาค มีไว้ประจำบ้านเรือนหรือประจำตัว และให้รักษาศีล 5 ศีล 8 และให้กตัญญูแก่เวทิต่อผู้มีพระคุณ ส่วนอิทธิพลที่ปรากฏต่อสังคมอีสาน พบว่า วรรณกรรมทำนายนาคมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมลายลักษณ์ในลักษณะการผลิตซ้ำ และแย่งชิงความในวรรณกรรมทำนายนาค ปัจจุบันยังพบอิทธิพลในลักษณะหนังสือพุทธทำนายนาคมีลักษณะคล้ายกับจดหมายลูกโซ่ในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้คนได้อ่านและพิมพ์เผยแพร่ต่อไป นอกจากนี้ยังพบว่า วรรณกรรมทำนายนาคมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมมุขปาฐะ คือ ปรากฏในกลอนลำอีสาน

คำนวน นวลสนอง และคณะ (2556) งานวิจัยเรื่อง “พุทธทำนายนาค: สาระและคติสอนใจ” มุ่งศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายนาคฉบับที่พบในภาคใต้จำนวน 14 ฉบับ ศึกษาในประเด็นหน้าที่และบทบาท สาระที่ปรากฏในวรรณกรรม และการสืบทอดวรรณกรรม จำแนกตามเนื้อหาได้เป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรก เป็นพุทธทำนายนาคที่มีสาระเกี่ยวกับความฝันและการทำนายฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล กลุ่มสอง เป็นพุทธทำนายนาคที่แทรกอยู่ในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่อง พระเจ้าห้าพระองค์ และกลุ่มสามเป็นพุทธทำนายนาคที่ได้เค้าเรื่องจากศิลาจารึกในประเทศอินเดีย นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า มีหน้าที่และบทบาทในด้านการสั่งสอน ให้คติชีวิต และปลูกฝังความศรัทธาในศาสนา ให้การศึกษา และปลูกฝังหลักธรรม อีกทั้งหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และด้านความสัมพันธ์กับศิลปะอยู่ใน 2 ฐานะ คือ วรรณกรรมและจิตรกรรม วรรณกรรมพุทธทำนายนาคมีสาระสำคัญ คือ ความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนาการอยู่ร่วมกันต้องมีแบบแผนของพฤติกรรมที่เป็นมาตรฐานในสังคม สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงมีส่วนอย่างสำคัญทำให้ศาสนาเสื่อม สาระและด้านจริยธรรม ได้นำเสนอจริยธรรม 2 ระดับ คือ ระดับผู้ครองเรือน และระดับผู้สละบ้านเรือน ส่วนสาระด้านภูมิปัญญาชี้ให้เห็นว่า วรรณกรรมพุทธทำนายนาคเป็นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาเดิมกับภูมิปัญญาใหม่เข้าด้วยกัน โดยที่ผู้แต่งนำเรื่องเดิมมาจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยการสรรมาแต่งสร้างขึ้นใหม่ ให้เชื่อมโยงกับปัจจัยใหม่ แล้วขยายอรรถเชิงวิจารณ์ ท่วงดัดเพื่อประโยชน์ทั้งต่อสังคม และการทำนุบำรุงวัฒนธรรม

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมพุทธทำนายในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้มองเห็นการศึกษาในมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการเทียบเคียงและใช้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายโดยจะใช้แนวคิดการสร้างสรรคัวรรณกรรมและการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมมาวิเคราะห์เชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ต่อไป

1.8.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างสรรคัวรรณกรรม

จากการสำรวจการศึกษาวิจัยที่ใช้แนวคิดการสร้างสรรคัวรรณกรรมมีผู้ศึกษาไว้เป็นจำนวนมาก ผู้ศึกษาจึงได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาเสนอต่อต่อไปนี้

งานวิจัยของ โขมสี แสนจิตต์ (2539) ได้ศึกษาเรื่อง “จินตภาพชาดกฉบับล้านนาในด้านรูปแบบและเนื้อหา” โดยผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์และการดำรงอยู่ของวรรณกรรมเรื่องจินตภาพในสังคมล้านนา โดยทั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่า เรื่องจินตภาพเป็นชาดกที่มีองค์ประกอบของเรื่องดีเด่นทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา วรรณกรรมเรื่องนี้เคยมีบทบาทในการรับใช้สังคม กล่าวคือ เคยปรากฏเป็นชาดกสำนวนเทศน์ที่พระภิกษุใช้เทศนาให้ชาวบ้านฟังเป็นเรื่องราวที่ชาวบ้านจดจำนำไปเล่าสู่กันฟังในหมู่บ้าน นอกจากนี้เนื้อเรื่องสะท้อนถึงคติความเชื่อทางพุทธศาสนาและมีความสำคัญต่อสังคมล้านนา

งานวิจัยของ นิยะดา เหล่าสุนทร (2542) เรื่อง “ธัญชัยบัณฑิตชาดก: ภาพสะท้อนภูมิปัญญาของชาวอยุธยา” ศึกษาในด้านประวัติความเป็นมา การสร้างสรรคัเนื้อเรื่อง พบว่านำเนื้อเรื่องมาจากมหิสถชาดก รวมถึงได้ศึกษาที่มาของปริศนาธรรมที่ปรากฏในเรื่องว่าปริศนาธรรมและนิทานในธัญชัยบัณฑิตชาดก มาจากคัมภีร์ศาสนาหลายเล่มทั้งพระไตรปิฎก อรรถกถา โลกนิติปกรณ์ ธรรมনীติ การสร้างสรรคัเรื่องจากหลากหลายนี้ แสดงให้เห็นภูมิปัญญาของชนอยุธยาที่สามารถสร้างสรรคัวรรณคดีที่งดงามยิ่งใหญ่ทั้งในแง่ภาษาและสารัตถะธรรม

ตรีศิลป์ บุญขจร (2547) วิจัยเรื่อง “วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง: การศึกษาเชิงวิเคราะห์” เป็นการวิเคราะห์วรรณกรรมภาคกลางที่เป็นเอกสารฉบับตัวเขียนในแผนกเอกสารโบราณ หอสมุดแห่งชาติ ทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหา ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ ประเภทวรรณกรรม ที่มา องค์ประกอบและลักษณะร่วมของวรรณกรรมกลอนสวด รวมทั้งพัฒนาการโดยเน้นศึกษาในฐานะเป็นประเภทวรรณกรรม (Genre) ประเภทหนึ่ง ผลการวิจัยสรุปว่า กลอนสวดเป็นวรรณกรรมคำกาศที่นำมาอ่านเป็นทำนองสวด แต่งด้วยกาพย์ชนิดต่าง ๆ มีท่วงทำนองสวดอ่านต่างกันไป เนื้อเรื่องของกลอนสวด ส่วนใหญ่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วรรณกรรมกลอนสวดของภาคกลาง จำแนกได้เป็นสองประเภท คือ ประเภทสอนคติธรรมโดยตรงและประเภทสอนคติธรรมโดยอ้อม กลอนสวดประเภทสอนคติธรรมโดยตรงนำเนื้อเรื่องมาจากพระสูตรต่าง ๆ ในพระไตรปิฎก กลอนสวดประเภทสอนคติธรรมโดยอ้อมนำเรื่องมาจากนิบาตชาดกและชาดกนอกนิบาต อรรถกถาธรรมบท

นิทานพื้นบ้าน และวรรณกรรมอื่น ๆ และยังมีกลอนสวดที่แต่งเลียนแบบชาดกอีกด้วย งานวิจัยเรื่องนี้ มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย เนื่องจากผู้วิจัยจะนำ แนวคิดการศึกษาด้านองค์ประกอบของกลอนสวดมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม พุทธทำนายในสังคมไทย

ศานติ ภัคทีคำ (2550) ศึกษา “ศาดตราแลบง : วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ พัฒนาการ และความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมเขมร” โดยศึกษาประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของศาดตรา แลบงในฐานะประเภทวรรณกรรม (Genre) วิเคราะห์ศาดตราแลบงในด้านฉันทลักษณ์ รูปแบบ เนื้อหา และขนบวรรณศิลป์ พร้อมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของศาดตราแลบงกับวัฒนธรรมเขมร ผลการวิจัย สรุปได้ว่า ศาดตราแลบง เป็นวรรณกรรมเขมรประเภทหนึ่ง ที่มุ่งให้ความบันเทิงควบคู่กับการสั่งสอน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และจัดแบ่งตามที่มาของเรื่องได้ 2 ประเภท คือ ศาดตราแลบงที่มีที่มาจากวรรณกรรมชาดก และศาดตราแลบงที่มีที่มาจากนิทานพื้นบ้านและที่มาจากอื่น

งานวิทยานิพนธ์เรื่อง “ตำนานพระศรีอารีย์ในสังคมไทย : การสร้างสรรค์และบทบาท” ของ อภิลักษณ์ เกษมผลกุล (2552) ได้วิเคราะห์ลักษณะการสร้างสรรค์ตำนานพระศรีอารีย์เรื่อง ต่าง ๆ ในสังคมไทย และวิเคราะห์บทบาทของตำนานพระศรีอารีย์ในสังคมไทย โดยวิธีการรวบรวม ข้อมูลตำนานพระศรีอารีย์ ที่ดำรงอยู่ในสังคมไทย ทั้งจากเอกสารและจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม รวมทั้งสิ้น 149 เรื่อง มีทั้งที่เป็นตำนานพระศรีอารีย์ฉบับสมบูรณ์ และแทรกอยู่ในตำนานอื่น โดยการ รวบรวมจากข้อมูลลายลักษณ์ที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่และยังไม่ได้เผยแพร่ ทั้งในสมุดไทย สมุดฝรั่ง ใบบลาน ตลอดจนเอกสารจดหมายเหตุ และข้อมูลมุขปาฐะ ทั้งที่มีการรวบรวมไว้แล้ว และสัมภาษณ์ เพิ่มเติม จากนั้นวิเคราะห์ตำนานพระศรีอารีย์โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างนิมและบทบาทหน้าที่นิม เป็น แนวทางในการศึกษาเพื่อให้เห็นโครงสร้างและเนื้อหาของตำนาน บทบาทและการดำรงอยู่ของคติ ความเชื่อเรื่องพระศรีอารีย์ในสังคมไทย

อนึ่ง พิชลินจ์ จินนุ่น (2556) ได้ศึกษา “วรรณกรรมคำสอนภาคใต้ “ฉบับพิมพ์เล่มเล็ก” : การสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านเนื้อหาคำสอน” โดยบทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการสืบทอด และสร้างสรรค์ด้านเนื้อหาคำสอนของวรรณกรรมคำสอนภาคใต้ “ฉบับพิมพ์เล่มเล็ก” ซึ่งมีขนาด รูปเล่มคล้ายคลึงกับหนังสือวัดเกาะ เป็นผลงานของกวีชาวใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลาและ พัทลุงแต่งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470-2520 จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาของวรรณกรรมมีทั้งที่สืบทอด จากคำสอนโบราณ และสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ให้แก่ชุมชนชาวใต้ ที่เป็นการสืบทอดนั้นส่วนหนึ่งเป็นการ นำคำสอนของเก่าที่มีมาแต่เดิมซึ่งคิดว่ายังใช้ได้ดีในสังคมสมัยนั้นมาพิมพ์ซ้ำเผยแพร่ อีกส่วนหนึ่งนำ หลักคำสอนดั้งเดิมมาแต่งขึ้นใหม่และตั้งชื่อใหม่ ส่วนที่เป็นการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่นั้นเป็นลักษณะเด่น ของวรรณกรรมคำสอนภาคใต้ “ฉบับพิมพ์เล่มเล็ก” ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน เป็นคำสอนที่มุ่งเน้นการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนภาคใต้ในสมัยที่มีการแต่งนั้น ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว

และระดับชุมชน โดยเน้นย้ำให้ทุกระดับรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมแบบใหม่ นอกจากนี้ก็ช่วยกันพัฒนาชุมชนเกษตรกรรมและให้ช่วยกันสร้างชาติตามนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม คำสอนในวรรณกรรมคำสอนภาคใต้กลุ่มนี้ จึงเป็นคำสอนที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและการเมืองในเวลานั้นอย่างเด่นชัด

V.l Braginski (2001 อ้างถึงใน พิสิทธิ กอบบุญ, 2559: 2) ได้ศึกษาวรรณกรรมของเอเชีย พบว่า การสร้างสรรค์วรรณกรรมสังคมเอเชียทั้งในวัฒนธรรมจีน อินเดีย และอาหรับ มีแนวคิดสำคัญ คือ การสร้างความรู้จากความงาม นำไปสู่สิ่งสูงสุดทางศาสนา การสร้างสรรค์วรรณกรรมไม่ว่าจะมีความวิจิตรบรรจงมากเพียงใดก็ตาม แต่ก็อยู่บนพื้นฐานสิ่งที่เป็นความเชื่อสูงสุด (The Absolute) ร่วมกันอาจจะเป็นหลักศาสนา พระเจ้า หรือคัมภีร์สูงสุดของแต่ละศาสนา วรรณกรรมประเภทต่าง ๆ เช่น วรรณกรรมเชิงความรู้ วรรณกรรมเชิงประวัติศาสตร์หรือตำนาน และวรรณกรรมเชิงวิจิตรวรรณคดี ต่างก็สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสาระเข้าไปถึงความเชื่อสูงสุดของแต่ละศาสนาและวัฒนธรรมได้ แนวคิดสำคัญของวรรณกรรมอาจมีเพื่อความงาม คุณประโยชน์ หรือความเข้าใจเชิงจิตวิญญาณ การที่ผู้เสพจะเข้าถึงวรรณกรรมระดับใดขึ้นอยู่กับคุณค่าของตัวบท และความสามารถของผู้เสพนั่นเอง

ธนบัตร ใจอินทร์ (2561) ศึกษาเรื่อง “อรรถกถามหาสุบินชาดก: ความสำคัญต่อการสร้างสรรค์วรรณคดีไทย” งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาความสำคัญของอรรถกถามหาสุบินชาดกที่มีต่อการสร้างสรรค์วรรณคดีเรื่องพุทธทำนายความฝันพระเจ้าปเสนทิโกศลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนความสัมพันธ์กับวรรณคดีเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาพบว่าอรรถกถามหาสุบิน ชาดกมีเนื้อหาหลักคือความฝันและคำทำนายทั้ง 16 ประการที่กินเข้าไปสร้างสรรค์เป็นวรรณคดีพุทธทำนายความฝันพระเจ้าปเสนทิโกศลสำนวนต่าง ๆ ทั้งฉบับหอสมุดแห่งชาติ ฉบับภูมิภาคท้องถิ่น รวมถึงวรรณกรรมและความเรียงอธิบายในปัจจุบัน โดยเรื่องพุทธ ทำนายความฝันพระเจ้าปเสนทิโกศลฉบับต่าง ๆ เหล่านี้มีลักษณะสำคัญร่วมกันคือ การรักษาความฝันและคำทำนายทั้ง 16 ประการ ดังกล่าวไว้ตามอรรถกถามหาสุบินชาดก นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะเด่นที่แตกต่างกันไปของแต่ละภูมิภาคด้วย ผู้วิจัยจะนำงานวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้มาเป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยกลุ่มความฝัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์วรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น ข้อมูลความรู้ แนวคิดทฤษฎีเหล่านี้จะเป็นแนวทางในการศึกษาการสร้างสรรคของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ตามกรอบแนวคิดต่อไป

1.8.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม

การศึกษาการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมมีนักวิชาการให้ความสนใจ และศึกษาไว้หลายสาขา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาในส่วนที่เป็นข้อมูลทางด้านวรรณกรรม ซึ่งสัญลักษณ์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบท ตลอดจนเรื่องราวอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

การศึกษา “การสื่อความหมายและอุดมการณ์ในเพลงมหาวิทยาลัย” ของ ชัยวัฒน์ หอวรรณภากร (2544) เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ตัวบท ตลอดทั้งการวิจัยเชิงสำรวจ ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาและความหมายของเพลงมหาวิทยาลัยมีส่วนแปรผันไปตามบริบททางการเมืองน้อยมาก ส่วนใหญ่จะแปรผันไปตามบริบทแวดล้อมของผู้ประพันธ์ สำหรับผลการสื่อความหมายในเพลงมหาวิทยาลัย พบว่า มีการสื่อความหมายโดยใช้ถ้อยคำสร้างภาพพจน์ประเภทอนุนามมัยมากที่สุด รองลงมาคือ นามมัย และอดีพจน์ ตามลำดับ นอกจากนี้ พบว่ามีการใช้คำเพื่อสร้างอารมณ์รักในมหาวิทยาลัยมากที่สุด รองลงมาคืออารมณ์ภาคภูมิใจและอารมณ์สนุกสนานตามลำดับ นอกจากนั้น กลวิธีที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้ในการต่อยอดอารมณ์ คือ การสร้างคำสัมผัสสระและสัมผัสอักษร ขณะเดียวกันพบว่าในทุกเพลงมีการสร้างอารมณ์ให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ในการสื่อความหมายโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อเพื่อความสะดวกคล่องในการสื่อความหมาย

เกียรติชัย อักษรดิษฐ์ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “ชุธาตุ : บทบาทและความหมายของพระธาตุในอนุภูมิภาคอุษาคเนย์” กรณีศึกษาความเชื่อเรื่องพระธาตุประจำปีเกิดในล้านนาได้ชี้ให้เห็นว่าพระธาตุ คือ “มายาคติ” ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อสนองต่ออุดมการณ์ปฏิบัติการทางวัฒนธรรมภายใต้ความเชื่อและแนวคิดทางด้านจักรวาลวิทยาของฝ่ายล้านนา โดยอาศัยองค์ประกอบอันซับซ้อนจากระบบป็นักษัตริย์ ความสำคัญขององค์พระธาตุประสานกับเครือข่ายทางสังคมวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการโต้ตอบอิทธิพลและอำนาจการจัดการของฝ่ายสยาม ในช่วงที่มีการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองประเทศราชเข้าสู่ระบบมณฑลเทศาภิบาล

ทิพย์วารี สงนอก (2552) ศึกษาเรื่อง “กระบวนทัศน์ในนิทานชาดกพื้นบ้านอีสาน” กล่าวคือ ความหมายทางสังคมวัฒนธรรมจากกระบวนทัศน์ที่ปรากฏในนิทานชาดกพื้นบ้านอีสาน ผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นเกี่ยวกับการตีความทางสังคมวัฒนธรรมจากกระบวนทัศน์ที่ปรากฏในนิทานชาดกพื้นบ้านอีสาน โดยจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครสิ่งของวิเศษ และสถานที่อันเป็นบริบทแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เปรียบเสมือนภาพแทนของผู้คนในชุมชนอีสาน รวมถึงขนบประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ คติในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ ที่รวมอยู่ในสังคมวัฒนธรรมนี้ ผลการศึกษาพบว่า ความหมายทางด้านสังคมวัฒนธรรม 4 ประเด็นหลัก คือ 1) ความหมายเกี่ยวกับเพศ 2) ความหมายเกี่ยวกับชนชั้น 3) ความหมายเกี่ยวกับศาสนา 4) ความหมายเกี่ยวกับชาติพันธุ์ และสามารถสรุปได้ว่า สังคมอีสานผู้ชายมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทั้งในด้านศาสนา การเมืองการปกครอง และผู้นำ

ครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีบทบาทเป็นเพียงสมาชิกคนหนึ่งในสังคมซึ่งต้องอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย ในเรื่องของกลุ่มชนชั้นพบว่า มีชนชั้นสูง และชนชั้นล่าง และยังพบว่าสังคมอีสานยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่มากมายมีการผสมผสานวัฒนธรรมทางด้านความเชื่อโดยเริ่มแรกนับถือผี วิญญาณบรรพบุรุษ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องขวัญ เรื่องนาค และยอมรับนับถือศาสนาพราหมณ์ โดยการนับถือเทพเจ้าต่าง ๆ เมื่อพุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพล ชาวอีสานก็นับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน มีการผสมผสานความเชื่อในเรื่องของผี พุทธศาสนา และพราหมณ์ ซึ่งการผสมผสานความเชื่อดังกล่าวดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

งานวิจัยของ Channipha Doungwilai (2010: อ้างถึงใน จันทน์นิภา ดวงวิไล, 2556: 38) เรื่อง “Prabang Myths : Sacred narratives and cultural Meaning” พบว่า ตำนานและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระบางสามารถสื่อความหมายทางสังคมภายใต้ระบบคิดของคนลาว 4 ประการ คือ 1) สื่อผ่านสถานที่ประดิษฐานอันเกี่ยวโยงกับชื่อบ้านนามเมืองและระบบกษัตริย์ของราชอาณาจักรลาว 2) สื่อผ่านกำเนิดและที่มาของพระบางที่บ่งชี้ให้เห็นมิติเรื่องชาติพันธุ์สัมพันธ์ในชุมชนอุษาคเนย์ 3) สื่อผ่านลักษณะและอิริยาบถของพระบางซึ่งบ่งบอกให้เห็นพลังอำนาจในฐานะผู้คุ้มครองชุมชนบ้านเมือง 4) สื่อผ่านบทบาทหน้าที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องความเจริญรุ่งเรืองและความอุดมสมบูรณ์ สะท้อนให้เห็นความสำคัญของพระพุทธรูปพระบางในฐานะสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในตำนานและพิธีกรรมที่ซ่อนแฝงนัยของอุดมการณ์ทางสังคมได้อย่างน่าสนใจ

วัชรภรณ์ ดิษฐปาน (2557) ศึกษา “พระอุปคุต: การสืบทอดและการผลิตซ้ำความเชื่อตำนาน และพิธีกรรมในสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสืบทอดและการผลิตซ้ำความเชื่อตำนานและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระอุปคุตในสังคมไทยปัจจุบัน โดยการรวบรวมข้อมูลในช่วง พ.ศ. 2554 – 2557 ทั้งข้อมูลเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม และ ข้อมูลในสื่อสมัยใหม่ ทั้งในบริบทท้องถิ่นภาคเหนือ ภาคอีสานและภาคกลาง และบริบทของสังคมไทยในเชิงภาพรวม ผลการศึกษาตำนานเกี่ยวกับพระอุปคุต พบว่าประเภทตำนานพระอุปคุตในประเทศไทยมี 6 แบบเรื่อง ได้แก่ แบบเรื่องพระอุปคุตเป็นลูกนางปลา แบบเรื่องพระอุปคุตเป็นลูกพระพุทธรูป แบบเรื่องพระอุปคุตปราบมาร แบบเรื่องพระอุปคุตบันดาลโชค แบบเรื่องพระอุปคุตแปดรูป และแบบเรื่องพระอุปคุตหยุดตะวัน ผู้วิจัยพบว่าในการผลิตซ้ำ ตำนานพระอุปคุตในสื่อสมัยใหม่ในรูปแบบซีดีสื่อกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออินเทอร์เน็ต มีการนำเนื้อเรื่องจาก คัมภีร์อโศกาวทานมาผนวกกับแบบเรื่องพระอุปคุตปราบมาร จนกลายเป็นเนื้อหาหลักที่แพร่หลายในสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ใน ปัจจุบัน และพบการสร้าง ความหมายใหม่ให้แก่พระอุปคุตในมิติของพระเครื่องและวัตถุมงคล ทำให้เกิดมโนทัศน์ “พระอุปคุตปราบมาร บันดาลโชค” ปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้เกิดการสืบทอดและการผลิตซ้ำความเชื่อเกี่ยวกับพระอุปคุตทั้งในพื้นที่เดิมและพื้นที่ใหม่มาจากลักษณะเด่นของพระอุปคุตและบริบทของสังคมไทยปัจจุบัน โดยเฉพาะลักษณะเด่นด้านการคุ้มครองป้องกัน ลักษณะอันคลุมเครือ และคุณลักษณะทั้งด้านโลกียะและโลกุตระที่มีรากฐาน

จากพุทธศาสนา ลักษณะเด่นของพระอุปคุตสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในปัจจุบัน ทั้งยังตอบสนองความต้องการของพุทธศาสนิกชนในสังคมพุทธศาสนาแบบไทย ทำให้เกิดการสืบทอดและการผลิตซ้ำความเชื่อ ตำนาน และพิธีกรรมเกี่ยวกับพระอุปคุตอย่างต่อเนื่องในสังคมไทยปัจจุบัน

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้นจะเป็นแนวทางในการศึกษาการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย โดยการอธิบายความหมายที่ซ่อนแฝงในวรรณกรรม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจความหมายและอธิบายปรากฏการณ์ในสังคมได้อย่างกว้างขวางขึ้น

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

วรรณกรรมพุทธทำนาย หมายถึง วรรณกรรมท้องถิ่นอันเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาที่มีความสำคัญยิ่ง และแพร่หลายโดยทั่วไปในหมู่พุทธศาสนิกชนในสังคมไทย ได้รับอิทธิพลมาจากหลายแหล่ง ตลอดจนมีการสั่งสมและถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง มีเนื้อหากล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับการทำนายเหตุการณ์ในอนาคตที่พระพุทธเจ้าได้ทรงทำนายถึงเหตุการณ์ที่อิงกับอายุของพุทธศาสนากับความเสื่อมของศีลธรรม และมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ได้มีการประทานเส้นเกศา ประทับรอยพระพุทธรบาท

การสร้างสรรคัวรรณกรรม (Creation) หมายถึง การสร้างสรรคัด้วยทวรรณกรรมพุทธทำนายสำนวนต่าง ๆ ที่พบในสังคมไทย

การสื่อความหมายทางวัฒนธรรม หมายถึง การถ่ายทอดระบบคิดผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรมอันจะสามารถสื่อให้เห็นความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้เป็นสื่อแทนแนวความคิดแสดงออกมาในรูปของความคิด ความเชื่อที่เป็นนัยแฝงเร้นและรอการตีความ ในงานวิจัยนี้เป็นการสื่อความหมายผ่านด้วยทวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย

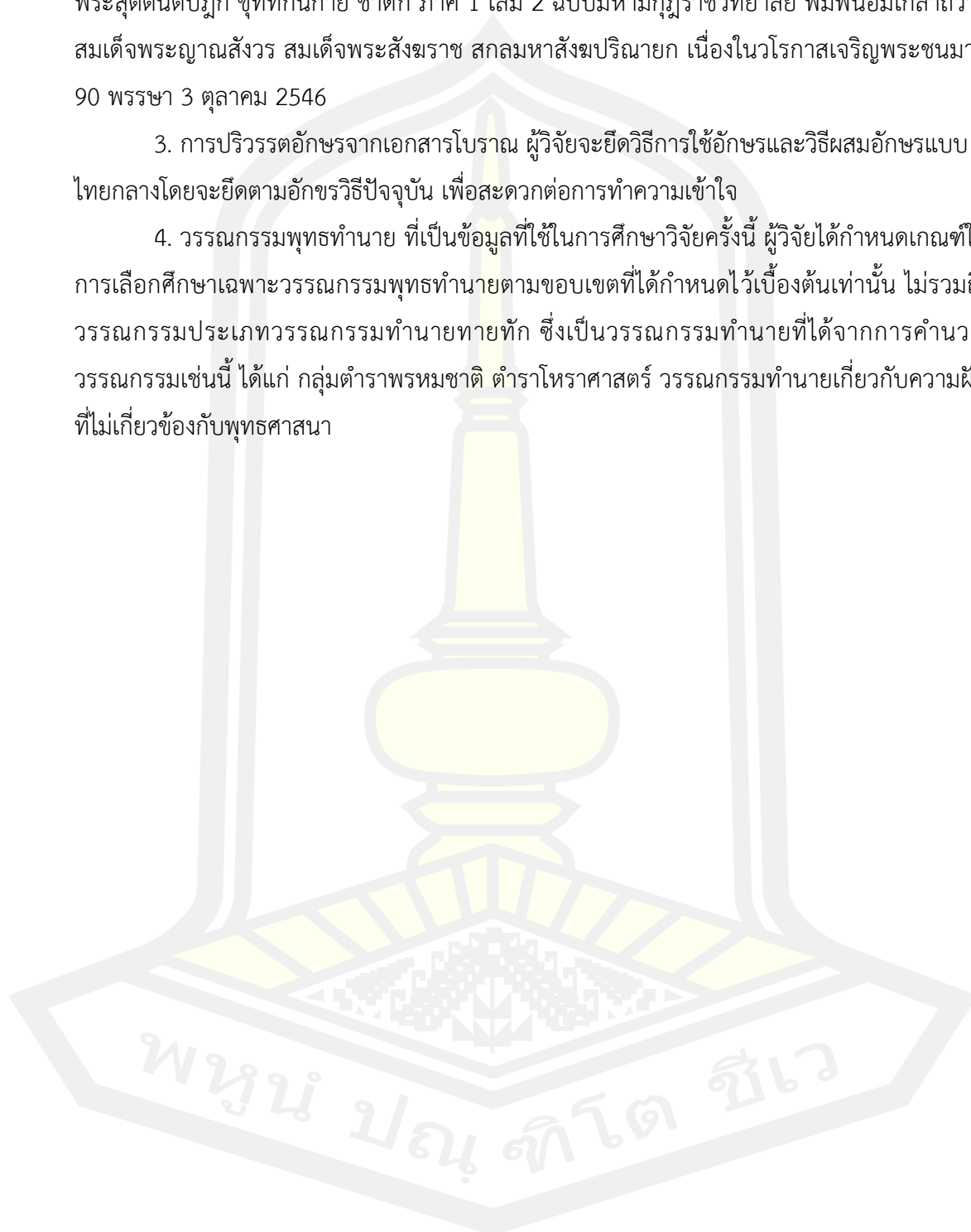
1.10 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. เนื่องจากวรรณกรรมพุทธทำนายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ไม่ได้มีการเรียกชื่อที่แน่นอน ผู้วิจัยจะใช้ชื่อตามที่ปรากฏในต้นฉบับ โดยเนื้อหาที่นำมาใช้ในการศึกษาจะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการทำนายของพระพุทธเจ้าซึ่งมีเรื่องราวเกี่ยวกับการทำนายเหตุการณ์ในอนาคต รวมถึงเหตุการณ์ที่อิงกับอายุของพุทธศาสนากับความเสื่อมของศีลธรรม และมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ได้มีการประทานเส้นเกศา ประทับรอยพระพุทธรบาท

2. การอ้างอิงเนื้อหาในพระไตรปิฎกและอรรถกถา จะใช้พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก ภาค 1 เล่ม 2 ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์น้อมเกล้าถวาย สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เนื่องในวโรกาสเจริญพระชนมายุ 90 พรรษา 3 ตุลาคม 2546

3. การปริวรรตอักษรจากเอกสารโบราณ ผู้วิจัยจะยึดวิธีการใช้อักษรและวิธีผสมอักษรแบบ ไทยกลางโดยจะยึดตามอักขรวิธีปัจจุบัน เพื่อสะดวกต่อการทำความเข้าใจ

4. วรรณกรรมพุทธทำนาย ที่เป็นข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการเลือกศึกษาเฉพาะวรรณกรรมพุทธทำนายตามขอบเขตที่ได้กำหนดไว้เบื้องต้นเท่านั้น ไม่รวมถึง วรรณกรรมประเภทวรรณกรรมทำนายทายทัก ซึ่งเป็นวรรณกรรมทำนายที่ได้จากการคำนวณ วรรณกรรมเช่นนี้ ได้แก่ กลุ่มตำราพรหมชาติ ตำราโหราศาสตร์ วรรณกรรมทำนายเกี่ยวกับความฝัน ที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับพุทธศาสนา

บทที่ 2

แนวคิด ความแพร่หลาย และการรับรู้วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย

พุทธทำนาย เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นอันเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่ง มีความแพร่หลายกันโดยทั่วไปในหมู่พุทธศาสนิกชนในสังคมไทย ได้รับอิทธิพลมาจากหลายแหล่ง ตลอดจนการสั่งสมและถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

ในบทที่ 2 นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพุทธทำนาย ความแพร่หลายของวรรณกรรมพุทธทำนาย ตลอดจนการรับรู้วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย โดยจะนำเสนอภาพรวมของวรรณกรรมพุทธทำนาย กล่าวคือ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวรรณกรรมพุทธทำนาย

เมื่อกล่าวถึงวรรณกรรมพุทธทำนาย หลายคนอาจจะมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้จริงตามหลักทางวิทยาศาสตร์ การศึกษาด้าน “แนวคิด” ต้องอาศัยการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้เห็นความคิดและการเชื่อมโยงข้อมูล การศึกษาแนวคิดของวรรณกรรมพุทธทำนาย โดยการมองภาพรวมของวรรณกรรมพุทธทำนาย จะทำให้เห็นการสร้างสรรค์ และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมของวรรณกรรมพุทธทำนายได้ จากการศึกษา พบว่า แนวคิดของวรรณกรรมพุทธทำนาย ดังต่อไปนี้

2.1.1 ความหมายของวรรณกรรมพุทธทำนาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้คำจำกัดความ คำว่า ทำนาย หมายถึง ก. เหตุการณ์ หรือความเป็นไปที่จะเกิดในเบื้องหน้า, ทาย ก็ว่า. (แปลงมาจาก ทาย) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 569)

พุทธทำนาย เป็นวรรณกรรมที่พระพุทธรเจ้าได้ทำนายไว้ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 ว่า ศาสนาพุทธในอนาคตมีความเป็นไปอย่างไร จะมีอะไรเกิดขึ้น แก่ใคร ที่ไหน อย่างไร และต่อมาได้มีผู้รู้และภูมิปัญญาเล่าสืบต่อกันมาในแต่ละยุคแต่ละสมัยซึ่งเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์คือโลกในปัจจุบันไปตรงกับคำทำนาย หรือคำอธิบายของพระพุทธรองค์เมื่อกว่า 2,500 ปี มาแล้ว (มัลลวีร์ ดอกแก้ว, 2548: 5)

ในส่วนของล้านนา สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่ม 3 (2542: 1073) กล่าวถึง คำว่า “ทำนาย” ออกเสียงเป็น คำทวาย (อ่าน “ก่าตวาย”) มีความหมายสองประการ คือ คำทำนาย ทายทักและปรีศนาคำทวาย ในตำนานของล้านนาฉบับต่าง ๆ โดยเฉพาะตำนานเกี่ยวกับศาสนสถาน มักปรากฏความเชื่อเรื่องพุทธทำนาย ในเรื่องพุทธศาสนามีอายุ 5,000 ปี และเริ่มเสื่อมลง นับตั้งแต่พุทธศักราช 2500 ปีเป็นต้นมา เรียกว่ากึ่งพุทธกาล ในตำนานมูลศาสนากล่าวไว้ว่า ศาสนาของ

พระพุทธเจ้า (พระสมณโคตม) จะมีอายุเพียง 5,000 ปี แล้วจะหายไปเกิดอันตรธาน 5 คือ ปริยัตติ อันตรธาน ปฏิปัตติอันตรธาน ปฏิเวธอันตรธาน ลิงคอันตรธาน ธาตุอันตรธาน เมื่อหมดสิ้นอายุของพุทธศาสนาในยุคสมณโคตมแล้ว จะถึงโลกของพระศรีอาริยมตไตรยที่คนที่ได้เกิดในยุคนี้มีความสุขทุกประการ ความเชื่อเรื่องพุทธทำนาย ที่ถือว่าอายุพุทธศาสนามี 5,000 ปี ทำให้พุทธศาสนิกชนต้องสร้างสัญลักษณ์ทางศาสนาเพื่อเป็นเครื่องบูชา และเพื่อสืบทอดพุทธศาสนาให้มีอายุถึง 5,000 ปี เช่น การสร้างพระพุทธรูป การสร้างพระเจดีย์ พระธาตุ พระไตรปิฎก ธรรมต่าง ๆ ที่มีการคัดลอกเก็บเป็นคัมภีร์ทางศาสนา สิ่งเหล่านี้เปรียบเสมือนตัวแทนของพุทธศาสนาที่จะยืนยันว่าพระศาสนายังไม่สูญหายไปจากโลกมนุษย์ (สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ เล่ม 9, 2542: 4714) สอดคล้องกับ วิลักษณ์ ศรีป่าซาง (2541: 65) กล่าวถึง พุทธทำนายว่า หมายถึง เรื่องราวที่พระพุทธเจ้าทรงกล่าวพยากรณ์ไว้ว่าจะต้องเกิดขึ้นในอนาคต และจะเกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว และต้องมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ได้มีการประทานเกศา การประทับรอยพระพุทธรบาท ซึ่งถือเป็นการสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ต่อปูชนียสถานแห่งนั้น

ในส่วนของอีสาน พจนานุกรมภาษาถิ่นอีสาน พ.ศ. 2545 ได้กล่าวว่า “ทำนาย” ออกเสียงเป็น “ทวย” หมายถึง ทำนาย, คาดคะเน เช่นว่า “หมอทวยว่าช่อสีโชคใหญ่ปีนี้” (หมอดูทำนายว่าฉันจะมีโชคใหญ่ในปีนี้) (บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล และ นภาพร พิมพ์วรรณธากุล, 2545: 453) หรือใช้คำว่า “ความทวย” ซึ่งหมายถึง คำทวย นั้นเอง

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของ บุญชู ภูศรี (2554: 3) วรรณกรรมพุทธทำนายจัดเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนา เนื้อหาส่วนใหญ่จะกล่าวถึงสภาพสังคมที่เสื่อมโทรมไปพร้อมกับการเพิ่มขึ้นของอายุพุทธศาสนา บุญชู ภูศรี ให้คำนิยาม “วรรณกรรมทำนาย” หมายถึง วรรณกรรมที่กล่าวถึงการทำนายที่มีเนื้อหาอิงกับอายุของพุทธศาสนากับความเสื่อมของศีลธรรม ซึ่งในเนื้อหาของวรรณกรรมเป็นการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

อาจกล่าวสรุปได้ว่า วรรณกรรมพุทธทำนาย หมายถึง วรรณกรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่มีความแพร่หลายโดยทั่วไปในหมู่พุทธศาสนิกชนในสังคมไทย ได้รับอิทธิพลมาจากหลายแหล่ง ตลอดจนมีการสั่งสมและถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง มีเนื้อหากล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับการทำนายเหตุการณ์ในอนาคตที่พระพุทธเจ้าได้ทรงทำนายถึงเหตุการณ์ โดยนำเอาความเชื่อเกี่ยวกับอายุของพุทธศาสนากับความเสื่อมของศีลธรรมมาเป็นแนวทางในการแต่ง และมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ได้มีการประทานเส้นเกศา ประทับรอยพระพุทธรบาท

2.1.2 วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย: ที่มา

ที่มาของเนื้อหาที่นำมาประกอบสร้างเป็นวรรณกรรมพุทธทำนายนั้น สามารถแบ่งการสร้างสรรคืได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ กล่าวคือ

ก. วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีต้นเค้ามาจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนา

1) พระไตรปิฎก เรื่อง มหาสุบินชาดก

การทำนาย เกิดจากความสงสัยของมนุษย์ ความสงสัยมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์ ถือเป็น การคาดเดาบางสิ่งบางอย่างที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ปัญญาวัฒน์ (2549: 30 - 31) กล่าวว่า การทำนาย เมื่อสองพันกว่าปีก่อนนั้น ใช้คำว่า “การพยากรณ์” ซึ่งมีความหมายกว้าง ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา มีการพยากรณ์แทรกอยู่เป็นจำนวนมาก มีทั้งที่เป็นของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระสาวก ซึ่งคำว่า พยากรณ์ ในพระไตรปิฎกมีความหมาย 4 ประการ คือ

1. การทำนาย เป็นการบอกเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การที่พระพุทธเจ้าทำนายว่า พระเทวทัตจะเกิดเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า หรือพระพุทธเจ้า พระนามว่า กกุสันธะ ทรงทำนายว่าสุเมธดาบสจะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต หรือการทำนายทั่วไปในลักษณะหมอดู

2. การคาดการณ์ เป็นการทำนายเฉพาะหน้าว่าจะเกิดอะไรขึ้น หรือใครจะทำอะไร จากการประมวลปัจจัยแวดล้อมที่สังเกตได้

3. การตอบปัญหา เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้าให้แก่ผู้สงสัย ซึ่งเป็นทั้งพระสาวก ชาวบ้าน พรหมณ์ หรือเทวดา เป็นการตอบปัญหาแก่คนทั่วไป โดยเฉพาะกับผู้ที่ยังสงสัยหรือพิจารณาแล้วว่า สามารถเข้าใจธรรมะที่พระองค์สอนได้ ซึ่งปัญหาที่พระพุทธเจ้าต้องตอบนั้นสามารถจัดประเภทได้หลายประเภท เช่น ปัญหาที่เกี่ยวกับชีวิตในโลกนี้ ปัญหาที่เกี่ยวกับชีวิตในโลกหน้า ปัญหาระดับปรัชญา เช่น โลกเที่ยงหรือไม่ นรก-สวรรค์มีจริงหรือไม่ เป็นต้น ซึ่งการตอบปัญหาของพระพุทธเจ้ามีช่วงเวลาที่ชัดเจนว่าช่วงไหนตอบปัญหาใครช่วงไหนจะทำอะไร

4. ทำให้แจ้ง เป็นการแสดงเหตุผลอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เหตุการณ์ทำนองนี้ พระพุทธเจ้าจะพบอยู่เสมอ บางครั้งก็อธิบายให้พระสาวกฟัง บางครั้งก็เป็นพวกนอกศาสนา เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสหรือทรงคิด

การใช้คำว่า การพยากรณ์ ในหลายลักษณะนี้ทำให้ทราบว่าเป็นความหมายอย่างกว้าง แต่ปัจจุบันเหลือความหมายอย่างเดียว คือ การทำนาย หมายถึง เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การที่พระพุทธเจ้าทำนายสิ่งหนึ่งสิ่งใดในอนาคต ความเป็นไปของชีวิตมนุษย์และโลก ที่ไม่อาจคาดเดาได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นในอนาคต การศึกษาเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าทรงทำนายฝันจากพระสุบิน 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งเป็นความฝันที่เป็นที่มาของความ

เชื่อเรื่องพุทธทำนายและวรรณกรรมเกี่ยวกับพุทธทำนาย ดังปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 28 พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก ภาค 1 เรื่อง มหาสุบินชาดก

มหาสุบินชาดก หมายถึง ความฝันอันยิ่งใหญ่ มีนักวิชาการได้ศึกษาเกี่ยวกับ พุทธทำนาย เอาไว้หลายท่าน เช่น อารยัน (2535) ชาตวโร (2534) วินัย พงศ์ศรีเพียร (2542) มานพ นักการเขียน (2546) สุภาพ หอมจิตร (2546) ปัญญาวัฒน์ (2549) สรเมธี วชิรปราการ (2550) จำรูญ ยาสมุทร (2550) พีรพัฒน์ วงศ์บุตร (2551) และ พ. สุวรรณ (2551) โดยสรุปได้ว่า เป็นการทำนายฝันของพระพุทธเจ้าจากพระสุบินประหลาด 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศล ว่าผลของพระสุบินนิमितจะไม่เกิดขึ้นแก่พระเจ้าปเสนทิโกศล แต่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันห่างไกลถ้าผู้ปกครองบ้านเมืองไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรม จิตเสื่อมคลายจากกุศล ก็จะทำให้เกิดเหตุวิปริตผิดธรรมชาติ บ้านเมืองเดือดร้อน โดยคำนวณ นवलสนองและคณะ (2556) ได้ขยายความแสดงให้เห็นว่า เมื่อถึงกึ่งพุทธกาล หรือพุทธศตวรรษที่ 25 เหตุการณ์เหล่านั้นได้เกิดขึ้นจริงดังพุทธทำนาย ซึ่งเป็นการสรุปตีความบุคลาธิษฐาน ประสพการณ์ และสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล

อนึ่ง วรรณกรรมพุทธทำนาย ไม่เพียงแต่เป็นการทำนายจากความฝันเท่านั้น (อุชณีย์ ธงไชย, 2540: 135) ยังกล่าวถึงการนำแนวความคิดในการเชื่อมโยงอาณาจักรกับพุทธจักรเข้าด้วยกัน การที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปยังดินแดนต่างๆ และทำนายว่าในอนาคตผู้ที่จะมาตั้งเมืองอยู่ในดินแดนนั้น จะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ เป็นจักรพรรดิราช และพุทธศาสนาจะมีความเจริญรุ่งเรืองมากในเมืองนั้น การเสด็จของพระพุทธเจ้าไปยังเมืองต่าง ๆ นั้น “ระยะทาง” มิได้มีความหมายว่าเป็นระยะทางไกลหรือใกล้ แต่มีความหมายว่า เมืองต่าง ๆ ทั้งในเขตพุทธจักรกับอาณาจักรเป็นเมืองที่มีความใกล้ชิดกันอยู่ในโลกเดียวกัน คือ โลกพุทธศาสนาของพระสมณโคดมนั่นเอง และพุทธทำนายยังเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่แสดงความชอบธรรมในการตั้งเมืองต่างๆ และสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับสิ่งที่เป็นสิ่งเคารพทางศาสนา

วิลักษณ์ ศรีป่าซาง (2541: 65) ได้กล่าวถึง พุทธทำนายว่าเป็นเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าทรงกล่าวพยากรณ์ไว้ว่าจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนในอนาคต เรื่องราวตามพุทธทำนายนั้นเกิดขึ้นหลังพุทธปรินิพพานแล้ว และต้องเกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ได้มีการประทานเส้นพระเกศาและที่บรรจุเส้นพระเกศาหรือที่ไว้รอยพระพุทธบาท ประจักษ์พยานที่เกิดขึ้นดังคำทำนายถือเป็นการสถาปนาความเชื่อ ความศรัทธาต่อสถานที่แห่งนั้น

ความเชื่อในพุทธทำนายหรือพุทธพยากรณ์ ถือเป็นการเชื่ออย่างหนึ่งที่สืบทอดกันมายาวนาน เห็นได้จากการปรากฏในตำนานสร้างเมือง หรือตำนานพระพุทธบาทอยู่เสมอ อีกทั้งยังกล่าวอ้างถึงการพยากรณ์เรื่องของอนาคตของโลก อนาคตของพระพุทธศาสนา และอนาคตของพระสาวกต่าง ๆ รวมถึงการปรากฏตัวของพระศาสดาในอนาคตอีกด้วย

พระพุทธเจ้า ในฐานะผู้พยากรณ์ เป็นผู้ทำนายที่มีบทบาทสำคัญในวรรณกรรม เป็นผู้ซึ่งประชาชนให้ความเคารพนับถือและสร้างศรัทธาเชื่อถือ โดยอ้างถึงการกล่าวอ้างคำกล่าวที่ออก

จากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า เพราะถือเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทย ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบความคิดและวิถีชีวิตของคนในสังคม

วรรณกรรมพุทธทำนาย มีต้นเค้ามาจากพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นต้นเค้าของวรรณกรรมทำให้เกิดวรรณกรรมที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายพระธรรมคำสอน และสืบต่อพระไตรปิฎกเรื่อยมา จากพระไตรปิฎกปรากฏวรรณกรรมในชั้นนอรรถกถา ซึ่งแต่งขึ้นเพื่ออธิบายความฝันในพระไตรปิฎก นอกจากนี้ ทองย้อย แสงสินชัย (2532: 20) ได้กล่าวถึงต้นเค้าการพยากรณ์ที่ปรากฏในวรรณคดีพุทธศาสนา โดยเริ่มจากความเชื่อปรัมปราของชาวพุทธไทยโบราณในคำกลอนทำนายฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล ในคัมภีร์นอรรถกถาชาดกหรือชาตักกัฎฐกถา ที่ตีความข้อความที่ปรากฏในมหาสุบินชาดก ขุททกนิกาย เอกนิบาต นอกจากนั้น ยังปรากฏในคัมภีร์สารัตถทีปนี ซึ่งเป็นคัมภีร์ชั้นฎีกาสายพระวินัยปิฎก คัมภีร์ชาตักกัฎฐกถาหรืออรรถกถาชาดกที่แต่งขึ้นอธิบายข้อความในมหาสุบินชาดกที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ขุททกนิกาย เอกนิบาต นอกจากจะกล่าวถึงการพยากรณ์ตามคัมภีร์ข้างต้นแล้ว ผู้เขียนยังให้ความเห็นและอธิบายเพิ่มเติมอย่างน่าสนใจว่าการตีความสุ่นาคตเพื่อความเข้าใจแนวโน้มของสถานการณ์ทางจริยธรรมนั้นในพุทธศาสนานั้นมีหลักฐานที่สามารถอ้างอิงได้อย่างชัดเจน

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า วรรณกรรมพุทธทำนาย มีต้นเค้ามาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก เรื่อง มหาสุบินชาดก เอกสารพระไตรปิฎกที่เกี่ยวข้องกับพุทธทำนาย ผู้วิจัยได้นำมาจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับของมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย (2549: 25) ปรากฏข้อความว่า

7. มหาสุบินชาดก

(77) อุตสา รุกขา คาวีโย ควา จ

อสโส กัสโส สิงคาลี จ กุมโม

โปกขรณิ จ อปากจนทน์

ลาวูนิ สีนทติ สีลา ปลวนติ

มณชุกิโย กณหสเปเป คิลนติ

กาคัม สุวณณา ปริวารยนติ

ตสา วกา เอพกานัน ภายา ทิ

วิปริยาโส วตตติ นยิมตถิติ

สตตมัม มหาสุบินชาตกัม

(มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2549: 25)

ข้อความในพระไตรปิฎกภาษาบาลีส่วนใหญ่ตรงกับมหาสุบินชาดกภาษาไทย ฉบับของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ความว่า

7. มหาสุบินชาดก

ว่าด้วยมหาสุบิน

(พระเจ้าพรหมทัตตรัสเล่าพระสุบินให้ดาบสโพธิสัตว์ฟังว่า)

(77) (ข้าพเจ้าได้ฝันเห็น) พญาโคอุสละ 1 แมงไม้ 1 แมโค 1 โคผู้ 1

ม้า 1 ถาดทองคำ 1 นางสุนัขจิงจอก 1 หม้อน้ำ 1

สระโบกขรณี 1 ข้าวที่หุงไม่สุก 1 แก่นจันทน์ 1

น้ำเต่าจมน้ำ 1 หินลอยน้ำ 1 กบกลืนกินงูเห่า 1

หงส์ทองแหวดล้อมกา 1

เสือกัวแพะ 1

(พระโพธิสัตว์ถวายพระพรว่า) พระสุบินนี้เป็นไปอย่างผิดแปลกแต่จะยังไม่มีผลคุณนี้

ดอก

มหาสุบินชาดกที่ 7 จบ

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549: 36)

จะเห็นได้ว่า เนื้อความในพระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยมีข้อความครบ 16 ประการ แต่ไม่มีรายละเอียดของตัวนิทาน มีเฉพาะคาถา สอดคล้องกับที่ พัฒน์ เฟื่องผลา (2554: 43) กล่าวถึงลักษณะของชาดกในพระไตรปิฎกไว้อย่างชัดเจนว่า “ชาดกในพระสุตันตปิฎกแต่งเป็นร้อยกรอง คือ คาถา เข้าใจว่าเป็นคำพูดของพระพุทธเจ้า (พุทธพจน์) และมีร้อยแก้วบ้าง ซึ่งพระธรรมสังคหาคารย (อาจารย์ผู้ทำสังคายนา) เพิ่มเข้าไปเมื่อคราวทำสังคายนา”

นอกจากนี้ สิริ เพ็ชรไชย (2542) กล่าวถึง คัมภีร์สารัตถทีปนี ฎีกาพระวินัย ภาค 3 เรื่องพรรณนาเตรสกัณฑ์ สังฆาทิเสส สิกขาบทที่ 1 ก็ได้อธิบายถึงเหตุที่ทำให้เกิดความฝัน เนื้อความแทรกเรื่องพระสุบินของพระนางสิริมหามายา ปัญจมหาสุบินของพระพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้ และเรื่องพระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งปรากฏคาถาเช่นเดียวกับอรรถกถา มหาสุบินชาดก ทั้ง 16 ข้อ ข้อความที่ปรากฏในคัมภีร์สารัตถทีปนีระบุเพียงแค่ความฝัน 16 ประการเท่านั้น ไม่ปรากฏรายละเอียดเนื้อเรื่องการทำนายผลของความฝันในแต่ละข้อ กล่าวคือ

1. โคอุสุภราช 2. ต้นไม้ 3. แมโค 4. โคสามัญ 5. ม้า 6. ถาดทองคำ 7. นางสุนัขจิงจอก 8. หม้อน้ำ 9. สระโบกขรณี 10. ข้าวดิบ 11. แก่นจันทน์ 12. น้ำเต่าจมน้ำ 13. หินลอยน้ำ 14. นางเขียดกลืนงูเห่า 15. หงส์ทองแหวดล้อมกา 16. เสือกัวแพะ

(สิริ เพ็ชรไชย, 2542: 8)

2) อรรถกถาชาดก

เมื่อศึกษาพระคัมภีร์อรรถกถาชาดก ขุททกนิกาย เอกนิบาต เล่ม 3 ภาค 2 ฉบับแปลของมหาหมกุฎราชวิทยาลัย ปรากฏเรื่อง “มหาสุบินชาดก” อยู่ในอรรถกถาชาดก เอกนิบาต วรณวรรค เรื่องที่ 7 และเป็นเรื่องที่ 77 ในจำนวนนิทานชาดก 547 เรื่อง เนื้อความประกอบด้วยโครงสร้างของอรรถกถาชาดก ได้แก่ ปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ คาลา ไวยากรณ์ และสโมธานหรือการประชุมชาดก กล่าวคือ

ปัจจุบันวัตถุ คือ เรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสมัยพระพุทธเจ้าอันเป็นสาเหตุให้พระพุทธเจ้าเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตให้ฟังว่าเหตุการณ์เช่นนี้เคยมีมาแล้วในอดีตอย่างไร เนื้อเรื่องกล่าวถึงพระเจ้าปเสนทิโกศลราชาแห่งแคว้นโกศลมาเฝ้าพระพุทธเจ้าที่วัดเชตวัน กรุงสาวัตถี เล่าเรื่องราวความฝัน 16 ประการ พร้อมทั้งคำทำนายของบุโรหิตที่ต้องการให้สะเดาะเคราะห์ด้วยการบูชาญี่สิบชีวิต แต่พระนางมัลลิกาพระมเหสีทูลทัดทานและขอให้มาเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อหารือ และพระพุทธเจ้าก็ทรงทำนายเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากความฝัน 16 ประการ ว่าความฝันดังกล่าวจะไม่ส่งผลร้ายใด ๆ แก่พระองค์ พระมเหสี หรือราชสมบัติอย่างแน่นอน แต่จะเกิดกับโลกในอนาคต หากผู้คนดำเนินชีวิตโดยขาดศีลธรรม จะทำให้ได้รับความเดือดร้อนอย่างแน่นอน การพยากรณ์แก่พระสุบินเหล่านี้ ถือเป็นคำทำนายที่เห็นได้จริงในยุคนี้ มีคำอธิบายในอรรถกถาดังนี้

พระสุบินข้อที่ 1 โคผู้สี่เหมือนดอกอัญชัน 4 ตัว พากันวิ่งมาสู่ท้องพระลานหลวงจากทิศทั้ง 4 ต่างแสดงท่าทางจะชนกัน แต่กลับไม่ชนกัน ต่างถอยออกไป

ทรงแก้วว่า จักไม่มีในชั่วรัชกาลของมหาบพิตร ในชั่วศาสนาของตถาคต แต่ในอนาคตเมื่อโลกหมุนไปจนถึงจุดเสื่อม ในรัชกาลของพระราชเจ้าผู้กำพัว ผู้มิได้ครองราชย์โดยธรรม และในกาลของหมู่มนุษย์ผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อกุศลธรรมลดน้อยถอยลง อกุศลธรรมหนาแน่นขึ้น ในกาลที่โลกเสื่อม ฝนจกแล้ง และดินเมฆจกขาด ข้าวกล้าจกแห้ง ทุพภิกขภัยจกเกิด เมฆทั้งหลายตั้งขึ้นจากทิศทั้ง 4 เหมือนจะย้อยเม็ด พอพวกผู้หญิงรีบเก็บข้าวเปลือกเป็นต้น ที่เอาออกฝั่งแดดไว้เข้าภายในร่ม เพราะกลัวจะเปียก เมื่อพวกผู้ชายต่างถือจอบถือตะกร้าพากันออกไป เพื่อจะก่อกันกันน้ำ ก็ตั้งเค้าจะตกครางกระหึ่ม ฟ้าแลบ แล้วก็ไม่ตกเลย ลอยหายไป เหมือนโคที่ตั้งท่าจะชนกัน แล้วไม่ชนกันฉนั้น

พระสุบินข้อที่ 2 ต้นไม้เล็ก ๆ และกอไผ่ แทรกแผ่นดินพอลถึงคืบหนึ่งบ้าง ศอกหนึ่งบ้าง เพียงแค่นี้ก็ผลิดอกออกผลไปตาม ๆ กัน

ทรงแก้วว่า ผลของพระสุบินข้อนี้ จักมีในกาลที่โลกเสื่อมเวลามนุษย์มีอายุน้อย ด้วยว่าสัตว์ทั้งหลายในอนาคตจักมีราคาเกลา กุมารมีวัยยังไม่สมบูรณ์ จักสมสู่กับบุรุษอื่น เป็นหญิงมีระดูมีครรภ์ พากันจำเรียดด้วยบุตรและธิดา ความที่กุมารเหล่านั้น มีระดูเปรียบเหมือนต้นไม้เล็ก ๆ มีดอก กุมารเหล่านั้นจำเรียดด้วยบุตรและธิดา ก็เหมือนต้นไม้เล็ก ๆ มีผล

พระสุบินข้อ 3 แม้โคใหญ่ ๆ พวกกันตีมนมของฝูงลูกโค ที่เพิ่งเกิดในวันนั้น

ทรงเห็นว่า ผลของสุบินข้อนี้ ก็จักมีในอนาคตเหมือนกัน จักมีผลในเวลาที่มีมนุษย์ทั้งหลาย พวกกันละทิ้งเซฐฐาปจายิกกรรม คือ ความเป็นผู้ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เพราะในอนาคต ฝูงสัตว์จักมิได้ตั้งไว้ซึ่งความยำเกรงในบิดามารดา หรือแม่แต่แม่ยายพ่อตา ต่างแสวงหาทรัพย์สินด้วยตนเองทั้งนั้น เมื่อปรารถนาจะให้ของกินของใช้แก่คนแก่ ๆ ก็ให้ ไม่ปรารถนาจะให้ก็ไม่ให้ คนแก่ ๆ พวกกันหมดที่พึ่ง หาเลี้ยงตนเองก็ไม่ได้ ต้องง้อพวกเด็ก ๆ เลี้ยงชีพ เป็นเหมือนแม้โคใหญ่ ๆ พวกกันตีมนมลูกโคที่เกิดในวันนั้น

พระสุบินข้อที่ 4 ฝูงชนไม่เทียมโคใหญ่ ๆ ที่เคยพาแอกไป ซึ่งสมบูรณ์ด้วยร่างกายและเรี่ยวแรง เข้าในระเบียบแห่งแอก กลับไปเทียมโครุ่น ๆ ที่กำลังฝึกเข้าในแอก โครุ่น ๆ เหล่านั้นไม่อาจพาแอกไปได้ ก็พวกกันสลัดแอกยื่นเฉยเสีย เกวียนทั้งหลายก็ไปไม่ได้

ทรงเห็นว่า ผลของสุบินข้อนี้ จักมีในรัชสมัยของพระราชาผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในภายหน้า พระราชาผู้มีบุญน้อยมิได้ดำรงในธรรม จักไม่ทรงพระราชทานยศแก่มหาอำมาตย์ผู้เป็นบัณฑิตฉลาดในประเพณี สามารถที่จะยังสรรพกิจให้ลุล่วงไปได้ จักไม่ทรงแต่งตั้งอำมาตย์ผู้ใหญ่ผู้เป็นบัณฑิต ฉลาดในโวหารไว้ในที่วินิจฉัยคดีในโรงศาล แต่พระราชทานยศแก่คนหนุ่ม ๆ ตรงกันข้ามกับที่กล่าวแล้วนั้น แต่งตั้งบุคคลเช่นนั้นไว้ในตำแหน่งผู้วินิจฉัยอรรถคดี คนหนุ่มพวกนั้นไม่รู้ทั่วถึงกิจ และการอันไม่ควร ไม่อาจดำรงยศนั้นไว้ได้ ทั้งไม่อาจจัดทำราชกิจให้ลุล่วงไปได้ เมื่อไม่อาจก็จักพากันทอดทิ้งกิจธุระการงานเสีย ฝ่ายอำมาตย์ที่เป็นบัณฑิตเป็นผู้ใหญ่ เมื่อไม่ได้ยศ ถึงจะสามารถทำกิจทั้งหลายให้ลุล่วงไป ก็จักพากันกล่าวว่า พวกเราต้องการอะไรด้วยเรื่องเหล่านี้ พวกเรากลายเป็นคนภายนอกไปแล้ว พวกเด็กหนุ่มเขาเป็นพวกอยู่วงใน เขาคงรู้ดี แล้วไม่รักษาการงานที่เกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเสื่อมเท่านั้นจักมีแก่พระราชาเหล่านั้น ด้วยประการทั้งปวง เป็นเสมือนเวลาที่คนจับโครุ่น ๆ กำลังฝึก ยังไม่สามารถจะพาแอกไปได้ เทียมไว้ในแอก และเป็นเวลาที่ไม่จับโคใหญ่ ๆ ผู้เคยพาแอกไปได้ มาเทียมแอกฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ 5 ม้าตัวหนึ่ง มีปากสองข้าง ฝูงชนพากันให้หญ้าที่ปากทั้งสองข้างของมัน มันเคี้ยวกินด้วยปากทั้งสองข้าง

ทรงเห็นว่า ผลของสุบินข้อนี้ จักมีในรัชกาลของพระราชาผู้ไม่ดำรงอยู่ในธรรมในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลภายหน้าพวกพระราชาโง่เขลา ไม่ดำรงในธรรม จักแต่งตั้งมนุษย์โง่เลไม่ประกอบด้วยธรรม ไว้ในตำแหน่งวินิจฉัยคดี คนเหล่านั้นเป็นพาล ไม่เอื้อเฟื้อในบาปบุญ พวกกันนั่งในโรงศาล เมื่อให้คำตัดสิน ก็จากรับสินบนจากมือของคู่คดีทั้งสองฝ่ายมากิน เป็นเสมือนกินหญ้าด้วยปากทั้งสองฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ 6 มหาชนขัดถูถาดทองคำแสนกระษాปณ์ แล้วพากันนำไปให้หมา จิ้งจอกแก่ตัวหนึ่งด้วยคำว่า เชิญท่านเยี้ยวใส่ในถาดทองนี้เถิด หมาจิ้งจอกแก่ก็ถ่ายปัสสาวะใส่ถาดทอง นั้น

ทรงแก้วว่า ผลของสุบินนี้ ก็จักมีในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลภายหน้า พวกพระราชารู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ทรงรังเกียจกุลบุตรผู้สมบูรณ์ด้วยชาติเสีย แล้วไม่พระราชทานยศให้ จักพระราชทานให้แก่คนที่ไม่มีความสกูลเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้สกูลใหญ่ๆ จักพากันตักยาก สกูลเลว ๆ จักพากันเป็นใหญ่ก็เมื่อพวกมีสกูลเหล่านั้น ไม่อาจเลี้ยงชีวิตอยู่ได้ จักคิดว่า เราต้องอาศัยพวกเหล่านี้เลี้ยงชีพสืบไป แล้วก็พากันยกธิดาให้แก่ผู้ไม่มีสกูล การอยู่ร่วมกับคนพวกไม่มีสกูลของกุลธิดาเหล่านั้นก็จักเป็นเช่นเดียวกับถาดทองรองเยี้ยวหมาจิ้งจอก

พระสุบินข้อที่ 7 บุรุษผู้หนึ่งฝันเชือก แล้วหย่อนไปที่ใกล้เท้า แม่หมาจิ้งจอกโชตัวหนึ่งนอนอยู่ใต้เตียงที่บุรุษนั่ง กัดเชือกนั้น เขาไม่รู้เลยทีเดียว

ทรงแก้วว่า ผลสุบินข้อนี้ ก็จักมีในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลภายหน้า หมูสตรี จักพากันทะเลาะแหยะโลเลในบุรุษ ลุ่มหลงในสุราเอาแต่แต่งตัวชอบเที่ยวเตร่ตามถนนหนทาง เห็นแก่อามิส เป็นหญิงทาศิล มีความประพฤติชั่วช้า พวกนางจักกลุ้มรุมแย่งเอาทรัพย์ที่สามีทำงาน มีกสิกรรม และโครัชกรรม เป็นต้น สั่งสมไว้ด้วยยาก ลำบากลำเค็ญ เอาไปซื้อสุราดื่มกับชายชู้ ซื้อดอกไม้ของหอมและเครื่องลูบไล้มาแต่งตน คอยสอดส่องมองหาชู้ โดยส่วนบนของบ้านที่มิดชิดบ้าง โดยที่ซึ่งลับตาบ้าง แม้ข้าวเปลือกที่เตรียมไว้สำหรับหว่านในวันรุ่งขึ้น ก็เอาไปซ่อม จัดทำเป็นข้าวต้ม ข้าวสวย และของเคี้ยว เป็นต้น มากินกัน เป็นเหมือนนางหมาจิ้งจอกโช ที่นอนใต้เตียงคอยกัดกินเชือกที่เขาพัน แล้ว หย่อนลงไว้ใกล้ๆ เท้าฉะนั้น

สุบินข้อที่ 8 ตุ่มน้ำเต็มเปี่ยมลูกใหญ่ใบหนึ่ง ตั้งอยู่ที่ประตูวัง ล้อมด้วยตุ่มเป็นอันมาก วรรณะทั้ง 4 เอาหม้อตักน้ำมาจากทิศทั้ง 4 และทิศน้อยทั้งหลาย เอามาใส่ลงตุ่มที่เต็มแล้วนั้น น้ำก็เต็มแล้วเต็มอีก จนไหลล้นไป แม้นคนเหล่านั้นก็ยั้งเทน้ำลงตุ่มอยู่เรื่อย ๆ แต่ไม่มีผู้ที่จะเหลียวแลดูตุ่มที่ว่างๆ เลย

ทรงแก้วว่า ผลแห่งสุบินนี้ จักมีในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลภายหน้า โลกจักเสื่อม แวนแคว้นจักหมดความหมาย พระราชาทั้งหลายจักตักยากเป็นกำพริ้ว องค์กรเป็นใหญ่องค์นั้น จักมีพระราชทรัพย์เพียงแสนกษาปณ์ในท้องพระคลัง พระราชาเหล่านั้นตักยากถึงอย่างนี้ จักเกณฑ์ให้ชาวชนบททุกคน ทำการเพาะปลูกให้แก่ตน พวกมนุษย์ถูกเบียดเบียน ต้องละทิ้งการงานของตน พากันเพาะปลูกพุ่มพืชมืด (อาหารมีข้าวสาลี เป็นต้น) และอปรรันพืชมืด (ของว่างหลังอาหาร มีถั่ว งา เป็นต้น) ให้แก่พระราชาทรงหลายเท่านั้น ต้องช่วยกันเฝ้าช่วยกันเก็บเกี่ยว ช่วยกันนวด ช่วยกันขน ช่วยกันเคี้ยวน้ำอ้อย เป็นต้น และช่วยกันทำสวนดอกไม้ สวนผลไม้ พากันขนพุ่มพืชมืด เป็นต้น ที่เสร็จแล้ว

ในที่นั้นๆ มาบรรจุไว้ในยู้งฉางของพระราชทานนั้น แม้ผู้ที่จ่อมองดูยู้งฉางเปล่าๆ ในเรือนทั้งหลายของตนจักไม่มีเลย จักเป็นเช่นกับการเติมน้ำใส่ตุ่มที่เต็มแล้ว ไม่เหลือวแลตุ่มเปล่าๆ บ้างเลยนั้นแล

พระสุบินข้อที่ 9 โบกขรณีสระหนึ่งดาราตาศไปด้วยปทุม 5 สี ลีล มีท่าขึ้นลงรอบด้าน ผุ่งสัตว์สองเท้า สี่เท้า พากันลงดื่มน้ำในสระนั้นโดยรอบ น้ำที่อยู่ในที่ลึกลางสระนั้นชุ่มมัว ในที่ซึ่งสัตว์สองเท้าสี่เท้าพากันย่ำเหยียบ กลับใสสะอาดไม่ชุ่มมัว

ทรงแก้วว่า ผลแห่งสุบินนี้ จักมีในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลภายหน้า พระราชาทั้งหลาย จักไม่ตั้งอยู่ในธรรม ลุคคิตด้วยอำนาจความพอใจเป็นต้น เสวยราชสมบัติ จักไม่ประทานการวินิจฉัยอรรถคดีโดยธรรม มีพระหฤทัยมุ่งแต่สินบน โลเลในทรัพย์ ขึ้นชื่อว่าคุณธรรมคือ ความอดทน ความเมตตา และความเอ็นดูของพระราชทานนั้น จักไม่มีในหมู่ชาวแวนแคว้นจักเป็นผู้กักขะหายาบคาย คอยแต่เบียดเบียนหมู่มนุษย์ เหมือนหีบอ้อยด้วยหีบยนต์ จักกำหนดให้ส่วยต่างๆ บังเกิดขึ้น เก็บเอาทรัพย์ พวกหมู่มนุษย์ถูกรีดส่วยอากรหนักเข้า ไม่สามารถจะให้อะไรได้ พากันทิ้งคามนิคมเป็นต้นเสีย อพยพไปสู่ปลายแดน ตั้งหลักฐาน ณ ที่นั้น ชนบทศูนย์กลางจักว่างเปล่า ชนบทชายแดนจักเป็นปึกแผ่นแน่นหนา เหมือนน้ำกลางสระโบกขรณีสระ น้ำที่ฝั่งรอบๆ ใส ฉันทิ ก็ฉันทินั้น

พระสุบินข้อที่ 10 ข้าวสุกที่คนหุงในหม้อใบเดียวกัน แต่หาสุกทั่วกันไม่ เป็นเหมือนผู้หุงตรวจดูแล้วว่าไม่สุก เลยแยกกันไว้เป็น 3 อย่าง คือ ข้าวหนึ่งแฉะ ข้าวหนึ่งดิบ ข้าวหนึ่งสุกดี

ทรงแก้วว่า ผลแห่งสุบินข้อนี้ จักมีในอนาคต ด้วยว่าการภายหน้า พระราชาทั้งหลาย จักไม่ดำรงในธรรม เมื่อพระราชทานนั้นไม่ดำรงในธรรมแล้ว ข้าราชการก็ดี พราหมณ์และคฤหัสถ์ก็ดี ชวานิคม ชาวชนบทก็ดี รวมถึงมนุษย์ทั้งหมด นับแต่สมณะและพราหมณ์ จักพากันไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้เทวดาทั้งหลายก็จักไม่ทรงธรรม ในรัชกาลแห่งอัมมิกราชทั้งหลาย ลมทั้งหลายจักพัดไม่สม่ำเสมอ พัดแรงจัด ทำให้วิมานในอากาศของเทวดาสั่นสะเทือน เมื่อวิมานเหล่านั้นถูกลมพัดสั่นสะเทือน ผุ่งเทวดาก็พากันโกรธ แล้วจักไม่ให้ฝนตก ถึงจะตกก็ไม่ตกกระหน่ำทั่วแวนแคว้น มิฉะนั้น จักไม่ตกให้เป็นอุปการะแก่การใด การหว่านในที่ที่ทั้งปวงจักไม่ตกกระหน่ำทั่วถึง แม้ในชนบท แม้ในบ้าน แม้ในตระพังแห่งหนึ่ง แม้ในสระลูกหนึ่งเหมือนกันกับในแวนแคว้นฉะนั้น เมื่อตกตอนเหนือของตระพังก็จักไม่ตกในตอนใต้ เมื่อตกในตอนใต้ก็จักไม่ตกในตอนเหนือ ข้าวกล้าในตอนหนึ่งจักเสียเพราะฝนชุก เมื่อฝนไม่ตกในส่วนหนึ่ง ข้าวกล้าจักเหี่ยวแห้ง เมื่อฝนตกดีในส่วนหนึ่ง ข้าวกล้าจักสมบูรณ์ ข้าวกล้าที่หว่านแล้วในขอบขันทีสีมาของพระราชพระองค์เดียวกัน จักเป็น 3 สถาน ด้วยประการฉะนี้เหมือนข้าวสุกในหม้อเดียวมีผลเป็น 3 อย่างฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ 11 คนทั้งหลายเอาแก่นจันทร์ มีราคาแสนกษาปณ์ ขายแลกกับ
เปรียงเน่า

ทรงแก้วว่า ผลแห่งสุบินข้อนี้ จักมีในอนาคต ในเมื่อศาสนาของตถาคตเสื่อมโทรมนั้น
แล ด้วยว่าในกาลภายหน้า พวกภิกษุอลัชชีเห็นแก่ปัจจัย จักมีมาก พวกเหล่านั้นจักพากันแสดงธรรม
เทศนาที่ตถาคต กล่าวติเตียนความละโมภในปัจจัยไว้แก่ชนเหล่าอื่น เพราะเหตุแห่งปัจจัย 4 มีจิวร
เป็นต้น จักไม่สามารถแสดงให้พ้นจากปัจจัยทั้งหลาย แล้วตั้งอยู่ในฝ่ายธรรมนำสัตว์ให้พ้นจากทุกข์
มุ่งตรงสู่พระนิพพาน คนทั้งหลายก็จักฟังความสมบูรณ์แห่งบทและพยัญชนะ และสำเนียงอันไพเราะ
อย่างเดียว เท่านั้น แล้วจักถวายเป็น และยังชนเหล่าอื่นให้ถวายเป็นปัจจัยมีจิวรเป็นต้น อันมีค่ามาก
ภิกษุทั้งหลายอีกบางพวก จักพากันนั่งในที่ต่าง ๆ มีท้องถนน สีแยก และประตูวังเป็นต้น แล้วแสดง
ธรรมแลกรูปียะ มีเหรียญกษาปณ์ครึ่งกษาปณ์ เหรียญบาท เหรียญมาสก เป็นต้น โดยประการฉะนี้ ก็
เอาธรรมที่ตถาคตแสดงไว้ มีมูลค่าควรแก่การนิพพาน ไปแสดงแลกปัจจัย 4 และรูปียะมีเหรียญ
กษาปณ์ และเหรียญครึ่งกษาปณ์ เป็นต้น จักเป็นเหมือนฝูงคนเอาแก่นจันทร์มีราคาตั้งแสน ไปแลก
เปรียงเน่าฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ 12 กะโหลกน้ำเต้าจมน้ำได้

ทรงแก้วว่า ผลแห่งสุบินนี้ ก็จักมีในอนาคตกาล เมื่อโลกหมุนไปถึงจุดเสื่อม ในรัชกาล
ของพระราชารู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ด้วยว่าในครั้งนั้นพระราชาทันทีทั้งหลาย จักไม่พระราชทานยศแก่กุลบุตรผู้
สมบูรณ์ด้วยชาติ จักพระราชทานแก่ผู้ไม่มีสกุลเท่านั้น พวกนั้นจักเป็นใหญ่ อีกฝ่ายหนึ่งจักยากจน
ถ้อยคำของพวกไม่มีสกุล ดุจกะโหลกน้ำเต้า ดูประหนึ่งหยั่งรากลงแน่นในที่เฉพาะพระพักตร์พระราช
าก็ดี ที่ประตูวังก็ดี ที่ประชุมอำมาตย์ก็ดี ที่โรงศาลก็ดี จักเป็นคำไม่โยกโคลง มีหลักฐานแน่นหนาดี แม้
ในสังฆสันนิบาต (ที่ประชุมสงฆ์)เล่า ในกิจกรรมที่สงฆ์พึงทำและคณะพึงทำก็ดี ทั้งในสถานที่ดำเนิน
อธิกรณ์เกี่ยวกับบาตรจิวร และบริเวณเป็นต้นก็ดี ถ้อยคำของคนชั่วทุศีลเหล่านั้น จักเป็นคำนำสัตว์
ออกจากทุกข์ได้ มิใช่ถ้อยคำของภิกษุอลัชชี เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็จักเป็นเหมือนกาลเป็นที่จมลงแห่งกะโหลก
น้ำเต้าแม้ด้วยประการทั้งปวง

พระสุบินข้อที่ 13 ศิลาแห่งที่บใหญ่ขนาดเรือนยอดลอยน้ำเหมือนดังเรือ

ทรงแก้วว่า ผลแห่งสุบินนี้ ก็จักมีในกาลเช่นนั้นเหมือนกัน ด้วยว่าในครั้งนั้น
พระราชารู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมทั้งหลายจักพระราชทานยศแก่คนไม่มีสกุล พวกนั้นจักเป็นใหญ่ พวกมีสกุล
จักตกยาก ใคร ๆ จักไม่กระทำความเคารพในพวกมีสกุลนั้น จักกระทำความเคารพในพวกที่เป็นใหญ่
ฝ่ายเดียว ถ้อยคำของกุลบุตรผู้ฉลาดในการวินิจฉัย ผู้หนักแน่น เช่นกับศิลาที่บ จักไม่หยั่งลง ดำรงมั่น
ในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระราช หรือในที่ประชุมอำมาตย์ หรือในโรงศาล เมื่อพวกนั้นกำลังกล่าว
พวกนอกนี้จักคอยเยาะเย้ยว่า พวกนี้พูดทำไม แม้ในที่ประชุมภิกษุ พวกภิกษุก็จักไม่เห็นภิกษุผู้มีศีล

เป็นที่รัก ผู้ควรทำความเคารพว่าเป็นสำคัญ ในฐานะต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งถ้อยคำของภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่านั้น ก็จักไม่มั่นคง จักเป็นเหมือนเวลาเป็นที่เลื่อนลอยแห่งศิลาทั้งหลายฉะนั้น

พระสุบินข้อที่ 14 ผุ่งเขียดตัวเล็ก ๆ ขนาดดอกมะเขือง วิ่งไต่กวดงูเห่าใหญ่ ๆ กัดเนื้อขาด เหมือนตัดกำนบัวแล้วกลืนกิน

ทรงแก้วว่า ผลแห่งสุบินข้อนี้ จักมีในอนาคตในเมื่อโลกเสื่อมโทรมดุจกัน ด้วยว่าในครั้งนั้น พวกมนุษย์จะมีโรคระบาดแรงกล้า ชาติชั่ว ปล่อยตัวปล่อยใจ ตามอำนาจของกิเลสจักต้องเป็นไปในอำนาจแห่งภรรยาเด็ก ๆ ของตน ผู้คนมีทาสและกรรมกรเป็นต้นก็ดี สัตว์พาหนะมีโคกระบือเป็นต้นก็ดี เงินทองก็ดี บรรดาในเรือนทุกอย่าง จักต้องอยู่ในครอบครองของพวกนางทั้งนั้น เมื่อพวกสามีถามถึงเงินทอง ไฉน ๆ ว่าอยู่ที่ไหน หรือถามถึงจำนวนสิ่งของว่ามีที่ไหนก็ดี พวกนางจักพากันตอบว่า มันจะอยู่ที่ไหน ๆ ก็ช่างเถิด กงการอะไรที่ท่านจะตรวจตราเล่า ท่านเกิดอยากรู้สิ่งที่มีอยู่ และไม่มีอยู่ในเรือนของเราละหรือ แล้วจักดำด้วยประกาศต่าง ๆ ที่มิดำเอาด้วยหอก คือ ปาก กัดไว้ในอำนาจตั้งทาสและคนรับใช้ ดำรงความเป็นเจ้าใหญ่ของตนไว้สืบไป เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จักเป็นเหมือนเวลาที่ผุ่งเขียดขนาดดอกมะเขือง พากันขยอกกินผุ่งงูเห่า ซึ่งมีพิษแล่นเร็วฉนั้น

พระสุบินข้อที่ 15 ผุ่งพญาหงส์ทองที่ได้นามว่า ทอง เพราะมีขนเป็นสีทอง พากันแหวดล้อมกาผู้ประกอบด้วยอัสถรรณ 10 ประการ เทียวหากินตามบ้าน

ทรงแก้วว่า ผลแห่งสุบินนี้ ก็จักมีในอนาคตกาล ในรัชกาลของพระราชาผู้ทรพลงนั้นแหละ ด้วยว่าในภายภาคหน้าพระราชาทั้งหลาย จักไม่ฉลาดในศิลปะมีหัตถศิลป์เป็นต้น ไม่แก้แล้วกล้าในการยุทธ ท้าวเธอจักไม่พระราชทานความเป็นใหญ่ให้แก่กุลบุตรที่มีชาติเสมอกัน ผู้รังเกียจความวิบัติแห่งราชสมบัติของพระองค์อยู่ จักพระราชทานแก่พวกพนักงานเครื่องทรงและพวกกัลบก เป็นต้น ซึ่งอยู่ใกล้บาทมูลของพระองค์ พวกกุลบุตรผู้สมบูรณ์ด้วยชาติ และโคตร เมื่อไม่ได้ที่พึงในราชสกุล ก็ไม่สามารถหาเลี้ยงชีวิตอยู่ได้ จักพากันปรนนิบัติบำรุงผુંชนที่ไม่มีสกุล มีชาติและโคตรทราม ผู้ดำรงอิสริยยศ จักเป็นเหมือนผુંพญาหงส์ทองแหวดล้อมเป็นบริวารกา ฉะนั้น

พระสุบินข้อสุดท้าย ข้อที่ 16 ผุ่งแกะพากันไต่กวดผુંเสือเหลือง กัดกินอยู่ เสืออื่น ๆ คือ เสือดาว เสือโคร่ง เห็นผุ่งแกะอยู่ห่าง ๆ ก็สะดุ้งกลัว ถึงความสยดสยองพากันวิ่งหนีหลบเข้าพุ่มไม้และป่ารก ชุกซ่อน เพราะกลัวผุ่งแกะ

ทรงแก้วว่า ผลแห่งสุบินนี้ ก็จักมีในรัชกาลแห่งพระราชาผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลครั้งนั้นพวกไม่มีสกุลจักเป็นราชวัลลก เป็นใหญ่เป็นโต พวกคนมีสกุลจักอับเฉาตกยาก ราชวัลลกเหล่านั้นพากันยังพระราชทำให้ทรงเชื่อถือถ้อยคำของตน มีกำลังในสถานที่ราชการ มีโรงศาลเป็นต้น ก็พากันรุกเอาที่ดินไร่นาเรียกสวนเป็นต้น อันตกทอดสืบมาของพวกมีสกุลทั้งหลายว่า ที่เหล่านี้เป็นของพวกเรา เมื่อพวกผู้ไม่มีสกุลเหล่านั้นได้เถียงว่า ไม่ใช่ของพวกท่าน เป็นของพวกเรา แล้วพากันมาฟ้องร้องยังโรงศาลเป็นต้น พวกราชวัลลกก็พากันบอกให้เขียนตีด้วยหว่ายเป็น

ต้น จับคอใสออกไป พร้อมกับข่มขู่คุกคามว่า พ่อเจ้าไม่รู้ประมาณตน มาหาเรื่องกับพวกเรา เดียวจักไปทูลพระราชอา ให้ลงพระราชอาญาต่าง ๆ มีตัดตีน ตัดมือ เป็นต้น พวกผู้มีสกุลกลัวเกรงพวกพระราชวัลลภ ต่างก็ยินยอมให้ที่ทางที่เป็นของตน ว่าที่ทางเหล่านี้ถ้าเป็นของท่านก็เชิญครอบครองเถิด แล้วพากันกลับเรือนของตนนอนหวาดผวาไปตาม ๆ กัน แม้ภิกษุชั่วช้าทั้งหลายแล้ว ก็จักพากันเบียดเบียนภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ตามชอบใจ พวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่านั้น ไม่ได้ที่พำนัก ก็พากันเข้าป่า แอบแฝงอยู่ในที่รัก ๆ ขอบที่กุ่มบุดรผู้มีชาติสกุลทั้งหลายและภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักทั้งหลาย ถูกคนชาติชั่ว และถูกภิกษุผู้ลามกทั้งหลาย เข้าไปประทุษร้ายอย่างนี้ จักเป็นเหมือนกาลที่พวกเสือดาวและเสือโคร่งทั้งหลาย พากันหลบหนีเพราะกลัวฝูงแกะฉะนั้น

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ คือเรื่องราวความฝันและคำทำนายความฝันทั้ง 16 ประการซึ่งปรากฏอยู่ในส่วนที่เป็นปัจจุบันวัตถุ ซึ่งมีความน่าสนใจว่า เนื้อหามีความยาวกว่าอดีตวัตถุ และมีการนำเอาเนื้อหาในส่วนนี้ไปแต่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นทำให้วรรณกรรมมีความแพร่หลายในสังคมไทย

อดีตวัตถุ คือ การเล่าเรื่องราวในส่วนที่เป็นชาดก ในอรรถกถามหาสุบินชาดก คือเรื่องราวในอดีตชาติ เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์และเคยมีเรื่องราวทำนองเดียวกับปัจจุบันวัตถุ เป็นตอนที่พระโพธิสัตว์กำเนิดในตระกูลอุทิจจพราหมณ์ เมื่อโตขึ้นได้บวชเป็นฤๅษี คือนหนึ่งพระเจ้าพรหมทัตแห่งกรุงพาราณสี ได้ทรงสุบินแปลกประหลาด 16 ประการ โดยข้อความฝันทั้งหมดนั้นปรากฏเหมือนกับในปัจจุบันวัตถุ พระองค์ทรงให้พราหมณ์ทำนาย และปรากฏผลว่า ความฝันเช่นนี้จะทำให้เกิดเหตุการณ์ที่เป็นอันตรายกับพระองค์ พระมเหสี และราชสมบัติ เหล่าพราหมณ์จึงถวายคำแนะนำให้ประกอบพิธีบูชาขัยัญ แต่มาณพหนุ่มคนหนึ่งเป็นบัณฑิตฉลาดผู้เป็นลูกศิษย์ของพราหมณ์ไม่เห็นด้วยกับวิธีการดังกล่าว จึงทูลเชิญพระเจ้าพรหมทัตไปเข้าเฝ้าพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะทำพิธีบูชาขัยัญตามคำของพราหมณ์เหล่านั้น เมื่อพระเจ้าพรหมทัตได้มาพบพระโพธิสัตว์ จึงได้ฟังคำทำนายโดยเหมือนกับคำทำนายที่พระพุทธเจ้าได้ทรงทำนายความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศลทุกประการเพียงแต่ย่อเท่านั้น

คาถา ในอรรถกถา มหาสุบินชาดก ปรากฏคาถาเป็นภาษาบาลี ความว่า

อุสสา รุกขา คาวีโย ควา จ	อสุโส กัสโส สิงคาลี จ
กุมภโก โปกุขรณิ จ	อปากจนทน์ ลาวุณี สีทนต์
สีลา ปลวนติ มณชุกิโย	กณหสเปเป คิลนติ
กาก็ สุวณณา ปรีวารยนต์	ตสา วกา เอเฟกานัน ภายา ทิ
วิปริยาโส วตตติ นยิธมตถิติ	สตตมม มหาสุบินชาตัก

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549: 25)

ไวยากรณ์ ธนบัตร ใจอินทร์ (2561: 46) กล่าวว่า ในอรรถกถามหาสุบินชาดกไม่ปรากฏไวยากรณ์ที่อธิบายคาถาข้างต้น แต่มีคำอธิบายของอรรถกถาจารย์เกี่ยวกับคาถาบาลีที่ปรากฏต่อจากคาถาแสดงความฝันทั้ง 16 ข้อในอดีตวัตถุ โดยขยายความเนื้อหาความฝันอันแปลกประหลาด และพุทธทำนายทั้ง 16 ประการว่าจะไม่เกิดขึ้นในยุคสมัย นั้นแต่จะเกิดในอนาคตกาลเมื่อโลกดำเนินไปถึงจุดเสื่อม ดังข้อความต่อไปนี้

...ปริยายอันผิดนี้ จักยังไม่มีในยุคนี้ (วิปริยาโส วตติ นยิธมตถิ)

อรรถาธิบายในคำนี้มีดังนี้ คือมหาบพิตร ผลแห่งพระสุบินเหล่านั้นมีดังนี้คือ การบูชาญที่กำลังดำเนินไป เพื่อปิดเป่าพระสุบินเหล่านั้นย่อมดำเนินไปผิดหลักเกณฑ์ ท่านกล่าวอธิบายว่า ย่อมเป็นไปอย่างผิดตรงกันข้าม คือเสื่อมจากความเป็นจริง. เพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า ผลแห่งสุบินเหล่านี้จักมีในกาลที่โลกถึงจุดเสื่อม คือในกาลที่ต่าง ถือเอาข้อที่ไม่ใช่ว่าเหตุเป็นเหตุ ในกาลที่ถึงเหตุเสียว่าไม่ใช่เหตุ ในกาลที่ถือเอาข้อที่ไม่จริง ว่า เป็นจริง ในกาลที่ละทิ้งข้อที่จริงเสียว่าไม่เป็นจริง ในกาลที่พวกอสังขิมมีมากขึ้น และในกาลที่พวกสังขิลดน้อยถอยลง ยังไม่มีในยุคนี้ หมายความว่าแต่ผลของพระสุบินเหล่านี้ยัง ไม่มีในบัดนี้ คือในรัชกาลของมหาบพิตร หรือในศาสนาของตถาคตนี้ ในยุคนี้คือในชั่ว บรูษปัจจุบันนี้...

สโมธานหรือประชุมชาดก ปรากฏอยู่ตอนท้ายของเรื่อง คือ การที่พระพุทธเจ้าทรงชี้แจงถึงการกลับชาติของตัวละครในอดีตวัตถุ ในอรรถกถา มหาสุบินชาดก ตอนท้ายมีประชุมชาดกว่า พระเจ้าพรหมทัตกลับชาติมาเป็นพระอานนท์ มานพหนุ่มกลับชาติมาเป็นพระสารีบุตร ส่วนพระดาบสก็คือพระตถาคตนั่นเอง

3) ปัญญาสชาดก

ปัญญาสชาดก เป็นบ่อเกิดที่สำคัญของวรรณกรรมไทย ปัญญาสชาดก หรือ ปัญญาสชาดก เป็นชาดกนอกนิบาตหรือพาหิรชาดก แต่งขึ้นโดยนำนิทานจากอรรถกถาชาดกและนิทานพื้นบ้านมาดัดแปลงให้เป็นเรื่องราวของพระโพธิสัตว์ในชาติภพต่าง ๆ ให้ต้นเรื่องมีสถานที่พระพุทธเจ้าตรัสเล่าชาดกและเหตุที่ปรารถนาชาดก และตอนท้ายมีประชุมชาดก กล่าวถึงตัวละครในเรื่องมาเกิดเป็นใครในปัจจุบัน ชาดกแต่ละเรื่องมุ่งสั่งสอนหลักธรรมทางพุทธศาสนา อาจมีหลักธรรมสำคัญหนึ่งอย่างหรือหลายอย่างอยู่ในเรื่องเดียวกัน แต่ในความเป็นนิทานพื้นบ้านจึงยังคงสร้างความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟัง ปัญญาสชาดก แต่งขึ้นประมาณ พ.ศ. 2000-2200 โดยพระสงฆ์เชียงใหม่ มีลักษณะเป็นประชุมนิทานเก่าที่เล่ากันในเมืองไทยแต่โบราณ 50 เรื่อง ปัญญาสชาดก ฉบับหอสมุดแห่งชาติ มีชาดกทั้งสิ้น 61 ชาดก โดยแบ่งเป็นปฐมภาคมี 50 ชาดก และปัจฉิมภาคมี 11 ชาดก ในตอนท้ายมีชาดกแทรกเพิ่มเข้ามาอีก 3 ชาดก คือ ปัญญาพุทธพยากรณ์ ปัญญาพุทธศักราชวิณณา และอานิสงส์ผ้าบังสุกุล วรรณกรรมพุทธทำนายที่พบว่ามีอยู่ในปัญญาสชาดก ได้แก่

1. เรื่อง ปัญจพุทธพยากรณ์ ซึ่งกล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ 5 พระองค์ คือ พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า พระโคตมพุทธเจ้า และ พระศรีอริยเมตไตรยพุทธเจ้า
2. เรื่อง ปัญจพุทธศักราชวิณณา กล่าวถึงศาสนายุกาลพร้อมพระชนมายุของ พระพุทธเจ้าบางพระองค์ เช่น พระโคตมพุทธเจ้ามีพระชนมายุ 80 ปี มีศาสนายุกาล 5,000 ปี พระศรีอริยเมตไตรยมีพระชนมายุแปดหมื่นปี ไม่บอกศาสนายุกาล

ข. วรรณกรรมพุทธทำนายที่ได้รับอิทธิพลจากปัญญาอันตรธาน

วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาเป็นการผูกเรื่องขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับคติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องอายุพระพุทธศาสนา วรรณกรรมบางเรื่องไม่ได้กล่าวถึงการเสด็จมาของพระพุทธเจ้า วรรณกรรมเหล่านี้ส่วนมากจะเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีการผูกเรื่องขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับคติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องอายุพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าโคตมะว่าจะตั้งอยู่ได้ 5,000 ปี โดยแต่ละ 1,000 ปี บ้านเมืองจะเกิดความเสื่อมถอยด้านต่าง ๆ เมื่อครบ 5,000 ปี พระพุทธศาสนาจะสูญสิ้นไป แล้วบ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรืองอีกครั้งในสมัยพระพุทธเจ้าศรีอริยเมตไตรย แต่เมื่อใดที่บ้านเมืองเสื่อมถอยระดับหนึ่งแล้ว จะปรากฏ “ตนบุญ” หรือ “ผู้มีบุญ” และ “พระญาณัมมิกราช” หรือ “พระยาจักรพรรดิราช” มาเกิดเพื่อช่วยเหลือผู้ที่เลื่อมใสพระพุทธศาสนาให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ทำให้เกิดแนวความคิดเรื่อง “ตนบุญ” และ “พระญาณัมมิกราช” มาโปรดชาวบ้านชาวเมืองในลักษณะต่าง ๆ เช่น ตำนานท้าวทังสี ตำนานพระญาณัมมทานแต่งสี่ลูก ของล้านนา

นอกจากนี้ วรรณกรรมบางเรื่อง เช่น สังฆอมธาตุ ของอีสาน กล่าวถึง เทวดาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าและทูลถามเรื่องพระพุทธศาสนาในอนาคต พระพุทธเจ้าตรัสว่าเมื่อพุทธศานาล่วงไป 500 ปี ภิกษุณีจะหมดไป พุทธศานาล่วงไป 1,000 ปี พระอรหันต์จะหมดไป พุทธศานาล่วงไป 2,000 ปี จะหาบุคคลทรงจำพระไตรปิฎกไม่ได้ พุทธศานาล่วงไป 3,000 ปี จะหาภิกษุทำสังกรรมอุโบสถไม่ได้ พระพุทธศานาล่วงไปได้ 5,000 ปี จะหานักบวชผู้ทรงไตรจีวรไม่ได้ ภายหลังหมดสิ้นพระสงฆ์แล้ว พระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้าจะเสด็จออกมาจากที่ต่างๆ มาประชุมกัน ณ รัตนบัลลังก์ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ มีพระอินทร์ พระพรหม ยม ครุฑ มนุษย์ กุมภัณฑ์ คนธรรพ์ ยักษ์ เทวดา เข้าเฝ้าพระพุทธปฏิมาแสดงธรรม 7 วัน ในวันที่ 7 พระพุทธปฏิมา บังเกิดเป็นไฟลุกไหม้ เรียกว่า ธาตุนิพพาน ซึ่งถือว่าหมดสิ้นพุทธศาสนา

พุทธทำนายคำกลอน ของพระถาวร ราชไพฑูรย์ และพุทธทำนาย ฉบับนางหนูแก้ว สุขขวัญ ก็มีได้มีเนื้อหาเกี่ยวกับความฝัน 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศล แต่เป็นเรื่องราวของพุทธทำนายที่กล่าวถึงความเสื่อมของสังคม มนุษย์และภัยต่าง ๆ อันจะเกิดขึ้นภายหลังจากพระพุทธศาสดารายอยู่ได้ 2500 ปี หรือเมื่อถึงกึ่งพุทธกาล มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายในโลกก็จะประสบภัยพิบัติ

ค. วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้า เช่น วรรณกรรมเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ หรืออาจจะเรียกชื่อเต็มว่า “พระพุทธเจ้าห้าพระองค์” เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาสะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่องพระพุทธเจ้าว่า มีพระพุทธเจ้าทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งสิ้นห้าพระองค์ในอดีตพระพุทธเจ้าได้ถือกำเนิดมาแล้ว 3 พระองค์ ได้แก่ พระกุกกสันโธ พระโคณฑม และพระกัสสปะ ปัจจุบันอยู่ในยุคของพระพุทธเจ้าพระศรีศากยมุนีโคดม และองค์ที่มาตรัสรู้ในอนาคต คือพระศรีอาริยมุตไตรย ตลอดจนกล่าวถึงความเป็นไปในศาสนาของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่ได้มาตรัสรู้ในพุทธกัป เรื่องพระเจ้าห้าองค์คงได้มาจากคัมภีร์ภาษาบาลี ดังจะเห็นได้จากการนำคำบาลีมาเป็นจตุรนิยบูก เช่น “อุกาสะ ข้าพระพุทธเจ้า ขอถวายนมัสการพระพุทธศักราชศาสนาสมเด็จพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์เสด็จโปรดสัตว์” และมีความนิยมแพร่หลาย จึงมีการแต่งใหม่และคัดลอกกันอยู่เรื่อย ๆ แต่จะมีเนื้อหาของเรื่องที่คล้ายคลึงกัน

นอกจากนี้ อภิลักขณ์ เกษมผลกุล (2552: 66) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมกลุ่มเรื่องประวัติพระพุทธเจ้า ว่าเป็นกลุ่มตำนานที่เล่าเรื่องราวความเชื่อมโยงระหว่างพระอดีตพระพุทธเจ้าและพระปัจจุบันพระพุทธเจ้าในภัทรกัปป์กับพระศรีอาริย์ อาทิ เรื่องพระเจ้าห้าพระองค์ ตำนานที่เล่าเรื่องความเชื่อมโยงระหว่างพระศรีอาริย์ในฐานะพระอนาคตพระพุทธเจ้ากับพระอนาคตพระเจ้าองค์อื่น ๆ เช่น คัมภีร์พระอนาคตวงศ์ และตำนานที่เล่าเรื่องพระศรีอาริย์โดยตรง เช่น คัมภีร์เมตเตยยสูตร คัมภีร์เมตเตยยวงศ์

ในการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้า ผู้วิจัยจะคัดเลือกศึกษาวรรณกรรมเรื่องพระเจ้าห้าพระองค์เท่านั้น ซึ่งพบว่า มีเนื้อหาสำคัญที่แทรกอยู่ คือ การทำนายอายุของพระพุทธศาสนาในสมัยของพระพุทธโคดม ซึ่งอยู่ในยุคของพุทธศาสนาในปัจจุบัน และทำนายว่าพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปก็จะถึงยุคของพระพุทธเจ้าที่มีพระนามว่า พระอรិยมุตไตรย และผู้ที่ประพุดิตตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงามและบำเพ็ญบุญกุศลอย่างสม่ำเสมอก็จะได้ไปเกิดในยุคของพระองค์

ง. วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาแทรกอยู่ในวรรณกรรมท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่า วรรณกรรมท้องถิ่นส่วนมากได้รับแนวคิดมาจากพระพุทธศาสนา วรรณกรรมจำนวนไม่น้อยที่สรรคสร้างเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม วรรณกรรมท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธทำนาย ได้แก่ วรรณกรรมพุทธทำนายในกลุ่มตำนานเมือง ตำนานพระธาตุ พระบาท

วรรณกรรมพุทธทำนาย ไม่เพียงแต่เป็นการทำนายจากความฝันเท่านั้น (อุชฌินัย ธงไชย, 2540: 135) ยังกล่าวถึงการนำแนวความคิดในการเชื่อมโยงอาณาจักรกับพุทธจักรเข้าด้วยกัน การที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปยังดินแดนต่าง ๆ และทำนายว่าในอนาคตผู้ที่จะมาตั้งเมืองอยู่ในดินแดนนั้นจะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ เป็นจักรพรรดิราช และพุทธศาสนาจะมีความเจริญรุ่งเรืองมากในเมืองนั้น การเสด็จของ

พระพุทธเจ้าไปยังเมืองต่าง ๆ นั้น “ระยะทาง” มิได้มีความหมายว่าเป็นระยะทางไกลหรือใกล้ แต่มีความหมายว่า เมืองต่าง ๆ ทั้งในเขตพุทธจักรกับอาณาจักรเป็นเมืองที่มีความใกล้ชิดกันอยู่ในโลกเดียวกัน คือ โลกพุทธศาสนาของพระสมณโคดมนั่นเอง และพุทธทำนายยังเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่แสดงความชอบธรรมในการตั้งเมืองต่าง ๆ และสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับสิ่งที่เป็นสิ่งเคารพทางศาสนา

วิลักษณ์ ศรีป่าซาง (2541: 65) ได้กล่าวถึง พุทธทำนายว่าเป็นเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าทรงกล่าวพยากรณ์ไว้ว่าจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนในอนาคต เรื่องราวตามพุทธทำนายนั้นเกิดขึ้นหลังพุทธปรินิพพานแล้ว และต้องเกี่ยวข้องกับสถานที่ที่ได้มีการประทานเส้นพระเกศาและที่บรรจุเส้นพระเกศาหรือที่ไว้รอยพระพุทธบาท ประจักษ์พยานที่เกิดขึ้นดังคำทำนายถือเป็นการสถาปนาความเชื่อ ความศรัทธาต่อสถานที่แห่งนั้น

ความเชื่อในพุทธทำนายหรือพุทธพยากรณ์ ถือเป็นการเชื่ออย่างหนึ่งที่สืบทอดกันมา ยาวนาน เห็นได้จากการปรากฏในตำนานสร้างเมือง หรือตำนานพระพุทธบาทอยู่เสมอ อีกทั้งยังกล่าวอ้างถึงการพยากรณ์เรื่องของอนาคตของโลก อนาคตของพระพุทธศาสนา และอนาคตของพระสาวกต่าง ๆ รวมถึงการปรากฏตัวของพระศาสดาในอนาคตอีกด้วย

พระพุทธเจ้า ในฐานะผู้พยากรณ์ เป็นผู้ทำนายที่มีบทบาทสำคัญในวรรณกรรม เป็นผู้ซึ่งประชาชนให้ความเคารพนับถือและสร้างศรัทธาเชื่อถือ โดยอ้างถึงการกล่าวอ้างคำกล่าวที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า เพราะถือเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทย ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบความคิด และวิถีชีวิตของคนในสังคม

2.1.3 จุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมพุทธทำนาย

จุดมุ่งหมายในการแต่งเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของการแต่งวรรณกรรมพุทธทำนาย มีดังต่อไปนี้

- 1) การสืบทอดพระพุทธศาสนา เนื่องจากความเชื่อเรื่องปัญญาอันตรธาน ว่าพระศาสนาของพระสมณโคดมจะมีอายุเพียง 5000 ปี หลังจากนั้นพระพุทธศาสนาจะเสื่อมและสูญไป และจะเข้าสู่ยุคของพระศรีอาริยมตไตรย ขนบของการสืบทอดพระพุทธศาสนา สามารถพบได้จากการสร้างคัมภีร์เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา จะพบได้ว่าความเชื่อเรื่องนี้ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่น จากการจารึกคัมภีร์ใบลานตอนท้ายผูก นอกจากจะบอกชื่อผู้จารหรือผู้สร้าง วันเวลาในการจาร และความปรารถนาแล้ว ยังบอกความต้องการในการสืบทอดพระศาสนาอีกด้วย ดังที่ บำเพ็ญ ระวิน (2542) ได้กล่าวถึง ความเชื่อเกี่ยวกับการสืบทอดพระพุทธศาสนาที่พบในการจารใบลานในล้านนาว่า

“...ชาวพุทธเชื่อตามประเพณีสืบทอดกันมาว่า จะทรงอยู่เพียง 5,000 ปี จะเห็นได้จาก การจารึกคัมภีร์ไบเบิลานล้านนาตอนท้ายแต่ละผูกเกือบทุกผูก นอกจากผู้จารหรือผู้สร้างจะปรารถนา ความสุข เพื่อบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ญาติ และปรารถนาเพื่อเกิดในยุคศาสนาพระศรีอารีย เมตไตรยแล้วยังปรารถนาเพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระศาสนาตลอด 5,000 ปี อีกโสดด้วย...”

การแต่งวรรณกรรมพุทธทำนาย เพื่อการสืบทอดพุทธศาสนา ถือเป็นกุศโลบายที่จะช่วย สืบสานพระพุทธศาสนา ในเรื่องของการทำนายพระสุบิน 16 ประการของพระเจ้าแสนทิโกศล จะเห็น ได้ว่า เป็นเรื่องของการชี้ให้เห็นสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มีส่วนสำคัญมากที่ทำให้ศาสนาเสื่อม โทรม นับว่าเป็นกลวิธีอันแยบคายของผู้แต่งที่จะชี้ให้เห็นว่าศาสนาจะถูกทำลายอย่างไร เมื่อเป็นเช่นนี้ การกล่าวถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงถือเป็นการเตือนสติในการดำเนินการแก้ไขที่จะช่วย ให้ศาสนาอยู่รอดได้อย่างไร เนื้อหาสาระดังกล่าวจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการจรจรของพระพุทธศาสนา

2) การสร้างเป็นพุทธบูชา ความเชื่อในเรื่องการสร้างหนังสือถวายวัดเป็นปัจจัยสำคัญที่ ทำให้วรรณกรรมพุทธทำนายมีความแพร่หลายในสังคมไทย ในอดีตไม่มีเทคโนโลยีในการพิมพ์ ผู้ใดที่ ต้องการทำนุบำรุงพุทธศาสนาก็มักจะมีการจาร การคัดลอก หรือจ้างวานคัดลอก หรืออาจแต่งขึ้นใหม่ โดยอาศัยเค้าโครงเรื่องเดิมแล้วจึงนำไปถวายวัด เพราะคนไทยมีความเชื่อว่าการถวายหนังสือไว้ที่วัด จะได้บุญ ได้อานิสงส์อย่างมาก

ความเชื่อเรื่องอานิสงส์จากการสร้างหนังสือไว้ในพระศาสนาเพื่อเป็นพุทธบูชา ปราภฏ เป็นหลักฐานในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง พระเจ้าห้าพระองค์ ฉบับวัดเลียบ กล่าวถึงปณิธานใน การสร้างวรรณกรรมพระเจ้าห้าองค์ ความว่า

“ถ้าบุคคลใด ได้เล่าได้เรียน ได้อ่านได้เขียน ได้เมตตาภาวนา ได้สวดบทกลับฟัง พระธรรม เทศนา ศักราชพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ บุคคลผู้ใด ได้อานิสงส์ นับด้วยอสงไขย ผู้ใดตั้งเนื้อตั้งใจฟัง ผู้นั้นก็ลู่ถึงโสดา บาปกรรมตนได้ทำมา มากน้อยเท่าใด แต่น้อยเท่าใจใหญ่ หายไปสิ้นสุด ครั้นตายจาก แต่มนุษย์ ก็ได้ขึ้นไป เสวยรมณ์ขมสมบัติ ในสวรรค์สักกะเทวโลก และพระนิพพานก็เป็นอันเที่ยงแท้ นั้นนักหนาแล”

(พิทยา บุขรรัตน์ และชัยวุฒิ พิชะกุล, 2543: 38 - 39)

ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง ตำนานกัปิลวัตถุนคอร ก็มีกล่าวถึง อานิสงส์ของ การคัดลอกหรือจารคัมภีร์ ว่าหากผู้ใดได้สร้างไว้สักการบูชา ก็จะได้พบพระศรีอารียเมตไตรย ดังข้อความที่ปรากฏในตอนท้ายของวรรณกรรม ความว่า

“ดูรา อานนท์ ดำเนินกับปิลวัตถุอันนี้ บุคคลผู้ใดได้สร้างและได้เขียนไว้ให้ไว้สักการบูชา
คือหากจักได้เห็นธัมมิกษณะแลได้ร่วมพระอริยมตเตยยเจ้า อันจักลงมาเปนพระพายหน้ามีหั้นชะแลฯ”

ตำนานกับปิลวัตถุคอร (หน้าลาน 19-20)

3) การศึกษาหาความรู้และการสั่งสอน เนื่องจากพุทธทำนายเป็นวรรณกรรมเกี่ยว
เรื่องกับพุทธศาสนา สารของวรรณกรรมจึงแสดงถึงบทบาทด้านการสั่งสอน ให้คติชีวิตและปลูกฝัง
ความศรัทธาในศาสนาแก่ผู้อ่านและผู้ฟังเป็นสำคัญ เช่น ในมหาสุบินคำฉันท์ นอกจากจะกล่าวว่าเป็น
ตำนานคู่บ้านคู่เมืองและเป็นการประกาศว่าจังหวัดปัตตานียังมีได้สิ้นไร้สุดกวี วรรณกรรมเรื่องนี้ยัง
ต้องการให้เป็นตำราเพื่อกุลบุตร กุลธิดาทั้งหลายได้ศึกษาหาความรู้ และถือได้ว่าเป็นจุดมุ่งหมายใน
การสั่งสอนในทางพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน ดังคำประพันธ์ที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...ไว้เป็นเครื่องเฉลิมศรี   จังหวัดปัตตานี
มีสุดกวีรจนา
กาพย์โคลงฉันท์เป็นตำรา   ให้กุลบุตรธิดา
ศึกษาลำเนียงเอาถาวร
สาธชนปองธรรมโมหาร   ข้อความพิสดาร
เชิญยลยลบลแกลง
แม่นพลาตกถาใดแจจ   ปราชญ์โปรดลำแดง
แก้ไขเดิมต่อข้อความ
อวสานของเรื่องตาม   พุทธทำนายความ
วิจารณ์ไว้ใส่ใจเทอญ...”

(อัจฉราพรรณ ทองสร้อย, 2548: 225)

นอกจากนี้ พระเจ้าห้าองค์ฉบับวัดเลียบ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีจุดประสงค์
หลักเพื่อชักจูงให้ผู้อ่านผู้ฟังเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่ออบรมสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติ
ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสงบแก่ชีวิต รวมทั้งการหลุดพ้นจาก
บ่วงกรรมที่จะนำชีวิตหลังความตายไปสู่สวรรค์และถึงซึ่งนิพพานในที่สุด ดังข้อความว่า

“...ถ้าบุคคลผู้ใด ได้เล่าได้เรียน ได้อ่านได้เขียน ได้เมตตาภาวนา ได้สดับกลับฟัง พระธรรม เทศนาศักราชพระพุทธเจ้าทั้งพระองค์ บุคคลผู้ใดได้อนิสงค์ นับด้วยอสงไขย ผู้ใดตั้งเนื้อตั้งใจฟังผู้นั้น ก็ลู่ถึงโสดา บาปกรรมคนใดทำมามากน้อยเท่าใด แต่น้อยเท่าใจย่อย่อ หายไปสิ้นสุด ครั้นตายจากแต่ มนุษย์ ก็ได้ขึ้นไปสวयर่มชมสมบัติ ในสวรรค์สักกะเทวโลก และพระนิพพานข้อนี้เป็นอันเที่ยง แท้ นั้น หนักหนาแล...”

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนายบางเรื่องยังได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์อื่นด้วย คือ ความไม่เที่ยงแท้ของโลก เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รับทำความดี การทำนายชะตาของโลกจึงเป็นเครื่องเร้าใจให้ทำความดีโดยเร็ว ซึ่งพระพุทธศาสนาไม่ถือโชคชะตา แต่ถือกฎแห่งกรรม สิ่งที่เกิดขึ้นย่อมเป็นไปตามเหตุและผล เมื่อเกิดมาแล้วต้องตายเมื่อมีชีวิตอยู่ก็ควรเร่งสร้างบุญกุศลและการทำความดี

2.2 ความแพร่หลายของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย

วรรณกรรม เป็นการถ่ายทอดความรู้สึคนึกคิด จินตนาการ และประสบการณ์โดยใช้ภาษา เป็นสื่อกลาง อาจเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ หรือวรรณกรรมลายลักษณ์ ในสังคมไทย พบว่ามีวรรณกรรมจำนวนมาก อาจเป็นเพราะประเทศไทยประกอบด้วยกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมทางภาษา แตกต่างกัน มีความแตกต่างทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และชาติพันธุ์

ความแพร่หลายของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย แสดงให้เห็นถึงการสืบทอด วรรณกรรมจนถึงปัจจุบัน ปรากฏในวรรณกรรมเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาของไทย วรรณกรรม เรื่องพุทธทำนายที่มีเนื้อหามาจากมหาสุบินชาดก ปรากฏอยู่แต่ละภาคของประเทศไทย ทั้ง วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคเหนือ วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคอีสาน วรรณกรรมพุทธ ทำนายกลุ่มภาคกลาง วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคใต้ วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มชาติพันธุ์ และ วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้ชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป

2.2.1 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคเหนือ

จากการสำรวจวรรณกรรมทำนายกลุ่มภาคเหนือ พบว่า มีวรรณกรรมอยู่จำนวนมากดัง ปรากฏในรายชื่อหนังสือโบราณล้านนา เอกสารไมโครฟิล์ม ของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่โดยคัดเลือกจากหมวด 01N เฉพาะที่มีชื่อไม่ซ้ำกัน จำนวน 102 เรื่องและจาก รายชื่อเอกสารไมโครฟิล์ม ของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่คัดเลือกจากหมวด 13 ซึ่งเป็นวรรณกรรมประเภทตำนาน เฉพาะที่มีชื่อไม่ซ้ำกัน จำนวน 58 เรื่อง รวมทั้งสิ้น 160 เรื่อง

นอกจากนี้ ตูลาภรณ์ แสนปรน (2550: 10) ได้ศึกษาวรรณกรรมทำนายนของล้านนา จากวรรณกรรมล้านนา จำนวน 11 เรื่อง ซึ่งแบ่งลักษณะการทำนาย ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ วรรณกรรมทำนายเกี่ยวกับสถานที่ วรรณกรรมทำนายเกี่ยวกับบุคคล และ วรรณกรรมทำนายเกี่ยวกับเหตุการณ์ ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมทำนายล้านนามีโครงสร้างประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง บทเกริ่นนำ คือ มูลเหตุที่ทำให้พระพุทธรูปเจ้าทำนาย ส่วนที่สอง การดำเนินเรื่อง คือ ลำดับเนื้อหาของคำทำนาย และ ส่วนที่สาม บทสรุป คือ การกล่าวย้ำความสำคัญของเรื่องอีกครั้งหนึ่ง ส่วนในด้านเนื้อหา พบว่า วรรณกรรมทำนายล้านนาส่วนมากนำเนื้อหามาจากมหาสุบินชาดก ในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธพยากรณ์ วรรณกรรมทำนายของล้านนา แม้จะมีรายละเอียดเนื้อเรื่องที่แตกต่างกัน แต่ก็มีวัตถุประสงค์เหมือนกัน คือ เพื่อให้ผู้อ่านตระหนักถึงภัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะคนชาติศีลธรรม ด้านคุณค่าต่อสังคม เป็นการสั่งสอนคนในสังคมให้ปฏิบัติตนตามแนวทางของพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังปลูกฝังให้คนทำความดีโดยใช้แนวคิดเรื่องผลบุญและอาณิสย์ของการทำบุญอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังพบว่ามีวรรณกรรมจำนวนหนึ่ง การพยากรณ์ โดยเฉพาะวรรณกรรมทำนายที่เกี่ยวข้องกับปูชนียสถาน มักปรากฏความเชื่อเรื่องพุทธทำนาย ในเรื่องกล่าวถึงอายุของพระพุทธรูปศาสนา 5000 ปีและเริ่มเสื่อมถอยลงนับตั้งแต่พุทธศักราช 2500 ปีเป็นต้นมา เรียกว่า กิ่งพุทธกาล ในตำนานมูลศาสนากล่าวไว้ว่า ศาสนาของพระพุทธรูปเจ้าพระสมณโคดมจะมีอายุเพียง 5000 ปีแล้วจะหายไป เกิดอันตราย 5 คือ ปรียัตติอันตราย ปฏิปัตติอันตราย ปฏิเวธอันตราย ลิงคอันตราย ธาตุอันตราย เมื่อหมดสิ้นอายุของพระพุทธรูปศาสนาในยุคพระสมณโคดมแล้ว จะถึงโลกของพระศรีและอริยมตไตรย ที่บุคคลใดได้เกิดในยุคนี้ถือว่าเป็นผู้มีบุญและมีความสุขทุกประการ (บำเพ็ญ ะวิน, 2538: 177)

2.2.2 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคอีสาน

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคอีสาน พบว่า พุทธทำนายที่ได้รับอิทธิพลมาจากมหาสุบินชาดก ได้แก่ คำกลอนพุทธทำนาย 16 ข้อ ฉบับของ มหาสิลา วีระวงส์ พุทธทำนายคำกลอนอีสาน ฉบับของพระรัตนภาสวิมล ฉบับของพระครูสุขุมธรรมโชติ พุทธทำนาย ฉบับของจินดา ดวงใจ พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับของ ส. ธรรมภักดี เป็นต้น พุทธทำนายฉบับอีสาน เป็นอีกฉบับหนึ่งที่แพร่หลาย เนื้อหาได้ถอดเสียงไปจากความฝัน 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศล มีเนื้อหาบางอย่างที่คลาดเคลื่อนไปบ้างแต่สาระยังคงเดิมจุ่มงหมายเพื่อปลูกฝังศีลธรรมแก่ผู้อ่านพุทธศาสนิกชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่

นอกจากนี้วรรณกรรมอีสานยังมีวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำนาย คือ ปุจฉาพยากรณ์ ซึ่งเป็นเรื่องคล้ายกับพุทธทำนาย และวรรณกรรมคำสอนเรื่องกาลนับมือส่วย (วันเวลาที่เรียวลง) เนื้อหากล่าวถึง ความวิปริตของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นตอนใกล้จะสิ้นพระพุทศาสนา เรื่องนี้มาจากแนวความเชื่อของพุทธศาสนาเชื่อว่า พุทธศาสนามีอายุ 5,000 ปี ตอนปลายศาสนาจะเกิดกลียุค นอกจากนี้ ยังพบว่ามีวรรณกรรมเกี่ยวกับพญาอินทร์ หรือ หนังสือพญาอินทร์ คือ หนังสือพญาอินทร์ ฉบับวัดท่าสว่างศรีสำราญ หนังสือพญาอินทร์ ฉบับวัดใต้สูงยาง เรื่องตำนานพญาอินทร์โปรดโลก ฉบับสาร สาระที่ศานันท์เนื้อเรื่อง กล่าวถึงพญาอินทร์ได้อาหนังสือคำสอนมาไว้อบรมสั่งสอนผู้คนในเมืองมนุษย์โลก เพื่อที่มนุษย์จะได้นำไปศึกษาและปฏิบัติตาม คำสอนจะเน้นในหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา เช่น ให้คนทั้งหลายรู้จักเข้าวัด ฟังธรรม ถือศีล 5 ศีล 8 และประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม หากผู้ใดประพฤติผิดศีลธรรมแล้วก็จะเกิดความวิบัติภัยไปต่าง ๆ นานา และนอกจากคำสอนแล้วยังมีคาถาภาษาบาลี เพื่อให้มนุษย์นำไปป้องกันเหตุภัยอุบาทว์ต่าง ๆ ที่จะเกิดในอนาคต

วรรณคดีท้องถิ่นอีสานเรื่อง “ลืบปสุญ” ซึ่งเป็นหนังสือก้อม หรือตำราสำหรับนักวิชาการชาวอีสานโบราณ ก็มีการพยากรณ์ในลักษณะที่เชื่อถือกันว่าเป็นพุทธทำนาย ซึ่งแบ่งเป็น 5 ภาค คือ บั้นลืบปสุญ บั้นสมที่คิด บั้นสุดที่อ่าว บั้นบั้งรหัส และบั้นพยากรณ์ ในบั้นพยากรณ์นี้เองที่มีการทำนาย โดยกล่าวถึงวิปริตอาเพศที่จะเกิดขึ้นเมื่อสิ้นกาลพุทธศาสนา (สายวรณ น้อยนิมิตร, 2542: 299) “ลืบปสุญ” มีลักษณะเป็นวรรณกรรมอมตะ มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป เช่น “ลืบปสุญ” “ลืบไปสุญ” หมายถึง ลบไม่หาย ลบไม่หมด ลบไม่สิ้น (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, 2520: 136) แต่ยังมีชื่อที่ใช้เรียกวรรณกรรมดังกล่าวอีก คือ ลืบสุรย์ หมายความว่า มีดคลุ้มแดนไกล หรือมีดมืดเพราะการอันตรายไปของพระอาทิตย์ (พระเทพรัตนโมหี และพระอรียานูวัตร, 2527: 9) สาเหตุที่ทำให้ “ลืบปสุญ” มีชื่อเรียกแตกต่างกัน คือ การจาร หรือ เขียน ที่เป็นการลอกจากต้นฉบับสืบต่อกันมา เพราะ “ลืบปสุญ” เป็นวรรณกรรมสองฝั่งโขงที่ได้รับความนิยมพอสมควรซึ่งนอกจากจะปรากฏในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์แล้ว ยังเป็นที่นิยมของชาวอีสานในเขตจังหวัดมหาสารคามและในเขตจังหวัดร้อยเอ็ดอีกด้วย (พระเทพรัตนโมหี และพระอรียานูวัตร, 2527: 8)

นอกจากนี้ พระมหาบุญชู ภูศรี (2550) ได้ศึกษาวรรณกรรมเรื่อง “สังฮอมธาตุ” พบว่า จากการสำรวจเอกสารโบราณของกลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมหาวิทยาลัยขอนแก่น มีวรรณกรรมเรื่องสังฮอมธาตุ จำนวน 753 สำนวน และจากการสำรวจที่หอสมุดแห่งชาติ ทำวาสุกรี และหอสมุดสาขา พบ 104 สำนวน ซึ่งในจำนวนที่พบต้นฉบับ นิยมเรียกชื่อวรรณกรรมว่า “สังฮอมธาตุ” เพียงอย่างเดียวแม้ว่าจะพบต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องสังฮอมธาตุจำนวนมาก แต่ความแพร่หลายของเรื่องกลับมีน้อยมาก ซึ่งความแพร่หลายของต้นฉบับน่าจะเกิดขึ้นจากการรับรู้อันสงสัยของการทำบุญด้วยการสร้างวรรณกรรมเรื่องสังฮอมธาตุ เนื่องจากวรรณกรรมเรื่องสังฮอมธาตุมีวรรณกรรม

อานิสงส์หรือหนังสือฉลองกล่าวยกย่องการสร้างวรรณกรรมเรื่องสังฆอมธาตุ มีอานิสงส์มากกว่าการสร้างวรรณกรรมหลายเรื่อง รวมถึงการสร้างเวสสันดรชาดก อีกทั้งยังสามารถที่จะลบล้างบาปกรรมที่เคยทำมากให้เบาบางและหายไปที่สุดในที่สุด

คัมภีร์ใบลานที่พบในบริเวณดินแดนอีสานใต้ของไทยที่เป็นภาษาเขมร มีอยู่จำนวนมากในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ คนไทยเชื้อสายเขมรที่อาศัยอยู่บริเวณ 3 จังหวัดนี้ จะรู้จักคำพยากรณ์ที่เรียกว่า “พุทธทำนาย” ผ่านทางมุขปาฐะมากกว่าคัมภีร์ใบลาน วรรณกรรมลายลักษณ์ที่มีชื่อเสียงและแพร่หลายในดินแดนอีสานใต้ คือ คัมภีร์พุทธทำนาย ซึ่งในอีสานใต้พบคัมภีร์พุทธทำนาย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 คัมภีร์ที่มาจากมหาสุบินชาดก ที่กล่าวถึง พุทธพยากรณ์ที่พระพุทธเจ้าทรงอธิบายพระสุบินนิมิตทั้ง 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศลไว้ และกลุ่มที่ 2 คือ คัมภีร์พุทธทำนายที่หยิบยกเอาอนุภาคต่างๆ ในพระไตรปิฎก ตำนาน ประวัติศาสตร์ นิทาน มาผสมผสานกันแล้วกล่าวว่าเป็นคำกล่าวที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ เช่น คัมภีร์พุทธทำนาย คัมภีร์นางเทวดา เป็นต้น (ชาญชัย คงเพ็ชรธรรม, 2557: 68 - 69)

2.2.3 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคกลาง

วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง พบว่ามีการนำเอาเนื้อความพุทธทำนายมาแต่งเป็นร้อยกรอง คือ คำกลอนพุทธทำนายของพระเจ้าปดถเวณ ซึ่งเขียนขึ้นจากอรรถกถาโดยคนไทย ซึ่งผู้เขียนมีความชำนาญในการแต่งคำประพันธ์ และสันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในสมัยอยุธยาซึ่งเป็นยุคทองของวรรณคดี และเป็นยุคทองในการแต่งวรรณกรรมพุทธศาสนาด้วย มีจุดมุ่งหมายเพื่อสั่งสอนศีลธรรมจรรยาแก่ศาสนิกชนผู้เลื่อมใสศรัทธา อีกสำนวนหนึ่งเป็นพุทธทำนายคำกลอน แต่งตามอรรถกถาในพระไตรปิฎก ชื่อพระสุบินแห่งพระญาปดถเวณ เป็นงานที่น่าจะแต่งขึ้นในช่วงกรุงศรีอยุธยาเพราะเป็นยุคทองของวรรณคดีไทยด้านร้อยกรอง

จากการศึกษาของ ธนบัตร ใจอินทร์ (2561: 129 - 130) ศึกษา อรรถกถามหาสุบินชาดก : ความสำคัญต่อการสร้างสรรค์วรรณคดีไทย จากการศึกษาพบว่า นอกจากพุทธทำนายความฝันพระเจ้าปเสนทิโกศล ฉบับหอสมุดแห่งชาติแล้ว ยังพบว่าในท้องถิ่นภาคกลางยังมีฉบับอื่น ๆ ที่เป็นร้อยกรองกระจายอยู่อีก จึงได้พยายามรวบรวมต้นฉบับ โดยพบจำนวน 7 ฉบับที่ใช้ชื่อเรียกต่างกันไปดังต่อไปนี้

- 1) พระพุทธทำนาย ฉบับวัดไตรมิตรวิทยาราม
- 2) พระพุทธทำนาย ฉบับวัดเทวสังฆาราม
- 3) สุบินนิมิต ฉบับพระยาโกมารกุลมนตรี
- 4) ปดถเวณฝัน ฉบับเมืองเพชรบุรี
- 5) สมุดไทยความฝันพระญาปดถเวณ 16 ประการ ฉบับวัดโพธิ์บางคล้า

6) สมุดไทยนิมิตพญาปฏิเณนผืน 16 ข้อ ฉบับวัดมะขาม

7) สมุดไทยพระยาปฏิเณนทำนายผืน ฉบับสถาบันอยุธยาศึกษา จำนวนเลขที่ 1761

การศึกษาพุทธทำนายความฝันพระเจ้าปเสนทิโกศล ฉบับภาคกลางนั้น ในประเด็นลักษณะร่วมทำให้ทราบว่าสำนวนที่แพร่หลายและได้รับความนิยมมากที่สุดคือสำนวนเลขที่ 196 ของฉบับหอสมุดแห่งชาติซึ่งพบว่ากระจายอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของภาคกลางถึง 7 ฉบับ หลักฐานด้านจำนวนฉบับที่ค่อนข้างมากและหลากหลายผู้วิจัยคิดว่าวรรณคดีเรื่องนี้เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมในสังคมอดีตด้วยรูปแบบของเพลงยาว มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์ตามเสียงที่ได้ยิน โดยยกตัวอย่างจากคำที่ปรากฏในสมุดไทยทั้ง 3 สำนวนของฉบับหอสมุดแห่งชาติโดยคงอักขรวิธีตามที่ปรากฏในสมุดไทย เช่น ปัสเหวน ปัสเวทโกศล ผู้มีน (ภูมินทร์) สันระเพชโลกลโมลี (สรรเพชญ์โลกลโมลี) สพันญ (สัพพัญญู) ยาบยาม (หยาบหยาม) ชลณี (ชนนี) ตะรุณี (ตรูณี) ผึ่ง (เพ็ง) เข้า, เค้า (ข้าว) และทุมิน (ทมิฬ) อาศัยการท่องจำของผู้แต่งและผู้ฟัง จดบันทึกเป็นวรรณคดีลายลักษณ์คัดลอก ตัดแปลง และเพิ่มเติมเนื้อความ พัฒนาเป็นสำนวนต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาอยู่ในขณะนี้และถึงแม้เนื้อหาจะกล่าวว่ามีเนื้อความที่คล้ายคลึงกัน แต่ในแต่ละฉบับนั้นยังมีความต่างกันโดยละเอียดด้วยการใช้คำสื่อความหมายตามที่กวีต้องการ ซึ่งถือเป็นการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ของแต่ละฉบับ แสดงถึงกวีไม่ได้มุ่งคัดลอกด้วยทворกรรมเพื่อสืบทอดเพียงเท่านั้น แต่ได้ปรับเปลี่ยนรายละเอียดเล็กน้อยตามที่ตนเห็นสมควร ถือเป็นสิทธิ์ของกวีเองที่จะสร้างสรรค์เนื้อหาเรื่องนั้นๆ นอกจากพุทธทำนายความฝันพระเจ้าปเสนทิโกศลที่เป็นร้อยกรองแบบสำนวนเลขที่ 196 ฉบับหอสมุดแห่งชาติที่แพร่หลายในภาคกลางแล้ว อีกทั้ง ยังมีพุทธทำนายความฝันพระเจ้าปเสนทิโกศลที่เป็นเนื้อความแบบร้อยแก้วอีกหลายฉบับด้วยพบว่าข้อมูลอยู่ในสถาบันอยุธยาศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ฉบับหนึ่ง แต่ไม่พบสมุดไทยดังกล่าวนี้ จึงเชื่อว่ายังคงมีพุทธทำนายความฝันพระเจ้าปเสนทิโกศลอีกหลายฉบับที่เป็นร้อยแก้วอยู่ในแหล่งต่าง ๆ

2.2.4 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคใต้

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคใต้ ได้แก่ ลิลิตโสฬศ นิมิตสำนวนพระสมุห์หนู มหาสุบินคำฉันท์สำนวนพระเทพโมลี ปัลเณผืนฉบับเมืองเพชรบุรี พุทธทำนายสำนวนพระสมุห์แสง และพุทธทำนายสำนวน น.อุไรกุล มีความน่าสนใจทั้งการใช้คำใช้ภาษา การสะท้อนภาพสังคมที่กวีได้รับรู้หรือพบเห็นแล้วนำมาสอดแทรกเอาไว้ในเนื้อหา นอกจากนี้ ยังพบว่ามึวรรณกรรมที่เกี่ยวกับคำทำนาย คือ “เรื่องลิลิตโสฬศนิมิต” โครงเรื่องเป็นแนวความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยโดยทั่วไป พระครูสมุห์ได้เอาแนวคิดนี้มาประพันธ์เป็นลิลิตชื่อเรื่องว่า “โสฬศนิมิต” (ธวัช ปุณโณทก, 2525: 341 - 342) นอกจากนี้ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2548: 1 - 2) ได้กล่าวไว้ในปริทัศน์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้

เรื่องโสฬศนิมิตลิลิต ตอนหนึ่งว่า วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่องโสฬศนิมิตหรือพุทธทำนายเป็นเรื่องที่นิยมกันแพร่หลายในภาคใต้จึงมีผู้รจนาหลายคน หลายสำนวน ส่วนใหญ่แต่งเป็นคำกลอน บางท้องถิ่นเรียกว่า “ทำนายปัฐเวนท์” หรือ “ทำนายปัดถเวนท์” และเรื่องโสฬศนิมิต แต่งเป็นลิลิต แต่งโดยพระสมุห์หนู พระภิกษุวัดเสมาเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนสำนวนอื่นๆ เช่น สำนวนของพระครูนิเทศ ธรรมาภรณ์ วัดมณีนิมิตสงขลา ใช้นามปากกาว่า “น. อุไรกุล” แต่งเป็นคำกลอน เมื่อ พ.ศ. 2491 หรือคำกลอนโสฬศมหาสุบิน (ทำนายฝันพยาปัฐเวนท์) ของพระสมุห์แสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งต่างก็แต่งขึ้นภายหลังลิลิตโสฬศนิมิต จึงนับได้ว่า ลิลิตโสฬศนิมิต ฉบับนี้เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่องสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมประเภทลิลิตสุภาพอุบัติขึ้นในวงวรรณกรรมภาคใต้ นอกจากนั้นแล้วผู้วิจัยได้สำรวจพบวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่องพุทธทำนายอีกหลายสำนวนซึ่งมีทั้งฉบับที่มีความสมบูรณ์และฉบับไม่สมบูรณ์อีกจำนวนหนึ่ง

ชวน เพชรแก้ว และปรีชา นุ่นสุข (2521) ได้กล่าวนำในเรื่อง ลิลิตโสฬศนิมิต ว่าเป็นวรรณกรรมที่แปลกกว่าวรรณกรรมสำนวนอื่นที่เคยพบในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ แต่งเป็นลิลิตต้นฉบับมาจากนายพร้อม ศรีสัมพุทธ เมื่อต้นปี 2521 ลักษณะเป็นกระดาษห่อใบชาจิ้งจอกด้วยด้ายผูกเข้าเป็นเล่ม ตัวหนังสือเขียนด้วยดินสอดำมีจำนวน 93 หน้า ผู้มอบยืนยันว่าเป็นลายมือของพระสมุห์หนู อุณโธโร เป็นผู้แต่งเรื่องนี้ในปี 2459 และแต่งจบในปี 2463 เนื้อหาทำนองเดียวกันกับพระสุบินนิมิต 16 ประการของพระเจ้าปัสเสนทิโกศลแต่ลีลาการแต่งต่างกัน คือ โสฬศนิมิตแต่งเป็นลิลิตเริ่มด้วยบทไหว้ครูเป็นร้อยสุภาพต่อด้วยโคลงสี่สุภาพซึ่งร้อยกันเป็นลิลิตสลับกับโคลงสอง โคลงสาม และร้อยสุภาพมีความยาว 325 บท กวีได้บอกที่มาของเรื่องว่ามาจากพระไตรปิฎกหมวดที่เรียกว่า โกศลสังยุต เป็นตอนที่พระอานนท์เล่าเรื่องนี้ถวายพระมหากัสสป ผู้เป็นประธานทำการสังคายนาครั้งแรก

2.2.5 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มชาติพันธุ์

การนำเอาเรื่องราวความฝันของพระเจ้าปัสเสนทิโกศลไปสร้างสรรค์เป็นวรรณกรรมประจำกลุ่มชน โดยพยายามตีความและโยงเข้ากับลักษณะเฉพาะของสถาบันที่ตนสังกัดอยู่ เช่น ใน “เหลืดยี่เปาะสะเมินปะซอน” หรือ หนังสือความฝันพระเจ้าปัสเสนทิโกศล ฉบับมอญ เป็นวรรณกรรมที่แพร่หลายในหมู่คนมอญในประเทศไทยเป็นเวลานาน ซึ่งปรากฏต้นฉบับเป็นใบลานเก็บรักษาไว้ตามวัดมอญหลายแห่ง เช่น วัดม่วง วัดคงคาราม จังหวัดราชบุรี และวัดศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น อีกทั้ง ยังมีการนำไปพิมพ์เผยแพร่เป็นหนังสือแจกงานฌาปนกิจศพคนไทยเชื้อสายมอญอีกหลายครั้ง ส่วนในหมู่คนมอญที่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศพม่า นั้น วรรณกรรมเรื่องนี้ก็มีปรากฏให้เห็นเช่นกัน เช่น หนังสือเหลืดยี่เปาะสะเมินปะซอน เล่มที่พิมพ์เผยแพร่อยู่ในรัฐมอญ มีรายละเอียดว่าผู้แต่งคือพระภิกษุชาวมอญในประเทศพม่าชื่อ นายอาจาชอยละวณต๊ะ (อาจารย์สีลวันตะ) หรือชื่อ

พม่าคือ หม่องชเวง (นายทองสุก) ผู้ได้รับสมณศักดิ์ของพม่าเป็นอัคคบัณฑิต พิมพ์ที่โรงพิมพ์เรียมนายชวยโหวดเทียเนียะ (รามัญสิริวัฒน์) เมืองเมาะล่ำเลิง ประเทศพม่า เมื่อจุลศักราช 1287 หรือ พ.ศ. 2468 (บาทยัน อิมสำราญ, 2543: 141)

พุทธทำนายมอญ ในตำนานเมืองหงสาวดี กล่าวว่า ภายหลังจากองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ 8 พรรษา พระองค์ได้เสด็จมาถึงประเทศที่จะเป็นที่ตั้งเมืองหงสาวดีในเวลาต่อมา ขณะนั้นเป็นผืนน้ำเว้งกว้างใหญ่ พระองค์ผินพระพักตร์ไปข้างทิศตะวันออก ทอดพระเนตรเห็นหงส์ทองสองตัวลงเล่นน้ำอยู่ในบริเวณนั้นมีเพียงโขดหินขนาดเล็กโผล่พ้นน้ำ เพียงพอที่เมื่อหงส์เพศผู้จะขึ้นไปเกาะอยู่ลำพัง ครั้นเมื่อหงส์เพศเมียเล่นน้ำเหน้อย ต้องการที่เกาะพักบ้าง จึงจำต้องไปยืนเกาะอยู่บนหลังหงส์เพศผู้ นั้น พระพุทธองค์จึงทรงมีพุทธทำนายว่า “กาลสืบไปภายหน้า ประเทศที่หงส์ทองทั้งสองลงเล่นน้ำนี้จะเกิดเป็นมหานครขึ้นชื่อว่า “หงสาวดี” และจะเป็นที่ตั้งพระธาตุสุภเจติย พระศรีมหาโพธิ์ พระศาสดาค้ำสอนของเราจะรุ่งเรืองสถิตย์สถาพรตั้งอยู่ในที่นี้สืบไป...” ครั้นอยู่นานมา ณ ประเทศแห่งนั้นได้ตื่นเงินเกิดเป็นแผ่นดินกว้างใหญ่ ประชาตีมอญได้เข้ามาจับจอง สร้างเป็นเมืองขึ้นเมื่อพุทธศักราช 1116 ให้ชื่อว่า “หงสาวดี” ตามพุทธทำนาย และชาวมอญจึงได้ยึดถือเอา “หงส์” เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ประจำชนชาติมอญสืบมาจวบจนปัจจุบัน

ในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธทำนาย ยังปรากฏอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ กล่าวคือ ในตำนานเมืองยอง มีการกล่าวถึงการสร้างพระธาตุจอมยองประดิษฐานไว้บนยอดเขามหิยังคะ (ดอยจอมยอง) โดยได้เล่าถึงพุทธทำนายของอดีตพระพุทธเจ้าพระนามว่า “กกุสันธะ” เสด็จเลียบโลกเพื่อโปรดสัตว์มาถึงดอยมหิยังคะ หลังจากเสวยภัตตาหารทรงเนรมิตสระน้ำและแม่น้ำ รวมถึงทรงมีพุทธทำนายว่าต่อไปในสมัยพระโคตมะพุทธเจ้าบริเวณดอยมหิยังคะจะมีแม่น้ำใหญ่ไหลมารวมกัน จากนั้นแม่น้ำจะแห้งกลายเป็นป่า มีสัตว์ชุกชุม ต่อมาถึงกาลที่พระโคตมะพุทธเจ้าเสด็จโปรดสัตว์พร้อมภิกษุ 500 รูป ทางประทัยเสวยข้าวบิณฑบาตที่ดอยนั้น ทรงถอดพระเกศา 4 เส้น มอบแก่พระอรหันต์ให้รักษาไว้ และตรัสถึงความสำคัญของดอยในฐานะเป็นที่อาศัยของสัตว์ใหญ่หลายชนิด หลังจากพระโคตมะพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานแล้ว มีพระอรหันต์นำพระเกศาอีก 4 เส้นพร้อมกระดูกไพลาร้าไปประดิษฐานไว้ที่ดอยนั้น ต่อมาเวลาผ่านไป 4 ปี 5 เดือน พระอรหันต์อีก 4 รูป นำพระธาตุมาประดิษฐานเพิ่มที่ดอยนั้นอีก แล้วบอกบุญไปยังพระยาสุลลังคฤดี เจ้าเมืองยองในขณะนั้นจึงสร้างพระธาตุขึ้นบนดอยมหิยังคะจนปรากฏเป็นพระธาตุจอมยองในปัจจุบัน (ทวี สว่างปัญญากร, 2527: 25) นอกจากนี้ ตำนานเชียงตุง และตำนานพื้นเมืองสิบสองปันนา นอกจากจะมีการกล่าวถึงพุทธประวัติแล้ว ยังเล่าว่าพระพุทธองค์ได้เสด็จมาในท้องถิ่น และมีพุทธพยากรณ์ว่า เมืองดังกล่าวจะเป็นดินแดนที่พระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองในอนาคต พระธาตุเจติยและพระพุทธบาทในท้องถิ่นจะมีลักษณะเหมือนอนุสาวรีย์ที่แสดงถึงสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมา (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2541: 231)

วรรณกรรมพุทธทำนายของไทยใหญ่ กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ มีถิ่นอาศัยกระจัดกระจายครอบคลุมพื้นที่ทั้งในรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย รัฐฉาน ประเทศพม่า และหลายจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนมากพบในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และเชียงใหม่ บริเวณชายแดนไทย-พม่า วรรณกรรมพุทธทำนายของไทยใหญ่เรื่อง ขุนหอคำกอกสะลานอนฝัน 16 อย่าง เป็นเรื่องราวที่ได้เล่าสู่กันฟังมาหลายชั่วอายุคน ยังไม่ปรากฏเป็นหนังสือหรือปืบสามาก่อน จนถึงปี พ.ศ. 2519 จเรชอ กุ๋นอิง ได้เรียบเรียงประพันธ์ขึ้นมาเป็นวรรณกรรมประเภทลึกลอง (ความสามกิว) เพื่อเตือนสติผู้คนที่เกิดในช่วงพระศาสนาไม้อายุถึงหนึ่ง คือตั้งแต่ 2500 ปีขึ้นไปให้มีความพร้อม ซึ่งจะเป็นยุคที่บ้านเมืองค่อนข้างสับสนวุ่นวาย เพราะมนุษย์เริ่มห่างไกลศีลธรรมอันดี เต็มไปด้วยกามตัณหา มีการผูกเรื่องราวความฝันเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นเป็นเรื่อง ๆ โดยยกเอาอุทาหรณ์แห่งความฝันมาเป็นแบบอย่าง วรรณกรรมเรื่องนี้ จึงมีคุณค่าในการป้องปรามให้ผู้คนมุ่งกระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่วทั้งปวง ให้อยึดมั่นและปฏิบัติในคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อความมีสติ มีปัญญา เห็น รู้สถานการณ์ ความวุ่นวาย อันเป็นต้นเหตุของความไม่สงบในสังคม มิให้เกิดขึ้นเมื่อระยะเวลานั้นมาถึง แม้ขณะนี้ ก็ยังไม่ทราบว่ เรื่องเล่าเหล่านี้ได้เล่าต่อ ๆ กันมาตั้งแต่เมื่อใด แต่พวกเราทั้งหลายก็ได้เกิดมาในช่วงของศาสนาพุทธมีอายุ 2500 ปีขึ้นไป และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำนายไว้ในสมัยนั้นส่วนใหญ่อีกตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น หลายเรื่องคล้ายกับผู้เล่าได้เห็นมากับตา ซึ่งก็เป็นจริงตามนั้นอย่างไม่มีข้อสงสัย (ประเสริฐ ประดิษฐ์, เอกสารอัดสำเนา)

ตำนานมหาสักขาดโลก เป็นวรรณกรรมพุทธทำนายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ จากการศึกษาของ จตุพร เพชรบุรณ์ (2562: 296) พบต้นฉบับที่บันทึกด้วยอักษรไทลื้อที่บ้านขนานธำ นามแก้ว ตำบลเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย คำว่า “สักขาด” ตรงกับคำในภาษาไทยว่า “ศักราช” มีเนื้อหากล่าวถึงอายุพุทธศาสนาของพระเจ้าโคตมะมีอายุ 5,000 ปี มีลักษณะเป็นพุทธทำนายโดยอ้างถึงว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้เล่าเรื่องว่าจักเกิดมีเหตุการณ์สิ่งใดให้พระอินทร์ฟังและขอให้พระอินทร์จดตำนานนี้ไว้ หากบ้านเรือนของผู้ใดมีตำนานมหาสักขาดโลกและคนในบ้านนั้นมีศีลธรรมขอให้พระอินทร์คุ้มครองให้ปลอดภัย เมื่อเวลาล่วงไปศีลธรรมของคนค่อย ๆ เสื่อมลงไปเรื่อย ๆ ยังผลให้เกิดสิ่งไม่ดีต่าง ๆ ขึ้น พระพุทธเจ้าทำนายว่าหลังจากพระองค์ปรินิพพานจะเกิดเหตุการณ์อย่างไรขึ้นบ้าง

นอกจากนี้ จากการสำรวจรายชื่อคัมภีร์ใบลานและพับสา : ไทจีนเมืองเชียงตุง ของศุภนิยใบลานศึกษา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (2558: 9) พบว่า มีวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง คำฝัน 16 ข้อ จากวัดจอมใหม่ วัดเชียงงาม วัดราชฐานหลวงปางล่อ และวัดราชฐานหลวงหัวข่วง เมืองเชียงตุง สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เรื่อง ปริमितตขาดก จากวัดฟ้ากาง แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมพุทธทำนายมีปรากฏอยู่ทั่วไปและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมไทย

2.2.6 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

แนวความคิดเกี่ยวกับการทำนาย มีความแพร่หลายอยู่ทั่วโลกจนเป็นที่รู้จักของพุทธศาสนิกชนในภูมิภาคต่าง ๆ ความเชื่อเรื่องพุทธทำนายก็แพร่หลายจนพบว่า มีวรรณกรรมจำนวนหนึ่งที่เรียบเรียงและแต่งขึ้นใหม่ในปัจจุบันโดยนำเสนอคล้ายพุทธทำนาย โดยมุ่งทำนายโลกและชีวิตของมนุษย์ในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไร นอกจากนี้ ยังพบว่ามีความแพร่หลายในภาษาอื่นด้วย โดยเฉพาะวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มความฝัน กล่าวคือ พระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล ถือว่าเป็นพุทธทำนายที่มีเนื้อหาสมบูรณ์มากที่สุด คือ กล่าวถึงความฝัน 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศล และมีการแพร่หลายในประเทศที่นับถือพุทธศาสนา

พุทธทำนาย ฉบับภาษาสันสกฤต (อารยัน (2535: 79 - 85) กล่าวว่า พุทธทำนายยังพบในวรรณกรรมชื่ออิทธิธรรมโกศวยา ของยโสมิต เป็นหนังสืออธิบายปรัชญาพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน และสุมาศราวทาน หรือเรียกกาญจนมาลาวาทาน ในคัมภีร์กันชุกรภาษาทิเบตด้วย ทิเบตเป็นประเทศที่มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง วิถีชีวิตของผู้คนมีความเรียบง่าย คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธที่แพร่หลายไปจากอินเดียเมื่อหลายพันปีก่อน แต่พุทธศาสนาที่เข้าไปยังทิเบตได้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับเข้ากับวิถีชีวิตของผู้คน ทำให้พุทธศาสนาแบบทิเบตแตกต่างไปจากที่แพร่หลายไปยังส่วนอื่น ๆ ของโลก อนึ่ง ความเชื่อเรื่องพุทธทำนายก็ได้แพร่หลายเข้าไปยังทิเบตด้วย แต่มีการเปลี่ยนแปลงเพียงบางส่วน เช่น จำนวนความฝัน ชื่อบุคคล หรือชื่อเรื่องซึ่งไม่เรียกตรง ๆ ว่า พุทธทำนาย และมักแทรกอยู่ในคัมภีร์อื่น ๆ สอดคล้องกับ ปัญญาวัฒน์ (2549: 160 - 161) ที่กล่าวถึงเรื่องราวในคัมภีร์สองเล่มนี้ ทั้งลักษณะพระสุบินและคำพยากรณ์เกือบจะเหมือนกันหมด พุทธทำนายที่ปรากฏในคัมภีร์สุมาศราวทาน หรือ กาญจนมาลาวาทาน ถึงแม้จะดูสั้น แต่ก็ทำให้ทราบแนวคิดสำคัญว่า ในอนาคตสังคมจะเสื่อมโทรม คนจะไร้ศีลธรรม ไร้ศาสนา ซึ่งสามารถนำมาเป็นเครื่องเตือนใจให้คนในสังคมดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ตั้งตนในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้

พุทธทำนาย ฉบับภาษาจีน ทั้งในพากย์จีนและสันสกฤตสาระสำคัญของเรื่องเหมือนกัน ฉบับสันสกฤตพระราชื่อพระเจ้ากฤทิน ส่วนข้อความในฉบับภาษาจีนของอึ้งจิงเป็นพระเจ้าปเสนทิโกศล มีจำนวน 10 ข้อความเท่ากัน แต่ลำดับและประเด็นความฝันไม่ตรงกัน

นอกจากนี้ พบว่ามีเรื่องที่มีลักษณะเช่นเดียวกันนี้ในประเทศที่ไม่ได้นับถือพุทธศาสนาโดยมีการแปลจากวรรณกรรมเก่าของรัสเซียเป็นภาษาอังกฤษ โดยเชื่อกันว่าต้นเค้าเดิมมาจากอินเดีย เนื้อหากล่าวถึงผู้มีปัญญาคนหนึ่งได้ทำนายลักษณะความฝันอันอัศจรรย์ของพระราชานในตอนต้นของเรื่องกล่าวถึงความฝันเกี่ยวกับเหตุการณ์ในพระชนม์ชีพของพระองค์ แต่ตอนท้ายกล่าวถึงเหตุการณ์ความเป็นไปของโลก และยังพบในภาษาปาเลวี อาหรับ และกรีก แต่ตัวบุคคลสำคัญในเรื่องหรือชื่อเรื่องไม่ตรงกับฉบับเดิมในพระไตรปิฎก เช่น เรียกว่า “ตำนานแห่งสุบินของพระเจ้ามาเมอร์” “ตำนานสุบิน 12 ประการของพระเจ้าชทายชะ” เป็นต้น (ปัญญาวัฒน์ 2549: 159)

พุทธทำนายอีกฉบับหนึ่ง คือ พุทธทำนาย ฉบับแผ่นดินศิลาจารึกในอินเดีย แผลและคัดลอกมาจากศิลาจารึก ณ เขตวันมหาวิหารในสวนมฤคทายวัน ประเทศอินเดีย โดยคณะทูตไทยที่ไปอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ และพระศรีมหาโพธิ์ เมื่อ พ.ศ. 2485 ซึ่งเป็นคำทำนายเกี่ยวกับเหตุการณ์ของโลกที่ผันแปรไปในอนาคต กล่าวถึงความเสื่อมโทรมของสังคมมนุษย์ และภัยที่จะเกิดขึ้นกับมนุษย์ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงผู้มีบุญที่จะมาช่วยนำมนุษย์ไปสู่ความมีศีลธรรม แต่มีข้อสังเกตว่าพุทธทำนายฉบับนี้ไม่มีการระบุว่าการจารึกเดิมนั้นเป็นภาษาใด มีการกล่าวถึงกรุงศรีอยุธยาเหมือนว่าผู้แต่งคัมภีร์เป็นอย่างไรดี ลักษณะคาถาภาษาบาลีไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์และอ่านเข้าใจยาก ซึ่งผู้เขียนมุ่งหมายไปในทางขลังหรือศักดิ์สิทธิ์ แม้จะมีการชักชวนให้มีการปฏิบัติตามหลักศีลธรรม (สมฤทธิ บัวระมวล, 2543: 35 - 39)

พุทธทำนาย ฉบับภาษาลาว เรื่อง กาละนับมือส่วย เป็นเรื่องพุทธทำนายเรื่องหนึ่งซึ่งรวมทั้งเรื่อง “พะยาปัดเสนถามเหต” (ปัญหาของพญาปเสนทิโกศล) เป็นเรื่องที่นิยมอ่านกันในวงการพุทธศาสนาเรื่องหนึ่ง เนื้อเรื่องเป็นการสอนให้คนตั้งอยู่แนวศีลธรรมของพุทธศาสนา พร้อมทั้งบอกว่าหากคนไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรมแล้วโลกก็จะวุ่นวาย ผู้ที่อยู่ในศีลธรรมจะได้ไปเกิดรวมศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย (วันนะคะตีสลาว กะซวงสีกสา สะถาบันวิหะยาสาตสังคม. อัดสำเนา)

พุทธทำนาย ฉบับภาษาเขมร ชาญชัย คงเพียรธรรม (2557: 77) คัมภีร์ทำนายที่พบในราชอาณาจักรกัมพูชา มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพระศรีอารีย์ โดยกล่าวถึงพระบาทธรรมมิกราช หรือพระราชผู้ทรงธรรม ซึ่งเป็นผู้ที่มาเปลี่ยนแปลงสังคมให้ไปสู่ยุคอุดมคติที่เพียบพร้อมไปด้วยความสมบูรณ์ คัมภีร์กลุ่มนี้ เช่น คัมภีร์พระพุทธานาย คัมภีร์เกี่ยวกับพระบาทธรรมมิก คัมภีร์อินททำนาย คัมภีร์ปลุชน คัมภีร์พารศุภร์ และคัมภีร์มกุฎแก้ว เป็นต้น คัมภีร์เหล่านี้แพร่หลายไปทั่วไปสังคมเขมร ในช่วงที่ประเทศตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส เห็นได้จากการอ้างอิงถึงฝรั่งเศสในคัมภีร์พุทธทำนาย เป็นที่น่าสนใจในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเดียวกับที่วรรณกรรมโบราณที่มีเนื้อหาเป็นคำพยากรณ์แพร่หลายไปทั่วสังคมอีสาน ก่อนการเกิดกบฏผีบุญในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คัมภีร์ในกลุ่มนี้มีทั้งที่แต่งเป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง ขนาดไม่ยาวนาน เนื้อหาประกอบด้วยอนุภาคสำคัญ 4 ประเด็น คือ 1) การอ้างอิงถึงพระพุทธเจ้า พระอินทร์ และพระฤๅษีในฐานะผู้พยากรณ์ 2) ความวิปริตแปรปรวนของธรรมชาติและความสะดวกวุ่นวายไร้ระเบียบในสังคม 3) การบังเกิดขึ้นของผู้มีบุญหรือพระบาทธรรมมิก หรือพระศรีอารีย์ ซึ่งพระองค์ทรงเป็นพระราชผู้ทรงธรรมมาช่วยขจัดทุกข์และนำสันติสุขกลับคืนมา 4) การชัดเจนในประชาชนปฏิบัติตามข้อวัตรต่าง ๆ เพื่อให้ได้พบกับพระบาทธรรมมิกหรือพระศรีอารีย์ พระโพธิสัตว์ผู้ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์สุดท้ายในภัทรกัปนี้

นอกจากนี้ มงกุฎ แก่นเดียว (2542: 2682 - 2687) วรรณกรรมพุทธทำนาย ฉบับภาษาเขมร เรื่อง ปุตดำเนยย (พุทธทำนาย) ถือเป็นวรรณกรรมศาสนา ซึ่งชาวเขมร-ส่วย มีความเชื่อเรื่องพระยาศรรณิกราช จะมาโปรดหลังจากสังคมเกิดกบฏยุค ดังนั้นเวลามีศึกสงคราม มีคนละทิ้งศีลธรรม ประพฤติสำส่อน ลูกไม่เชื่อฟังพ่อแม่ หรือลุ่มหลงในทรัพย์สิน จนกระทั่งฆ่าญาติมิตรพ่อแม่ หรือมีแฟนเลี้ยง ข้าวยากหมากแพง อาชญากรรมชุกชุม เขาก็ถือว่าเป็นไปตามพุทธทำนาย ในภาคอีสานเคยปรากฏว่ามีผู้มีบุญแสดงตนเป็นผู้นำเพื่อจะแก้ปัญหาสังคม ซึ่งเรียกว่า ฝิบูนุกก็เกิดมาจากพื้นฐานความเชื่ออันนี้ แนวคิด ความเชื่ออันนี้มีอยู่ชัดเจนในวรรณกรรมโบราณเรื่องพุทธทำนายนี้ จากชื่อของผู้ทำนาย คือ พระภิกษุจันทลีลย์ สวายเป็นสวดว่า แสดงว่าเป็นชาวกัมพูชา แต่เนื้อหาคำทำนายส่วนใหญ่ทำนายมาที่กรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่ยังไม่เกิดกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งถึง พ.ศ.2547 และจากนั้นอีก 12 ปี จึงนำมาให้ได้อ่านดูโดยสังเขป ต้นฉบับจารเป็นอักษรขอมลงในใบลาน มีความยาว 22 หน้าใบลาน พบที่วัดมุนีนिरมิต (วัดกำโปง) ตำบลเชื้อเพลิง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ลักษณะคำประพันธ์เป็นร้อยแก้วธรรมดา ใช้ศัพท์ค่อนข้างเก่า เป็นคำทางศาสนาเป็นส่วนมาก พร้อมกับมีคำทางโหราศาสตร์ปะปนอยู่ด้วย แสดงให้เห็นว่าผู้เรียบเรียงคงเป็นพระสงฆ์นักโหราจารย์อยู่ด้วยเหมือนกัน เนื้อหาในเรื่องพุทธทำนาย (เขมร) นี้ มีกลวิธีการประพันธ์เนื้อหาเหมือน ตำนานพระยาอินทร์ หรือ ตำนานท้าวธรรมิกราช ฉบับอีสาน ส่วนนวนภาษาอีสาน หาได้เหมือนกับ พุทธทำนายที่กล่าวถึงกบฏตอนปลายศาสนาโดยตรงไม่ นั่นคือ ประพันธ์อิงแนวพุทธทำนาย แต่เพิ่มเติมเรื่องราวท้าวธรรมิกราช และความสับสนของเหตุการณ์ เพื่อให้ผู้อ่านผู้ฟังเกิดความหวาดกลัวกบฏยุค ทั้งพระอาทิตย์ดับผู้คนฆ่ากันเลือดนองพื้นดิน หรือพระยายักษ์มาจับคนบาปกิน เป็นต้น

จากข้อมูลวรรณกรรมพุทธทำนายดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการรับรู้และความแพร่หลายของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย ในขณะเดียวกัน วรรณกรรมพุทธทำนายในแต่ละท้องถิ่นอาจจะมีเนื้อหาคล้ายกันหรือแตกต่างกันออกไปบ้าง บางสำนวนมีเนื้อหาที่ยาว แต่บางสำนวนเป็นเพียงเนื้อเรื่องปรากฏแทรกอยู่ในตำนานหรือวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ วรรณกรรมกลุ่มนี้ที่สำคัญ ได้แก่ ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ วรรณกรรมกาเผือก แม่กาเผือก กาขาว พญากาเผือก พระเจ้าห้าตน แม้รายละเอียดจะแตกต่างกันไปในแต่ละสำนวน แต่โครงสร้างและเนื้อหาที่กล่าวถึงการกำเนิดของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ว่าเป็นลูกแม่กาเผือกก็มีความคล้ายคลึงกัน เนื้อหาสำคัญของวรรณกรรมเรื่องนี้ กล่าวถึง กำเนิดของพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ซึ่งเป็นความเชื่อของพุทธศาสนิกชนไทย พบหลักฐานในวรรณกรรมและประเพณีต่าง ๆ เรื่องพระพุทธเจ้าห้าพระองค์นี้สัมพันธ์กับตำนานพระศรีอาริย์หรือพระศรีอาริย์เมตไตรยที่รับรู้ในสังคมไทย คนไทยส่วนใหญ่เชื่อว่าพระศรีอาริย์เป็นพุทธเจ้าองค์ที่ 5 แห่งภัทรกัป (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2542: 56)

ความแพร่หลายของวรรณกรรมตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ ในภาคเหนือ มีทั้งวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะ ที่มีการเล่าสืบต่อกันมา ได้แก่ นิทานเรื่อง “แม่กาเผือกหรือพระเจ้าห้าตน” เรื่อง “พระพุทธเจ้าห้าพระองค์” และวรรณกรรมลายลักษณ์ ที่เป็นรูปแบบนิทานและคัมภีร์โบราณ ได้แก่ เรื่อง “กาเผือก” และเรื่อง “อานิสงส์ผางประทีป/ประทีป” นอกจากนี้ยังมี “หนังสือธรรมเรื่องกาเผือก” ที่พิมพ์เป็นอักษรไทย นอกจากวรรณกรรมแล้วยังพบได้จากจิตรกรรมและสถาปัตยกรรมตำนานสถานที่ รวมถึงประเพณีพิธีกรรมที่ปรากฏในท้องถิ่นต่าง ๆ ของภาคเหนืออีกด้วย เช่น จิตรกรรมฝาผนังเรื่อง “พระเจ้าห้าพระองค์และประเพณีพื้นบ้าน” ในเจดีย์พระพุทธบาทสี่รอย วัดป่าดาราภิรมย์ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ รูปปั้นของแม่กาเผือกและพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ “ลานแม่กาเผือก พระพุทธเจ้า 5 พระองค์” ณ ศูนย์พัฒนาศีลธรรมเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย (ดวงหทัย ลือตั้ง, 2555: 159)

จากการศึกษารวบรวมตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ที่อยู่ในการรับรู้ของคนไทยสำนวนต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ทั้งในรูปแบบของวรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะ ทั้งเรื่องเกี่ยวกับ พระพุทธเจ้าห้าพระองค์ และกาเผือก วรรณกรรมเรื่องกาเผือกเป็นเรื่องที่แพร่หลาย ปรากฏหลายสำนวนในทุกภูมิภาคของประเทศไทย มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป คือ แม่กาเผือก กากาขาว พญากาเผือก พระเจ้าห้าตน พระเจ้าห้าพระองค์ ต้นเหตุลอยกระทง แม้รายละเอียดแต่ละสำนวนจะแตกต่างกัน แต่โครงสร้างและเนื้อหาที่กล่าวถึงกำเนิดของพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์ว่าเป็นลูกแม่กาเผือกกลับคล้ายคลึงกัน

อีกทั้ง วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานเมือง-พระธาตุ-พระบาท กล่าวถึงวรรณกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ตำนานพระเจ้าสิบโลก หรือ พุทธตำนาน หรือ ตำนานพระธาตุ พระบาท ที่มีเนื้อหา กล่าวถึงการเสด็จมาของพระพุทธเจ้าเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง ครอบคลุมพื้นที่ บ้านเมืองต่าง ๆ ในเขตล้านนา สิบสองปันนา ยูนนาน ฉาน ลุ่มน้ำสาละวิน เชียงตุง หงสาวดี สุวรรณภูมิ ฯลฯ แต่ละแห่งที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาจะมีโครงเรื่องที่เหมือนกัน คือ เทศนาสั่งสอน และประทาน เกศาธาตุ หรือประทับรอยพระบาท พร้อมกับทำนายอนาคตบ้านเมือง และประดิษฐานในบ้านเมืองนั้น

เชียรชาย อักษรดิษฐ์ (2552) ได้ศึกษาบทบาทของตำนานเรื่อง “ตำนานพระเจ้าสิบโลก: การศึกษาพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมล้านนา ภูมินาม ตำนาน ผู้คน” ซึ่งวรรณกรรมตำนานพระเจ้าสิบโลก เป็นวรรณกรรมศาสนาที่แพร่กระจายอยู่บริเวณดินแดนล้านนา สิบสองปันนา ไทใหญ่ และล้านช้าง ตลอดจนบางพื้นที่ในภาคอีสาน เนื้อหาของตำนานพระเจ้าสิบโลก กล่าวถึงการเสด็จมาเผยแผ่พระศาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพุทธสาวก พรรณนาถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เชื่อมโยงเข้ากับตำนานแต่ละภูมิภาคและท้องถิ่น แก่นของเรื่องมุ่งเน้นสถาปนาศาสนสถานสำคัญเอาไว้กับท้องถิ่นต่าง ๆ การประดิษฐานรอยพระบาทและพระเกศาธาตุพร้อมทั้งมีพุทธพยากรณ์

ว่าพื้นที่อันเป็นพุทธสถานศักดิ์สิทธิ์ โดยมีสิ่งสำคัญทางความศรัทธาประดิษฐานเอาไว้แล้วนั้นจะได้มีความเจริญรุ่งเรืองในภายหน้าด้วยศาสนา นับเป็นวรรณกรรมที่ให้ความสำคัญกับเรื่องราวของท้องถิ่น ทั้งยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์ของเรื่องราวและชนบในการประพันธ์ตำนานพระบาทและพระธาตุที่แพร่หลายอยู่ในดินแดนแถบนี้ นับว่าเป็นการสร้างความเลื่อมใสศรัทธาของผู้คนในท้องถิ่น ยึดโยงความสัมพันธ์ภายใต้คติความเชื่อเดียวกันของพุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะกลุ่มชนเผ่าไทในภูมิภาคแถบลุ่มแม่น้ำโขง

จากข้อมูลดังกล่าวในข้างต้นนั้น ทำให้ทราบว่า วรรณกรรมพุทธทำนายได้แพร่กระจายไปเกือบทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตลอดจนกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน อาจเป็นไปได้ว่าในอดีตนั้นเรื่องพุทธทำนายนี้อาจเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในลักษณะการท่องจำสืบทอดกันเป็นมุขปาฐะ หรือคัดลอกต่อ ๆ กันเป็นลายลักษณ์ ส่งผลให้แพร่หลายไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ ด้วย รวมถึงการนำมหาสุบินชาตมาสร้างสรรค์ใหม่ในรูปแบบที่แตกต่างไปจากสำนวนโบราณ แต่พุทธทำนายที่มีเนื้อหาจากมหาสุบินชาตนั้นก็ได้แพร่กระจายไปในท้องถิ่นอย่างมีความสัมพันธ์กัน แสดงให้เห็นว่ามหาสุบินชาตก มีบทบาทสำคัญที่โดยกวินำไปสร้างสรรค์เป็นพุทธทำนายปเสนทิโกศลฉบับต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งที่ตรงกับบรรลภกถา และส่วนที่ไม่ตรงกับบรรลภกถา ทั้งโครงสร้างของชาตก การสลับเนื้อหาการทำนายความฝัน และการตีความเหตุการณ์จากความฝันใหม่ คือ กวิมุงสร้างสรรค์ด้วยบทให้เป็นพุทธทำนาย

2.3 การรับรู้วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย

2.3.1 การรับรู้ในรูปแบบเอกสารโบราณ

เอกสารโบราณ เป็นหลักฐานทางวิชาการขั้นต้นที่มีความสำคัญต่อวงวิชาการเป็นอย่างมาก เพราะในอดีตการบันทึกเรื่องราวทางด้านตำรายา พงศาวดาร วรรณกรรม พุทธศาสนา คาถา และอื่น ๆ เอกสารเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา วิถีชีวิต วิถีชุมชน ความศรัทธา ความเชื่อของบุคคลในท้องถิ่น อนึ่ง ในยุคที่ยังไม่มีความเจริญก้าวหน้าทางการพิมพ์ แต่เดิมการเรียนหนังสือมีเฉพาะในวัด ผู้ชายจะมีโอกาสได้เล่าเรียนมากกว่าผู้หญิงโดยการบวชเรียน ส่วนชาวบ้านก็จะได้เรียนรู้โดยการฟังเทศน์ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาจึงผูกพันกับวัดและพระสงฆ์ ในทางศาสนากการสร้างหนังสือถือเป็นการสืบทอดพระพุทธานุศาสนานที่สำคัญ คติความเชื่อเรื่องการสร้างหนังสือเพื่อสืบทอดพระพุทธานุศาสนานในสังคมไทยนั้นเชื่อกันว่าเป็นการสร้างบุญบารมีอันยิ่งใหญ่ และเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้วรรณกรรมพุทธทำนายมีการรับรู้และแพร่หลายในสังคมไทย เนื่องจากในสมัยก่อนการทำนุบำรุงพระพุทธานุศาสนาดด้วยการคัดลอกหรือว่าจ้างให้คัดลอกหรือการแต่งขึ้นใหม่โดยอาศัยเค้าโครงเดิมแล้วนำไปถวายวัดตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่นโดยการบันทึกลงในสมุดข่อย ใบลาน หนังสือบูด ถือว่าได้อันนึ่งสมมากกว่าการเก็บไว้เป็นของตนเอง สอดคล้องกับแนวความคิดของสุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์

(2523: 100) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการแต่งวรรณกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนามักสร้างเป็นพุทธานุชา คือ การสร้างหนังสือถวายวัด เพื่อหวังจะได้อันสงส์จากการสร้างหนังสือนั้น ๆ ดังนั้นเมื่อหนังสือเล่มใดที่มีการสร้างถวายวัดแล้ว พระสงฆ์ เณร อุบาสก อุบาสิกา ก็สามารถนำมาอ่านเพื่อการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวทางศาสนาได้

หนังสือหรือวรรณกรรมซึ่งแต่เดิมมีการเก็บรักษาไว้ที่วัดด้วยการเก็บรักษาไว้ที่หอไตร ซึ่งเป็นที่เก็บรวบรวม พระธรรมของวัด แต่ต่อมาภายหลังเมื่อหอไตรดังกล่าวชำรุดผุพัง ทางวัดที่เห็นคุณค่าได้เก็บรักษา สืบต่อโดยใส่ตู้เก็บไว้ในในกุฏิพระบ้าง ในพระอุโบสถบ้าง หรือไม่ก็มอบให้แก่พิพิธภัณฑสถาน วัฒนธรรมต่าง ๆ หอสมุด ฯลฯ ไปดูแลเก็บรักษาเพื่อการศึกษา นอกจากการเก็บรักษาดังกล่าวแล้ว ยังมีผู้สนใจศึกษาคัดลอกนำไปใช้ประโยชน์ ทำให้วรรณกรรมมีความแพร่หลายและวรรณกรรมจำนวนไม่น้อยได้ตกเป็นสมบัติของเอกชนและแพร่หลายในวงกว้างมากยิ่งขึ้น ด้วยปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้วรรณกรรมพุทธทำนายมีการรับรู้และแพร่หลายอยู่ในสังคมไทย

การสืบทอดวรรณกรรมพุทธทำนายจึงแพร่หลายอยู่ในวงจำกัดเฉพาะกลุ่มผู้สนใจบางกลุ่มเท่านั้น ประกอบกับมีความเชื่อกันว่าหนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องราวทางพุทธศาสนาเป็นหนังสือศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งผู้เป็นเจ้าของมักหวงแหน ถ้าไม่มีความจำเป็นจริง ๆ จะไม่อนุญาตให้ใครหยิบฉวยไปใช้ประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามเมื่อวัฒนธรรมการพิมพ์แพร่หลาย การคัดลอกหนังสือก็หมดความสำคัญลงไป บทบาทการสืบทอดด้วยการเก็บรักษาและการคัดลอก จึงเป็นต้นธารของการสืบทอดวรรณกรรมพุทธทำนายในอดีตที่ช่วยให้งานวรรณกรรมดังกล่าวตกทอดถึงปัจจุบัน

จากการสำรวจวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย พบว่า มีการเก็บรักษาในรูปเอกสารโบราณตามหน่วยงาน สถานต่าง ๆ กล่าวคือ

ภาคเหนือ สืบค้นจากหนังสือ “รายชื่อหนังสือโบราณล้านนาไทย: เอกสารไมโครฟิล์ม ปี 2521-2533” โดยการคัดเลือกจากหมวด 01N หมวดพยากรณ์เหตุการณ์อนาคต มีต้นฉบับวรรณกรรมพุทธทำนายอยู่ จำนวน 159 ชื่อเรื่อง และจากรายชื่อเอกสารไมโครฟิล์มของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คัดเลือกจากหมวด 13 ซึ่งเป็นวรรณกรรมประเภทตำนาน จำนวน 58 เรื่อง

ภาคกลาง สืบค้นจากกลุ่มงานเอกสารโบราณ สำนักหอสมุดแห่งชาติ พบสำนวนร้อยกรองจำนวน 17 เล่มสมุดไทย และพบตามท้องถิ่นภาคกลางอีก 7 สำนวน คือ ฉบับวัดไตรมิตรวิทยาราม ฉบับวัดเทวสังฆาราม จังหวัดกาญจนบุรี ฉบับพระยาโกมารกุลมนตรี ฉบับเมืองเพชรบุรี ฉบับวัดโพธิ์บางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ฉบับวัดมะขาม จังหวัดปทุมธานี และฉบับสถาบันอยุธยาศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเนื้อความมีความสัมพันธ์กับสำนวนของหอสมุดแห่งชาติ (ธนบัตร ใจอินทร์, 2561, 7 - 8) ซึ่งวรรณกรรมดังกล่าวที่ธนบัตร ใจอินทร์ นำมาศึกษาเป็นวรรณกรรมในกลุ่มมหาสุบินชาดก

ภาคอีสาน จากการศึกษาพบว่าวรรณกรรมทำนายภาคตะวันออกเฉียงเหนือของบุญชู ภูศรี (2554) ได้รวบรวมวรรณกรรมทำนายจากต้นฉบับโบราณ 10 ฉบับ และจากฉบับที่มีการปริวรรตแล้ว จำนวน 10 ฉบับ ซึ่งได้รวบรวมและจำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ พุทธทำนายที่ได้รับแนวคิดมาจากมหาสุบินชาดก พุทธทำนายที่ได้รับแนวคิดจากปัญจอินทรธาน และพุทธทำนายท้องถิ่น และจากการศึกษาของ (ธนบัตร ใจอินทร์, 2561: 8) พบวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบินชาดก จำนวน 6 สำนวน แบ่งเป็นลายลักษณ์ จำนวน 4 สำนวน ได้แก่ ฉบับพระรัตนภาสวิมล ฉบับพระครูบุญชยากร ฉบับปัญญาวัฒน์ และสำนวนเชียงบัว อายสาว ฉบับมุขปาฐะ จำนวน 2 สำนวน คือ สำนวนเพ็ญศรี แต่งระวี และสำนวนวิทยา วงศ์กาฬสินธุ์

ภาคใต้ จากการศึกษา พุทธทำนาย: สารัตถะและการสืบทอด ของ คำนวน นวลสนองและคณะ (2556) ได้นำต้นฉบับที่เก็บไว้ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนสตรีพัทลุง จังหวัดพัทลุง และจากหมู่บ้านของชาวมาเลเซียเชื้อสายไทในรัฐเกดะห์ ประเทศมาเลเซีย

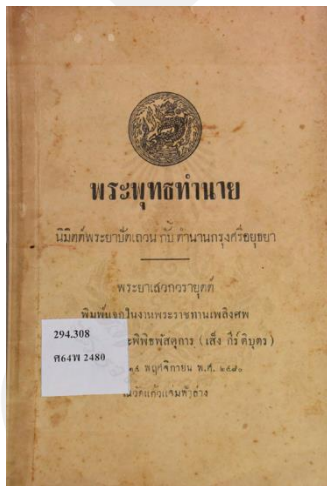
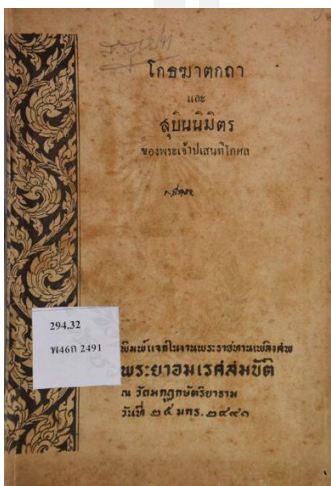
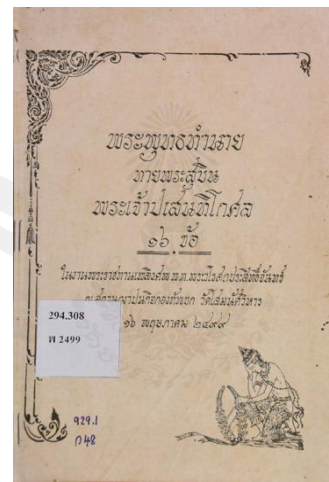
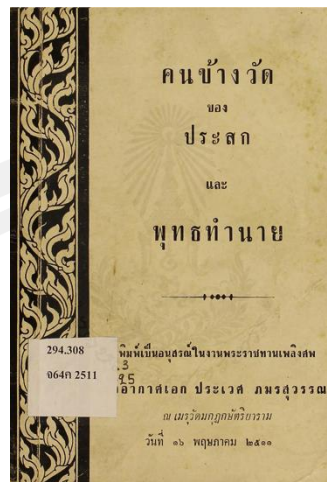
จากการศึกษาดังกล่าวเบื้องต้น พบว่า วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย มีผู้แต่งไว้หลายสำนวน มีการบันทึกตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่นโดยการบันทึกลงในสมุดข่อย ใบลาน หนังสือбуд และมีการคัดลอกสืบทอดกันมา บางสำนวนไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้แต่ง และแต่งในสมัยใด ทำให้เห็นถึงการรับรู้โดยทั่วไปในหมู่พุทธศาสนิกชนในสังคมไทย

2.3.2 การรับรู้ในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์

วรรณกรรมพุทธทำนาย ได้รับการเผยแพร่ผ่านการพิมพ์ซึ่งถือเป็นการเผยแพร่ที่เกิดขึ้นในยุคหลัง ทำให้วรรณกรรมพุทธทำนายเป็นที่รับรู้ในสังคมไทย กล่าวคือ

ก. การพิมพ์เผยแพร่ นับตั้งแต่เทคโนโลยีการพิมพ์มีความเจริญก้าวหน้า การพิมพ์หนังสือเพื่อแจกจ่ายในโอกาสต่าง ๆ ก็พบได้เสมอในสังคมไทย ซึ่งวรรณกรรมพุทธทำนายที่พิมพ์แจกไม่ได้แต่งขึ้นมาใหม่ เพียงแต่มีการนำของเดิมมาพิมพ์เผยแพร่ใหม่เท่านั้น หนังสือที่ดีพิมพ์เผยแพร่ตามวัดต่าง ๆ ร้านถ่ายเอกสาร หรือจำหน่ายในวาระต่าง ๆ ซึ่งมีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน คือ เรื่อง พุทธทำนายในกลุ่มความฝัน ส่วนใหญ่พบมีการพิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ

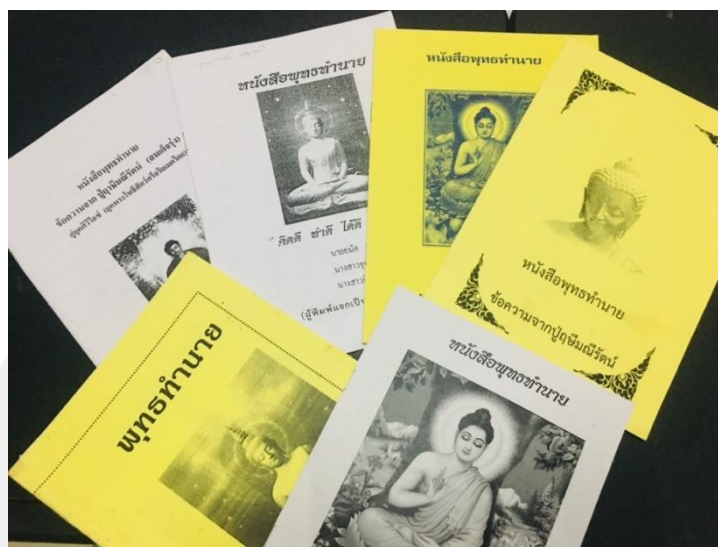
ภาพประกอบ 2 หนังสือพุทธทำนายที่พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ

การพิมพ์เผยแพร่วรรณกรรมพุทธทำนาย เป็นหนังสือที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพ แสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์วรรณกรรม เพื่อนำไปสู่การสร้างกุศล ส่งวิญญาณผู้ตายไปสู่สุคติและยังถือเป็นการเผยแพร่และเก็บรักษาวรรณกรรมให้ดำรงอยู่ต่อไปได้

นอกจากนี้ ยังพบว่า มีวรรณกรรมพุทธทำนายอีกประเภทหนึ่งที่มีเนื้อหาเป็น หนังสือ อินทร์ตก-เทพทำนาย ตกลงมาในวัดแห่งหนึ่งในจังหวัดอัตตะปือ (ประเทศลาว) ถ้าบุคคลใดเห็นแล้วรีบ บอกคนอื่นให้ทราบ ในปีจอปีกุนจะมีพิษบนศีรษะกัดฉกคนถึงแก่ความตาย ปีจอ ขึ้น 8 ค่ำ ห้ามตัก น้ำในคลองอาบกิน หลังพระอาทิตย์ตกพญายมราช จะพ่นพิษใส่เมืองมนุษย์ ปีจอกรุงเทพฯจกฟงทลาย ตอนไก่ขัน แล้วบอกคาถาว่า “ปะเต เมตัง ประระชิมินัง สุคะโต จุติ จิตตะ เมตตะ นิระนัง สุคะโต จุติ” เพื่อเขียนไว้ที่ประตูบ้าน หรือโพงศีรษะจะหลุดพ้นจากภัยอันตราย มนุษย์ในโลกทำบาปมากถึง 7 ส่วน และกุศลเพียง 3 ส่วน พระอินทร์จึงสั่งให้เกิดโรคร้ายและอุปัทวเหตุต่าง ๆ เกิดขึ้นกับมนุษย์เพื่อ เป็นการลงโทษ ถึง 9 ข้อ คือ 1) จะให้เกิดพายุลมแรง แผ่นดินไหว 2) จะให้เกิดอัคคีภัย 3) จะเกิด อุทกภัย 4) จะเกิดฟ้าผ่า 5) จะเกิดร้อนเกินไป หนาวเกินไป 6) จะเกิดสารพิษต่าง ๆ 7) จะเกิดกาฬ โรคต่าง ๆ 8) จะเกิดข้าวยากหมากแพง และ 9) จะเกิดฆาตกรพยายามเบียดเบียนกันเอง ในระหว่าง ปีจอถึงปีกุน บุคคลผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า และรู้คำทำนายแล้วบอกต่อกันไป จะพ้นจาก ภัยอันตรายดังกล่าว

นอกจากหนังสือดังกล่าวนี้แล้ว ยังพบก้อนศิลาจารึกที่ตกลงมาจากฟ้า ในก้อนศิลาเขียน ว่า “พระกัศสพเถระกล่าวว่า ในปีระกา ปีจอ ปีกุน จะเกิดอุปัทวภัยอันตรายนานัปการ” แล้วกล่าวใน ตอนท้ายว่า “ถ้าผู้ใดเชื่อถือศรัทธาให้บูชากราบไหว้ เลาให้ผู้อื่นฟังหรือพิมพ์แจกจ่ายให้คนอื่นรับรู้ บรรณานาสีใดจะสมใจทุกประการ” วรรณกรรมพุทธทำนายดังกล่าวมานี้ มีลักษณะคล้ายกับหนังสือ ลูกโซ่ที่ให้อ่านต้องเขียนต่อ ซึ่งจะพบต้นฉบับพุทธทำนายฉบับนี้ตามร้านถ่ายเอกสารการทั่วไป เพื่อ เตรียมรอไว้ให้คนสั่งพิมพ์ ทำให้การรับรู้เรื่องวรรณกรรมพุทธทำนายแพร่หลายไปในวงกว้างยิ่งขึ้น

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มนี้ มีลักษณะเป็นจดหมายลูกโซ่ที่ผู้ใดที่ได้รับ ได้อ่านแล้ว จะต้องเขียนส่งต่อกันไป จะสามารถพบวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มนี้ได้ตามร้านถ่ายเอกสารทั่วไป เพื่อเตรียมรอไว้ให้คนสั่งพิมพ์

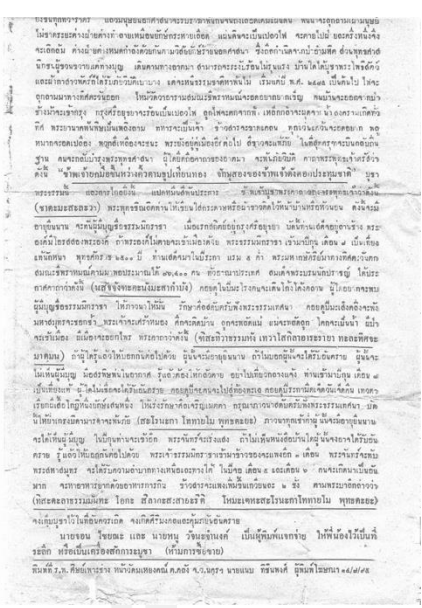

ภาพประกอบ 3 หนังสืออินทร์ตก-เทพทำนาย

วรรณกรรมพุทธทำนายในกลุ่มนี้อีกเรื่องหนึ่ง คือ ตำนานพุทธทำนายจากอินเดีย ตำนานนี้กล่าวถึงคัลดอกจากจารึกในมหาวิหารเขตมหาเซตวัน ณ สวณมฤคทายวัน ประเทศอินเดีย โดยคณะทูตไทยที่ไปอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ เมื่อปี พ.ศ.2485 เนื้อเรื่องเล่าว่าพระพุทธรูปเจ้าทรงพยากรณ์ว่าพระศาสนาของพระองค์จะดำรงอยู่ได้ 5,000 ปี แต่หลังพุทธปรินิพพาน 2,500 ปี จะเกิดภัยพิบัติที่มนุษย์ไม่เคยพบมาก่อนในรอบ 30 ปี กล่าวคือ ยิ่งใกล้ พ.ศ.2550 ภัยพิบัติยิ่งจะร้ายแรงขึ้น มีการรบราฆ่าฟันกันของบรรดาคนนอกศาสนา ซึ่งในตำนานนี้ออกชื่อว่า “ยักษ์” ส่วนพุทธศาสนิกชนจะพ้นภัยสงคราม กระนั้นก็ยังมิภัยที่หนีไม่พ้น ได้แก่ จะเกิดไฟไหม้ทางทิศตะวันออก มีลูกไฟตกจากฟ้า เหล็กกล้าผุดจากน้ำ ก่อให้เกิดความอดอยากแค้นแค้นและวิปริตไปต่าง ๆ แต่กระนั้นสุดท้ายแล้วพระศาสนาก็จะกลับรุ่งเรืองดังเดิม

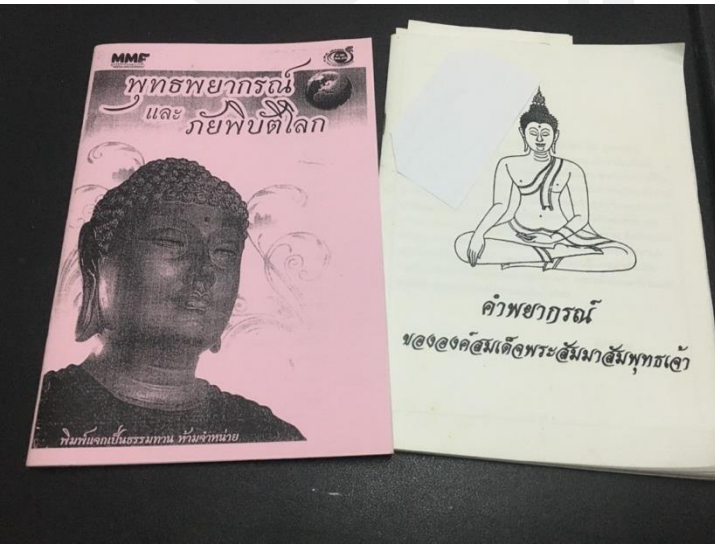
นอกจากนี้ในตำนานยังให้เขียนคาถาว่า ชา ตะ มะ สะ ละ วา ใส่ผ้าขาวหรือกระดาษติดไว้หน้าบ้านเพื่อกันภัย และเพื่อให้มีอายุยืนยาว ทันได้พบผู้มีบุญ นามว่าพญาธรรมิกราช ซึ่งแต่เดิมอยู่อยุธยา แต่ปัจจุบันเสด็จมาอยู่ที่ลานช้าง (ภาคอีสานในปัจจุบัน) โดยมาทางทิศตะวันตกในปีกระกา แรม 5 ค่ำ เดือน 8 ปีกุน พร้อมสมณชีพราหมณ์ 76,400 รูป ผู้ใดอยากพบพญาธรรมิกราชให้หมั่นทำบุญรักษาศีล เจริญภาวนา และเขียนคาถาไว้หน้าบ้าน หากผู้ใดไม่ทำจะเป็นอันตราย ทั้งยังมีคำทำนายด้วยว่า ปีมะเส็งตี่งจะพัง มหาสมุทรจะชอกช้ำ ท้ามออกไปไหนมาไหน ไม่อย่างนั้นจะไม่ปลอดภัย และภัยทั้งหลายจะสิ้นสุดลงในปีกจ่อ

ภาพประกอบ 4 พุทธท่านายจากอินเดีย

อนึ่ง จากการศึกษายังพบว่ามึวรรณกรรมพุทธท่านายที่กล่าวอ้างว่าเป็นคำพยากรณ์ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เนื้อความกล่าวถึงเรื่องที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งเรื่องของภัยธรรมชาติ เรื่องที่เกิดขึ้นในประเทศไทย การเตรียมตัวรับมือกับภัยธรรมชาติ ซึ่งข้อความที่กล่าวอ้างว่าเป็นพุทธพยากรณ์นี้ไม่พบในพระไตรปิฎก น่าจะเป็นคำของโบราณจารย์รุ่นหลังที่มีความเจตนาดี อยากรให้อุณชนตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ให้หมั่นทำความดี ดำรงตนอยู่อย่างสงบสุขในหลักธรรมทางพุทธศาสนาก็อาจเป็นไปได้

ภาพประกอบ 5 คำพยากรณ์

ข. ลานเทียม/ลานกระดาช ลานเทียมเรื่อง “ปัญหาพุทธทำนาย” วรรณกรรมพุทธทำนาย ได้รับการเผยแพร่ในรูปแบบของลานเทียม คือ การนำคัมภีร์ใบลานมาเรียบเรียงและตีพิมพ์ใหม่ ซึ่งทำมาจากพับกระดาษที่เลียนแบบคัมภีร์ใบลานของภาคเหนือ หน้าลานเทียมนอกจากจะระบุชื่อเรื่องแล้วก็จะมระบุชื่อศรัทธาและชื่อของผู้ที่ตนจะอุทิศส่วนกุศลไปให้ ปรากฏอยู่บนหน้าลาน

ภาพประกอบ 6 ลานเทียมปัญหาพุทธทำนาย วัดปงสนุกเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

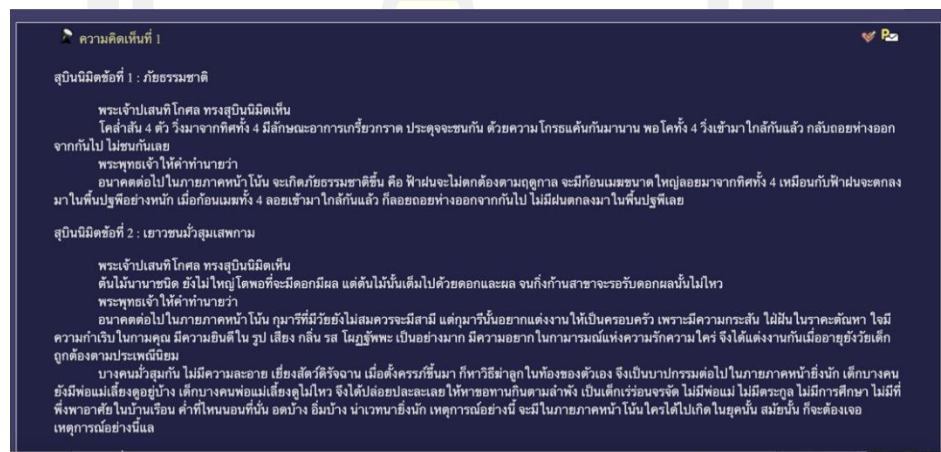
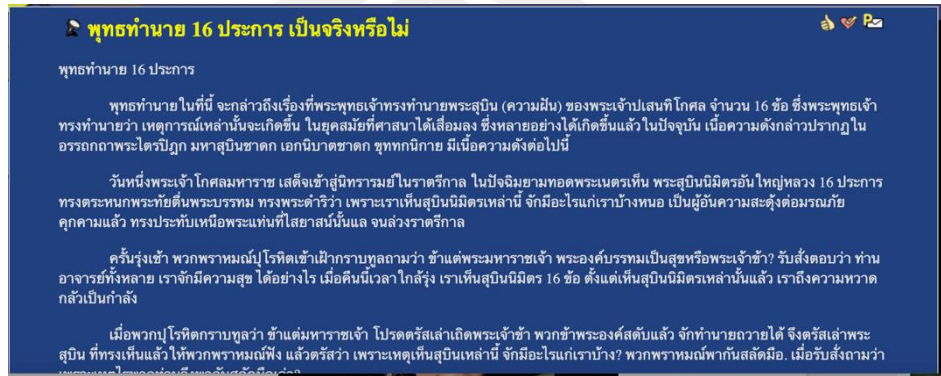
ค. วรรณกรรมพุทธทำนายที่แทรกในหนังสือต่าง ๆ วรรณกรรมพุทธทำนายที่แทรกตามหนังสือต่าง ๆ เช่น ปฏิทิน 150 ปี ตำราพรหมชาติ หนังสือสวดมนต์ และหนังสือประวัติวัดที่พิมพ์เผยแพร่ตามวัดต่าง ๆ

ภาพประกอบ 7 วรรณกรรมพุทธทำนายที่แทรกอยู่ในหนังสือต่าง ๆ

2.3.3 การรับรู้ในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่ออินเทอร์เน็ต

วรรณกรรมพุทธทำนาย ที่ปรากฏบนสื่ออินเทอร์เน็ต พบว่ามีปรากฏในเว็บไซต์และกระตุ้ความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งมาจากเว็บไซต์ที่หลากหลาย เช่น เว็บไซต์ pantip

ภาพประกอบ 8 กระตุ้ใน pantip เกี่ยวกับพุทธทำนาย 16 ประการ

ที่มา : <https://2g.pantip.com/cafe/religious/topic/Y13041067/Y13041067.html>

อีกทั้งยังปรากฏในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก โดย ผู้ใช้นาม จ. เขมจิตต์ และ เว็บไซต์ของ ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนายยังมีการนำมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงคร่าวซอซึ่งเป็นรูปแบบวรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ กลอนลำของภาคอีสาน และนิทาน ปรากฏในสื่อออนไลน์เผยแพร่ช่อง YouTube ดังนี้

- เพลงพุทธทำนาย โดย ตู๋ ดารณี เผยแพร่เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2563

ภาพประกอบ 9 เพลงพุทธทำนาย ขับร้องโดย ตู๋ ดารณี
ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=83ngGE5lhco>

- เพลงพุทธทำนาย ของ สุวรรณ บ้านดอน ในอัลบั้ม เทวดาทายโลก ประพันธ์เพลงโดยพ่อครูจันทร์ตา เลาคำ เผยแพร่เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2563

ภาพประกอบ 10 เพลงพุทธทำนาย ของ สุวรรณ บ้านดอน ในอัลบั้ม เทวดาทายโลก
ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=9mQNA0Sv3vA>

- เพลงพุทธทำนาย อาเพศ 16 ประกำน โดย ธวัช เมืองเถิน ภาสิดณี สันกำแปง ไม่ปรากฏวัน เดือน ปี
ที่เผยแพร่

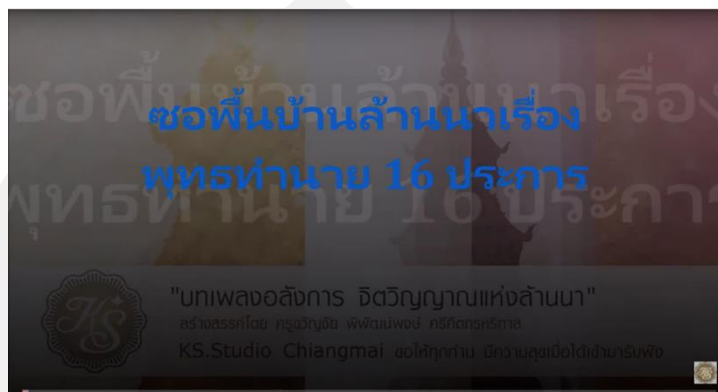
ภาพประกอบ 11 เพลงพุทธทำนาย อาเพศ 16 ประกำน โดย ธวัช เมืองเถิน ภาสิดณี สันกำแปง
ที่มา : https://www.youtube.com/watch?v=ucsPTk_ISa0

- เพลงพระอินทร์ตวยโลก ของ สิงห์คำ และแจ่มจันทร์ รูปแบบขอ ทำนองล่องน่าน ไม่ปรากฏวัน
เดือน ปี ที่เผยแพร่

ภาพประกอบ 12 เพลงพระอินทร์ตวยโลก ของ สิงห์คำ และแจ่มจันทร์
ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=cx0foPvjULA>

- พุทธทำนาย 16 ประการ บทขับซอ พื้นบ้านล้านนา สร้างสรรค์ผลงานโดย ครูขวัญชัย พิพัฒน์พงษ์ ศรีคีตกรหริทาส เผยแพร่เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2564

ภาพประกอบ 13 พุทธทำนาย 16 ประการ บทขับซอ พื้นบ้านล้านนา
ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=a2n4JdKJu7A>

- กลอนลำอีสานแบบลำยาว : พุทธทำนาย ของ หมอลำธีรวัฒน์ เวฬุวัน เผยแพร่เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2557

ภาพประกอบ 14 กลอนลำอีสานแบบลำยาว : พุทธทำนาย
ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=SL58iaCiio>

- ลำลอง พุทธทำนาย สำนักวิทยาสวทศ. เผยแพร่เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2560

ภาพประกอบ 15 เพลงลำลอง พุทธทำนาย ขับร้องโดย วิทยา วงศ์กาฬสินธุ์

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=Y0wIUcnGeYk>

- นิทานพุทธทำนาย โดย อาจารย์ยอด เผยแพร่เมื่อ 19 มกราคม พ.ศ. 2561

ภาพประกอบ 16 นิทานพุทธทำนาย

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=umOSDzfvvJA>

- พุทธทำนาย 16 ข้อ โดย จิตติสระ หยดน้ำบนใบบัว ไม่ปรากฏวัน เดือน ปี ที่เผยแพร่

ภาพประกอบ 17 พุทธทำนาย 16 ข้อ

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=tqhur2dcPos>

2.3.4 การรับรู้ในรูปแบบจิตรกรรมฝาผนัง ภาพ และศิลปะ

จิตรกรรมฝาผนัง “ภาพพุทธทำนาย 16 ประการ” ภายในอุโบสถ “วัดบางอ้อยช้าง” ตั้งอยู่เลขที่ 79 บ้านบางอ้อยช้าง คลองบางกอกน้อย ต.บางสีทอง อ.บางกรวย จ.นนทบุรี เป็นภาพที่ พระอุดมสิทธินายก (กำพล ป.ธ.9) รองเจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี และเจ้าอาวาสวัดบางอ้อยช้าง จ. นนทบุรี ให้เขียนขึ้นมาใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2549 ด้วยสีอะครีลิก ด้วยเหตุผลที่ว่า “เป็นคำสอนที่เป็นอมตะและตรงกับยุคปัจจุบันที่สุด”

ภาพประกอบ 18 จิตรกรรมฝาผนังวัดบางอ้อยช้าง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ที่มา : ตฤลาภรณ์ แสนปรน ถ่ายเมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2562

นอกจากนี้ มีการนำเรื่องราวของพุทธทำนายมาเขียนเป็นภาพและมีคำอธิบาย เพื่อตกแต่งเมรุประชาสามัคคีธรรมโฆษณ์ ณ วัดธรรมโฆษณ์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระครูสิริธรรมานุศาสน์ อดีตเจ้าอาวาสวัดธรรมโฆษณ์ เมื่อวันที่ 13 - 15 สิงหาคม 2537 โดยมีนายอำนาจ สงนวล เป็นผู้วาดภาพและอธิบายประกอบ จำนวน 18 ภาพ (คำนำถน นวลสนองและคณะ, 2556: 168 - 174)

ภาพประกอบ 19 ปัททเวณสุบินนิมิต

ภาพประกอบ 20 พุทธทำนาย ทำนายฝันกษัตริย์ปัททเวณ

ภาพประกอบ 21 ความฝันประการที่ 1 “อุสกา” วัว 4 ตัว วิ่งมาจากทิศทั้ง 4 จะชนกันแล้วไม่ชน

ภาพประกอบ 22 ความฝันประการที่ 2 “รุกษา” ไม้ต้นเล็กเป็นผล

ภาพประกอบ 23 ความฝันประการที่ 3 “คาวีโย” แม่วัวกินนมลูกวัว

ภาพประกอบ 24 ความฝันประการที่ 4 “ควาจ” เอาจุกโคไถนา

ภาพประกอบ 25 ความฝันประการที่ 5 “อัสโล” ป้อนหญ้าม้า 2 ปาก

ภาพประกอบ 26 ความฝันประการที่ 6 “กัโส” สุนัขขี้เรื้อนขึ้นนั่งบนพานทอง

ภาพประกอบ 27 ความฝันประการที่ 7 “ลิกาลี” คนพินเชือกหนังนอกชาน ปลายเชือกหล่นลงใต้ถุน บ้าน สุนัขแทะกินไปพลาง

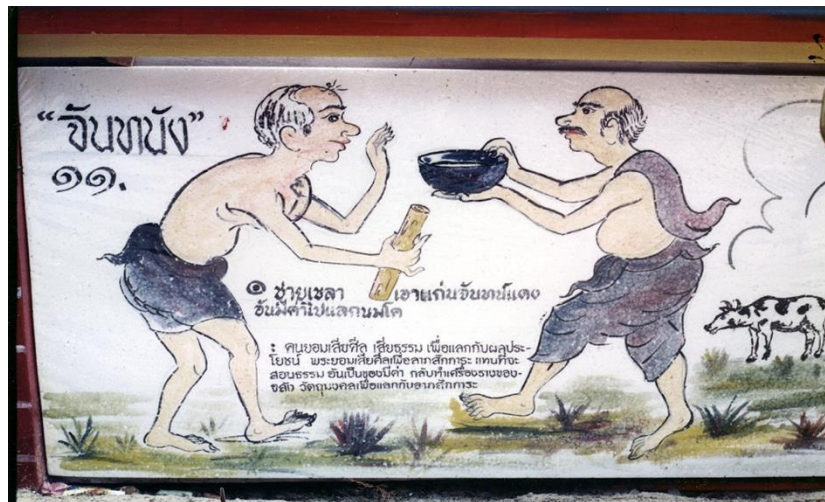
ภาพประกอบ 28 ความฝันประการที่ 8 “กุ่มโก” ประชาชนขนน้ำใส่ตุ่มใหญ่ ตุ่มน้อยไม่มีใครใส่

ภาพประกอบ 29 ความฝันประการที่ 9 “โปกขรณี” สระน้ำมีบัว ปู ปลา น้ำที่ขอบสระใส ที่กลางสระขุ่นขุ่น

ภาพประกอบ 30 ความฝันประการที่ 10 “อปากิ” คนหุงข้าวทั้งดิบ เปียก สุก ไหม้ ในหม้อเดียวกัน

ภาพประกอบ 31 ความฝันประการที่ 11 “จันทน์” ชายเขลาเอาแก่นจันทน์แดงอันมีค่าไปแลกนมโค

ภาพประกอบ 32 ความฝันประการที่ 12 “ลาวู สีทนต์” น้ำเต้าจมน้ำ

ภาพประกอบ 33 ความฝันประการที่ 13 “สีลา ปลานติ” หินลอยน้ำ

ภาพประกอบ 34 ความฝันประการที่ 14 “มณฑุกีโย กณฺหสฺสโป” กบกีนฺดู

ภาพประกอบ 35 ความฝันประการที่ 15 “กาํ สวณฺณา ปรีวณฺติ” หงส์ยอมนํทำตนตํกว่ากา

ภาพประกอบ 36 ความฝันประการที่ 16 “ตสาวกา เพิกานํ ภาณฺติ” เนื้อสมันไล่เสือ เสือวิ่งหนี

2.3.5 การรับรู้ในรูปแบบประเพณี/พิธีกรรม

ด้วยความแพร่หลายของวรรณกรรมพุทธทำนาย อันมีแนวคิดที่กล่าวถึงการปรากฏของพระศรีอริยเมตไตรยในอนาคตนั้น ด้วยเหตุนี้จึงมีการนำเอาแนวคิดดังกล่าวมาใช้เพื่อเน้นย้ำความศักดิ์สิทธิ์ในรูปแบบประเพณี พิธีกรรม ดังที่ อภิลักษณ์ เกษมผลกุล (2552: 342) ได้กล่าวถึงประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระศรีอารีย์ ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย เช่น

ประเพณีชักพระศรีอารีย์ วัดโล้ว ตำบลเขาสมอคอน อำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี เป็นประเพณีที่ชาวบ้านถือปฏิบัติกันมาช้านานและเชื่อกันว่า “พระศรีอารีย์ หรือพระศรีอริยเมตไตรย” จะมาตรัสรู้เป็นสัมมาสัมพุทธเจ้าในโลกมนุษย์หลังจากสิ้นสุดศาสนาของพระมหาสมณโคดมแล้ว 5,000 ปี เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เรียกว่า “ศาสนาพระศรีอารีย์” จึงได้มีการสร้างรูปพระศรีอารีย์ขึ้น เพื่อเป็นที่เคารพสักการะ โดยเชื่อกันว่าจะได้ไปเกิดในยุคศาสนา ของพระศรีอารีย์ แล้วจะมีความสุขร่มเย็นเป็นสุข

ประเพณีชักพระศรีอารีย์ วัดโล้ว แต่เดิมจะจัดในช่วงหน้าน้ำตรงกับวันแรม 5 ค่ำ เดือน 11 เป็นประเพณีทางชลมารค เพราะน้ำจะท่วมทุ่งการสัญจรไปทางเรือสะดวก การแห่ทางชลมารค จะอัญเชิญรูปพระศรีอารีย์ ลงเรือปิกนิก เรียกกันว่า “เรือทรง” มีเรือพายของคณะกรรมการวัดใช้เชือกลากจูงนำหน้า และมีเรือพายของชาวบ้านนับร้อยลำ ร่วมขบวนแห่ มีบางพวกก็แข่งเรือยาว บางพวกเล่นเพลงฉ่อยและเพลงเรืออย่างสนุกสนาน ท้ายขบวนมีเรือเอี่ยมจุ่นของทางวัดบรรทุกวมโหรี ปี่พาทย์ และแตรวง บรรเลงให้ความครึกครื้นไปตลอดทาง โดยเรือทุกลำจะตกแต่งอย่างสวยงาม เพื่อโยงเรือทรงและผลัดเปลี่ยนกันจูงไปตามลำน้ำบางขามจนถึงวัดมหาสอน ตำบลมหาสอน อำเภอบ้านหมี่ ตลอดระยะทางจะมีการตั้งโรงทานเลี้ยงอาหารและเครื่องดื่มแก่ผู้ร่วมขบวนเป็นระยะ ๆ เมื่อขบวนแห่กลับมาถึงวัดก็จะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มันส์การ สรงน้ำ และปิดทองพระ ในตอนกลางคืนประชาชนจะนำเรือพายมาลอยอยู่หน้าวัดเพื่อฟังพ่อเพลงแม่เพลงเล่นเพลงพื้นบ้าน โต้ตอบกันเป็นที่สนุกสนาน และเรือทุกลำจะมีการจุดตะเกียงจนดูสว่างไสวไปทั่ว ส่วนบนศาลา วัดโล้วนั้นจะมีการเทศนาเรื่องตำนานพระศรีอารีย์ วัดโล้ว ให้ประชาชนฟังไปพร้อมกัน (2560: ออนไลน์)

ปัจจุบันวัดโล้วจะมีการจัด “งานประเพณีนมัสการองค์พระศรีอริยเมตไตรย” ประจำปีถึง 3 ครั้ง คือ

- 1) เดือน 3 ขึ้น 14-15 ค่ำ จนถึงแรม 1 ค่ำ
- 2) เดือน 6 ขึ้น 14-15 ค่ำ จนถึงแรม 1 ค่ำ
- 3) เดือน 11 แรม 4-5-6 ค่ำ

นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องพระศรีอารียังมีความสัมพันธ์กับความเชื่อในการบูชา พระพุทธเจ้าห้าพระองค์ ดังที่มหาสิลา วีรวงค์ (อ้างถึงในปฐม หงษ์สุวรรณ, 2556: 165) กล่าวถึง ประเพณีการไหลเรือไฟนั้นเป็นพิธีบูชาพระมารดา คือ พระยากาเผือก อันเป็นบุพการีของ พระพุทธเจ้าห้าพระองค์ คือ กกุสันธะ โภทกะ กัสสปะ โคตมะ รวมถึงพระศรีอารียเมตไตรย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหาปริญญา วรญาโณ (ทศช่วย) (2535: 54) กล่าวถึงความ เป็นมาจากเรื่องพระนางกาเผือก ที่วัดบึงพลาญชัยในช่วงเทศกาลออกพรรษาซึ่งจะมีการจุดเทียน ตินกาบูชา เพื่อรำลึกถึงแม่พระพุทธเจ้า 5 พระองค์ อันได้แก่ พระกกุสันโธ พระโภทกะ พระกัสสป โป พระโคตโม และ พระศรีอารียเมตเตโย

ประเพณีบุญมหาชาติ หรือที่เรียกว่า บุญพระเวส ก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเรื่องพระศรี อารียเมตไตรย ซึ่งมีความเชื่อว่าหากได้ร่วมงานบุญมีการทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล ฟังเทศน์เวสสันดร ครบ 13 กัณฑ์จบในวันเดียว ก็จะได้พบพระศรีอารียเมตไตรย จึงควรอนุรักษส่งเสริมให้อนุชนรุ่นหลัง ได้สืบทอดต่อให้เป็นมรดกธรรม มรดกไทย ตราบนานเท่านาน

2.3.6 การรับรู้ในรูปแบบการเทศน์

ประเทศไทย เป็นประเทศพุทธศาสนา คนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา คนไทยสมัย โบราณใกล้ชิดวัด และวัดก็ทำหน้าที่ที่สำคัญเพื่อชาวบ้านไม่น้อย ขนบธรรมเนียมประเพณีและงาน เทศกาลต่าง ๆ ของไทยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ประเพณี พิธีกรรมที่สำคัญและปฏิบัติเป็นประจำทั่วไปของไทยซึ่งเป็นประเพณีทางพุทธศาสนา ได้แก่ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น ความเชื่อทาง พระพุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อคนในสังคม หลักสำคัญของศาสนา คือ การทำความดี ละเว้น ความชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ การมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจนั้นทำให้สังคมสามารถดำรง อยู่ได้อย่างสงบสุข และจากการนับถือศาสนาเองทำให้เกิดความเชื่อจากการนับถือศาสนาเกิดขึ้นใน ศาสนาพุทธนั้นมีความเชื่อว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” “หมั่นทำความดีจะได้ขึ้นสวรรค์ ถ้าทำความชั่ว จะตกนรก” เป็นต้น และนอกจากนี้ความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนาย่อมมีผลไปถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ในสังคม และเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมด้วย แสดงให้เห็นถึงความเชื่อ ประเพณี และ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญต่อคนไทยเป็นอย่างมาก

การเทศน์ เป็นการเผยแผ่พุทธธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงแสดงธรรมตลอดมา นอกจากนี้การเทศน์ยังเป็นการเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการจูงใจผู้ฟังให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา พอใจที่จะปฏิบัติตามหรือการชี้แจง แสดงความการยกตัวอย่างคน หรือธรรมะมาอธิบายและที่สำคัญ คือ เป็นการบ่งบอกถึงลักษณะและ วิธีการในการช่วยเหลือของกัลยาณมิตรต่อผู้ทุกข์ มีปัญหา ด้วยการชี้แจงแสดงความ การอธิบาย

เพื่อให้ผู้มีทุกข์ มีปัญหาสามารถดับทุกข์ของตนเองได้ (พระมหาชาอุชัย อินทรพานิชย์, 2549: 21) ลักษณะของการเทศน์ปรากฏในสังคมไทยโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้เทศน์ให้ชาวบ้านฟังโดยเทศน์ในงาน ประเพณีต่าง ๆ

จากการศึกษาพบว่ามี การนำวรรณกรรมพุทธทำนายมาใช้ในการเทศน์ในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา เช่น การเทศน์เรื่อง “ปัญหาพุทธทำนาย” ที่วัดปงสนุกเหนือ อำเภอเมือง จังหวัด ลำปาง หรือการเทศน์ “พุทธทำนาย 16 ข้อ” ในงานปริวาสกรรมของพระภิกษุสงฆ์ก่อนเข้าพรรษา ที่บ้านคกมาต อ.เชียงคาน จ.เลย หรือการบรรยายธรรม “พุทธทำนาย 16 ข้อ” ของ หลวงพ่อทูล ขิปปปัญโญ หรือ พระปัญญาพิศาลเถร เจ้าอาวาสวัดป่าบ้านค้อ ตำบลเขื่อน้ำ อำเภอบ้านฝาง จังหวัด อุตรธานี เป็นต้น นอกจากนี้ ภาคใต้ยังมีประเพณีการสวดหนังสือ การเล่าเรื่อง และการเทศน์ จัดได้ว่าเป็นวิธีการสืบทอดวรรณกรรมภาคใต้ อันเป็นที่นิยมในอดีต การสวดหนังสือเป็นการอ่านหรือการขับ บททำนองเสนาะงานเขียนที่แต่งเป็นบท ร้อยกรอง หากเป็นกลอนแปดก็นิยมขับเป็นท่วงทำนอง กลอนหนึ่งตะลุง ถ้าเป็นกลอนเพลงบอกก็ขับ ด้วยท่วงทำนองกลอนเพลงบอก หากเป็นกาพย์ก็ขับเป็น ทำนองกาพย์ซึ่งแตกต่างกันตามชนิดของ กาพย์ ส่วนการเล่าเรื่องเป็นการนำนิทาน หรือเรื่องราวใน หนังสืออันเป็นที่นิยมชมชอบ หรือเป็นที่ เลื่อมใสศรัทธาของผู้ฟัง มาเล่าให้ฟังเป็นทำนองร้อยแก้ว สำหรับการเทศน์คือ การที่พระภิกษุนำเรื่องราวต่าง ๆ มาใช้เทศน์ให้อุบาสก อุบาสิกา และผู้สนใจฟัง ในโอกาสต่าง ๆ เช่น ในวันพระ งาน เทศกาลต่าง ๆ หรืองานศพ ทั้งการสวดหนังสือ การเล่าเรื่องและ การเทศน์นิยมนำวรรณกรรมพุทธทำนายมาใช้ดำเนินการเป็นสำคัญ เช่น วรรณกรรมเรื่อง พระพุทธเจ้าห้าพระองค์ วรรณกรรมพุทธทำนายหรือพุทธทำนาย 16 ประการ หรือทำนายฝันพระ ยายปัดเหวน หรือปัทมเวณธ์ (ทำนายฝัน พระเจ้าปเสนทิโกศล)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า วรรณกรรมพุทธทำนายได้ถูกนำเสนอผ่านกระบวนการ หรือพิธีกรรมการเทศน์ การสวดหนังสือ การเล่าเรื่อง ตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่นที่ชาวบ้านเชื่อ ว่าเป็นกระบวนการอันศักดิ์สิทธิ์ โดยมีผู้นำทางศาสนาเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวให้ชาวบ้านได้รับรู้ นอกจากชาวบ้านจะได้รับข้อคิด คติธรรมในการดำรงชีวิตแล้ว ชาวบ้านยังได้ความบันเทิงจากการฟัง อีกด้วย

สรุปท้ายบท

จากการสำรวจวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยเบื้องต้น พบว่า วรรณกรรมพุทธทำนาย เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา สามารถจำแนกที่มาของเนื้อหาที่นำมาประกอบสร้าง เป็นวรรณกรรมพุทธทำนายนั้น ได้เป็น 4 กลุ่มกล่าวคือ **กลุ่มแรก** วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีต้นเค้า มาจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก เรื่อง มหาสุบินชาตก เนื้อความในพระไตรปิฎกมีทั้ง ภาษาบาลีและภาษาไทยมีข้อความครบ 16 ประการ แต่ไม่มีรายละเอียดของตัวนิทาน มีเฉพาะคาถา

ส่วน อรรถกถาชาดก เนื้อความประกอบด้วยโครงสร้างของอรรถกถาชาดก ได้แก่ ปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ คาถา ไวยากรณ์ และสโมธานหรือการประชุมชาดก ซึ่งในอรรถกถามหาสุบินชาดกปรากฏโครงสร้างที่ชัดเจนอยู่ 3 ส่วน คือ ปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ สโมธานหรือประชุมชาดก และปัญญาสาชดก ซึ่งวรรณกรรมพุทธทำนายที่พบว่ามีอยู่ในปัญญาสาชดก ได้แก่ ปัญญาพุทธพยากรณ์ ซึ่งกล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ 5 พระองค์ คือ พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมนพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า พระโคตมพุทธเจ้า และพระศรีอริยเมตไตรยพุทธเจ้า และ ปัญญาพุทธศักราชวัณณนา กล่าวถึงศาสนายุกาลพร้อมพระชนมายุของพระพุทธเจ้าบางพระองค์ เช่น พระโคตมพุทธเจ้ามีพระชนมายุ 80 ปี มีศาสนายุกาล 5,000 ปี พระศรีอริยเมตไตรยมีพระชนมายุแปดหมื่นปี ไม่บอกศาสนายุกาล **กลุ่มที่สอง** วรรณกรรมพุทธทำนายที่ได้รับอิทธิพลจากปัญญาอันตรธาน ได้แก่ วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาเป็นการผูกเรื่องขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับคติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องอายุพระพุทธศาสนา **กลุ่มที่สาม** วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้า เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาสะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่องพระพุทธเจ้าว่ามีพระพุทธเจ้าทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งสิ้นห้าพระองค์ และ **กลุ่มสุดท้าย** วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาแทรกอยู่ในวรรณกรรมท้องถิ่น วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มนี้ ได้แก่ ตำนานเมือง ตำนานพระธาตุ ตำนานพระบาท

ความแพร่หลายของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย พบว่า มีปรากฏอยู่ในแต่ละภาคของประเทศไทย ได้แก่ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มชาติพันธุ์ และวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน โดยจะใช้ชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป

การรับรู้วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย พบว่า วรรณกรรมพุทธทำนายมีการรับรู้ในรูปแบบเอกสารโบราณ การรับรู้ในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์ การรับรู้ในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่ออินเทอร์เน็ต การรับรู้ในรูปแบบจิตรกรรมฝาผนัง ภาพ และศิลปะ การรับรู้ในรูปแบบประเพณี/พิธีกรรม และการรับรู้ในรูปแบบการเทศน์

อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาแนวคิด ความแพร่หลาย และการรับรู้วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยจะช่วยให้เห็นความสำคัญของความเชื่อ ความคิด และทำให้เกิดการสร้างสรรค์วรรณกรรมพุทธทำนายได้อย่างหลากหลายในสังคมไทย

บทที่ 3

รูปแบบ เนื้อหา และลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนาย

ในบทนี้จะวิเคราะห์ประเด็นการนำเสนอรูปแบบ เนื้อหา และลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนาย ใน 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

- 3.1 รูปแบบของวรรณกรรมพุทธทำนาย
- 3.2 เนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนาย
- 3.3 ลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนาย

3.1 รูปแบบของวรรณกรรมพุทธทำนาย

รูปแบบ คือ ประเภทของวรรณกรรมที่จำแนกแตกต่างกันออกไป ครอบคลุมถึงรูปแบบคำ ประพันธ์และภาษาที่ใช้ รูปแบบมีไว้เพื่อเป็นวิธีการสำหรับแสดงเนื้อหา ดังที่ วิภา กงกะนันท์ (2533) กล่าวว่า วรรณคดีทุกชิ้นจะอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเสมอ รูปแบบของงานประพันธ์มีมาก และ บางครั้งมีลักษณะคาบเกี่ยวหรือปนกัน หรือแปลกใหม่ สอดคล้องกับ วีรวัฒน์ อินทรพร (2562: 157) กล่าวถึง รูปแบบ หมายถึง รูป (Form) ของตัวบทประพันธ์ที่ปรากฏในการรับรู้ของผู้เสพ ประกอบด้วยลักษณะของการแต่งที่มุ่งผลในการสื่อสาร อาจแบ่งกว้างๆ ได้ 2 ลักษณะ คือ ร้อยแก้ว และร้อยกรอง

วรรณกรรมพุทธทำนาย เป็นวรรณกรรมที่มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างสำนวนมุขปาฐะ และวรรณกรรมลายลักษณ์ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่มีการเล่ากันมาปากต่อปาก หรือบอกเล่าต่อ ๆ กันมา ภายหลังมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และเนื้อเรื่องมีลักษณะของการทำนายโดยพระพุทธเจ้า รูปแบบในวรรณกรรมพุทธทำนาย แบ่งตามลักษณะคำประพันธ์ได้ 2 ประเภท กล่าวคือ

3.1.1 วรรณกรรมประเภทร้อยแก้ว

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556: 977) ให้ความหมายว่า “ร้อยแก้ว” หมายถึง ความเรียงที่สละสลวย ไพเราะเหมาะเจาะด้วยเสียงและความหมาย เช่น ปฐมสมโพธิกถา, งานเขียนทั่วไป ที่ไม่ใช่ร้อยกรอง เสฐียรโกเศศ (2546: 22) ได้อธิบายความหมายของร้อยแก้วโดยสังเขป ดังนี้

คราวนี้ถึงคำว่า ร้อยแก้ว ซึ่งหมายความ ว่า แต่งหนังสือกันตามธรรมดา คือ ความเรียง ตรงข้ามกับคำว่าร้อยกรอง ร้อยแก้วแปลตามพยัญชนะว่าเอาถ้อยคำเข้าไปร้อยกับสิ่งที่มีค่าคือแก้ว เมื่อแปลแล้วก็ไม่ทำให้ฉลาดไปกว่าเดิม เพราะไม่ทราบว่าจะแก้วในที่นี้หมายความว่าอะไร ไปได้ความ ภายหลังจากคำอธิบาย ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพว่า ร้อยแก้ว

หมายถึง หนังสือที่แต่งเนื่องในศาสนา เป็นทำนองร้อยยาวกลายๆ ที่ยกเอาคำบาลีซึ่งเป็นตัววรรคมาวางไว้ต้นวรรคหรือต้นประโยคเรื่อยไป เพราะฉะนั้นคำว่าแก้วนี้ จึงตรงกับรัตนะในภาษาบาลี ถ้าเช่นนั้นหนังสือความเรียง ซึ่งไม่ได้แต่งตามลักษณะนี้จะเรียกว่าอะไร

ในภาษาอังกฤษ เขาแบ่งหนังสือที่แต่งขึ้นเป็น 3 ลักษณะ คือ *poem*, *prose-poem*, และ *prose, poem* ตรงกับร้อยกรอง *prose-poem* เห็นจะตรงกับคำว่า ร้อยแก้ว และ *prose* ตรงกับความเรียง เพราะด้วยเหตุนี้ ในพจนานุกรมจึงให้นิยามร้อยแก้วว่า ความเรียงที่สละสลวย ไพเราะ เหมาะจะด้วยเสียงและความหมาย เมื่อว่าตามคำนิยามนี้หนังสือเทศน์ที่แต่งดี และหนังสือ เช่น พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เรื่องนางนพมาศ เป็นต้น ก็จัดได้ว่าเป็นชนิดแต่งเป็นร้อยแก้ว แต่เราจะแบ่งเป็นชนิด เป็นประเภทให้เด็ดขาดออกไปทีละเดียว โดยไม่มีชนิดที่เหลื่อมล้ำหรือคาบเส้นหาได้ไม่ เพราะฉะนั้นคำว่า ร้อยแก้ว จึงมีลักษณะคาบเส้นอยู่ระหว่างร้อยกรอง และความเรียงตามธรรมดาสามัญ

(เสฐียรโกเศศ, 2546: 22)

วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีลักษณะการแต่งแบบร้อยแก้ว จะมีลักษณะเป็นการพรรณนาเนื้อความ ใช้ภาษาเรียบง่าย ใช้ภาษาถิ่น จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย มีลักษณะการแต่งเป็นร้อยแก้วจำนวน 38 เรื่อง ได้แก่

ตาราง 5 แสดงวรรณกรรมพุทธทำนายประเภทร้อยแก้วแบ่งตามภูมิภาค

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
1	ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล	√			
2	ตำนานพระเจ้าไห้	√			
3	ตำนานระแวก	√			
4	ตำนานพระญาอินทา	√			
5	ตำนานพระญาธัมมทานตงสีลูก	√			
6	ตำนานท้าวทังสี	√			
7	ตำนานจอมหด	√			
8	ตำนานกัปปีลวัตตุนคอร	√			
9	หมากน้ำจมน หมากหินฟู	√			

ตาราง 5 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
10	ตำนานพระเจ้าเลียบโลก	√			
11	สุบินนิมิตความฝัน 16 ประการ	√			
12	กาเผือก	√			
13	พุทธทำนายปีถเวหน 16 ข้อ	√			
14	ตำนานเกสา 5 เส้น พระบาทเจ้ารั้งรั้ง	√			
15	ตำนานกวางคำ	√			
16	ตำนานพระธาตุลำปางหลวง	√			
17	ตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า	√			
18	ตำนานธาตุเสด็จ	√			
19	ตำนานพระธาตุปางม่วง	√			
20	ตำนานเมืองลคร	√			
21	ตำนานม่อนพญาแช่	√			
22	ตำนานวัดกู่คำ เมืองนครลำปาง	√			
23	ตำนานเมืองเถิน	√			
24	ตำนานม่อนทรายเมืองงาว	√			
25	สังขอมธาตุ		√		
26	สังกาศ		√		
27	ตำนานพญาอินทรีโปรดโลก		√		
28	หนังสือพญาอินทรี		√		
29	หนังสือหิน		√		
30	พุทธทำนายกาลนับมือส้าย		√		
31	อุรังคราตุ (ตำนานพระธาตุพนม)		√		
32	วัตถุหินแตก		√		
33	ตำนานเมืองทรายฟอง		√		
34	พระยาภาเผือก		√		
35	ปัญจพุทธพยากรณ์			√	

ตาราง 5 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ภาคใต้
36	ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์			√	
37	พุทธทำนายจากอินเดีย				√
38	พระมหาสุบินขาดกว่าด้วยมหาสุบิน 16 ข้อ				√

จากตารางดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า วรรณกรรมพุทธทำนายที่แต่งเป็นร้อยแก้ว มีจำนวนทั้งสิ้น 38 เรื่อง แบ่งตามภูมิภาคได้ดังต่อไปนี้ ภาคเหนือ จำนวน 24 เรื่อง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 10 เรื่อง ภาคกลาง จำนวน 2 เรื่อง ภาคใต้ จำนวน 2 เรื่อง

ตัวอย่าง วรรณกรรมพุทธทำนายที่แต่งเป็นร้อยแก้ว คือ เรื่อง มหาสุบินขาดกว่าด้วยมหาสุบิน 16 ข้อ ฉบับพระราชวิสุทธิเมธี (รุ่น ธีรปัญญา) ดังความว่า

...ดูก่อนมหาบพิตร มิใช่แต่ในบัดนี้เท่านั้น ที่บพิตรได้เห็นสุบินเหล่านี้ แม้พระราชชาติทั้งหลายแต่ก่อน ๆ ก็ได้ทรงเห็นแล้วเหมือนกัน แม้พวกพราหมณ์ก็ถือเอาสุบินเหล่านี้ นับเข้าในยอดยัญพิธีอย่างนี้เหมือนกัน ภายหลังอาศัยคำแนะนำที่พวกบัณฑิตพากันกราบทูล จึงถามพระโพธิสัตว์ แม่ท่านโบราณบัณฑิตทั้งหลาย เมื่อทำนายสุบินเหล่านี้แก่พระราชเหล่านั้นก็พากันทำนายทำนองนี้แหละ อันพระเจ้าปเสนทิโกศลทูลอาราธนา จึงทรงนำเอาเรื่องในอดีตมาสารกดังต่อไปนี้

ในอดีตกาล ครั้งพระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี พระโพธิสัตว์กำเนิดอยู่ในตระกูลอุทิจจพราหมณ์เจริญวัยแล้วบวชเป็นฤๅษี ให้อภิญญาสมบัติเกิดแล้ว ได้ประลองฌานอยู่ในหิมวันตประเทศ ในครั้งนั้น ณ พระนครพาราณสี พระเจ้าพรหมทัตทรงเห็นพระสุบินเหล่านี้ โดยทำนองนี้เหมือนกันมีพระค้ำธัมมพวกพราหมณ์ พวกพราหมณ์ปรารถนาจะบูชาอย่างนี้เหมือนกัน

(มหาสุบินขาดกว่าด้วยมหาสุบิน 16 ข้อ ฉบับพระราชวิสุทธิเมธี (รุ่น ธีรปัญญา))

สตถา สัพพะัญญู'พระพุทธเจ้าแห่งเรา เมื่อยังธรรมานวันนั้น พระคีเจียรจกักับด้วย เจ้า ภิกขุสังฆะทั้งหลาย 5 ร้อยพระองค์ ย่อมเปนนอรหันตาเจ้าชุตนแล มีแต่พระมหานันท เถรเจ้าตน เดียว ยังเปนเสกขะปุคคละแล พระพุทธเจ้ากล่าวว่ดั่งนี้ ภิกขเว ดูรา ภิกขุทั้งหลาย พระตถาคตะสัง สอนยังสัตตังทั้งหลายนี้ คีเปนว่อันยากแท้แล บางพร่องนั้นคียังด่าทอ พระตถาคตะคียังมีแล คันว่ อายุแห่งตถาคตะพอ 80 ปลีเต็มแล้วตั้งอัน พระตถาคตะจักเข้าสู่นิพพานชะแล

(ตำนาน 5000 พระวัสสา, หน้าลาน 2)

3.1.2 วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 976) ให้ความหมายว่า “ร้อยกรอง” หมายถึง คำประพันธ์ ถ้อยคำที่เรียบเรียงให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์

ร้อยกรอง หมายถึง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งมีถ้อยคำที่นำมาประกอบประพันธ์กัน มีขนาดมาตรา เสียงสูงต่ำ หนักเบาและสั้นยาวตามแบบรูป (pattern) ที่กำหนดไว้ แบบรูปที่กล่าวนี้มีมากด้วยกัน ไม่จำเป็นต้องมีเฉพาะแต่ที่กำหนดไว้ในตำราซึ่งว่าด้วยการแต่ง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน หรือฉันทลักษณ์ (เสฐียรโกเศศ, 2546: 5) สิ่งที่ทำให้วรรณคดีร้อยกรองต่างกับวรรณคดีร้อยแก้วก็คือ จังหวะของเสียงซึ่งเกิดจากการกำหนดจำนวนคำ (เป็นวรรค บาท บท) การสลับน้ำหนักของเสียง (คือ ครุ ลหุ) การกำหนดระดับเสียง (โดยบังคับเสียงวรรณยุกต์) การผูกคำคล้องจอง (คือสัมผัส) เป็นต้น ข้อกำหนดต่าง ๆ ตามตัวอย่างที่กล่าวนี้ทำให้เสียงในวรรณคดีร้อยกรองมีกระบวนแบบ (pattern) เฉพาะตัวที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาจนกระทั่งเป็นที่เข้าใจตรงกันระหว่างกวีผู้ประพันธ์กับผู้อ่านว่าบทประพันธ์ชนิดใดมีข้อกำหนดใดเป็นสำคัญ และจะอ่านอย่างไรจึงจะได้อรรรถสท้งเนื้อหาและความไพเราะ เป็นต้น (กุสุมา รักษมณี, 2547: 53)

นอกจากนี้ กัตัญญู ชูชื่น (2543: 22 - 30) กล่าวถึง รูปแบบคำประพันธ์ ว่าเป็นลักษณะร่วมของงานประพันธ์อันเป็นวิถีทางที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้ในการนำเสนอเนื้อหาไปสู่ผู้อ่าน รูปแบบคำประพันธ์ ได้แก่ กาพย์ กลอน โคลง ร่าย ฉันท์ เป็นต้น ลักษณะคำประพันธ์แต่ละชนิดผู้แต่งจะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาเองได้

ประยอม ซองทอง และคณะ (2538: 1) กล่าวไว้ในหนังสือเรียนภาษาไทย เรื่องการ แต่งคำประพันธ์ ว่า ฉันทลักษณ์ เป็นชื่อตำราหลักภาษาในส่วนของว่าด้วยการแต่งคำประพันธ์ที่เป็นกาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันเรียกคำประพันธ์เหล่านี้รวมกันว่า “ร้อยกรอง” (โบราณใช้คำว่า “กานท์”)

ฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมแต่ละท้องถิ่นเป็นคุณสมบัติที่โดดเด่นประการหนึ่ง ซึ่งสามารถพิจารณาแยกกลุ่มวรรณกรรมตามขอบเขตทางวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยพบว่าฉันทลักษณ์ที่พบในวรรณกรรมของแต่ละท้องถิ่นมีการใช้แบบแผนของฉันทลักษณ์หลากหลายตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น จะเห็นว่าวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยมีลักษณะการแต่งเป็นร้อยกรอง จำนวน 35 เรื่อง มีลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง คือ มีการแต่งเป็นฉันทลักษณ์ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่โดดเด่นประการหนึ่งของวรรณกรรม เหตุเพราะว่าวรรณกรรมของแต่ละท้องถิ่นต่างก็มีปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สร้างสรรค์ วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง เป็นการแต่งที่ให้ความสำคัญกับรูปแบบและเสียงสัมผัส การเลือกสรรถ้อยคำในการสื่อความหมายตามแบบหรือกฎของชนิดคำประพันธ์นั้น ๆ ตามฉันทลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายพบว่าแต่ละภูมิภาคมีอิสระในการใช้รูปแบบที่แตกต่างกัน ตามความนิยมของแต่ละภูมิภาค สามารถพิจารณาแบ่งวรรณกรรมตามขอบเขตทางวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ ดังนี้ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง และวรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ กล่าวคือ

1) วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ ลักษณะคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองของล้านนามี 6 ประเภท ได้แก่ ร่าย โคลง (กะโลง, ครรโลง) คำวอ คำรำ กาพย์ และขอ ซึ่งทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล (2527: 120) กล่าวถึง “ร้อยกรอง” หรือ “กวีนิพนธ์” ของล้านนาไทย ว่า มีรูปแบบคำประพันธ์ที่หาฉันทลักษณ์แน่นอนยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะการกำหนดคณ และบังคับสัมผัสต่าง ๆ ไม่เคร่งครัดอาจเป็นเพราะร้อยกรองที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์นั้นมาจาก “ร้อยกรองชาวบ้าน” ที่ซับซ้อนทางमुखปาฐะและมีท่วงทำนองที่จัดอยู่ในลักษณะขอเพลงพื้นบ้าน อีกประการหนึ่ง การแต่งบทร้อยกรองแต่เดิมคำนึงถึงการอ่านทำนองเสนาะ เป็นสำคัญ ซึ่งสามารถใช้เอื้อนเสียงช่วยได้ ประการสุดท้าย กวีคำนึงถึงการให้คำให้ตรงตามความหมายที่ต้องการมากกว่าการเคร่งครัดทางฉันทลักษณ์เป็นสำคัญ

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายของล้านนา พบว่า มีลักษณะคำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง จำนวน 7 เรื่อง โดยแต่งตามลักษณะคำประพันธ์ 3 ประเภท ได้แก่ โคลง (กะโลง) คร่าว ร่าย ผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

ก. วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทโคลง อุดม รุ่งเรืองศรี (2545 : 34) กล่าวว่า โคลง หรือที่มักเรียกกันว่า “กะโลง” หรือ “กั้นโลง” คือ แบบแผนคำประพันธ์ที่บังคับจำนวนคำ บังคับสัมผัส และบังคับเสียงวรรณยุกต์ โคลงล้านนาที่ปรากฏ คือ โคลง 4, โคลง 3 และ โคลง 2 โดยปกติแล้วโคลง 3 และโคลง 2 จะไม่ปรากฏอยู่ตามลำพัง จะปรากฏสลับกับโคลง 4 ในแง่ของฉันทลักษณ์แล้ว โคลงล้านนามีฉันทลักษณ์ตรงกับโคลงของไทยภาคกลาง ยกเว้นโคลงสี่สุภาพของล้านนา จะมี “เอกหก โทห้า” มิใช่ “เอกเจ็ด โทสี่” แบบของไทยภาคกลาง เพียงแต่

ในระยะหลัง คือ ยุคที่ล้านนาเข้าเป็นประเทศราชของกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว พบบ่อยครั้งว่าโคลงที่แต่งในล้านนามักจะไม่ค่อยเคร่งครัดในการจำกัดจำนวนคำ ไม่เคร่งครัดในการส่งสัมผัสและไม่เคร่งครัดในการกำหนดตำแหน่งคำที่ต้องใช้เอก โท จนอาจกล่าวได้ว่าโคลงล้านนาระยะหลังถือเอาความครบถ้วนของใจความว่าสำคัญมากกว่ากฎเกณฑ์ทางฉันทลักษณ์

วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีลักษณะคำประพันธ์ประเภทโคลง พบจำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ โคลงห้าพันพระวัสสา ซึ่งมีลักษณะคำประพันธ์เป็นโคลงสี่สุภาพจำนวน 41 บท แบ่งเป็น 5 หมวด โดยมีอักษร วิ สี สุ สะ ทา กำกับแต่ละหมวด และนิยมเล่นอักษรที่วรรณกรรมในบทแรกของโคลง ดังตัวอย่างโคลงห้าพันพระวัสสา ฉบับวัดเมืองสิงห์ ตำบลป่าตัน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ความว่า

“วิโรวีโรสลร้อย	สายสนิท
เรียมจักไขตำนานเรื่องริส	แรบร้อย
เป็นสารยอดสายสนิท	ปูนโลก ฟังเอ๋ย
เถิงแก่รามน้อยเถ้า	จูงตั้งหูฟัง
วิธีพระแต่งตั้งไว้	สาสนา
เมื่อท่านนิพตติโคลคลา	เมื่อเนิ่น
5 พันหากเป็นตรา	ตามแพง พิมเอ๋ย
เพื่อสักโผดลัดดีหื้อเลี้ยง	พร้อมทั้ง 24 อสังขยา”

(โคลงห้าพันพระวัสสา, บทที่ 1-2)

ข. วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทคร่าว อุคม รุ่งเรือง ศรี (2546: 32) กล่าวว่า คร่าว (อ่าน “ค่าว”) เป็นฉันทลักษณ์ที่ชาวบ้านล้านนานิยมใช้มากที่สุด คือ ใช้ในการแต่ง

ก. คร่าวก้อม ซึ่งเป็นโวหารที่กินใจหรือสุภาพจิตสั้นๆ ที่มักใช้ประกอบการสนทนา

ข. คำคร่าวคำเครือ เป็นสำนวนแบบฉบับที่หนุ่มสาวใช้เจรจากรึเป็นโวหารรัก

ค. คร่าวใช้ เป็นจดหมายที่มีไปมาระหว่างหนุ่มสาวเทียบได้กับเพลงยาวของภาค

กลาง

ง. คร่าวรำ ใช้พรรณนาเหตุการณ์ต่าง ๆ คล้ายกับจดหมายเหตุ

จ. คร่าวธัมม์ ใช้ในการแต่งเรื่องจากชาดกซึ่งมีลักษณะคล้ายเรื่องประเภทจักรๆ

วงศ์ๆ

วรรณกรรมพุทธทำนาย ที่มีลักษณะคำประพันธ์ประเภทคร่าว จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

- 1) คร่าวรำคำสอนเจ้าราช
- 2) คร่าวพุทธทำนายล้านนา

ลักษณะฉันทลักษณ์ใน “คร่าวรำคำสอนเจ้าราช” มีความคล้ายคลึงกับวรรณกรรมประเภทคร่าวของล้านนาโดยทั่วไป คือ ไม่เคร่งครัดในฉันทลักษณ์ทำให้เกิดคลาดเคลื่อนจนกลายเป็นคร่าว “หม้าย” ดังที่ อุดม รุ่งเรืองศรี (2546: 34) กล่าวถึงการแต่งคร่าวไว้ในหนังสือวรรณกรรมล้านนาว่า

“...เป็นที่น่าสังเกตว่าคร่าวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคร่าวใช้หรือคร่าวขอปรากฏอยู่ทั่วไป นั้นมักจะไม่ใช่เขียนให้ลงรอยรูปแบบฉันทลักษณ์ดังที่ได้เสนอมานี้ จึงทำให้คร่าวเหล่านั้นคลาดเคลื่อนทางด้านฉันทลักษณ์ได้ง่าย ซึ่งเรียกว่าคร่าวนั้น “หม้าย” ดังที่พบเห็นกันอยู่เสมอ...”

จากการศึกษาของพระครูสถิตจิตตสังวร (เสถียร คำเกตุ) (2545: 96) ได้กล่าวถึงฉันทลักษณ์ในวรรณกรรมเรื่อง “คร่าวรำคำสอนเจ้าราช” ในเรื่อง จำนวนบท บาท วรรค และวรรณยุกต์พบว่า คร่าวรำคำสอนเจ้าราชทั้งหมดมีเพียงบทที่ 10 เท่านั้นที่คลาดเคลื่อนน้อยที่สุด ดังตัวอย่างที่ปรากฏในวรรณกรรมดังต่อไปนี้

บทขึ้นต้น

“ข้าจักไขสาร	นิทานเรื่องนี้	ยามก่อตั้งหัวที่
สกราชมิไว้	ไต่ทวยตามปี	ยามเมื่อหัวที่ เมืองฝางก่อตั้ง
สองพันปลาย	สองร้อยแมนหมั้น	สี่สิบสองมาแมนทัด”

บทดำเนินเรื่อง

“ปีกดลี	เทิงมาแน่ชัด	เดือนสี่ขึ้นแปลงเมือง
เิงสกราชแล้ว	ว่าใดคี่เปลือง	ตามนามเมือง ราชเจ้าได้ล้าง
หากมีเมื่อลูน	ตนบุญแผ่กว้าง	บ้านเมืองนั้นเยือกยก”

(คร่าวรำคำสอนเจ้าราช, บทที่ 10.1-10.2)

ส่วน “คร่าวพุทธทำนายล้านนา” มีทั้งหมด 75 บท เป็นการเขียนง่าย ๆ ไม่มีภักกัณท์ ในเรื่องจำนวนคำ แต่มีสัมผัสไปเรื่อย ๆ เป็นลักษณะการแต่งที่มีอิสระแฝงอยู่ ถือเป็นลักษณะเด่นของ ร้อยกรองชาวบ้านโดยทั่วไป การกำหนดจำนวนคำ เสียงของวรรคยুক্ত และตำแหน่งสัมผัส อาจพลิก แพลงเลื่อนไหลได้ ขึ้นอยู่กับการแบ่งจังหวะ ท่วงทำนองของวรรคและเสียงที่สมดุลเป็นเกณฑ์ ดังตัวอย่างที่ปรากฏต่อไปนี้

“วจนัง	ฟังราพี่น้อง	ล้านนาทั่วห้อง	เขตแคว้นรัฐธา
จักค้อนไค้	เล่าไวไซจำ	ตามคำพุทธธา	ทำนายเล่าแจ้ง
อนาคตกาล	ไซซานเต้อมแก้ง	จักได้ลำแดง	บอกไว้
องค์พระลัตถา	ธิราชเหง้าไท้	ไซชรอุปแก้ว	พิมพ์คำ
ว่าภายหน้านั้น	เมินมากหนาหน้า	เมื่อตนทรงธรรม	นิพพานตั้งอัน
ห้าพันวัสสา	หากจักตั้งหมั้น	หมายสำคัญ	แน่ชัด”

(คร่าวพุทธทำนายล้านนา, 2554: 48)

ค. วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อย ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล (2555: 76 - 77) กล่าวว่า ในล้านนาไม่มีชื่อเรียกคำประพันธ์ชนิดนี้ว่า “ร้อย” ที่ปรากฏเรียกว่า “คำวธรรม” หรือ “ธรรมคำว” หรือ “กลอนธรรม” มีความหมายว่าเป็นเรื่องที่อยู่ใน ธรรม คือ เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาที่พระภิกษุแต่งขึ้นเพื่อใช้เทศน์ มีแบบแผนทั่วไป คือ บทหนึ่งจะมีที่วรรคก็ได้แล้วแต่เนื้อความ ในวรรคหนึ่งมักจะมี 5 คำ แต่ไม่บังคับตายตัว อาจมีมากกว่าหรือน้อยกว่าก็ได้ การสัมผัสให้เชื่อมวรรคต่อวรรค คือ คำสุดท้ายของวรรคหน้า สัมผัสไปยังคำที่ 1 หรือ 2 หรือ 3 ของวรรคต่อไป จนกว่าจะจบ โดยมากมักส่งไปยังคำที่ 3 เพราะเป็นคำที่ได้จังหวะไพเราะกว่า คำอื่น ถ้าในวรรคใดมีมากกว่า 5 คำ ก็อาจจะรับสัมผัสห่างออกไปได้แล้วแต่ความเหมาะสม จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ พบว่ามีวรรณกรรมที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภท ร้อยจำนวน 4 เรื่อง คือ

- 1) คำฝืน 16 ข้อ
- 2) คำพญาอินทร์ตวยโลก
- 3) พุทธทำนายจากพระเจ้าเสียบโลก
- 4) คำหานี้จักเกิดกับโลกจากตำนานพญาละแวก

ตั้งข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...ปางเมื่อพระสัพพัญญู พระพุทธเจ้าแห่งเรา ตนมินามวิเสต ปรากฏชื่อว่าโคตมเรา
นี้ ท่านยังอยู่สำราญ ในป่าเชตะวันณอาราม อารามเม อันเป็นอาราม แห่งนายอนาทบิณฑิ
กมหาเสฏฐี หากสร้างแปลงทาง แก่สัพพัญญูพระพุทธเจ้าวันนั้น พระก็ปรารภเชิงความฝัน
แห่งพญาปเสนทิโกศลราชา...”

(คำฝัน 16 ข้อ, หน้าลาน 1)

2) วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน การศึกษารูปแบบคำประพันธ์ของภาคอีสาน
จารุวรรณ ธรรมวัตร (2521: 20) กล่าวว่า วรรณกรรมร้อยกรองมีแพร่หลายในภาคอีสาน เช่น กาพย์
กลอน โคลง ร่าย ซึ่งตามภาษาอีสานเรียกว่า กาบ กลอน ฮ่าย ในวรรณกรรมร้อยกรองของอีสานยังไม่
พบว่ามีคำฉันท และยังพบว่าชาวอีสานมีนิสัยเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนมาแต่โบราณ ขนาควิธีการทาง
คณิตศาสตร์ยังนำมาผูกเป็นคำคล้องจองเข้ากันเพื่อจะทำให้จดจำได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ
ธวัช ปุณโณทก (2525: 159) ที่กล่าวว่า คำประพันธ์ในวรรณกรรมอีสานส่วนใหญ่จะมีอยู่ 2 แบบคือ
โคลงสาร และกาพย์ โดยปกติแล้วส่วนใหญ่จะนิยมฉันทลักษณ์แบบโคลงสารเพราะเหมาะแก่การอ่าน
ทำนองต่าง ๆ วรรณกรรมพุทธทำนายเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่คนอีสานคุ้นเคยและเป็นเรื่องราว
เกี่ยวกับการทำนายอนาคตของพระพุทธเจ้า ลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่นที่ปรากฏชัดเจน คือ การ
ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน บันทึกด้วยอักษรธรรมอีสาน รูปแบบฉันทลักษณ์นิยมใช้ในท้องถิ่นอีสาน จาก
การศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน พบว่า มีวรรณกรรมที่แต่งเป็นร้อยกรอง คือ กาพย์พระ
มุณี คำกลอนพุทธทำนาย ถือเป็นวรรณกรรมที่มีศิลปะการประพันธ์ที่น่าสนใจเพราะมีลักษณะการ
ประพันธ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์การประพันธ์ของชาวอีสาน

ก. วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสานที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกาพย์ วรรณกรรม
ประเภทกาพย์ กาพย์ หรือ กาพย์แข็ง ในภาษาถิ่นอีสาน เรียกว่า “กาบ” หมายถึงสิ่งที่เป็นกลีบหรือ
แผ่นบาง ๆ ซ้อนกันอยู่ เช่น กลีบดอกบัว เรียกว่า กาบบัว กาบใบหมากเมื่อแก่ร่วงลงมา เรียกว่า
“กาบอะลาง” เป็นต้น บทกวีไทยกลางมีกาพย์หลายชนิด เช่น กาพย์ยานี กาพย์ฉับบั้ง กาพย์
สุรางคนางค์ กาพย์ห่อโคลง กาพย์เห่เรือ เป็นต้น ในขณะที่วรรณกรรมอีสานมีลักษณะต่างไปจาก
กาพย์ของภาคกลาง คือ ไม่กำหนดว่าบทหนึ่งมีกี่บาท แต่ใช้เนื้อความกำหนดว่าจบตอนหนึ่ง บาทหนึ่ง
มี 7 คำ (ไม่มีคำสร้อย) ไม่มีกำหนดเอกโท กำหนดสัมผัสให้คำสุดท้ายของบาทไปสัมผัสกับคำที่ 1 – 4
ของบาทต่อไป (หรืออาจจะสัมผัสของคำที่ 5 – 6) เรื่อย ๆ เหมือนร่ายโบราณในสุภาชีวิตพระร่วง
(ธวัช ปุณโณทก, 2557: 45)

วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน ที่มีลักษณะคำประพันธ์ประเภทกาพย์ จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ กาพย์พระมนี มีลักษณะคำประพันธ์เป็นกาพย์ วรรคหนึ่งมี 7 คำ เขียนแยกเป็นหน้า 3 คำ หลัง 4 คำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“โอมพุทโธ	นโมเป็นเค้า
ข้อยซิเว้า	กาพย์พระมนี
พระมนี	อยู่หัวเป็นเจ้า
เว้าเมื่อหน้า	ยังกว้างกว่าหลัง
อนิจจัง	ลูกหลานเต็มบ้าน
อย่าชี้คร้าน	ละฮิตคลองธรรม”

(กาพย์พระมนี, 2533: 2)

ข. วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสานที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอน ธวัช ปุณโณทก (2544: ข) กล่าวว่า คำว่า “กลอน” หมายถึง คำพูดที่จัดเป็นระเบียบ และมีถ้อยคำสัมผัส กายกัน พาดกัน คล้ายกับกลอนบ้านกลอนเรือน และอาจารย์มนัส สุขสาย (2544: ก) เรียกคำประพันธ์ชนิดนี้ว่า “โคลงสาร” ในขณะเดียวกัน สุภาพร มากแจ้ง (2530: 623 - 625) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง คำประพันธ์ชนิดหนึ่งที่ใช้แต่งเพื่อขับร้อง และเพื่ออ่าน กลอนที่ใช้ขับร้องเรียกว่า “กลอนลำ” ผู้ขับกลอนลำเรียกว่า “หมอลำ” กลอนที่แต่งเพื่ออ่านเรียกว่า “กลอนอ่าน” ลักษณะเด่นของกลอน คือ เป็นคำประพันธ์ที่บังคับเสียงวรรณยุกต์ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “โคลงสาร” ฉันทลักษณ์โดยทั่วไปของกลอน คือ 1 บทมี 4 บาท บาทละ 7 คำ แต่ละบาทอาจเพิ่มคำบุพบทข้างหน้า และคำสร้อยข้างหลังได้ไม่เกิน 4 คำ เสียงวรรณยุกต์ของกลอน 1 บท บังคับวรรณยุกต์เอก 6 แห่ง และโท 5 แห่ง จารุวรรณ ธรรมวัตร (2521: 29 - 30) อธิบายว่า ฉันทลักษณ์คำกลอนอีสานว่า กลอน หรือ คำกลอน ที่ใช้ในวรรณกรรมอีสานไม่เข้มงวดเรื่องสัมผัสและมีสัมผัสเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และมีลักษณะคล้ายคำพูดที่ต่อเนื่องกันไป

วรรณกรรมพุทธทำนายอีสาน ที่มีลักษณะคำประพันธ์ประเภทกลอน จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่

- 1) พุทธทำนาย
- 2) กาละนับมือส่วย
- 3) พุทธทำนาย (ของพระยาปัสเสน 16 ข้อ)
- 4) พระเจ้าเลียบโลก
- 5) คำกลอนพุทธทำนาย

คำกลอนพุทธทำนาย สำนักวัดสุปัฏนารามวรวิหาร จังหวัดอุบลราชธานีเป็นวรรณกรรมที่มีศิลปะการประพันธ์ที่น่าสนใจเพราะมีลักษณะการประพันธ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์การประพันธ์ของชาวอีสาน อีกทั้งยังมีบทบาทต่อวิถีชีวิตผู้คนในหลายด้าน ฉันทลักษณ์วรรณกรรมเรื่องคำกลอนพุทธทำนาย เป็นสำนวนร้อยกรอง ประเภทกลอนอ่าน หรือ โคลงสารซึ่ง บทหนึ่งมี 2 บาท บาทหนึ่งมี 7 คำ แบ่งเป็น 2 วรรค วรรคหน้ามี 3 คำ (วรรคที่ 1 และวรรคที่ 3) วรรคหลัง มี 4 คำ (วรรคที่ 2 และวรรคที่ 4) และอาจมีคำเสริมและคำสร้อยได้อีก 2 ถึง 4 คำ ทั้งหน้าและหลังวรรคในการอ่านต้องเอื้อนเสียงให้ตกจังหวะและทำนอง เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของฉันทลักษณ์อีสาน

“ขวบเมื่อ	หย่าว ๆ ฟ้า	ฝนหลังรินไหล
ฟังยิน	ลมไกวแก้ว	เมฆชะโยมดั่งก้อน
หลังดู	อาประน้ำ	ไหลนองอำแผ่นดิน
	เดือนแปดขึ้น	เพ็งแจ่มส่องใส
จักได้	คิดกล่าวแก้	แป้นคำผืน
	ของพระยาปัสเสน	กราบทูลพระองค์เจ้า
พระก็	เนาในห้อง	สาวะติเมืองใหญ่
	เซตตะวันว่าไว้	เขาสู้อีสานมา”

ค. วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสานที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร่าย (ฮ่าย) “ฮ่าย” ในภาษาอีสาน หมายถึง สำเนียง หรือเสียงที่เปล่งอย่างยืดยาวโหยหวนชวนวังเวง น่าจะมีมาแต่โบราณ เพราะปรากฏว่าในพิธีบายศรีสู่ขวัญคำสูตร ขวัญล้วนแต่แต่งด้วยฮ่ายทั้งสิ้น ลักษณะคล้ายร่ายภาคกลางคือ วรรคหนึ่งมีจำนวน 5-7 คำ และมากที่สุด 10 คำ ฮ่ายแต่ละวรรคอาจจะส่งสัมผัสเกาะเกี่ยวกันไปจนจบใจความ หรืออาจจะไม่มีสัมผัสในบางวรรค แต่ส่วนใหญ่นิยมแต่งให้สัมผัสกัน (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2521: 27)

วรรณกรรมพุทธทำนายอีสาน ที่มีลักษณะคำประพันธ์ประเภทร่าย จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ พุทธทำนายจากพระโอษฐ์

ตัวอย่าง

นโม ตัสสะ ภาคะวะโต

อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

บัดนี้ ข้าจักวันทาไหว้องค์พุทธโศกผู้ประเสริฐ คุณพระรัตนตรัยยกไล่เกล้าถวายไว้หว่าง
เศียร สรรพคุณเพื่อนฟังดังไปทุกแห่ง เรื่องรุ่งเห็นแจ่มแจ่มสิเหลื่อมส่องใส ข้าขอยอแยงไว้
วันทาทุกขะหม่อม เดชะคุณที่ข้านบอบน้อมให้นำชี้อัญญาณแต่ท่อนุ กับทั้งบิดาพร้อม

มารดาพร้อมพรา อู๋ปัชฌาย์อาจารย์คู่สวดพร้อม ผู้เฝ้าสอนสั่งให้เรียนรู้ศาสตร์ศิลป์ กับทั้ง
เทพาพร้อมอินทร์พรหมยมราช ผุ่งหมู่ครุฑนาคนำสรวงเชื้อสู่แดน ไหว้ทั้งคุณแถมเฒ่าเทวดา
จตุโลก ขอให้หลังหล้าเยี่ยมยามเช้า เทศนาแต่ท่อน

ถ้าตอนใดมันข้องขัดกันมันบ่คล่อง ขอให้มาช่วยปองแปลงให้หลังไหลแต่ท่อน บัดนี้
ข้าจักไข กล่าวตำนานตามสาสน์สอนโลก เรื่องพุทธทำนายที่พระองค์กล่าวไว้ให้คนได้ฮั้นตรง
ก่อนแล้ว

(พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ (ภาคอีสาน) ฉบับ ส ธรรมภักดี : หน้า 1)

3) วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง ลักษณะคำประพันธ์ของวรรณกรรมท้องถิ่นภาคกลาง
ได้แก่ กลอนสวด กลอนบทละครนอก กลอนนิทาน กลอนแหล่ และกลอนเพลงชาวบ้าน

ก. วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลางที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอน

วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง มีลักษณะคำประพันธ์ประเภทกลอน จำนวน 10

เรื่อง คือ

- 1) พุทธทำนายคำกลอน
- 2) พุทธทำนาย ฉบับวัดไตรมิตรวิทยา
- 3) พุทธทำนาย ฉบับวัดเทวสังฆาราม
- 4) เรื่องราวนิมิตฝันพญาปัดเวณ 16 ข้อ
- 5) นิมิตพระยาปัดเวณ 16 ข้อ
- 6) ทำนายปัดเวณ
- 7) กลอนทำนายฝันพระยาปัดเวณ
- 8) พุทธทำนายของพระเจ้าปัดเวณ
- 9) สุนิบแห่งพระยาปัดเวณ
- 10) พระพุทธทำนายนิมิตพระยาปัดเวณพุทธทำนายคำกลอน

พุทธทำนายคำกลอน ฉบับพระยาโกมารกุลมนตรี (ธนบัตร ใจอินทร์, 2561: 122) กล่าวว่า
พุทธทำนายฉบับนี้พิมพ์อยู่ในหนังสือประมวลโหราของพระยาโกมารกุลมนตรี โดยกล่าวว่า
นำสำนวนกลอนของเก่ามาพิมพ์ เพื่อรักษาไว้ไม่ให้สูญหายและต้องการให้พุทธทำนายมีความ
แพร่หลาย ดังความว่า

“ในบรรดาหนังสือเก่า ๆ ของไทย คำกลอนเรื่องพุทธทำนาย เป็นเรื่องหนึ่งที่น่าอ่าน เพราะเป็นบทประพันธ์ที่ดี ทั้งในทางความรู้ทางสำนวนกลอน และทางสำนวนความ คำกลอนนั้นในเวลานี้มีอยู่น้อยฉบับ หาด่านได้ยาก น่าจะรักษาของเก่าไว้มิให้สูญ ได้ตั้งใจมานานแล้วว่าจะพิมพ์ขึ้นให้อ่านกันแพร่หลายบัดนี้เป็นโอกาสที่จะพิมพ์ได้”

นอกจากนี้ ทำนายปัดถเวน ฉบับทองย้อย แสงสินชัย ก็แต่งเป็นคำกลอน เช่น

ปางองค์ชินวงศ์พระจอมไตร	อันอาศัยสาวตฤปิรีสถาน
ภิกษุสงฆ์สองหมื่นเป็นบริวาร	พระสัรรายอยู่ในเขตพระเชตุพน
กรุงกษัตริย์ปัดถเวนไปทูลถาม	ด้วยข้อความนิมิตคิดฉงน
อภิวัตเบื้องบาทพระยุคล	แล้วทูลถามแต่ต้นไปจนปลาย
สมเด็จพระชินสีห์โมลีโลก	จึงดับโศกกรุงกษัตริย์ให้เสื่อมหาย
แย้มพระโอษฐ์โชติช่วงวิเชียรพราย	สว่างฉายพระเขี้ยวแก้วแวววาว
สว่างวับจับพระคันธกุฎี	พระรัศมีช่วงเป็นเกลียวสีเขี้ยวขาว
อีกนิลแนมแซมหงส์เป็นวงวาว	ทั้งแดงขาวเหลืองเบญจรงค์พราย
ข่มขีร์ศมีพระสุริยง	จากโอษฐ์องค์งามล่อเป็นช่อฉาย
เผยพุทธบรรหารประทานทาย	อันตรายมิได้มีแก่บพิตร
จะได้แก่ศาสนาดุสิต	โดยกำหนดสองพันเศษสังเกตจิต
ราษฎรจะร้อนใจดังไฟพิษ	จะวิปริตทุกอย่างต่างต่างเป็น

(ทองย้อย แสงสินชัย, 2540: 118)

คำทำนายฝันพระยาปัดถเวน ฉบับล่อง มีเศรษฐี ก็แต่งด้วยกลอนสุภาพ ดังข้อความดังต่อไปนี้

11 นั้นฝันเห็นแก่นจันทน์แดง	ราคาแพงเลิศล้ำในตำใต้
ชายเขลาเอาพองแรงไม่แจ้งใจ	เอาไปแลกนมโคเสียง่ายตาย
พระพุทธานายอภิปรายโปรด	ภายหลังหน้าโสดหมุ่สงฆ์สิ้นทั้งหลาย
จะแนะนำพระธรรมอันเพริศพราย	เที่ยวเร่ขายแลกทรัพย์มาซื้อกิน
ไม่อดศูธร้ายละอายบาป	นิยมหยาบเอื้อมอาจประมาทหมิ่น
ก่อกรรมกระทำตนให้มลทิน	เหมือนหนึ่งกินยาตายไม่หมายเป็น

(ล่อง มีเศรษฐี, 2527: 17)

4) วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ ประทีป ชุมพล (2558: 3) กล่าวถึง ลักษณะคำประพันธ์ ว่า การแต่งวรรณกรรมภาคใต้มี ทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และร้อยแก้ว แต่ที่นิยมกันมากคือคำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี 11 กาพย์ฉับ 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 ซึ่งเหมาะกับวัฒนธรรมการรับรู้ในวรรณกรรมภาคใต้ คือ การอ่านหรือการสวดให้ผู้ฟังซึ่งเป็นชาวบ้าน ดังนั้นคำประพันธ์จึงไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์มากนัก อีกทั้ง นิยมใช้ภาษาถิ่นอันเป็นส่วนสำคัญทำให้เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของวรรณกรรมภาคใต้ ด้านอักขรวิธี วรรณกรรมภาคใต้ไม่มีตัวหนังสือเป็นตัวตนของตนเอง แต่นำตัวอักษรแบบ วรรณกรรมภาคกลางมาใช้ทั้งตัวอักษรไทยและตัวอักษรขอมไทย ส่วนรูปแบบอักขรวิธีมักจะเป็นไปตามระบบหรือไวยากรณ์คือมักจะเขียนไปตามเสียงพูด คือ มุ่งการออกเสียงเป็นประการสำคัญ

ลักษณะคำประพันธ์ที่ใช้ในการบันทึกวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้มีทั้งคำประพันธ์ประเภท ร้อยแก้ว และร้อยกรอง ดังที่ วนิดา พิเศษพงษา (2526: 127) กล่าวว่า วรรณกรรมที่แต่งด้วยร้อยแก้วส่วนมากเป็นวรรณกรรมเกี่ยวกับตำรายา ตำรากฎหมาย ตำราดุฎกษยาม โหราศาสตร์ และ ไสยศาสตร์ ส่วนวรรณกรรมที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองส่วนมากพบในวรรณกรรม ประเภทนิทานประโลมโลก และนิทานเกี่ยวกับศาสนา คำประพันธ์ประเภทร้อยกรองมีหลายชนิด เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย และกลบท สำหรับคำประพันธ์ประเภทกาพย์เป็นคำประพันธ์ที่ นิยมนำมาใช้แต่งมากที่สุด ได้แก่ กาพย์ยานี กาพย์ฉับ และกาพย์สุรางคนางค์ สำหรับกาพย์ สุรางคนางค์นิยมเรียกว่า “ราบ” หรือ “ราบแล” หรือ “พิลาป” กาพย์ทั้งสามชนิดที่นำมาใช้ในการแต่ง ส่วนมากจะใช้กาพย์ยานี และกาพย์สุรางคนางค์ในการดำเนินเรื่อง ส่วนกาพย์ฉับใช้น้อยที่สุด การแต่งกาพย์ทั้งสามชนิดมักไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ เนื่องจากอาศัยเสียงพูดเป็นหลัก ในการเขียน จำนวนคำในวรรคขาดบ้างเกินบ้าง นอกจากกาพย์ทั้งสามชนิดแล้วยังมีกาพย์อื่น ๆ แต่นำมาใช้ในการ แต่งน้อย เช่น กาพย์ 12 กาพย์ 14 กาพย์ 16 กาพย์ 19 ส่วนคำประพันธ์ประเภท กลอน โคลง ฉันท์ ร่าย และกลบทนำมาใช้แต่งคำประพันธ์น้อย

ก. วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทลิลิต

ลิลิตโสฬสนิมิต เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เล่มเดียวที่แต่งเป็นลิลิต ความยาวมีจำนวน 326 บท ประกอบด้วยร่ายสุภาพ โคลงสี่สุภาพ โคลงสามสุภาพ และโคลงสองสุภาพ วรรณกรรมเรื่องนี้เริ่มด้วยร่ายสุภาพ 1 บท ตามด้วยโคลงสี่สุภาพ 4 บท คือ บทที่ 2-5 ต่อจากนั้นเป็นโคลงสี่สุภาพบรรยายเนื้อความ ตั้งแต่บทที่ 6-309 บทที่ 310-311 เป็นโคลงสองสุภาพ และบทที่ 312-313 เป็นโคลงสี่สุภาพ ส่วนบทที่ 321-323 เป็นร่ายสุภาพ และบทที่ 324-326 เป็นโคลงสี่สุภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาจากหนังสือวรรณกรรมทักษิณ: วรรณกรรมคัตสรเล่ม 3 ปรีวรรตโดย ชวน เพชรแก้ว (วรรณกรรมทักษิณ:วรรณกรรมคัตสรเล่ม 3)

ตัวอย่าง คำประพันธ์ที่แต่งเป็นร้อยสุภาพ กล่าวบทประณามพจน์พระมหากษัตริย์
อาจารย์ผู้ทรงความรู้ พระพรหม และเทวดาทั่วทั้งจักรวาล

ศรีลัทธิอิศรชยเยศ โอนอ่อนนเกศรย์อมนัส ไตรรัตน์นารถอดุลย์ นบจอมจุลจักรพรรดิ
จันโลงรัตนรัตน์โกลิน- ทรมหินราดิเรก สยามเมกราเมนทร์ เจียรสุริเยนทร์เยี่ยมฟ้า ลงเฉลิม
หล้าดับยุค พคกคฺขสงบเสงี่ยม ขลาขลังเทียมเห่าฮึก เชี่ยวชาญศีกสาหัส สมรรถมล้าง อริราช
ผดุงศาสน์ ช่างโซติอุโฆษ มหิศร์กฤษฏาร อภินิหารจอมจักร ปวงปักษ์แสงยนิ นิน
นทรปัจจามิตะ สุลลิตธิสังหรณ์ คั้นพระนครเคี่ยมเจ้า โอนแผ้วรับฐิติพระบาท เกริกสีหนาท
ไกรเกรียงเคิกสดับเสียงเคียรระย้อ ยอกรขอดับเชิญ เป็นมหิศรสาขา บ้างขอสวามิภักดิ์
ถวายคุณลักษณะบัณฑิต เอาพระเดชาเกลี้ยวกล้ำ เพื่อข้าพเจ้า...โพชพดนาถคุณล้ำ อุปถัมภ์
รอดร่างมา ครูปรัตทยาจารย์ สอนพิชิตยาศุทธูรจร ให้เลิศสลับเสลกข์ บาปกุมกรรมลาก
บุญเขตร์ พบเทเวศร์ทั่วภพ จบสกลจักรพาห เบื้องคัมภีรนานตลอด อักขนิฐฐะวัค้อชฎา ภาคะ
โอภาสสุระศิวาย ทวยเทพหลายภุมพฤษ อธิกทศไททศท้าว อยุธเยศร์ยอดเด้าเด่นหล้าเลอ
สรวง แลเนาฯ

(ลิลิตโศพสนนิมิต, บทที่ 1)

ตัวอย่าง คำประพันธ์ที่แต่งเป็นโคลงสอง ซึ่งเป็นตอนที่พระเจ้าปเสนทิโกศลมีความร้อนอก
ร้อนใจในสุบินนิมิต และพระพุทธรองค์ที่ทรงทำนายในพระสุบิน ให้ทราบจนหมดสิ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ความเข็ญความหยากแค้น   คนรุ่มรอกอกแค้น
อนาถหน้าอาสุรา
ฟังทูลขัติเยศร์ให้   มีพุทธภาสิตให้
ทราบสิ้นทวยสรรพ

(ลิลิตโศพสนนิมิต, บทที่ 314-315)

ตัวอย่าง คำประพันธ์ที่แต่งโคลงสาม ซึ่งเป็นตอนที่พระพุทธรองค์ทรงทำนายว่า ภายในภาค
หน้าเมื่อพระพุทธรศาสนามีอายุผ่านไปประมาณสองพันกว่าปี ผู้คนก็จะพบแต่ความทุกข์ยากลำบาก
จะมีปริเปรมเกษมสันต์ก็เป็นแต่เหล่าพวกคนพาลที่มีความริษยาคนอื่น ซึ่งสร้างแต่ภัยอันจัญไรอย่างยิ่ง
ดังโคลงสามต่อไปนี้

เบื้องบรรภ้อาตม์สาครา   นีวานาล่วงแล้ว
ธรรมดุจดวงประทีปแก้ว   ก่อเกื้อสาคนาฯ

ธรรมajakเลื่อมชุด	ชนนินะบุตรมีนชา
ดั่งจักขุบอดบัว	สาครนเศร้าศรีหมอง แลนาฯ
พรรษาลองพันเศษ	ลัตัวแสนทเวศชอกข้า
ทุกขทกถินกินน้ำ	เนตรให้มลายเขชม พระเฮฯ
เปรมแต่เหล้ามฤคยา	พงษ์พาลาเทียมเห้า
สรรพภยุปัทวเปียพร้าว	รุ่มร่ายหลายหลัน แลนาฯ

(ลิลิตโศพสนนิมิต, บทที่ 316-319)

ตัวอย่าง คำประพันธ์ที่แต่งเป็นโคลงสี่ ตอน พระพุทธเจ้าทรงดำรัส

ทรงแสดงโสฬสลีน	พระสุบิน
แต่พระจอมธรณินทร์	นารถให้
อิกองค์อรรคเทพินทร์	มาลี กาแม่
แสญล่ำเสวกาได้	สดับลีนล้งชา

(ลิลิตโศพสนนิมิต, บทที่ 309)

ตอนพระพุทธองค์ตรัสกับพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า พระสุบินนิมิตที่พระองค์เห็นนั้น เหตุการณ์จะเกิดขึ้นกับศาสนาของพระองค์ ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไปแล้ว อย่าเป็นทุกข์ไปเลย เกษภยจะไม่เบียดเบียนพระองค์ ขอพระองค์อย่าได้เสียใจเดือดร้อนไปเลย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

นิมิตฝันเห็นได้แก่	สาครนา พระเฮย
ดั่งตถาคตภา-	ลิตลีน
เกษภยไปปีทา	ฉิราชอย่า ทุกข์เลย
เชิญดับอาตุรดิน	เดียดเด้าแดเขชมฯ

(ลิลิตโศพสนนิมิต, บทที่ 320)

ข. วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทคำฉันท์

มหาสุบินคำฉันท์ มีลักษณะคำประพันธ์ประเภทฉันท์เป็นส่วนใหญ่ ฉันท์ที่ใช้ ประกอบด้วยอินทวิเชียรฉันท์ 11 วิชขุมมาลาฉันท์ 8 สาลินีฉันท์ 11 ภูงคปยาตฉันท์ 12 และ วสันตติลกฉันท์ 14 นอกจากนี้ ยังมีการใช้คำประพันธ์ในลักษณะอื่น ๆ ประกอบด้วย ร่าย โคลงสี่สุภาพ กาพย์ฉบง 16 กาพย์ยานี 11 และกาพย์สุรางคนางค์ 28

ตัวอย่าง คำประพันธ์ที่แต่งเป็นอินทริเชียรฉันท์ 11 ซึ่งเป็นตอนที่พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงเล่าพระสุบินนิมิตถวายแด่พระพุทธองค์ ประการที่ 1 ฝันว่า เห็นโค 4 ตัว วิ่งมาจาก 4 ทิศ ทะยานเข้ามาแสดงท่าทีว่าจะชนกัน แต่เมื่อเข้ามาต่อหัวกัน ต่างก็หันหลังกลับ แล้ววิ่งหนีไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระปิ่นบรมกษัตริย์	ธ กัตรีสภิปรายความ
สุบินนิมิตตาม	คนุฝันอนันต์นัย
ก็ข้อประณมนั้น	มหัศจรรย์ประหลาดใจ
ณ ท้องพระลานชัย	ดิณชาติสนามหลวง
เผอิญอุคฺกุภี	จรลีทะยานทะลวง
ละทิกทั้งปวง	ก็จะมาประลองแรง
ผิด่างแสดงฤท-	ธิประชิดกำแหง
จะลัประยุทธ์แสดง	พละกล้าประหารกัน
ก็พอประสานหัว	ตลตัวก็ผายผัน
ละห่างกระเด็นพลัน	ก็แหลະหนีนิราศไป
สยบมิปรากฏ	อนาคตจะเป็นไฉน
พระโปรดเฉลยไซ	กรณีพยากรณ์

(มหาสุบินคำฉันท์, วรรณกรรมคัตสรร เล่มที่ 13 หน้า 229)

ตัวอย่าง คำประพันธ์ที่แต่งเป็นวิขุขุมมาลาฉันท์ 8 ซึ่งเป็นตอนที่พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงเล่าพระสุบินนิมิตถวายแด่พระพุทธองค์ ประการที่ 5 ฝันว่า ม้ามี 2 ปาก มีบุรุษ 2 คน คอยป้อนหญ้าให้กิน แต่ป้อนเท่าไรก็ไม่รู้จักอิ่ม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ทูลฝันที่ห้า	สืบเนื่องต่อไป
ว่าอาชานัย	มีปากเป็นสอง
เห็นหญ้าแลนอยาก	อ้าปากเร็วไว
จนน้ำลายไหล	ลงเป็นฟุ่มฟอง
บุรุษสองคน	ปรี้อปอนป้อนปอง
หมดหญ้าเป็นกอง	ไม่เว้นเวลา
ป้อนสักเท่าใด	หมดไปเท่านั้น
ไม่พอปากมัน	กินจุหนักหนา
บุรุษอ่อนจิต	สุดคิดหมดท่า
ลงนั่งทำตา	ปริบปริบเปรยเปรย”

(มหาสุบินคำฉันท์, วรรณกรรมคัตสรร เล่มที่ 13 หน้า 235)

ตัวอย่าง คำประพันธ์แต่งเป็นสาลินีฉันท 11 เป็นตอนที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเล่าพระสุบินนิมิตถวายแด่พระพุทธองค์ ประการที่ 6 ฝันว่า มีสุนัขขึ้นนั่งบนพานทองที่ใช้ใส่อาหาร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ว่ามีสุพรรณภาน์	พระราชบริโศภาม
สุกใสแลอร่าม	ประหนึ่งแสงพระจันทร์ฉาย
แต่น่าอนาถนัก	สุนัขชาติสกุลกาย
ขึ้นนั่งช่างไม่อาย	เพราะเทิมเห่อทะนงตน
ได้โปรดคำรัสเหตุ	นิเทศแจ้งแกลลงยุบล
ให้ปวงประชาราชน	สดับเรื่องกระจ่างใจ

(มหาสุบินคำฉันท, วรรณกรรมคัตสรร เล่มที่ 13 หน้า 236)

ตัวอย่าง คำประพันธ์ที่แต่งเป็นภุขงคปยาตฉันท 12 ซึ่งเป็นตอนที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเล่าพระสุบินนิมิตถวายแด่พระพุทธองค์ ประการที่ 7 ฝันว่า บุรุษผู้เฒ่าหนึ่งพันเชือกหนึ่งอยู่บนเตียง โดยมิรู้ว่าปลายเชือกหย่อนลงไปใต้เตียง มีสุนัขแอบกินเชือกนั้น พันไปเท่าใดสุนัขก็กัดกินจนสิ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เสนอข้อนุสนธิสาร	ประการเจ็ดสถานเป็น
จะสุขทุกข์ ฤ ลำเค็ญ	สถานใดโฉนมี
นิมิตว่าบุรุษเขลา	ยเอาหนึ่งสิยาวรี
จะพันเชือกพิเศษมี	ณ เคาหาสถานตน
ผิวปลายเชือกประมวลมูล	วิบูลย์ห้อยมพิงยล
สุนัขมันลัปตน	ริกัดกินมิเหลือหลอ
อุส่าห์พันมีลาด	ก็หมดไปมิเพียงพอ
พยายามจะพันต่อ	สุนัขมันก็กัดกิน
ประโยชน์สิ้นจะกลับไร้	มิได้เชือกถึงดิน
สุนัขบริโศกลิ้น	เพราะเหตุว่าบุรุษพาล

(มหาสุบินคำฉันท, วรรณกรรมคัตสรร เล่มที่ 13 หน้า 237)

ตัวอย่าง คำประพันธ์ที่แต่งเป็นเวสสเทวีฉันท 12 เป็นตอนที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเล่าพระสุบินนิมิตถวายแด่พระพุทธองค์ ประการที่ 9 ฝันว่ามีสระน้ำที่รอบ ๆ ขอบสระน้ำใสสะอาด มีสัตว์น้ำอาศัยมากมาย แต่ตรงกลางสระมีน้ำขุ่นข้น มีเหี่ยวคาเหี่ยวแผกขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ที่แก่นำอัครรย์	ว่าระรน้ำนำประหลาดใจ
ข้างรอบธารน้ำใส	หากจะมองดูก็เห็นเงา
หอยกึ่งปูเต่าปลา	ต่างก็พากันประชุมเอา
เป็นที่อาศัยเนา	สุขเกษมทั่วทิวาวาร
ตรงกลางช่วงุ่นขึ้น	มีกระแสชลมิเป็นการ
เปือกตมทั่วท้องธาร	ดูประหนึ่งช่วงผิวข้ามไป
คาแฝกแทรกขึ้นสลอน	ขอชื่นนทรแกลงไซ
นี่เป็นด้วยกลใด	จึงนิमितแปลกมิเคยมี

(มหาสุบินคำฉันท์, วรรณกรรมคัดสรร เล่มที่ 13 หน้า 241)

ค. วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอน วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ที่แต่งเป็นกลอน จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่

- 1) พุทธทำนาย ฉบับสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้
- 2) พุทธทำนาย ฉบับ น อุไรกุล
- 3) พุทธทำนาย ไม่ปรากฏผู้แต่ง
- 4) พระเจ้าทำนาย ฉบับวัดเขาแก้ว
- 5) พระพุทธทำนายคำกลอน ฉบับพระสมุห์แสง
- 6) พระพุทธทำนาย ฉบับนายชัย จันรอดภัย
- 7) พระพุทธทำนายคำกลอน ฉบับพระถาวร ราชไพฑูรย์

ตัวอย่าง พระพุทธทำนายคำกลอน ฉบับพระสมุห์แสง ซึ่งเป็นตอนที่กษัตริย์ปเสนทิโกศลให้พระราชพรหมณ์ครูเข้าเฝ้า เพื่อทำนายพระสุบินนิमितประหลาด 16 ประการ ความว่า

นามกษัตริย์ปัดเสนนเรนทร	ปางพระจอมลาวัดถือดิศร
ท่ายก้อเกื้อกฤษดาพุทธาภรณ์	ครองนครภิญโญด้วยโภคัย
บำเพ็ญเพิ่มปรมัตต์ทศไกร	ก้อเกื้อขอบเขตโพธิสมัย
ราตรีหนึ่งทั่ววมทมบรมสุข	ประนามในพุทธบาทศาสดา
ยามปัจฉิมอิมเอมด้วยโอชา	เหนื่อแทนมุขไสยาสน์ปราสาทขวา
โดยภิญโญโสฬศกำหนดเหตุ	บูรพานิमितประดิษฐ์แสดง
จะดีร้ายไม่กระจ่างยังกลางแคลง	ไทยธเรศผวาพนทฤทัยแลสง
	นิกรแวงแต่ชีวิตจะปลิดปลง

(พระพุทธทำนายคำกลอน ฉบับสมุห์แสง: 1)

ในพระพุทธทำนายคำกลอน ฉบับพระถาวร ราชไพฑูรย์ ดังตัวอย่างคำกลอนที่กล่าวถึง เหตุการณ์ของสังคมและความอดอยาก เมื่อล่วงถึงถึงพุทธกาลในตอนหนึ่งความว่า

สองพันสี่ร้อยคล้ายแปดสิบห้า	เริ่มปีทาเกิดไฟอย่างใหญ่หลวง
มาแต่ทีศปัจฉิมลิ้มเลียช่วง	ไม่หลอกลวงตามคำพระทำนาย
แสนโคกเคร้างหนาวร้อนอาวรณ์จิต	บรรพชิตขรราวาสอาจรศาย
ทั่ววัดวาอารามเพลิงทำลาย	น้ำเนตรพรายสลดรินทใจ

(พระพุทธทำนายคำกลอน ฉบับพระถาวร ราชไพฑูรย์)

พุทธทำนายคำกลอน ทำนองการแต่งใช้โคลงสี่สุภาพเป็นบทนำ 1 บท แล้วใช้กลอนสุภาพดำเนินเรื่องต่อมา

ตัวอย่าง กลอนสุภาพ	
จังกกล่าวถึงมัลลิกามารศรี	เอกสมมนารีสาวสวรรค์
พระนางเยี่ยมปัญชรอัมजरย์	เห็นพรหมณ์ครรรไลตามกันหลามทาง
บ้างท่มเถียงเสียงอึงคะนึ่งมี	ไฉนนี้ร้านรืดเที่ยวชิตขวาง
ผิดตำแหน่งแคลงในหฤทัยนาง	กลับเข้าพลางทางทูลมุลลิกา
	(พระพุทธทำนายคำกลอน ฉบับสมุห์แสง)

ง. วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกาพย์ พระพุทธทำนายสำนวนของนางหนูแก้ว สุขขวัญ แต่งเป็นกาพย์ยานี รูปแบบของอักขรวิธีเป็นแบบไทยสมัยก่อน ที่มีความแตกต่างจากสมัยปัจจุบัน การจารตามสำเนียงภาษาถิ่น ไม่เคร่งครัดด้านอักขรวิธีและการสัมผัสตามบังคับของฉันทลักษณ์ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาจากภาคผนวกในรายงานการวิจัย “พุทธทำนาย: สารัตถะและการสืบทอด” โดย คำนวน นวลสนอง และคณะ (2556) ดังตัวอย่าง

มือข้าทั้งสิบนิ้ว	ยกขึ้นระหว่างคิ้วเหนือเทียนราย
สรรเสริญถึงคำพุทธทำนาย	ลือล่ำไว้เป็นช้านาน
พระเจ้าสัพพัญญูรู้ในมาน	แจ้งฉานอดิตอนาคต
ยกแต่ข้อความตามทำนาย	พระเจ้ากล่าวไว้ตามกำหนด
เมื่อพระมหาดลาคต	นิรพานกำหนดห้าร้อยปี
พระเจ้าทำนายไว้	มิให้กับศาสน์เมื่อจะขาดนามภิกษุณี

ครั้นจบป่วนถ่วนพันปี	จะขาดไม่มี.....
เท่าตั้งแต่นั้นมามีคลาคลาด	พระพุทศ์กราชสองพันห้าร้อยปลาย
ให้ยักยัดเสียร่ำยยกมามาก	มายเป็นกองหนา
คือคนใจบาบเสียสิ้นไหม	พวกใจทมิฬกินสุรา
อัสถ์ลัทธิทรัพย์ของท่านมา	ผิดบุตรภรรยาเป็นนรินทร์
.....	.....
หญิงชายใช้กรรมจำพวกนั้น	ให้มรณาอาลัยสิ้นแล้วหนา
รอดแต่คนผู้ใจบุญ	เชื่อถือในคุณไตรลักษณ์
ผู้ถือศีลแปดและศีลห้า	ศรัทธาในกองกุศล
รักษาบิดาแลมานดา	คนแก่ชราไถล้วยชนม์
	(พระพุทศ์ท่านาย ฉับนางหนูแก้ว สุขวิญ)

นอกจากนี้ ยังมีคำประพันธ์ประเภทกาพย์ ที่แทรกอยู่หลายบทในเรื่องมหาสุบินคำฉันท์ เช่น คำประพันธ์กาพย์ฉับ 16 ซึ่งเป็นตอนที่พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงเล่าพระสุบินนิมิตถวายแด่พระพุทศ์องค์ประการที่ 2 ฝันว่า ต้นไม้ที่ยังเจริญเติบโตไม่เต็มที่ แต่กลับมีผลออกมามากมาย บางผลสุก บางผลก็ยังไม่สุกและมีฝูงนกมาจิกกิน ดังตัวอย่าง

สมเด็จบรมบพิตร	จึงทูลนิมิต
ที่สองสืบเนื่องต่อไป	
ว่าไม่มีรุ่งเยาว์วัย	แต่เหตุไฉน
กลับมีผลคชุกชุม	
บ้างดิบบ้างสุกสุ่ม	ฝูงนกชุมนุม
กันจับจิกกินสำราญ	
ขอพระอนาวนญาณ	โปรดทำนุการณ
นิมิตให้ทราบข้อความ	

(มหาสุบินคำฉันท์, วรรณกรรมคัตสรร เล่มที่ 13 : 231)

อนึ่ง คำประพันธ์ที่เป็นกาพย์สุรางคนางค์ 28 ซึ่งเป็นตอนที่พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงเล่าพระสุบินนิมิตถวายแด่พระพุทศ์องค์ประการที่ 4 ฝันว่า ลูกโคถูกใช้ให้ไถนา แต่โคตัวใหญ่ไม่มีความห่วงใยและปล่อยปละละเลย และเนื่องจากลูกโคไม่เคยไถนา ทำให้ดินที่เกิดจากการไถไม่เรียบร้อย และไม่เกิดผลดี ดังตัวอย่าง

โคใหญ่ไถนา	กลับไม่นำพา	ไม่ห้วงไมโย
ปล่อยปลละเลย	เที่ยวเฉยไถล	แต่กลับช่วงใช้
ลูกโคตรรวี		
ไม่เคยงานไถ	เลียรอยยับไป	ดินแตกแยกหนี
ตรากรตรำลำบาก	เหน้อยยากอินทรีย์	ไม่มีผลดี
นี่เหตุเป็นไฉน		

(มหาสุบินคำฉันท์, วรรณกรรมคัตสรร เล่มที่ 13 : 234)

จ. วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร่าย พระเจ้าห้าองค์ ฉบับวัดเลียบ มีลักษณะคำประพันธ์ 4 ชนิด คือ ร่ายยาว กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบัง 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 ในส่วนของลักษณะคำประพันธ์ที่เป็นร่ายยาวนั้นเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับคำประพันธ์ประเภทร่ายยาวในปัจจุบันพบว่า มีลักษณะที่ไม่จำกัดจำนวนคำ วรรคหนึ่งมีคำตั้งแต่ 5-15 คำ มีสัมผัสระหว่างวรรคไม่กำหนดตำแหน่งที่แน่นอน ตัวอย่างเช่น

อะนาคะเตกาเลียงพระพุทธศาสนา จะมาในอนาคตกำหนดอีกสองพันหกร้อยสิบสี่
พระวสา เศษสังขยาเดือนยังอีกเจ็ดเดือนเศษวันยังอีกยี่สิบเจ็ดวัน ทั้งอดีตอนาคตปัจจุบันหน้า
แลหลัง สิริมาประสมเข้าด้วยกัน พระศาสนา จึงจะมาถาวรถาวรพันพระวสา อันว่าศาสนา
พระพุทธเจ้า ทั้งพันห้าพระวสานี้ ไชรั เมื่อสิ้นจะสุดปีชวดนักษัตรอัฐศกหกเหมือน เดือนกะ
สิ้นณะเดือนหก ลิพิตะกำหนดล้านแปดแสนวัน วันก็สิ้นวันพุทธเพลากาลเมื่อจะใกล้รุ่ง...

(พระเจ้าห้าองค์ ฉบับวัดเลียบ)

พหุณ ปณุ ทิโต ชิวเว

วรรณกรรมพุทธทำนาย มีความโดดเด่นในด้านคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองหลากหลายประเภท ตามลักษณะของฉันทลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 6 ตารางแสดงฉันทลักษณ์วรรณกรรมพุทธทำนาย

ลำดับ	ชื่อ	ร้อยกรอง								
		โคลง	กะโลง	โคลง สาร	ฉันท	กาพย์	กลอน	ร่าย	ลิลิต	คร่าว
วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ จำนวน 7 เรื่อง										
1	คร่าวรำคำสอนเจ้า ราช									√
2	โคลงห้าพัน พระวิสา		√							
3	คำฝั้น 16 ข้อ							√		
4	คำพญาอินทร์ ตวยโลก							√		
5	พุทธทำนายจาก พระเจ้าเลียบโลก							√		
6	คร่าวพุทธทำนาย ล้านนา									√
7	คำหานี้จักเกิดกับ โลก จากตำนาน พญาละแวก							√		
วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน จำนวน 7 เรื่อง										
1	พุทธทำนาย			√						
2	กาละนับมือส้าย			√						
3	กาพย์พระมุนี					√				
4	พุทธทำนายจาก พระโษษฐ์							√		

ตาราง 6 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ร้อยกรอง								
		โคลง	กะโลง	โคลง สาร	ฉันท	กาพย์	กลอน	ร่าย	ลิลิต	คร่าว
วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน จำนวน 7 เรื่อง (ต่อ)										
5	พุทธทำนาย (ของพระยาปัส เสน 16 ข้อ)			√						
6	พระเจ้าเลียบโลก			√						
7	คำกลอนพุทธ ทำนาย			√						
วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง จำนวน 10 เรื่อง										
1	พุทธทำนายคำ กลอน						√			
2	พุทธทำนาย						√			
3	พุทธทำนาย						√			
4	เรื่องราวนิมิตฝัน พญาปัลลเวน 16ข้อ						√			
5	นิมิตพระยาปัดถ เวน 16 ข้อ						√			
6	ทำนายปัดถเวน						√			
7	กลอนทำนายฝัน พระยาปัดถเวน						√			
8	พุทธทำนายของ พระเจ้าปัดถเวน						√			
9	สุบินแห่งพระ ยาปัดถเวน						√			
10	พระพุทธทำนาย นิมิตพระยาปัด ถเวน						√			

ตาราง 6 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ร้อยกรอง								
		โคลง	กะโลง	โคลง สาร	ฉันท	กาพย์	กลอน	ร่าย	ลิลิต	คร่าว
วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ จำนวน 11 เรื่อง										
1	ลิลิตโสฬสนิมิต								√	
2	มหาสุบินคำฉันท				√					
3	พุทธทำนาย						√			
4	พุทธทำนาย						√			
5	พุทธทำนาย						√			
6	พระพุทธทำนาย					√				
7	พระเจ้าทำนาย						√			
8	พระพุทธทำนาย คำกลอน						√			
9	พระพุทธทำนาย						√			
10	พระพุทธทำนาย คำกลอน						√			
11	พระเจ้าห้า พระองค์							√		

จากตารางดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายพบว่าแต่ละภูมิภาคมีอิสระในการใช้รูปแบบที่แตกต่างกัน ตามความนิยมของแต่ละภูมิภาค สามารถพิจารณาแบ่งวรรณกรรมตามขอบเขตทางวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ กล่าวคือ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ จำนวน 7 เรื่อง แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทโคลง (กะโลง) จำนวน 1 เรื่อง คำประพันธ์ประเภทคร่าว จำนวน 2 เรื่อง และคำประพันธ์ประเภทร่าย จำนวน 4 เรื่อง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน จำนวน 7 เรื่อง แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทโคลงสาร หรือ กลอนอ่าน จำนวน 5 เรื่อง คำประพันธ์ประเภทกาพย์ จำนวน 1 เรื่อง และคำประพันธ์ประเภทร่าย จำนวน 1 เรื่อง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง จำนวน 10 เรื่อง แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอนทั้งหมด จำนวน 10 เรื่อง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ จำนวน 11 เรื่อง แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทลิลิต จำนวน 1 เรื่อง คำประพันธ์

ประเภทฉันทน์ จำนวน 1 เรื่อง คำประพันธ์ประเภทกาพย์ จำนวน 1 เรื่อง คำประพันธ์ประเภทกลอน จำนวน 7 เรื่อง และคำประพันธ์ประเภทร่าย จำนวน 1 เรื่อง

3.2 เนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนาย

วรรณกรรมพุทธทำนาย ส่วนใหญ่นำเนื้อหาจากพระไตรปิฎก โดยวรรณกรรมบางเรื่อง บอกที่มาไว้อย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกันก็มีบางฉบับเห็นชัดจากเนื้อหาของเรื่องที่มีความเหมือนหรือ คล้ายคลึงกัน และบางเรื่องมีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธทำนายแทรกอยู่ในวรรณกรรมท้องถิ่นอื่น ๆ จากการ สำนววรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย พบว่ามีวรรณกรรมอยู่จำนวนมาก เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อ เรื่องอย่างละเอียดแล้วพบว่า ลักษณะเด่นของเนื้อหาในวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย สามารถ แบ่งได้ เป็น 3 ประเภท คือ

3.2.1 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบิน

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบิน เป็นวรรณกรรมพุทธทำนายที่ได้นำเนื้อหาบางส่วน มาจากเรื่องมหาสุบินชาดก ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 27 ข้อ 77 ซึ่งเป็นเรื่องพุทธพยากรณ์ว่า คินหนึ่ง พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ทรงสุบินประหลาด 16 ประการ ทำให้พระองค์ทรงตระหนกมาก กังวลว่าจะ เกิดเหตุร้ายกับพระองค์ พราหมณ์ปุโรหิตได้ทำนายว่า นิमितเช่นนี้จะเกิดเหตุร้ายกับพระองค์ พระมเหสี และราชบัลลังก์ จึงแนะนำให้ทำพิธีบูชาขุณย เมื่อพระนางมัลลิกาเทวีพระมเหสีทรงทราบจึง ทรงแนะนำให้พระเจ้าปเสนทิโกศลเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงทำนายว่าความฝันนี้จะไม่ มีอันตรายใด ๆ แก่พระองค์ พระมเหสี และราชบัลลังก์ แต่จะเกิดขึ้นในอนาคต เมื่อใดที่ผู้ปกครอง บ้านเมืองไม่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมประชาชนชาติศีลธรรม เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่ประกอบกุศล กรรม ไม่ตั้งมั่นอยู่ในความดี ก็จะทำให้เกิดความวิปริตผิดธรรมชาติมากมาย บ้านเมืองและประชาชน ทั้งหลายจะเดือดร้อน ความฝัน 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศล ได้แพร่หลายไปตามถิ่นต่าง ๆ มากมายซึ่งการแพร่หลายนี้เองทำให้เนื้อหาได้คลาดเคลื่อนไปจากเดิม มีการเพิ่มเติม หรือตัดออก

ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องความฝันมีอยู่ทุกชาติทุกภาษา แม้แต่ในทางพระพุทธศาสนาก็สนใจ เรื่องความฝันและพยายามอธิบายเกี่ยวกับความฝันเอาไว้ปรากฏในคัมภีร์สารัตถสังคหะของพระนั้น ทาจารย์ ซึ่งอาจเป็นพระเถระชาวลังกาเป็นผู้แต่ง ก็ได้อธิบายถึงสาเหตุแห่งความฝันไว้ 4 ประการ กล่าวคือ ประการแรกบุพนิमित คืออำนาจแห่งกุศลจิตใจให้ฝันเป็นบุพนิमितเพื่อจะให้ผู้รู้จักดีร้าย ประการที่สอง จิตนิวรรณ์ คือ ตนได้เสวยอารมณ์อันใดอันหนึ่งในใจก่อน จิตนั้นประหวัดในอารมณ์นั้น จึงฝัน ประการที่สาม เทพสังหรณ์ คือ ความฝันอันเนื่องมาจากเทวดาดลใจให้ฝัน ประการสุดท้าย ธาตุโชน คือ ธาตุอันใดอันหนึ่งในกายไม่ตีทำให้กายและจิตไม่สบาย (บาหยัน อัมสภาราญ, 2543: 132)

คำนวน นวลสนอง และคณะ (2556: 13) ได้สรุป วรรณกรรมพุทธทำนาย ว่า เป็นการทำนายฝันของพระพุทธเจ้าจากพระสุบินประหลาด 16 ประการ ของพระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งพระองค์ทรงมีพุทธภูิกาททำนายว่า ผลของพระสุบินนิมิตจะไม่เกิดขึ้นแก่พระเจ้าปเสนทิโกศล แต่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันห่างไกล ถ้าผู้ปกครองบ้านเมืองไม่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม คนทั้งหลายย่อหย่อนในศีลธรรม จิตเสื่อมคลายจากกุศล ก็จะทำให้เกิดเหตุวิปริตผิดธรรมชาติ บ้านเมืองเดือดร้อน คำนวนได้แสดงความ คิดเห็นว่าเมื่อถึงกึ่งพุทธกาล (พุทธศตวรรษที่ 25) เหตุการณ์เหล่านั้นได้อุบัติขึ้นจริงดังพุทธทำนาย ซึ่งเป็นการสรุปตีความบุคลาธิษฐานตามสติปัญญา ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบิน จำนวน 27 เรื่อง ดังรายละเอียดปรากฏในตารางต่อไป

ตาราง 7 ตารางแสดงรายชื่อวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบิน

ลำดับ	รายชื่อวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบิน
1	ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล
2	คำฝัน 16 ข้อ
3	สุบินนิมิตความฝัน 16 ประการ
4	พุทธทำนายปัลลเวณ 16 ข้อ
5	พุทธทำนาย
6	พุทธทำนายจากพระโอรส
7	พุทธทำนาย (ของพระยาปัลลเวณ 16 ข้อ)
8	คำกลอนพุทธทำนาย
9	พุทธทำนายคำกลอน
10	พุทธทำนาย
11	พุทธทำนาย
12	เรื่องราวนิมิตฝันพญาปัลลเวณ 16 ข้อ
13	นิมิตพระยาปัลลเวณ 16 ข้อ
14	ทำนายปัลลเวณ
15	กลอนทำนายฝันพระยาปัลลเวณ
16	พุทธทำนายของพระเจ้าปัลลเวณ

ตาราง 7 (ต่อ)

ลำดับ	รายชื่อวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบิน
17	สุบินแห่งพระยาปัดถเวณ
18	พระพุทธทำนายนิมิตพระยาปัดถเวณ
19	ลิลิตโสฬสนิมิต
20	มหาสุบินคำฉันท์
21	พุทธทำนาย
22	พุทธทำนาย
23	พุทธทำนาย
24	พระมหาสุบินชาดก ว่าด้วยมหาสุบิน 16 ข้อ
25	พระเจ้าทำนาย
26	พระพุทธทำนายคำกลอน
27	พระพุทธทำนายของพระยาปัดถเวณ 16 ข้อ

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบิน ดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นวรรณกรรมกลุ่มที่นำเนื้อหา มาจากมหาสุบินชาดก โดยวรรณกรรมบางสำนวนบอกที่มาไว้อย่างชัดเจน ในขณะที่บางฉบับเห็น ชัดเจนจากเนื้อหาของเรื่องที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน

วรรณกรรมพุทธทำนายที่ระบุว่าได้ต้นเค้ามาจากพระไตรปิฎก ได้แก่ ลิลิตโสฬสนิมิต ในวรรณกรรมทักขิณ: วรรณกรรมคัตสรร เล่มที่ 3 ซึ่งกล่าวไว้ในรายตอนท้ายเรื่องของลิลิตโสฬสนิมิต บทที่ 322 ว่า

“เป็นอนุโยคานุยันต์ จินตะนิพนธ์พุทธนิพนธ์ ในโกศลสังยุต พระอนุชเถรานนท์
ถวายนุสนธิจบ แต่พระกัลลยบลังขวุฒา ผู้ปริณายก ตีปิฎกครั้งแรก เกวีแยกเขลง กลอน
ตามอุทธารมภ์พระสุบิน...”

(ชวน เพชรแก้ว, 2548: 409)

การบอกที่มาเช่นนี้ตรงกับต้นเรื่อง พระมหาสุบินชาดกว่าด้วยมหาสุบิน 16 ข้อ ซึ่งนำมาจากแหล่งเดียวกัน โดยปรากฏเป็นข้อความก่อนที่จะยกหัวข้อบาลีในพระไตรปิฎก ความว่า

“ความในฝัมนั้นมีอยู่ 16 ข้อ มีที่มาในบาลี คือ พระไตรปิฎก สยามรัฐ เล่ม 27 หน้า 24 มีอธิบายรายละเอียดในอรรถกถาของพระบาลีนั้น คือ เอกนิบาตวิณณา ภาค 2 หน้า 146 ส่วนที่แปลเป็นภาษาไทยแล้ว คือ ชาดก ฉบับหอสมุดวชิรราช เล่ม 2 หน้า 179”

นอกจากนี้ ผู้แต่งท่านนี้ได้มีคำแปลกำกับไว้ท้ายหัวข้อบาลีด้วยว่า

“หม่อมฉันได้ฝันเห็นโคอุสุภราช 1 ต้นไม้ 1 แมโค 1 โคลาหมัญญ 1 ม้า 1 ถาดทองคำ 1 ลูกขี้จิ้งจอก 1 หม้อน้ำ 1 สระโบกขรณี 1 ข้าวสารที่หุงไม่สุก 1 แก่นจันทร์ 1 น้ำเต้าจมน้ำ 1 หินลอยน้ำ 1 นางเขียดกลืนงูเห่า 1 หงส์ทองแห่งลอมอิกา 1 เลือกัวพะ 1 ดังนี้”
ปริยายอันผิดนี้ จักยังไม่พินิจนี้”

(คำนวน นวลสนอง และคณะ, 2556: 278)

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ อัจฉราพรรณ ทองสร้อย (2548: 225) ได้ปริวรรตวรรณกรรมเรื่อง มหาสุบินคำฉันท์ สรุปได้ว่า วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง มหาสุบินคำฉันท์ รจนาโดยพระเทพญาณโมลี วัดตาดินรสมโสมสร จังหวัดปัตตานี เมื่อวันพฤหัสบดี เดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2522 ปีมะแม ผู้รจนาได้กล่าวถึงที่มาว่าปรากฏอยู่ในคัมภีร์สุตันตปิฎก วัคควัทเล่มที่ 27 เอกนิบาตชาดก ซึ่งบันทึกเป็นภาษาบาลีและมีการแปลเป็นภาษาไทยปรากฏอยู่ในฉบับหอสมุดวชิรราช เล่ม 2 หน้า 189 มีเนื้อความตรงกับเรื่องโสฬศนิมิตและเรื่องพุทธทำนายซึ่งมีผู้รจนาหลายคน หลายสำนวน ผู้รจนามีจุดมุ่งหมายให้บทประพันธ์ฉบับนี้ได้เป็นตำนานหมู่บ้านคู่มือเมือง และเป็นการประกาศว่า จังหวัดปัตตานียังมิได้สิ้นไร้สุตถวิเช่นกัน อีกทั้งต้องการให้เป็นตำราเพื่อให้กุลบุตร กุลธิดาทั้งหลายได้ศึกษาหาความรู้

พระพุทธทำนาย เป็นอีกฉบับหนึ่งซึ่งนำมาจากพระไตรปิฎกเช่นเดียวกัน ผู้แต่งบอกไว้ในตอนหนึ่งว่า “อันเรื่องนี้มีในพระไตรปิฎก ที่หยิบยกมาแต่งแจ้งขยาย” และเกริ่นก่อนนำเข้าสู่เรื่องตามพระมหาสุบินชาดกว่า

“เรื่องสุบินนิมิตผิดประหลาด	ของพระราชปเสนทิโกศล
เป็นที่ทราบกันอยู่ในหมู่ชน	โดยมากคนเรียกพุทธทำนาย
บ้างเรียกว่าคำทำนายปัดทะเหวน	นับว่าเป็นเรื่องน่าประหลาดหลาย
เพราะเหตุการณ์ปัจจุบันนั้นมากมาย	ตรงกับคำทำนายไว้นานไกล”

(สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 11, 2542 : 5493)

ส่วนพุทธทำนายคำกลอน ก็กล่าวที่มาไว้ชัดเจนว่า ผู้แต่งเอาต้นเค้ามาจากมหาสุบินชาตกอันเป็นเรื่องหนึ่งในเอกนิบาตชาตก เช่นกัน

จะเห็นได้ว่า วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบินที่กล่าวมาข้างต้นได้บอกแหล่งที่มาไว้อย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกันวรรณกรรมพุทธทำนายที่มีได้ระบุอย่างชัดเจนว่าได้ต้นเค้ามาจากพระไตรปิฎก ได้แก่ ความฝัน 16 ประการของพระญาปเสนทิโกศล, คำฝัน 16 ข้อ, สุบินนิมิตความฝัน 16 ประการ, พุทธทำนายปัลลเวณ 16 ข้อ, พุทธทำนาย, พุทธทำนายจากพระโอรส, พุทธทำนาย (ของพระยาปัสเสน 16 ข้อ), คำกลอนพุทธทำนาย, พุทธทำนาย, พุทธทำนาย, เรื่องราวนิมิตฝัน พญาปัลลเวณ 16 ข้อ, นิมิตพระยาปัลลเวณ 16 ข้อ, ทำนายปัลลเวณ, กลอนทำนายฝันพระยาปัลลเวณ, พุทธทำนายของพระเจ้าปัลลเวณ, สุบินแห่งพระยาปัลลเวณ, พระพุทธทำนายนิมิตพระยาปัลลเวณ, พุทธทำนาย, พุทธทำนาย, พระเจ้าทำนาย, พระพุทธทำนายคำกลอน, และพระพุทธทำนายของพระยาปัลลเวณ 16 ข้อ แต่เนื้อหาที่ประกอบไปด้วยความฝัน 16 ประการ ซึ่งตรงกับพระไตรปิฎก แก่นของเรื่องจึงตรงกัน คือ กล่าวถึงสุบินนิมิตของพระเจ้าปเสนทิโกศลและกล่าวถึงคำทำนายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเสื่อม ความวิปริตของสังคมซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อล่วงถึงพุทธกาลไปแล้วนั่นเอง

3.2.2 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มคำพยากรณ์

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มคำพยากรณ์ เป็นวรรณกรรมกลุ่มที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำนาย เหตุการณ์ ความเสื่อม อายุของพระพุทธศาสนา มีเนื้อหาการทำนายของพระพุทธเจ้าแทรกอยู่ในวรรณกรรมท้องถิ่น

มีเนื้อหาเป็นการผูกเรื่องขึ้นมา เพื่อให้สอดคล้องกับคติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องอายุพระพุทธศาสนา วรรณกรรมพุทธทำนายบางเรื่องไม่ได้กล่าวถึงการเสด็จมาของพระพุทธเจ้า วรรณกรรมพุทธทำนายเหล่านี้ส่วนมากจะเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีการผูกเรื่องขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับคติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องอายุพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าโคตมะว่าจะตั้งอยู่ได้ 5,000 ปี โดยแต่ละ 1,000 ปี บ้านเมืองจะเกิดความเสื่อมถอยด้านต่าง ๆ เมื่อครบ 5,000 ปี พระพุทธศาสนาจะสูญสิ้นไป แล้วบ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรืองอีกครั้งในสมัยพระพุทธเจ้าศรีอริยมุตไตรย แต่เมื่อใดที่บ้านเมืองเสื่อมถอยระดับหนึ่งแล้ว จะปรากฏ “ตนบุญ” หรือ “ผู้มีบุญ” และ “พระญาณมิกราช” หรือ “พระยาจักรพรรดิราช” มาเกิดเพื่อช่วยเหลือผู้ที่เสื่อมใสพระพุทธศาสนาให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ทำให้เกิดแนวความคิดเรื่อง “ตนบุญ” และ “พระญาณมิกราช” มาโปรดชาวบ้านชาวเมืองในลักษณะต่าง ๆ

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มคำพยากรณ์ จำนวน 32 เรื่อง ดังรายละเอียดปรากฏในตารางต่อไป

ตาราง 8 ตารางแสดงรายชื่อวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มคำพยากรณ์

ลำดับ	วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มคำพยากรณ์
ความเลื่อมของพุทธศาสนา	
1	หมากน้ำจมน หมากหินฟู
2	คร่ำครว้าคำสอนเจ้าราช
3	ตำนานจอมหด
4	ตำนานกัปปีลวัตถุนคร
5	ตำนานพระเจ้าไห้
6	กาละนับมือส่วย
7	กาพย์พระมนี
8	คำพยาอินทร์ตวยโลก
9	พุทธทำนายจากพระเจ้าเลียบโลก
10	คร่ำครวพุทธทำนายล้านนา
11	ตำนานกวางคำ
12	คำหานี้จักเกิดกับโลก จากตำนานพญาละแวก
13	วัตถุหินแตก
14	พระพุทธทำนาย
15	พระพุทธทำนายคำกลอน
ผู้มีบุญ	
16	ตำนานพระญาอินทา
17	ตำนานพระญาธัมมทานตั่งสี่ลูก
18	ตำนานท้าวทังสี่
19	ตำนานพญาอินทร์โปรดโลก
20	หนังสือพญาอินทร์
21	หนังสือหิน
22	ตำนานเมืองทรายฟอง
23	พระพุทธทำนายจากอินเดีย

ตาราง 8 (ต่อ)

ลำดับ	วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มคำพยากรณ์
อายุพุทธศาสนา	
24	โคลงห้าพันพระวัสสา
25	สังฆอมธาตุ
26	สังกาศ
27	พุทธทำนายกาลนับมือส่วย
พระเจ้าห้าพระองค์	
28	กาเผือก
29	พระยากาเผือก
30	ปัญญาพุทธพยากรณ์
31	ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์
32	พระเจ้าห้าพระองค์

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มคำพยากรณ์ ดังกล่าวข้างต้นสามารถแบ่งตามเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับความเสื่อมของพุทธศาสนา จำนวน 15 เรื่อง เนื้อหาเกี่ยวกับผู้มีบุญ จำนวน 8 เรื่อง เนื้อหาเกี่ยวกับอายุพุทธศาสนา 4 จำนวน เรื่อง เนื้อหาเกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์ จำนวน 5 เรื่อง พุทธทำนายที่ได้เค้าเรื่องมาจากฉบับแผ่นศิลาจารึกในอินเดียได้มาเมื่อคราวที่ คณะทูตไทยที่ไป อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ต้นมหาโพธิ์ และได้คัดลอกพุทธทำนายฉบับนี้นำมาสู่ประเทศไทยในปี พ.ศ. 2485 สารสำคัญของพุทธทำนายฉบับนี้กล่าวถึง ความเสื่อมโทรมของสังคมมนุษย์ ภัยต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นมากมายอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน จากนั้นผู้มีบุญจะปราบยุคเข็ญ นำมนุษย์ไปสู่ความมีศีลธรรม และกล่าวถึงการชักชวนให้ทุกคนปฏิบัติตามหลักศีลธรรม

พุทธทำนายคำกลอนสำนวนแต่งของพระถาวร ราชไพฑูรย์ วัดปลายระไม ตำบลปาดังเกอรั เบา อำเภอบึงสามพัน รัฐเกดะห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย ซึ่งแต่งขึ้นเพื่อพิมพ์แจกเป็นธรรมทานและอนุสรณ์ถึงพุทธกาล เมื่อปี พ.ศ. 2500 ได้กล่าวถึงที่มาของพุทธทำนายสำนวนนี้ว่า

พุทธทำนายเล่มนี้ดียิ่งใหญ่
จากศิลาจารึกบันทึกดี
ในสวนมฤคทายวัน
ได้มาเปิดแพร่หลายมิได้เสีย

โดยทูตไทยคัดพรากจากบาลี
ในถิ่นที่วัดรินทร์เมืองอินเดีย
อัศจรรย์ขลุ่ยขลุ่ยเผ้าคู้ยเขี่ย
ทั่วเอเชียชาวพุทธบุตรพระองค์

คราวอัญเชิญพระธาตุประหลาดยิ่ง
และพระพุทธรูปทำนายนามประสงค์

พร้อมด้วยมิ่งโพธิ์ทองของจำนง
ครบสามองค์เลิศยิ่งสิ่งสำคัญ

ปัญญาวัฒน์ (2549: 209 - 212) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับพุทธรูปทำนายนามประสงค์ในอินเดียไว้อย่างน่าสนใจว่า ไม่มีการระบุว่า การจารึกในภาษาเดิมนั้นเป็นภาษาใด มีการกล่าวถึงกรุงศรีอยุธยาเหมือนว่าผู้แต่งคุ้นเคยกับกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างดี ลักษณะคาถาบาลีเข้าใจยากไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ และผู้เขียนมุ่งไปในทางขลังหรือศักดิ์สิทธิ์ แม้จะมีการเชิญชวนให้มีการปฏิบัติตามหลักศีลธรรมก็ตาม ซึ่งเนื้อหาทั้งหมดเนื้อหานี้ว่า ในคราวถึงครั้งพุทธกาล 2500 ปี มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายในโลกจะได้รับภัยพิบัติสารพัดทิศ จะพึงเห็นราง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2485 เป็นต้น

“แผ่นดินจะนองด้วยเลือดและจะเดือดเป็นเปลวเพลิงจะเกิดอัคคีภัย น้ำท่วม วาตภัย มรณภัย ทุกภัย โจรภัยต่าง ๆ ตามแต่จะเกิดขึ้น ยักษ์ที่ถูกสาปจะตื่นขึ้นมาอาละวาด ไฟจะไหม้วัดวาอาราม สมณะชีพรามณ์จะอดอยากยากเข็ญยิ่งขึ้น ช้างม้าและสัตว์ต่าง ๆ จะเข้ากรุง เหล็กกล้าจะขาดจากน้ำ พญานาคจะพันพิษเป็นเพลิงผลาญ ทหารจะเป็นเจ้า ข้าวจะขาดแคลนพลูหมากจะหมดเปลือง ผิวเหลืองจะชนะ พระสงฆ์จะอยู่คู่มืองสมณะชีพรามณ์จะอดอยากยากเข็ญยิ่งขึ้น ช้างขาวจะแพ้ภัยครุฑจะบินกลับสถาพร คนจรจะกลับกรุงบำรุงพระพุทธศาสนา ผู้ใดเชื่อพระตถาคตจะรอดภัยพิบัติให้ว่าพระคาถานี้...

...ข้าพเจ้าขอยกมือสืบนีว ระหว่างคิ้วต่างรูปเทียน ดวงตาสองข้างต่างดอกไม้บุปผชาติ บูชาพระที่แลเห็นการป่าฝ่าไกลยงนิก เป็นกัจจกร ร้อยแปดพันประการ ข้าขอบูชาพระคาถาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า (ธา ตา มะ สะ ปะ สะ วา) พระพุทธรูปท่านให้เขียนหรือพิมพ์ใส่ผ้ากระดาดไว้ในบ้านและห้องนอนอายุจะยืนนาน”

ผู้มีบุญชื่อพระธรรมนิกรราชา จะสถิตอยู่ในกรุงศรีอยุธยา บัดนี้ท่านอยู่ล้านช้าง ท่านจะมาในปีกุนเดือน 9 พุทธศักราช 2500 ในปีระกา ปีเถาะจะมีมหาภัยมาจากทิศตะวันตก สมณะชีพรามณ์จะตายประมาณ 784,000 คน ทั่วไปทั้งนานาประเทศ สมเด็จพระบรมนาถเชตุพนได้ประกาศพระคาถาดังนี้

ในปีมะโรง คนจะโง่งโคงคลาน ผู้ที่อยากเห็นหรือพบท่านผู้มีบุญคือพระธรรมนิกรราชา ให้ภวานาปนรักษาศีล ให้อภัยตุ มะเส็งตลิ่งจะพังมหาสมุทรจะชอกช้ำ พระเจ้าเศรษฐีหมอง ศีกจะติดบ้านเมือง ลูกจะพลัดพ่อ พ่อก็จะพลัดลูก แม่พลัดลูก ลูกพลัดแม่ ผัวพลัดเมีย ซึ่งต่างก็จะพลัดพรากจากกัน พูกจะเป็นหนาม ฝิป่าจะเข้าเมือง คนเมืองจะออกป่า เตือดร้อนทุกหย่อมหญ้า ให้ว่าคาถาป้องกันภัยดังนี้

“ทิสะ ทิวัจจ มังทโว โลกกิญจาทละ ราหุตวทิสจะ ตมะ ตูเมตตะ”

เมื่อท่านทราบเหตุการณ์ต่าง ๆ แล้วให้บอกต่อ ๆ กันไปอายุจะยืนนานถ้าไม่บอกผู้นั้นจะไม่เป็นผู้มีบุญ ยังมีอสรพิษตัวใหญ่มาพันพิษในอากาศ รู้แล้วให้เร่งกลัวตาย อย่าไปเที่ยวกลางแจ้ง พุทธทำนายว่าไว้ดังนี้

กาลครั้งหนึ่งมีพี่น้องสามองค์ซึ่งราชสมบัติกัน ต่างก็ทำทายกันว่า จะรบกันเท่านั้นเท่านี้ พี่คนโตบอกว่าจะรบ 15 วัน ผู้มาจากลังกาทวิปบอกว่าจะรบ 7 วัน น้องชายว่าจะรบ 3 วัน และรบกันกลางแจ้งท่ามกลางรัศมีสีแดงดุจพระอาทิตย์แสดดวง จะมากันในปีกุนเดือน 11 เป็นเพียงแท้ ถ้าผู้ใดไม่เชื่อฟัง ผู้นั้นจะต้องตายและไม่พบผู้มีบุญ กรุงศรีอยุธยาจะลุกเป็นไฟ หญิงจะได้รับความลำบาก ปิวอก คนจะออกไปสู่ทะเล ปีระกาจะมีต 7 วัน 7 คีน เทวดาจะเรียกผีเสื้อ 10 ล้านตัว ยักษ์ 1 แสนตนใช้ให้มากินคนใจบาป

อย่าได้ประมาทเร่งรักษาศีลเจริญเมตตาภาวนาสดับฟังพระธรรมเทศนา ให้เกรงบิดามารดา ครูบาอาจารย์ผู้ที่เคารพนับถือ จึงจะพ้นภัยต่าง ๆ ได้ ให้อุบายดังนี้

“สารโส จ อสโสพกา โมทนา นโม พุทธายะ”

พยายามภาวนาทุกเช้าค่ำและก่อนเข้าก่อน ผู้นั้นจะอายุยืนนานและได้พบเห็นท่านผู้มีบุญในปีกุน ผู้มีบุญที่จะมาชื่อ พระธรรมนิกรราชา เมื่อปีจอพระจันทร์จะรุ่งแสง ให้ท่านหารูปพุทธปฏิมากร และพระคาถาไว้ในบ้าน ถ้าไม่มีผู้นั้นจะรากลือตายในครู่เดียว พระธรรมนิกรราชาเข้ามาของจะแพงอีก 3 เดือน พระจันทร์จะข้ามมหาสมุทร คนจะได้รับความลำบากยกทั้งเหนือและใต้ ในปีจอเดือน 5 เดือน 6 จะอดอยากด้วยอาหารการกิน ข้าวจะมีราคาแพงถึงเกียนละ 6 ชั่ง ให้ท่องคาถาเมื่อมีภัยมาว่า

“ทิตะนินา กันมนโลกทิตลา กลกมลเสติ โลกติ ละชาตเน”

บทเดียวก็ได้สารพัดทิศ วินาสันติ ให้อายุครึ่งรอบ อาตมาช่วยได้ก็แต่คาถา ถ้าอุบาสกอุบาสิกาบูชา แต่ยังไม่ร้ายเท่ายุคปลายดอก อานนท์ทุกสิ่งทุกอย่างจะมาถึงความแตกสลาย แม้ศาสนาของอาตมาเอง ก็ต้องสลายไปด้วย เป็นทางสุดของโลก ผู้บูชาพุทธศาสนาเป็นผู้รุ่งเรืองเสมอจะดับสูญก็เมื่อโลกราบเป็นหน้ากลอง เราทั้งหลายขอบูชาพระพุทธรูปศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

“ทิตา นาทะนะมะหะทะโล กะลิกะสะกะสะเสสาติ โส ตะจะ ติจะนะตะเน”

พระพุทธทำนายคำกลอน ฉบับของพระถาวร ราชไพฑูรย์ จะมีเนื้อหาและการดำเนินเรื่องไปทำนองเดียวกันกับ พระพุทธทำนายฉบับแผ่นดินจารึกในอินเดียที่แต่งเป็นร้อยแก้ว ซึ่งจะนำมาเปรียบเทียบให้เห็นในบางตอนดังนี้

พุทธทำนายบางตอนในแผ่นดินจารึกในอินเดีย

ในปีมะโรง คนจะโกงโค้งคลาน ผู้ที่อยากเห็นหรือพบท่านผู้มีบุญคือพระธรรมนิกรราชา ให้ภวานาบันรักษาศีล ให้คอยดู มะเส็งตลิ่งจะพังมหาสมุทรจะชอกช้า พระเจ้าเศรษฐีหมอง ศิกจะติดบ้านเมือง ลูกจะพลัดพ่อ พ่อก็จะพลัดลูก แม่พลัดลูก ลูกพลัดแม่ ผัวพลัดเมีย ซึ่งต่างก็จะพลัดพราก

จากกัน พูกจะเป็นหนาม ฝีป่าจะเข้าเมือง คนเมืองจะออกป่า เตือดร้อนทุกหย่อมหญ้า ใหว่าคาถา ป้องกันภัยดังนี้

“ทิสะ ทิวัจจ มังทโว โลกิกินากาละ ราหุตวทิสจะ ตมะ ตุมเมตะ”

พระพุทธทำนายฉบับของพระถาวร ราชไพฑูรย์

ปีมะโรงโฉงเฉงนักเลงโต เกิดทุกขโงใหญ่ยิ่งสิ่งอัปปริย จะลนลานคลานลุกกันคลุกคลี เพิ่มทวี ร้ายแรงทุกแห่งไป อยากพบผู้มีบุญการุณิก ชื่อธรรมิกราชาสง่าใหญ่ จงบำเพ็ญศีลทานการใด ๆ คงสมใจได้พบประสบกาย รักษาศีลสวตมन्द

พิทยา บุขรรัตน์ และชัยวุฒิ พิชะกุล (2543: 6 - 23) ได้ปริวรรตวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ เรื่อง พระเจ้าห้าองค์ ฉบับวัดเลียบ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา แต่งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2308 ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง แต่การคัดลอกต่อมาอีกหลายครั้ง ผู้ปริวรรตได้สังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการ บางท่านที่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ก่อนแล้ว ได้แก่ สุธิวงค์ พงศ์ไพบุลย์ อุดม หนูทอง และประไพ แก้วนาวิ และสรุปไว้ในบางตอนของบทนำว่า พระเจ้าห้าองค์หรืออาจจะเรียกชื่อเต็มว่า “พระพุทธเจ้าห้าพระองค์” เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาสะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่อง พระพุทธเจ้าว่า มีพระพุทธเจ้าทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งสิ้นห้าพระองค์ที่ได้ตรัสรู้มาแล้ว ได้แก่ พระกุกุสันโธ พระโคนาคม พระกัสสป พระศรีศากยมุนีโคดม และองค์ที่มาตรัสรู้ในอนาคต คือ พระศรีอาริยมตไตร และวรรณกรรมเรื่องนี้ คงได้มาจากคัมภีร์ภาษาบาลี ดังเห็นได้จากการนำคำ บาลีมาเป็นจุดนิยบท (บทบาลีเล็กน้อยที่ยกขึ้นแสดงก่อนเนื้อความ) เช่น “อุกาสะ ข้าพระพุทธเจ้า ขอถวายนมัสการ พระพุทธศักราชศาสนาสมเด็จพระพุทธเจ้าทั้งห้าพระองค์เสด็จโปรดสัตว์” และมีความนิยมแพร่หลายพอสมควร จึงมีการแต่งใหม่และคัดลอกกันต่อมาอยู่เรื่อย ๆ และเห็นว่าเรื่อง พระเจ้าห้าองค์คล้ายกับเรื่อง “กาชาวกาคาพย์” ซึ่งเนื้อเรื่องกล่าวถึง กาชาวสองตัวตัวเมียออกไปหา กินทิ้งไข่ในรัง 5 ฟอง เกิดพายุพัด ไข่ตกน้ำลอยไปมีแม่ไก่ แม่นาค แม่เต่า แม่โค และแม่ราชสีห์ ต่างก็ เก็บไปเลี้ยงไว้ตามลำดับ ภายหลังไข่แตกออกมาเป็นมนุษย์ จึงได้นำตามวงศ์ของแม่ที่นำมาเลี้ยง คือ ใบที่ 1 ซึ่งแม่ไก่เลี้ยง ชื่อ พระกุกุสันโธ ใบที่ 2 ซึ่งแม่นาคเลี้ยง ชื่อ พระโคนาคม ใบที่ 3 ซึ่งแม่เต่าเลี้ยง ชื่อ พระกัสสป ใบที่ 4 ซึ่งแม่โคเลี้ยง ชื่อ พระโคดม ใบที่ 5 ซึ่งแม่ราชสีห์เลี้ยง ชื่อ พระศรีอาริยมตไตร จะเห็นได้ว่า เรื่องพระเจ้าห้าองค์ได้รับการบอกเล่ากันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในกลุ่มพุทธบริษัท ผู้สูงอายุและไฟในธรรม การเล่าเรื่องนี้นิยมเอาเรื่อง “กาชาว” ผนวกเข้าไว้ในตอนต้น และเรื่องราวมีการเชื่อมต่อกัน พระพุทธเจ้าองค์ที่นิยมเล่าถึงกันเป็นพิเศษ คือ พระศรีอาริยมตไตร เพราะเมื่อถึงยุค นี้มนุษย์จะถึงพร้อมด้วยความอุดมสมบูรณ์ทุกประการ ไม่มีปัญหาเดือดร้อนจึงเป็นยุคที่ผู้คนไฟฝนจะ ได้ไปเกิด

เรื่องพระเจ้าห้าองค์ ฉบับวัดเลียบ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา แต่งด้วยคำประพันธ์ 4 ชนิด คือ ร่ายยาว กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบับ 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 เนื้อหาสาระเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวเนื่องกับพุทธทำนาย ทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุสงฆ์ เทวดา รวมทั้งสัปบุรุษทั้งหลาย ได้ตรัสถึงพระพุทธรูปเจ้าทั้งห้าพระองค์ คือตรัสรู้แล้ว 4 พระองค์ และพระพุทธรูปเจ้าองค์ต่อไปก็คือพระศรีอริยเมตไตร ซึ่งเป็นยุคที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีความสุข บุคคลใดกระทำความดีความงามก็จะได้ไปเกิดในยุคนี้ด้วยการชักจูงให้ผู้อ่านผู้ฟังเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา อบรมสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสงบแก่ชีวิต รวมทั้งการหลุดพ้นจากบ่วงกรรมที่จะนำชีวิตหลังความตายไปสู่สวรรค์และนิพพานในที่สุด

3.2.3 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานสถานที่

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานสถานที่ เป็นวรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำนายหรือพยากรณ์ของพระพุทธรูปเจ้าเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุไปยังดินแดนต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ถึงความเป็นเมืองพุทธการคาดการณ์เกี่ยวกับการกำเนิดของบ้านเมืองแห่งพุทธศาสนาในอนาคต การพยากรณ์ดังกล่าวเหล่านี้ถือเป็นความสามารถพิเศษของพระพุทธรูปเจ้าเกี่ยวกับการล่วงรู้เรื่องราวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในวรรณกรรมพุทธทำนาย โดยเฉพาะตำนานเกี่ยวกับศาสนสถาน มักปรากฏความเชื่อเรื่องพุทธทำนาย ในเรื่องพุทธศาสนามีอายุ 5000 ปี และเริ่มเสื่อมลง นับตั้งแต่พุทธศักราช 2500 ปีเป็นต้นมา เรียกว่ากึ่งพุทธกาล ในตำนานมูลศาสนากล่าวไว้ว่า ศาสนาของพระพุทธรูปเจ้า (พระสมณโคตม) จะมีอายุเพียง 5,000 ปี แล้วจะหายไปเกิดอันตราย 5 คือ ปรียัตติอันตราย ปฏิปัตติอันตราย ปฏิเวธอันตราย ลิงคอันตราย ธาตุอันตราย เมื่อหมดสิ้นอายุของพุทธศาสนาในยุคพระสมณโคตมแล้ว จะถึงโลกของพระศรีอริยเมตไตรยที่คนที่ได้เกิดในยุคนี้มีความสุขทุกประการ ความเชื่อเรื่องพุทธทำนาย ที่ถือว่าอายุพุทธศาสนามี 5,000 ปี ทำให้พุทธศาสนิกชนต้องสร้างสัญลักษณ์ทางศาสนา เพื่อเป็นเครื่องบูชา และเพื่อสืบทอดพุทธศาสนาให้มีอายุถึง 5,000 ปี เช่น การสร้างพระพุทธรูป การสร้างพระเจดีย์ พระธาตุ พระไตรปิฎก ธรรมต่าง ๆ ที่มีการคัดลอกเก็บเป็นคัมภีร์ทางศาสนา สิ่งเหล่านี้เปรียบเสมือนตัวแทนของพุทธศาสนาที่จะยืนยันว่าพระศาสนายังไม่สูญหายไปจากโลกมนุษย์

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มนี้จะบอกเล่าความเป็นมาของบ้านเมืองหรือศาสนสถานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปเจ้า โดยผูกเรื่องให้เชื่อมโยงกับพุทธประวัติแล้วมีพุทธพยากรณ์

ปฐม หงษ์สุวรรณ (2548: 261) กล่าวว่า การตรัสพยากรณ์ของพระพุทธรูปเจ้าในตำนานพระธาตุของคนไทย ยังบ่งชี้ว่าพระพุทธรูปเจ้าองค์ก่อนก็เคยตรัสพยากรณ์มาแล้ว อันเป็นประเพณีนิยมแห่งพระพุทธรูปเจ้าด้วย อีกทั้งชื่อบ้านนามเมืองหลายแห่งในดินแดนชนชาติไทก็เป็นชื่อที่พระพุทธรูปเจ้าตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นสิริมงคลและสร้างสิริอันชอบธรรมให้กับบ้านเมืองนั้น ในฐานะเป็นเมืองหรือชุมชนพุทธ

ศาสนา อนึ่ง การพยากรณ์แห่งพระพุทธเจ้ายังแสดงให้เห็นการแสดงเรื่อง “กฤษดาภิหาร” ซึ่งมีพลังอำนาจ เดชานุภาพยิ่งทวีคูณไปทั่วจักรวาล เรื่องราวการพยากรณ์ของพระพุทธเจ้ายังชี้ให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของเหล่านักบวชในพุทธศาสนาว่าภิกษุสงฆ์เป็นบุคคลในพุทธศาสนามีหน้าที่หลักในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนให้เป็นที่เคารพศรัทธาแก่ฝูงชนทั้งหลาย และเป็นผู้เปิดเผยให้ประชาชนได้เห็นพระบรมสารีริกธาตุและรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นตัวแทนแห่งสัจธรรมในศาสนาเช่นกัน นอกจากนี้ พระพุทธองค์ได้ทรงพยากรณ์เกี่ยวกับการนับถือพระพุทธเจ้าว่า ถ้าผู้ใดเชื่อและศรัทธาในพระพุทธองค์แล้วก็จะสามารถบันดาลให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขหรือหายจากโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ได้ด้วยอำนาจแห่งพุทธองค์

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานสถานที่จำนวน 14 เรื่อง ได้แก่ ตำนานวัด/ตำนานเมือง ตำนานพระธาตุ ตำนานพระบาท ดังรายละเอียดปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตาราง 9 ตารางแสดงรายชื่อวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานสถานที่

ลำดับ	วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มสถานที่
ตำนานวัด/ตำนานเมือง/ตำนานพระธาตุ/ตำนานพระบาท	
1	ตำนานพระเจ้าเลียบโลก
2	พระเจ้าเลียบโลก
3	ตำนานระแวก
4	ตำนานพระธาตุลำปางหลวง
5	อูร์จธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม)
6	ตำนานเกสา 5 เส้น พระบาทเจ้ารั้งรั้ง
7	ตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า
8	ตำนานพระธาตุเสด็จ
9	ตำนานพระธาตุปางม่วง
10	ตำนานเมืองลคร
11	ตำนานม่อนพญาแช่
12	ตำนานวัดกู่คำ เมืองนครลำปาง
13	ตำนานเมืองเถิน
14	ตำนานม่อนทรายเมืองงาว

จากการศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย ผู้วิจัยพบข้อสังเกตว่า วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ส่วนใหญ่มีเนื้อหาพร้อมกับวรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลางอย่างชัดเจน เนื่องจากภาคใต้มีความใกล้ชิดกับราชธานี และมีการสืบทอดวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด และเมื่อเทียบกับภาคเหนือและภาคอีสาน วัฒนธรรมการเขียน และวรรณกรรม ภาคใต้จะได้รับอิทธิพลจากภาคกลางมากกว่าภาคอื่น และนอกจากนี้ยังไม่พบว่าภาคใต้มีอักษรและฉันทลักษณ์ท้องถิ่นเหมือนภาคเหนือและภาคอีสาน มีแต่ได้รับอิทธิพลของภาคกลาง สอดคล้องกับแนวคิดของ อุดม หนูทอง (2551) กล่าวว่า วรรณกรรมภาคใต้มีเนื้อหาพ้องกับวรรณกรรมภาคกลาง การถ่ายโอนวัฒนธรรมภาคกลาง และภาคใต้มีมาตั้งแต่สมัยทวารวดีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัตนโกสินทร์มีความเข้มข้นมากขึ้น เนื่องจากกวีภาคใต้หลายคนได้มาศึกษาในกรุงเทพฯ แล้วกลับไปแต่งวรรณกรรมภาคใต้ นอกจากนี้ กวีในภาคกลางมีชื่อเสียงเลื่องลือไปถึงภาคใต้ เช่น สุนทรภู่ ยังมีการพิมพ์เกิดขึ้น วรรณกรรมจากภาคกลางแพร่ไปสู่ภาคใต้ได้สะดวกมากขึ้น ทำให้วรรณกรรมจากภาคกลางแพร่หลายเข้าสู่สังคมชาวใต้จำนวนมาก ความสัมพันธ์ระหว่างภาคใต้กับภาคกลางที่มียาวนานเช่นนี้ ส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

3.3 ลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนาย

ลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย สามารถสรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

3.3.1 ลักษณะเด่นด้านรูปแบบ

ก) ด้านคำประพันธ์ คำประพันธ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย มีลักษณะการใช้ตามแบบแผนของฉันทลักษณ์ตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ 1) รูปแบบคำประพันธ์ประเภทโคลง (กะโลง, ครรโลง) ของภาคเหนือ เช่น โคลงห้าพันพระวัสสา 2) รูปแบบคำประพันธ์ประเภทคร่าว เช่น คร่าวรำคำสอนเจ้าราช คร่าวพุทธทำนายล้านนา 3) รูปแบบคำประพันธ์ประเภทร้อย เช่น คำฝืน 16 ข้อ 4) รูปแบบคำประพันธ์ประเภทกาพย์ เช่น กาพย์พระมนี 5) รูปแบบคำประพันธ์ประเภทกลอนอ่าน (โคลงสาร) เช่น คำกลอนพุทธทำนาย 6) รูปแบบคำประพันธ์ประเภทกลอน เช่น กลอนทำนายฝันพระยาปัตถเวณ 7) รูปแบบคำประพันธ์ประเภทลิลิต เช่น ลิลิตโสฬสนิมิต 8) รูปแบบคำประพันธ์ประเภทฉันทน์ เช่น มหาสุบินคำฉันทน์

ข) ด้านการใช้ภาษาท้องถิ่น ลักษณะเด่นในวรรณกรรมพุทธทำนาย คือ การใช้คำจะใช้คำง่าย ๆ ที่เป็นภาษาแบบชาวบ้านทั่วไป ช่วยในการสื่อความหมายได้ดี มีการแต่งด้วยภาษาอีสาน ภาษาล้านนา ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่น มีสำนวนเปรียบอย่างเห็นได้ชัดและเข้าใจแจ่มแจ้ง ถือเป็นคุณค่าอย่างหนึ่งของวรรณกรรม นอกจากนี้ ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่องลิลิตโสฬสนิมิต ซึ่งเป็นลิลิตสุภาพ ประกอบด้วยร้อยสุภาพ โคลงสองสุภาพ โคลงสามสุภาพ และโคลงสี่สุภาพ เป็นวรรณกรรมแบบจารีตนิยม กล่าวคือ ยึดรูปแบบและขนบนิยมในการแต่งตามลิลิตที่มีมาแต่โบราณ วรรณกรรม

เรื่องนี้จึงนับเป็นการสร้างคตินิยมการประพันธ์วรรณกรรมลิลิตในวงวรรณกรรมภาคใต้ และยังแสดงให้เห็นถึงผู้แต่งว่ามีความรู้แตกฉานด้านภาษา ทั้งภาษาบาลี สันสกฤต เขมร และคำโบราณ ด้วยการใช้นิพนธ์คำดังกล่าวอย่างหลากหลายและสร้างรูปศัพท์ใหม่ แม้จะยากต่อการเข้าใจ แต่การใช้ภาษาลักษณะนี้นอกจากทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้เป็นคลังของภาษา ทำให้เข้าใจถ้อยคำภาษามากยิ่งขึ้น

3.3.2 ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา

ก) เนื้อหาเกี่ยวกับการทำนายเหตุการณ์ในอนาคต วรรณกรรมพุทธทำนายมีลักษณะเด่นด้านแนวคิดเกี่ยวกับการทำนายเหตุการณ์ในอนาคต แนวคิดเรื่องการทำนายเหตุการณ์ในอนาคต เป็นแนวคิดพื้นฐานของมนุษยชาติ จะพบว่าคำทำนายเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอนาคตปรากฏอยู่ในความเชื่อของคนในสังคมไทย ซึ่งมีความเชื่อเรื่องการอวสานของมนุษย์ว่าเป็นเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นจริงหลังจากศีลธรรมและความดีต่าง ๆ เสื่อมลง ความเสื่อมที่เกิดขึ้นเป็นเพราะมนุษย์มีกิเลส ตัณหา มีความหลงผิด ละเลยการทำความดี วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยแม้ว่าจะมีความแตกต่างด้านเหตุการณ์หรือรายละเอียด แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ เป็นการทำนายที่เชื่อกันว่าออกมาจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า

ข) เนื้อหาเกี่ยวกับการสั่งสอน วรรณกรรมประเภทคำสอน เป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้นเพื่อแนะนำ สั่งสอนให้ผู้อ่านนำไปประพฤติปฏิบัติ ลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนายของแต่ละภูมิภาคที่มีร่วมกัน คือ เน้นการสอนคนในสังคมไทยทุกระดับชนชั้นปกครอง ตั้งแต่กษัตริย์ ข้าราชการ ตุลาการ พระสงฆ์ สถาบันครอบครัว เนื่องจากวรรณกรรมพุทธทำนาย เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เนื้อหาของวรรณกรรมจึงแสดงถึงบทบาทหน้าที่ในฐานะเป็นวรรณกรรมคำสอน ให้คติและปลูกฝังความศรัทธาในศาสนามากกว่าบทบาทด้านอื่น ๆ วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าในด้านการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม ควบคุมความประพฤติของคนทั้งทางกาย วาจา และใจ เพราะเมื่อความประพฤติของมนุษย์ต่ำ มนุษย์ไม่อยู่ในศีลธรรม เกิดความเลวร้ายในสังคม เกิดกบฏกบฏ ทำให้มนุษย์เกิดความหวาดกลัว เร่งสะสมความดี ละเว้นการทำความชั่ว หรือสิ่งที่จะทำให้เกิดกบฏ โดยการทำบุญ รักษาศีล ฟังธรรม และตั้งมั่นอยู่ในความไม่ประมาท นอกจากนี้ ยังช่วยเตือนสติไม่ให้ประมาท ให้ยึดมั่นในศีลธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการสร้างเป้าหมายในชีวิตแก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งถือเป็นแนวปฏิบัติที่ดั่งงามทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ที่ควรถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ปฏิบัติไม่ให้เป็นตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนายยังชี้ให้เห็นถึงสังขารของชีวิต ซึ่งเป็นคำสอนที่เกี่ยวกับสภาวะของสิ่งทั้งหลายหรือธรรมชาติและความเป็นไปโดยธรรมดาของสิ่งทั้งหลายหรือกฎธรรมชาติ ซึ่งสังขารของชีวิต เป็นความเข้าใจในสังขารที่ว่าด้วยความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสรรพสิ่งทั้งหลาย วรรณกรรมพุทธทำนายมี ความสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธศาสนาว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นสิ่งไม่เที่ยง ซึ่งตรงกับหลักพุทธธรรม คือ ไตรลักษณ์ (ทิสัญญ์ โคตรสุโพธิ์ และปริชา บุญศรีตัน, 2543: 110 - 117) เป็นลักษณะหรือข้อกำหนด 3 อย่าง คือ อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยง, ทุกขัง คือ ความทุกข์, อนัตตา คือ ความไม่มีตัวตนที่แท้จริง สอดคล้องกับวรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้เรื่อง “เกี่ยวกับทำนายปถเวหนท์” ที่พุทธทาสภิกขุกล่าวไว้ตอนท้ายว่า “เจตนาเดิมของท่านผู้แต่งเรื่องนี้เป็นไปในทางให้คนรู้ล่วงหน้าถึงความไม่เที่ยงแท้ (อนิจจัง) ของโลกมากกว่าที่เชื่อว่าเป็นเช่นนี้ไปทุกตัวอักษร แม้ว่าเรื่องที่กล่าวนั้น ในบัดนี้รับรองเป็นเรื่องจริงกันอยู่มากก็ตาม โลกนี้เอาแน่เอาอนกะมันได้ที่ไหน เมื่อมันอาจเปลี่ยนกลับไปกลับมา หน้ามือเป็นหลังมืออยู่เช่นนี้...” (คำนำ นวลสนอง, อร่ามรัศมี ดวงชนะ, วรเวช ว่องศิริ, 2556: 72)

ในวรรณกรรมพุทธทำนายอีสาน ที่ปรากฏในตอนท้ายของหนังสือลีปสุญ ตอนที่เรียกว่า “บั้นพยากรณ์” หรือ กาละนับมือส่วย เป็นวรรณกรรมที่คล้ายกับการพยากรณ์สถานการณ์ของโลกที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมีเนื้อหาคล้ายคลึงกับเรื่องพุทธทำนายของพระพุทธเจ้า ที่ได้ทำนายความฝัน 16 ข้อของพระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งเนื้อหาอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่มีความมุ่งหมายเดียวกัน คือ การพยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคตว่าคนจะปราศจากศีลธรรม เปื่อหนายที่จะปฏิบัติหน้าที่ตนเอง สังคมมีความวุ่นวาย ขาดความสงบสุข หลักคำสอนเรื่องการพยากรณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือสภาพการณ์ของสังคมในอนาคตนับว่ามีความใกล้เคียงกับสถานการณ์ปัจจุบันอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเด็กวัยรุ่นที่นิยมซิงสุกก่อนห้าม ปัญหาทางเพศในหมู่เยาวชน ปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยทางการเมือง ปัญหาความแตกแยกทางความคิดในสังคม การใส่ร้ายป้ายสีกันด้วยสื่อสารสนเทศ ซึ่งนับเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าพระพุทธองค์รู้เหตุการณ์ในอนาคตได้อย่างไร ในวรรณกรรมคำสอนเรื่องดังกล่าวข้างต้น เป็นการนำเสนอพุทธทำนายที่เป็นคำสอนที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกที่แสดงถึงสภาพการณ์ของโลกที่เปลี่ยนไปในทางที่แยกลงหลังพระพุทธศาสนามีอายุ 2500 ปี

ค) เนื้อหาเกี่ยวกับการสะท้อนสภาพสังคม วรรณกรรมมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคม เป็นเอกลักษณ์ที่งดงาม วรรณกรรมพุทธทำนายจัดเป็นงานวรรณกรรมชิ้นหนึ่งของสังคมไทย ลักษณะเด่นชัดประการหนึ่งที่เราสามารถพบได้ในตัวของวรรณกรรม คือ ภาพสะท้อนทางสังคมในลักษณะที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ เจตนา นาควัชระ (2542: 13 - 17) ได้เสนอว่า วรรณกรรมเป็นสิ่งผูกพันกับสังคม และเป็นสมบัติร่วมของทุกยุคทุกสมัยทุกถิ่น การศึกษาวรรณกรรมจึงต้องควบคู่กับสังคม ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของวรรณกรรม ผู้ประพันธ์ได้แสดงความคิด ปรัชญา

ตลอดจนความจริงในสังคมด้วยความสนใจและความรับผิดชอบ วรรณกรรมจึงมีอิทธิพลต่อสังคม รวมทั้งพลังในสังคมมนุษย์ด้วย

สิทธา พิณีภูวตล และนิตยา กาญจนวรรณ (2520: 48 - 49) กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นผลงานของมนุษย์ ดังนั้นจึงเป็นที่เก็บรวบรวมความคิด ความเป็นอยู่ และลักษณะสภาพต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไว้ด้วยกัน วรรณกรรมจึงกลายเป็นหนังสือที่สามารถสะท้อนสภาพสังคมได้สังคมของผู้แต่งหนังสือมีธรรมชาติเช่นไรวรรณกรรมก็มีธรรมชาติเช่นนั้น สังคมนั้นเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการไปตามเหตุการณ์อย่างไร วรรณกรรมก็กล่าวถึงเหตุการณ์อย่างนั้น เช่น เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ มีผลทำให้มนุษย์ในแต่ละสังคมประพฤติปฏิบัติตนต่าง ๆ กัน หรือบางครั้งก็ออกมาในรูปเดียวกัน บางครั้งก็ขัดแย้งกัน บางครั้งก็กลมกลืนกันผู้แต่งหนังสือที่ช่างสังเกตก็จะเลือกหาเหตุการณ์เรื่องราวจากความเป็นไปในสังคมมาผูกเป็นเรื่องขึ้น โดยตั้งจุดประสงค์ไว้ต่าง ๆ กัน บางคนผูกเรื่องขึ้นเพื่อรายงานเหตุการณ์แต่เพียงอย่างเดียว บางคนก็ชี้ให้เห็นลักษณะที่ขัดแย้งต่าง ๆ เพื่อเตือนสติคนในสังคม

อนึ่ง ตรีศิลป์ บุญขจร (2547: 6 - 10) กล่าวว่า วรรณกรรมย่อมสัมพันธ์กับสังคม วรรณกรรม สะท้อนประสบการณ์ชีวิตในยุคสมัยไม่ว่าจะจงใจสะท้อนสังคมหรือไม่ก็ตาม นักวิจารณ์บางคนจึงกล่าวว่า วรรณกรรมเป็นคั่นฉ่องแห่งยุคสมัย เนื่องจากเป็นภาพถ่ายชีวิตของยุคสมัยนั่นเอง

วรรณกรรมพุทธทำนาย ได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมในการเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เมื่อสังคมไทยความเชื่อต่อพระพุทธร่วมกัน วรรณกรรมจึงเป็นผลผลิตส่วนหนึ่งของสังคมเมื่อสร้างขึ้นแล้วจึงต้องมีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคม

ง) เนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนา แนวคิดหลักของวรรณกรรมพุทธทำนาย ก็เป็นแนวคิดตามวิถีพุทธที่เชื่อเรื่อง “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” การปลูกฝังให้คนในสังคมมีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมชาติก่อนทำกรรมดี หรือช่วยอย่างไร ชาตินี้ก็จะได้รับผลอย่างนั้น โดยผู้แต่งได้สอดแทรกคำสอนต่าง ๆ เข้ามาด้วย นอกจากนี้ ยังสะท้อนความคิด ความเชื่อในพระพุทธร่วมกัน กล่าวคือ วรรณกรรมพุทธทำนายสะท้อนความเชื่อเรื่องกึ่งพุทธกาล (2500) เมื่อพุทธศาสนาล่วงมาถึง 2500 ปี จะเกิดภัยต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งหากทำความดี รักษาศีล ฟังธรรม ก็จะช่วยรอดพ้นจากภัยต่าง ๆ และจะได้พบพระศรีอาริยมตไตรย

วรรณกรรมพุทธทำนาย แม้เป็นเรื่องราวที่พระพุทธร่วมกันทำนายไว้เมื่อประมาณสองพันกว่าปีมาแล้วก็ตาม แต่ดูเหมือนว่ากำลังจะเกิดเป็นจริงขึ้นแล้วในสังคมยุคปัจจุบันนี้ ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลทำให้ธรรมชาติเกิดวิปริต ผิดปกติอุบัติเหตุเภทภัยเกิดแก่มนุษย์ โดยเฉพาะเศรษฐกิจ สังคมระส่ำระสาย ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปด้วย แม้ผู้บริหารประเทศชาติบ้านเมืองก็มุ่งพัฒนาในด้านวัตถุเทคโนโลยีความทันสมัย

โดยไม่คำนึงถึงพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่กำลังขาดแคลนในสังคมมนุษย์ในสมัยนี้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีมนุษย์ทุกคนต้องมีจิตสำนึกที่ดีเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเพราะ คุณธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญในอันที่จะทำให้สังคมมนุษย์อยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข

สรุปท้ายบท

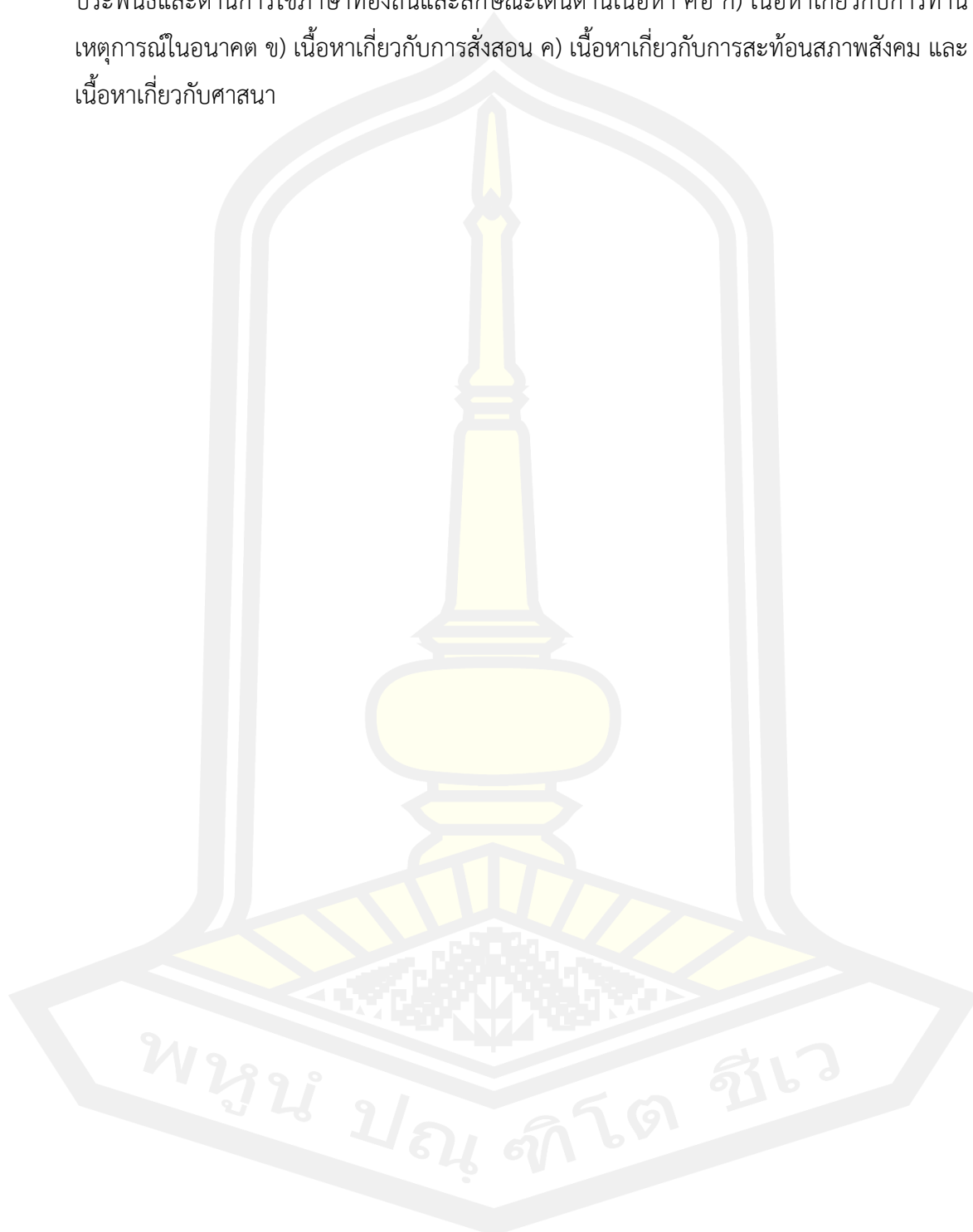
การศึกษาในเรื่องรูปแบบ เนื้อหา และลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนาย ทำให้ทราบว่า การสร้างองค์ประกอบต่าง ๆ สัมพันธ์กับคนและบริบททางสังคม รูปแบบของวรรณกรรมพุทธทำนาย ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธทำนาย มีการแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว และร้อยกรอง กล่าวคือ

คำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว มีจำนวนทั้งสิ้น 38 เรื่อง แบ่งตามภูมิภาคได้ดังต่อไปนี้ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ จำนวน 24 เรื่อง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน จำนวน 10 เรื่อง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง จำนวน 2 เรื่อง และวรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ จำนวน 2 เรื่อง

คำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง จำนวน 35 เรื่อง แบ่งตามลักษณะของฉันทลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแต่ละภูมิภาคมีอิสระในการใช้รูปแบบที่แตกต่างกัน ตามความนิยมของแต่ละภูมิภาค สามารถพิจารณาแบ่งวรรณกรรมตามขอบเขตทางวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ กล่าวคือ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทโคลง (กะโลง) คร่าว และร่าย รวมทั้งสิ้น จำนวน 7 เรื่อง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทโคลงสาร หรือ กลอนอ่าน กาพย์ และร่าย รวมทั้งสิ้น จำนวน 7 เรื่อง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง จำนวน 10 เรื่อง แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอนทั้งหมด วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภท ลิลิต ฉันท์ กาพย์ กลอน และร่าย รวมทั้งสิ้น จำนวน 11 เรื่อง

เนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนาย จากการศึกษาทำให้เห็นว่าเนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนายส่วนใหญ่ นำเนื้อหาจากพระไตรปิฎก โดยวรรณกรรมบางฉบับบอกที่มาไว้ อย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกันก็มีบางฉบับเห็นชัดจากเนื้อหาของเรื่องที่มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน และบางเรื่องมีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธทำนายแทรกอยู่ในวรรณกรรมท้องถิ่นอื่น ๆ เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อเรื่องอย่างละเอียดแล้วพบว่า ลักษณะเด่นของเนื้อหาในวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย สามารถแบ่งได้ เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบิน จำนวนทั้งสิ้น 27 เรื่อง กลุ่มที่ 2 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มคำพยากรณ์ จำนวนทั้งสิ้น 32 เรื่อง และกลุ่มที่ 3 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานสถานที่ จำนวนทั้งสิ้น 14 เรื่อง

ลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนาย ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะเด่นด้านรูปแบบ คือ ด้านคำ ประพันธ์และด้านการใช้ภาษาท้องถิ่นและลักษณะเด่นด้านเนื้อหา คือ ก) เนื้อหาเกี่ยวกับการทำนาย เหตุการณ์ในอนาคต ข) เนื้อหาเกี่ยวกับการสั่งสอน ค) เนื้อหาเกี่ยวกับการสะท้อนสภาพสังคม และ ง) เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา

บทที่ 4

การสร้างสรรคัวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย

การศึกษาการสร้างสรรคัวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการสร้างสรรคั คือ การสร้างสรรคัตัวบทวรรณกรรมพุทธทำนายสำนวนต่าง ๆ ที่พบในสังคมไทย โดยวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยกับอรรถกถาชาดก มหาสุบินชาดก ที่เป็นต้นเรื่อง โดยพิจารณาการสร้างสรรคัจากองค์ประกอบของวรรณกรรม ในประเด็นนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย โดยจำแนกตามลักษณะของการสร้างสรรคั คือ

- 4.1 การสร้างสรรคัด้านรูปแบบและเนื้อหา
- 4.2 การสร้างสรรคัด้านแนวคิด
- 4.3 การสร้างสรรคัด้านตัวละคร
- 4.4 การสร้างสรรคัด้านฉาก/สถานที่
- 4.5 การสร้างสรรคัด้านการใช้ภาษาและวรรณศิลป์

4.1 การสร้างสรรคัด้านรูปแบบและเนื้อหา

รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย นี้จะกล่าวถึงลักษณะการดำเนินเรื่องของวรรณกรรมตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง ทั้งนี้ถือเป็นวิธีการที่ผู้แต่งหรือผู้สร้างสรรคัวรรณกรรมได้ดำเนินตามขนบหรือจารีตในการแต่งวรรณกรรมหรืองานประพันธ์ที่ใช้ร่วมกัน จึงถือเป็นแบบแผนที่ยอมรับและทำตามกันโดยทั่วไป ดังนี้

4.1.1 ส่วนนำ

เมื่อพิจารณาตัวบทของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย จะพบข้อความเริ่มเรื่องอันเป็นส่วนนำของวรรณกรรมก่อนเข้าสู่ตัวเรื่องหลักของวรรณกรรมพุทธทำนายองค์ประกอบของวรรณกรรมส่วนนี้สามารถแยกย่อยออกได้อีกหลายส่วน ประกอบด้วย

ก) บทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์ พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2552: 296) ใช้คำว่า ประณามบท หรือ ปณามบท หมายถึง บทที่อยู่ต้นเรื่องที่แต่ง มีเนื้อความแสดงความเคารพบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บุคคลที่ควรแก่การเคารพบูชา เช่น พระมหากษัตริย์ พระภิกษุสงฆ์ บิดามารดา ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ บางทีก็มีความกล่าวเกริ่นถึงเรื่องที่แต่งบทดังกล่าวนี้ เรียกกันโดยทั่วไปว่า “บทไหว้”

บทประณามพจน์ เป็นส่วนที่ผู้แต่งใช้ในการกล่าวเปิดเรื่อง หรือเป็นการเริ่มต้นก่อนที่จะนำเข้าสู่เนื้อเรื่อง ประณามพจน์ หมายถึง การน้อมไหว้ เป็นลักษณะจารีตอย่างหนึ่งในวรรณกรรม เป็นบทสรรเสริญที่สูงค่า เช่น การไหว้พระรัตนตรัย บิดา มารดา ครู อาจารย์ รวมไปถึงการสรรเสริญความยิ่งใหญ่ของเทพเจ้า ความยิ่งใหญ่ของแผ่นดิน ความยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ ซึ่งอาจจะจัดเป็นการไหว้ครูหรือบทนำของวรรณกรรมร้อยกรองบางประเภท ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเอมอร์ ซิตตะโสภณ (2539: 32) กล่าวว่า สามารถแบ่งเนื้อความในวรรณกรรมร้อยกรองออกเป็นสองนัย นัยแรก คือ บทนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ บทไหว้หรือสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้าของทั้ง 3 พระองค์ คือ พระนารายณ์ พระอิศวร พระพรหม หรือบทไหว้สรรเสริญพระรัตนตรัย นัยที่สอง คือ บทสดุดีหรือยอพระเกียรติ หรือสรรเสริญคุณแผ่นดินที่เกิด อนึ่ง นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2527: 30) กล่าวว่า การให้ความสำคัญแก่คำประณามพจน์ อันเป็นจารีตที่ยึดถือกันมาอย่างเคร่งครัดที่จะต้องเริ่มงานศักดิ์สิทธิ์ด้วยการกล่าวบูชาพระเจ้าเสียก่อน

นอกจากนี้ บทเกริ่นนำ หรือบทประณามพจน์ เป็นคำประพันธ์ที่มักปรากฏอยู่ในตอนต้นของการเขียนวรรณกรรมทั่วไป ซึ่งถือเป็นส่วนที่มีความสำคัญของวรรณกรรม เป็นการแสดงความเคารพบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย พบว่า บทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์ในวรรณกรรมพุทธทำนายแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

- 1) บทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์ภาษาบาลี
- 2) บทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์เป็นการแสดงความเคารพบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบุคคลที่กวีเคารพบูชา
- 3) บทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์เป็นการบรรยายเพื่อนำเข้าสู่คำทำนาย

1) บทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์ภาษาบาลี บทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์ภาษาบาลีในวรรณกรรมพุทธทำนาย เป็นการเขียนที่ผู้แต่งแต่งขึ้นเพื่อสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ การนำภาษาบาลีมาใช้ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เพื่อยืนยันความศักดิ์สิทธิ์ในฐานะวรรณกรรมเกี่ยวเนื่องในพระพุทธศาสนา ผู้แต่งนิยมนำภาษาบาลีมาแต่งเป็นบทประณามพจน์ขึ้นต้นเรื่อง จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย เช่น วรรณกรรมพุทธทำนายเรื่อง สังฆมณฑล การเริ่มของสังฆมณฑล เป็นการ “ประณามพจน์” คือ ไหว้ครู คือ การไหว้พระพุทธเจ้า ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมดังนี้

“...นโม ตัสสัสตถุ เอวัมเม สุตตัง เอกัง สมะยะยัง ภาคะวา สาวัตถิยัง วิหะรันติ เซ
ตะวันเน อนา (ละ) ปิณทิกัสสะ อารามเม...”

(สังฆมณฑล ฉบับวัดศรีจันทร์)

พุทธทำนายจากพระโศภฐ์ ขึ้นต้นว่า

“...นโม ตัสสัตถุ
 นโม ตัสสะ ภาคะวะโต
 อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ...”

(พุทธทำนายจากพระโศภฐ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี)

บพแรก
 คร่ำครวญคำสอนเจ้าราช ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ปถมะ วรรคาคา” แปลว่า คาถาที่ประเสริฐ

ตำนานอุรังคธาตุ (พระธาตุพนม) ขึ้นต้นด้วยคำว่า “นโม พุทธาย” หมายถึง ขอนอบน้อม
 แต่พระพุทธเจ้า ดั่งข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...นโม พุทธาย จักกล่าวยังอุรังคธาตุนิทาน ปาทลักษณะนิทาน ศาสนานครนิทาน
 อันพระอรหันต์ทั้ง 5 องค์แปลไว้ให้แจ้งแก่นักปราชญ์เจ้าทั้งหลาย นิทานอันนี้พระพุทธเจ้า
 ทรงทำนายปลายเมื่อหาก¹ บุคคลผู้มีปัญญาจึงค่อยพิจารณาอุธิบายให้แจ้งเทอญ...”

(อุรังคธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม) ฉบับกรมศิลปากร)

คัมภีร์อานิสงส์หมากน้ำเต้าจมน้ำหมากหินฟู มีการเกริ่นนำด้วยการตั้งบทสรรเสริญ
 พระพุทธคุณเป็นภาษาบาลี แล้วบอกเล่าว่าเมื่อพระพุทธองค์ยังดำรงพระชนม์ชีพอยู่ได้เทศนาแก่คน
 และเทวดาทั้งหลายว่า

“...นโม ตสฺสสตฺถุฯ เหว่ ภคควา อเนคก หินเย หิมธฺรฺสฺสเรน อายสฺสมา อานันทสฺส
 อเนกคณฺณสมฺมาคตฺตกเถลิสฺสุตฺตปฺริโยเนพฺพชฺนาเรวตฺตานธฺมมภิสฺเมยฺยอโหสิ ตูรา สฺปฺริสฺสะ
 ทั้งหลาย อันว่าพระพุทธเจ้าแห่งเราเมื่อยังธอรمانอยู่สำราญในป่าเขตวันนอารามวันนั้นคื
 เทสฺนา ชฺราสฺสูตฺตํ อันนี้ อันปรากฏด้วยคุณวิเสสอันปราเลฎฺฎมากนักหาที่จัก เทียมบได้ ด้วย
 เสียงอันม่วนเพราะมากนัก แก่มหาเถรตนมีอายุอันครพอยำมากนักแล ในเมื่อธัมมเทสฺนาอัน
 ชื่อว่าชฺราสฺสูตฺตํอันนี้แห่งพระพุทธเจ้าตั้งอัน ส่วนว่าคนและเทวดา ทั้งหลายอันมากนักคืได้เถึง
 โสตาปฎิผละคมีในที่ชุมนุมกันวันนั้นแลแล้ว มหฺวาอานันทเถรเจ้าคมีใจชมชื่นยินดีเชิงธัมมเทส

¹ ทำนายจากปลายไปหาต้น

นาอันชื่อว่าชราสุตต์นั้นแลเทวดาแลอินทร์พรหมทั้ง มวลคืมากล่าวลักเส้นยกยอบุญสมพารอัน ไตตรัสรู้ยังธัมมเทศนาแห่งพระพุทธเจ้าหันแล...”

(คัมภีร์อานิสงส์หมากน้ำเต้าจมหามากหินฟู ฉบับวัดดอกแดง)

ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล มีการเกริ่นนำด้วยการตั้งบทสรรเสริญ พระพุทธคุณเป็นภาษาบาลี แล้วบอกเล่าว่าเมื่อพระพุทธองค์ยังดำรงพระชนม์ชีพอยู่ในเขตวนาราม มหาสุบิน 16 ประการเป็นเหตุให้เกิดพระธรรมเทศนาว่า

“...โม ตสสตถุฯ อุตฺตมรํกฺขา คาวิตฺติ โยติ อิทํ สตถา เขตวนนํ วิหรนฺเต โสฬส มหา สุบินอารพฺภ กเถลลิตฺถ สตถา สพฺพญญฺ พระพุทฺธเจ้าตนเปนครูแก่คนแลเทวดาทั้งหลาย เมื่อ ยังธอรมานทื่อแล้วอิริยาบถะ 4 ประการ ในเขตวันนอารามฉะเพราะเชิงมหาสุบิน นิमित ฝันใหญ่ 16 ประการทื่อเปนเหตุเปนอารมณั้แกธัมมเทศนาแห่งตน แล้วคืบัตติเทศนา ยัง ชาตกอันอาจารย์เจ้า กฎหมายอาทิกลยาม*คาถาบาทต้นว่า อุตฺตมรํกฺขาคาวิตฺติโย ตั้งนี้ แล อุปตฺตนิทานแห่งสัพฺพญฺญพระพุทธเจ้าจักได้เทศนายังชาตกอันนี้ นักปราชญ์เจ้า ทั้งหลายเพิงรู้ด้วยวิสิขนาไฟพายหนานี้เทื่อะ...”

(ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล ฉบับวัดหมื่นล้าน)

ตำนาน 5000 พระวัสสา ขึ้นต้นด้วยบทประณามพจน์ ด้วยภาษาบาลี ความว่า

“...มหมงฺคล พุทฺธานุสสาสนา ปนสัตฺต สหสฺส ปญฺจ สาสนา นมามิทํ ฯ...”

โคลง 5 พันพระวัสสา ฉบับวัดเมืองสิง ขึ้นต้นด้วยคำว่า

“...เอวํ วาเรถฯ ทินิจักจาดัวย 5000 พระวัสสาก่อนแล...”

ตำนานพระธาตุลำปางหลวง กล่าวขึ้นต้นด้วยภาษาบาลี ด้วยข้อความดังต่อไปนี้

“...ยาปาตุญฺคา อตุลานุภาวา จิริปติฏฺฐา ลมพปปุเร เทเวน คุตฺตา อุตฺตรา ภิชเยยา นมามิ Һันตํ วรชินธาตุ กุมารกสฺปนลา ตธาตุโย เจตียมมหาเถโร กนธาตุ ฐเปฎฺฐิ มหาถาเน เจ ตีย ปุชิตา นรเทเวทิจิ อหํ วนทามิ ธาตุโย...”

(ตำนานพระธาตุลำปางหลวง ฉบับวัดพระสิงห์)

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย สังเกตได้ว่าบทประณามพจน์ภาษาบาลีนั้นมีปรากฏอยู่ 2 รูปแบบด้วยกัน กล่าวคือ มีลักษณะเป็นแบบย่อ และมีลักษณะแบบเต็มรูป โดยทั้งสองรูปแบบนี้มีการเขียนด้วยภาษาบาลี คือ

รูปแบบแรก บทประณามพจน์แบบย่อ ลักษณะเป็นบทสรรเสริญพระพุทธคุณแบบย่อ คือ นโม ตสฺส ตฺถ มาจากคำว่า นโม+ตสฺส+อตฺถ เป็นรูปแบบที่พบมากที่สุดในวรรณกรรมพุทธทำนาย โดยมีความหมายว่า ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น (สิงห์คำ รักษาป่า, พระมหา, 2543: 133)

รูปแบบที่สอง บทประณามพจน์แบบเต็มรูป คือ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมา สมพุทธสฺส โดยมีความหมายว่า ขอความนอบน้อมจงมีแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ผู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า (สิงห์คำ รักษาป่า, พระมหา, 2543: 134)

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเริ่มต้นด้วยคาถาภาษาบาลี แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของวรรณกรรมพุทธศาสนา หรือเพื่อเป็นการยืนยันความศักดิ์สิทธิ์ในฐานะที่เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

2) บทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์เป็นการแสดงความเคารพบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบุคคลที่กวีเคารพบูชา ได้แก่ พระรัตนตรัย พระมหากษัตริย์ บิดามารดา ครูอุปัชฌาย์ และผู้มีพระคุณ เช่น

“...บัดนี้ ข้าจักยอมมือไหว้วันทาภักมกราบ คุณพระยกไล่เกล้ากวมไว้ว่างเคียร
สรรพคุณเฟื่องฟุ้ง กระเด็นไปทุกแห่ง เสรินสูงเห็นแจ่มแจ้งระรังเหลื่อมส่องใส ข้าขอยอแยง
ไว้วันทาทุลขม่อมเดชะที่ข้า ขาบน้อมนำชีส่องญาณแต่ก่อน เชิญทั้งคุณบิดามารดาพร้อม
อุปัชฌาอาจารย์ลาวด ผู้เพิ่นสอนสั่งให้ เสรินฮู้ฮู้อัน เชิญทั้งบรรดาท้าวอินทร์พรหมยมราช
กั๊งทั้งคุณชาติเชื้อสรวงเสื่อสู่แดน เชิญทั้งคุณแถมเฒ่าเทวดาจตุโลก ขอให้หลังหล้าเยี่ยมยาม
ข้าแต่กอลอนแต่ก่อน ถ้าตอนใดขัดกันมันบ่ครอง ขอให้มาช่วยป้อแปลงให้เลื่อนไหลแต่
ก่อน บัดนี้ข้าจักไชเขียนแต่มีตราสารสอนโลกเรื่องพุทธทำนายกาลนบมี้อส้วยพื้นเมืองกล่าว
ไว้ให้หลานหล่อนอ่านฟังก่อนแล้ว...”

(หนังสือพุทธทำนาย กาลนบมี้อส้วย ฉบับ พระศิลาหินทราย)

ใน พระเจ้าเลียบโลก ฉบับพระอริยานุวัตร เขมจารี เกริ่นนำด้วยบทไหว้พระพุทธ
พระธรรม พระสงฆ์ ความว่า

“อริยา	สวัสดีน้อม	ในคุณพุทธบาท
คุณพระ	ธรรมขาบไหว้	เหนือพื้นหว่างเคียร
คุณพระ	สังฆเจ้า	สอนสั่งโลกีย์
ขออัญชูลี	ไตรรัตน์	พระยอดคุณถวายน้อม”

(พระเจ้าเลียบโลก ฉบับพระอริยานุวัตร เขมจารี)

พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับ ส.ธรรมภักดี เกริ่นนำด้วยบทไหว้พระพุทธเจ้า
พระรัตนตรัย ความว่า

“บัดนี้ ข้าจักวันทาไหว้องค์พุทธโศผู้ประเสริฐ คุณพระรัตนตรัย ยกใส่เกล้าถวายไว้
หว่างเคียร สรรพคุณเพื่อนฝูงตั้งไปทุกแห่ง เรื่องรุ่งเห็นแจ่มแจ้งสี่เหลื่อมส่องใส ข้อขอยอแยง
ไว้วันทาทุกชะหม่อม เดชะคุณที่ข้ามบนอบน้อมให้นำชี้ช่องญาณแก่เทอญ กับทั้งบิดาพร้อม
มารดาพร้อมพรา อู๋ปชฌาย์อาจารย์คู่สวดพร้อม ผู้เฝ้าสอนสั่งให้เรียนรู้ศาสตร์ศิลป์กับทั้ง
เทพาพร้อมอินทร์ พรหม ยมราช ผุ่งหมู่ครุฑนาคนำสรวงเชือสู่แสน ไหว้ทั้งคุณแถนเฒ่า
เทวดาจตุโลก ขอให้หลังหล้า เยี่ยมยามข้าเทศนาแก่เทอญ.. ”

(พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับ ส.ธรรมภักดี)

ใน วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง **สังกาศ** เกริ่นนำด้วยลักษณะของบทไหว้ครูอันเชิญสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย แล้วต่อด้วยการเชิญชวนให้ฟังยังธรรมหาสังกาศ ความว่า

“ครี ครี ลิทธิเชยยะมังคลัง อาคมพรหมวิหาร สถานอันพิเศษ เป็นเหตุให้สรรพสัตว์
ทั้งหลาย ตั้งอยู่สุขเกษมเต็มคอง พระบรมโพธิสัตว์เจ้าแห่งเขา ได้สร้างโพธิสมภารนานมา
เป็นปัด เพื่อได้ให้เฉียงฮัตต์สผญา สัพพัญญุตญาณการเป็นพระ ครีศณิทะสะมะชะโมทวา
รถวย น้อมนมัสการแก่พุทธบวระบาท โอกาสศรีศุภวิบุลพหุลเดโชเชยยะมังคลาติเรกอเนกศรี
ลวีสดี ก็จงมีไมตรีแก่ผุ่งนรเทพาสุราสุรินทร์ อินทร์พรหมยมราชาอิราช คนผุ่งสลาดได้ฮ่มเพิง
พา หิตานุหิตประโยชน์แลตนและประโยชน์แก่ท่าน อย่าคายอย่าได้ประมาท จงเอากันมาฟัง
ยังมหาสังกาศอันนี้ บุรพาจารย์เจ้าหากสังขยาไว้ตาว่าได้ 5 พันวัสสา เพื่อได้ให้ฮู้ว่า
พระพุทธเจ้าแห่งเขาเสด็จเข้าสู่เนรพานดวงประเสริฐอันปได้ตั้งกำเนิดในวิภูสงสารพันชะแล”

(สังกาศ ฉบับมหาชาติสำนวนอีสาน หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร)

พระพุทธทำนายคำกลอน ฉบับ พระสมุห์แสง ขึ้นต้นด้วยบทไหว้ครู สรรเสริญพระรัตนตรัย
ให้ทำความดีตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ความว่า

พระ โลกุตมางแผ้ว ผ่องใส
พุทธ ธรรมรุ่งโรจน์ จิตร์ท้าว
ธรรม มตาของอยู่ใน พระพุทธ ญาณนา
นาย ไพร่ท้าวแดนด้าว จำไว้อย่าเฉย

(พระพุทธทำนายคำกลอน ฉบับ พระสมุห์แสง)

ลิลิตโสฬสนิมิต ฉบับพระสมุห์หนู เริ่มเรื่องด้วยการกล่าวบทประณามพจน์
พระมหากษัตริย์ อาจารย์ผู้ทรงความรู้ พระพรหมและเทวดาทั่วทั้งจักรวาล สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์
(2547: 124) กล่าวว่าเป็นบทประณามพจน์ ที่ต่างไปจากวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่องอื่น ๆ
กล่าวคือ มีลักษณะการเอาอย่างกวีราชสำนักมากขึ้นโดยใช้รายสุภาพเป็นบทไหว้ครู ดังข้อความที่
ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...ศรีลิตธิอิครชยเยศ โอนอ่อนนเกศร์ยอมน์ส ไตรรัตน์นารถอดุลย์ นบจอมจุล
จักรพรรดิ จันโลงรัตนรัตนโกสินทรมหินราดิเรก สยามเมกราเมนทร์ เจียรสุริเยนทร์เยี่ยมฟ้า
ลงเฉลิมหล้าดับยุคพคกคฺขสงบเสงี่ยม ขลาขลิ่งเหี่ยมเห้าฮัก เชี่ยวชาญศึกสาหัส สมรรถ
มล้าง อริราชผดุงศาสน์ ช่วงโชติอุโฆษ มหิศร์กฤษฏาร อภินิหารจอมจักร ปวงปักษ์แสงยนิ
ชินินทรปัจจามิตะ สุรลิตธิสังหรณ์ คีนพระนครเคี่ยมเจ้า โอนแผ้วรับฐลีพระบาท เกริกสี
หนาทไกรเกรียงเคิกสดับเสียงเคียรระย้อย ยอกรขอดับเชิญ เป็นมทิสราชา บ้างขอ
ลาวามีภักดี ถวายศุภลักษณ์บัณณา เอาพระเดชาเกลี้ยวกล้ำ เพื่อข้าพเจ้า...โพชพดนาถคุณ
ล้ำ อุปถัมภ์รอดร่างมา ครูปรัทธยาจารย์ สอนพิทยาคุณูอรธ ให้เลิศลัดเสลกข์ บาบกุม
กรรมลาภบุญเขตร์ พบเทเวศร์ท้าวภ จบสกลจักรพาห เปื่องคคฆนานตลอด อักขนิฐูระ
วัค้อชญา ภาคะโอภาสสุระศิวาย ทวยเทพหลายภุมพฤษ อธิกทศไททศท้าว อยู่ธเยศร์ยอด
เด้า เต่นหล้าเลอสรวง แลเนา...”

(ลิลิตโสฬสนิมิต ฉบับพระสมุห์หนู)

พระพุทธานาย ฉบับนางหนูแก้ว สุขขวัญ เริ่มต้นด้วยการกล่าวสรรเสริญพุทธานาย

“...มือข้าทั้งสิบนิ้ว
สรรเสริญถึงคำพุทธานาย

ยกขึ้นระหว่างคิ้วเหนือเทียนราย
สื่อล้าไว้เป็นช้านาน...”

(พุทธานาย ฉบับนางหนูแก้ว สุขขวัญ)

วรรณกรรมพุทธานาย เรื่อง กภาพย์พระมุนี ฉบับ พระอริยานุวัตร เริ่มต้นด้วยบทไหว้
พระรัตนตรัย ความว่า

“...โอมพุทธโธ   นโมเป็นเค้า
ข้อยชีไว้   กภาพย์พระมุนี
พระมุนี   อยู่หัวเป็นเจ้า”

(กภาพย์พระมุนี ฉบับพระอริยานุวัตร)

คำประณามพจน์ นับเป็นจารีตนิยมทางวรรณกรรมไทยทุกภาค และเป็นคำประพันธ์ที่
มักปรากฏอยู่ในตอนต้นของการเขียนวรรณกรรมทั่วไป อีกทั้งในพิธีกรรมหรือในการสร้างสรรค์
ศิลปกรรมใด ๆ ก็ตามจะต้องมีการไหว้ครุอยู่เสมอ เพราะคนไทยให้ความสำคัญต่อคุณธรรมเรื่องการ
กตัญญู ถือเป็นลักษณะของคนในสังคมไทยที่จะยกย่องความกตัญญู ว่าเป็นคุณธรรมที่สูงส่ง และพึง
ปฏิบัติ ดังคำกล่าวที่ว่า ความกตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายแห่งคนดี ลักษณะการเคารพนบไหว้นั้น
จึงปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นในสังคมไทยเป็นส่วนมาก

3) บทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์ด้วยการบรรยายเพื่อนำเข้าสู่คำทำนายนาย ของพระ
เจ้าปเสนทิโกศลและคำทำนายนายของพระพุทธเจ้า ดังตัวอย่าง คำกลอนพุทธานาย ฉบับวัดสุปฏิภูมิราม
วรวิหาร จังหวัดอุบลราชธานี ดังข้อความว่า

“ขอบเมื่อ   หย่าว ๆ ฟ้า   ผนหลังรินไหล
ฟังยิน   ลมไกวกวัด   เมฆชะโยมดังก้อง
หลังดู   อาประน้ำ   ไหลนองฮำแผ่นดิน
เดือนแปดขึ้น   เพิ่งแจ้งส่องใส
จักได้   คิคกล่าวแก้   แปะปันคำฝัน
ของพระยาปัลเสน   กราบทูลพระองค์เจ้า”

(คำกลอนพุทธานาย ฉบับวัดสุปฏิภูมิรามวรวิหาร)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ผู้แต่งใช้การบรรยายถึงดินฟ้า อากาศ ฤดูกาล วันเดือน ที่พระเจ้าปัสเสนเกิดความฝันประหลาด จนนำความฝันไปถามพระพุทธานายเพื่อทรงทำนายความฝัน ทั้ง 16 ข้อ สอดคล้องกับ พุทธทำนาย ฉบับขมรรณกรรมอีสาน ที่มีการกล่าวเกริ่นนำก่อนเข้าสู่ ความฝัน ดังข้อความต่อไปนี้

“...ฟังเด้อท่านพี่น้องทั้งหลาย ผมซิบบรรยายเรื่องฝันประหลาด พระเจ้าปัสเสนที โทศลราชเมืองสาวัตถิ บรรทมกับเทวี อยู่เทิงผาสาม เกิดสุบินประหลาดปรากฏขึ้นมา ฝันเอาตอนเวลาจวนขีสว่าง...”

(พุทธานาย ฉบับขมรรณกรรมอีสาน)

วรรณกรรมพุทธานาย เรื่อง หนังสือหิน ฉบับวัดชมพู กล่าวว่า

“...ขอแจ้งความมายังท่านทั้งหลาย จงอ่านดูให้รู้ทุกคนแลจำทรงไว้เมื่อเดือนเมษายน วันที่ 5 เกิดวิบัติขึ้น...”

(หนังสือหิน ฉบับวัดชมพู)

วรรณกรรมพุทธานาย เรื่อง คำพยากรณ์ทวยโลก กล่าวว่า

“...สารโว ตุก่อนรา สัปปริสสะทั้งหลาย จุงตั้งโสภาประสาทถ้าตาฟังยังคำอินทาทิราชหาก บอกเล่าถึงกาลวินาศแห่งฝูงคนทั้งหลายในพายนหน้าอันจักหากมีมาดั่งนี้แล...”

(คำพยากรณ์ทวยโลก ฉบับพระครูอดุลสีลิกิตต์)

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธานายภาคกลาง มีการเกริ่นนำก่อนเข้าสู่เนื้อเรื่องโดยใช้คำ ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ปางองค์” “ปางพระองค์” ซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน (ธนบัตร ใจอินทร์, 2561:126) กล่าวคือ

ปางองค์ชินวงศ์พระจอมไตร

ภิกษุสงฆ์สองหมื่นเป็นบริวาร

อันอาศัยสาวัตถิบุรีสถาน

พระส้าราญอยู่ในเขตพระเชตุพน

(ทำนายปัตถเวณ ฉบับทองย้อย แสงสินชัย)

ปางพระองค์ชินวงศ์จอมไตร ทรงอาศัยสาวตฤณีบุรีสถาน
 ภิกษุสงฆ์สองหมื่นเป็นบริวาร ทรงสำราญพระทัยในเขตพุน
 (พุทธทำนายคำกลอน ฉบับพระยาโกมารกุลมนตรี)

ปางองค์ชินวงศ์พระจอมไตร อันอาศัยอยู่ในสาวตฤณีบุรีสถาน
 ภิกษุสองหมื่นเป็นบริวาร พระสำราญในประเทศพระเชตุพน
 (พุทธทำนาย ฉบับวัดไตรมิตร)

ปางองค์พระชินศรี มุนีวังวรญาณ
 อาศัยสาวตฤณีบุรีสถาน สำราญพระทัยในพระเชตุพน
 (พระพุทธทำนาย ฉบับวัดเทวสังฆาราม)

ปางองค์ชินวงศ์วรญาณ
 อาศัยสารอยู่ในที่บุรีปฐม สำราญพระทัยในประเทศเชตุพน
 (เรื่องราวนิมิตฝันพระญาปัลลเวณ 16 ข้อ ฉบับวัดมะขาม)

ข) ประการเรื่องหรือปัจจุบันวัตถุ เป็นการกล่าวนำเพื่อเข้าสู่เนื้อเรื่อง เป็นการประการเรื่อง เริ่มต้นของเรื่องว่าพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ไหน ทรงประการเรื่องอะไร หรือการกล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่พระพุทธองค์ทรงประการก่อนมีพุทธทำนาย

ตรีศิลป์ บุญขจร (2547: 126) กล่าวถึง ปัจจุบันวัตถุ หมายถึง เหตุการณ์ในสมัย พุทธกาลซึ่งเป็นสาเหตุที่พระพุทธองค์ทรงตรัสเทศนาชาดกเรื่องนั้น ๆ หากมีส่วนที่เป็นปัจจุบันวัตถุ ส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องจะเป็นอดีตวัตถุ หมายถึง เหตุการณ์ในชาติก่อน จะมาเป็นพระพุทธเจ้า เป็นเรื่องราวของพระโพธิสัตว์เกิดมาเพื่อสั่งสมบุญญาบารมี ในวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยมีกลวิธีการนำเข้าสู่เนื้อเรื่อง จำนวน 7 วิธี ดังนี้

1. การประการของพระพุทธเจ้า พบว่าเป็นการอธิบายมูลเหตุที่ทำให้เกิดการทำนาย เป็นการพรรณนาเหตุการณ์โดยอธิบายถึงมูลเหตุก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทำนาย มีลักษณะการเล่าอยู่ 2 ประการ กล่าวคือ พระพุทธเจ้าเป็นผู้เล่าเรื่อง และพระอินทร์เป็นผู้เล่าเรื่อง กล่าวคือ

1.1 พระพุทธเจ้าทรงตรัสเล่าเรื่อง การที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสเล่าเรื่องให้พระสงฆ์สาวกทั้งหลายฟัง ถือเป็นวิธีที่ช่วยสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับผู้ฟังเป็นอย่างมาก โดยอาจประการเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น การกล่าวอธิบายมูลเหตุ ในวรรณกรรมพุทธทำนาย คือ พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพระสุบิน แล้วนำไปเล่าให้พราหมณ์ปุโรหิตฟัง

และได้ให้พระองค์ทำพิธีบูชาด้วยใช้สัตว์ 2 เท้า 4 เท้าเป็นจำนวนมาก แต่พระนางมัลลิกาเทวี พระมเหสีได้ทูลให้ไปถามพระพุทธรเจ้า พระพุทธรองค์ก็ได้ทรงทำนายความฝันจนครบทั้ง 16 ข้อ เช่น วรรณกรรมพุทธรทำนาย เรื่อง ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล (ตุลาภรณ์ แสนปรน, 2550: 82) จากการศึกษา พบว่ามีการดำเนินตามส่วนต้นของปัจจุบันวัตถุในอรรถกถาหาสุบินชาดก โดยการกล่าวถึงตัวละครสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญ คือ การปรารภของพระพุทธรเจ้า ตัวละครสำคัญคือ พระเจ้าปเสนทิโกศล เหล่าบุโรหิตที่ทำนายผลร้ายและขอให้บูชาด้วย นางมัลลิกาเทวี ผู้ทูลขอให้ไปเข้าเฝ้าพระพุทธรเจ้า

นอกจากนี้ ตำนานท้าวทังสี ฉบับวัดดอกแดง กล่าวถึง พระพุทธรเจ้าเสด็จไปโปรดบัณฑิตยเมืองต่าง ๆ แล้วจึงเทศนาแก่พระอานันน์ ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...โมตสสตฤๅฯ ปถมคถา คำแห่งพระพุทธรเจ้าทำนายไว้หื้อแก่โลกทั้งหลาย แลบัณฑิตยเมืองทั้งหลายหื้อแจ้งชู่ประการแล้วก็สระเด็จเข้ามาในเมืองพาราณสีโปรดบัณฑิตยทั้งหลายที่นั่นแล้วก็มาในเมืองกุสินาราย มาโปรดบัณฑิตยทั้งหลายหั้น ก็ได้ 3 วสา แล้วก็ไปสู่เมืองลังกาที่ปีได้ 3 วสา แล้วก็ออกมาในเมืองนพบุรี ไว้พระบาทหั้นหื้อแก่บัณฑิตยทั้งหลายหั้นแล เทพดาร์กสาไว้ ที่นั่นแล้ว พระก็ไปโปรดบัณฑิตยทั้งหลาย เมตดาในเมืองขอมแล ก็ได้ 4 วสา แล้วก็จึงเทศนาแก่มหาอานันท์ทะเลอรหันตา 5 ร้อยตน อยู่ในเมืองระแวก...”

(ตำนานท้าวทังสี ฉบับวัดดอกแดง)

หมากน้ำจมนหมากหินฟู ฉบับวัดดอกแดง กล่าวว่า เมื่อพระพุทธรองค์ยังดำรงพระชนม์ชีพอยู่ ได้เทศนาแก่คนและเทวดาทั้งหลาย ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...โม ตสสตฤๅฯ เหวี ภคควา อเนคก หินเย หิมธุรสฺสเรน อายสฺสมา อานันท์สฺส อเนกคณณสมุณาคตตกเถลิสฺสุตตปปริโยเนพพุชฺชาเรวตานธมฺมภิสเมยโยโหสิ ดูรา สปุริสสะทั้งหลาย อันว่าพระพุทธรเจ้าแห่งเราเมื่อยังธอรมานอยู่สำราญในป่าเขตวันนอารามวันนั้นคือ เทศนาชราสูตต์อันนี้ อันปรากฏด้วยคุณวิเสสอันปราเลฎมากนักหาที่จัก เทียมบได้ ด้วยเสียงอันม่วนเพราะมากนัก แก่มหาเถรตนมีอายุอันครพอย่ามากนักแล ในเมื่อธัมมเทศนาอันชื่อว่าชราสูตต์อันนี้แห่งพระพุทธรเจ้าตั้งอัน ส่วนว่าคนและเทวดาทั้งหลายอันมากนักก็ได้เถิงโสดาปฏิบัติผลศึมีในที่ชุมนุมกันวันนั้นแลส่วนมหาอานันท์เถรเจ้าก็มีใจชมชื่นยินดีเชิงธัมมเทศนาอันชื่อว่าชราสูตต์นั้นแลเทวดาแลอินท์พรหมทั้งมวลก็มากล่าวลักเสียนยกยอบุญสม พารอันไตรสรุยังธัมมเทศนาแห่งพระพุทธรเจ้าหั้นแล...”

(หมากน้ำจมน หมากหินฟู ฉบับวัดดอกแดง)

ตำนานพระเจ้าให้ ฉบับวัดป่าแพ่ง เล่าว่า เมื่อพระพุทธองค์ยังดำรงพระชนม์ชีพอยู่ พระศรีอาริย์เมตไตรยโพธิสัตว์ได้เสด็จเห็นเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นภายหน้า จึงเป็นเหตุให้มีพระธรรมเทศนา ดั่งข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมา สมพุทฺธสฺส ฯ นโม ตสฺสตุฏฺฐา สรีสวัตตี ทีนิจัก
กล่าวด้วยตำนานธัมมแห่งพระพุทธเจ้าห้าพระองค์ด้วยทำนวยไว้แต่ก่อน เมื่อพระเจ้าโคตร
มะเรายัง ธรมานไปเข้าสู่นิพพานเทื่อ...”

(ตำนานพระเจ้าให้ ฉบับวัดป่าแพ่ง)

ตำนานพระญาณธัมมทานแดงสีลูก ฉบับวัดดอกแดง กล่าวว่าพระพุทธเจ้าได้ไปสอนยัง
สัตว์โลกทั้งหลาย ดั่งข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม กล่าวคือ

“...นโม ตสฺสตุฏฺฐา จักกล่าวตำนานธัมมราชาสาสตราคาถาอันนี้ ปางเมื่อ
พระพุทธเจ้าแห่งเรายังธรมาน จะเดินไปสอนสัตว์โลกทั้งหลายด้วยลำดับบ้านน้อยเมือง
ใหญ่...”

(ตำนานพระญาณธัมมทานแดงสีลูก ฉบับวัดดอกแดง)

ตำนานกัปปีลวัตถุณคร ฉบับวัดดอกแดง

“...อถ ในกาลนั้น เมื่อนั้น ภควา อันว่าพระพุทธเจ้า อันเป็นชาวสากยราช ก็อยู่
สำราญใน นิโครธอาราม ยังเมืองกัปปีลวัตถุณคอร พระก็ปรารภเชิงกระดูกทั้งหลายอันได้ 8
หมื่นกระดูก มีพระญาสรีสุทโธธนมหาราช แลนางประชาปฎิโคตมีมหาเทวี เป็นเกล้าเป็น
ประธาน แก่ชาวสากยราชทั้งหลายอันได้ 8 หมื่น 4 พันกระดูก พระก็ปวัตติเทศนาธัมม
ตำนานกัปปีลวัตถุ ทือมหาอนนทีไปเมื่อหน้าว่า...”

(ตำนานกัปปีลวัตถุณคร ฉบับวัดดอกแดง)

1.2 พระอินทร์เป็นผู้เล่า ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง คำพญาอินทร์ถวายโลก
ฉบับพระครูอดุลศีลกิตติ ได้กล่าวว่าเป็นถ้อยคำของพระอินทราธิราชเจ้า ดั่งข้อความที่ปรากฏใน
ตอนต้นของวรรณกรรม ความว่า

“...สารโว ดูก่อนรา สัปบุรุษทั้งหลาย จูงตั้งโสดาประสาธถ้าดาฟังยังคำอินทาทิ
ราชหากบอกเล่าถึงกาลวิภาคแห่งฝูงคนทั้งหลายในพวยหน้าอันจักหากมีมาดังนี้แล...”

(คำพญาอินทร์ตวยโลก ฉบับพระครูอดุลสีลิกิตต์)

วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง ตำนานพระญาอินทา ฉบับวัดดอกแดง กล่าวถึงพระ
อินทร์เป็นผู้เล่าเรื่อง ความว่า

“...กูอินทาทิราชก็เห็นคนแลชาวเจ้าสมณพราหมณ์ทั้งหลายผิดจากลิกขาบทสี่ลัทธิ
ไฟแท้แล เหตุนั้นกูอินทาทิราชก็ใช้วิสุกัมมเทวบุตรเอาหนังสือตำนานอันนี้มาเดินป่าว ทั้ง
ชาวเจ้าแลคนชายหญิงทั้งหลายที่อรักสาสี่ลิกขาเมตตาทาภาวนา ฟังธัมม กะทำบุญใส่ บาตร
อวยาคน้ำอย่าหื้อได้ขาด อย่าได้ประหมาทชาวเจ้าแลผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ปู่ย่าตายาย แลสามีกา
พี่ยี่พี่ชายคนทุกขไร้เขนใจก็อย่าได้ประหมาทแท้เทอะ...”

(ตำนานพระญาอินทา ฉบับวัดดอกแดง)

พระอินทร์ จึงมีบทบาทเปรียบเสมือนเป็นพระพุทธเจ้า คือ ได้เล็งเห็นเหตุการณ์ที่จะ
เกิดในภายหน้า และเล็งเห็นสาเหตุที่คนทั้งหลายไม่ได้พบ พระศรีอริยเมตไตรย จึงใช้ให้วิสุกรรมเทว
บุตรนำหนังสือลงมาเตือนประชาชน (ตุลาภรณ์ แสนปรน, 2550: 95)

นอกจากนี้ (บุญชู ภูศรี, 2554: 26) กล่าวถึงตำนานกลุ่มที่เกี่ยวกับพญาอินทร์ ว่าเป็น
เอกสารที่มีเนื้อเรื่องกล่าวถึงพญาอินทร์ หรือเป็นเอกสารที่พญาอินทร์ได้นำมาไว้ในโลกมนุษย์ จึงตั้งชื่อ
ว่า หนังสือพญาอินทร์ อีกด้วย ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทธสส กลัฑทเตเต นามสา เยเลนทรเปล้ง
นรานล้ง อหัง วันทามิ 3 ที่คำสังหิรกลันติ โทเจนาราบุลาพญาสับพันนราธาคาไหวพญา
ธรรมเจ้ามาเมื่อพญาอินลงมาฮตเฮาจึงถวยแล 2 นัมสกถา จ 2 นามกทาจ 2 นิ คนภาวนา
แล 2 กำมโต เม็ดต่อกำมปะเจ ถานัน กุมปะปาวิจตุตินซนีอาวนา อายปลายมกำทั้งหลายแล 2
ปญจลัทธิไฟโตปาบีวินาสันตุจันปีจุปลาย แล 2 สตุทโธ พุททธำโม อำมัดสังโฆ สังคัต พุทธ
กันตัง ธัมมังกันตัง สังฆังกันตัง พุทธังบังลัับ ธมม บังลัล สังคังบังลัับ พุทโธอัด ธมโม อัด สังโฆ
อัด พุทโธเว ธมโมเว สงโฆเทเทกุมมาตุมากทัด ธมโมรานีพพาน ธมมปราณีพพาน ทั้ง 2 ซ่อน
ภาวนาเข้าสู่ันรพาน 2 พุทธกันตัง ธัมมังกันตัง สังฆัง กันตัง พุทโธ พุทธัด ธมโมธัมมัด สังโฆ
สังฆัด พุทโธเมสาหาสาปากาตังมาบังกำหน้าแห่งผู้ข้า ธมโมเม สาหาสาปากาลังมาทั้งกำหลัง
แห่งผู้ข้า สังเม สาทโปสากาลัง มากำชัยแลกำชวาแห่งผู้ข้า พุทโธลวม ธมโมกััง สังโฆ ตฤตุนู

ลาติ สัพเพยักขาปารายันตุ 1 ซ่อนี้ภาวนากันยักข์ 4 ตน ตัวแล ทิริโอดตปปลา สัมปันนา สุ
 การมมาสันโต สัปปริสา โลกเก เทวธมมาติวุเลติ ซ่อนี้ภาวนากันยักข์ 8 ตนตัวแล ยกา ลังमित
 ตปาปวินาสันตุ ซ่อนี้ภาวนาทุกแทนแลฯ ไผอย่าได้ประมาทเทอญ คั่นว่าไผ่เชื้อคำกูอินทาทิ
 ราช ผียักข์ลงมากินเลี้ยงชะแล อัน 1 หนอพระเจ้า เกิดมาดำดั่งหมึกลานไปหมื่นโต ก็ควร
 แพงใจหมื่นดังตาตนนั้นเทอญ คั่นไผ่ได้ยินคำคาถากูนี้แล้วให้ใสใจอุปฐากฮักษาไว้ชู้ยู่ชู้เฮือน
 เทอญ คั่นว่า เฮือนใดบ่มีตำนานคาถาพญาอินทรีนี้ก็จักตายไปบ่อย่าชะแล”

(หนังสือพญาอินทร์ ฉบับวัดท่าสว่างศรีสำราญ)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นหนังสือพญาอินทร์ กล่าวถึงคาถาป้องกันยักษ์ และกำชับให้
 ชาวเมืองอย่าประมาท ให้เขียนคาถาใส่ไว้ทุกบ้าน และถ้าบ้านไหนไม่มีก็จักตาย ให้รักษาศีล ฟังธรรม
 อย่าให้ขาด ในตำนานกล่าวอีกว่า หนังสือพญาอินทร์ นี้มาจากเมืองฟ้า ให้เคารพยำเกรงผู้เฒ่าผู้แก่
 ถ้าใครเห็นแล้วไม่เชื่อจะรากลืออด และให้เขียนคาถาไว้บูชาประจำเรือนด้วย

2. การขอเพิ่มอายุพุทธศาสนา ในวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่า มีการขอเพิ่มอายุพุทธ
 ศาสนา เนื่องจากพระพุทธเจ้าได้กำหนดว่าพระพุทธศาสนา จะมีอายุเพียง 2,500 ปีหลังพระพุทธเจ้า
 ปรีนิพพานไปแล้ว แต่พระสาวกและเทวดาทั้งหลายได้ขอเพิ่มอายุพุทธศาสนาหลายครั้งจน
 พระพุทธเจ้าไว้ศาสนาให้ 5,000 ปี ดังปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง ตำนานท้าวทังสี่ ฉบับ
 วัดดอกแดง ความว่า

“...เมื่อดั่งอันมหาอนันท์แลอรหันตาเจ้าทั้งหลาย จึงฉันทะพร้อมเพรียงกัน เข้าขอจิม
 พระพุทธเจ้าแถมเล่า พระเจ้าจึงไว้ศาสนาที่ผู้ข้าทั้งหลายเป็นอันหน้อยนักแล พระพุทธเจ้า
 ร่ำเพิงดูไว้แถมพันป्लीเล่า เมื่อนั้น พระญานินทาเทวบุตรแลเทวดาเจ้าทั้งหลาย มาได้ยิน
 พระพุทธเจ้าไว้ศาสนาแก่หมู่อรหันตาเจ้าทั้งหลาย เป็นอันหน้อยนัก จึงเอากันคำค้อย
 น้อยใจ จึงเอากันร้องท้วงชุมพู่ที่ปึงมวลหั้นแล ถัดนั้น พระญานินท์จึงจักข้าลงมาขอกับด้วย
 พระเจ้าแถมเล่า พระจึงไว้แถมพันป्ली 1 แล พระญานินทาแลเทวบุตรเทวดาเจ้าทั้งหลาย
 ก็เอาผ้าสไบมาบูชาพระพุทธเจ้าก็มีแล เมื่อนั้น ท้าวทัง 4 ตน มีท้าวเวสุวัณณ์ กับท้าวทัง 4
 ตน จึงมาพร้อมเพรียงกัน จึงมาขอศาสนาแถมเล่าว่า ภาณเด ข้าแก่สัพพัญญูพระพุทธเจ้าไว้
 ศาสนาโปรดผู้ข้าทั้งหลายเป็น อันหน้อยนัก ขอพระพุทธเจ้าจุงเมตตาผู้ข้าแต่เทือะ เมื่อ
 นั้น พระพุทธเจ้าจึงเทศนาว่า ตูรา เวสุวัณณ์เทีย ศาสนาคูตถาคตะไว้ที่มหาอนันท์แล
 อรหันตา พระญานินท์ได้ 4 พันป्लीปลาย 500 แลแล้วแล ท่านทั้งหลายข้ามาขอศาสนา
 กูตถาคตะดั่งอัน กูตถาคตะไว้แก่สูท่านทั้งหลาย 5000 วัสสาชะแล...”

(ตำนานท้าวทังสี่ ฉบับวัดดอกแดง)

ในตำนาน 5000 พระวัสสา ความว่า

“ถัดแต่นั้นอรหันตาเจ้าทั้งหลาย มีมหาอนันท์เถระเจ้าเป็นประธาน ค้เข้าไฟไหว้ พระพุทธเจ้าแล้วอัญชลีขึ้นตั้งกระหม่อม น้อมนบสักการไหว้พระพุทธเจ้า แล้วกล่าวว่า ภนฺเต ภควา ข้าแห่ง พระพุทธเจ้า ผู้ข้าทั้งหลายขอพระพุทธเจ้าจงไว้สาสนาหื้อแก่ผู้ข้าแต่เทื่อว่าอัน ใน กาละนั้น พระพุทธเจ้าจึงเทศนา ภิกขุเว ตูราภิกขุทั้งหลาย อันว่าสูท้านทั้งหลาย หากขอภัยด้วย พระตถาคตไว้สาสนาดังอัน ตถาคตจะจักไว้หื้อแถม 5 ร้อยชะแล”

(ตำนาน 5000 พระวัสสา ฉบับวัดสันป่าฝาง)

3. พระพุทธเจ้าโปรดเทศนา แสดงปาฏิหาริย์ ประทานเกศาธาตุ ประทับรอยพระบาท ก่อนมีพุทธทำนาย ถือเป็นกระบวนการสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ให้กับสถานที่ คือ การเสด็จของพระพุทธเจ้าประกอบด้วย พุทธปรารภ คือ ทรงปรารภถึง ภารกิจในการเดินทางไปโปรดปณฺธสัตตยงดินแดนต่าง ๆ ด้วยทรงเห็นว่าเวลาของพระองค์เหลืออยู่ไม่มากแล้ว การเสด็จและคณะผู้ติดตามประกอบด้วย พระอานนต พระอินทร์ ชนพื้นเมือง สัตว์ เป็นต้น การประทานพระเกศาธาตุ และวัสตุที่ใช้เก็บรักษาพระธาตุ เช่น ขระอุบแก้ว ด้านเนื้อหากกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงถึงเวลาปัจจุบันจะกล่าวถึง พุทธสถาน อันได้แก่ การสร้างหรือการปฏิสังขรณ์พุทธสถาน รวมไปถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วย สิ่งปลูกสร้างที่ได้รับการสร้างขึ้นนั้น เกิดจากแรงศรัทธาที่เกิดขึ้นจากเรื่องราวในตำนานและตำนานเหล่านี้เองมีบทบาทสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์ให้กับสถานที่

วรรณกรรมพุทธทำนายที่แสดงถึงพระพุทธเจ้าโปรดเทศนา แสดงปาฏิหาริย์ ประทานเกศาธาตุ และทรงมีพุทธทำนาย นั้นจะพบว่ามีปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย กลุ่มตำนานสถานที่ ได้แก่ **ตำนานพระธาตุลำปางหลวง** มีเนื้อความกล่าวว่า พระพุทธเจ้าจึงเอามือลูบศีรษะได้เกศาหนึ่งเส้น ประทานแก่ลัวะอ้ายกอน ใน **ตำนานพระธาตุปางมวง** กล่าวถึงพระพุทธเจ้าได้โปรดเทศนาสั่งสอนยักษ์ 2 ตัวปูหลานที่จะจับพระองค์กินเป็นอาหาร ให้รักษาศีล 5 จากนั้นพระองค์ก็เอามือลูบศีรษะได้เกศา 1 เส้น มอบให้มหายักษ์ แล้วมีพุทธทำนายว่าต่อมาจะได้ชื่อว่า ห้างฉัตร ใน **ตำนานเมืองเถิน** กล่าวถึงพระชาติที่เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เทศนาโปรดพญายักษ์ พญายักษ์รับธรรมทรงประทานเกศาธาตุ และพยากรณ์อนาคตว่าสถานที่แห่งนี้จะเป็นเมืองชื่อ สังฆะเถิน (สงฆ์เถื่อน) ต่อมาเขียนเป็น “เมืองเถิน” เป็นต้น

นอกจากนี้ ใน ตำนานม่อนทรายเมืองงาว กล่าวถึงพระพุทธเจ้าในชาติที่เป็นพระโพธิสัตว์ เกิดเป็นทรายคำและกล่าวถึงครั้งในชาติที่เกิดเป็นพระพุทธเจ้าโคตมะได้เสด็จมาโปรดสัตว์ ชาวบ้านเห็นพระองค์ คิดว่าเป็นยักษ์ พระพุทธเจ้าจึงคิดว่าชาวบ้านง่าว (โง่) ไม่รู้จักพระพุทธองค์ และทรงทำนายว่าอนาคตเมืองนี้จะได้ชื่อว่า “เมืองงาว” ในตำนานยังกล่าวถึง พระมหาอนันท์เถระเจ้า ได้ขอเอาธาตุของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็เอามือลูบหัวได้เกศา 1 เส้น นอกจากนี้ ในตำนานยังมีการ

กล่าวถึงการประทับรอยพระบาทไว้เป็นที่เคารพสักการบูชาแก่คนและเทวดาทั้งหลาย ใน **ตำนานเมืองเถิน** กล่าวถึงการประทับรอยพระบาทให้ล้วย เพื่อไว้เป็นที่สักการบูชา ส่วน ใน **ตำนานวัตถูกำ เมืองนครลำปาง** กล่าวถึงการประทานพระโลหิตของพระพุทธเจ้าให้แก่พระญาณายพราน เป็นต้น

การอธิบายมูลเหตุที่ทำให้เกิดการตำนานลักษณะนี้ เป็นการอ้างถึงการเสด็จมาของพระพุทธเจ้ายังบริเวณต่าง ๆ เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมา ผ่านบ้านน้อยเมืองใหญ่ ก็เล่าว่าได้หยุดประทับ เทศนา ประทับรอยพระบาท และทรงมีพุทธทำนาย จึงทำให้เกิดมีตำนานเมืองต่าง ๆ ที่กล่าวอ้างว่าพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมานั่นเอง

4. พบชนพื้นเมืองก่อนมีพุทธทำนาย หลังจากที่ได้กล่าวว่าพระพุทธองค์เสด็จมายังบริเวณต่าง ๆ แล้ว ตำนานต่างก็มีเนื้อหาร่วมกันว่าพระพุทธเจ้าได้ทรงพบชนพื้นเมือง หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ใน **ตำนานพระญาณัมมทานแดง 4 ลูก** พบสองผัวเมีย นำแดงมาถวาย ใน **ตำนานพระธาตุลำปางหลวง** มีเนื้อความกล่าวถึงล้วยผู้หนึ่ง ชื่อ อ้ายคอน ที่มาเฝ้าอุปัฏฐากพระพุทธเจ้า โดยเอาน้ำผึ้งใส่กระบอกไม้พางมาถวายแต่พระพุทธเจ้าก็บมะพร้าว 4 ลูก หรือในตำนานเมืองละคร เล่าว่า พระพุทธเจ้าพบฤๅษี 5 องค์ ณ บริเวณช่วงกลางเวียงที่เรียกว่า “ช่วงเวียงดิน”

นอกจากนี้ ใน **ตำนานวัตถูกำ เมืองนครลำปาง** เล่าว่า พระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดสัตว์พบชนพื้นเมือง คือ นายพราน ใน **ตำนานพระธาตุปางม่วง** เล่าว่าเมื่อพระพุทธเจ้าเดินมาโปรดสัตว์มียักษ์ 2 ตัวปู้กับหลานเห็นพระพุทธเจ้าก็จะจับกินเป็นอาหารเนื่องจากไม่ได้กินอาหารมานาน 7 วันแล้ว ยักษ์ได้เนรมิตให้ฝนตกลงมา พระอินทร์จึงเอาฉัตรมากางให้พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงเปล่งรัศมี ยักษ์ทั้งสองก็วิ่งตามจนเหนื่อยอ่อน จากนั้นพระพุทธเจ้าจึงเทศนาโปรดยักษ์ มหายักษ์ก็เข้าใจก็มาไหว้แทบบาทของพระพุทธเจ้า ใน **ตำนานม่อนทรายเมืองงาว** กล่าวถึงพระพุทธเจ้าในชาติที่เป็นพระโพธิสัตว์ เกิดเป็นทรายคำ ได้พบนายพรานล่าสัตว์ เป็นพรานห้อย และกล่าวถึงครั้งในชาติที่เกิดเป็นพระพุทธเจ้าโคตมะได้เสด็จมาโปรดสัตว์ ชาวบ้านเห็นพระองค์ คิดว่าเป็นยักษ์ พระพุทธเจ้าจึงคิดว่าชาวบ้านง่า (โง่) ไม่รู้จักพระพุทธองค์

พุทธทำนาย ฉบับวัดชมพู เล่าว่า พระพุทธเจ้าเสด็จโปรดเมืองยวน แล้วพบกับพราหมณ์ผู้หนึ่ง ชื่อ วิกุลพราหมณ์ กล่าววว่า

“...เมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดในเมืองยวน แล้วพระองค์จึงตรัสพระธรรมเทศนา แล้ว ยังมีพญาผู้หนึ่ง ชื่อว่า วิกุลพราหมณ์ นี้ก็มีในเลื่อมใสศรัทธาก็เอาลูกกลมอมมาถวายแก่พระพุทธเจ้า 7 ใบ...”

(พุทธทำนาย ฉบับวัดชมพู)

จะเห็นว่า หากพิจารณาในแง่ของชนพื้นเมืองที่ทรงพบ จะเห็นได้ว่า ชนพื้นเมืองที่พบ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ นายพราน ฤๅษี พราหมณ์ เป็นต้น

5. ระบุสถานที่ที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่

พระมหาสิงห์คำ รักษาป่า (2543: 135) กล่าวว่า สถานที่ที่พระพุทธองค์ทรงประทับระหว่างบำเพ็ญพุทธกิจตลอดเวลา 45 พรรษา พระพุทธองค์จะบำเพ็ญพุทธกิจประทับอยู่ที่พระเชตะวัน เมืองสาวัตถินานกว่าที่อื่น ๆ คือ 19 พรรษา ที่บุพพาราม 6 พรรษา และพรรษาที่นอกเหนือจากนี้พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่เมืองต่าง ๆ คือ โขสิตาราม เมืองโกสัมพี ภูฏาคารในป่ามทวีน นครเวสาลี นิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์ เป็นต้น

“...ปางเมื่อพระสัพพัญญู พระพุทธเจ้าแห่งเรา ตนมินามวิเสส ปราภฏฐีชื่อว่าโคตรมะ เรานี้ ท่านยังอยู่สำราญในป่าเขตตะวันอราม อันเป็นอารามแห่งนายอนาถปิณฑิก มหาเสฏฐี ...”

(คำฝั้น 16 ข้อ ฉบับวัดผาตาก)

“...บัดนี้ จักกล่าวเรื่องทำนายจากพระโच्छ์ คราวที่พระองค์เสด็จอยู่ยังวิหารกว้าง ช่วงสงฆ์เขตวันมหาวิหารกว้างพระองค์เคยเสด็จอยู่...”

(พุทธทำนายจากพระโच्छ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี)

นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงอาณาจักรล้านช้าง เช่น

“...หัวที่นั่น พระองค์ยังอยู่ยังเมืองใหญ่สี่ปาด เป็นปัจจุบันเป็นเมืองล้านช้างเฮาแท้ทีเดียวจริง”

(พุทธทำนายจากพระโच्छ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี)

ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง สังฆมธธาตุ ขึ้นต้นด้วยปัจจุบันวัตถุ กล่าวถึงเรื่องราวที่พระพุทธเจ้ายังทรงมีพระชนม์อยู่ ขึ้นต้นด้วยคำว่า “เอกัง สมะยัง” คือ “ยังมีในกาลเมื่อนั้น” ดังความว่า

“...เอกัง สมะยัง ยังมีในกาลอันหนึ่ง ภาคะวา อันว่าพระพุทธเจ้า วิหารันติ ก็อยู่สำราญ อารามเม ในอารามอนาถะปิณฑิกัสสะ แห่งนายอนาถปิณฑิกมหาเศรชฐี เขตตะวันเน ในป่าเขตตะวันทั้งมวล เกวะ (ละ) รุปัง ให้รุ่งเรืองสอดทุกก้าทุกกาย...”

(สังฆมธธาตุ ฉบับวัดศรีจันทร์)

6. การตั้งคำถามแล้วจึงมีการอธิบายความ กล่าวคือ เป็นการนำเรื่องด้วยความสงสัยใคร่รู้และเกิดเป็นคำถามทั้งจากที่พระพุทธเจ้าเกิดความสงสัยแล้วจึงนำไปสู่การอธิบายด้วยการเทศนาสั่งสอนพุทธบริษัทต่อไป และจากความสงสัยของพระเจ้าปเสนทิโกศล พระอานนท์ เทวดา พระอินทร์ พระศรีมาया พระอริยมตไตรย เวสสุวรรณ เทพเทวดา พระญาเจ้าเมือง และเหล่าพุทธสาวกที่เป็นเหตุเกิดการอธิบายความสงสัย ลักษณะของการอธิบายความนี้มีทั้งรูปแบบของการเทศนาโวหารเพื่อแสดงพระธรรมคำสั่งสอน และการยกนิทานหรือชาดกเพื่อประกอบการอธิบายความ ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า หรือมีความโดดเด่นอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่

6.1 พระพุทธเจ้า เป็นผู้ตั้งคำถามเพื่อเป็นเหตุแห่งการอธิบาย ดังปรากฏวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง ตำนาน 5000 พระวัสสา ความว่า

“...สตถา สัพพัญญุพระพุทธเจ้าแห่งเรา เมื่อยังชอรมานวันนั้น พระก็เจียรจากับด้วยเจ้าภิกขุสังฆะทั้งหลาย 5 ร้อยพระองค์ ย่อมเป็นอรหันตาเจ้าชุนแล มีแต่พระมหาอานันทเถรเจ้าตนเดียวยังเป็นเสขะบุคคลแล พระพุทธเจ้ากล่าวว่า ดังนี้ ภิกขุเว ดูรา ภิกขุทั้งหลาย พระตถาคตะสั่งสอนยังลัดด์ทั้งหลายนี้ก็เป็นอันยากแท้แล บางพระองค์นั้นก็ยังด่าทอพระตถาคตะก็ยังมีแล...”

(ตำนาน 5000 พระวัสสา ฉบับวัดสันป่าฝาง)

ใน ตำนานท้าวทังสี ฉบับวัดดอกแดง กล่าวว่า

“พระพุทธเจ้าจึงเทศนาแก่มหาอานนท์ว่า สาสนาคูตถาคต 2000 ปีปลาย 5 ร้อยวัสสา แล้วอายุคูตถาคตจักเลี้ยง 80 ปี จุงนิพพานไพชะแล ว่าอัน”

(ตำนานท้าวทังสี ฉบับวัดดอกแดง)

6.2 มีผู้ตั้งคำถามขึ้นมาก่อน เพื่อให้พระพุทธองค์ได้อธิบายคำตอบ จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่า ผู้ตั้งคำถามแก่พระพุทธเจ้า ได้แก่ พระเจ้าปเสนทิโกศล เทวดา พระอานนท์ พระอินทร์

1) พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถาม กล่าวถึงตอนที่พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถามพระพุทธเจ้าถึงความฝันอันวิปริตทั้ง 16 ประการ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในวรรณกรรม เช่น

ปางพระองค์ชินวงศ์จอมไตร	ทรงอาศัยสาวดีบุรีสถาน
ภิกษุสงฆ์สองหมื่นเป็นบริวาร	ทรงสำราญพระหทัยในเขตุพน
กรุงกษัตริย์ปัตถเวณไปทูลถาม	ด้วยข้อความนิมิตคิดฉงน
อภิวาทเบื้องบาทพระยุคล	แล้วทูลฝันแต่ต้นไปจนปลาย

(พุทธทำนายคำกลอน ฉบับพระยาโกมารกุลมนตรี)

“...ในกาลเมื่อนั้น พระพุทธเจ้ามีในทีใด พระญาติเข้าไฟในที่นั้น ไหว้พระพุทธเจ้า แล้วค้ำที่ควรอยู่แก่ตน แล้วค้ำกล่าวว่า ภนเด ภควา ข้าแต่สัพพัญญูพระพุทธเจ้า อหิ ทิสวา ข้าค้ำเห็นแล้ว ไสรสส มหาสุบินน์ ยังมีมิตฝันอันใหญ่ 16 ประการ ปจจุสสเสย ในกาลเมื่อจัก ไกลรุ่ง ภิโต ข้าค้ำ ตกใจกลัวมากนักแล ขอสัพพัญญูพระพุทธเจ้าเทศนาที่อุปการัญญ์แก่ผู้ ข้าแต่เทือะ...”

(ความฝัน 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศล ฉบับวัดหมื่นล้าน)

2) เทวดาทูลถาม กล่าวถึงตอนที่เทวดาทูลถามพระพุทธเจ้า ถึงความสงสัยใน ลักษณะความเป็นไปของมนุษย์

ในวรรณกรรมเรื่อง สังฆมณฑล ฉบับวัดศรีจันทร์ กล่าวถึง เทวดาเข้าเฝ้าทูลถาม ปัญหาพระพุทธเจ้า ดังข้อความต่อไปนี้

“ รัตติยา ในเมื่อคืนนั้นแล ภาคะวา อันว่าพระพุทธเจ้าอยู่ในสถานทีใด อุปลังกะ มิตวา เทวดาตนหนึ่งนั้นก็เข้าไปสถานทีนั้น ลา เทวดา อันว่าเทวดาตนนั้น คั้นว่าเข้าไปแล้ว อะภิวัน เทวดา ไหว้ยังสัพพัญญูเจ้าคนควรแก่การเคารพยำเียง อัญฐาลิ ก็ยืนอยู่ เอ็งมันตั้ง ในสถานที 1 แล้ว อะภาลิ ก็จึงกล่าวว่า ภาคะวันตั้ง เชิงสัพพัญญูเจ้าว่าดังนี้ ภันเต ข้าไหว้ แก่พระพุทธเจ้า เทวา อันว่าเทวดาทั้งหลายก็ดี มะนุสสา อันว่าคนทั้งหลาย พหู อันมาก อะ กังขามะนา เทียรย่อมปรารถนามัก โสตถาดตานัง ยังสภสวะอันมีสวัสดิ อิตตะโน แก่ตน อา จิตตियัง ก็ท้อติคินงหามัคคะณะลานิ ยังมรรคผลทั้งหลาย ภาคะวา อันว่าสัพพัญญูเจ้า อาทิกัง ก็จึงกล่าวมั่งคะละทั้งหลาย อุตตะมัง อันประเสริฐ สัพเพ สะเมวะ อัมหากัง แก่ผู้ข้าทั้ง มวลนี้ก็ข้าเทอญ...”

(สังฆมณฑล ฉบับวัดศรีจันทร์)

ในวรรณกรรมคัมภีร์อานิสงส์หมากน้ำเต้าจม หมากหินฟู ฉบับวัดดอกแดง กล่าวถึงตอนที่เทวดาชื่อว่า ปันณเทวดา ทูลถามปัญหาพระพุทธเจ้าว่า การที่บางคนเกิดมา มีความทุกข์ ความลำบาก แต่บางคนมีความสุข บางคนมีรูปร่างไม่งดงาม บางคนมีรูปร่างงาม บางคนอายุสั้น และบางคนมีอายุยืนยาวนั้นเป็นเพราะเหตุใด ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม

“...ในกาลเมื่อนั้นพระพุทธเจ้าสถิตย์สำราญอยู่ในป่าเขตวันนอารามวันนั้น ยังมีเทวดาตน 1 ชื่อว่าปันณเทวดาก็เข้ามาสู่สำนักพระพุทธเจ้าอันมีเนื้อตบแต่งเรื่องงามทั่วไปในป่าเขตวันนอารามทั้งหมด ในกลางคืนจักใกล้รุ่งนั้นมาแล้ว ก็ให้ยังพระพุทธเจ้าแล้วก็ยืนอยู่ที่ควรแก่ตน 1 แล้วก็ถามปัญหาซึ่งพระพุทธเจ้าว่าดังนี้ ภาณเต ภควา มนุสสา ซาตา สพเพโล เกจิทขโลนิต ดังนี้ ภควา ข้าแต่ สัพพัญญูพระพุทธเจ้าตนมีบุญสมพารอันมากนัก ตนอันเกิดมาในโลกนี้มีคนทั้งหลาย ลางพร่องทุกข์ไร้เขินใจมากนัก ลางพร่องก็สุขมากนัก ลางพร่องก็มีรูปผางร้าย ลางพร่องก็มีรูปอ่อนงาม ลางพร่องก็มีอายุอันสั้นหมิ่น ลางพร่องก็มีอายุหมั่นยืน สันนี้แล ขอพระพุทธเจ้าจงเทศนาแก่ผู้ข้าทั้งหลายแต่เทือะ...”

(คัมภีร์อานิสงส์หมากน้ำเต้าจม หมากหินฟู ฉบับวัดดอกแดง)

3) พระอานนท์ทูลถาม กล่าวถึงตอนที่พระอานนท์ทูลถามพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับอายุของพระพุทธศาสนา เช่น

“...ส่วนพระมหาอานนท์เถระ ท่านได้กราบบังคมทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ภาณเต ภควา กราบทูลพระผู้มีบุญญาธิการ พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าขอกราบบังคมทูลว่า ถ้าหากว่าพระองค์จะเสด็จเข้าพระบรมนิพพานไปแล้วนั้น อายุของพระพุทธศาสนาของพระองค์จะหมดสิ้นไปเพียงแค่นี้เองหรือพระเจ้าข้า หรือว่าจะยังคงมีอยู่ต่อไปในภายภาคข้างหน้าอีก...”

(พุทธทำนาย ฉบับ พระสุขุมธรรมโชติ)

ตำนานพระแก้วดอนเต้า กล่าวถึงตอนที่พระอานนท์ทูลถามพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับภิกขุตนหนึ่งที่มาอาศัยในป่าหิมพานต์ ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...ทีนั้น เจ้าภิกษุทั้งหลายก็ปฐจาโจทนากับด้วยเจ้าภิกษุตน 1 อันอาโสรเชิงป่าหิมพานต์ อันเป็นที่อยู่แห่งตนแล ทีนั้น พระพุทธเจ้ามาจวนยังอยู่ที่นี่ชา อานนท์จึงไหว้พระพุทธเจ้าว่า ภัณฑะ ข้าแต่สัพพัญญูพระพุทธเจ้า บัดนี้เจ้าภิกษุทั้งหลายมาโจทนากัน ด้วยเจ้าภิกษุตนนั้นอาโสรเชิงป่าหิมพานต์อันเป็นที่อยู่แห่งตนแล ว่าอันแล้ว พระพุทธเจ้าจึงกล่าวว่า ดูรา อานนท์ บิไซมีแต่ภิกษุตนนั้นสิ่งเดียวแล กุศลาตคก็ยังมีตายว่าอันแล้วก็ตุมหิภาวะอยู่ปากหั้นแล...”

(ตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ)

ตุลาภรณ์ แสนปรน (2550: 96) กล่าวถึง สาเหตุที่พระอานนท์สงสัยในลักษณะอาการการ “แยมใคร่หัว” คือการทรงยิ้มของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นเหตุให้พระอานนท์ทูลถามสาเหตุที่พระองค์ทรงแยมใคร่หัว และพระพุทธองค์ก็จะทรงมีคำทำนาย ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมความว่า

“...พระพุทธเจ้าทรงบาตรอวยหน้าสู่ทิศตะวันออก เจ้าอานนท์ก็นำพุทธลีลามาทงอากาศลง ที่ตอนก่อนเนาที่นั้นก่อนแล้วจึงมาสถิตอยู่แคว้นหนองคันแทเสื่อน้ำ ทอดพระเนตรเห็นแลนคำตัวหนึ่งแลบลิ่นที่โพนจิกเวียงงัวได้ปากห้วยกุ่มคำ พระพุทธเจ้าทรงกระทำลิตตุการแยมหัว เจ้าอานนท์จึงไหว้ว่า พระพุทธเจ้าแยมหัวด้วยเหตุสิ่งใดจา...”

(อรรถาตุ (ตำนานพระธาตุพนม) ฉบับกรมศิลปากร)

“...ยามนั้นมหาอานันท์เถระเจ้าก็ไหว้พระพุทธเจ้าว่า ภัณฑะ ภควา ข้าแต่พระพุทธเจ้า แยมใคร่หัวด้วยเหตุฉนั้นใดเล่าชา พระพุทธเจ้าว่า ดูราอานันท์นะ ส่วนชายเถ้าแก่ผู้นี้มาที่อทานมะแดงแก่กู ตถาคตะฉนั้นนี้ จักได้เป็นพระญาธัมมัตน 1 ชื่อว่า สุวณณธัมมราชา มีหั้นชะแล...”

(ตำนานพระญาธัมมทานแดงสีลูก ฉบับวัดดอกแดง)

“...ยามเมื่อพระพุทธเจ้ายังธอรมานวันนั้นมือรหันตาเจ้าทั้งหลายหมื่น 1 เป็นปริวารมิมหาอานันท์นะเป็นประธาน พอเดินเทสสันตริไปถึงเมืองระแวก ทีนั้น ยังมีพระยานาคตัว 1 ก็มาอุปฐากพระพุทธเจ้าหั้นแล พระพุทธเจ้าก็แยมใคร่หัวหั้นแล มหาอานันท์นะหั้นพระพุทธเจ้าแยมใคร่หัวก็ถามดูเหตุอันนั้นเชิงพระพุทธเจ้าก็กล่าวว่า ดูรา อานันท์นะ อันว่าลัษฐานที่นี้จักเปนที่หมายสาสนากุศลาตคต่อเท่า 5000 พระวัสสาชะแล...”

(ตำนานระแวก ฉบับวัดศรีพิงค์เมือง)

“พระพุทธเจ้าก็กล่าวว่า ดูราพระญายักษ์ พระตถาคตจักไว้รอยพระบาทที่อุ้ง
หลาย ชะแล ท่านทั้งหลายจงไปเอาแผ่นดินมาเทอะ ที่นั่น พระญายักษ์ก็ใช้บ่าวแห่งตนไปเอา
หินแต่ดอยเวฬุสปัตตะมาแผ่น 1 มาส่องไว้หน้าพระพุทธเจ้าหั้นแล เมื่อนั้น พระพุทธเจ้า
เสด็จลุกขึ้นเหยียบแผ่นดินก้อน นั้น หั้นแล ด้วยอำนาจแห่งพระพุทธเจ้า ส่วนว่าหินก้อน
นั้นก็เปราะย่อยลงประหมาด ติริย อังคฺลิกก็มี หั้นแล เมื่อดั่งอัน ส่วนว่าหินก้อนนั้นก็จมลงไป
ในขณะบัดเดียนั้นแล ก็ไปตั้งอยู่ประหมาดร้อยวาก็ มี เมื่อนั้นแล พระพุทธเจ้าก็แย้มใคร่หัว
แล เมื่อนั้นเจ้ารสีก็ไหว้ถามว่า ภาตเต ข้าแห่งพระพุทธเจ้าแย้ม ใคร่ หัว ด้วย เหตุ ไต ซา
พระพุทธเจ้ากล่าวว่า อนาคต กาเลปัจฉิมภเว ดังนี้ ดูรา รสี บ้านเมืองที่นี้จักรุ่งเรืองในกาล
เมื่อช้อยกาลนาแห่งพระตถาคตชะแล ในเมื่อได้หินก้อนนั้นบุนดินมาเพียงแผ่นดินเมื่อใด
เมืองที่นี้จักเกิดเปนมหานครอันใหญ่เต็มไปด้วยสละควยเสฏฐี คหบดี ช่างม้ารถเกวียนทั้งหลาย
มากนัก ชะแล คนร้อยเอ็ดภาสาก็จักพากันเข้ามาอยู่เต็มทุกที่ที่กแดนชะแล”

(ตำนานม่อนพญาแช่ ฉบับวัดวังหม้อ)

“พระพุทธเจ้าทรงบาตรอวยหน้าสู่ทิศตะวันออก เจ้าอาณนทน์นำพุทธลีลามาทงอากาศ
ลงที่ดอน กอนเนาที่นั้นก่อนแล้วจึงมาสถิตอยู่แคว้นหนองคันแทเลื้อนน้ำ ทอดพระเนตรเห็น
แล่นคำตัวหนึ่งแลบลิ้นที่โพนจิกเวียงงัวได้ปากห้วยกู่คำ พระพุทธเจ้าทรงกระทำหสิตุการ
แย้มหัวเจ้าอาณนทน์จึงไหว้วรา พระพุทธเจ้าแย้มหัวด้วยสิ่งใดซา”

(อรัญคราตุ (ตำนานพระธาตุพนม) ฉบับกรมศิลปากร)

4) พระอินทร์ทูลถาม กล่าวถึงตอนที่พระอินทร์ทูลถามพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับการไว้
อายุของพระพุทธศาสนา ปราภฏเด่นชัดใน พุทธทำนายกาลนับมือส้วย ฉบับพระศิลาหินทราย
ในชั้นพระอินทร์ทูลถามปัญหา เป็นตอนที่พระอินทร์เส็งญาณแล้วเห็นความเป็นไปของคนในโลก
มนุษย์ แล้วเกิดความสงสัย จึงลงไปทูลถามพระพุทธเจ้าถึงความเป็นไปของผู้คน ดังความว่า

“...บัดนี้จักกล่าวกำเเววราชอินตาทก่อนแล้ว พระก็เนาวิมานทองที่ดาวดิงส์ฟ้า
วันนั้นพระก็แยงญาณกล้าไปมาคิดฮ่ำ คิดเห็นธรรมที่พระองค์กล่าวไว้วันหน้าต่อไป คั้นว่า
จอมไตรเจ้าราชก้าวล่วงไปนั้นจักลิตีชั่วฮ้ายภายหน้าดังใด พระจักวางศาสนาไว้จักปีเป็นแน่
ก็ปู้ฮู้เที่ยงแท้ทางหน้าต่อไป บัดนี้ควรกลงไปไหว้วันทาถามเหตุก่อนแล้ว พอให้ฮู้เลคเรื่อง
เมื่อหน้าต่อไป ค่อมคิดแล้วเสด็จดวนลงมาถึงที่ดอยจारीที่พระองค์เซายัง แล้วจึงบังคม
วันทาพุทธบาท ตามที่คิดคาดไว้ไซ ข้อกล่าวจา ข้าก็เนาในชั้นดาวดิงส์เทวโลกกายพุน คิดใคร่

อยู่แห่งพื่นกายช้อยศาสนา จึงได้ลงมาไหว้วันทาถามเหตุ ขอพระเททเคนให้เห็นแจ้งต่อไปแต่
ก่อน...

(พุทธทำนายกาลนัมมือส่วย ฉบับพระศิลาหินทราย)

5) สรีรมหามายาเทวบุตรทูลถาม ใน ตำนานจอมหุด ฉบับวัดดอกแดง

“...เมื่อพระพุทธเจ้าแห่ง เราสระเต็จขึ้นสู่ชั้นฟ้าดาวตึงสา เทสนายังอภิธัมมาแก่
เทวบุตรแลเทวดาทังหลายอันมีสรีรมหามายาเทวบุตรเป็นต้นแล ในเมื่อสรีรมหามายาเทวบุตร
ถามพระพุทเจ้าว่าดังนี้ พระพุทเจ้าจักอยู่นาน เท่าไคนา พระพุทเจ้ากล่าว ดูรา สรีรมหา
มายาเทว บุตรส่วนตนคุพระตถาคต จักอยู่สั่งสอนยังสัตตโลกนานประมาณ 5* พันพระวัส
สาแล้วก็จักเข้าสู่นิพพานแล้ว จักไว้ศาสนา 5 พันพระวัสสาชะแล...”

(ตำนานจอมหุด ฉบับวัดดอกแดง)

7. การวิสาสะผู้ฟัง เป็นการกล่าวทักทายให้มาร่วมฟัง หรือการกล่าวทักทายผู้ฟัง เพื่อให้
ผู้ฟังตั้งใจฟังด้วยความเคารพ จะพบในวรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน พิพัฒน์ ประเสริฐสังข์
(2557: 88) กล่าวถึงการวิสาสะผู้ฟังในวรรณกรรมชาดกพื้นบ้านอีสาน ว่า ผู้ฟัง เป็นลักษณะเด่นอย่าง
หนึ่งของวรรณกรรมทางภาคอีสาน คือ ผู้ประพันธ์จะกล่าวนำเป็นเบื้องต้น ประหนึ่งกล่าวทักทายผู้ที่
เข้าร่วมชุมนุมมาฟังการอ่านหนังสือผูก ซึ่งเป็นชนบที่ผู้คนในชุมชนจะมาพบปะและนั่งฟังนิทานของ
กลุ่มคนทางภาคอีสานในอดีต ซึ่งการวิสาสะนั้นจะกล่าวหลังจากบทประณามพจน์ สอดคล้องกับ
พจนีย์ เฟ็งเปลี่ยน (ม.ป.ป.: 12) กล่าวถึงการวิสาสะผู้ฟังว่า เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของวรรณกรรม
นิทานภาคอีสาน นั่นคือ กวีผู้ประพันธ์จะกล่าวนำประหนึ่งทักทายผู้เข้าร่วมการชุมนุมฟังอ่านหนังสือ
(นิทานธรรม หรือนิทานชาดก) ซึ่งส่วนใหญ่จะกล่าวต่อจากตอน “ประณามพจน์” หรือบางเรื่องก็
เริ่มต้นด้วยตอนวิสาสะกับผู้ฟัง

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย พบว่ามีการวิสาสะผู้ฟัง
ในวรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม

“...ฟังเด้อท่านพี่น้องทั้งหลาย ผมชิบบรรยายเรื่องผืนประหลาด พระเจ้าปัสเสนทิ
โกศลราช เมืองสาวตถี บรรทมกับเทวี อยู่เทิงผาสาม เกิดสุบินประหลาดปรากฏขึ้นมา
ผืนเอาตอนเวลาจวนขีสว่าง...”

(พุทธทำนาย ฉบับชมรมวรรณกรรมอีสาน)

วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ ได้แก่ เรื่อง ตำนานพระญาอินทา คำพยากรณ์ทวย
โลก คร่าวพุทธทำนายล้านนา มีการกล่าวเชิญชวนให้ผู้คนตั้งใจฟังในพระธรรมเทศนา ดังความว่า

“...นโม ตสฺสสตฺถุฯ สารโว ฟังราโสตุขนา ชายยงเถ้าห่ม จุงตั้งโสตาตาด่าฟัง ยังนิทาน
ตำนานโอวาทอินทราชาเจ้า...”

(ตำนานพระญาอินทา ฉบับวัดดอกแดง)

“...สารโว ตุก่อนรา ลัปฺปริสสะเจ้าทั้งหลาย จุงตั้งโสตาประสาถถ้าดาฟัง ยังคำอิน
ทราชา หากบอกเล่าถึงกาลวินาศแห่งฝูงคนทั้งหลายในพายหน้าอันจักหากมีมาตั้งนี้แล...”

(คำพยากรณ์ทวยโลก ฉบับพระครูอดุลสีลิกิตต์)

“...วจันัง	ฟังราพี่น้อง	ล้านนาทั่วห้อง	เขตแคว้นรัฐธา
จักค้อนไค้	เล่าไว้ไซจา	ตามคำพุทธา	ทำนายเล่าแจ้ง
อนาคตกาล	ไซขานเต้อมแถ้ง	จักได้สำแดง	บอกไว้...”

(คร่าวพุทธทำนายล้านนา ฉบับพระครูอดุลสีลิกิตต์)

ค) อดีตวัตถุ คือ เรื่องในอดีต ที่เล่าเรื่องราวและเหตุการณ์ในอดีตของพระพุทธเจ้าใน
พระชาติต่าง ๆ เป็นการเชื่อมโยงเรื่องปัจจุบันให้สัมพันธ์กับอดีต กล่าวคือ เมื่อปัจจุบันเป็นอย่างนี้ ในอดีต
ก็เป็นเช่นเดียวกัน มักกล่าวถึงพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญบารมีในตอนนี้มีคำว่า อดีต หมายถึง ในอดีต
กาล

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยกลุ่มความฝัน พบว่า อดีตวัตถุ เป็น
เรื่องราวของพระโพธิสัตว์เกี่ยวกับมหาสุบินและคำทำนายทำนองเดียวกันนี้ว่า เรื่องมหาสุบินเคยเกิด
มาแล้ว พระพุทธองค์ได้ทรงนำเรื่องในอดีตมาตรัสเล่าดังต่อไปนี้

ในอดีตกาล (อดีต) พระเจ้าพรหมทัตครองกรุงพาราณสีพระโพธิสัตว์
เสวยพระชาติเป็นพราหมณ์ในตระกูลอุทิจจพราหมณ์ ต่อมาได้บรรพชาเป็นฤๅษีให้อภิญญา
สมาบัติเกิดแล้ว ได้ประลองญาณอยู่ในหิมวันตประเทศ ในคืนหนึ่งพระเจ้าพรหมทัตทรง
พระสุบินทำนองเดียวกันแล้วตรัสถามพราหมณ์ พราหมณ์ก็แนะนำให้กระทำพิธีบูชา
เหมือนกัน แต่มาณพบัณทิตศิษย์ของพราหมณ์แนะนำให้ทำพรหมทัตเสด็จไปเฝ้าพระ
โพธิสัตว์เพื่อตรัสทำนาย ทำวพรหมทัตทรงเชื่อแล้วเสด็จสู่อุทยานทรงตรัสเล่าพระสุบินทั้ง
16 ประการให้พระดาบสทรงทราบแล้วพระดาบสโพธิสัตว์ก็ทรงทำนายผลแห่งสุบิน

เหล่านั้นทำนองเดียวกับที่พระพุทธองค์ทรงทำนายแล้วสรุปว่าผลแห่งสุบินนี้จะเป็นไป
ต่อเมื่อโลกถึงจุดเสื่อมในอนาคตกาล

ง) คาถา คือข้อความของเรื่องแต่ละเรื่อง เป็นคำภาษาบาลี แต่เดิมมีลักษณะเป็นภาษา
บาลี ต่อมามีการแปลเป็นภาษาไทยโดยยกข้อความหรือคาถามาแปล บางเรื่องมีการแปลโดยการตั้ง
คาถาบาลีสั้น ๆ แล้วแปลเป็นภาษาไทย วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง มหาสุบินชาดก ส่วนของ
พระราชวิสุทธิโมลี (รุ่น ธีรปญโญ) ก่อนที่จะนิพนธ์ถึงพุทธทำนายตามมหาสุบินของพระเจ้าปเสนทิ
โกศล ดังที่มีเนื้อหาปรากฏอยู่ในอรรถกถา ท่านจะยกเอาหัวข้อบาลีในพระไตรปิฎกมาใส่ไว้ก่อน ความ
ว่า

อุสสา รุกขา คาวีโย ควา จ อสุโส
กัโส ลิคาลี จ กุมฺโภ โปกฺขรณิ จ
อปากจนฺทํ ลาวูนิ สีนฺติ ลีลา
ปลวนฺติ มณฺชุกิโย กณฺหสเป คิลนฺติ
กาภํ สุวณฺณา ปรีวารยฺนฺติ
ตสา วกา เอพกานํ ภายา ทิ
วิปริยาโย วตฺตติ นยิธมตฺถิติ

วรรณกรรมพุทธทำนายปถเวหน ฉบับพระครูอดุลสีลิกิตต์ ได้นำเอาส่วนคาถา ไปไว้ท้าย
เรื่องพร้อมทั้งบอกที่มาของเรื่องว่ามาจากพระไตรปิฎก ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...เรื่องนี้มีในพระบาลี คือ ในพระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ 27 หน้า 24 มหา
สุบินชาดก มีคำอธิบายละเอียดในอรรถกถาของพระบาลีนั้นคือ เอกนิบาตวรรณรา ภาค 2
หน้า 146 ที่แปลเป็นภาษาไทยแล้ว คือ ชาดก ฉบับหอพระสมุด เล่ม 2 หน้า 179 และมี
ปรารภอยู่ในสารัตถะที่ปณีตติยภาคหน้า 9 มีคำอธิบายไว้ละเอียดลออติมาก ผู้สนใจโปรด
ค้นดูตามนั้น...”

(พุทธทำนายปถเวหน 16 ข้อ ฉบับพระครูอดุลสีลิกิตต์)

วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง พระมหาสุบินชาดกว่าด้วยมหาสุบิน 16 ข้อ ฉบับพระราช
สุทธิโมลี (รุ่น ธีรปญโญ) ได้นำเอาส่วนคาถาไว้ต้นเรื่อง พร้อมทั้งบอกที่มาของเรื่อง ดังความว่า

“ความในฝันนั้น มีอยู่ 16 ข้อ มีที่มาในบาลีคือ พระไตรปิฎก สยามรัฐ เล่ม 27 หน้า 24 มี อธิบาย ละเอียดในอรรถกถาของพระบาลีนั้น คือเอกนิบาตวิณณา ภาค 2 หน้า 146 ส่วนที่แปลเป็นภาษาไทยแล้ว คือชาตกฉบับหอสมุดวชิราวุธ เล่ม 2 หน้า 179 จะยกเอาหัวข้อบาลีในพระไตรปิฎก มา ใส่ไว้ในที่นี้ก่อนคือ

อุสสา รุกขา คาวีโย ควา จ อสโส
 กัสสิ สิคาลี จ กุมฺโภ โปกฺขรณิ จ
 อปากจนฺทนี ลาวฺนิ สีทนต์, สีลา
 ปลวฺนติ กากํ สุวณฺณา ปรีวารยฺนติ,
 ตสาวกา เอฬกานํ ภายฺนติ,
 วิปริยาโย วตฺตติ นยิธมฺตฺถิ.

“หม่อมฉันได้ฝันเห็นโคอุสุภราช 1
 ต้นไม้ 1 แมโค 1 โคสามัญ 1 ม้า 1 ถาดทองคำ 1 สุนัขจิ้งจอก 1
 หม้อน้ำ 1 สระโบกขรณี 1 ข้าวสารที่หุงไม่สุก 1 แก่นจันทน์ 1
 น้ำเต้าจมน้ำ 1 หินลอยน้ำ 1 นางเขียดกลืนกินงูเห่า 1
 หงส์ทองแวดล้อมกา 1 เสือกัวแพะ 1 ดังนี้”
 ปริยายอันผิดนี้ จักยังไม่มียุคนี
 จบ มหาสุบินชาตกที่ 7
 อรรถกถามหาสุบินชาตกที่ 7

อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นองค์ประกอบที่สามารถพบได้ในวรรณกรรม อาจมีบางเรื่องที่องค์ประกอบทางวรรณกรรมบางตอนขาดหายไป แต่ก็ยังถือเป็นขนบของวรรณกรรมพุทธทำนายที่มีต้นเค้ามาจากวรรณกรรมพุทธศาสนา

4.1.2 ส่วนเนื้อหาทำนาย

ส่วนเนื้อหาของคำทำนาย เป็นส่วนของการดำเนินเนื้อเรื่อง กล่าวถึงเนื้อหาความฝันและคำทำนาย ที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย จากการศึกษาเนื้อหาทำนายของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า วิธีการสร้างสรรค์ที่ปรากฏเด่นชัดมีประเด็นดังต่อไปนี้

- 4.1.2.1 การรักษาเนื้อความตามคัมภีร์พุทธศาสนา
- 4.1.2.2 การนำเนื้อหาบางส่วนมาจากมหาสุบินชาตก
- 4.1.2.3 การปรับเปลี่ยนรายละเอียดของเนื้อหา
- 4.1.2.3 การเพิ่มรายละเอียด
- 4.1.2.4 การตัดรายละเอียด
- 4.1.2.5 การสร้างเรื่องขึ้นใหม่

4.1.2.1 การรักษาเนื้อความตามคัมภีร์พุทธศาสนา ในภาพรวมวรรณกรรมพุทธทำนาย กลุ่มมหาสุบิน ยังคงรักษาเนื้อความตามอรรถกถามหาสุบินชาตก กล่าวคือ การดำเนินความตามส่วน นำ เช่น การปรารภเรื่อง หรือปัจจุบันวัตถุ โดยมีการกล่าวถึงตัวละครสำคัญ คือ พระเจ้า ปเสนทิโกศล ทรงฝัน พราหมณ์ผู้กล่าวคำทำนายให้พระเจ้าปเสนทิโกศลทำพิธีบูชาสัตว และนางมัลลิกาเทวีผู้ขอให้พระเจ้าปเสนทิโกศลไปเฝ้าพระพุทธเจ้า แสดงให้เห็นถึงวรรณกรรมได้มีการรักษาตัวละครที่ปรากฏในส่วนต้นไว้ได้ครบ จากนั้นพระพุทธเจ้าทรงทำนายฝันโดยการอธิบายขยายความไปที่ละข้อความฝัน ตามลำดับความฝันทั้ง 16 ประการ การกล่าวถึงข้อความฝัน และคำทำนาย เช่น

วรรณกรรมพุทธทำนายเรื่อง ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล ฉบับวัดหมื่นล้าน กล่าวถึงเหตุแห่งการเทศนา คือ มหาสุบินนิมิตใหญ่ 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล

“...พระพุทธเจ้าตนเป็นครูแก่คนแลเทวดาทั้งหลาย เมื่อยังธรรมาณ ทือแล้วอริยา
ปตละ 4 ประการ ในเขตวันนอารามฉะเพราะเชิงมหาสุบินนิมิตฝันใหญ่ 16 ประการ ทือ
เป็นเหตุเป็นอารมณ์แก่ธัมมเทศนาแห่งตน...”

(ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล ฉบับวัดหมื่นล้าน)

เนื้อหาในข้อความส่วนต้นที่กล่าวถึงความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล จากนั้นได้เล่าให้พราหมณ์ปุโรหิตฟัง และให้ทำนายความฝัน พราหมณ์ปุโรหิตจึงกราบทูลว่าให้ทำพิธีบูชาสัตว พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงรับสั่งให้จับสัตว์ 4 เท้า 2 เท้า มาเป็นอันมากเพื่อทำพิธีบูชาสัตว สัตว์ต่าง ๆ ที่ถูกมัดเอาไว้ต่างก็ส่งเสียงร้อง พระนางมัลลิกาได้ยินเสียงร้องจึงเสด็จมาดูเหตุการณ์และทูลถามพระยาปเสนทิโกศล พระยาปเสนทิโกศลจึงตรัสบอกสุบินนิมิตร้ายและวิธีแก้ไขตามคำของพราหมณ์ปุโรหิต นางมัลลิกाराชเทวี จึงทัดทานไม่ให้พระยาปเสนทิโกศลเชื่อถือตามคำกราบทูลของ พราหมณ์ปุโรหิต และแนะนำให้เสด็จไปทูลถามพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงประทับอยู่ที่เขตวันมหาวิหาร ฝ่ายพระยาปเสนทิโกศล เมื่อได้ยินเช่นนั้นจึงเสด็จออกไปเฝ้าพระพุทธเจ้าทันที พร้อมทั้งกราบทูล พระสุบินนิมิต

ประหลาด 16 ประการแก่พระพุทเจ้า ซึ่งเนื้อหาในข้อความส่วนต้นนี้ รวมทั้งเหตุการณ์ และตัวละคร มีความสัมพันธ์กับบรรณกถามหาสุบินชาดก

สอดคล้องกับวรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ เรื่อง ลิลิตโสมนนิมิต ฉบับพระสมุห์หนู พระมหาสุบินชาดกว่าด้วยมหาสุบิน 16 ข้อ ฉบับพระราชวิสุทธิโมลี (รุ่น อธิปไตย) และพุทธทำนาย ฉบับพระสมุห์แสง การสร้างสรรค์วรรณกรรมที่ยังคงเนื้อหาต้นแบบเดิมไว้ โดยเนื้อหาของต้นแบบเดิมนั้นคือ พุทธทำนายที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ที่ว่าด้วยสุดตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก ภาค 1 ว่าด้วยมหาสุบิน ซึ่งเป็นความฝันอันยิ่งใหญ่ 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งวรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้นี้ยังคงรักษาจำนวนข้อความฝันทั้ง 16 ประการไว้ดังเดิม อาจมีการอธิบายรายละเอียดย่อหรืออนุภาคตามทัศนะของผู้แต่ง โดยเฉพาะการนำเอาเหตุการณ์ของสังคมปัจจุบันเข้ามาสอดแทรกไว้ด้วย เรื่องพุทธทำนายอาจจะผิดเพี้ยนกันบ้างอันเนื่องมาจากการสืบทอดเนื้อหาที่มีรูปแบบ ช่วงเวลา หรือผู้แต่งที่ต่างกันออกไป แต่ก็ไม่ถือว่าจงใจจะปรับเปลี่ยนแต่อย่างใด

คำพยากรณ์ที่มีการสืบทอดเนื้อหาของวรรณกรรมทักษิณ เรื่องพุทธทำนายที่คงเนื้อหาต้นแบบเดิมที่สืบเนื่องมาจากพระไตรปิฎกนั้นก็ยังคงเน้นถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่เน้นให้คนมีศีลธรรมประจำใจ เป็นการกล่าวถึงภัยร้ายแรงที่จะเกิดขึ้น ก็เพื่อให้เห็นผลของความประพฤติชั่วว่าเป็นความไม่เหมาะสม และภัยร้ายจะเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะฉะนั้นความจริงก็มีอยู่ในข้อที่ว่าเมื่อมนุษย์ขาดศีลธรรมและไม่ประพฤติธรรม แล้วสังคมก็จะเกิดความเดือดร้อน

วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน ดำเนินเนื้อความตามบรรณกถามหาสุบินชาดก แม้ในส่วนต้นจะดำเนินไปอย่างรวบรัด กล่าวคือ ตัดรายละเอียดส่วนต้นออก ทั้งตัวละครพระนางมัลลิกามเหสี และตัวละครพรหมณ์ เหลือเพียงเหตุการณ์พระเจ้าปเสนทิโกศลฝัน และเสด็จไปเฝ้าพระพุทเจ้าเพื่อให้ทรงทำนายฝัน แต่ก็ยังคงรักษาจำนวนข้อความฝันทั้ง 16 ประการไว้ดังเดิม ดังเช่นวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับ ส.ธรรมภักดี ความว่า

“บัดนี้ จักกล่าวเรื่องทำนายจากพระโอษฐ์ คราวที่พระองค์เสด็จอยู่ยังวิหารกว้างช่วง
สงฆ์เขตวันมหาวิหารกว้าง พระองค์เคยเสด็จอยู่ วันนั้นหนึ่ง พระปเสนทิโกศลเจ้าราชา
ทรงไสยาสน์ มีสนมหนุ่มน้อยเทียมช้างพังเพลลา จึงได้เกิดสุภะนิมิตขึ้นในระหว่างราตรี หลาย
วันคืนรวบรวมเอาได้ จึงได้จดจำไว้มาทูลพุทธบาท ถวายเหตุเรื่องฝันนั้นแต่พระองค์
พระพุทเจ้าทรงเทศนาสอนตามคำฝันสู่อันถวายไว้”

(พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับ ส.ธรรมภักดี)

สอดคล้องกับ พุทธทำนายของพระยาปัสเสน 16 ข้อ ฉบับ จินดา ดวงใจ และ คำกลอน
พุทธทำนาย ฉบับวัดสุปัฏนารามวรวิหาร ที่มีลักษณะการดำเนินเนื้อความตามอรรถกถา महाสุบิน
ชาดก คือ ตั้ตรายละเอียดส่วนต้น แต่ยังคงรักษาจำนวนข้อความฝั่งทั้ง 16 ประการ

2. การนำเนื้อหาบางส่วนมาจากมหาสุบินชาดก เป็นวรรณกรรมที่นำข้อความฝั่ง
บางส่วน มาจากอรรถกถา महाสุบินชาดก ได้แก่

คัมภีร์อานิสงส์หมากน้ำเต้าจมหหมากหินฟู ฉบับวัดดอกแดง หลังจากที่เทวดาทูลถาม
ปัญหาแก่พระพุทธเจ้าแล้ว พระพุทธเจ้าก็ทำนายว่าพระองค์จะมีพระชนมายุเพียง 80 พรรษา ก็
จะนิพพาน และกำหนดให้พุทธศาสนาอยู่ได้ 5,000 ปี หลังจากที่พระพุทธองค์ปรินิพพานแล้ว 2,500 ปี
ศาสนาจะเริ่มถดถอย จะเกิดปัญหา “หมากน้ำเต้าจกจม หมากหินจกฟู หม่าจิ้งจอกจกไล่กัดเสื่อ ช้าง
จะพากันกินถ่านไฟแดง คนใจบุญใจกุศลจะต้องหาบ แต่คนใจบาปจะเดินตัวเปล่า พ่อค้าจะอาสาออก
ศึก น้ำไม่ลึกจะพากันทำที่ว่ายน้ำเล่น กบเขียดจะไล่กินงู พญาครุฑจะเป็นบริวารกาดำ หม่าจิ้งจอกจะ
ขึ้นนั่งบนไตรศำ และราชสีห์จะเป็นบริวารของหม่าจิ้งจอก” ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม

“...ในเมื่อศาสนาพระตถาคตได้ 2 พันปลาย 5 ร้อยปลื้ไปพายหน้า ปางนั้นปัญหา
อัน 1 ก็จักเกิดมีไปพายหน้าบ่ออย่าชะแล ประการ 1 หมากน้ำเต้าก็จกจมลงไปในพื้นที่น้ำพุ่น
ชะแล อันว่า หมากหินอันอยู่ในน้ำก็ จักฟูออกมาอยู่เหนือผิวน้ำ ก็จักมีหิ้นชะแล ปัญหาอัน
1 หม่าจิ้งจอกจกไล่กินเสื่อโคร่ง แม่ช้างจกไล่กินถ่านไฟแดง คนบุญจักได้ถือหาบ คนบาปจัก
ได้ไปบ่ตาย พ่อค้าจ้ออ้างเอาดาบฟันเล็เก้ (ศึก) น้ำบ่เล็เก้ (ลึก) ก็ตรีเอากันไปลอยคอ จักมีหิ้น
ชะแล เถิงเมื่อกาลยามนั้นกบเขียดก็จักไล่กินงู ก็จักมีหิ้นชะแล ประการ 1 พระญาครุฑจัก
ไปเปนบริวารแก่กาดำ ก็จักมีชะแล อัน 1 หม่าจิ้งจอกก็จักขึ้นนั่งไตรศำ ก็จักมีหิ้นชะแล อัน
1 ราชสีห์ก็จักไปเปนบริวารหม่าจิ้งจอก ก็จักมีหิ้นชะแล...”

(คัมภีร์อานิสงส์หมากน้ำเต้าจมหหมากหินฟู ฉบับวัดดอกแดง)

จะเห็นได้ว่า มีการกล่าวอ้างถึงคำทำนายที่ปรากฏในอรรถกถา มหาสุบินชาดก ในข้อที่
6, 12, 13, 14, 15, และ 16 แต่จะมีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดของคำทำนาย

ตำนานกับปิลวัตถุณคร ฉบับวัดดอกแดง ได้นำข้อความฝั่งในอรรถกถา มหาสุบินชาดก
จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 11, 12 และ 13 ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมความว่า

“...คั้นว่า ภูนิพพานไปแล้วได้ 3000 แล 5000 พระวัสสานั้น ลูกลิกข์คูตถาคตตะ
จักละครองอันดีเสี่ย แล้วจักเอาถนงน้อยห้อยสอกแลผ้าพันแขนเหมือนกับวงช้าง แอ่วเทศ
นาธัมมรีร้างจาสะหาว ที่บ่สมควรเทศนาแก้ว ทางหลวงแลกลางบ้านคนแล คั้นได้ลาภะลัก

การนั่งแล้ว ก็จักลิกข์ออกมาเอาลูกเอาเมีย อุปมาเทียบเหมือนกันเอาแก่นจันทน์แดงไฟแลกลูก
เอาก่อนอาจมาไว้กินนั้นชะแล คนทั้งหลายก็จักละริตบวราณเช่นพ่อเช่นแม่มาแต่ก่อน คือ
ว่าจักเอาริตเพิ่มมาเปนริตตัวก็จัก เทียมผ้านุ่งเสียแล้วจักนุ่งเดี่ยวเสียริตมานหื้อ คูลวา ผิด
ปเวณีมาแต่ก่อนคืหากจักมียามนั้นมิหั้นชะแล

คั้นว่า ฎนิพพานไปแล้วได้ 3000 แล 3500 พระวัสสา หมากน้ำจักจุม หมากหินจัก
ฟู หนองสระหลวง 4 แจ่ง จักกลายเป็นเลือด ตันกล้ายจักเกิดเปนนาม เครือเถาว์ล้วยหุ้ม
ปกสระหนอง ไหญ่ก็จักมียามนั้น มีหั้นชะแล...”

(ตำนานกับปีลวัตถุณคร ฉบับวัดดอกแดง)

ตำนานระแวก ฉบับวัดศรีพิงค์เมือง นำข้อความฝันในอรรถกถามหาสุบินชาตกจำนวน 3
ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 2, 12 และ 13 ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม

“...ในเมื่อศาสนาถูกตาคัดหากได้ 2 พันปลาย ล่วงเข้าสู่ 3 พันนั้นก็ร้ายยิ่งกว่าเก่า
เหล่า หลายประการชะแล อันว่าบุพพนิมิตทั้งหลายก็จักเกิดมาทุกทีในสัณฐานบ้านเมือง
ที่ปรากฏหันแกโลกทั้งหลายซุซุซุแห่ง อันว่าเทวดาทั้งหลายก็หากแต่งตามโลกมีว่าสันนี้
คือว่า ที่วังก็จักเป็น หาด อันว่าน้ำที่หาดก็จักเป็นวังแล หมากน้ำจักจุม หมากหินจักฟู
ฎดอยฝูงง่กานเสียงฟ้าซวานร้องก้องเหมือนผี มหาเจดีย์แตกม้าง เทื่อย้อยข้าง พุทธรูป
น้ำตาไหล...”

“...ไม้ต้นศอกต้นแขนก็หากจักเป็นดอกเป็นหน่วยล้วนเหลือตา...”

(ตำนานระแวก ฉบับวัดศรีพิงค์เมือง)

นอกจาก วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ เรื่อง คำหานี้จักเกิดกับโลกจากตำนานพญา
ละแวก พุทธทำนายจากพระเจ้าเลียบโลก คำพญาอินทร์ตวยโลก คร่าวพุทธทำนายล้านนา ซึ่งต่างก็
อ้างว่าเป็นพุทธทำนาย โดยทำนายว่าเมื่อพระพุทศศาสนาล่วงไปหนึ่งพันปี สองพันปี สามพันปี จะมี
เหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นกับพระพุทศศาสนา ชาวบ้านชาวเมืองจะมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น อากาศวิปริต
แปรปรวนผิดธรรมชาติ ฤดูฝนฝนไม่ตก ฤดูร้อนกลับหนาวและฝนตก คนในบ้านเมืองจะประพฤติผิต
จาริต ในความเป็นจริงแล้ว เป็นการนำข้อความฝันจากอรรถกถามหาสุบินชาตกมาแต่งให้เข้ากับภูมิ
ประเทศ หรือวิถีชีวิตของชาวล้านนา ซึ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ก็มีมูลความจริงในสังคมปัจจุบัน ดัง
ข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมความว่า

“...หมากน้ำจ๊กจม หมากหินจ๊กฟู
ภูดอยจ๊กโค่นค้ำน เสียงฟ้าผ่าชว่วนเหมือนเสียงผี...”

“...แม่หญิงสิบปีจะมีชู้ คนผู้รู้ท่านบ่นบ่อย่า...”

“..... ผู้หญิงมีผิวสองคนแอมข้าง
ร่างหม้ายชอบเป็นสาวหาชู้ ลูกศิษย์โยมปู้คุณครูตนเค้า...”

(คำหานี้จ๊กเกิดกับโลกจากตำนานพญาระแวก ฉบับพระครูอดุลย์สีลิกิตดี)

คร่ำวพุทธทำนายล้านนา ฉบับพระครูอดุลย์สีลิกิตดี กล่าวว่า

“...หมากน้ำจ๊กจม ลงไปแท้ไซ้ หมากหินฟูได้ ลอยบน
ตาฝั่งแม่น้ำ จ๊กพังหลายหน ผุ่งหมู่คน คำขายหลายถ้าน
บ่กลัวบาปกรรม บ่ผ่านบ่หย่าน โลกช้งยอยดูล สัพพะ
น้ำหนองซุ่นใน นอกใสเป่งวะ เถรพระล่าเต้น เดินเมือง
ฆ้องกลองมีแท้ ช้ำบ่ยินเสียง แรดกวางฟานเยี่ยง จ๊กเข้ามำบ้าน
ผู่สัตว์ทั้งหลาย จ๊กจากปากตำนาน เปนคำวอนวาน มากนัก...”

(คร่ำวพุทธทำนายล้านนา ฉบับพระครูอดุลย์สีลิกิตดี)

ผู่หมู่ หญิงชายส่วยสิบสามปี ลิมี่ลูก ลือแล้ว

(กาละนับมือส่วย: บั้นพยากรณ์ ฉบับอาจารย์สวิง บุญเจิม)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น กล่าวถึง เด็กหญิงเด็กชายที่มีอายุเพียง 13 ปี ก็จะมีพวกกันมี
ครอบครัว มีลูก ซึ่งยังไม่ถึงวัยอันควร เนื้อหาดังกล่าวปรากฏอยู่ในอรรถกถามหาสุบินชาดก ความฝัน
ข้อที่ 2

ในวรรณกรรมพุทธทำนายกาละนับมือส่วย บั้นพยากรณ์ บทดังกล่าวข้างต้น มีความ
คล้ายคลึงกับอรรถกถามหาสุบินชาดกข้อที่ 15 โดยทำนายว่า ผู้มีศีลจะลดตัวลงไปเป็นลูกน้องคนชั่วที่
วางตัวเป็นคนดี ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

หงษ์คำ	ก้มกราบไหว้ประนมมือ	หมู่กา
หมากพร้าว	มาเปิดต้นดกล่าง	ลงดิน
	มันบ่ยินดี	ดอมผู้เฝ้าบุญเป็นการค้า

(กาละนับมือส่วย: บั้นพยากรณ์ ฉบับอาจารย์สวิง บุญเจิม)

พุทธทำนายกาลนับมือส้าย ฉบับพระศิลาหินทราย พรรณนาถึงเหตุการณ์พื้นที่สาม กล่าวว่

“...คั่นว่ศาสนาว่างล้ำเข้าเขตพื้นที่ 3 เมื่อใด หนึ่งจักมีหมากน้ำเต้าอันตั้งอยู่บนบก บังเกิดเป็นของหนักจุ่มจมลงพื้น พวกศิลาก้อนกระดานหินหนักหมื่น ก็จักถอยล่องขึ้นฟูตั้งสะ โนแท้แท้แล้ว สองฝูงหมู่โพธิ์ศรีสร้อยลิเป็นไฮฮากหย่อง ไฮลิจับจ้องขึ้นแซมซ้อนปงใบแท้แท้แล้ว สามหมาจิ้งจอกลิได้ขึ้นนั่งไตรคำ คุมโยธาทั่วไปทั้งค้าย สิ้นหษ์คำผายเวหาเห็นเมฆ กลับกลาย มาอ่อนนุ่มเป็นแหล่งแห่งกาแท้แท้แล้ว อันนี้หากเป็นปัญหาเจ้าจอมธรรมพุทธบาท พระก็ไซ คาดไว้ให้เฮอู้ฮ้ำเพิง ภายในพื้นที่สามนี้จักมีมาเป็นแน่...”

(พุทธทำนายกาลนับมือส้าย ฉบับพระศิลาหินทราย)

วรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น ได้นำข้อความฝันในอรรถกถามหาสุบินชาตกจำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 6, 12, 13 และ 15

3. การปรับเปลี่ยนรายละเอียดของเนื้อหา วรรณกรรมพุทธทำนายนอกจากจะมุ่งรักษา เนื้อความตามคัมภีร์ศาสนาแล้วนั้น ยังมีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดของเนื้อหาบางประการ เช่น วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง คำฝัน 16 ข้อ ฉบับวัดผาแตก ดังความว่

“...บท 1 ฝันเห็นว่า มีวัวตัวเฝ้าสี่ตัว ก็มาลีฝ่าย ว่จักห่วยชนกัน อนอ้วนันทั่วฟ้า ภายหน้าข้าหายขาดซะแล...”

(คำฝัน 16 ข้อ ฉบับวัดผาแตก)

ข้อความฝัน ข้อที่ 1 ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง คำฝัน 16 ข้อ ฉบับวัดผาแตก นี้ มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดโดยการเพิ่มลักษณะของวัว คือ วัวแก่

“...ถ้วน 11 เล่าคำฝัน ยังมีชายผู้ 1 มันมาฝนแก่นจันทร์แดงตกล่แล้วไ่นด้วยน้ำ มุตตีอัน เนออันเหม็นมันจักเป็นสันใด ไคแจ้งขอพระแสงไซ...”

(คำฝัน 16 ข้อ ฉบับวัดผาแตก)

² มุตตะ หรือ น้ำมูตร หมายถึง น้ำปัสสาวะ

ข้อความฝัน ข้อที่ 11 ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง คำฝัน 16 ข้อ ฉบับวัดผาตากนี้ มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดไปจากอรรถกถาชาดก คือ การนำแก่นจันทร์แดงมาฝนแล้วละลายด้วย น้ำปัสสาวะ

“...บทถ้วน 16 เท่าสุดท้าย ยังมีพ่อเสื่อลายตัวใหญ่ แม่กวางไล่เสื่อกิน พ่อเสื่อยืน กลัวมาก แล่นพ่ายจากกวาง ผับแผ่ยังยางป่า เป็นด้วยสิ่งใด ขอพระไซบอกกล่าวหื้อข้าทำตัว ได้ฟังพร้อมเทอะ...”

(คำฝัน 16 ข้อ ฉบับวัดผาตาก)

ข้อความฝัน ข้อที่ 16 ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง คำฝัน 16 ข้อ ฉบับวัดผาตาก นี้ มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียด คือ แม่กวางไล่เสื่อลายตัวใหญ่

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง สุบินนิมิตความฝัน 16 ประการ สำนักวัดป่าแดด เปลี่ยนความฝันข้อที่ 1 จากโคอุสุภราช 4 ตัว เป็นโคอุสุภราช 2 ตัว ดังความว่า

“...ในนิมิตฝันหัวที่นั่นอันเป็นปถมะหัวที่นั่น คือว่า ฝันจั่วอุสุภราชาคำดำมีวันฉะ ดั่งดอกเองชัญ (อัญชัน) 2 ตัว เข้าสู่ช่วงหลวงเพื่อว่าจักชนกัน คนทั้งหลายเขาก็มากล่าวว่า ดั่งนี้ เราทั้งหลายจักไปดูจั่วอุสุภราชารบกันเทือะ ว่าอัน จั่วอุสุภราชก็มาสำแดงอาการเป็น ดั่งจักชนกันแท้ตั้งอัน อุดอัวแล้วก็ปรบกันก็ถอยหนีจากกันแล้วก็มีแล

(สุบินนิมิตความฝัน 16 ประการ สำนักวัดป่าแดด)

พุทธทำนาย ฉบับชมรมวรรณกรรมอีสาน มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียด ความฝันข้อที่ 1 วัวสีแดง ดังความว่า

“...ข้อที่หนึ่ง ฝันว่าจั่วบักต่างทั้งสี่สีแดง แล่นเข้ามาหมดแสงกุ่มกุ่มกุ่มกุ่ม จนกว่า ดินเป็นฝุ่นมีดกั้วฝน คือจั่งว่าชิชนกันสาให้แหลกแล่นมาแล้วเลยแยกไปไฟไปมัน เป็นนำ อัจฉริยะความฝันเกิดต่าง...”

นอกจากนี้ พุทธทำนายจากพระโศภฐ์ ฌบับ ส.ธรรมภักดี มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียด ในความฝันข้อที่ 1 โดยการปรับเปลี่ยนรายละเอียดของคำทำนาย จากคำทำนายว่าพระเจ้าแผ่นดินจะไม่ทรงธรรม และฝนจะแล้ง นาข้าวจะแห้ง เป็น ผู้ที่มีอำนาจจะก่อเรื่องทะเลาะวิวาทกัน ดังข้อความต่อไปนี้

“...องค์ท่านให้พุทธบาทจอมธรรม ถวายคำสอนดังทำนายเอาไว้ว่า ถึง พ.ศ. สองพันห้าเป็นเวลาชวดเค็ง โลกจักแปรชันปั่นหาเฮื่องต่อกัน ผู้มีอำนาจใหญ่กว้างลือล้ากว่า คน จักมาก่อเหตุเรื่องวิวาทกัน ต่างก็ดันทุ่มทะเลาะวิวาทดีแท้ มีการรวบรวมได้ผู้เสนาอำมาตย์ หวังจักตีถล่มบ้านเมืองให้ร่นวาย...”

(พุทธทำนายจากพระโศภฐ์ ฌบับ ส. ธรรมภักดี)

วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ เรื่อง มหาสุบินคำฉันท มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดคำทำนาย ข้อที่ 1 ฝันว่า เห็นโค 4 ตัว วิ่งมาจาก 4 ทิศ ทะยานเข้ามาต่อสู้กัน เมื่อเข้าชนแล้วนั้นต่างก็ กระเด็นออกและวิ่งหนีไป ทำนายว่า จะเกิดเหตุร้ายแก่พระพุทธศาสนา พระธรรมคัมภีร์เกิดวิปริต แปรปรวน เพราะพุทธบริษัทเหยียบย่ำพระวินัยและศาสนา อีกทั้งขาดหิริโอตัมปะ เสนาอำมาตย์ผู้มีอำนาจมีแต่ความลำเอียง คนพาลจะปกป้องบ้านเมือง สังคมขาดศีลธรรม ดังตัวอย่างข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...พระธรรมแหละคัมภีร์	วิปริตและแปรปรวน
เพราะพุทธบริษัท	จะวิบัติและผันผวน
ล้มครุฑชักชวน	สละทรัพย์ถ่วงศรัทธา
จะบวชผดุงศาสนา	มิประมาททุศาสน์สาร
ผิดครั้นมีทันนาน	ก็จะย่ำพระธรรมวินัย...”

(มหาสุบินคำฉันท ฌบับพระเทพญาณโมลี)

ในความฝันข้อ 6 มีการสร้างสรรค์โดยการปรับเปลี่ยนรายละเอียดความฝัน จาก “สุนัขจิ้งจอก” เป็น “สุนัขขี้เรื้อน” และผู้แต่งยังใช้กลวิธีในการแต่งโดยเปลี่ยนพฤติกรรมของตัวละครสัตว์ จากในอรรถกถามหาสุบินชาดก สุนัขจิ้งจอกปัสสาวะรดถาดทองคำ แต่ในฉบับชมรมวรรณกรรมอีสาน ใช้พฤติกรรมของสุนัขขี้เรื้อนเวียนกันขึ้นไปนั่ง และไม่ระบุว่าสุนัขได้ปัสสาวะรดถาดทองคำหรือไม่ ในวรรณกรรมพุทธทำนายอีสาน จะพบว่าการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดที่คล้ายกันในแต่ละสำนวน ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมความว่า

“...ข้อหกนั้น ฝันเห็นโถ่ถาดเกลี้ยงเป็นแผ่นทองแดงออกเป็นแสงวาววับแทนทอง
กรองแก้ว ฝันเห็นแนวหมาเหื่อนเวียนกันขึ้นไปนั่ง...”

(พุทธทำนาย ฉบับชมรมวรรณกรรมอีสาน)

“...ข้อหกนั้น โถ่ถาดเกลี้ยงเป็นแผ่นทองคำ มีหมุ่หมา บักดำ บักแดงพากันเวียนขึ้นไป
นอนเล่น ทั้งเหล่าเป็นขี้เหื่อนเวียนกันขึ้นไปนั่ง...”

(พุทธทำนายจากพระโศษฐ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี)

“...ข้อ 6 นั้น ฝันเห็นโถ่ถาดเกลี้ยงเป็นถาดทองคำ หมาบักดำบักแดงเวียนขึ้นไปนอน
เล่นทั้งเหล่าเป็นขี้เรื้อนเวียนกันขึ้นไปนั่ง...”

(พุทธทำนาย ฉบับจินดา ดวงใจ)

ในความฝันข้อ 11 ว่ามีคนนำแก่นจันทร์ไปแลกกับเปรียงเนาหรือนมที่บูดเนา
ในวรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสานหลายฉบับมีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดที่แตกต่างกัน
ดังข้อความต่อไปนี้

พุทธทำนาย ฉบับจินดา ดวงใจ เอาไม้จันทร์แดงไปซื้อจ่าย ไปขายแลกข้าว เกลือ และ
ไก่ ดังข้อความต่อไปนี้

“...ข้อ 11 นั้นฝันอันแปลก คือตั้งแขกเที่ยวค้าขายผ้าค่าแพง มันผัดพายเอาไม้จันทร์
แดงไปซื้อจ่าย เอาไปขายแลกข้าว เกลือก่อนค่าบมี ตั้งหากอปริยัแห่งของแพงแลกไก่...”

(พุทธทำนาย ฉบับจินดา ดวงใจ)

สอดคล้องกับ พุทธทำนายจากพระโศษฐ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี ความว่า

“...ข้อสิบเอ็ดนั้น ฝันเห็นอันแปลก ฝันเห็นไทยแขกไปเที่ยวค้าขายผ้าค่าแพงมันได้
พายเอาไม้จันทร์แดงไปซื้อจ่าย เอาไปขายแลกข้าวเกลือก่อนค่าบมีตั้ง หากอปริยัเจ้าเอา
ของ ๆ แพงไปแลก ไก่...”

(พุทธทำนายจากพระโศษฐ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี)

พุทธทำนาย ฉบับชมรมวรรณกรรมอีสาน ความว่า

“...ข้อสิบเอ็ดพระฝันเห็นท่อนไม้แก้วแก่นจันทร์แดงของม้านราคาแพงค่าสูงแสนต่อ
เขาเลยเอาไปซื้อขายกินแลกไป...”

(พุทธทำนาย ฉบับชมรมวรรณกรรมอีสาน)

ในความฝันข้อ 14 ว่า เชียดโล่กินงูเห่า ทำนายว่า ผู้ชายจะตกอยู่ในอำนาจของภรรยา
เด็ก ๆ เหมือนทาสและคนรับใช้ ในวรรณกรรมพุทธทำนายอีสาน ปรากฏในเรื่อง พุทธทำนายจากพระ
โอรุทธ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี พุทธทำนาย ฉบับชมรมวรรณกรรมอีสาน คำกลอนพุทธทำนาย ฉบับวัดสุ
ปฏิหารามวรวิหาร และ พุทธทำนาย ฉบับจินดา ดวงใจ ซึ่งได้มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียด กล่าวคือ
ปลาไหลอยู่ในน้ำ ทำนายว่า มนุษย์จะเกิดการแย่งชิงกัน จะไม่ยึดมั่นในหน้าที่การงานของตน ก้าวถอย
หน้าที่คนอื่น ผู้เป็นใหญ่จะอยู่ใต้อำนาจบ่าวไพร่ ในความฝันมีการอธิบายเหตุการณ์ประหลาดที่เกิด
จากการแสดงออกของสัตว์ คือ ปลาไหลหนีโคลนตมไปทำรังอยู่บนตอย หมีไม่กินน้ำผึ้ง เชียดสนิทกับงู
ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีความขัดแย้งจากความเป็นจริง ซึ่งผิดไปจากธรรมชาติของสัตว์ ผู้วิจัยขอ
ยกตัวอย่างดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนายจากพระโอรุทธ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี เพียง
ฉบับเดียว ดังต่อไปนี้

“...ข้อสิบสี่ฝันนั้น ฝันว่าเอียนอยู่น้ำแห่งหน้าวังตม มันก็แยงภูผาเคลื่อนคราวนอน
ลี้หนีไปแปลงยังห้อยเหิงดอยห้วยงา บอีนั่งกับบวกรน้ำวังกว้างหน้าหนิ ทำเป็นชนะนี้ให้ยอย
ไฉแขวนจ่อง เอียนบ่ครองบวกรน้ำหน้าหน้าหนิตม ดินบ่สมกับน้ำบ่มีตมแกมเปี้ยกเงือกลิไล
ละไว้ทะเลกว้างล่องหนิ หมีบ่ใส่น้ำผึ้งไปหากินหมากพิพ่วน ของเคยกินแท้ๆ ลีไลหิมบ่คอย
อันหนึ่งนั้นฝันว่าเชียดไม้่น้อยเป็นเสี้ยวกับงู คูเบ็งผิดโบราณ บ่ทอนมีก็มาพ้อ ผุงหมุงเหลื่อม
อ้อเคยคบคาบเชียด มันก็ฆ่าเชือกก้มกล้วบ้านอาชญา...”

(พุทธทำนายจากพระโอรุทธ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี)

ในความฝันข้อที่ 15 มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียดของคำทำนาย กล่าวคือ ตามอรรถ
กถามหาสุบินชาดก ฝันว่า หงส์ทองแวดล้อมกา ทำนายว่า พระเจ้าแผ่นดินผู้ไม่ฉลาดจะไม่
พระราชทานความเป็นใหญ่แก่กษัตริย์ผู้มีชาติตระกูลดี แต่กลับพระราชทานแก่พวกพนักงานเครื่อง
สรง และกัลบก (ช่างตัดผม ช่างโกนหนวด) และกษัตริย์ผู้สมบูรณ์ด้วยชาติตระกูลก็จะพากันไปปฏิบัติ
บำรุงแวดล้อมผู้ไม่มีชาติตระกูล ในวรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียด
ของความฝัน คือ ผู้ชายจะล่อลวงชิงนาง ผู้หญิงจะมีชู้ นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงค่านิยมของสังคมที่

เปลี่ยนไป คือ ผู้หญิงจะเป็นผู้นำ และเป็นฝ่ายไปสู่ขอผู้ชายแต่งงาน ดังข้อความปรากฏในวรรณกรรม
ความว่า

“...พระแสดงบอกไว้ภายหน้าหากลิเห็น ผูกสาวน้อยสกุลนามแนวหม่อม สิดักข์
หน้าหม่อมงอนง้อต่อผู้ชาย ในคราวนั้นจักเกิดมีผู้ร้ายล่อลวงชิงนางสาวสนมในปราศรัยแล่น
นำชายชู้ เป็นหน้าอตุลเด่หญิงเกตามผู้บ่าว ชุมผู้สาวหน้าด่านบมีย่านพื้นเตียน เป็นนำโลก
เปลี่ยนปีนปีหันปีนตามคน คนหาทวนตามปีเดือนเดือนเคลื่อนคาวไปหน้า เป็นนำศาสนา
ส่วยหญิงโอบ³ชายลิมาสอดหากลิมีเที่ยงแท้ภายหน้าบั้ง...”

(พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี)

กล่าวโดยสรุป วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย มีลักษณะการปรับเปลี่ยนของ
เนื้อหาด้านตัวละครสัตว์ สิ่งของ พุทธกรรม และการกระทำ แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังคง
สามารถสื่อความตามอรรถกถาหาสุบิณฑกได้อย่างเข้าใจได้

4. การเพิ่มรายละเอียด วิธีการสร้างสรรค์โดยการเพิ่มรายละเอียด หมายถึง การที่ผู้แต่ง
เพิ่มเติมเนื้อหาใหม่ ซึ่งไม่มีปรากฏในคัมภีร์ศาสนา การเพิ่มรายละเอียดจะช่วยทำให้เรื่องราวใน
วรรณกรรมมีความน่าสนใจ หรือเพื่อเป็นการขยายความ อธิบายเหตุการณ์ในเรื่องให้สอดคล้องกับ
บริบทสังคมไทย การสร้างสรรค์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้ แต่ละสำนวนมีวิธีการเพิ่มรายละเอียดที่แตกต่างกัน
กล่าวคือ

1) การเพิ่มรายละเอียดส่วนต้นของเนื้อหา ธนบัตร ใจอินทร์ (2561: 136)
ให้ข้อสังเกตในส่วนของวรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ เรื่อง คำฝั้น 16 ข้อ ฉบับวัดผาแดง ว่ามีการ
เพิ่มรายละเอียดบางประการในส่วนของเนื้อหาส่วนต้น โดยการกล่าวถึงที่มาของเรื่องว่าพระพุทธเจ้า
ได้ปรารภเรื่องดังกล่าวในอนาลบิณฑิกเศรษฐีฟัง เมื่อนาลบิณฑิกเศรษฐีได้สร้างเขตวันมหาวิหาร
ถวายเป็นที่จำพรรษาแด่พระพุทธเจ้า พระองค์จึงเล่าเรื่องความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศลและคำ
ทำนายให้อนาลบิณฑิกเศรษฐีฟัง โดยการเพิ่มรายละเอียดดังกล่าวไม่ใช่เหตุการณ์สำคัญและไม่ได้
ส่งผลกระทบต่อเนื้อเรื่องโดยรวม

พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับ ส.ธรรมภักดี ก็มีการเพิ่มรายละเอียดในส่วนต้น หลังจากที่มี
บทประณามพจน์ โดยการกล่าวอ้างว่าเป็นตำนาน กล่าวถึงพระพุทธเจ้าเมื่อยังมีพระชนม์ชีพได้
เสด็จเห็นถึงกาลที่จะมาหลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ว่า คนจะประมาท พระสงฆ์จะไม่จำเรียนใน

³ การสู่ขอ

พระธรรมคำสอน พระองค์ได้สร้างพระไตรปิฎก เพื่อให้ผู้สนใจเรียน เห็นแจ้งแห่งนิพพานและให้รักษา
ศีล ทาน ภาวนา หมั่นทำบุญ ดังข้อความว่า

“...เมื่อนั้น ยังมีพระบาทเจ้าองค์เอกสัมพัทธ์ พุทธเจ้าเป็นครูสอนไปทั้งค่าย คราวครั้ง
นั้นพระเนาว์ในห้องคอยจารีเขาใหญ่ รัศมีไสสงแจ่มพระองค์เจ้าอยู่เย็นยามนั้นพระก็เล็ง
ญาณรู้กาลไกลคิดหำคิดถึงธรรมที่พระองค์กล่าวไว้กายสร้อยลิเลื่อมสุณ ครั้นว่าองค์พระ
เจ้านิระพานลดชั่วไปนั้น คนลืประมาทม้างบมิได้เชื่อฟัง ผุงหมุ่ล้งโม่เจ้าบพากันเฮียนฮำ พา
กันปะปล่อยทิมบมิได้หลำคอย คนก็ยบมือน้อยต้อยต่ำลงไป เพราะว่าเขาบอาลัยถึงคำสอน
ที่พระองค์สอนไว้ พระก็สงสารแท้ เวนัยยะสัตว์ทุกหมุ่มีแต่ขิตำต้อยครวหน้าต่อไปแท้แล้ว
พระองค์ก็ปลงพระทัยตั้งวางธรรมไว้สอนล้ง หวังให้ชาวพื้น้องได้เฮียนฮำบพบุญ พระก็บ
นแปงไว้สามพระไตรฮวมยอด ถอดเอาแต่เนื้อ ๆ มาไว้ล้งสอน...”

(พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี)

มหาสุบินคำฉันท์ ฉบับ พระเทพญาณโมลี ผู้แต่งได้แทรกสาระอันเป็นความรู้ เกี่ยวกับสาเหตุ
แห่งความฝันไว้ใน “บทอาคมพจน์” เพื่อให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจ
เกี่ยวกับความฝัน ดังข้อความว่า

“คัมภีร์สารัตถะสังคหะ	ชื่อสุบินบตีบณะ
ชี้แจงแสดงเหตุความฝัน	
เพื่อให้ชาวโลกชำนาญ	คลี่คลายวิคัลย์
มีลักษณะสี่ประการ	
หนึ่งธาตุกำเริบเลิบสาน	เพราะจะกละอาหาร
ไม่ย่อยเยียงชูชกรชี่	
ครวนำกัณหาขาลี	จากป่าพงพี
ถววยพระเจ้ากรุงลญชัย	
ราชันย์ปราโมทย์หฤทัย	ล้งวิเสทชาวใน
ตบแต่งพระกระยาหาร	
ให้นำไปพระพระราชทาน	แต่พฤตมาจารย์
ผู้เป็นราชาคันตุกะ	
ชูชกไม่เคยพบปะ	ราชโภจนะ
ก็บริโภคนจุนเกินควร	

ห้องไส้อัดอัดปั่นปวน	ธาตุสี่แปรปรวน
กินนอนฝันร้ายนานา	
ว่ายอดพธูมิตตา	คบชู้สู่หา
ด้วยยุวบุรุษอื่นไป	
เยี่ยงนี้ไม่ควรใส่ใจ	เหตุฝันเนื่องใน
ธาตุกำเรียบไม่แน่นอน	
สองเพราะจิตมีนิรันดร	อากูลอากร
ฟังชานต่างต่างนานา	
ดุจท้าวพรหมทัตกษัตรา	พาดเคียรไสยา
เหนือตักทิมาวกุมาร	
ทรงสุบินว่าถูกประหาร	ลูกขึ้นลอนลาน
มีพระกายาลั่นเทา	
นี่ก็ไม่ควรถือเอา	เหมือนหนึ่งแรงเงา
หัตถ์ร่ำทำช่างนางนอน	
สามฝันเพื่อเทพสังฆรณ์	ทวยเทพอวยพร
ให้รู้การยะร้ายดี	
เหตุจักอุปบัติเกิดมี	ดุจพระมัทรี
สุบินว่าชายกำยำ	
ควักพระเนตรวามะสดำ	เวลามาลำ
พระนางตระหนกหฤทัย	
ราชญีรีบเสด็จไป	สู่จอมซีไพร
มหาราชันฤษี	
ทูลฝากกัมมหาชาติ	เสด็จสู่พงพี
เพื่อแสวงหาผลอาหาร	
ปฏิบัติตามการยะกาล	เบื่องบรรพตชาล
มาถวายพระเวสสันดร	
อย่างนี้เป็นเทพสังฆรณ์	ย่อมจักแน่นอน
เหตุเกิดจากเมตตาคจิต	
สี่เกิดจากบุรพนิมิต	บุญญาธิการสฤษฏ์
สี่สร้างมาแต่ปางบรรพ์	

บารมีแก้ก่ล้าสาครรรจ์   อุบัตินิमितฝัน
 คุจโพธิสัตว์ลิตัตถ์
 ก่อนที่จะได้ทรงตรัส   รู้ร้อยลัจ
 เป็นพระสรรเพชญดาญาณ
 ทรงสุบินบุคลาธิษฐาน   เหตุห้าประการ
 ได้ตรัสเป็นพระชินวร"

(มหาสุบินคำฉันท์ ฉบับ พระเทพญาณโมลี)

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น ถือว่าเป็นการอธิบายเหตุแห่งการฝัน มีลักษณะ 4 ประการ
ได้แก่

ประการที่ 1 การฝันอันเนื่องมาจากธาตุแปรปรวน ดังเช่น ความฝันของชูชกที่รับประทาน
อาหารมากเกินไป ทำให้ธาตุต่าง ๆ แปรปรวน จนนอนฝันร้ายว่านางอมิตตาผู้เป็นภรรยาคบชู้ผู้ชาย
ความฝันอันเนื่องมาจากสาเหตุนี้จึงไม่ควรนำมาใส่ใจ

ประการที่ 2 การฝันอันเนื่องมาจากจิตใจที่มีนิรวณ ห่วงหาอาลัย วิตกกังวลและคิดฟุ้งซ่าน
ต่าง ๆ นานา ความฝันของท้าวพรหมทัตที่ทรงฝันว่าถูกปลงพระชนม์ ความฝันอันเนื่องมาจากสาเหตุนี้
จึงไม่ควรนำมาใส่ใจ

ประการที่ 3 การฝันอันเนื่องมาจากเทพสังหรณ์ เหล่าเทพเทวดาดลบันดาลให้เกิดฝันขึ้น
เพื่อให้ทราบเหตุการณ์ล่วงหน้า อันมีเมตตาคิดเป็นเหตุ ดังเช่น พระนางมัทรีทรงฝันว่ามีบุรุษรูปร่าง
กำยำล่ำสัน คว้าพระเนตรในเวลากลางคืน พระนางตระหนกพระทัย จึงได้เสด็จไปหาพระเวสสันดร
เพื่อทูลฝากกัณหาขาลีก่อนที่จะเสด็จไปหาอาหารป่า ความฝันในลักษณะนี้มีมักจะมีเหตุการณ์ต่าง ๆ
เกิดขึ้นจริง ๆ

ประการที่ 4 การฝันอันเนื่องมาจากบุรพนิमित บุญญาธิการที่ได้สร้างสมมาแต่ชาติปางก่อน
กระมังเกิดบารมีแก้ก่ล้าจนอุบัตินิमितฝันขึ้น เช่น เจ้าชายสิทธัตถะ ก่อนพระองค์ทรงตรัสรู้ร้อยลัจ 4
เป็นพระพุทธเจ้านั้นพระองค์ทรงสุบินบุคลาธิษฐาน 5 ประการ

สาเหตุแห่งความฝันทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า
ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงสาเหตุของความฝันว่ามี 4 ประการ คือ

1. ปุพพนิमित เป็นความฝันที่เกิดจากดวงจิต ด้านดีของคนทำให้เกิดนิमितด้านดี จิตดวงนี้
ทำงานขณะหลับเหตุการณ์ในความฝันจะออกมาในรูปการดี ๆ ยิ่งความพอใจให้ผู้ฝันบางครั้งก็ให้
ข้อคิดอะไรดี ๆ ได้ บางครั้งก็เล่าเรื่องทั่วไป แต่เป็นด้านดี ที่เรียกว่า เทพนิमित เพราะเป็นเรื่องดี ไม่ทำ
ให้ตกอกตกใจ ศาสนาพุทธสอนให้เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เทวดาจึงเป็นเพียงสัญลักษณ์แทนความดีงาม
หรือสิ่งดี ๆ ที่มนุษย์ทำนั่นเอง

2. จิตนิวรรณ์ เป็นการฝืนขณะที่จิตของผู้นั้นถูกรอบงำด้วยสิ่งที่ปิดกั้นจิตไม่ให้บรรลุถึงความดี หลักมีอยู่ 5 ประการ คือ ความพอใจรักใคร่ ความพยายาม ความมุ่งงุน ความฟุ้งซ่าน และความลึกลับใจไม่ได้ เป็นฝ่ายตรงข้ามกับข้อแรก

3. เทพสังหารณ์ เกิดจากความกังวลล้วน ๆ เมื่อกังวลเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือคิดถึงใคร ก็อาจมีจิตประหวัดถึงคนนั้นเป็นเรื่องเป็นราว เป็นलगสังหารณ์ต่าง ๆ ได้ จริงบ้างไม่จริงบ้าง จึงไม่ควรยึดถือเป็นจริงเป็นจัง ควรทำความดีดำเนินชีวิตตามทำนองคลองธรรมโชคกลางก็จะเกิดเอง

4. ธาตุโทษ เกิดจากความแปรปรวนภายในร่างกาย ทำให้ฝืนไปหลายรูปแบบ อาจจะดีหรือร้ายก็ได้ หาความแน่นอนไม่ได้

2) การเพิ่มรายละเอียดของคำทำนาย เป็นการเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาที่มากไปกว่าในอรรถมหาสุบินชาดก เช่น วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล ฉบับวัดหมื่นล้าน การเพิ่มรายละเอียดในคำทำนาย ข้อความฝันข้อที่ 10 คือ การกล่าวถึงเทวดาจำพวกต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...ภควา พระพุทธเจ้าก็กล่าวว่า ดูรา มหาราช ส่วนว่า นิमितฝันสิ่งนี้จักมีใน อนาคตกาละ อันจักมาพาย หน้ามีชะแลแต่แลในกาละอันมาพายหน้าส่วนว่า ท้าวพระญาทั้งหลาย บังตั้งอยู่ในทส สระราชธัมม์แล คนทั้งหลายก็เทียรยอมไพอาไสรเชิง คือว่า ครบอย่ากับด้วยคนใจบาปะทำบ่ชอบธัมม์ทั้งหลายต่าง ๆ แล มีตั้งอัน เทวดาทั้งหลายอันรักสาสนากี้ดี เทวดาอันรักสาบ้านเมืองกี้ดี เทวดาอารักข์ทั้งหลายอันรักสาโลกกี้ดี เทวดาอารักข์อันรักสาบ้านเมืองกี้ดี เทวดาอารักข์อัน อบรมเอายังเครื่องบูชากี้ดี เทวดาอันตั้งวิมานอยู่ต้นไม้กี้ดี เทวดาทั้งหลายอันมีวิมานตั้งอยู่ในอา กาลกี้ดี เทวดาฝูงนี้กี้บ่ ตั้งอยู่ในอันวุฑฒิจำเริญใจแก่โลกกี้บ่มีแล มักจักเบียนยังคนทั้งหลาย แลจักกะทำหื้อหล้าคลาคลาด ยังเมืองแลบ้านทั้งหลาย แม่น้ำไร่นาทั้งหลาย กี้บ่มีเปนปกติ เทียรยอมคลาคลาด กี้จักมีในกาละพายหน้าชะแล ส่วนลมทั้งหลายกี้บ่เสมือเปนมหายาบข้าก้าคระนองพัดต้นไม้พัดหื้อเรื่อน ลมทั้งหลายฝูงนั้น อันเทวดาทั้งหลายหากหื้อบังเกิดแล เทवादทั้งหลายบ่หื้อตกลงมายังท้องแถว หร่าฝนทั้ง หลายแล แม่นว่าตกกี้บ่ทั่วกี้บ่เปนประโยชน์ะ เหตุว่าตกลงกี้ผิดระดู ลางเทื่อฝนตกกี้เปนอันมากอันหลาย พิซชะเข้าก้าแลเข้าไร่เข้านา กี้จักลิบหาย ลางเทื่อท้องแถวหร่าฝนบ่หื้อตก พิซชะเข้าก้าเข้า ไร่เข้านา กี้เหี่ยวแห้งตายเสียแล นิमितทั้งหลายฝูงนี้กี้จักบังเกิดแก่โลกอันนี้ ในกาลพายหน้าชะแล...”

(ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล ฉบับวัดหมื่นล้าน)

พุทธทำนาย ฉบับวัดสุปัฏนารามวรวิหาร มีการเพิ่มรายละเอียดของคำทำนายในตอนท้าย คือการกล่าวเน้นย้ำเพื่อเชื่อมโยงความฝัน ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมความว่า

ความฝันข้อที่ 1

“...คนลือตฮอดแถบ	เกียไถในฮัง
แต่ครั้งหลัง	โลกาฟ้าลวง
<u>นี้แม่นข้อคำฝัน</u>	<u>ครั้งที่ 1 พระยาเฮย</u>
<u>เป็นดั่งงัวแล่นฮ่อม</u>	<u>มาแล้วเลาหาย...”</u>

ความฝันข้อที่ 2

“...องค์พระโคดมเจ้า	สัพพัญญุตตล่อง
พระจิงแยมโฮษฐ์เอื้อ	ไซให้สุฟัง
เขากำลังลองเข้า	เกิงสิบปีลิมีกิ่งก้อม
<u>ให้คอยหอมเบ็งท่อน</u>	<u>พายช้อยศาสนา...”</u>

ความฝันข้อที่ 4

“...ให้คอยหอมเบ็งท่อน	พายช้อยศาสนา
<u>อุปมาคือดั่งงัวแม่อง</u>	<u>ขอกินนมนำลูก</u>
<u>คั้นปลุกจิ้งจัว</u>	<u>เฮานี้เทศนา...”</u>

ความฝันข้อ 13

“...ให้คอยหอมตุถ่อน	ตามกอนชั้นว่า
<u>เป็นนำศาสนาพระพุทธเจ้า</u>	<u>เฮาเข้าเค็งศาสนา...”</u>

(พุทธทำนาย ฉบับวัดสุปัฏนารามวรวิหาร)

ลิลิตโสฬสนิมิต ฉบับพระสมุห์หนู มีการเพิ่มรายละเอียดของคำทำนายในตอนท้ายของคำทำนายความฝันในข้อที่ 1 ว่านอกจากฝันจะไม่ตกต้องตามฤดูกาลแล้ว ยังเกิดอันตรายอื่นอีก คือ พืช พันธุ์ไม้ เสื่อมรสชาติ ไร้รสชาติ ยารักษาโรคไร้ประสิทธิภาพ ซึ่งมีสาเหตุมาจากพระสงฆ์ไม่ประพฤติปฏิบัติตามธรรม ดังปรากฏข้อความในวรรณกรรม ความว่า

“...อันตรายอื่นอีกต้อง	สาธก ด้วยนา
ใช้แต่ฝนไปตก	ไปไซรั
ทรัพย์สินอยู่ชลาบก	พิบัติ เห็นฤ
ตจะ ⁴ แจจะไม่มูลไม้	แก่นกะพื้ดอกผล
รคคนธจืดจางสิ้น	สูญโธ ชะนา
มูลภูกองอะโ	โทษให้
ภูมีสัดตะหัดโ	คันธรรค หมตพ้อ
เปลือกราคอาทิม้	รคสิ้นกลืนสูญ
ไปจรูญโธสถทั้ง	ไปประลสิทธิ์
แม้ลิ่งจะเป็นพิคม	ฤทธิน้อย
แพทย์ภษาประกอบภคิตย	แก้โรค เริศฮา
มิโทษถึงโธช้อย	อ่อนน้ำหนืดหวาน
ทุมาลัยตฤณชาติข้า	ชวตรล
ภูตะคามภีชนคามปลด	เผ็จร้อน
ขมเขื่อนเฟื่อนฝาดหมด	รลจืด จางนา
ทกลิ่งทกขัดซ้อน	ชุ่นแค้นเคื่องเข็ญ
เป็นจำเป็นเพราะผู้	แฝกกิจ
อลซ์ซีเข็้อบรรพชิต	ชั่วไร
โผงผ่าพุทธภาสิต	สาคนะ เสื่อมเนอ
ภัยพิโยคพยาธิใช้	ชัดข้องฟ้าฝน...”

(ลิลิตโสฬสนิมิต ฉบับพระสมุห์หนู)

นอกจากนี้ ยังแทรกข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการทำนา ในข้อความฝืนข้อที่ 10 ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...เข้าเจ้าเข้าเหนียวทั้ง	ปรัง ⁵ หยาม ⁶
แห้งออกส่วนหนึ่งสาม	ส่วนม้าน
นากะบั้งซีกหนึ่งงาม	ซีกหนึ่งเสียนอ

⁴ เปลือกไม้, หนัง

⁵ นาที่ปลูกข้าวครั้งที่ 2 นอกฤดูทำนา

⁶ นาที่ปลูกข้าวตามปกติในฤดูทำนา

เกิดพิบัติทุกด้าน

ดูจหม้อเขาหุง...”

(ลิลิตโศพสนนิมิต ฉบับพระสมุห์หนู)

อีกทั้ง ยังเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการทำเสน่ห์ ในข้อความฝืนข้อที่ 14 ดังข้อความที่ปรากฏ
ในวรรณกรรม ความว่า

“...บางหญิงที่ยังหยาบซ้ำ	กาฬี
ยังธนะดุจทาศี	เสร็จใจ
ไปชอบไปพาที	ทำปิ้ง ขบวณนา
ไปอ่อนหล่อนไปให้	อัฐเพื่อองไภสสิ่ง
เกิดหึงอิงเอ็งจุ่ม	เถียงกัน
เล่นเล่นละครประชัน	เชิดเค้า
ยาย่า ⁷ แฝด ⁸ น้ำมัน	เสน่ห์แม่ มนต์แม่
เล่นลับกับตาเถา	แทบบ้าประดาเสียว”

(ลิลิตโศพสนนิมิต ฉบับพระสมุห์หนู)

พุทธทำนาย ฉบับ น.อุไรกุล สำหรับเนื้อหาของสุบินและคำทำนายในพุทธทำนายสำนวนนี้ ตรงกับพระมหาสุบินชาตก แต่ มีรายละเอียดเพิ่มขึ้นในสุบินนิมิตประการที่ 14 ที่เขียนไล่กวดกลิ่นงู และมีพุทธทำนายว่าบุรุษจะอยู่ใต้อำนาจของภรรยาสาวนั้น ผู้แต่งได้เพิ่มรายละเอียดมากเป็นพิเศษ และทำเชิงอรรถบอกไว้ด้วยว่า “ผู้แต่งใส่เข้าเองเพื่อไขความ” เนื้อหาที่เพิ่มกล่าวจำแนกสตรีใจทราม ออกเป็น 3 ประเภท คือ ภรรยาฆ่าฟัน 1 ภรรยาโจรี 1 และภรรยานายงาน 1 ดังข้อความว่า

สรุปว่าภรรยาสามจำพวก	จะลนลวกภัสดาอย่างกล้าหาญ
หนึ่งภรรยาฆ่าฟันชั่วเยี่ยงมาร	คบชายชาญอันผิดทางกิจการม
คูหมิ่นสามมีตัวว่าชั่วช้า	ซูด่าว่าร้ายไม่เกรงขาม
เอาเขาสมหัวฟัวด้วยมั่วกาม	ไม่มีความบัดสีมียางอาย
สองภรรยาโจรีมีความโลก	คอยฉกฉวยเงินทองของทั้งหลาย

⁷ วางยาขลัง

⁸ ยาที่หญิงทำให้ผู้รัก ผู้หลง เรียกว่า ยาแฝด

ซึ่งผ้าปล้ำทำมาหาจับจ่าย	เพื่อสบายคล่องตัวในครัวเรือน
เพื่อจะได้ผาสุกไม่ทุกซ์เข็ญ	แต่เมื่อยเล่นสกปรกคอยฉกฉือน
ไม่คำนึงระบอบครอบครัวเรือน	เป็นการเดือนหลักรฐานล้างผลาญตัว
สามคือภรรยานางงานไม่ต้อง	นั่งปากพร้องโน้นนี่ชี้ใช้ผ้า
กิจการเรือนกรณีหน้าที่ตัว	ก็ใช้ผ้าให้ทำประจำกาล
ส่วนของกินของใช้ทั้งหลายแหล่	นิยมแต่อย่างคิมี่หลักฐาน
เด่นหรรษาอารมณ์จรล้าราญ	ผิดแบบทาทที่ดีไม่มีอาย

พุทธทำนาย ฉบับ น.อุไรกุล

3) การเพิ่มรายละเอียดส่วนท้ายของเนื้อหา พรรณกรรมพุทธทำนาย นอกจากส่วนท้าย จะจบลงด้วยชนบททางวรรณกรรมแล้ว การเพิ่มเติมส่วนท้ายของแต่ละสำนวน ก็ทำให้วรรณกรรมนั้น น่าสนใจยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างเช่น

พุทธทำนายคำกลอน ฉบับ พระยาโกมารกุลมนตรี ปรากฏในตอนท้ายของเรื่องเกี่ยวกับการทำบาปจะทำให้ตกนรก และจะถูกจดชื่อไว้ในบัญชีหนังสือ ดั่งข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...ซึ่งบพิตรนิมิตลืบทกประการ	ไม่มีเหตุเพทพาลแก่พระองค์
จะได้แก่โลกทั้งหลายในกายหน้า	จำไว้พิจารณาอย่าลืมหง
จะเลื่อมสุญเมธีกวีวงศ์	และฝูงหงส์พงศ์ประยูรตระกูลพราหมณ์
จะเฟื่องฟูเชยชมนิยมหยาบ	แบกแต่บาปหาบรยกยอขึ้นหาม
กองกรรมจะนำสนองตาม	จดลงหนังสือขามเมื่อยามตาย
พระไตรรัตน์จะวิบัติหม่นมัวหมอง	ไม่ผูกผ่องแผ้วผาดสะอาดฉาย
คักราชคาร์บนั้นสองพันปลาย	จะต้องพุทธทำนายไว้แน่นอน”

(พุทธทำนายคำกลอน ฉบับพระยาโกมารกุลมนตรี)

ใน พรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง คำฝัน 16 ข้อ ฉบับวัดผาตาก ได้เพิ่มรายละเอียดใน ส่วนท้าย ว่าอย่าได้ประมาท ให้รู้จักรักษาศีล แล้วจะถึงซึ่งนิพพาน ดั่งความที่ปรากฏในวรรณกรรม

“...แต่นั้น ยังมีเทวดาตน 1 ก็มาถามยังปัญหาซึ่งพระพุทธเจ้าว่า ข้าแต่ลัทธิปัญญา พระพุทธเจ้า ได้เข้าสู่นิพพานไปแล้วฉันใดแล ยังจักมีใจจักมาสอนคนในโลกหือหาย...หือมีสุข ...ทีนั้น พระก็เทศนาหือแจ้ยังแห่งเทวราชราชา ว่าคนใดอย่าประมาท ได้ตามธรรมชาติคำ

สอน รู้มีใจอ่อนน้อมนักมาก รักษาศีลและจิตใจกับตัวอากำศีล ยินว่าจักได้เสวยสุข ชั่วนี้แล
ชาติหน้า สุขใน ชั้นฟ้ายอดเนรพาน...”

(คำฝั้น 16 ข้อ ฉบับวัดผาตาก)

5. การตัดรายละเอียด จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย พบว่า
วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน เรื่อง พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี, พุทธทำนาย
ของพระยาปัสเสน 16 ข้อ ฉบับจินดา ดวงใจ, และคำกลอนพุทธทำนาย ฉบับวัดสุปัฏนารามวรวิหาร
กล่าวคือ มีการดำเนินความอย่างรวบรัด ตัดรายละเอียดในส่วนของตัวละครออก คือ พระนางมัลลิกา
เทวี ผู้เป็นมเหสี และเหล่าพราหมณ์ทั้งหลาย นอกจากนี้ ยังตัดเหตุการณ์ที่เหล่าพราหมณ์แนะนำวิธี
แก้ความฝันด้วยวิธีการบูชายัญ เหลือเพียงเหตุการณ์พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อ
ขอให้พระองค์ทำนายฝันให้ ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“ขอบเมื่อ	หย่าว ๆ ฟ้า	ฝนหลังรินไหล
ฟังยิน	ลมไกวกวัด	เมฆชะโยมดั่งก้อง
หลังดู	อาประน้ำ	ไหลนองอำแผ่นดิน
	เดือนแปดขึ้น	เพ็งแจ่มส่องใส
จักได้	คิดกล่าวแก้	แป้นคำฝั้น
	ของพระยาปัสเสน	กราบทูลพระองค์เจ้า
พระก็	เนาในห้อง	สาวะติเมืองใหญ่
	เขตตะวันว่าไว้	ชาฮูสิบมา
ปางนั้น	ราชาเจ้า	ปัสเสนนิทเนง
พระก็	ฝันหลากล้า	เลยสะดุ้งตื่นนอน
พระจึง	เกิดเดือดฮ้อน	ในราชหฤทัย
	เพราะพระทรงนิมิต	หลากก็ใจเหลือล้น
	สันใดแท้	สุบินประหลาดต่าง
ก็บ่	เคยสร้างพ้อ	ยินจิระอา
	พระบ่ช้า	เฮื้อฮีบไปพลัน
	เถิงพระเขตตะวัน	บ่อนพระองค์สัตตพิตยั้ง
	วัสจันท์ท้าว	นมัสการกัมขาบ
	นบน้อมนัว	ทูลไหว้กล่าวคดี...”

(พุทธทำนาย สำนักวัดสุปัฏนารามวรวิหาร)

นอกจากนี้ พุทธทำนาย ฉบับขมรวรรณกรรมอีสาน ก็มีการตัดรายละเอียดในส่วนต้น ไม่มีบทประณามพจน์ เริ่มด้วยบทวิสาสะผู้ฟัง แล้วก็เริ่มต้นด้วยการทำนายฝัน ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“ฟังแต่ท่านพี่น้องทั้งหลาย ผมขิบรรยายเรื่องฝันประหลาด พระเจ้าปัสเสนทิโกศล ราช เมืองสาวัตถี บรรทมกับเทวี อยู่เฝ้าสาธิต เกิดสุบินประหลาดปรากฏขึ้นมา ฝันเอา ตอนเวลาจวนขีสว่าง ข้อที่ 1 ฝันว่า...”

(พุทธทำนาย ฉบับขมรวรรณกรรมอีสาน)

วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน ได้แก่ พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี, พุทธทำนาย ฉบับจินดา ดวงใจ, คำกลอนพุทธทำนาย ฉบับวัดสุปฏิญนารามวรวิหาร และ พุทธทำนาย ฉบับขมรวรรณกรรมอีสาน พบว่ามีการตัดคำทำนายฝันโดยการรวบรวมคำทำนายฝันข้อที่ 12 และ 13 ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมความว่า

“ข้อสิบสองนั้น องค์เอกเจ้าพระยาใหญ่ปัสเสน ทรงฝันเห็นนิรมิตเมื่อนอนตอนเช้า ฝันเห็นหมากน้ำเต้าจมดิ่งลงสมุด เลียบไหลเวียนฟุ้งซอนกลางแก่งแยงหาไส้ก็บ่พ้อจ่ม ลงกลางแก่งของเคยฟุ้งมากลับตัวพลันจมบึงตั้งหิน ข้อสิบสามนั้น ฝันว่าหินอยู่นำข้า เชือกฟลุ่ย ก็หากไหลลงไปตั้งสะโหนลอยน้ำ ฝันสองข้อรวมกันเป็นข้อหนึ่ง อันว่าหินก้อน ล้วนก็พุน้ำล่องไป บาดท่าหมากน้ำเต้าของยาวตั้งแต่เก่า ลังมากลับตัวพลันจมบึงตั้งหิน...”

(พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี)

นอกจากนี้ ลักษณะที่พบในวรรณกรรมพุทธทำนายอีกอย่าง คือ การตัดสโมธานหรือ ประชุมชาดก กล่าวคือ มีลักษณะของการจบเรื่องดังจะกล่าวในหัวข้อส่วนสรุปต่อไป

6. การสร้างเรื่องขึ้นใหม่ เป็นวรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาต่างไปจากคัมภีร์พุทธศาสนา กล่าวคือ ไม่มีเนื้อหาดังเช่นในพระไตรปิฎก แต่มีการนำแนวคิดของวรรณกรรมพุทธทำนายนำมาสร้างเรื่องขึ้นใหม่ ได้แก่

1) กลุ่มตำนานประวัติพระพุทเจ้า เป็นกลุ่มที่เล่าเรื่องราวของพระพุทเจ้า ประวัติความเป็นพี่น้องของพระพุทเจ้า ได้แก่ กาเผือก ฉบับสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ พระยาภาเผือก ฉบับสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน พระเจ้าห้าพระองค์ ฉบับนายพ่วง ไชยตรี ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ปัญจพุทพยากรณ์ ฉบับปัญญาสชาดก อนึ่ง วรรณกรรม

พุทธทำนาย เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่อง พระพุทธเจ้าว่ามีมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และในอนาคต ในอดีตพระพุทธเจ้าได้ถือกำเนิดมาแล้ว 3 พระองค์ ได้แก่ พระกุกกสันโธ พระโคนาคม และพระกัสสป ปัจจุบันอยู่ในยุคของพระพุทธเจ้าพระศรี ศากยมุนีโคตม และองค์ที่มาตรัสรู้ในอนาคต คือ พระศรีอาริยมตไตร รวมทั้งสิ้นห้าพระองค์

นอกจากนี้ ใน พุทธทำนายกาลนัมมื่อส่วย ฉบับ พระศิลาหินทราย ได้กล่าวถึงพระเจ้า 5 พระองค์ ในชื่อที่แตกต่างกัน องค์ 1 ชื่อ ธรรมจุลเถระเจ้า องค์ 2 ปุณณะเถระ องค์ 3 นาระทะเถระเจ้า องค์ 4 คุดตะระเถระเจ้า องค์ 5 ธรรมราชเจ้า

“..คราวนั้นยังมี 5 แจ่มเจ้าตนวิเศษมหาคุณ ก็หากมีบุญล้นหลามคนทั้งค้าย ท่านก็ มาก่อสร้างแปลงป็นเป็นองค์พุทธรูป ไปเที่ยวขยายแยกปันกันไว้ แต่ว่ารูปองค์แก่น้ำสร้าง บ่คือกัน องค์ที่ 1 นั้นชื่อว่า “ธรรมจุลเถระ” เอาทองดีหล่อปูนแปลงป็น แล้วจึงเอาไว้เมือง ไกลประเทศอื่น องค์ที่ 2 นั้นชื่อว่า “ปุณณะเถระ” เอาทองคำหล่อปูนแปลงป็น แล้วจึงเอา ไปไว้เมืองไกลประเทศต่าง องค์ที่ 3 นั้นชื่อว่า “นาระทะเถระเจ้า” ท่านก็เอาขี้แก้วอันดี ดวงประเสริฐมาก่อสร้างแปลงป็นรูปพระองค์ แล้วจึงเอาไปไว้ทางเมืองเหนือแห่งหนึ่ง องค์ ที่ 4 นั้นชื่อว่า “คุดตะระเถระเจ้า” ท่านก็เอาแก่นจันทร์หอมมาแปลงป็นรูปองค์พุทโธเจ้า แล้วจึงเอาไปไว้เมืองลังกาอีกแห่งหนึ่ง สิ่งค่นนี้ท่านก็เอามาสร้างพันที่ 2 ค้อยต่ำ ๆ หั้นแล้ว องค์ที่ 5 นั้นชื่อว่า “ธรรมราชเจ้า” แปลงด้วยสูปหิน หินก็หากหินแก่นแท้บ่มีให้ทรายปน ก็ หากมีราคาค่าหมื่นแสนล้าน..”

(พุทธทำนายกาลนัมมื่อส่วย ฉบับ พระศิลาหินทราย)

2) กลุ่มคำพยากรณ์ เป็นวรรณกรรมศาสนาที่กล่าวถึงสภาพสังคมที่เสื่อมโทรม ไปพร้อมกับการเพิ่มขึ้นของอายุพุทธศาสนา แต่อาจมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะได้แนวคิดมาจากมหาสุบินชาดก เช่น การเกิดกสิยุค ความเสื่อม ความเจริญ อายุของ พระพุทธศาสนา 5000 ปี มีการสร้างสรรค์โดยการดัดแปลง นำเสนอหลักปัญญาอันตรธาน ที่ว่าด้วย อายุพุทธศาสนา 5000 ปี ปัญญาอันตรธาน เป็นหลักว่าด้วยความเสื่อมไปตามกาลเวลามีฐานคิดที่ว่า อดีตรุ่งเรืองกว่าปัจจุบันและอนาคต ทุกอย่างจะค่อยเสื่อมลงจนถึงกาลอวสาน ซึ่งเป็นมุมมองที่ตรงข้ามกับคนในยุคสมัยที่เชื่อว่าอนาคตดีกว่าและจะพัฒนาสู่ความศิวิไลซ์มากขึ้นทุกขณะ

บุญชู ภูศรี (2554) กล่าวถึง แนวคิด “ปัญญาอันตรธาน” ซึ่งปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ปสาทนียสูตร อรรถกถาพุทธาตุกสูตรอรรถกถาสัทธรรมปฏิรูปกสูตร อรรถกถาเอกนิบาต ทสกวรรค อรรถกถา พระอภิธรรมปิฎก สกนิตเทศ สัมโมหวิโนทนี อรรถกถาทั้งหมดกล่าวถึงการเสื่อมสูญของ พุทธศาสนา ตามลำดับขั้น คือ

1. ปฏิเวธอันตรายาน หรืออริคมอันตรายาน คือ การเสื่อมสูญของผลแห่งการปฏิบัติ คือ ฝึกปฏิบัติให้มรรคผลเกิดขึ้นได้ ซึ่งมีเพียงอรรถกถาเอกนิบาต ทสกวรรค เท่านั้นที่ระบุ ศักกราช คือ เมื่อ พระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 1,000 จะเกิดเหตุการณ์นี้

2. ปฏิบัติอันตรายาน คือ ฝึกปฏิบัติไม่สามารทำให้ฌาน วิปัสสนามรรค และผลบังเกิดรักษา เพียงให้ ศิลปวิสุทธิ ต่อมาไม่รักษาสิกขาบทเล็กน้อย รักษาเพียงอาบัติปาราชิกเท่านั้น ต่อมาเมื่อฝึกปฏิบัติรูปสุดท้ายที่ รักษาอาบัติปาราชิกทำลายศีลหรือสิ้นชีวิต ชื่อว่า ปฏิบัติอันตรายาน

3. ปริยัตินอันตรายาน คือ การเสื่อมสูญของความรู้ด้านพุทธศาสนา โดยเริ่มจากอภิธรรม ปิฎกเสื่อม ก่อน ต่อมาพระสูตรต้นตปิฎก และพระวินัยเสื่อมตามลำดับ จนกระทั่งหาบุคคลผู้ที่มีความรู้ เพียงคาถา 4 บาทไม่ได้ ชื่อว่า ปริยัตินอันตรายาน

4. ลิงคอันตรายาน คือ ฝึกปฏิบัติบิณฑบาตด้วยอาการไม่สำรวม ตัดเย็บจีวรไม่ถูกต้องตาม พุทธบัญญัติ ต่อมาเพียงแค่ผูกผ้าเหลืองที่คอและมือหรือผูกไว้ที่ศีรษะ มีภรรยาและประกอบอาชีพ (โคตรภูสงฆ์) เมื่อมีผู้ มาทำบุญด้วย ก็ได้รับอานิสงส์เหมือนกับทำบุญกับพระสงฆ์สมัยที่พระพุทธเจ้ามี พระชนม์มอยู่ เมื่อนักบวช เหล่านี้ทิ้งผ้าที่พันคอพันแขน หรือผูกไว้ที่ศีรษะเสีย ชื่อว่า ลิงคอันตรายาน

5. ธาตุอันตรายาน คือ การดับสิ้นของพระอัฐิธาตุ กล่าวคือ เมื่อศาสนาทรุดโทรม พระ ธาตุที่ ประดิษฐานอยู่ในที่ต่าง ๆ จะมารวมกันที่ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ รวมกันเป็นพระพุทธรูป แสดง ปาฏิหาริย์และ แสดงธรรมเทศนา จากนั้นเตโชธาตุก็ถูกไหม้พระอัฐิธาตุ ชื่อว่า ธาตุอันตรายาน

วรรณกรรมพุทธทำนายที่เกี่ยวกับอายุพุทธศาสนา ได้แก่ วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง **สังฆอมธาตุ** ฉบับวัดศรีจันทร์ ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่แพร่หลายอยู่ในภาคอีสาน มีเนื้อหาเกี่ยวกับการ เสื่อมสูญไปของพุทธศาสนา **พุทธทำนายกาลนับมือส้าย ฉบับพระศิลาหินทราย** เป็นพุทธทำนาย พันเมือง เนื้อเรื่องประกอบด้วย 3 ส่วน คือ บั้นพระพุทธเจ้าเล็งญาณ บั้นพระอินทร์ทูลถามปัญหา และบั้นทำนายอายุตามพันปีโดยทำนายว่า แต่ละพันปี เกิดเหตุการณ์อะไรบ้าง โดยดำเนินเรื่องตาม วรรณกรรมเรื่อง **สังฆอมธาตุ**

ตำนาน 5000 พระวัสสา กล่าวว่า พระพุทธเจ้าโคตมามีอายุได้ 80 ปี ก็นิพพานพระองค์ ยังไว้ ศาสนา 5,000 ปี กล่าวถึงการตั้งศักราช และสร้างอักษรไว้ 5 ตัวสัญลักษณ์ศาสนา 5,000 ปี คือ วิ ลี สุ ส ทา มี เนื้อหาแบ่งเป็นหมวด ดังนี้ **หมวด “วิ”** กล่าวถึงความรุ่งเรืองของพุทธศาสนาใน สมัยพุทธกาล พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เจริญวิปัสสนา ประชาชนเคารพ ศรัทธาใน พระพุทธศาสนา **หมวด “ลี”** กล่าวถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาสืบต่อจาก ช่วงแรกผู้คน เลื่อมใสศรัทธา ศึกษาธรรมะ และปฏิบัติอย่าง เคร่งครัด **หมวด “สุ”** เป็นช่วงที่บ้านเมืองเกิดกบฏ ประชาชนไม่เอาใจใส่ในพระพุทธศาสนา ส่วนสมณสงฆ์ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย **หมวด “สะ”** กล่าวถึงยุคสมัยที่พระพุทธศาสนาเสื่อมยิ่งกว่ายุคใดสมณสงฆ์ ไม่ให้ความสำคัญแก่ไตรจีวรและพระ ธรรมวินัย ประชาชนไม่เลื่อมใสศรัทธาศาสนาพุทธอีกต่อไป **หมวด “ทา”** นับเป็นช่วงเวลาที่ศาสนา

พุทธเลื่อมที่สุดไม่มีผู้ใดบวชเรียนเพื่อสืบทอดพุทธศาสนาประชาชนไร้ศีลธรรม สังคมเดือดร้อนทั่ว เพราะต่างข่มเหงรังแกกัน แม้แต่กษัตริย์ก็ไม่ปฏิบัติตามคลองธรรมในยุคนี้คนชั่วจะกลายเป็นผู้มี อำนาจและครองความเป็นใหญ่ในที่สุด

วรรณกรรมพุทธทำนายอีสาน เรื่อง สังเกต หรือ ศักราช กล่าวถึงพุทธประวัติกระทั่ง ปรีนิพพาน และเล่าเรื่องจนกระทั่งสิ้นสุดศาสนา ซึ่งในตอนพรรณนาการสิ้นสุดศาสนานี้ ได้พรรณนา การสิ้นสุดตามแนวปัญจอันตราย

3) กลุ่มตำนานสถานที่ ได้แก่ ตำนานวัด/ตำนานเมือง ตำนานพระธาตุ ตำนานพระ บาท จำนวน 14 เรื่อง ตำนานกลุ่มนี้จะอธิบายความเป็นมาของการเกิดพระธาตุ พระบาท การ ประทานพระธาตุ การทำนายเหตุการณ์สำคัญทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับ ความเป็นมาของพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานตามเจดีย์หรือวัดต่าง ๆ อีกด้วย จากการศึกษา วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มดังกล่าวนี้จะพบว่ามีความที่ปรากฏซ้ำ กล่าวคือ

ก) พระพุทธเจ้าเสด็จยังสถานที่ที่จะประดิษฐานพระธาตุในอนาคต
ข) พระพุทธเจ้าทรงพบชนพื้นเมืองหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง
ค) พระพุทธเจ้าโปรดเทศนา แสดงปาฏิหาริย์ ประทานเภสัชธาตุ ประทับรอยพระ บาทและทรงมีพุทธทำนาย

ง) ประดิษฐานพระบรมธาตุ

จ) พระธาตุแสดงปาฏิหาริย์

ฉ) มนุษย์ อมนุษย์ และเทวดาเฝ้าดูแลรักษาพระธาตุ พระบาท

ก) พระพุทธเจ้าเสด็จยังสถานที่ที่จะประดิษฐานพระธาตุในอนาคต

วรรณกรรมพุทธทำนาย กลุ่มตำนานสถานที่ มีเนื้อหาที่ปรากฏซ้ำร่วมกันในประเด็นนี้ กล่าวคือ การกล่าวถึงพระพุทธเจ้าได้เสด็จยังสถานที่ที่จะประดิษฐานพระธาตุในอนาคตซึ่งมักเป็น สถานที่ต่าง ๆ มักเล่าว่าสถานที่ที่พุทธองค์เสด็จมานั้นได้เคยเสด็จมาแล้วเมื่อครั้งที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์ มักมีเรื่องปรากฏรวมอยู่ในตำนานขนาดยาว ได้แก่ ตำนานพระเจ้าสิบโลก อรุณธาตุ (ตำนานพระ ธาตุพนม) ตำนานพระแก้วดอนเต้า เป็นต้น

ตำนานพระแก้วดอนเต้า ฉบับ หอสมุดแห่งชาติ กล่าวถึง ที่ตั้งของพระธาตุดอนเต้านั้น พระพุทธเจ้าได้เคยเสด็จมาแล้วเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นนกแขกเต้า ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“ที่นั่น เจ้าอานนท์จึงขออาราธนาพระพุทธเจ้า เทสนาพายหลังมาหื้อแจ้ง พระจึง แสร้งเทศนานิทาน พายหลังนั้นมาหื้อแจ้งว่า ตูรา อานนท์ ปางเมื่อกุตถาคต เมื่อมาเปนก แยกเต้าอยู่ป่าหิมพานต์ วันนั้นกุตถาคตก็ยงอาโสรเชิงถานที่นั่นแล อานนท์เหย ถานที่นั่นเปน อันประเสริฐ เป็นที่พระพุทธเจ้าสร้างโพธิสมภารแล อานนท์เหย กุตถาคตจักสระเต็จไปในที่ นั้นแล ว่าอัน”

(ตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ)

ข) พระพุทธเจ้าทรงพบชนพื้นเมืองหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

หลังจากที่ได้กล่าวไว้ว่าพระพุทธองค์เสด็จมายังบริเวณต่าง ๆ แล้ว ตำนานต่างก็มีเนื้อหาร่วมกันว่าพระพุทธเจ้าได้ทรงพบชนพื้นเมือง หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในวรรณกรรมตำนานวัดกู่คำ เมืองนครลำปาง ความว่า

“...เมื่อคืนจักใกล้รุ่งพระก็ส่องมัจฉาณเลงดูหมู่สัตว์ต้งหลาย อันจักได้ถึงธัมมิวิเสส เป็นอัน บ่ได้ยังสักวันสักยามก็มีแล เอก รตตมฺหุต ตกาเล ยังมีคนอันนักพระพุทธเจ้าก็ส่อง มัจฉาณดูปลสติ พระก็มาหันยังพระญาติคนหนึ่ง อันอยู่ในเมืองที่ขจรภูธร ที่นั่น มีชื่อว่า พระญาเนสารทกะ พระญาตินั้นเขาเรียกว่า พระญาพรานป่า ว่าอันก็มีแล”

(ตำนานวัดกู่คำ เมืองนครลำปาง ฉบับวัดบ้านเอื้อม)

จากเนื้อความมีเนื้อหากล่าวถึงเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าประทับอยู่ในป่าเขตวัน ได้เส็งเห็นพระญา พรานป่า เทียนยอมไปไล่เนื้อเถื่อน ล่าสัตว์ มากินอยู่เสมอ พระพุทธเจ้าจึงเสด็จมาโปรดนายพราน นายพรานยินดีรับฟังเทศนาธรรม และขอพระธาตุ พระพุทธเจ้าทรงเห็นควรพิจารณาประทานโลหิต ให้แก่พญานายพราน

ใน ตำนานพระญาธัมมทานแดงสี่ลูก เนื้อความกล่าวถึง เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปยังบ้านเมือง น้อยใหญ่ และได้พบกับสองคนผิวเมี้ย และสองผิวเมี้ยได้เอาผลแดงมาถวาย ดังความว่า

“...ปางเมื่อพระพุทธเจ้าแห่งเรายังธอรมานจรเดินไปสอนสัตตโลกทั้งหลายด้วย ลำดับบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั้งหลาย ก็ไปเส็งดอยอันนี้ ชื่อว่าตักกระบัพพะตะ ไทยว่า ตะกาน ก็ ไปพบใส่ซาเฝ้าแก่สองคนผิวเมี้ย อยู่ยังไร ที่นั่น เขาก็มีใจสัทธายินดี เขาทั้งสองก็เอามะแดง 4 ลูกมาหื้อทานแก่พระพุทธเจ้า มะแดง 4 ลูก นั้นก็บ่ปลอดบวรวิรุทธิ์หลาย เพื่อว่าหนูขบกิน แลหน้อยแล..”

(ตำนานพระญาธัมมทานแดงสี่ลูก ฉบับวัดดอกแดง)

ค) พระพุทธเจ้าโปรดเทศนา แสดงปาฏิหาริย์ ประทานเภสัชธาตุ ประทับรอยพระบาทและ ทรงมีพุทธทำนาย

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานสถานที่ มีเนื้อหาที่ปรากฏซ้ำที่แสดงถึงพระพุทธเจ้าโปรด เทศนา แสดงปาฏิหาริย์ ประทานเภสัชธาตุ และทรงมีพุทธทำนาย กล่าวคือ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จยัง สถานที่ที่ประดิษฐานพระธาตุในอนาคต โดยตำนานจะกล่าวอ้างถึงเหตุการณ์เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้ายัง ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ เช่น ในตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า กล่าวว่า ที่ตั้งพระธาตุดอนเต้านั้น พระพุทธเจ้าได้เคยเสด็จมาเมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นนกแขกเต้า ความว่า

“ที่นั่น เจ้าอานนท์ ก็จึงขออาราธนาพระพุทธเจ้า เทสนาพายหลังมาหื้อแจ้ง พระจึง แลรั้งเทศนานิทาน พายหลังนั้นมาหื้อแจ้งว่า ดูราอานนท์ ปางเมื่อกุตถาคต เมื่อมาเป็นนก แขกเต้าอยู่ป่าหิมพานต์ วันนั้นกุตถาคตก็ยงอาไสรเชิงถานที่นั่นแล อานนท์เหย ถานที่นั่นเป็น หื้ออันประเสริฐ เป็นที่พระพุทธเจ้าสร้างโพธิสมภารแล อานนท์เหย กุตถาคตจักสระเด็จไปในที่ นั้นแล ว่าอัน”

(ตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ)

ใน ตำนานพระธาตุลำปางหลวง มีเนื้อความกล่าวถึง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ดอยลูกหนึ่ง มีลวະผู้หนึ่งนำน้ำผึ้งใส่กระบอกล้อมไฟมาถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าฉันเสร็จแล้วก็โยนกระบอกล้อมไฟไปทางทิศเหนือแล้วมีพุทธทำนายว่า สถานที่แห่งนั้นจะชื่อว่า ลัมปาง แล้วพระพุทธเจ้าจึงเอามือลูบ ศีรษะได้เกสาจำนวนหนึ่งเส้น ประทานแก่ลวະอ้ายคอน ดังความว่า

“พระพุทธเจ้านั่งอยู่เหนือดอยม่อนน้อยสะพาน้อย ยังมีลวະผู้หนึ่งชื่อว่า อ้ายคอน มันหัน พระพุทธเจ้า มันเอาน้ำผึ้งใส่กระบอกล้อมไฟ มาหื้อทานแก่พระพุทธเจ้ากับหมากพ้าว 4 ลูก พระพุทธเจ้ายืนบอกไม้น้ำผึ้งหื้อแก่มหาอานนท์ถองตกบาตร พระพุทธเจ้าฉันแล้วขัดบอกล้อมไฟไปทิศเหนือแล พระพุทธเจ้าทำนายว่าลัทธิฐานที่นี้จักเปนมืองจันนี้ชื่อว่า ลัมปาง มีหั้น ชะแล อรหันต์กับพระญาอินทร์แลท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 พระญาอโศกราชพร้อมกันไหว้ พระพุทธเจ้าว่า ถานะที่นี้ควรพระพุทธเจ้าตั้งศาสนาที่นี้ควรแล พระพุทธเจ้าจึงเอามือลูบศีรษะหื้อได้เกสาเส้นหนึ่ง หื้ออรหันต์และพระญาอโศกราชหื้อแก่ลวະอ้ายคอนรับเอาใส่บอกล้อมไฟแล้วซ้ำใส่อบคำใหญ่ 8 กำมือ”

(ตำนานพระธาตุลำปางหลวง ฉบับวัดพระสิงห์)

ใน ตำนานพระธาตุปางม่วง ฉบับวัดลำปางหลวง เนื้อความกล่าวถึงพระพุทธเจ้าได้เทศนาโปรดยักษ 2 ตัว เป็นปู่หลานกัน ซึ่งเมื่อสองปู่หลานเห็นพระพุทธเจ้าก็จะจับพระองค์กินเป็นอาหาร พระพุทธเจ้าจึงเทศนาโปรดยักษให้รักษาศีล 5 จากนั้นพระองค์ก็เอามือลูบศีรษะ ได้เกสา 1 เส้น มอบให้กับยักษ แล้วจึงมีพุทธทำนายว่าเมืองนี้ต่อมาจะได้ ชื่อว่า ห้างฉัตร ดังความว่า

“ทีนั้น มหายักษก็เข้าใจทันแล้ว ก็มาอ่อนน้อมไหว้แทบบาทาทาพระพุทธเจ้า ก็เรียกเอามาบอกสรณาคมทั้ง 9 พระพุทธเจ้าก็เทศนาบอกยังปัญจสิลาทั้ง 5 ว่าตั้งแต่นี้พายหน้าอย่าได้ฆ่า (ฆ่า) ยังสัตตตะแลคนมากิน สัพพลัตตะอันอยู่ใต้ฟ้า เหนือหน้าแผ่นดินทั้งตัวตั้งไข่ว่าตัวน้อยใหญ่ อย่าได้ฆ่า (ฆ่า) ขาดชีวา อทินนา อย่าถือลักเอาของเขาแห่งท่าน กามอย่ากะทำเสียเมณฐัมกับด้วยฝ่าท่านเมียท่าน มุสา อย่ากล่าวด้านร้ายลวงฟาย สุรา อย่าดูตกินยังน้ำเหล้าแลยาเมา ท่านจงถือเอาจำไว้หื้อหมั้นยังปัญจสิลาแห่งพระตถาคตนี้ไว้อย่าได้ประมาทหลงลืมตราบต่อเท่า 5000 ภาวัสสา แม้ว่าเปดดังเรือ ก็จักได้ถึงนิพพานวัน 1 บ่อยาชะแล พระพุทธเจ้ากล่าวเท่านั้นแล้ว ก็เอาหัตถาฝ่ามือเบื้องขวาขึ้นลูบศีรษะยังหัวตบก็ได้ เกสามาเส้น 1 แล้วก็เอายืนหื้อมหาอานนท์ มหาอานนท์ก็เอายืนหื้อพระญาโโลก พระญาโโลกก็เอายืนหื้อนายมหายักษก็รับเอาหันแล พระยาอินท์ก็เนรมิตชระอุบแก้วชระอุบคำ ชระอุบเงิน ชระอุบทองแดง ก็เอาชระอุบ, รับริงเอาเกสาธาตุ เอาชระอุบแก้วใส่ถัดมา ชระอุบเงินใส่อ้อมพอก ชระอุบทองแดงใส่ชั้นนอกแล้ว พระยาอินท์ก็เนรมิตแผ่นดินหื้อเป็นช่วงเล็ก 200 วา แล้วก็เอาพระเกสาธาตุลงประจุไว้ในดอยที่นายมหายักษอยู่หัน แล้วก็หื้อมหายักษกับทั้งเทวบุตรตต้น 1 ชื่อว่า สุธะกายะเทวบุตร หื้ออยู่เฝ้ารักษาสา ยังมหาชินธาตุเจ้าตราบต่อเท่า 5000 พระวัสสามาถึงกาละบัดนี้ แล้วพระพุทธเจ้าจึงทำนายไว้ว่า ดูราอานนท์ ถานะทัดที่นี้พายหน้าจักเกิดเป็นบ้านเมืองอัน 1 ชะแล ในยักษเนรมิตหื้อเป็นฝนเป็นลมพระยาอินท์เอาฉัตรมาบังก้างหื้อพระตถาคตที่นี้จักเป็นบ้านอันหนึ่ง เขาก็จักใส่ชื่อว่า **บ้านกางฉัตร** ก่อน เมื่อพายลุนจักแปรเป็นว่า **ห้างฉัตร**”

(ตำนานพระธาตุปางม่วง ฉบับวัดลำปางหลวง)

ใน ตำนานเมืองเถิน ฉบับวัดแม่ชะหลวง มีเนื้อความกล่าวถึง พระพุทธเจ้าเทศนาโปรดพระญายักษ์ และทรงมีพุทธทำนายว่าเมืองแห่งนี้จะได้ชื่อว่า เมืองเถิน ดังความว่า

“ท้าวพระญาทั้งหลายฝูงอยู่ในเมืองที่นี้ เขาก็จักเอานักปราชญ์ผู้มีประหยาแลพระบาท พระธาตุอันตั้งที่ทั้งหลายฝูงนี้ เป็นที่เพ็งแห่งเขาไปพายหน้า เขาเท่าจักเอาสังฆะตักเดือนซุอัน พายหน้าเมืองอันนี้จักปรากฏได้ชื่อว่า สังฆะเติน มีหินชะแล”

(ตำนานเมืองเถิน ฉบับวัดแม่ชะหลวง)

ใน อูรังคธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม) ฉบับกรมศิลปากร มีเนื้อความกล่าวถึงการทำนายสถานที่ เวินหลอด และเวินเพล กล่าวถึง เมื่อพระพุทธรองค์เสด็จไปยังโพนจิกเวียงจัว ทอดพระเนตรเห็นแล่นคำแลบลั่น ที่ซึ่งมีพญานาคราชนามว่า “ปัพพารนาค” ได้แปลงกายเป็นชีปะขาวมากราบอาราธนาพระพุทธรองค์ ไปประทับที่ภูเขาลวง และได้ถวายภัตตาหารหลังจากพระพุทธรองค์เสวยภัตตาหารเสร็จแล้ว ทรงมอบผ้ากัมพลผืนหนึ่งแก่ปัพพารนาค หลังจากนั้นพระพุทธรองค์ได้เสด็จต่อไปฉันเพล ณ ที่ใกล้ เวินหลอด จึงได้เสวยภัตตาหารเพลที่นั่น ทำให้ในเวลาต่อมา สถานที่นั้นได้รับการเรียกขานว่า เวินเพน ในครั้งนั้น มีพญานาคตนหนึ่งนามว่า “สุขนาคหัตถิ” เนรมิตเป็นช้างพลาย ถือก้อนไม้เข้ามาขอเอารอยพระบาท พระพุทธรองค์ทรงย่ำรอยพระบาทไว้ที่แผ่นหินริมฝั่งน้ำโขงนั้น ในกาลต่อมาผู้คนมักจะได้ยินเสียงพญาคชสารมาจากที่แห่งนั้น

ง) ประดิษฐานพระบรมธาตุ

เนื้อหาที่ปรากฏซ้ำหลังจากการประทานเกศาธาตุ คือ การประดิษฐานพระบรมธาตุ ใน **ตำนานพระธาตุลำปางหลวง** เล่าว่าเมื่อลัวะย้ายก่อนรับเอาเกศาธาตุจากพระพุทธรเจ้าแล้ว นำไปบรรจุไว้ในบอคำแล้วใส่พระอุบคำใหญ่ได้ 8 กำมือ ในการประดิษฐานพระบรมธาตุนี้ ตำนานก็มักจะมิเนื้อหาเล่าว่า หลังจากที่พระพุทธรเจ้าได้ประทานเกศาธาตุให้แก่บุคคลต่าง ๆ แล้ว “บุคคลผู้นั้นก็จะรับเอาไปประดิษฐานไว้ในพระอุบแก้ว” เล่าถึงตอนนี้ พระอินทร์และเทพยดา ก็จะออกมาปรากฏตัวออกมาช่วยประดิษฐานพระเกศาธาตุและเนรมิตหุ่นยนต์ไว้คอยเฝ้ารักษา

นอกจากนี้ **ตำนานธาตุเสด็จ** เล่าว่า ได้เอาธาตุพระพุทธรเจ้าใส่ในพระอุบแก้วเอาใส่ในท้องราชสีห์คำ แล้วเอาราชสีห์คำตั้งเหนือแท่นคำ หรือ ตำนานพระธาตุปางมวง เล่าว่าเมื่อมหาฤษัรับเอาเกศาจากพระพุทธรเจ้า พระญาณอินท์ก็ได้เนรมิตพระอุบแก้ว พระอุบคำ พระอุบเงิน พระอุบทองแดง เอาพระอุบคำรับรองเกศาธาตุ จากนั้นพระอินท์ก็เนรมิตแผ่นดินให้ลึก 200 นำพระเกศาธาตุลงบรรจุไว้แห่งนั้น แล้วให้มหาฤษักับเทวบุตรอีก 1 ตน ชื่อว่า สุละกายะเทวบุตร ให้เฝ้ารักษา

ใน **ตำนานม่อนทรายคำเมืองงาว** ก็กล่าวถึง พระญาณอินท์เนรมิตพระอุบคำใส่ธาตุพระพุทธรเจ้า เนรมิตปราสาทคำ และพระพุทธรเจ้าก็สั่งว่าเมื่อนิพพานไปแล้วให้เอาธาตุแก้วขวามาไว้กับธาตุเกศาเส้นนี้ พระญาณอินท์จึงให้เทวบุตร ชื่อ อัญญะรักขะ อยู่รักษาพระธาตุ

จ) พระธาตุแสดงปาฏิหาริย์

วรรณกรรมพุทธทำนาย กลุ่มตำนานสถานที่ นี้มีเนื้อความกล่าวถึงการทำนายที่พระธาตุแสดงปาฏิหาริย์ ดังปรากฏใน **ตำนานธาตุเสด็จ** เล่าว่า เมื่อพระพุทธรเจ้ายังธอรมานอยู่สั่งสอนสัตว์ทั้งหลาย พระพุทธรเจ้าเล่าว่าเมื่อพระองค์ไปที่แห่งใด ให้ธาตุพระองค์ไปที่แห่งนั้นด้วย เมื่อนั้น ธาตุพระพุทธรเจ้าจึงสระเต็จไปด้วยลวงอากาศ ไปยังที่พระพุทธรเจ้าได้ทำนายไว้ นอกจากนี้ ตอนท้ายของตำนานธาตุ

เสด็จ ก็ได้กล่าวถึงที่มาของชื่อ “พระธาตุเสด็จ” ที่เล่าว่า คนทั้งหลายเห็นธาตุพระพุทธรูปเจ้าสระเด็จ ออกแต่ปลายไม้คชาดต้นนั้นรุ่งเรืองมากนัก คนทั้งหลายจึงเรียกว่า มหาธาตุเจ้าสระเด็จ ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“เมื่อเจ้ากษัตริย์ธรรมานอยู่สั่งสอนสัตว์ทั้งหลายวันนั้น เจ้ากษัตริย์ไปทีไรธาตุเจ้ากษัตริย์ไปที่นั่น
 เทอะ เมื่อนั้น พระธาตุพระพุทธรูปเจ้าจึงสระเด็จไปด้วยลวงอากาศ”

(ตำนานธาตุเสด็จ ฉบับวัดปงสนุกใต้)

ฉ) มนุษย์ อมนุษย์ และเทวดาฝ้าดูแลรักษาพระธาตุ พระบาท

วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานสถานที่ มีเนื้อหาปรากฏซ้ำในเรื่องมนุษย์ อมนุษย์ และเทวดาฝ้าดูแลรักษาพระธาตุ เช่น ใน **ตำนานม่อนพญาแช่** กล่าวถึง ฤๅษี 5 คนที่ติดตามอุปัฏฐากพระองค์มาแต่ลังกาทวีปพร้อมด้วยยักษ์จำนวนมาก ยักษ์ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาพระธาตุพร้อมฤๅษีนาค และเทวดา ยักษ์ช่วยเหลือมนุษย์ ใน **ตำนานธาตุเสด็จ** เล่าว่า พระอินทร์ก็เนรมิตแผ่นดินให้ลึก 200 นำพระเกศาธาตุลงบรรจุไว้แห่งนั้น แล้วให้มหายักษ์กับเทวบุตรอีก 1 คน ชื่อว่า สุธะกายะเทวบุตร ให้เฝ้ารักษา ใน **ตำนานเมืองเถิน** พระพุทธรูปเจ้าสั่งพญานาค 2 ตัวเมีย ให้เป็นนาคราชรักษาพระบาทของพระพุทธรูปเจ้า

ทั้งนี้ อาจมีวรรณกรรมพุทธทำนายบางเรื่องที่มีการกล่าวถึงลักษณะการทำนายเกี่ยวกับประวัติพระพุทธรูป การพยากรณ์ และสถานที่รวมกัน เนื่องจากวรรณกรรมพุทธทำนายที่มีการสร้างเรื่องขึ้นใหม่นี้ ส่วนมากมีการกล่าวอ้างถึงการเสด็จไปที่ต่าง ๆ ของพระพุทธรูปเจ้า หรือมีผู้ขอให้พระพุทธรูปเจ้าทำนายเหตุการณ์ในอนาคต ซึ่งในคำทำนายก็จะมีกล่าวถึงความเสื่อม ความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธรูปศาสนาหรือบ้านเมืองในอนาคต

4.1.3 ส่วนสรุป

เป็นกลวิธีในการจบเรื่องในหลักของการเขียนวรรณกรรมในวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย มี 3 วิธี กล่าวคือ

1. ประชุมชาดก หรือสโมธาน เป็นกลวิธีในการจบเรื่องในหลักของการเขียนวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย กล่าวคือ การสรุปเรื่องราวบุคคลหรือสัตว์ซึ่งเป็นตัวละครในเรื่องในส่วนที่เป็นอดีตชาติกลับชาติเป็นใครในปัจจุบัน ในขณะที่พระพุทธรูปเจ้าทรงแสดงชาดกรวมทั้งการสำเร็จมรรคผลของผู้ฟังชาดกด้วย (พัฒน์ เพ็งผลา, 2554: 51) ในมหาสุบินชาดกได้กล่าวสรุปว่า พระราชาในครั้ง

นั้นหรือท้าวพรหมทัตได้มาเป็นพระอานนท์ มาณพัตติตได้มาเป็นพระสารีบุตร พระดาบสได้มาเป็นพระพุทธรเจ้า ดังข้อความที่ปรากฏในตอนท้ายของอรรถกถาชาดก ดังนี้

“...พระบรมศาสดา ครั้นทรงนำพระธรรมเทศนานี้มาแล้ว ตรัสให้พระเจ้าปเสนทิโกศลเลิกลูกชายัญญ ด้วยพระพุทธรเจ้าว่า เพราะพระสุบินเป็นปัจจัย ภัยยังไม่มีแก่มหาบพิตรดอก มหาบพิตรจงสั่งให้เลิกลัญญเสียเถิด พระราชาทวนชีวิตทานแก่มหาชน แล้วทรงสืบอนุสนธิประชุมชาดกว่า พระราชาครั้งนั้นได้มาเป็นพระอานนท์ในครั้งนี้ มาณพได้มาเป็นพระสารีบุตร ส่วนพระ ดาบส ได้มาเป็นเรตถาคต ฉะนี้แล...”

2. หมายเหตุท้ายเรื่อง หรืออวสานพจน์ คือ ข้อความที่ปรากฏในส่วนท้ายของเรื่อง ซึ่งเป็นส่วนที่ผู้เขียนสามารถเขียนข้อความอะไรก็ได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการจบแบบธรรมเนียมฉบับที่ท้ายเรื่อง อวสานพจน์เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการสร้างและการใช้วรรณกรรม ได้แก่

1) ส่วนสรุปที่กล่าวว่าคำทำนายจะเป็นจริง เช่น นิमितผินพระญาปัลลเวณ 16 ข้อ ฉบับวัดมะขาม จังหวัดปทุมธานี มีการกล่าวคำทำนายว่าจะเกิดขึ้นจริง แต่จะไม่เกิดในสมัยของพระเจ้าปเสนทิโกศล ดังข้อความปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“ซึ่งบพิตรนิमितลืบทหการ	ภัยเหตุเพศพาลลิ่งอันใด
ก็จะมีได้มีแก่พระองค์	จะได้แก่โลกทั้งหลายเมื่อภายหลัง
จงวิจาจำไว้อย่าลืมหง	จะเลื่อมสุญเมธีระวิวงศ์
ผู้ทรงศักดิ์ตระกูลประยูรนาม	จะเฟื่องฟูก็ดหมุ่นิยมพาล
จะร้าวรานจ้วงจาบทำหยาบหยาบ	จะแบกบาปไว้เต็มหาบทั้งกองกรรม
ก็จะพากันกระทำสำเนาาม	ทั้งถ้อยความก็จะลึกรังตรีกรอง
พระตรัสพรางแล้วทางให้มัวหมอง	ไม่แผ้วพ้องรักมีวิเชียรฉาย
เมื่อศักราชครบถ้วนสองพันปลาย	โปรดทำนายไว้ฉะนี้ ณ สัตว์เอย”

(นิमितผินพระญาปัลลเวณ 16 ข้อ ฉบับวัดมะขาม)

2) การกล่าวคำสำคัญ มีการพรรณนาให้เห็นถึงการประกอบกรรมดี สอนให้รักษาศีล ทำบุญ สร้างความคาดหวังเกี่ยวกับพระศรีอาริยมตไตรย การอธิษฐานขอให้พบพระศรีอาริยมตไตรยหรือได้นิพพานในอนาคต เช่น

“...อันนี้เป็นกลอนเค้าคำสอนพุทธบาทพอนักปราชญ์เจ้าฟังแล้วให้ฮำฮอน
หื้อพิจารณาตู่ตู่คำสอนเผิ่นชี้ไปรด อันมีในพุทธทำนายจากพระโอษฐ์แท้ ๆ มาเว้าสู่กัน

ฟัง ขอพระภิกษุสงฆ์เจ้าสามเณรอย่าประมาท เรายังมีโอกาสจะได้พ้นจากหม้ออบายแท้ப்
 ลงลึกกับทั้งลิได้เห็นหน้าพระศรีอารีองค์ประเสริฐ ครั้นผู้ใดได้ไปเกิดข่มแล้วสบายเนื้ออยู่
 เอ็ง ลีได้หายเชื่องข้องอันตรายบังเบียด อายุก็จักยืนยิ่งล้ำบมีเฒ่าแก่ชรา มันหากสุดพอนี้คำ
 สอนฮวมยอด ข้าขอยกให้ถวายไ้ที่ควรก่อนแล้ว ข้อขอยกใส่เกล้าโยไว้ที่สูง แท้แล้ว...”

(พุทธทำนายจากพระโศภน ฌบับ ส.ธรรมภักดี)

นอกจากนี้ ตำนานพระญาณินทา ฌบับวัดดอกแดง มีการกล่าวย้าให้ผู้คนรู้จักทำบุญ รักษา
 ศีล สอนให้คนไม่ประมาท และสร้างความคาดหวังเกี่ยวกับการได้พบพระศรีอารีเมตไตรยในอนาคต
 ดังข้อความต่อไปนี้

“...กรียาอันกล่าวย้งคร่าวตำนานพระญาณินทาแลอริยเมตเตยยเจ้า อันวิสุกัมม
 เทวบุตรตั้งลงมาแต่เขียนไว้แผ่นหินดินดอยค้ำเมืองต่วน อันพระญาณินทาสั่งสอนว่าหื้อ
 ชักชวนกันกะทำบุญชุก่าเข้าทั้งชาวเจ้าแลครห้ภูริยังชายใหญ่่น้อยก็จักหันหน้าพระยอด
 สร้อยอริยเมตเตยย หื้อมีสิลไลทั้ง 5 แล 8 แหวดใส่ ในใจก็เปนไปบ่คลาด อย่าได้ประมาท
 แก้วเจ้า 3 ประการ ก็บังคมสมเ็จสระเด็จแล้วเท่านั้นก่อนแล...”

นอกจากนี้ ยังบอกถึงผลของการไม่ปฏิบัติตาม เช่น ตำนานพระญาณัมมทานแดงสี่ลูก
 ฌบับวัดดอกแดง

“...คำอันนี้มีเที่ยงแท้ดีหลีตาย ปุคคละผู้ใดบ่เชื่อตำนานอันนี้ ว่าจว่าล่ายนั้น มันผู้
 นั้น อายุบ่หมั้นยืน จักพลันตายชะแล เราทั้งหลายเพิงเชื่อตำนานอันนี้เทือะ เท่าเว้นแต่อายุ
 80 ปลี ร้อยปลีนัน บได้หันหน้าท่านผู้มีบุญนั้นชะแล ปุคคละยิงชายผู้หม่นผู้ห้อย ผู้ใด แล
 ยิงเชื่อตำนานอันนี้แท้ คีจักได้หันหน้าพระญาณัมมิกกราชะเจ้าชะแล ปุคคละผู้ใดว่าจ ว่าล่าย
ดั่งอัน ปุคคละผู้งั้นจักตายหน้าเล็ก (คิก) บ่หลอชะแล บ่อันก็จักตายด้วยพยาธิต่างๆ มาก
นักชะแล เท่าเว้นไว้แต่ผู้มีสิลมีบุญชะแล เหตุตั้งอันปุคคละยิงชายทั้งหลายหื้อมีสิล 5 ลีล 8
 กับตน อย่าหื้อขาดแล หื้อครบอย่าแก้วทั้ง 3 ประการแล คาถาอันว่ามานี้แล้ว นั้น หากจักมี
 อายุหมั้นยืนยาวนานแล จักหันหน้าพระญาณัมมิกกราชเจ้าตนจักเกิดมาเล็ก สาสนาพระสรี
 ลากยมุนีเจ้าได้ 4 พันปลาย 7 ลีบ 5 ชะแลฯ

(ตำนานพระญาณัมมทานแดงสี่ลูก ฌบับวัดดอกแดง)

3) การจบแบบธรรมเนียมนิยมบันทึกท้ายเรื่อง เป็นข้อความสุดท้ายของเรื่องก่อนจบเรื่อง ซึ่ง ตรีศิลป์ บุญขจร (2547: 130) กล่าวว่า หมายเหตุท้ายเรื่อง หลังจากประชุมชาดก ต้นฉบับตัวเขียนของกลอนสวดมักลงท้ายด้วยหมายเหตุของกวี หรือผู้คัดลอกมี 2 ลักษณะ กล่าวคือ ลักษณะที่หนึ่ง กวีและผู้คัดลอกแสดงปณิธานหรือความปรารถนาของตนว่าผลบุญจากการแต่งหรือคัดลอกกลอนสวด ขอให้ตนได้พบพระศรีอาริยมตไตรยหรือได้พบความสุข มั่งมี หรือได้นิพพานในอนาคต ลักษณะที่สอง ผู้แต่งจะบอกชื่อของตนเอง วันเดือนปีที่แต่งหรือคัดลอกสำเร็จ ในวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยพบว่า การจบแบบธรรมเนียมนิยมบันทึกท้ายเรื่อง ประกอบไปด้วยข้อความต่าง ๆ ที่ปรากฏในส่วนท้ายของวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ ถือเป็นข้อความในส่วนของผู้จาร ซึ่งสามารถเขียนข้อมูลในส่วนที่ตนเองต้องการได้ สามารถแบ่งได้เป็น

ก. บอกชื่อผู้แต่ง ผู้สร้าง วันเดือนปีที่แต่งหรือคัดลอก สถานที่แต่งหรือคัดลอก บอกเจตนา ความปรารถนาของตนเอง ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม

“...พระครูสหมุห์⁹นี้ อุณโร¹⁰ นามเนอ
 จอง¹¹พระสุบินโส พศไว้
 แสดงตามวรวากย์โล- กยনারถ¹² ตรัสนา
 เพื่อพศกภาคหน้าได้ สดับเศร้าสาคนา...”

(ลิลิตโสฬศนิมิต ฉบับพระสมุห์หนู)

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง ลิลิตโสฬศนิมิต ก็ได้กล่าวถึงตอนที่พระสมุห์หนูเริ่มนิพนธ์เรื่องนี้เมื่อปีมะโรง พ.ศ. 2459 ซึ่งเป็นปีที่ผู้นิพนธ์อาพาธ ต้องย้ายจากวัด ซึ่งจำพรรษาอยู่แต่เดิมมาจำพรรษา ณ วัดเสมาเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราชและแต่งต่อมาจนจบ เมื่อปีวอก พ.ศ. 2463 ความว่า

“...ข้อยจิตรจินต์จ้องโคลง แต่ปีโพโรงอิฐคก ขตาดกอาพาธ คลาศจากอารามเทาเนา
 วัด เสมาเมือง ค่อยประเทืองความเศร้า เห็นสำเนาค่างร่างต่อเติมเต็มความ ตามโสฬศ
 สุบิน จินต์สุดจินต์สุดจิตร ทั้งลิลิตร่ายการภอสดับสารเรียบราย โคลงสุภาพสองสาม เป็นคำ

⁹ พระครูสหมุห์ = พระสมุห์หนูผู้นิพนธ์ลิลิตเรื่องนี้

¹⁰ อุณโร = หนู เป็นนามของพระสมุห์หนู

¹¹ จอง = แต่ง, นิพนธ์

¹² โลกยনারถ = ที่พึงของโลก คือ พระพุทธองค์

สยาม เขตร์นอก ถึงปิวอกโทศกยกพุทธศาสน์สองพันสี่ ร้อยเศศปีหกสิบสาม ลั้นเนื้อความ
บอกจบ...”

(ลิลิตโศพศนิมิต ฉบับพระสมุห์หนู)

“...ข้าผู้ทำคำเพลงชื่อสมุห์แสง มีอนุสนธิ์นึกหิตแปลบาลี
นิบาตโววาทธรรมไปทันที ออกเป็นกลอนเพลงบรรเลงลาน...”

(พุทธทำนายคำกลอน ฉบับพระสมุห์แสง)

“...พระพุทธเจ้าคือเทศนาทำนวยทวยยังนิมิตฝันแก่พระญาปเสนทีโกศลราช ในสิบ
หกประการ คีบังคมสมเด็จระเด็จแล้วบัวรวมเวลาควรเท่านี้ก่อนแลฯ ปเถรฝัน 16
ประการแห่ง พระญาปเสนทีโกศลราชแล ปถมมูลละลัทธิทาทายามีเจ้าพระญาคำวังเปน
เกล้า กอปรกับภริยาลูกเต้า หลานเหลนทุกคนได้สร้างจ้างท่านเขียนยังรสระธัมมเทศนา
แห่งศรีลัทธิปัญญาพระพุทธเจ้า ดวงชื่อว่าปเถรฝันนิเวีย คำชูโชติศาสนาแห่งศรีแห่งลัทธิปัญญา
พระพุทธเจ้าขอรุ่งหือเปนอุปนิสัยปัจจัยคำชู ตราบรอดถึงอมัตตามหานิพพานแต่ นิพพาน
ปัจจโย โทหนตุโนฯ...”

(ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทีโกศล ฉบับวัดหมื่นล้าน)

- คัมภีร์อานิสงส์หมากน้ำเต้าจมหมาหินฟู บอกผู้จารหรือคัดลอกวันเวลาที่จารหรือ
คัดลอก และความปรารถนาของตนเอง ดังข้อความต่อไปนี้ เช่น

“...กรียาสังวัณณนาวิเสสเทศนาจาด้วยบาปแลบุญ อันเป็นคำสอนแก่คนแล
เทวดา ทั้งหลาย กล่าวคือว่าหมากน้ำเต้าจมหมาหินฟู ก็แล้วบัวรวมเวลาควรแล้วเท่านี้
ก่อนแล ฯ ปริปัญณสเด็จระเด็จแล้วกองแลง เจตนาลัทธิธาน้อยอ้ายเปนผู้เขียน ขอหือมีผล
อานิสงส์อันกว้างขวาง ชั่วนี้แลชั่วหน้า ขอเอาสุข 3 ประการมีนิพพานจิมเทือ
เขียนภอสอ 2482 เดือน 10 วันเสาร์ ตัวก็ป่งามสักหน่อย ค่อยพิจจณาไพพร่องเนือฯ...”

(คัมภีร์อานิสงส์หมากน้ำเต้าจมหมาหินฟู ฉบับวัดดอกแดง)

นอกจากจะบอกผู้แต่ง ผู้สร้าง แล้วยังพบว่า บอกวัน เวลา ที่แต่งเสร็จ เช่น ตำนานกวาง
คำ ฉบับวัดพวกแต่ม เขียนในข้อความท้ายใบลานสุดท้ายว่า

“เขียนปางเมื่อมาจำรัสสาอยู่วัดเจ็ดยอด เขียนแล้วเมื่อ 12 ขึ้น 7 ค่ำ วันอังคาร
เวลาบ่าย 4 โมงเมื่อคำ ปีลั้งไล่ พ.ศ. 2496 พระศรีมูลผู้เขียน”

(ตำนานกวางคำ ฉบับวัดพวกแต่ม)

ใน พุทธทำนายกาลนั้บมือส้วย ฉบับพระศิลาหินทราย กล่าวว่า

“...ปัจฉิมลิขิตแล้วยามหนึ่งพอดี 22 นาฬิกา คั้นวันพุธที่ 7 เดือนสิงหาคม พุทธศักราช 2539 ตรงกับวันแสม 9 ค่ำ เดือน 8-8 ปีชวด ข้าพเจ้าพระครูสันติสังวรญาณ (ทองสุข ไวกล้า) เจ้าอาวาสวัดอรัญญิกาเสนานิคม (วัดป่านาโก) บ้านนาโก ตำบลนาโก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัด กาฬสินธุ์ ภาค 9 ได้พิมพ์หนังสือพุทธทำนายกาลนั้บมือส้วย แจกเป็นธรรมทานในครั้งนี ขอให้ข้าพเจ้าจนตลอดตราบเท่าคุณพ่อบิดา คือ นายกำน ไวกล้า กับทั้งคุณมารดา คือ นางเหมย ไวกล้า ได้รับอานิสงส์มาก ๆ ก็ข้าเทอญ นิพพาน ปจ โย โหตุ อนาคต กาเล สาธุ สาธุ สาธุ อนุโมทามิ...”

(พุทธทำนายกาลนั้บมือส้วย ฉบับพระศิลาหินทราย)

วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่องสังฆอมธาตุ ฉบับวัดศรีจันทร์ ดังข้อความต่อไปนี้

“...พุทธศักราช 2461 ออกใหม่ 14 ค่ำ พร้าได้เดือน เจ้าหัวกร เขียนล้าสังฆอม ธาตุไว้มีใจบูชาเอาล้าสังฆอมธาตุลูกเต้าพร้อมกันมีใจใส่ศรัทธาบูชาคนบูชาบาท 1...”

(สังฆอมธาตุ ฉบับวัดศรีจันทร์)

ข. บทอรรถวิพากษ์ เป็นการกล่าววิพากษ์วิจารณ์ตนเองของกวีหรือผู้คัดลอก ตรีศิลป์ บุญจรร (2547: 26) กล่าวว่า บทอรรถวิพากษ์ของผู้แต่งและผู้คัดลอก เป็นขนบวรรณกรรมอย่างหนึ่งที่ปรากฏในต้นฉบับตัวเขียน คือ การกล่าววิพากษ์วิจารณ์ตนเองในตอนต้นหรือตอนท้ายของเรื่อง ทั้งผู้แต่งและผู้คัดลอกมักออกตัวว่าตนเองไม่ใช่ นักปราชญ์ บ้างก็ว่าตนเพ็งหัดเขียน และยังกล่าวว่า หากผู้ที่เกี่ยวข้องหรือเป็นนักปราชญ์ขอให้ช่วยแก้ไขให้ดีขึ้นด้วย อรรถวิพากษ์ เป็นขนบทางวรรณกรรมซึ่งปฏิบัติกันต่อ ๆ มาทั้งในวรรณกรรมชาวบ้านและวรรณกรรมหลวง

ในวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย มีข้อความกล่าวตำหนิตนเอง เช่น ตัวหนังสือไม่สวย หรือการเขียนขาดตกบกพร่อง และกล่าวขออภัย เช่น ตำนานม่อนพญาแช่ ฉบับ วัดวังหม้อ กล่าวว่า

“น้อยอินทะแต่้ม เมื่อสักราชได้ 1294 ตัว ปีเต่าลัน เดือนเจียง ออก 14 ค่ำ พร้าว่าได้วัน 5 ไทยเมืองเม็ด แล้วกินงายหันแล เขียนหื้อน้อยลือ เขียนเมื่อคั้นแล ตกไหนโล่จิมเทือะ”

(ตำนานม่อนพญาแช่ ฉบับ วัดวังหม้อ)

ค. การกล่าวอานิสงส์ อานิสงส์การสร้างคัมภีร์ คำอธิบาย ด้วยความเชื่อเกี่ยวกับการจารใบลานถวายวัดจะได้รับอานิสงส์อย่างมาก ดังปรากฏในคัมภีร์จุฬาคันธวงศ์ปริจเฉทที่ 5 (ออนไลน์: 2564) ว่า

“ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นบัณฑิตมีปรีชาญาณสร้างเองก็ดี ให้คนอื่นสร้างก็ดี ซึ่งคัมภีร์อรรถกถาฎีกาย่อมเป็นกองบุญอันหาที่สุดมิได้ มีอานิสงส์บุญไม่มีที่สุดเช่นเดียวกับการสร้างเจดีย์ 84,000 องค์ และเช่นเดียวกับการสร้างพระพุทธรูป 84,000 องค์ เช่นเดียวกับการปลูกต้นไม้ 84,000 ต้น และเช่นเดียวกับการสร้างพระวิหาร 84,000 หลัง

อนึ่ง ผู้ใดสร้างหีบใส่พระพุทธรูปหรือแนะนำให้คนอื่นกระทำก็ดี

อนึ่ง ผู้ใดให้เองก็ดี ให้ผู้อื่นให้ก็ดี ซึ่งในใบลานก็ดี มูลค่าใบลานก็ดี

อนึ่ง ผู้ใดให้เองก็ดี ให้ผู้อื่นให้ก็ดี ซึ่งน้ำมันก็ดี จุกก็ดี ข้าวเปลือกก็ดี ผ้าใหม่อย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี เพื่อประโยชน์แก่การเช็ดใบลาน

ซึ่งด้ายอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่การเป็นหมุดร้อยในรอยเจาะใบลานก็ดี

ซึ่งแผ่นกระดานคู่อื่นก็ดี ซึ่งผ้าอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่การห่อใบลาน

ซึ่งเชือกอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่การผูกใบลาน

ซึ่งถุงอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่การห่อกำใบลาน

อนึ่ง ผู้ใดกระทำการเองก็ดี ใช้ผู้อื่นให้กระทำก็ดี ซึ่งการประดับใบลานก็ดี ซึ่งการประดับแผ่นไม้กระดานไม้ก็ดี ด้วยหรรดลหรือด้วยมโนศิลา หรือด้วยทองและเงิน ผู้นั้นย่อมมีกองบุญ อานิสงส์บุญหาที่สุดมิได้ เช่นเดียวกับการสร้างพระเจดีย์ 84,000 องค์ เช่นเดียวกับการสร้างพระวิหาร 84,000 หลัง ผู้นั้นเป็นผู้ประกอบด้วยศีลคุณ เมื่อบังเกิดอยู่ในภพ ย่อมเป็นผู้มีเดชมากอยู่ทุกเมื่อ บันลือลีลนาทแก้วกล้า ประกอบด้วยอายุ วรรณะ และพละ เป็นผู้ไคร่ธรรมอยู่ทุกเมื่อเป็นผู้มีศักดิ์ใหญ่ในหมู่เทวดาและมนุษย์ ปราศจากโรคพาธ

ผู้นั้นเมื่อบังเกิดอยู่ในภพ เป็นผู้มีปัญหา มีจิตตั้งมั่นด้วยดี มีความเป็นใหญ่ ประกอบด้วยบริวาร ย่อมบรรลุสุขทั้งปวง เป็นผู้ที่มีศรัทธา มีหิริ รู้ถ้อยคำของผู้ขอ ด้วยวิบากผลของตน ย่อมเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยอวัยวะน้อยใหญ่ มีทรวดทรงงาม เป็นที่รักใคร่ของสัตว์ทั้งปวง ได้รับการบูชาในที่ทุกสถาน เมื่อยังท่องเที่ยวไปในหมู่เทวดาและมนุษย์ ก็มีมิตรสหาย คู่ครอง ย่อมเสวยเทวสมบัติอยู่เนืองๆ จักบรรลุอรหัตตผล ถึงซึ่งพระนิพพาน จักบรรลุปฏิสัมภทา 4 อภิญญา 6 วิโมกข์ 8 อันประเสริฐในอนาคตกาล

เพราะฉนั้นนั่นแหละ บุรุษผู้เป็นบัณฑิตเล็งเห็นประโยชน์ของตน ควรสร้างเองและให้ผู้อื่นสร้างซึ่งคัมภีร์ และจารเอง ให้ผู้อื่นจารคัมภีร์บาลี อรรถกถาเป็นต้น ลงในใบลาน

และหีบใส่คัมภีร์พระธรรม พึงเป็นผู้มีจิตใจเอื้อเฟื้อให้เอง และชักชวนมิตรสหายพวกพ้องให้สร้าง ย่อมจะได้านิสงส์ดังกล่าวนี้

นี่คือานิสงส์ของการสร้างคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา”

อนึ่ง การสร้างหรือการคัดลอก ถือเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ว่าจะได้านิสงส์ผลบุญอย่างมาก

ในวรรณกรรมเรื่องสังฆมณฑล เป็นการลงท้ายด้วยการบอกานิสงส์ของการพบกับการรวมกันของพระอริยธาตุ ว่า บุคคลใดได้ฟังธรรมเทศนาก่อนที่พระอริยธาตุจะอันตรธาน จะประสบกับสุข 3 ประการ คือ สุขในเมืองมนุษย์จะได้เป็นพระยาจักรวรรดิราช เรียกว่า มนุษย์สมบัติ สุขในเมืองสวรรค์จะได้เป็นพระอินทร์ซึ่งเป็นใหญ่กว่าเทวดาทั้งหลาย เรียกว่า สวรรค์สมบัติ และสุขอย่างยิ่งคือการเข้าถึงนิพพาน ซึ่งเป็นสภาวะที่ไม่รู้จักแก่ ตาย เรียกว่า นิพพานสมบัติ จากนั้นจบด้วยธรรมเนียมนิยมในการบันทึกท้ายเรื่อง ด้วยภาษาบาลี ดังข้อความต่อไปนี้

“...สัพเพ เทวามนุสสา อันว่าคนแลเทวดาทั้งหลายทั้งมวล ปางนั้นอันได้มาประสบพบแล้ว สุนันทา อันได้สดับรับฟังเอายังรสธรรมเทศนาแห่งพระชินชาตुरुปลัพัญญเจ้า ปางนั้นสะพะลา อันเป็นกับด้วยผลานิสงส์ อันเป็นกับด้วยสุข 3 ประการ คือว่า สุขในเมืองคนให้เป็นพระยาจักรวรรดิราช เป็นอาชฎุในทิปทั้ง 4 อันมีทิปน้อยได้ 2 พันหากเป็นบริวาร สุขในเมืองฟ้าได้เป็นพระยาอินทราเทวราช เป็นใหญ่ในชั้นฟ้าสวรรค์ คือว่า จตุมแลดาวติงสาสวรรค์ เทวโลกอัน ประกอบด้วยเครื่องบริโภคทิพย์ เป็นที่ชมชื่นยินดีสนุกในนิรพาน ด้วยโลกุตรสมบัติ เสวยมรรคธรรมแลผลธรรมอันประเสริฐ สุขอันล้ำกว่าทั้งมวลแล้วแลนิรพานไปสู่ที่อันประเสริฐตายจักเทือโหนติ ก็มีแลในกาลปางนั้นก็มีแล...”

“...ชินชาตูลังวัฒนธนา อันว่ากริยาจายังสังฆมณฑล นิตถิตา ก็เสด็จบรรพชนสมควรเมื่อนั้นก่อนแล...”

(สังฆมณฑล ฉบับวัดศรีจันทร์)

นอกจากนี้ การบอกวัตถุประสงค์ในการแต่ง ก็เป็นส่วนประกอบของวรรณกรรมพุทธทำนาย จุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมพุทธทำนาย มักเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา เนื่องจากความเชื่อในเรื่องศาสนา 5,000 ปี หลังจากนั้นพระพุทธศาสนาก็จะเสื่อมสูญ และจะถึงยุคพระศรีอาริยมตไตรย ดังปรากฏในปัญจพุทธศักราชวรรณนา (ออนไลน์: 2564) ดังข้อความต่อไปนี้

“...สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระตถาคตปรินิพพานในปีมะเส็ง ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ศาสนาจักดำรงอยู่ถ้วน 5,000 พรรษา เมื่อศาสนาล่วงไป 500 ปี ภิกษุณีก็หมด เมื่อศาสนาล่วงไปได้ 1,000 ปี พระอรหันต์หมด เมื่อศาสนาล่วงไปได้ 2,000 ปี จะมีราชาผู้ปราศจากธรรม ทำลายล้างพระศาสนาของพระตถาคต กระทำกุสึญะให้เกิดขึ้นเป็นการใหญ่ มหาอุปัทวต่าง ๆ ก็จะมีบังเกิดขึ้นแก่ประชาชนชาวโลก จักปรากฏดังพยากรณ์นี้ ครั้นล่วงไป บุคคลผู้ทรงธรรมก็จะละทิ้งธรรมเสีย ในปีฉลูนั้น ปัจจามิตรจะกระทำไมตรีจิตทอดสนิทคิดฆ่ามิตรของตนเสีย บุคคลผู้เป็นบัณฑิตจะกลับกลายเป็นคนอันธพาล ดูจคนใบ้ และเป็นคนลามกประกอบแต่อกุศลกรรม ถืออาวุธคอยแต่จะประหัตประหารซึ่งกันและกัน ยังมีมหาชนทุกแห่งให้ถึงซึ่งความพินาศ เมื่อถึงปีเถาะ พวกอันธมิจักกระทำอันตรายแก่พระศาสนา แลย่ำยีพระศาสนา มหาชนจักถือเอาแต่ข้างมิจฉาทีฐิตี ตามพวกอันธมิจไปหมด ถึงปีมะโรง หมอกแห่งความตายจักปรากฏแก่มหาชนเป็นอันมาก ถึงปีมะเส็ง พวกอันธมิจักได้รับความสุข คนซึ่งเป็นบัณฑิตตามชนบทต่าง ๆ จักถึงซึ่งความเป็นคนยากจนเฉยใจ ถึงปีมะเมีย พวกประชาชนพลเมืองจักพากันทิ้งเหย้าเรือนเคหสถานเข้าหาป่าเป็นที่อยู่ บ้านจะกลายเป็นป่าป่าจะ กลายเป็นบ้าน จะปรากฏในกาลข้างหน้า ถึงปีมะแม ประชาชนต่างจะด้รับมหันตทุกข์ ต้องจากบุตรภรรยาสาส์ญจรไปในต่างทิศ ถึงปีวอก สมณะพราหมณาจารย์จักพากันทิ้งอาวาสสถาน พากันไปเร้นอยู่ตามอรัญประเทศ ถึงปีจอ บุตรจักฆ่าบิดาและบรรพบุรุษตัวเอง ถึงปีกุน พระราชาแลมหาอำมาตย์ท้าวพระยาทั้งปวงจะต้องเคารพบนอบต่อคนอนาถา บ้านเมืองจักเจริญขึ้น ในปีกุนนั้นจักได้เห็นผู้มีบุญ เมื่อศาสนาล่วงไปได้ 2,250 ปี เอกศคนั้นประชาชนจักได้เห็นผู้มีบุญญธิการแล้วผู้มีบุญญธิการก็หมดไป เบื้องหน้าแต่นั้น เมื่อศาสนาล่วงไปได้ 3,000 ปี การประชุมแห่งอุโบสถของอนาคาริกบุคคล (บุคคลที่มีได้ออยู่ครองเรือน) จักสิ้นไป เมื่อศาสนาล่วงไปได้ 4,000 ปี วินัยปิฎกก็อันตรธานเสื่อมสิ้นไป เมื่อศาสนาล่วงไปได้ 5,000 ปี บุคคลที่เป็นพระโสดาบันก็หมด สิ้นไป จะมีแต่โคตรภูสงฆ์ เอาผ้าเหลืองห้อยหูเที่ยวไปด้วยสำคัญว่าตนเป็นบรรพชิต ในกาลเมื่อโคตรภูสงฆ์ละทิ้งผ้ากาสาวพัตร์เสียเมื่อใดแล้ว บรรพชิตเพศย่อมอันตรธานศูนย์ไป ในคราวนั้นพระบรมสารีริกธาตุทั้งหลายทั้งปวง จักมาประชุมกันที่โพธิบัลลังก์ เปล่งฉัพพรรณรังสีในที่นั้น เปลี่ยนเพศเป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า อุดมด้วยพระฉวีดุจแห่งทองคำเปล่งพระรัศมี 6 ประการ สว่างไปทั่วทิศานุทิศ เทพดาในหมื่นจักรวาลจักมาประชุมพร้อมกันกระทำสักการบูชา ในที่นี้มีมนุษย์เรามีได้เห็น ครั้นแล้วจักบังเกิดเตโชธาตุโพล่งขึ้นสังหารพระพุทธรูปแล้ว พระพุทธรูปก็อันตรธานไปในกาลครั้งนั้น เทพดาทั้งหลายต่างพากันประหารอุระประเทศของตน ต่างคร่ำครวญปริเทวนาการว่า ชาวเราทั้งหลายจักมิได้พบได้เห็นพระรูปพระโฉมของพระสัมมาสัม

พุทธเจ้าอีกต่อไปแล้ว และกล่าวกันว่า ชาวเราจักปรารถนาพบพระพุทธเจ้าในอนาคต พระเมตตรัยพุทธเจ้าจักอุบัติขึ้น ชาวเราจักได้เชยชมพระพุทธเจ้าองค์นี้จักทรงพระชนม์อยู่แปดหมื่นปีแล้วปรินิพพาน...”

ชนบในการสร้างวรรณกรรมเพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ครบ 5,000 ปี สามารถพบได้ทั่วไปในวรรณกรรมที่มีความเชื่อในการสืบทอดพระพุทธศาสนา เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พุทธศาสนิกชน ผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาพยายามรักษาพระพุทธศาสนา โดยการคัดลอกคัมภีร์ไบเบิลแล้วถวายไว้ตามวัดต่าง ๆ อนึ่ง วรรณกรรมพุทธทำนายหลายเรื่องที่ไม่ได้เน้นในเรื่องการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา แต่มีจุดมุ่งหมายในการแต่งเพื่อต้องการให้ผู้คนทำบุญ รักษาศีล และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

4.2 การสร้างสรรค์วรรณกรรมพุทธทำนายด้านแนวคิด

4.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการทำนายของพุทธเจ้า

แนวคิดเรื่องการทำนาย เป็นแนวคิดพื้นฐานของมนุษย์ พุทธทำนายเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญ และแสดงให้เห็นถึงการหยั่งรู้และปัญญาของพระพุทธเจ้า วรรณกรรมพุทธทำนาย จัดเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนา เนื้อความกล่าวถึงคำทำนายที่ออกมาจากพระโอรสของพระพุทธเจ้า กล่าวถึงความเสื่อมของสภาพสังคม การเพิ่มขึ้นของอายุพุทธศาสนา รายละเอียดของเนื้อหาที่มีความแตกต่างกันออกไปแต่ยังคงแนวคิดมาจากวรรณกรรมพุทธศาสนา และได้อธิบายความเพิ่มเติม จึงทำให้เนื้อความของพุทธทำนายมีเนื้อหาที่เพิ่มขึ้น และมีการนำมาขยายความตามแนวคิดของผู้แต่งจนกลายเป็นวรรณกรรมพุทธทำนายสำนวนต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมไทย

4.2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพุทธกาล/ยุคสมัย/กาลเวลา

ก. อายุของพระพุทธศาสนา ที่เชื่อว่าพระพุทธศาสนาจะมีอายุเพียง 5,000 ปีนั้น ประคอง นิมมานเหมินท์ (2541: 99) กล่าวว่า นับเป็นแนวความคิดที่สำคัญและแพร่หลายในสังคมพุทธศาสนา ที่มาของแนวความคิดนี้ยังไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน แต่พบว่ามีเรื่องราวใกล้เคียงกันคือเรื่องความเจริญและความเสื่อมของศีลธรรม ซึ่งเกี่ยวพันกับอายุของมนุษย์ในแต่ละยุคและเรื่องพระเมตไตรย ซึ่งพบในจักกวัตตสูตร ในพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิวิคค์ กล่าวว่าเมื่อเกิดการกระทำที่ผิดบาป มนุษย์ไม่คำนึงถึงศีลธรรม ประพฤติผิดเบญจศีลอุกศลกรรมบถ ทำให้อายุของมนุษย์เสื่อมจากที่เคยมีอายุยืนยาวถึง 80,000 ปีก็ลดลงเมื่อกระทำความผิดจนกระทั่งเมื่อเกิดความชั่วร้ายเสื่อมทรามอย่างมาก อายุของมนุษย์ก็จะลดลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งมีอายุเพียง 10 ปีและเด็กหญิงอายุเพียง 5 ปีก็จะมีสามีคนทั้งหลายไม่เคารพยำเกรงบิดามารดา สมณพราหมณ์ และผู้ใหญ่ในตระกูล สัตว์โลกสมสู่ปะปนกันหมด มีแต่ความอาฆาต พยาบาท คิดร้ายต่อกัน จนเกิดมิคสัญญีคือ มองเห็นกันและกันเป็น

เนื้อโล่เช่นฆ่ากันไปทั่ว แต่มีมนุษย์กลุ่มหนึ่งที่หนีไปอยู่ตามป่าอาศัยรากไม้ผลไม้เป็นอาหารจนเวลาผ่านไปได้ 7 วันก็ออกมาพบกัน ต่างสวมกอดกันและกันด้วยความยินดีและดีใจที่ยังมีชีวิตอยู่จึงชวนกันรักษาศีลและบำเพ็ญกุศล มนุษย์ก็เริ่มมีอายุยืนยาวขึ้นเรื่อย ๆ อีกจนกระทั่งมีอายุได้ 80,000 ปีเมื่องพาราณสีจะมีชื่อว่า เกตุมดีเป็นเมืองมั่งคั่งรุ่งเรืองมีพระจักรพรรดิและในระยณะนี้เองที่พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่าพระเมตไตรยจักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ทรงเป็นอรหันต์และเป็นศาสดาแห่งเทวดาและมนุษย์ทั้งปวงแม้ว่าเนื้อความจะไม่ตรงกันแต่อาจสันนิษฐานได้ว่า ความในจักกวัตติสูตรตอนนี้น่าจะเป็นต้นเค้าแห่งแนวคิดเรื่องพุทธกาล 5,000 ปีซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเป็นแนวคิดที่น่าจะก่อสร้างขึ้นในประเทศศรีลังกาแล้วจึงแพร่หลายเข้าสู่ประเทศไทย พม่า เขมร ฯลฯ

ปัญจอินทรธาน สร้างสรรค์โดยการดัดแปลง นำเสนอหลักปัญจอินทรธาน ที่ว่าด้วยอายุพุทธศาสนา 5000 ปี ปัญจอินทรธาน เป็นหลักว่าด้วยความเชื่อมโยงไปตามกาลเวลามีฐานคิดที่ว่าอดีตรุ่งเรืองกว่าปัจจุบันและอนาคต ทุกอย่างจะค่อยเสื่อมลงจนถึงกาลอวสาน ซึ่งเป็นมุมมองที่ตรงข้ามกับคนในยุคสมัยที่เชื่อว่าอนาคตดีกว่าและจะพัฒนาสู่ความศิวิไลซ์มากขึ้นทุกขณะ เช่น วรรณกรรมพุทธทำนายเกี่ยวกับอายุพุทธศาสนา

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย พบว่า เนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนายมีความสัมพันธ์กับยุคสมัย กาลเวลา ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพุทธทำนายหลายฉบับ เช่น วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน เรื่อง สังเกต กล่าวพรรณนาการสิ้นสุดศาสนา ได้พรรณนาการสิ้นสุดตามแนวปัญจอินทรธาน ความว่า

“อานนท ตูราอานนท ในเมื่อตณภูพระตถาคตนิรพานไปได้ 5 อ้อยพันวัสสา ทาภิกษุสงฆ์ตนจักทะรงยังจตุปาริสุทธศีล ตามพระวินัยพุทธโธวาทตั้งไว้เป็นปากวินัยนั้น ก็หาบมิได้เลย อานนท ตูราอานนท ในเมื่อพระตถาคตนิรพานไปแล้วได้พันวัสสา ทาอรหันตาศีณาสวเจ้าตนประเสริฐ อาจจักให้บังเกิดอภิญญาณชั้นนิโรธ โผดฝูงสัตว์นิกรนั้นก็หาบมิได้เลย อานนท ตูราอานนท ในเมื่อพระตถาคตนิรพานไปได้สองพันวัสสา ทาบุคคลผู้จักขึ้นยังไตรปิฎก อันพระไตรโลกหากยกออกมาเทศนาในปัญจนิกายทั้ง 5 นั้น ก็หาบมิได้เลย อานนท ตูราอานนท ในเมื่อศาสนาภูพระตถาคตตลอดไปได้สามพันวัสสา ทาภิกษุสงฆ์ตนประสงศ์ลงชุมนุมกันถ้วนสี่ให้สู้ที่แจ้งว่า สังฆาเป็นต้นว่าอุโบสถผากฎา จาตุทสี่ปณณรสี สามัคคีนันก็หาบมิได้เลย อานนท ตูราอานนท ในเมื่อภูพระตถาคตนิรพานไปได้สี่พันวัสสา ทาไตรจีวรอันเป็นคำสอนทรงธรรมวิเศษเป็นต้นว่า ธุดงค์คาตเรก อเนกแกโยคาวจรเจ้าทั้งหลาย ก็หาบมิได้เลย อานนท ตูราอานนท ในเมื่อภูพระตถาคตนิรพานไปแล้วได้ห้าพันวัสสา ทามาตรว่ายบุคคลผู้ใดให้ผ้าเหลืองน้อยห้อยบ่าชัวไปมาคนทั้งหลายก็จักสมมุติว่าบุคคลผู้นั้นเป็นภิกษุ ภาวามันนั้น บ่อย่าชะแล”

(สังเกต ฉบับ มหาชาติสำนวนอีสานหอสมุดแห่งชาติ)

วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง ตำนานพระญาอินทา ฉบับวัดดอกแดง ก็มีการกล่าวถึง ศาสนาของพระพุทธเจ้าโคตมะ 5,000 ปี พระศรีอริยเมตไตรยจะมาเกิดก็ครั้งที่ครา ก็ยังไม่ปรากฏ เนื่องจากผู้คนมีแต่บาป พระญาอินทาทิราช ก็เล็งเห็นผู้คนมีแต่บาป ผิดศีลธรรม เช่น

“...ศาสนาพระพุทธเจ้าโคตมะเราจึงได้ 5000 พระวัสสาปลาย เข้ารอดในปลีกาบ เล็ดเสี้ยนปลีนั้นแล พระอริยเมตไตรยเจ้าท่านคัจจกมาเกิด บรู๊ก็เทือกี้ที คีคลาดคลาไพหลาย เทื่อหลายหน คีเพื่อคนเราในโลกนี้กวนเกล้าด้วยบาปหนักหนาหนักแล...”

(ตำนานพระญาอินทา ฉบับวัดดอกแดง)

วรรณกรรมพุทธทำนาย อีกเรื่องที่เราเห็นได้อย่างชัดเจนคือเรื่อง โคลงห้าพันพระวัสสา ที่กล่าวถึงยุคที่พระพุทธศาสนามุ่งเรือง จนกระทั่งเสื่อมลง แสดงถึงความเสื่อมสลายของสรรพสิ่งในโลก คือ สังขารธรรมเป็นสิ่งไม่เที่ยง สอดคล้องกับ พุทธทาสภิกขุ (2534) ได้กล่าวถึงความฝัน 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศล และการตรัสตอบของพระพุทธเจ้าในหนังสือ “เกี่ยวกับทำนายปิดเวนท์” ว่า เมื่อเราอ่านเรื่องนี้ด้วยการพิจารณาดูให้ดีจะพบเจตนาเดิมของพระพุทธเจ้าว่าเป็นไปในทางให้คนเรารู้ตัวล่วงหน้าถึงความไม่เที่ยง (อนิจจัง) ของโลกมากกว่าที่จะให้เชื่อว่าเป็นเช่นนั้นไปทุกตัวอักษร แม้ว่าเรื่องที่กล่าวมานั้นในบัดนี้รับรองกันเป็นเรื่องจริงอยู่เป็นจำนวนมาก ฉะนั้นจึงควรเร่งปฏิบัติธรรม ไม่ควรรอเวลา เพราะอาจจะทำให้พลาดโอกาสได้

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนายในส่วนที่แทรกอยู่ในวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระเจ้าห้าพระองค์ คือ พระพุทธกกุสันโธ พระพุทธโกนาคมน พระพุทธกัสสปะ พระพุทธโคตม และ พระศรีอริยเมตไตรย ซึ่งการกล่าวถึงความเชื่อเรื่องพระศรีอาริย์ ว่าเมื่อศาสนาพระพุทธโคตมมีอายุครบ 5,000 ปี หลังจากนั้นจะเกิดความวุ่นวาย เกิดไฟประลัยกัลป์ไหม้โลกทำลายคนชั่วที่ประพฤติดนผิดศีลธรรม แต่คนที่มีบุญประพฤติดุอยู่ในกรอบของศีลธรรมก็จะยังคงเหลืออยู่ แล้วจะเกิดมีพระศรีอริยเมตไตรย

ความเชื่อในเรื่องของการนับศักราชในพุทธศาสนานั้นสันนิษฐานว่า เพื่อให้เป็นเครื่องเตือนใจพุทธศาสนิกชนว่า พระพุทธองค์ได้ทรงพยากรณ์ไว้ว่า ศาสนาของพระพุทธโคตมนั้นจะมีอายุ 5,000 ปี ดังนั้นชาวพุทธทุกคนจึงควรจะช่วยกันสืบสานพระพุทธศาสนาให้มีอายุยืนยาวดังพุทธทำนาย และการนับศักราชในพุทธศาสนาอาจจะใช้ได้หลายโอกาส เช่น พุดถึงเรื่องราวของวันเวลาที่เกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ในพุทธศาสนา เหตุการณ์ในเรื่องหรือปีที่แต่งคำประพันธ์ เป็นต้น

วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง สังขอมธาตุ ฉบับวัดศรีจันทร์ กล่าวถึง เทวดาได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า และทูลถามเรื่องพุทธศาสนาในอนาคต พระพุทธเจ้าได้ทำนายว่า เมื่อพุทธศาสนาล่วงไป 500 ปี ภิกษุณีจะหมดไป พุทธศาสนาล่วงไป 1,000 ปี พระอรหันต์จะหมดไป พุทธศาสนาล่วงไป

2,000 ปี จะหาผู้คนจดจำพระไตรปิฎกไม่ได้ พุทธศาสนาล่องไป 3,000 ปี จะหาภิกษุทำสังฆกรรม อุโบสถไม่ได้ พระพุทธศาสนาล่องไป 5,000 ปี จะหานักบวชผู้ทรงไตรจีวรไม่ได้ ภายหลังกมดสิ้น พระสงฆ์แล้ว พระอริยธาตุของพระพุทธเจ้าจะเสด็จออกมาจากที่ต่าง ๆ มาประชุมกัน ณ รัตนบัลลังก์ ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ มีพระอินทร์ พระพรหม ยม ครุฑ มนุษย์ กุมภัณฑ์ คนธรรพ์ ยักษ์ เทวดา เข้าเฝ้า พระพุทธปฏิมาแสดงธรรม 7 วัน ในวันที่ 7 พระพุทธปฏิมาบังเกิดเป็นไฟลุกไหม้ เรียกว่า ธาตุนิพพาน ซึ่งถือว่ากมดสิ้นพุทธศาสนา

นอกจากนี้ ยังเน้นย้ำความสำคัญของเรื่องและผลบุญที่ได้จากการฟังเทศน์ ฟังธรรม การ รักษาศีล เพื่อเป็นการสืบอายุพระพุทธศาสนาให้ครบ 5,000 ปี ทำให้เกิดความศรัทธาใน พระพุทธศาสนา และมีความตั้งใจในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดอานิสงส์ของการฟังเทศน์ ฟังธรรม อานิสงส์ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา อานิสงส์ในการทำนุบำรุงรักษาต้นโพธิ์ และการเคารพ สถานที่ เช่น ตำนานพระแก้วดอนเต้า ตำนานพระธาตุปางม่วง ตำนานเมืองละคร เป็นต้น

การอ้างในลักษณะนี้ทำให้ผู้ฟังเกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมีความตั้งใจใน การอ่านและการฟังเทศน์ ฟังธรรม เพราะสามารถช่วยให้เข้าถึงธรรมะได้และผู้ฟังเกิดอานิสงส์ในการ ฟัง

ความคิด ความเชื่อเรื่องอายุของพระพุทธศาสนา หรือที่เรียกว่า “กึ่งพุทธกาล” นี้รับรู้ กันอย่างกว้างขวางในสังคมไทย ในวาระกรรมพุทธทำนายส่วนใหญ่ จะเริ่มต้นด้วยการบอกศักราชว่า พระพุทธศาสนาดำเนินมาแล้วกี่ปี เพื่อให้ทราบว่าจะเหลืออีกกี่ปีที่พระพุทธศาสนาจะอยู่ต่อไป ถือเป็น การเตือนให้คนระลึกว่าการสิ้นสุดพุทธศาสนาใกล้จะมาถึงแล้ว ซึ่งคนในสังคมไทยเชื่อว่า พระพุทธศาสนาจะเรียวยาว คือ เสื่อมไปจนครบ 5,000 ปี พระพุทธศาสนาก็จะสิ้นไป ดังนั้น เมื่อปี พ.ศ. 2500 มาถึง ซึ่งชาวไทยเรียกว่า “กึ่งพุทธกาล” และจากนั้นก็เข้าสู่ยุคพระศรีอาริยมตไตรย และเมื่อโลกเกิดกัลป์ยุค พระศรีอาริยก็จะเสด็จลงมาช่วยคนที่ทำความดี ทำบุญทำกุศล ซึ่งยุคนี้เชื่อว่าเป็นยุคที่ทุกคนจะมีความสุข ปราศจากโรคร้าย และบ้านเมืองมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ถือเป็นยุคที่คน ในสังคมไทยปรารถนา

ข) ปีระกา จอ กุน ในวาระกรรมพุทธทำนาย ยังพบว่าความเสื่อม หรือกัลป์ยุคที่จะ เกิดขึ้นในช่วง “จอต่อกุน” ปีจอคาบเกี่ยวมาถึงปีกุน จะเกิดความโกลาหลเป็นอย่างมาก ซึ่งความ โกลาหลนี้จะเริ่มขึ้นตั้งแต่พุทธศาสนาล่องไปได้ 2,000 ปีเป็นต้นไป ปีจอต่อปีกุนนี้เป็นลักษณะสากล คือ ไม่บอกศักราชที่จะเกิดเหตุการณ์ความโกลาหลขึ้น สามารถที่จะเกิดขึ้นได้ทุกปีจอต่อปีกุน เรื่องปี จอต่อกุนในปัจจุบัน ยังเป็นเรื่องร้ายที่ประชาชนชาวอีสานยังหวาดกลัวกันอยู่ในปัจจุบันแม้ว่าจะ อธิบายไม่ได้ว่าเกิดจากสาเหตุใด เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นการเตือนสติในการดำเนินการแก้ไขเพื่อที่จะช่วย ให้ศาสนาอยู่รอดได้ เนื้อหาสาระที่กล่าวถึงจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการจรจรโลงศาสนาและสังคม

ปีจอต่อกัน ไม่ใช่เรื่องเฉพาะที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนายเท่านั้น แนวคิดดังกล่าวนี้ยังแพร่กระจายอยู่ตามวรรณกรรมพุทธทำนาย กลุ่มตำนานสถานที่ เช่น ตำนานเมืองชายพอง บัณฑิตประชุมพงศาวดาร กล่าวว่า “**ปีระกาปีจอ**จักบังเกิดเป็นเล็กคนโจรผิดเถียงกัน” จากนั้น “**ในปีระกาปีจอต่อกัน**นั้นท่านผู้มีบุญจักมาผดสัตว์ทั้งหลายบ่อย่าชะแล” (บุญชู ภูศรี, 2554) แสดงให้เห็นว่าเรื่องปีจอต่อกันนี้เป็นเรื่องที่แพร่หลายมากในวรรณกรรมอีสานโดยทั่วไป

ทั้งนี้ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง กาพย์พระมณี ฉบับ ดร. พระอริยานุวัตร ก็ปรากฏเรื่องดังกล่าว เช่น

“...ศิษย์บ่ย่าน ยำแห่งครูบา
สังขารมา อาจารย์ย้อไว้
ฝนและลม เดือนแปดสองหน
ฝนและลม ปนกันพอฮ้อย
นาคบ่น้อย ให้น้ำเจ็ดหัว
เจ้าหัว-จ้าว เถรยายพิกาศ
เจ้าโหวาส ทะรงศาลนา
ปีระกา **จอจนต่อไว้**
ผลหมากไม้ บังเกิดเป็นแมง...”

(กาพย์พระมณี ฉบับ ดร. พระอริยานุวัตร)

ในเรื่องปีจอต่อกันนั้น น่าจะเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางพุทธศาสนาเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะสังคมไทยรับรู้เรื่องเรื่องความหายนะของปีต่าง ๆ แล้วในจารึกนครชุม (บุญชู ภูศรี, 2554: 32) ซึ่งกล่าวว่า

“...อันหนึ่งโสดนับแต่ปีสถาปนาพระมหาธาตุนี้ไปเมื่อหน้าได้เก้าสิบเก้าปีถึงในปี **กุน** อันว่าพระไตรปิฎกไตรนี้จักหายแล หากคนจักรู้แต่แลมิได้เลย ยังมีคนรู้ค้น สเล็กสน้อยไซ้...เมื่อจักสิ้นศาสนาพระพุทธเป็นเจ้าที่สุดทั้งหลายอันปีชวดเดือนหกบูรณมวันเส ไทยวันระวายสิ้น วันไพสาขฤกษ์...”

นอกจากนี้ ปีกุนที่ปรากฏในศิลาจารึก คือปีที่พระไตรปิฎกจะหายไป และเมื่อศาสนาจะสิ้นลง ศาสนาจะสิ้นลงในเดือนหกปีชวด ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่า แนวคิดเรื่องปีกุนนั้น เป็นปีที่มีความโกลาหลอย่างมาก และศาสนาจะสิ้นสุดในปีชวด ซึ่งหลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกนครชุมก็ยังไม่ชัดเจนว่าส่งอิทธิพลถึงอาณาจักรใกล้เคียงหรือไม่ อย่างไร และมีการพบหลักฐานเพิ่มเติมใน “**ปัญจ**

พุทธศักราชวรรณา” ในปัญญาสชาดก ซึ่งกล่าวถึงเหตุการณ์หลังจากปี พ.ศ. 2000 เป็นต้นไปจะเกิดความโกลาหลในสังคม เริ่มตั้งแต่ปีชวดเป็นต้นไปถึงปีกุน และในปีกุนจะปรากฏผู้มีบุญมาปรากฏตัว (บุญชู ภูศรี, 2554: 33) ดังต่อไปนี้

“...สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงแสดงธรรมะแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระตถาคตปรินิพพานในปีมะเส็ง ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ศาสนาจักดำรงอยู่ถ้วน 5,000 พรรษา เมื่อศาสนาล่วงไปได้ 500 ปี ภิกษุณีก็หมด เมื่อศาสนาล่วงไปได้ 1,000 ปี พระศาสนาหมด เมื่อศาสนาล่วงไปได้ 2,000 ปี จะมีพระราชผู้ปราศจากธรรม ทำลายล้างพระศาสนาของพระ ตถาคต กระทำกุสึยุคให้เกิดขึ้นเป็นการใหญ่ มหาอุบัติต่าง ๆ ก็จะมีบังเกิดขึ้นแก่ประชาชน ชาวโลก จักปรากฏดังพยากรณ์นี้ ครั้นล่วงไปบุคคลผู้ทรงธรรมก็จะละทิ้งธรรมเสีย ในปีฉลูนั้น ปัจจามิตรจะกระทำไมตรีจิตทอดสนิทคิดฆ่ามิตรของตนเสีย บุคคลผู้เป็นบัณฑิตจะกลับกลายเป็น คนอันธพาลดุจคนใบ้ และเป็นคนลามกประกอบแต่อกุศลกรรม ถืออาวุธคอยแต่จะประหารซึ่งกันและกัน ยังมีมหาชนทุกแห่งให้ถึงความพินาศ เมื่อถึงปีเถาะพวกอันธมิจักกระทำอันตรายแก่พระศาสนา แลย้ายพระศาสนา มหาชนจักถือเอาแต่ข้างมิฉฉาติฐิต ตามพวก อันธมิจไปหมด ถึงปีมะโรง หมอกแห่งความตายจักปรากฏแก่มหาชนเป็นอันมาก ถึงปีมะเส็งพวกอันธมิจักได้รับความสุขคนซึ่งเป็นบัณฑิตตามชนบทต่าง ๆ จักถึงซึ่งความเป็นคนยากจนเข็ญใจ ถึงปีมะเมีย พวกประชาชนพลเมืองจักพากันทิ้งเหย้าเรือนเคหสถานเข้าหาป่าเป็นที่อยู่บ้านจะกลายเป็นป่า ป่าจะกลายเป็นบ้าน จะปรากฏในกาลข้างหน้า ถึงปีมะแม ประชาชนต่างจะด้รับมหันตทุกข์ ต้องจากบุตรภรรยาสัญจรไปในต่างทิศถึงปีวอก สมณะ พรหมณาจารย์จักพากันทิ้งอาวาสสถานพากันไปเร้นอยู่ตามอรัญประเทศ ถึงปีระกาชาวโลกทั้งปวงจักเร้าร้อนดุจไฟไหม้ ถึงปีจอบุตรจักฆ่าบิดาและรบราฆ่าฟันกันเอง ถึงปีกุนพระราชแลมหาอำมาตย์ทำวพญาทั้งปวงจะต้องเคาะพบนอบต่อคนอนาถาบ้านเมืองจักเจริญขึ้น ในปีกุนนั้นจักได้เห็นผู้มีบุญ เมื่อ ศาสนาล่วงไปได้ 2,250 ปี เอกศคนั้นประชาชนจักได้เห็นผู้มีบุญญาธิการ แล้วผู้มีบุญญาธิการก็หมดไปเบื้องหน้าแต่นั้น เมื่อศาสนาล่วงไปได้ 3,000 ปี การประชุมแห่งอุโบสถของอนาคาริกบุคคลจักสิ้นไป...”

เรื่องปีจอต่อกุนในปัจจุบัน ยังเป็นเรื่องร้ายที่ประชาชนชาวอีสานยังหวาดกลัวกันอยู่ในปัจจุบันแม้ว่าจะอธิบายไม่ได้ว่าเกิดจากสาเหตุใด แต่ประชาชนผู้สูงอายุในภาคอีสานจะกลัวปีจอต่อกุนในทุก ๆ รอบ

เมื่อเป็นเช่นนี้การกล่าวถึงสภาพสังคมดังกล่าวจึงเป็นการเตือนสติในการดำเนินการแก้ไขเพื่อที่จะช่วยให้ศาสนายุ่งรอดได้ เนื้อหาสาระที่กล่าวถึงจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการจรจรโลงศาสนาและสังคม

4.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเกิดกสิยุค

แนวคิดเกี่ยวกับการเกิดกสิยุค หมายถึง ยุคกึ่งพุทธกาลซึ่งจัดเป็นยุคเชษฐ บ้านเมืองปั่นป่วนโดยพุทธศาสนาจะค่อย ๆ เสื่อมลงตราบจนอายุ 5,000 ปี แนวคิดเกี่ยวกับกสิยุค เป็นหนึ่งในจตุรยุคทองย่อย แสงสินชัย (2540: 100 - 103) กล่าวว่า เป็นความเชื่อตามคัมภีร์พระเวทของพราหมณ์-ฮินดูจตุรยุค แปลว่า ยุคทั้งสี่ คำว่า “ยุค” หมายถึง กำหนดอายุของโลก มี 4 ยุค คือ

1) กฤตายุค เป็นยุคที่มนุษย์มีความสุขที่สุด มีชีวิตยืนนานที่สุด ถึง 4,000 ปี เป็นยุคที่ธรรมชาติของโลกอยู่เป็นนิรันดร์ การปฏิบัติหน้าที่ก็ไม่เสื่อมถอย ประชาชนก็ไม่เสื่อมทราม ไม่มีการทะเลาะวิวาท ไม่มีการมุ่งร้ายหมายขวัญ ไม่มีสงคราม ไม่มีความกลัว ไม่มีความเสียใจ ไม่มีความอิจฉา ริษยา ยุคนี้จึงเปรียบเหมือนกับมี 4 ขาปิบุรณ์

2) ไตรตายุค เป็นยุคที่ธรรมเริ่มถดถอยไปประมาณ 1 ใน 4 ซึ่งเปรียบเสมือนเหลืออยู่เพียงสามขาเท่านั้น แต่มนุษย์ก็ยังยึดมั่นในธรรมอยู่ และอุทิศชีวิตจิตใจให้แก่ธรรม โดยการถือเอาพิธีรีตองเป็นหลักสำคัญ

3) ทวาบรยุค เป็นยุคที่ธรรมลดลงเหลือเพียงกึ่งเดียว เปรียบเสมือนเดิมมี 4 ขาก็ลดลงมาเพียง 2 ขาเท่านั้น โดยเหตุที่ความเสื่อมลงเช่นนี้ มนุษย์ที่ยึดมั่นในสัจธรรมจึงมีเพียงไม่กี่คน เมื่อมนุษย์เห็นห่างจากการทำความดี โรคภัยไข้เจ็บ ความทะยานอยาก ความหายนะหลากหลายชนิดก็เกิดขึ้น ทำให้มนุษย์ทั้งหลายได้รับทุกข์ การที่มนุษย์ทั้งหลายได้รับทุกข์ การที่มนุษย์ต้องเสื่อมทรามลงนี้ ก็เพราะมนุษย์ไม่ตั้งอยู่ในธรรมนั่นเอง

4) กสิยุค เป็นยุคที่ธรรมลดลงเหลือเพียง 1 ใน 4 หรือเพียงเสี้ยวเดียวเท่านั้น ซึ่งเปรียบเสมือนเดิมมีอยู่ 4 ขา ยุคนี้ลดลงมาเหลือเพียงขาเดียว ความชั่วทุกชนิดต่างก็คืบคลานเข้ามา ความหายนะ โรคภัยไข้เจ็บ ความยากลำบาก ความผิดพลาด ความโกรธ ความทุกข์ ความทิวโหย และความกลัว มีอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่ง ยิ่งกาลเวลาผ่านไปมากเท่าใด ธรรมก็เสื่อมลงมากเท่านั้น อายุก็สั้นลง เมื่อแก่เฒ่าลง เหตุผลก็น้อยลง ความเสื่อมทรามทั้งหลายได้ทำลายความมุ่งหมายเดิมลงอย่างหมดสิ้น พวกป่าเถื่อนก็เข้าครอบงำ มีการรบราฆ่าฟันอยู่ตลอดเวลา

วรรณกรรมพุทธทำนาย มักกล่าวถึงการทำนายเหตุการณ์ในอนาคตถือเป็นความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับการเกิดกสิยุค หรือการอวสานของโลก ว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหลังจากที่ศีลธรรม ความดีต่าง ๆ เสื่อมลง ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์ประพฤติผิดหลักศีลธรรม มีกิเลส

ค้นหา ละเลยการทำความดี และยังคงกล่าวถึงสภาพธรรมชาติที่วิปริตแปรปรวน ผนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล

สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมีส่วนอย่างสำคัญ ที่ทำให้ศาสนาเสื่อมโทรม การที่ผู้แต่งได้นำเอาเรื่องสุบินนิมิตประหลาด 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศลมาแต่งเป็นวรรณกรรมโดยเน้นให้เห็นว่า สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงมีส่วนสำคัญที่ทำให้ศาสนาเสื่อมโทรม ลักษณะเช่นนี้นับได้ว่าเป็นกลวิธีในการแต่งที่แยบคายที่ชี้ให้เห็นถึงการทำลายพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ และยังเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยสืบสานศาสนาให้คงอยู่ได้อีกด้วย ทั้งนี้เพราะการกล่าวถึงผู้คนและสังคมด้วยการขยายความในลักษณะของการชี้แนะของพระพุทธองค์ ที่ตีความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศลแต่ละข้อนั้น หรือแม้แต่วรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำนายในสังคมไทยก็ เป็นการชี้ให้เห็นสาเหตุทางสังคมอันนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของศาสนาที่ชัดเจน ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง ตำนานพระเจ้าให้ ฌบับวัดป่าแพ่ง และ วัตถุนินแตก ฌบับวัดชมพู ได้อธิบายการเกิดกลียุคให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น

“...ป्लीกาสะงำนัน พายหน้าคัจจกข์ข้าเชือก คำหื้อว่า จิกกา คำไทยว่าแผ่นดินไหว แลสลอกห้วยดอยทั้งหลายคัจจกข์โอยดจกข์พังไผ่มากนั ก ฟ้าฝนจกข์ร้ายนักฟ้าผ่าคนแลสัตว์ต้งทั้งหลายตายมากนั.....ป्लीไค้ น้ำคัจจกข์ท่วมเมือง...”

(ตำนานพระเจ้าให้ ฌบับวัดป่าแพ่ง)

ใน วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง วัตถุนินแตก ความว่า

“เหตุวันนั้นพระรัลลิตินอยู่ดอยลูกนั้นชื่อว่า ชายทวาย ท่านหลังเห็นกลียุคจักเกิดมีแก่คนทั้งหลายภายหน้าดั่งนั้น ท่านจักฮ้องให้เพื่ออันแล อันว่าชายทวายนั้นมีอดจึงได้ชื่อว่า ดอยชวย ทวาย เพื่ออันแล ท่านรัลลิตีให้ปฐมหัวที่นั้น ท่านได้เห็นคนทั้งหลายบ่ฟังธรรมคำสอนพระเจ้าเทศนาตั้งวันนั้นเขาบ่ฮู้จักบุญคุณหันแล ให้ถ้วน 2 นั้นท่านเห็นคนทั้งหลายบ่ครพยำแยงแก้ว 3 ประการ คือว่านักบวช บ่ยำแยงครูบาอาจารย์แลลูกหลานบ่ยำแยงผู้เฒ่าผู้แก่พ่อแม่ปู่ย่าตายายแห่งตนนั้นแล ให้ถ้วน 3 นั้น ท่านหลังเห็นคนทั้งหลายบ่กระทำบุญฮู้ต่อกระทำแต่บาปฆ่าสัตว์ ลักเอาข้าวของท่านมาเป็นของตัวนั้นแล ให้ถ้วน 4 นั้นท่านหลังเห็นบ้านเมืองในชุมพูทีปนี้จักเป็นโกลาหลจกข์ฆ่าฟันกันมากนัแล ให้ถ้วน 5 นั้นท่านหลังเห็นคนทั้งหลาย จักต้องทุกพลัดพรากจากกันด้วยภอยภัยหลายประการต่าง ๆ ก็มีแล ให้ถ้วน 6 นั้นท่านหลังเห็นคนทั้งหลายจักตายอยากข้าวมากนัก็มีแล ให้ถ้วน 7 นั้นท่านหลังเห็นคนทั้งหลายจักตายไปตกรนกรนั้นแล ให้ถ้วน 8 ท่านหลังเห็นคนทั้งหลายจักกระทำเวรแก่กันมากนัก็มีแล ให้ถ้วน 9 นั้นท่านหลังเห็นคนทั้งหลายในโลกนี้ข้าเชือกฆ่าฟันกันด้วยโลหิตมหาหลายประการต่าง ๆ ก็มีแล ให้ถ้วน 10 นั้นท่านหลังเห็นคนทั้งหลายในโลกนี้จักฆ่าฟันกันไป

มามากนัก จักพลัดพรากจากกันแล จักตายไปในน้ำในบึงมามากนักแล ท่อได้กระทำบุญรักษา
ศีลภาวนาฟังธรรมเทศนาแห่งสัพพัญญูเจ้าไปใจ ๆ ก็จึงพ้นจากโภภะภัยทั้งปวงในชาตินี้ชาติ
หน้าบ่อย่าชะแล”

(วัตถุหินแตก ฉบับวัดชมพู)

ในตำนานพระญาณัมมทานแดงสีลูก ฉบับวัดดอกแดง ก็ได้กล่าวถึงกลียุค ไว้ว่า จะเกิด
แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง

“...ดูราอาณนถ์ อันว่าหีนบ่ห่อนย้ายคีย์ย้าย สุทธา อันว่าแผ่นดินคี่หวั่นไหวไพมา...”

(ตำนานพระญาณัมมทานแดงสีลูก ฉบับวัดดอกแดง)

จะเห็นได้ว่าเมื่อใดที่มนุษย์ขาดศีลธรรม และโลกเข้าสู่ยุคเสื่อม จะทำให้เกิดภัยธรรมชาติ
ซึ่งในปัจจุบันภัยธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมักจะมีรุนแรง และสร้างความสูญเสียต่อมนุษย์มากยิ่งขึ้น
การสิ้นสุดของศาสนา สะท้อนให้เห็นถึงความวุ่นวายของบ้านเมือง บ้านเมืองมีความเสื่อมถอย
อภิลักษณะ เกษมผลกุล (2552: 407) กล่าวถึงการสิ้นสุดของศาสนาว่า ไม่ได้หมายถึงการล่มสลายของ
ศาสนาเท่านั้น แต่ยังหมายถึง การล่มสลายของสังคมทั้งระบบ ซึ่งการล่มสลายดังกล่าวมีผลมาจาก
พระเจ้าแผ่นดินไม่ตั้งอยู่ในธรรม ส่งผลให้บุญญาธิการของความเป็นผู้มีบุญชาติสิทธิธรรม ส่งผลให้
บ้านเมืองมีความเสื่อมถอย ในแง่หนึ่ง กลียุค จึงเป็นบทเรียนให้กับผู้ปกครองในการตระหนักถึงการ
สร้างชาติ การบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎร เพื่อป้องกันการเกิดกลียุค จึงอาจถือได้ว่า กลียุค เป็น
เครื่องมือ หรือกลไกในการรักษาบรรทัดฐานทางสังคม

เมื่อเป็นเช่นนี้การกล่าวถึงสภาพสังคมดังกล่าวจึงเป็นการเตือนสติในการดำเนินการแก้ไข
เพื่อที่จะช่วยให้ศาสนาอยู่รอดได้ เนื้อหาสาระที่กล่าวถึงจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการจรโลงศาสนาและ
สังคม

4.2.4 แนวคิดเกี่ยวกับผู้ช่วยเหลือ

แนวคิดเกี่ยวกับผู้ช่วยเหลือ วรรณกรรมพุทธทำนายเป็นการทำนายถึงความตกต่ำของ
ศีลธรรมของมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ โดยเริ่มปรากฏชัดเจนตั้งแต่กึ่งพุทธกาล หรือ 2500 เป็นต้นไป
ซึ่งเราจะพบเห็นมนุษย์ไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรม ทุจริต คอรัปชั่น สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน ผน
ไม่ตกต้องตามฤดูกาล อากาศของโลกวิปริต เกิดภัยธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด น้ำท่วม
 เป็นต้น

เมื่อโลกเกิดความเสื่อม เกิดศึกสงคราม ประชาชนเกิดความเดือดร้อน ผู้ที่มากลี้คลาย เหตุการณ์ต่าง ๆ คือ “ตนบุญ” หรือ “พระญาณัมมิกราช” แนวความคิดเรื่องตนบุญปรากฏในวรรณกรรมทำนายเพราะเป็นแนวคิดที่สัมพันธ์กับความเชื่อในพระพุทธศาสนา คือ เมื่อมีผู้เดือดร้อน จะปรากฏผู้มีบุญมาช่วยเหลือ ดังตัวอย่างข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง ตำนานพระญาณัมมทานแดงสีลูก ฉบับวัดดอกแดงว่า

“...เรียงนั้นพระญาตนชื่อว่าสุวัณณราชะจักมาปรากฏเปนพระญาณัมมราชามีหั้นชะแล พระญาอินทาจิงมาอุลสาราชภิเสกด้วยเครื่องทิพพ์ทั้งมวลพร้อมทุกอันเลี้ยงแล้ว ยามนั้นลุปพุทธเทวบุตรจิงเอาลูกหมากม่วงทิพพ์อัน 1 ชื่อว่าโลจันทิ มาหื้อคนทั้งหลายฝูงพาลากิน คือเข้าแก่กินคัมภีร์ณะเมื่อตนเลางาม อายุคัมภีร์นั้นย็นเลาเสมอกันมีหั้นชะแล...”

(ตำนานพระญาณัมมทานแดงสีลูก ฉบับวัดดอกแดง)

โสภา ชานะมูล (2534: 2) กล่าวว่า “ตนบุญ” อันมีความหมายในเชิงยกย่อง ว่าเป็นนักบวชที่มีคุณสมบัติพิเศษใช้ได้บุคคลที่เป็นพระและฆราวาส “ตนบุญ” ในส่วนของฆราวาส แบ่งได้สองกลุ่ม กลุ่มแรกมักจะยกย่องในกลุ่มผู้ปกครอง ได้แก่ กษัตริย์ของล้านนาเอง ถือเป็นฐานะชน ก็อาจได้รับยกย่องให้เป็น “ตนบุญ” ได้ในยามที่บ้านเมืองเกิดความไม่สงบ เช่น เกิดศึกสงคราม เป็นต้น ส่วน “ตนบุญ” ในทางศาสนา เกิดจากความเชื่อว่าพระพุทธศาสนาจะเสื่อมลงในรอบ 5,000 ปี ดังนั้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวจะปรากฏ “ตนบุญ” ขึ้นเพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนา “ตนบุญ” ในที่นี้จึงหมายถึงพระสงฆ์ที่มีบุคลิกลักษณะพิเศษ เช่น เป็นบรรพชิตที่เคร่งครัดในศีล จริยวัตร ก็ให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่สาธุชนทั้งหลาย ฉะนั้น จะพบว่าจารีตความเชื่อเหล่านี้ยังคงสืบเนื่องอยู่ในสังคมล้านนา

คติความเชื่อเรื่อง “ตนบุญ” เป็นคติความเชื่อประการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ตลอดมาในประวัติศาสตร์ล้านนา ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะถูกนำมาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ นับตั้งแต่การนำมาอ้างความชอบธรรมของสถาบันกษัตริย์ล้านนา ตลอดจนสามัญชนที่อ้างตัวว่าเป็น “ตนบุญ” เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านยามเกิดทุกข์เข็ญ เผชิญกับสภาวะความไม่สงบของบ้านเมือง อาจแบ่ง “ตนบุญ” ได้ 2 ลักษณะ คือ

1. “ตนบุญ” ในฐานะเป็นตัวแทนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีบุญญาธิการ ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เช่น ครูบาศรีวิชัย
2. “ตนบุญ” ในนัยทางการเมือง เป็นผู้ที่มีบทบาททางการเมือง การต่อสู้อำนาจกับเจ้าภาชีนายอากร เช่น ตนบุญเทพสิงห์ พระญาผาบ ตนบุญนายาง เป็นต้น

ทางด้านนักวิชาการชาวตะวันตกอย่าง Hansen กล่าวว่า วรรณกรรมพุทธทำนาย เป็นงานที่มีเนื้อหากล่าวถึงกลียุค สภาพสังคมที่ไร้ระเบียบ ธรรมชาติที่วิปริตแปรปรวน และการปรากฏกายของผู้มีบุญ หรือ พระบาทธรรมิก ผู้ที่จะมาช่วยบำบัดทุกข์ บำรุงสุขและสร้างสังคมใหม่ในอุดมคติขึ้น ซึ่งจากบทความเรื่อง วรรณกรรมทำนายในกัมพูชา ของ ชาญชัย คงเพียรธรรม (2557: 47 - 74) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมในกลุ่มนี้ เช่น คัมภีร์พระพุททำนาย คัมภีร์เกี่ยวกับพระบาทธรรมิก คัมภีร์อินททำนาย คัมภีร์บุณชน คัมภีร์พารศุภร์ และคัมภีร์มกุฏแก้ว เป็นต้น

นอกจากนี้ บุญชู ภูศรี (2554) กล่าวว่า พญาธรรมิกราช หรือผู้มีบุญ คือพระมหากษัตริย์ที่ทรงทศพิธราชธรรม ในวรรณกรรมพุทธทำนายผู้มีบุญจะปรากฏตัวท่ามกลางเหตุการณ์ร้ายต่าง ๆ กำลังจะผ่านพ้นไป หลังจากการปรากฏตัวของผู้มีบุญแล้ว ศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองขึ้นอีกครั้งวันที่พญาธรรมิกราชจะมาปรากฏตัวนั้น ในพุทธทำนายกล่าวไม่ตรงกันทุกฉบับ บางฉบับกล่าวว่า “...ถ้าผู้ใดพบแล้วให้บอกเล่าสืบ ๆ ไป ก็จะได้เห็นผู้มีบุญในวันประหลาดขึ้นคำหนึ่งปี กุนั้นแล...” ในชั้นหลังอย่างกลอนล้ามหาสิลา วีระวงส์ บอกว่า “เริ่มแต่เค้าเดือนสี่ปีกุน ใมีบุญจึงลีเห็นหน่อพระธรรมเนาป่า”

เรื่องการปรากฏตัวของผู้มีบุญนี้ปรากฏใน *ปัญญาพุทธศักราชวรรณ* ใน ปัญญาสชาดก กล่าวถึงผู้มีบุญจะบังเกิดหลัง พ.ศ. 2250 แต่หลังจากการปรากฏตัวและผู้มีบุญได้สิ้นบุญไป พุทธศาสนาก็จะเข้าสู่สภาวะที่เลวร้าย หรือจะเริ่มเสื่อมสูญไปอีกครั้ง ดังนี้

“...เมื่อศาลาล่วงไปได้ 2,250 ปี เอกศกนั้น ประชาชนจักได้เห็นผู้มีบุญญาธิการ แล้วผู้มีบุญญาธิการก็หมดไปเบื้องหน้าแต่นั้น เมื่อศาลาล่วงไปได้ 3,000 ปี การประชุมแห่งอุโบสถของอนาคาริกบุคคลจักสิ้นไป...”

ในพุทธทำนาย ผู้มีบุญหรือพญาธรรมิกราช เป็นชายกำพร้าฆ่าไม่ตาย มาจากเมืองล้านช้าง หรือบางฉบับบอกว่าผู้มีบุญจะมาแต่วันออก ซึ่งก็คืออาณาจักรล้านช้างนั่นเอง นอกจากนี้พุทธทำนาย ฉบับวัดชมพู (จังหวัดร้อยเอ็ด) ได้กล่าวว่า ผู้มีบุญคือพระศรีอริยเมตไตรย

“...หนังสืออันนี้มาแต่สวรรค์เทวโลกเป็นเที่ยงแท้หนา ถ้าผู้ใดรู้หนังสือสมเด็จพระชินสีห์ให้รู้ว่า พระเมตไตรยแบ่งภาคลงมาเกิดในเมืองศรีอยุธยา ล่วงมาแต่เมืองล้านช้าง เป็นกำพร้าฆ่าไม่ตาย...”

(พุทธทำนาย ฉบับวัดชมพู)

“...ท่านผู้มีบุญจะมาแต่เมืองล้านช้าง แล้วพระองค์ชมเชยอื่นไกล คือว่าแม่่นพญา
ธรรมิกราชกลับชาติลงมาแต่เมืองสวรรค์เทวโลก คือพระศรีอริยมุตไทยแบ่งภาคลงมาเกิด
เมืองคน”

(พุทธทำนาย ฉบับวัดชมพู)

การกล่าวอ้างว่ามีบุญ คือ พระศรีอริยมุตไทยแบ่งภาคลงมาเกิด เป็นการเพิ่มความ
น่าเชื่อถือให้ผู้มีบุญว่าจะมีความสามารถปกป้องและคุ้มครองภัยอันตรายจากยักษ์ หรืออุปัทวเหตุได้
เพราะแนวคิดที่ปรากฏทั่วไปเรื่องโลกพระศรีอารีย์นั้น เป็นโลกที่สมบูรณ์ทุกอย่าง ประชาชนจึงเชื่อ
ศรัทธา และทำตามที่หนังสือพุทธทำนายบอก เพื่อจะพบพระศรีอารีย์กลับชาติมาเกิด

พระญาณัมมิกราช / ตนบุญ ถือเป็นบุคคลพิเศษที่มีบุญบารมีมาก อาจทำให้เรื่องเลวร้าย
ต่าง ๆ สงบลงได้ หรือปราบยุคเข็ญ สามารถตอบสนองและเป็นผู้นำต่อความต้องการของมนุษย์ใน
ด้านจริยธรรมได้ หรือถือเป็นผู้คลี่คลายเหตุการณ์ เมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงหรือเกิดกสิยุค จะปรากฏ
ผู้มาช่วยเหลือนั่นเอง

4.2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและหาทางรอด

แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและหาทางรอด เช่น การสร้างหนังสือ การปฏิบัติธรรม การถือ
ศีล การทำความดี หนังสือในที่นี่คือ หนังสือที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับการทำนายเรื่องนั้น ในที่นี้มี
วรรณกรรมเรื่อง วัตถุหินแตก ฉบับวัดชมพู หนังสือพญาอินทร์ ฉบับวัดท่าสว่างศรีสำราญ ตำนาน
พญาอินทร์โปรดโลก บัณฑิตศรีภูมิ เนื้อเรื่องกล่าวถึง พระอินทร์เล็งเห็นว่าผู้มีบุญจะมาแก้ไขกสิยุคที่
เกิดขึ้นและก่อนที่ผู้มีบุญจะมาจะมียักษ์มาก่อนผู้มีบุญ และกินคนไม่มีคาถา ไม่รู้จักศีลธรรมประพฤ
ติผิด จากหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า พระอินทร์กลัวว่าคนในโลกมนุษย์จะไม่ทราบข่าวจึงลงมาโปรด
มนุษย์ด้วยการเขียนหนังสือไว้ให้มนุษย์อ่าน และในหนังสือนั้นมีการบอกคาถาเพื่อป้องกันผิยักษิณีมาร
พร้อมกับกล่าวโทษของการไม่เชื่อ คือ จะตายด้วยรากเลือด และให้เขียนเรื่องนี้ไว้กับบ้านกับเรือน
ป้องกันผิยักษิณี และถ้าใครรู้หนังสือพญาอินทร์หรือพุทธทำนายดังกล่าวจะได้เห็นหน้าผู้มีบุญอานิสงส์
การสร้างหนังสือใบลาน ในแบบแผนที่ปรากฏในวรรณกรรมอานิสงส์ ประเภทอานิสงส์การเขียน
หนังสือนั้น มีการบอกอานิสงส์ค่อนข้างที่จะชัดเจนในเรื่องของอนาคตหรือเป็นเรื่องของชาติหน้าและ
ผูกพันกับหลักพุทธศาสนาเป็นหลัก คือ ได้รับอานิสงส์เป็นสวรรค์ ทิพยสมบัติ และนิพพาน

นอกจากนี้ในวรรณกรรมพุทธทำนายของล้านนา เรื่อง ตำนานพระญาณินทา ฉบับวัดดอก
แดง ก็มีการกล่าวถึงศาสนาของพระพุทธเจ้าโคตมะ 5,000 ปี พระศรีอริยมุตไตรยจะมาเกิดก็ครั้ง
ก็ยังไม่ปรากฏ เนื่องจากผู้คนมีแต่บาป พระญาณินทาธิราช ก็เล็งเห็นผู้คนมีแต่บาป ผิดศีลธรรม
จึงให้วิสุกรรมเทวบุตรนำหนังสือตำนานคำสอนมายังโลกมนุษย์ โดยเขียนไว้เหนือก้อนหินดินดอยคำ
เมืองต่วน เพื่อให้มนุษย์นำไปศึกษาและปฏิบัติตาม โดยเน้นหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา

ให้รักษาศีล 5 ศีล 8 มีเมตตาธรรม ทำบุญ ใส่บาตร หากผู้ใดประพฤติปฏิบัติตาม จะทำให้พ้นจากทุกข์ภัยอันตรายต่าง ๆ ประสบแต่ความสุขความเจริญ มีทรัพย์สมบัติ อายุยืน และที่สำคัญได้พบกับพระศรีอริยเมตไตรย ส่วนผู้ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามก็จะเกิดทุกข์ภัย ความวิบัติในชีวิตและอายุสั้นโดยให้นำเอาหนังสือไว้สักรับบูชา และกล่าวว่าหากเป็นผู้ชายให้รับด้วยมือข้างซ้ายและหากเป็นผู้หญิงให้รับด้วยมือข้างขวา และนำไปขอมวดไว้เหนือศีรษะ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสั่งสอนคนให้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า จากนั้นกล่าวถึงเรื่องของผู้มีบุญที่จะลงมาเกิดในโลกมนุษย์ และตอนท้ายเนื้อความยังกล่าวถึงเทวดา 4 องค์ที่จะลงมารับใช้ผู้มีบุญ คือ พระองค์น้อย อ้ายแขนสั้น อ้ายบุญกว้าง และพลแสน

นอกจากการสร้างหนังสือแล้ว การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญสมาธิภาวนา การทำความดี ตลอดจนการเคารพในพระรัตนตรัย การเคารพบิดามารดา ก็เป็นการหาทางรอดให้กับตนเองด้วยเช่นกัน

4.2.6 แนวคิดเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย (Millenarianism)

แนวคิดเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย (Millenarianism) เป็นแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเมื่อใกล้จะสิ้นพุทธกาล 5000 ปี โลกจะมีแต่ความเลวร้ายที่สะสมมาเป็นเวลานาน บ้านเมืองตกอยู่ในภาวะมโหฬาร ครั้นเมื่อถึงพุทธกาลก็จะมีผู้มีบุญมาปราบยุคเข็ญ คือ พระศรีอริยเมตไตรย นั่นเอง ยุคนี้จึงเรียกว่า ยุคพระศรีอาริย์ เป็นยุคที่มีความอุดมสมบูรณ์ บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ใครอยากได้อะไรก็ไปอธิษฐานขอเอาที่ต้นกัลปพฤกษ์ และคนที่จะมีโอกาสได้เห็นยุคพระศรีอาริย์ต้องเป็นคนที่มีวาสนา บารมี ทำบุญทำทานสะสมไว้ไม่ขาด และต้องได้ฟังเทศน์มหาชาติจบ 1000 คาถาใน 1 วัน

โลกของพระศรีอาริย์ เป็นโลกในอุดมคติ มีความสมบูรณ์ทุกอย่าง ซึ่งทุกคนปรารถนาที่จะไปเกิดในยุคนี้ แนวความคิดเกี่ยวกับโลกพระศรีอริยเมตไตรยเป็นแนวความคิดที่สืบเนื่องมาจากแนวความคิดเกี่ยวกับอายุของพระพุทธศาสนาว่าพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าโคตมะ จะมีอายุเพียง 5000 ปี หลังจากนั้นจะถึงยุคของพระศรีอริยเมตไตรย ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นยุคสมัยที่อุดมสมบูรณ์ ต้นกัลปพฤกษ์เกิดขึ้นทุกสี่มุมเมือง ใครปรารถนาสิ่งใดก็จะสมดังปรารถนา คนจะมีอายุยืนยาว รูปร่างสวยงาม และหากผู้ใดปรารถนาที่จะได้มาเกิดในยุคนี้ก็ให้พากันทำบุญ ถือศีล สร้างแต่ความดี ละเว้นความชั่ว และสิ่งที่ชาวพุทธเชื่ออีกอย่างคือ การได้ฟังเทศน์มหาชาติตั้งแต่ต้นจนจบครบ 13 กัณฑ์ก็สามารถปรารถนาพระนิพพานหรือไปเกิดในสมัยพระศรีอริยเมตไตรยได้เช่นกัน ดังที่ สง่า ไชยวงศ์ พระมหา (2541: 53) กล่าวถึงอานิสงส์ของผู้ที่ตั้งใจฟังเทศน์มหาชาติไว้ว่าจะได้รับอานิสงส์ 5 ประการคือ

1. จะได้ไปเกิดในศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย
2. จะได้ไปเกิดบนสวรรค์เสวยทิพย์สมบัติอันโอฬาร
3. ปิดประตูไปสู่นรก อบายภูมิ

4. จะทำให้สมบูรณ์ด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ สุข
5. จะได้บรรลุมรรคผล นิพพาน เป็นพระอริยบุคคลในอนาคต

นอกจากนี้ บำเพ็ญ ระวัง (2535: 1) กล่าวว่า เป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญทั้งในแง่ ศาสนา การปฏิบัติ และสังคมการเมือง โดยในแง่ศาสนาจัดว่าเป็นข้อยืนยันเรื่อง “พุทธะ” ที่ไม่มีการผูกขาดโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เปิดโอกาสให้บุคคลผู้มีปัญหานั้นแสวงแก้ปัญหานั้นเองเป็น พระโพธิสัตว์ผู้เป็นหน่อพุทธังกูร มีการสั่งสมบารมีตลอดมาอย่างไม่หยุดหย่อน ยอมสละทุกอย่าง แม้แต่ชีวิตของตนเอง เพื่อความเป็น “พุทธะ” และเมื่อได้บรรลุแล้วก็ได้มีส่วนที่รับรู้ได้ เห็นได้สัมผัส มาเปิดเผยให้ประชาชนได้ทราบโดยไม่มีการปิดบัง ไม่อ้าง และไม่ใช้อำนาจ ส่วนในแง่ของการปฏิบัติ พระศรีอาริย์นับว่าเป็น 1 ในรตนะทั้ง 3 ซึ่งชาวพุทธจะต้องมีศรัทธาพื้นฐานในรตนะทั้ง 3 พระศรีอาริย์จึงเป็นรตนะที่ช่วยกระตุ้นให้คนปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ ทั้งเพื่อตนเองและเพื่อสังคม เป็นเครื่อง เตือนใจให้ห่างไกลจากความเลวร้ายทั้งมวล เพื่อสันติสุขของมนุษยชาติทั้งมวล อนึ่ง ในแง่สังคม การเมือง พระศรีอาริย์เป็นสัญลักษณ์แห่งความดีงาม ความอุดมสมบูรณ์ ความไม่เอาัดเอาเปรียบกัน และกัน ปราศจากการเข่นฆ่ากันและกันผู้ปกครองเต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม สิ่งแวดล้อมกลมกลืนกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ โลกมีความเป็นหนึ่งเดียว สังคมโลกมีแต่ความเป็นพี่เป็นน้อง อธรรมสูญสิ้น ธรรมกลับเข้ามาครอบครองโลกและจักรวาลทั้งมวล

จากการศึกษาของอภิรักษ์ เกษมผลกุล (2552: 320 - 330) กล่าวถึง โลกอุดมคติสมัย พระศรี อารีโดยให้รายละเอียดของยุคสมัยแห่งอุดมคติได้ 5 ประเด็น คือ

1. มนุษย์อุดมคติ ภาพของมนุษย์อุดมคติถูกนำเสนอไว้ในวรรณกรรมทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ โลกสมัยพระศรีอาริย์ ความปรารถนาที่สะท้อนผ่านวรรณกรรมทำให้เห็นว่า “อุดมคติ” ของมนุษย์ที่ มนุษย์ต้องการนั้น คือ การเป็นผู้มีอายุยืน มีรูปร่างหน้าตาดี มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงปราศจาก โรคภัยและความพิการ มีกินมีใช้โดยไม่ต้องทำงาน เป็นผู้มปัญญาเห็นธรรม ประพฤติอยู่ในธรรมถึง พร้อมด้วยปัจจัยสี่อันประณีตงดงาม

2. สังคมอุดมคติ ภาพของสังคมอุดมคติที่สะท้อนผ่านวรรณกรรมแสดงให้เห็นถึงความ ปรารถนาที่จะต้องการให้สังคมสงบสุข รักใคร่กลมเกลียว เป็นสังคมแห่งสุนทรียดนตรี มีความปลอดภัย มั่นคง ปราศจากการทำงานเพราะการทำงานจะทำให้เกิดการแข่งขัน

3. ธรรมชาติอุดมคติ ธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่มนุษย์มีความผูกพันและ ปรารถนาที่จะให้เกิดให้มีขึ้นในสังคมอุดมคติ จะเห็นว่าชีวิตในสังคมอุดมคติต้องการแวดล้อมด้วย ธรรมชาติที่งดงามสมบูรณ์ มีคุณประโยชน์ต่อชีวิต ให้ความสุขความเพลิดเพลินแก่ชีวิต เพราะ ธรรมชาติเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรม และความ สุข ความเสมอภาค ความปรารถนาที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ในโลกแห่งอุดมคติคือ การให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ข้าวปลาอาหารบริบูรณ์ มีไม้ดอกไม้ประดับอยู่

ทั่วไป สัตว์ร้ายกลายเป็นมิตรกับมนุษย์ รวมถึงความปรารถนาที่ต้องการให้เกิดธรรมชาติอันวิเศษ คือ ต้นไม้วิเศษ (ต้นกัลปพฤกษ์ที่เป็นต้นไม้สารพัดนึก) ข้าววิเศษ (ต้นหนึ่งมีเป็นพันรวง รวงหนึ่งมีหลาย เมล็ด เมล็ดหนึ่งบรรทุกได้หลายเกวียน) ฝนวิเศษ (ตกเป็นอาหาร สิ่งของ และของมีค่า) ซึ่งอาจตีความ ได้ว่าเป็นยุคที่มีความอุดมสมบูรณ์ ผู้คนไม่อดอยาก

4. ผู้นำอุดมคติ ความปรารถนาด้านผู้นำนั้น ถูกเรียกร้องผ่านวรรณกรรมโดยสะท้อน ภาพของผู้นำอุดมคติไว้ว่า จะต้องเป็นผู้มีบุญญาธิการ ปราศจากการแย่งชิงราชสมบัติ เป็นมิตรกับ นานาประเทศ ไร้ซึ่งสงคราม มีทนายทนาย รัก เอาใจใส่ และเผื่อแผ่แก่ราษฎร และที่สำคัญต้องเป็นผู้ ที่อยู่ในธรรม

5. ศาสนาอุดมคติ ยุคทองในจินตนาการของมนุษย์นั้น มีความปรารถนาเหนือสิ่งอื่นใดก็ คือ ความสุขอย่างแท้จริงชั่ววินิจนิตย์ สุขเหล่านี้เป็นความสุขทางใจที่มนุษย์มักจะแสวงหา ในทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่า ความสุขที่แท้จริง คือ พระนิพพาน ซึ่งในโลกแห่งอุดมคตินี้ มนุษย์ ปรารถนาที่จะให้มีผู้นำพาไปให้ถึงสภาวะที่เรียกว่า นิพพาน ซึ่งเชื่อว่า คือ พระศรีอริยเมตไตรยอุดม คติในสมัยของพระศรีอริยเมตไตรยนั้นมีความเชื่อกันว่า ศาสดาจะเป็นผู้ที่มีประวัติ คือ เคยบำเพ็ญ บารมีอย่างยิ่งใหญ่มาแล้วในอดีต เป็นผู้มีชาติตระกูลที่ดี มีรูปร่างลักษณะที่ดี มีสติปัญญาดีและมี ศีลธรรม อย่างไรก็ตาม ความปรารถนาที่มักให้ความสำคัญกันคือ การได้ฟังธรรมจากพระศรีอารีย์ ได้บรรลุธรรม และบรรลุนิพพานในสมัยพระศรีอารีย์

นอกจากนี้ ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2545: 65 - 66) กล่าวว่า พระศรีอริยเมตไตรย คือ พระพุทธเจ้าที่มาตรัสรู้ในอนาคต ในพุทธศาสนาโดยเฉพาะฝ่ายมหายานนั้น เชื่อว่ามีพระพุทธเจ้า จำนวนมากมาย แต่องค์ที่จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธองค์ถัดจากพระศากยมุนีพุทธะ คือ พระศรีอริย เมตไตรย ศิลปินชาวจีน จินตนาการว่าในสมัยที่พระศรีอริยเมตไตรยจะเสด็จมานั้น บ้านเมืองจะอุดม สมบูรณ์ เห็นได้จากความสมบูรณ์พูนสุขของพระพุทธเจ้า บ้านเมืองจะมั่งคั่งไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ เพราะพระพุทธเจ้ามีรูปร่างอ้วนท้วน และบ้านเมืองมีแต่ความเจริญอกงาม เพราะพระพุทธองค์ทรง แวดล้อมไปด้วยลูกหลานๆ เต็มไปหมดมีผู้สืบเชื้อสายสกุล อันเป็นค่านิยมแบบจีนที่เห็นว่าชีวิตที่สมบูรณ์ คือ ชีวิตที่มีลูกหลานสืบตระกูลนั่นเอง และพระศรีอริยเมตไตรยเป็นที่เคารพของชาวจีนเป็นอันมาก และนิยมบูชาเพื่อขอลาภ ขอความเจริญรุ่งเรือง เพราะพระองค์ทรงเป็นสัญลักษณ์ของความอุดม สมบูรณ์ในรูปแบบต่าง ๆ ถือเป็นตัวแทนของสุขภาพดี (good health) ความมั่งคั่ง (wealth) ความ เจริญ (prosperity) และความสุข (happiness) นั่นเองพุทธศาสนิกชนเชื่อว่า พระศรีอริยเมตไตรย เป็นพระโพธิสัตว์องค์หนึ่ง สถิตอยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิต เมื่อสิ้นศาสนาของพระสมณโคดมองค์ปัจจุบัน แล้ว พระศรีอริยเมตไตรยก็จะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าบนโลกมนุษย์นี้เป็นองค์ต่อไป

โลกพระศรีอริยเมตไตรย ถือเป็นสังคมในอุดมคติของคนในสังคมไทย เพราะเชื่อว่ายุคสมัยของพระศรีอริยเมตไตรยนั้นเป็นยุคที่มีความสงบสุข มีความยุติธรรม และมีความเท่าเทียมกัน ซึ่งผู้ที่จะไปเกิดในยุคนี้จะต้องประกอบคุณงามความดี เพื่อให้ผลกรรมดีที่ทำไว้ในชาตินี้ส่งผลให้ได้ไปเกิดในยุคของพระศรีอริยเมตไตรย ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่ออายุของพระพุทธศาสนาสิ้นห้าพันปีแล้วมนุษย์เชื่อว่าถึงแม้โลกจะเสื่อมถอยลงแต่มนุษย์ยังมีความคาดหวังว่าจะมีพระพุทธเจ้าองค์ใหม่ลงมาโปรดสัตว์ คือ พระศรีอริยเมตไตรย โดยมนุษย์มีความเชื่อว่าถ้าหากพึงเทศน์มหาชาติครบ 13 กัณฑ์จะส่งผลทำให้ได้เกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย

จากแนวความคิดความเชื่อในเรื่องพระศรีอริยเมตไตรยที่ปรากฏในวรรณกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการหรือความคาดหวังที่อยากจะให้สังคมสงบสุข ไม่เบียดเบียนกัน มีความเสมอภาคและสมบูรณ์พูนสุข ความเชื่อดังกล่าว อาจเป็นการแสดงถึงความดิ้นรนที่จะหลุดพ้นจากความขมขื่นและความกดดันที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจ ความวุ่นวายในสังคม เพื่อรอคอยยุคสมัยที่เป็นอุดมคติของตนเอง ความเชื่อนี้นับว่ามีส่วนในการควบคุมสังคมให้สงบสุข เพราะผู้ที่จะไปเกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรยได้นั้นจะต้องประกอบคุณงามความดี ละเว้นการทำความชั่ว หรือการทำความบาป เมื่อทุกคนมุ่งหวังที่จะเกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย มุ่งทำแต่ความดี ความสงบสุขก็จะเกิดขึ้นในสังคม

วรรณกรรมตำนานพญาอินทรีโปรดโลก ฉบับวัดศรีภูมิ มีใจความที่กล่าวถึงยุคพระศรีอารีย์ว่า หากผู้ใดอยากจะพบหรือเกิดในยุคพระศรีอารีย์ จะต้องเขียนหนังสือพร้อมทั้งพระคาถาของพระอินทร์ ดังความว่า

“...บุคคลผู้ใดใคร่อยากจะได้พบได้พ้อ ได้เห็นหน้าเจ้าคนบุญ คือ พญาธรรมมิกราช หรือเห็นหน้าหรือเกิดขึ้นมาภายในชาติหน้าจะได้เกิดมาช่วยศาสนาของพระเจ้าคนชื่อว่า พระศรีอริยเมตไตรโยองค์จะได้มาโปรดในภพภพหน้านั้นแล ขอให้พากันเขียนเอาหนังสือพร้อมทั้งคาถาอันจักได้ต่อไปภายหน้านั้นนี้ไว้คู่คู่คนเทอญ...”

(ตำนานพญาอินทรีโปรดโลก ฉบับวัดศรีภูมิ)

ใน คร่ำรำคำสอนเจ้าราช ฉบับวัดพระธาตุศรีบุญชัยวรมหาวิหาร กล่าวถึงความวิบัติ ความวิปริตอาเพศต่าง ๆ จะเกิดขึ้นและกล่าวถึงความสำคัญของการยึดมั่นในพุทธศาสนาและการมีผลดอกาสได้พบกับผู้มีบุญ ความว่า

“เหมือนแมงเมาลาย	เปรียบเหมือนดั่งมด	พากันไต่เต้าเที่ยวเดิน
ตำนานว่าไว้	จักใกล้มาถึง	หน่อเงินหน่อคำ จักบังเกิดใกล้
จักมีดีเจ็ดวัน	เจ็ดคืนเหนือใต้	คันไผคนใดบาปนัก

ฝูงหมู่ผีโหลง	ผีโหลงเปรตยักษ์	จักลงลุ่มใต้เมืองคน
จักกินเลี้ยงข้า	แน่แจ้งเป็นหน	จักละตนบุญ ไวกกลางช่วงแก้ว
คั้นพระญาธัมม์	ตบองค์อ่านแผ้ว	มาเกิดเมืองคนมนุสส์
แล้วหากจักหัน	สีธัมม์พระพุททะ	เปนลูกแก้วดวงดี
ตำนานว่าไว้	ไต่ทวยตามปี	ชียุคหานี้จักมียามอัน
อายุคนเรา	พ้อยมาหมิ่นลั้น	บ่เป็นนิรันดรเที่ยงทัต”

(คร่ำรำคำสอนเจ้าราชา ฉบับวัดพระธาตุหรือภูซัยวมมหาวิหาร)

4.3 การสร้างสรรค์ด้านตัวละคร

ตัวละครหลักในวรรณกรรมพุทธทำนายมีบทบาทสำคัญในวรรณกรรม ความหมายของคำว่า ตัวละคร ดนยา วงศ์ธนะชัย (2542: 157) กล่าวว่า ตัวละคร คือ ผู้แสดงบทบาทในเรื่องอาจเป็นผู้ประกอบพฤติกรรมหรือเป็นผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องก็ได้ ส่วน ตัวละคร ในตำนานปรัมปราของไทยนั้นมีความหมายที่หลากหลาย ประมินท์ จารุวรรณ (2549: 277) ได้จัดแบ่งตามเกณฑ์การพิจารณาความสัมพันธ์ของกระบวนทัศน์ สามารถแบ่งประเภทได้ 4 กระบวนทัศน์ คือ 1) ตัวละครในกระบวนทัศน์ของความเชื่อดั้งเดิม คือ กระบวนทัศน์ของตัวละครชุดความคิดของอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือ ผี ประเภทต่าง ๆ ที่คนไทย-ไท นับถือ เช่น ผีฟ้า ผีคนตาย แถน ปู่-ย่า ขวัญข้าว กบ เป็นต้น 2) ตัวละครในกระบวนทัศน์ของกลุ่มชนต่าง ๆ คือ ชุดความคิดของตัวละครที่เป็นชนพื้นเมืองทั้งที่อยู่ต่างกลุ่มชาติพันธุ์ และที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่มีสถานภาพ เพศ และอื่น ๆ แตกต่างกัน เช่น ลัวะ หรือละว้า ขอม (กรอม) ยาง (กะเหรี่ยง) ไต (ไท) เป็นต้น 3) ตัวละครในกระบวนทัศน์ของความเชื่อทางพุทธศาสนา มีตัวละครสำคัญ คือ พระพุทธเจ้าเป็นแกนหลัก ตัวละครในกลุ่มนี้จำแนกเป็นกลุ่มย่อยได้ 3 กลุ่ม คือ ตัวละครที่เป็นพุทธศาสนาหรือจักรพรรดิราช ตัวละครที่เป็นพุทธสาวก และตัวละครที่เป็นพุทธอุปัฏฐาก 4) ตัวละครในกระบวนทัศน์ของตัวเชื่อม คือ ตัวละครที่มีลักษณะเป็นตัวเชื่อมหรือ mediator ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่กึ่งกลางระหว่างสองสิ่งที่เป็นคู่ตรงข้ามกันทำหน้าที่เชื่อมประสานสองสิ่งที่ไม่น่าจะอยู่ร่วมกันได้ เช่น ฤๅษี นาค ยักษ์ เทวดา เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์ตัวละครในวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่า ผู้วิจัยแบ่งการสร้างสรรค์ด้านตัวละคร 2 ประเภท คือ ตัวละครมนุษย์ ตัวละครอมมนุษย์ กล่าวคือ

4.3.1 ตัวละครมนุษย์

เป็นตัวละครหลักที่ปรากฏ และมีความเกี่ยวข้องในวรรณกรรมพุทธทำนาย จากการศึกษาสามารถแบ่งออกได้เป็น พระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ พระอานนท์ พระนางจามเทวี ฤๅษี ชนพื้นเมือง ตัวละครดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการทำนาย

1) พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้า ในฐานะผู้พยากรณ์ ซึ่งเป็นผู้ทำนายที่มีบทบาทสำคัญในวรรณกรรม เป็นผู้ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือและสร้างความน่าเชื่อถือ มีอำนาจ บารมี มีความรู้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน และทำให้ประชาชนตื่นตัว พร้อมทั้งจะแก้ไขเหตุการณ์ในอนาคต สิ่งที่สำคัญและสร้างความน่าเชื่อถือได้ชัดเจนที่สุด คือ การกล่าวอ้างว่าเป็นคำกล่าวที่ออกจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย พระองค์ประทับ ณ เขตวันมหาวิหาร นครสาวัดดี พร้อมด้วยพระสงฆ์สาวกประมาณสองหมื่นรูป พระพุทธองค์ จะเป็นผู้ทรงแสดงธรรมแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย กล่าวกันว่าเมื่อผู้ใดได้สดับรับฟังธรรมจากพระพุทธองค์แล้ว อาจบรรลุนิพพานตามสติปัญญาของแต่ละคนได้

วรรณกรรมพุทธทำนายเรื่องสังฆอมธาตุ ฉบับวัดศรีจันทร์ มีการกล่าวอ้างว่าเป็นคำกล่าวที่ออกมาจากพระโอษฐ์พระพุทธเจ้า ดังความว่า

“...กะคะวา ในเมื่อพระพุทธเจ้า ประณีตพุทฺเต แลนิรพพานไปแล้วดั่งนั้น วุตติ หากกล่าว ประชุมมะสัง คีตีกาเล ในกาลเมื่อปฐมสังคายนาธรรมวันนั้นแล อิทัง ราชะสุดตัง ยังสูตรดวงนี้ เมมะยา อันผู้ช้าตนชื่อว่าอานนท์ สุดตัง หากได้ยินแล้ว ได้สดับรับฟังเอาแต่พระอุชฐ์ (โอษฐ์) แก้ว กล่าวคือว่า ปากแห่งสัพพัญญูเจ้าอาจารย์กล่าว เอวัง ด้วยอาการดั่งนี้แล้ว...”

(สังฆอมธาตุ ฉบับวัดศรีจันทร์)

ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง มหาสุบินคำฉันท์ ฉบับพระเทพญาณโมลี ได้บรรยายพุทธลักษณะของพระพุทธเจ้า ว่าเป็นผู้มีพระโอษฐ์อันงาม มีพระทนต์ราวกับแก้วเรียงอยู่ในผอบ มีพระเขี้ยวแก้ว และมีพระสุรเสียงไพเราะ ดุจเสียงท้าวมหาพรหม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ไชพระโอษฐ์เพริศแพรว	เพราพราย
แสงพระเขี้ยวแก้วฉาย	สว่างล้ำ
ดุจเผยผอบเรียงราย	มณีนีรัตน์
โชติช่วงรัศมีกล้า	ก่อเกื้อการุณ
เปล่งสุนทรพจน์แมน	พรหมา
กอบประพรมหากฤณา	ยิ่งแล้ว
ใครลดับจับอรุรา	เสียงทิพย์ บรรเลงแล
เสนะดุจสังคีตแจ้ว	กล่อมแผ้วดวงใจ

(มหาสุบินคำฉันท์ ฉบับพระเทพญาณโมลี)

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีพระพุทธเจ้า เป็นผู้ทำนาย จะมีลักษณะของการทำนายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เมื่อพระพุทธเจ้าได้เสด็จมายังสถานที่แห่งหนึ่งหรือทรงพบเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ก่อนที่จะมีการประทานพระเกศาธาตุ หรือมีพุทธทำนาย อีกบทบาทหนึ่ง คือ พระพุทธเจ้า ประารถเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือ พระพุทธเจ้า จะประารถเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เมื่อมีผู้ทูลถาม เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการพรรณนการทำนายที่อ้างถึงพระพุทธเจ้า เป็นผู้พยากรณ์ ที่มีการระบุจำนวนของพระพุทธเจ้า คือ พระพุทธเจ้า 5 พระองค์ และพระพุทธเจ้า 2 พระองค์ ซึ่งพบใน ตำนานพระเจ้าให้ ฌบับวัดป่าแพ่ง ดังนี้

“...ที่นี้จักกล่าวด้วยตำนานธรรมแห่งพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ด้วยทำนายไว้แต่ก่อน...”

(ตำนานพระเจ้าให้ ฌบับวัดป่าแพ่ง)

พระพุทธเจ้า 5 พระองค์ คือ พระกุกุสันโธ พระโกนาคมน โพระกัสสปโป พระโคตโม คือ พระตถาคตองค์ปัจจุบัน และพระอรียเมตไตรโย อันจักมาเกิดเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปในภายหลังเมื่อล่วงพันไป 5,000 ปีแล้ว

“...หากเปนมัมม์คำสอนแห่งพระพุทธเจ้าสองพระองค์ คือว่าศรีอารียเมตไตรยเจ้าแลพระโคตมะแห่งเราหากทำนายทวยไว้กับโลกเพื่อสอนคนทั้งหลาย...”

(ตำนานพระเจ้าให้ ฌบับวัดป่าแพ่ง)

พระพุทธเจ้า 2 พระองค์ คือ พระโคตมะ และ พระศรีอารียเมตไตรย ซึ่งหมายถึงพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันและองค์ที่จะมาตรัสรู้ต่อไป

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนายอีสาน เป็นวรรณกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องพระพุทธเจ้าว่ามีมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และในอนาคต ในอดีตพระพุทธเจ้าได้ถือกำเนิดมาแล้ว 3 พระองค์ ได้แก่ พระกุกุสันโธ พระโคนาคมน และพระกัสสป ปัจจุบันอยู่ในยุคของพระพุทธเจ้าพระศรีศากยมุนีโคตม และองค์ที่มาตรัสรู้ในอนาคตคือพระศรีอารียเมตไตรย รวมทั้งสิ้นห้าพระองค์

ในพระศิลาหินทราย ได้กล่าวถึงพระเจ้า 5 พระองค์ ในชื่อที่แตกต่างกัน องค์ 1 ชื่อ ธรรมจุลเถระเจ้า องค์ 2 ปุณณะเถระ องค์ 3 นาระทะเถระเจ้า องค์ 4 คุดตะระเถระเจ้า องค์ 5 ธรรมราชเจ้า ดังข้อความต่อไปนี้

“...คราวนั้นยังมี 5 แจ่มเจ้าตนวิเศษมหาคุณ ก็หากมีบุญล้นหลามคนทั้งค้าย ท่านก็มา ก่อสร้างแปลงป็นเป็นองค์พุทธรูป ไปเที่ยวขยายแยกปันกันไว้ แต่ว่ารูปองค์แก่นให้สร้างบ่ คือกันองค์ที่ 1 นั้นชื่อว่า “ธรรมจุลเถระ” เอาทองคำหล่อปูนแปลงป็น แล้วจึงเอาไว้เมืองไกล ประเทศอื่น องค์ที่ 2 นั้นชื่อว่า “ปุณณเถระ” เอาทองคำหล่อปูนแปลงป็น แล้วจึงเอาไปไว้ เมืองไกลประเทศต่าง องค์ที่ 3 นั้นชื่อว่า “นาระทะเถระเจ้า” ท่านก็เอายังแก้วอันดีดวง ประเสริฐมาก่อสร้างแปลงป็นรูปพระองค์ แล้วจึงเอาไปไว้ทางเมืองเหนือแห่งหนึ่งองค์ที่ 4 นั้นชื่อว่า “คุดตะระเถระเจ้า” ท่านก็เอาแก่นจันทร์หอมมาแปลงเป็นรูปองค์พุทธรูปแล้ว จึงเอาไปไว้เมืองล้งกาอีกแห่งหนึ่ง สิ่งนี้ท่านก็เอามาสร้างพื้นที่ 2 ค้อยตำ ๆ หั้นแล้ว องค์ ที่ 5 นั้นชื่อว่า “ธรรมราชเจ้า” แปลงด้วยรูปหิน หินก็หากหินแก่นแท้บ่มีให้ทรายปน ก็หาก มีราคาค่าหมื่นแสนล้าน...”

(พุทธทำนายกาลนบมือส้าย ฉบับพระศิลาหินทราย)

จะเห็นได้ว่า การกล่าวอ้างถึงบุคคลสำคัญ คือ พระพุทธเจ้า ซึ่งถือได้ว่าเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์ ในสังคมไทย กล่าวคือ พระพุทธเจ้า ถือเป็นศาสดาของศาสนาพุทธ และเป็นศาสนาประจำชาติของคน ในสังคมไทย ที่นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ในสังคมไทย มีอิทธิพลต่อระบบความคิดและวิถีชีวิต ของคนในสังคม พระพุทธเจ้า ทรงกระทำความเพียรเพื่อแสวงหาความพ้นทุกข์ และเป็นเทพที่มีพลัง อำนาจเหนือธรรมชาติ ในตำนานพระธาตุหลายเรื่องกล่าวถึงพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งที่มีชีวิตอยู่ ได้เสด็จ มายังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อโปรดสัตว์ และพระองค์ก็ได้ทรงพบชนพื้นเมืองต่าง ๆ ในแถบนั้น อีกทั้งยังมีการประทานเกศาธาตุ และมีพุทธทำนาย เช่น ตำนานพระธาตุลำปางหลวง ตำนานธาตุเสด็จ ตำนาน พระธาตุปางม่วง เป็นต้น

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังมีบทบาทในฐานะวีรบุรุษทางวัฒนธรรม ในด้านการสร้างบ้าน แปลงเมืองต่าง ๆ แต่พระองค์ได้มีบทบาทในการสร้างเมืองใดเมืองหนึ่งโดยตรง แต่ก็มีพุทธทำนาย บ้านเมืองต่าง ๆ ไว้ ต่อมาบ้านเมืองดังกล่าวจึงเกิดเป็นบ้านเมืองตามพุทธทำนายไว้ เช่น **ตำนานเมือง เถิน** ที่มาของชื่อเมืองเถิน และที่มาของชื่อบ้านอุมลอง เป็นต้น

2) พระโพธิสัตว์ ตัวละครพระโพธิสัตว์ มีลักษณะเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า เรื่องเล่า เกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ มักปรากฏในรูปชาดกซึ่งเป็นเรื่องราวอดีตชาติของพระพุทธเจ้าที่ทรงยกมาเล่า เพื่ออธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยของพระองค์ ในวรรณกรรมพุทธทำนาย มีเนื้อหามุ่งเน้นการมา ประดิษฐานพุทธศาสนายังบริเวณต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะการดำเนินเรื่องที่เล่าว่าพระพุทธเจ้าได้เคยเสด็จ มายังที่ที่พระพุทธเจ้าเป็นพระโพธิสัตว์และเสวยพระชาติเป็นนกแขกเต้า ดัง **ตำนานพระแก้วดอนเต้า** และใน **ตำนานเมืองเถิน** กล่าวถึง พระพุทธเจ้าในชาติที่เกิดเป็นพระญาวัว

3) พระอานนท์ เป็นผู้ติดตามพระพุทธเจ้า ที่มีบทบาทสำคัญผู้หนึ่ง ดังที่ สายวรุณ น้อยนิมิตร (2542: 166) กล่าวว่า พระอานนท์ เป็นพระอนุชาของพระพุทธเจ้า และเป็นผู้ที่สงฆ์เลือก ให้ทำหน้าที่เป็นพุทธอุปัฏฐาก คือ ผู้รับใช้ใกล้ชิดพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงจำพุทธวจนะไว้ได้ดีมาก และมีบทบาทสำคัญในการรวบรวมพระไตรปิฎก สอดคล้องกับ พระมหาสิงห์คำ รักษาป่า (2543: 135) กล่าวถึงบทบาทพระอานนท์ที่บ่งบอกถึงนัยยะเกี่ยวกับภารกิจสำคัญของพระอานนท์ในฐานะเป็นพระ อุปัฏฐากและในฐานะเป็นธรรมบัณฑิตาคาริก คือ ผู้ทรงจำและบันทึกคำสอนของพระพุทธองค์ที่ตรัสไว้ อีกด้วย

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่า บทบาทของพระอานนท์มีลักษณะคล้ายกับ ชาตก กล่าวคือ เมื่อมีเหตุการณ์ที่กระทบพระทัยของพระพุทธเจ้า ทำให้พระองค์ทรงมีพระอาการต่าง ไปจากลักษณะปกติ คือ “การแยมไคร่หัว” คือ “การแยมหัว” ซึ่งถือเป็นสาเหตุที่ทำให้พระอานนท์ เป็นผู้ถูกลามเหตุแห่งการ “แยมไคร่หัว” แล้วพระองค์ก็จะทรงมีคำทำนาย และพระอานนท์ยังทูล ขอให้พระพุทธเจ้าประทานเทศาธาดู ดังปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย

“...ปางเมื่อพระพุทธเจ้าแห่งเรายังธรรมาจรจะเดินไปสอนสัตตโลกทั้งหลายด้วย ลำดับบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั้งหลาย คือไฟถึงดอยอันหนึ่ง ชื่อว่าตักกระปัพพะตะ ไทยว่า ตะกาน คือ ไฟพบใส่ขาเก้าแก่สองคนผิวเมีย อยู่ยังไร่นั้น ข้าคมีใจสัทธายินดี ข้าทั้งสองคือ เอมะแดง 4 ลูกมาหื้อทานแก่พระพุทธเจ้า มะแดง 4 ลูก นั้นคือปลอดบัววิสุทธิหลาย เพื่อว่าหนูขบกิน แลหน้อยแล พระพุทธเจ้าก็รับเอามะแดงจากมือชายผู้นั้น แล้ว พระพุทธเจ้าก็แยมไคร่หัว แล้วยามนั้นมหาอาณันทเถรเจ้าก็ไหว้พระพุทธเจ้าว่า ภนเด ภควา ข้าแต่พระพุทธเจ้าแยมไคร่ หัวด้วยเหตุสันใดเล่าชา พระพุทธเจ้าว่า ดูรา อาณันทะ ส่วนชายเก้าแก่ผู้นี้มาหื้อทานมะแดง แก่คูตถาคตะสันนี้ จักได้เปนพระญาณัมมัตน 1 ชื่อ ว่าสุวัณณธัมมราชา มีหั้นชะแล...

(ตำนานพระญาณัมมทานแดงสี่ลูก ฉบับวัดดอกแดง)

ในตำนานอุรังคธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม) พระอานนท์ ยังมีบทบาทในฐานะเป็นพระ อุปัฏฐากพระพุทธเจ้า ความว่า

“..เมื่อพระพุทธเจ้ายังธรรมาจรอยู่สำราญในเขตวันอารมยามใกล้รุ่ง เจ้าอานนทอุปฐาก ด้วยน้ำและไม้สีฟัน เมื่อพระพุทเจ้าเมื่อยนกิจชำระแล้วหลังเห็นโบราณประเพณีแห่ง พระพุทธเจ้าทั้งสามพระองค์ที่เสด็จเข้าสู่นิพพานไปแล้วทรงไว้ยังธาตุในดอยกับปนศิรอันมีใน ที่ใกล้เมืองศรีโคตบอง..”

(ตำนานอุรังคธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม) ฉบับกรมศิลปากร)

4) พระนางจามเทวี เป็นกษัตริย์ผู้หญิงที่ปกครองอาณาจักรหริภุญชัย ทรงเป็นผู้วางรากฐานพุทธศาสนาในดินแดนหริภุญชัย เมื่อพระนางจามเทวีทรงนำพระสงฆ์เถระมาจากเมืองละโว้ด้วย จากนั้นพระนางก็ได้สถาปนาพุทธศาสนาให้แพร่หลายโดยการสร้างวัดเป็นจำนวนมากทำให้พุทธศาสนาในอาณาจักรหริภุญชัยเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก (ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2548: 236) ใน **ตำนานเสด็จ** ได้เสนอภาพของพระนางจามเทวี ว่า พระนางจามเทวีได้เสด็จมาแวะกราบนมัสการพระบรมสารีริกธาตุและอธิษฐานเสี่ยงน้ำขอให้มิน้ำบ่อเกิดขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ และเรียกว่า “น้ำบ่อเลี้ยง” และใน **ตำนานพระธาตุลำปางหลวง** ได้กล่าวถึงที่มาของนางจามเทวี เป็นธิดาเจ้าเมืองละโว้ที่เสด็จขึ้นมาครองราชย์ตามคำเชิญของท่านฤๅษี

5) ฤๅษี เป็นตัวแทนของกระบวนการคิดแบบดั้งเดิมก่อนการนับถือพุทธศาสนา เป็นผู้ที่มีฤทธิ์เหนือธรรมชาติ นอกจากนี้ ยังเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมทั้งทางด้านศาสนาและการเมือง คือ ฤๅษีจะมีบทบาทเป็นผู้สร้างบ้านแปลงเมืองและเป็นผู้มีอำนาจในการเลือกผู้นำขึ้นมาปกครอง สอดคล้องกับ ธิดา สาระยา (2537) ที่กล่าวว่าฤๅษีมีบทบาทอย่างมากในการสร้างชุมชน เผยแพร่วัฒนธรรมและคติความเชื่อต่าง ๆ ให้แก่ชุมชนจึงเป็นเสมือนผู้สร้างวัฒนธรรมเมือง (urban culture) ให้เกิดขึ้นแก่ผู้คนซึ่งกระจายตัวอยู่ก่อนแต่ยังไม่ได้รวมตัวให้เป็นการตั้งหลักแหล่งที่มีรูปแบบซับซ้อนกว่าเดิม มีความพยายามที่จะสร้างวัฒนธรรมของตนเองขึ้นและหาแนวทางการผลิตซึ่งเป็นผลดีสำหรับชุมชน โดยฤๅษีที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย เช่น ใน **ตำนานพระธาตุลำปางหลวง** ฤๅษีได้อัญเชิญธิดาเจ้าเมืองละโว้หรือพระนางจามเทวีให้มาครองเมืองหริภุญชัย นอกจากนี้ ฤๅษียังมีหน้าที่ในฐานะเป็นผู้อุปฐากและช่วยเหลือในการมุ่งประดิษฐานพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า เช่น ใน **ตำนานม่อนพญาแช่** กล่าวถึง ฤๅษี 5 คนที่ติดตามอุปฐากพระองค์มาแต่ลังกาทวีป และ ใน **ตำนานเมืองละคร** กล่าวถึงพระพุทธเจ้าพบกับฤๅษี 5 คน ฤๅษีนำหน่อต้นศรีมหาโพธิ์มาปลูกไว้ตรงช่องเวียงดิน ซึ่งถือเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อว่าไม้สรัดต้นนี้มีเทวดารักษาสืบต่อกันมา

6) ชนพื้นเมือง หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งถือเป็นชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่มาเป็นเวลาช้านาน ได้แก่ ลัวะ ชาวลัวะหรือลวะ น่าจะเป็นชนดั้งเดิมกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในดินแดนล้านนามาก่อน ใน **ตำนานพระธาตุลำปางหลวง** มีเนื้อความกล่าวถึงลัวะผู้หนึ่ง ชื่อ อ้ายคอน ที่มาเฝ้าอุปฐากพระพุทธเจ้า โดยเอาน้ำผึ้งใส่กระบอกไม้ฟางมาถวายแต่พระพุทธเจ้ากับมะพร้าว 4 ลูก **ตำนานเมืองเถิน** พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาทให้ชาวลัวะ, ฮ่อ หมายถึง ชาวจีน ปรากฏใน **ตำนานม่อนทรายเมืองงาว** พระพุทธเจ้าพบพรานฮ่อ ซึ่งเป็นพรานล่าสัตว์, **ม่าน** หมายถึง พม่า ใน **ตำนานธาตุเสด็จ** เป็นตอนที่มหาเถรชาวม่านพบพระธาตุ หรือกล่าวว่า เป็น **ชนพื้นเมือง** ใน **ตำนานวัดคูคำ เมืองนครลำปาง** สร้างชนพื้นเมืองเป็นนายพราน

จากวรรณกรรมพุทธทำนาย จะพบชนพื้นเมืองหลายชาติพันธุ์ แต่ชนพื้นเมืองที่พบมากที่สุดคือ ชาวลัวะ

4.3.2 ตัวละครมนุษย์

เป็นตัวละครที่พบได้เสมอในวรรณกรรมพุทธทำนาย มีหลายประเภท ได้แก่ พระอินทร์ เทวดา วิสุกรรมเทวบุตร ยักษ์ นาค และผี

1) พระอินทร์ คือ เทพศักดิ์สิทธิ์ในคติของพราหมณ์ฮินดู วรรณกรรมพุทธทำนาย นำเสนอพระอินทร์ในฐานะผู้ช่วยเหลือมนุษย์ เป็นเทพเจ้าที่มีบทบาทมาก ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2545: 97 - 98) กล่าวว่า ในสมัยพระเวท พระอินทร์เป็นเทพเจ้าที่มีบทบาทมาก เพราะสังคมชาวอารยันก่อนที่จะเข้ามาสู่ดินแดนชมพูทวีปหรืออินเดียปัจจุบันนั้นเป็นสังคมของผู้ที่เร่ร่อน มีการสู้รบกับชนเผ่าต่าง ๆ ความสามารถในการรบจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด และพระอินทร์เป็นเทพเจ้าแห่งการสู้รบ สำหรับชาวพุทธ พระอินทร์เป็นเทพเจ้าฮินดูที่มีบทบาทที่สุด เป็นผู้คอยให้ความคุ้มครองและปกป้องพุทธศาสนา พระอินทร์ในความเชื่อทางพุทธศาสนา เชื่อว่าต้องทำบุญมาากหลายชาติกว่าจะได้เป็น ไม่เสวยน้ำโสม ตั้งอยู่ในคุณธรรม มีลักษณะนิสัยต่างกับพระอินทร์ของฮินดู ซึ่งขี่เฒ่าและเจ้าชู้

วรรณกรรมพุทธทำนาย นำเสนอให้เห็นภาพตัวแทนของพระอินทร์ในฐานะเป็นเทพผู้อุปถุฏจากพระพุทธเจ้า อีกทั้งเป็นผู้คุ้มครองพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ ให้พุทธศาสนาประดิษฐานยังดินแดนต่าง ๆ และทำให้ผู้คนยึดมั่นในคุณความดีตามหลักพุทธศาสนา นอกจากนี้ พระอินทร์ยังมีบทบาทในการบังคับบัญชาเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ให้เฝ้าดูแลรักษาพระธาตุ เช่น ในตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า เล่าว่าพระอินทร์ได้แปลงเป็นชายแก่เข้ามาถามนางสุชาดาที่สลักพระพุทธรูปสักเท่าไรก็ไม่สำเร็จ พระอินทร์จึงเนรมิตแก้วนั้นให้เป็นพระพุทธรูปแล้วหายตัวไป ดังความว่า

“...ทีนั้น มหาเถรเจ้าก็เอามีดมาผ่าดูหมากเต้าแล้ว ก็หันยังแก้วบัวระกวดหน่วยหนึ่ง แล้ว สุชาดาแลมหาเถรเจ้าก็มีใจชื่นชมยินดีมากนักแล้วมหาเถรเจ้าก็เอากวักลูกนั้นมาชวัก แถมก็บ่เข้าทีนั้น พญาอินทก็จกกลงมาจากชั้นฟ้าแล้วก็เนรมิตตนเป็นคนผู้เฒ่าผู้ 1 เข้ามาหา มหาเถรเจ้าชวักยังแก้วลูกนั้น...”

(ตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ)

ใน ตำนานเมืองลคร และตำนานม่อนพญาแช่ เล่าว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมาเมื่อนครไถ่ขัน มาถึงช่วงเวียงดิน วันนั้นมีหมอกมืดมัวเกรงเลยเวลาฉัน พระอินทร์จึงเนรมิตตนเป็นไก่เผือก เมื่อเห็นพระพุทธเจ้าฉันข้าวแล้วจึงขัน พุทธพยากรณ์ต่อไปภายหน้าจะได้ชื่อว่า กุกกุฏะรัฐ เป็นต้น

อนึ่ง เมื่อศาสนาพราหมณ์ ฮินดู เผยแพร่เข้ามาในดินแดนภาคใต้และแม้ภายหลังพุทธศาสนาจะเข้ามามีบทบาทเหนือกว่า แต่ความเชื่อแบบพราหมณ์ก็มิได้สูญสลายไป แต่จะมีการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อพุทธศาสนา และส่วนของความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาก็เป็นความเชื่อเรื่องกรรม การเวียนว่ายตายเกิด นรก สวรรค์ และเรื่องพระศิวาริย์ และสิ่งศรัทธาที่ประเสริฐสุด คือ พระรัตนตรัย จึงมีธรรมเนียมเขียนบทไหว้พระไว้ในส่วนของวรรณกรรม การศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนาย ผู้วิจัยมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างพุทธ พราหมณ์ ฝึ ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เช่น ในบทไหว้ครู

“บัดนี้ ข้าจักวันทาไหว้องค์พุทธโศกผู้ประเสริฐ คุณพระรัตนตรัย ยกใส่เกล้าถวายไว้
หว่างเศียรสรรพคุณเพื่อนพึ่งดังไปทุกแห่ง เรืองรุ่งเห็นแจ่มแจ้งลีล่อมส่องใส ช้อชอยอแยง
ไว้วันทาทูลชะหม่อม เดชะคุณที่ข้ามบอบน้อมให้นำชี้อณญาณแก่เทอญ กับทั้งบิดาพร้อม
มารดาพร้อมพรา อุปัชฌาย์อาจารย์คู่สวดพร้อม ผู้เฝืนสอนสั่งให้เรียนรู้ศาสตร์ศิลป์กับทั้ง
เทพาพร้อมอินทร์ พรหม ยมราช ผุ้งหมู่ครุฑนาคนำสรวงเชือสู่แสน ไหว้ทั้งคุณแถนเฒ่า
เทวดาจตุโลก ขอให้หลังหล้าเยี่ยมยามข้าเทศนาแก่เทอญ.. ”

(พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับ ส.ธรรมภักดี)

- แล้วยขาดน้ำ   เถิงแม่ธรณี
(กาพย์พระมนี ฉบับ ดร. พระอริยานุวัตร)
- ให้ขาดน้ำ   เถิงหมู่เทพา
(กาพย์พระมนี ฉบับ ดร. พระอริยานุวัตร)

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนายที่กล่าวอ้างถึงพระอินทร์เป็นผู้ทำนาย ได้แก่ ตำนานพระญาอินทา คำพยากรณ์ตวยโลก ตำนานพญาอินทร์โปรดโลก หนังสือพญาอินท์ เนื้อหาในวรรณกรรมพุทธทำนายได้นำเสนอภาพพระอินทร์ในฐานะที่เป็นเทพศักดิ์สิทธิ์ ซึ่ง ปรมินทร์ จารุวรรณ (2549) กล่าวว่า พระอินทร์ในตำนานปรัมปราไทยเป็นเทพผู้อุปฐากพระพุทธเจ้า อีกทั้งเป็นผู้คุ้มครองพุทธศาสนาและคุ้มครองผู้ประพฤติธรรม จึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือให้พุทธศาสนาประดิษฐานยังดินแดนไทย-ไท และทำให้ผู้คนในดินแดนแถบนั้นยึดมั่นในคุณความดีตามหลักพุทธศาสนา

ในวรรณกรรมทำนาย เรื่อง ตำนานพระญาอินทา ฉบับวัดดอกแดง กล่าวว่า พระอินทร์ได้เสด็จเห็นผู้คนหมกมุ่นด้วยบาป สมณพราหมณ์ทั้งหลายก็พากันผิดศีลธรรม จึงใช้ให้วิสุกรรมเทวบุตรนำหนังสือตำนานโอวาทอินทาทิราช เพื่อให้คนรักษาศีล ฟังธรรม แสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้ทำนายที่เสด็จเห็นเหตุการณ์ในอนาคต ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

“...คูอินทาทิราชชี้หั้นคนแลชาวเจ้าสมณพราหมณ์ทั้งหลายผิดจากลิกขาบทศีลธัมม์ไพแท้แล เหตุนี้คูอินทาทิราชชี้ใช้วิสุกัมมเทวบุตรเอาหนังสือตำนานอันนี้มาเดินป่าวทั้งชาวเจ้าแลคนชายยิงทั้งหลายที่อรักราสีลลิกขาเมตตาทาวนา ฟังธัมมกะทำบุญใส่บาตร อยาดน้ำ อย่าหื้อได้ขาด อย่าได้ประหมาทชาวเจ้าแลผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ปู่ย่าตายายแลสามีกาพี่ยั้งพี่ชาย คนทุกขี้ไร้ เชนใจคืออย่าได้ประหมาทแท้เทือะ...”

(ตำนานพระญาอินทา ฉบับวัดดอกแดง)

ใน คำพญาอินทร์ตวยโลก ฉบับพระครูอดุลสีลภิตต์ ได้กล่าวว่าเป็นถ้อยคำของพระอินทร์ดังปรากฏข้อความเป็นร้อยแก้วในตอนต้นของเรื่องก่อนมีคำทำนาย ความว่า

“...สาธโว ตุรา สัปปริสละทั้งหลาย จูงจั้งโสดาประสาทถ้ำดาฟังยังคำอินทาทิราช หากบอกเล่าถึงกาลวินาศแห่งฝูงคนทั้งหลายในพายหน้าอังกจักรหากมีมาตั้งนี้แล...”

(คำพญาอินทร์ตวยโลก ฉบับพระครูอดุลสีลภิตต์)

ในตำนานฟ้าสมิงคำหลวง ก็เล่าว่า พระอินทร์สงสารคนทั้งหลายที่จะประสบภัยอุบาทว์มากมาย จึงเขียนหนังสือแล้วหย่อนหนังสือลงมาที่ธาตุดะโคง (เจดีย์ชเวดากอง) เพื่อสอนให้คนรักษาศีลและจำเรฎคาคา ฟ้าสมิงคำหลวง จะได้พ้นจากภัยพิบัติต่าง ๆ (ปรมินทร์ จารูวร, 2549: 257) จะเห็นได้ว่า เนื้อความที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นว่าพระอินทร์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการสอนให้คนทำความดีโดยมุ่งเน้นในเรื่องการรักษาศีลเป็นสำคัญ

ส่วนใน “หนังสือพญาอินท์” ของอีสาน กล่าวว่

“...เดือนอ้ายถึงเดือน 5 อุบัติเหตุต่าง ๆ จะเกิดขึ้น ให้รักษาศีล ทาวนา เคารพ ยำเกรงผู้เฒ่าผู้แก่พระอินทร์จะมาเมืองมนุษย์เห็นหนังสืออยู่บ้านใครจะมีลาภสักการะ คนไม่เชื่อจักตายเป็นล้านเป็นแสน ถ้าใครไม่มีหนังสือไว้ในเรือนจักรากลือตตาย ถ้ามีไว้ในเรือนจักมีอายุยืน ให้พากันรักษาศีลทาวนา ถ้าใครอยากเห็นหน้าผู้มีบุญ ให้เขียนตำรานี้ไว้กับบ้านตน เมื่อเดือน 5 ขึ้น 5 ค่ำ

พระอินทร์จะมาตรวจดูโลก หากไม่เห็นตำรานี้พระอินทร์จะทำให้รากเลือด หากใครได้อ่าน ได้ฟังให้บอกต่อ ๆ กันไป ปีกุน ขึ้น 8 ค่ำ ผู้มีบุญจะมาปรากฏตัว และจักมาทำนุบำรุง ศาสนาให้รุ่งเรือง ปีกุน แผ่นดินจะไหว 7 วัน ผียักษ์จะมากินคนหาศีลหาธรรมไม่ได้ หาก ใครไม่ฟังคำพยากรณ์ ผียักษ์จะกินทุกคน ให้เขียนหนังสือนี้ไว้ บำรุงอุปัฏฐาก ภาวนา รับ ไตรสรณคัมภ์ รักษาศีล 5 ศีล 8 และให้พระสงฆ์เขียนไว้ทุกอาราม ให้รำลึกถึงคุณพยา ธรรมิกราช จากนั้นใน ตำราบอกคาถาป้องกันผียักษ์ โดยให้ภาวนาทุกเช้าค่ำ ขณะนั่ง นอน และเดินทางไกล เว้นไว้แต่ก่อนหลับ ให้รักษาศีล เว้นจากมิจฉาปฏิญญา เอาคุณแก้วทั้ง 3 เป็นที่พึ่ง จักพ้นจากอุปัทวันตรายทั้งปวง...”

(หนังสือพยาอินทร์ ฉบับวัดท่าสว่างศรีสำราญ)

จะเห็นได้ว่า พระอินทร์ เป็นเทวดาที่อยู่บนสวรรค์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญและดำรงตำแหน่ง สูงสุดอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ สุภณิดา เชื้ออินตะ (2544) กล่าวถึง บทบาทพระอินทร์ที่ปรากฏอยู่ใน นิทานชาดก จำนวน 34 เรื่อง ในลักษณะที่ช่วยสนับสนุนแนวคิดของคนล้านนาที่มีต่อเรื่องพระอินทร์ “เป็นเทวดาผู้พิทักษ์รักษาคนดี” พระอินทร์จะประทับนั่งอยู่บนแท่นปณชุกัมพลศิลาอาสน์ พระแท่น หินอ่อน แต่ถ้าเมื่อใดมีคนผู้มีบุญบารมีในโลกมนุษย์เกิดความทุกข์หนัก พระแท่นปณชุกัมพลศิลา อาสน์ นั้นก็จะแสดงอาการแข็งกระด้าง และเกิดความร้อนขึ้นมาจนนั่งไม่ได้ โดยผู้แต่งได้นำเสนอผ่าน พฤติกรรมของพระอินทร์ อาทิ การให้ความช่วยเหลือแก่พระโพธิสัตว์ หรือผู้ทำความดี ละเว้นจากการ ทำความชั่ว และทำหน้าที่ในการดูแลสังคมให้เกิดความสงบสุข ร่มเย็นไว้อย่างชัดเจน และแนวคิดเรื่อง พระอินทร์ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคมที่เน้นเรื่องการประกอบกุศลกรรมเพื่อ อานิสงส์ผลบุญแก่ชีวิตต่อไปในภายภาคหน้าตามคติความเชื่อทางพุทธศาสนา ดังปรากฏใน วรรณกรรมเรื่อง อรุรงค์ธาตุ (ตำนานธาตุพนม) ความว่า

“..พระพุทธรองค์เสด็จมาทางอากาศลงประทับที่ดอยกับปณคีรี คือ ภูกำพร้าว ในราตรี นั้น วิสสุกรรมเทวบุตรลงมาอุปัฏฐากพระพุทธรองค์อยู่จนตลอดรุ่ง กาลนั้น พระพุทธรองค์ทรง ผ่าแล้วเอาบาตรห้อยไว้ที่ห่าหมากทัน ไม่ป่าแป้งต้นหนึ่งทางทิศตะวันตก แล้วเสด็จลงสู่ แม่น้ำที่นั่นเพื่อชำระพระบาท บัณชุกัมพลศิลาอาสน์ของพระยาอินท์ก็กระด้างแข็งพระยาอิท์ เห็นเหตุดังนั้นก็เสด็จลงไปสู่ป่าหิมพานต์...”

(อรุรงค์ธาตุ (ตำนานธาตุพนม) ฉบับกรมศิลปากร)

2) เทวดา เป็นพวกที่อยู่บนสวรรค์ มีดาทิพย์ หูทิพย์ และกินอาหารทิพย์ เป็นผู้มียุติธรรมปฏิบัติปาฏิหาริย์ ในวรรณกรรมพุทธทำนาย กล่าวถึง เทวดา เป็นผู้คุ้มครองดูแลพระธาตุ ช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ และยังกลายมาเป็นเทพเจ้าที่อาศัยอยู่ตามต้นไม้ ภูเขา หน้าผา เช่น วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล ฉบับวัดหมื่นล้าน ความฝันข้อที่ 10 มีการกล่าวถึงเทวดาจำพวกต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...ภควา พระพุทธเจ้าก็กล่าวว่า ตูรา มหาราช ส่วนว่า นิमितฝันสิ่งนี้จักมีใน อนาคตกาละ อันจักมาพวย หน้ามีชะแลแต่แลในกาละอันมาพวยหน้าส่วนว่าท้าวพระญาทั้งหลาย บัดตั้งอยู่ในทส สระราชธัมมแล คนทั้งหลายก็เที่ยวร้อมไพอาไสรเชิง คือว่า ครบอย่ากับด้วยคนใจบาปะกะทำบ่ชอบธัมมทั้งหลายต่าง ๆ แล มีตั้งอัน เทวดาทั้งหลายอันรักศาสนาที่ดี เทวดาอันรักสถาบันเมืองก็ดี เทวดาอารักขทั้งหลายอันรักสากลโลกก็ดี เทวดาอารักขอันรักสถาบันเมืองก็ดี เทวดาอารักขอัน อบรมเอายังเครื่องบูชาก็ดี เทวดาอันตั้งวิมานอยู่ต้นไม้ก็ดี เทวดาทั้งหลายอันมีวิมานตั้งอยู่ในอา กาสก็ดี เทวดาฝูงนี้ก็บ่ ตั้งอยู่ในอันจุตุมิจำเริญใจแก่โลกก็บ่มีแล มักจักเบียนยังคนทั้งหลาย แลจักกะทำหื้อหล้าคลาคลาด ยังเมืองแลบ้านทั้งหลาย แม่น้ำไร่นาทั้งหลาย ก็บ่มีแปนปกติ เทียร้อมคลาคลาด ก็จักมีในกาละพวยหน้าชะแล ส่วนลมทั้งหลายก็บ่เสมิแปนลมหยาบซำกล้าคระนองพัดต้นไม้พัดหื้อเรือน ลมทั้งหลายฝูงนั้น อันเทวดาทั้งหลายหากหื้อบังเกิดแล เทवादทั้งหลาย บ่หื้อตกลงมายังท้องแถว หร่าฝนทั้ง หลายแล แม่นว่าตกก็บ่ทั่วก็บ่แปนประโยชน์นะ เหตุว่าตกลงก็ ผิดระดู ลางเทื่อฝนตกก็แปนอันมากอันหลาย พิซชะเข้ากล้าแลเข้าไร่น่าก็จักฉิบหาย ลางเทื่อ ท้องแถวหร่าฝนบ่หื้อตก พิซชะเข้ากล้าเข้า ไร่น่าก็เหี่ยวแห้งตายเสียแล นิमितทั้งหลายฝูงนี้ก็จักบังเกิดแก่โลกอันนี้ ในกาลพวยหน้าชะแล...”

(ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล ฉบับวัดหมื่นล้าน)

ในตำนานม่อนทรายเมืองงาว ที่กล่าวถึงเทวดาชื่อว่า นทีเทวดา อยู่รักษาผาก่อนหนึ่ง รู้ว่าพระโพธิสัตว์กระหายน้ำ จึงเนรมิตให้น้ำออกมาจากหน้าผาก่อนนั้น และยังเนรมิตบวก (หนองน้ำ) ให้พระโพธิสัตว์นอน ต่อมาที่แห่งนี้จึงชื่อว่า “บวกทรายนอน”

3) พระวิสสุกรรม อุดม รุ่งเรืองศรี (2546: 89) กล่าวว่า พระวิสสุกรรมเป็นเทพชั้นจาตุมหาราชิก มักปรากฏเคียงคู่กับอินทราชาเสมอ จึงถือว่ามักจะอยู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ด้วย เทพผู้นี้เป็นสถาปนิก นักออกแบบ นักวางผังเมืองและมัณฑนากรของจาตุมหาราชิกและดาวดึงส์ เช่นเดียวกับในโลกมนุษย์ พระอินทร์มักจะกำหนดให้พระวิสสุกรรมทำหน้าที่ทำนองนี้อยู่บ่อยครั้ง

จากเรื่องในชาติต่าง ๆ นั้นยืนยันพ้องกันว่าโดยเทวบัญชาของสักกะ วิสสุกรรมจะสร้างปราสาท
 อาศรม แก่ผู้มีบุญอยู่บ่อยครั้ง ในการพรรณนาถึงการสร้างสถานวิมานมาศในสวรรค์นั้นมักจะโยงเข้า
 กับมูลเหตุทางศาสนาเสมอและย่อมแน่นอนที่ขึ้นกับผลบุญของเทพผู้เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เป็นการ กล่าวใน
 เนื้อหาให้เห็นว่าพระวิสสุกรรมนี้เป็นช่างทั้งมนุษย์โลกและเทวโลกในเวลาเดียวกัน

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่า พระวิสสุกรรมมีบทบาทสำคัญใน การช่วยเหลือ
 พระอินทร์ในเรื่องต่าง ๆ มักจะได้รับบัญชาจากพระอินทร์ให้ประกอบกิจต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อ
 พุทธศาสนาและมนุษย์อยู่เสมอ เช่น ในวรรณกรรมตำนานพระญาอินทา หนังสือพระญาอินทร์ หนังสือ
 หิน ที่มีเนื้อความว่า พระอินทร์ให้วิสสุกรรมเทวบุตรนำหนังสือตำนานลงมาใช้ชาวเมืองได้บูชา
 ดังตัวอย่าง ตำนานพระญาอินทา ความว่า

...เหตุที่นั่นคูอินทาทิราชคีหันคนแลชาวเจ้าสมณพราหมณ์ทั้งหลายผิดจากลิกขาบท
 ลีลธัมมีไพแท้แล เหตุที่นั่นคูอินทาทิราชคีใช้วิสุกรรมเทวบุตรเอาหนังสือตำนานอันนี้ มาเดินป่า
 ทั้งชาวเจ้าแลคนชายยิงทั้งหลายที่อรักสาลีลิกขาเมตตาทาภาวนา ฟังธัมมกะทำบุญ ใส่บาตร
 อยาดน้ำอย่าหื้อได้ขาด อย่าได้ประหมาทชาวเจ้าแลผู้เฝ้าผู้แก่ พ่อแม่ปู่ย่าตายาย แลสามีกาพี
 ยิงพี่ชาย คนทุกขี้ไร้เขนใจคืออย่าได้ประหมาทแท้เทือะ...

(ตำนานพระญาอินทา ฉบับวัดดอกแดง)

ใน ตำนานพระธาตุนม ก็ได้อธิบายให้เห็นถึงบทบาทของวิสสุกรรมเทวบุตร
 กล่าวคือ

“...ถัดนั้น สุริยเทวบุตร และจันทรเทวบุตร พระหัตถ์ซ้ายถือดอกเองเทศ พระหัตถ์
 ขวาถือสังข์ เทวดาทังหลาย 300,000 ถือดอกมัททวรี และธงเทียนตามความปรารถนาหมอบ
 อยู่ข้างหลังทั้งสิ้น วิสุกรรมเทวบุตรเป็นผู้ดูแลตกแต่ง”

(อุรังคธาตุ (ตำนานพระธาตุนม), 74)

“...แล้วจึงให้วิสสุกรรมเทวบุตรเข้าไปในอุโมงค์ คุวัดรูปพระยาอินทรผินพระพักตร์
 ไปทางเหนือ พระหัตถ์ขวาถือดอกมะลิทองคำร่วง พระหัตถ์ซ้ายถือพัด แล้วคุวัดรูปนาง
 สุขาดา พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นประณมพระหัตถ์ขวาถือดอกบัว รูปนางสุจิตราพระหัตถ์ขวา
 ยกขึ้นประณม พระหัตถ์ซ้ายถือดอกบุณทริก รูปนางสุนันทา พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นประณม
 พระหัตถ์ขวาถือดอกนิลุบล รูปนางสุธรรมา พระหัตถ์ขวา ยกขึ้นประณม พระหัตถ์ซ้ายถือดอก
 จลกลณี รูปนางโรหิณี พระหัตถ์ขวาถือพานทองคำ พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นประณม รูปนางสาร

วัตติเกสรี นางปติบุปผา และนางคันธาลวดี พระหัตถ์ขวาถือพานทองคำ พระหัตถ์ซ้ายยกขึ้น
ประณม รูปทั้งหลายเหล่านี้คือวัดเวียงด้านตะวันออกทั้งสิ้น”

(อรัญจยาตฺต (ตำนานพระธาตุพนม), 75-76)

อาจกล่าวได้ว่า พระวสิษฐกรรมเทวบุตร เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างพระธาตุเจดีย์
เนื่องจากเป็นผู้มีความรู้ในการสร้างบ้านแปลงเมือง สิ่งก่อสร้างทางศาสนา

4) นาค ตัวละครนาค มีนัยยะหมายถึง ชนเผ่าดั้งเดิมหรือความเชื่อดั้งเดิม หรือเป็นผี
น้ำ ผีท่า ซึ่ง ประมินทร์ จารุวรรณ (2549: 268 - 269) กล่าวถึง นาคในตำนานปรัมปราของไทย ว่าเป็นตัว
ละครในกระบวนการทัศน์ของตัวเชื่อมมีฐานะและบทบาท 3 ประการ คือ 1) นาคในฐานะตัวละคร
กระบวนการทัศน์ความเชื่อดั้งเดิมเป็นสัญลักษณ์ของดินและน้ำและลัทธิทางศาสนา คือ ลัทธิบูชานาค
2) นาคเป็นตัวละครในกระบวนการทัศน์ของกลุ่มชนต่าง ๆ และ 3) นาคเป็นตัวละครในความเชื่อพุทธ
ศาสนา

วัฒนธรรมเรื่องนาค พิเศษฐ สายพันธ์ (2539) ได้อธิบายสัญลักษณ์นาค เป็นมรดกทาง
วัฒนธรรมอันมีค่าที่ปรากฏในเกิดบทุกแง่มุมของชีวิตชาวลุ่มน้ำโขง และสามารถจัดนาคออกได้ 5
ประเภท ความหมาย กล่าวคือ 1) นาคผู้เป็นสัญลักษณ์ของน้ำ 2) นาคในฐานะเจ้าที่เจ้าทาง 3) นาค
ผู้ให้กำเนิดและผู้ทำลายเมือง 4) นาคในฐานะผีบรรพบุรุษตามระบบการสืบสายตระกูลทางแม่ (มาตุ
พงศ์) 5) นาคผู้สะสมธรรมเพื่อบรรลุพุทธภาวะ

ในวรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ พบว่ามีตัวละครนาคในวรรณกรรมตำนาน คือ
ตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า กล่าวถึง ตอนนางสุชาดาอยากสร้างพระพุทธรูป แล้วมีพญานาค 1 ตัว
อยู่รักษาแม่น้ำ ได้ไปเอาแก้วมรกตมาจากเมืองนาค เอามาใส่ไว้ในแดงโม แล้วนำไปวางในสวนดอกไม้
ของนางสุชาดา ส่วนใน **ตำนานเมืองเถิน** กล่าวถึงพระพุทธรูปเจ้าสั่งพญานาค 2 ตัวผิวเมียบ ให้เป็น
นาคราชรักษาพระบาทของพระพุทธรูปเจ้า

นอกจากนี้ เรื่องนาคยังปรากฏในตำนานอรัญจยาตฺต เป็นตำนานที่กล่าวถึงเรื่องพญานาคและ
การมีอยู่ของพญานาค กล่าวคือ พญานาคชื่อสุกษนาคหัตถิ เนมิตตนเป็นช่างพลายแล้วถือดอกไม้เขา
มาขอเอารอยพระบาท พระพุทธรูปองค์ทรงย่ำรอยพระบาทไว้ที่แผ่นดินโกลริมแม่น้ำชั่วเสียงช่างร้องได้
ยิน ช่างตัวนั้นก็เข้าไปไหว้อุปัฏฐากด้วยวงยกขึ้นใส่หัวแล้วก็หลีกหนีไป น้ำที่นาคตัวนั้นอยู่เรียกว่า เวิน
สุข คติความเชื่อเรื่องนาค นอกจากนี้ใน “อรัญจยาตฺต” ได้แสดงให้เห็นถึงความป็นมาของพญานาค
ซึ่งเดิมอาศัยอยู่บริเวณ หนองแส ต่อมา ได้อพยพมาอาศัยอยู่ในบริเวณแม่น้ำโขง โดยเฉพาะลุ่มแม่น้ำ
โขงทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย การอพยพลงมาโดยการไถ คู้ย คั่วก ดินให้เป็นร่องน้ำนั้น

ทำให้เป็นที่มาของชื่อแม่น้ำสำคัญหลายสายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ซึ่งจะมีชื่อเรียกแม่น้ำตามชื่อของพญานาคเหล่านั้น

อนึ่ง สมบูรณ์ บุญฤทธิ์ (2559: 43 - 60) กล่าวว่า รอยพระพุทธรูปในตำนานอุรังคธาตุมีความสัมพันธ์กับพญานาค เช่น รอยพระพุทธรูปเวินสุก รอยพระพุทธรูปเวินปลา รอยพระพุทธรูปเวินชุม รอยพระพุทธรูปที่ภูเก้าพร้าว รอยพระพุทธรูปบัวบก และรอยพระพุทธรูปบัวบาน โดยสรุปความอาศัยตำนานพระธาตุพนมได้ว่า

“...ครั้งหนึ่งในตอนปัจฉิมโพธิกาล พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะได้เสด็จออกจากพระเชตวันโดยทางอากาศ ผินพระพักตร์มาทางเบื้องบูรพาทิศ เสด็จประทับที่ดอนกอนเอนานั้นก่อน แล้วเสด็จไปหนองคันแทเลื้อนน้ำ (เวียงจันทน์) ทรงทอดพระเนตรเห็น แลนคำ (ตะกวด) แลปลิ้นแล้วทรงทำนายชะตาเมืองล้านช้างไว้ตามนิมิตของแลนคำนั้น จากนั้นก็ได้โปรดสัตว์มาตามลำแม่น้ำโขง หรือ “ชลนที” และได้ประทับรอยพระบาท มาโดยลำดับ มีรอยพระบาทบัวบก (อ.บ้านผือ) พระบาทโพนเพล (ฝั่งซ้ายตรงกัอำเภอ โพนพิสัย) พระบาทเวินปลา(เหนือบ้านสำราญ อำเภอเมืองนครพนม) แล้วมาประทับพักแรม อยู่ที่ภูเก้าพร้าว หรือ “กปนคีรี”(ธาตุพนม) 1 ราตรี รุ่งขึ้นเสด็จไปชำระพระบาทที่ริมแม่น้ำ แห่งหนึ่ง เอาบาตรคล้องไว้ที่กิ่งไม้พุทราได้ป่าไม้แบ่งต้นหนึ่ง เดียวนี้เรียกว่า “โพธิห้อยบาตร” อยู่ริมแม่น้ำก่าได้พระธาตุพนมประมาณ 2 กม. จากนั้นได้เสด็จไปประทับอยู่ใต้ต้นรังต้นหนึ่ง ซึ่งอยู่ใต้ปากเซบั้งไฟ พญาเมืองศรีโคตรบูร ได้อาราธนาให้เข้าไปบิณฑบาตในเมือง แล้วได้กลับมาฉันที่ภูเก้าพร้าว ที่โคนต้นรังอันเป็นที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในครั้งนั้น ต่อมาในราว พ.ศ. 500 พญาสุมิตธรรมวงศา แห่งเมืองมรุกขนครได้สร้างเจดีย์ครอบไว้ เพื่อเป็นพุทธบูชา คนทั้งหลายพากันเรียกว่า “พระธาตุอิงฮัง” เมื่อพระพุทธองค์ทรงทำภตตกิจที่ภูเก้าพร้าวเสร็จแล้ว ได้ทรงพยากรณ์เมืองศรีโคตรบูรปรารภถึงภูเก้าพร้าว และเมืองมรุกขนคร แล้วได้เสด็จไปเมืองหนองหานหลวง ได้เทศนาโปรด พญาสุวรรณภิงคาร และพระนางเทวีพร้อมทั้งบริวารทั้งหลาย ให้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ดีแล้ว จึงได้เสด็จไปประทับรอยพระบาทไว้ที่ภูน้ำรอดเชิงชุม ได้ตรัสว่า “ณ สถานที่นั้น พระพุทธเจ้า ทั้งสี่พระองค์ได้มาประทานรอยพระบาทไว้แล้ว” พระยาสุวรรณภิงคารทรงศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัยอย่างแรงกล้า ได้ทรงสละ มงกุฎทองคำถวายเป็นพุทธบูชาไว้ที่รอยพระบาทนั้น แล้วทรงสร้างเจดีย์ครอบไว้ 1 องค์ คนทั้งหลายเรียกว่า “พระธาตุเชิงชุม” มาจนกระทั่งบัดนี้...”

นอกจากนี้ สมบูรณ์ บุญฤทธิ์ (2559: 43 - 60) ได้แสดงความคิดเห็นว่า การยอมรับและบูชาพญานาค คือความเชื่อเดิมของกลุ่มคนที่อยู่แถบลุ่มน้ำโขง ก่อนที่ศาสนาพุทธและพราหมณ์จะเข้ามา มีบทบาท หลังจากทีพระพุทธศาสนาแพร่ เข้ามาแล้วลัทธิบูชาพญานาคได้ผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาพุทธ ความเชื่อเรื่องพญานาคยังคงปรากฏอยู่ในเรื่องราวของศาสนาพุทธในด้านการส่งเสริมบารมีของพระพุทธเจ้า พญานาคจึงกลายเป็นตัวแทนของผู้ไฝ่ธรรมะที่ปรากฏในชาดกเรื่องต่าง ๆ รวมถึงศาสนสถานหรือศาสนวัตถุที่มีความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค เช่น รอยพระพุทธบาท หรือพระธาตุองค์สำคัญในแถบลุ่มแม่น้ำโขง โดยเชื่อกันว่ามีเรื่องราวเกี่ยวกับพญานาคเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือการมีรูปปั้นพญานาคมาประดับตกแต่งตาม ศาสนสถานต่าง ๆ ล้วนสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อดั้งเดิมได้ยอมรับเอาความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้นเอง

นอกจากนี้ นาค ยังมีบทบาทในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและเฝ้าดูแลรักษาพระธาตุ เช่น ในตำนานเกศา 5 เส้น และพระบาทเจ้ารั้งรั้ง ที่เล่าว่าเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงเมืองละแวก พญานาคมาอุปถัมภ์พระพุทธองค์ พระอานนท์ได้นำพระเกศา 5 เส้น ให้พญานาคนำไปบรรจุไว้ยังทิศทั้ง 4 ทิศและที่ที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่

5) ยักษ์ ยักษ์เป็นตัวละครที่มีบทบาทในการช่วยประดิษฐานพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ เช่น ตำนานม่อนพญาแช่ กล่าวถึง ฤๅษี 5 คนที่ติดตามอุปถัมภ์พระองค์มาแต่ลังกาทวีป พร้อมด้วยยักษ์จำนวนมาก ยักษ์ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาพระธาตุพร้อมฤๅษี นาค และเทวดา ใน ตำนานธาตุเสด็จ เล่าว่า พระอินทร์ก็เนรมิตแผ่นดินให้ลึก 200 นำพระเกศาธาตุลงบรรจุไว้แห่งนั้น แล้วให้มหายักษ์กับเทวบุตรอีก 1 คน ชื่อว่า สุธะกายะเทวบุตร ให้เฝ้ารักษา

6) ผี ผีและอำนาจลึกลับ เป็นตัวละครในวิถีคิดแบบดั้งเดิมของคนไทยที่มีมาก่อนศาสนาพราหมณ์ และก่อนที่พุทธศาสนาจะเผยแผ่เข้ามา เช่น ในตำนานธาตุเสด็จ ที่กล่าวว่า มหาเถรจากพม่าเดินทางมาตามหาแหล่งที่มีพระบรมธาตุ ได้พบสถานที่แห่งหนึ่งมีต้นขจาวขึ้นอยู่บนดอน ชื่อว่า ดอนประโหยง หรือ ดอนโงง ซึ่งเป็นต้นที่มีผีโงงเกาะตามกิ่งไม้ มหาเถรจึงขุดตรงต้นขจาวพบพระบรมสารีริกธาตุที่เทพดาบรรจุอยู่

ในส่วนตัวละครประเภทสัตว์ที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้กล่าวถึง เนื่องจาก ส่วนใหญ่เป็นตัวละครประกอบ เป็นตัวละครที่พระอินทร์ พระพุทธเจ้า แปลงกายมา

โดยสรุป หากจะวิเคราะห์วิธีคิดแบบความเชื่อดั้งเดิมที่ปรากฏเนื้อหาในวรรณกรรมที่ปรากฏ อยู่ในรูปตัวละคร สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวละครที่เป็นมนุษย์ ได้แก่ นาค ฤๅษี ยักษ์ ผี และตัวละครที่เป็นมนุษย์ คือ ชนพื้นเมือง ในตำนานสะท้อนให้เห็นว่าตัวละครเหล่านี้เป็นผู้ที่อยู่อาศัยในดินแดนแห่งนี้มาก่อนที่จะมีบ้านเมืองและมีการนับถือพุทธศาสนาตามมา ตัวละครที่อยู่ในวิธีคิดแบบความเชื่อทางพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้า พระนางจามเทวี พระโพธิสัตว์ พระอินทร์ พระวิสสุกรรมเทวบุตร เทวดา

4.4 การสร้างสรรค์ด้านสถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

สถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ในวรรณกรรมพุทธทำนายในเรื่องที่สำคัญ และมีความเกี่ยวข้องกับตัวละคร อันเป็นที่มาของพฤติกรรม เหตุการณ์ หรือการดำเนินชีวิตของตัวละคร ผู้แต่งวรรณกรรมพุทธทำนายได้พยายามสร้างพื้นที่ของวรรณกรรม ว่าเป็นเรื่องพุทธทำนาย เป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้า มีการกล่าวถึงสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จ จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่ามีวิธีคิดหลักดังต่อไปนี้

4.4.1 วิธีคิดแบบความเชื่อดั้งเดิม

เมื่อวิเคราะห์สถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่ามีสถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในวิธีคิดแบบความเชื่อดั้งเดิม คือ ท้องฟ้า หน้าผา ถ้ำ ต้นไม้ และดอนโพง (ผีโพง)

1) ท้องฟ้า ท้องฟ้าเป็นสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ หมายรวมถึง เมืองบน หรือเมืองฟ้า ซึ่งเป็นเมืองของแกนอันเป็นที่อยู่ของเทพเจ้าสูงสุดในความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนชาติไท (ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2548: 137) ท้องฟ้า ปรากฏใน **ตำนานเมืองเถิน** กล่าวถึงพระโพธิสัตว์ที่เสวยชาติเป็นวัว เมื่อตายไปก็เกิดบน **ชั้นฟ้าพวยบน** หรือใน **ตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า** กล่าวถึงการเสด็จมาของพระอินทร์ที่ลงมาจก **ชั้นฟ้า** ใน **ตำนานวัดกู่คำ เมืองนครลำปาง** กล่าวถึงอานิสงส์ของการสร้างและทำนุบำรุงวัดว่าเมื่อตายไปจักได้ไปเกิด **ชั้นฟ้าตุลิตวา**

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับจักรวาลของกลุ่มชนที่มีความเชื่อเรื่องเมืองฟ้า เมืองบน ซึ่งเป็นธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ คือ เป็นที่อยู่ของเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ฟ้า จึงเป็นตัวแทนของความเชื่อดั้งเดิม เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติที่ต้องกราบไหว้บูชา

2) หน้าผา เป็นที่อยู่ของเทพเทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดั้งเดิม ใน **ตำนานม่อนทรายเมืองงาว** กล่าวถึงเทวดาชื่อว่า นทีเทวดา อยู่รักษาผาก่อนหนึ่ง ส่วนใน **ตำนานเมืองเถิน** กล่าวถึง **หน้าผาก่อนหนึ่ง** ที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปยืนอยู่ โดยมีพญานาคเป็นผู้รักษา

3) ถ้ำ ในฐานะที่เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวิธีคิดแบบดั้งเดิม ถ้าเป็นที่อยู่ของเทวดา เช่น พบใน **ตำนานม่อนทรายเมืองงาว** กล่าวว่า ในถ้ำนั้นยังมีเทวดาตน 1 ชื่อว่า อากาเรเทวดา

4) ต้นไม้ นับเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สะท้อนให้เห็นความคิดความเชื่อที่ว่าต้นไม้เป็นที่สถิตย์ของอำนาจศักดิ์สิทธิ์ เช่น *ไม้คชาว* เป็นที่อยู่ของเทวบุตร 2 ตนอยู่รักษาต้นและกิ่งของ*ไม้คชาว* พบใน **ตำนานธาตุเสด็จ**

5) ดอนโพง (ผีโพง) เป็นที่สถิตของผีโพง เช่น ใน **ตำนานธาตุเสด็จ** ที่กล่าวว่ามหาเถรจากพม่าเดินทางมาตามหาแหล่งที่มีพระบรมธาตุ ได้พบสถานที่แห่งหนึ่งมีต้นขจาวขึ้นอยู่บนดอน ชื่อว่า ดอนประโหยง หรือ ดอนโพง ซึ่งเป็นต้นที่มีผีโพงเกาะตามกิ่งไม้ มหาเถรจึงขุดตรงต้นขจาวพบพระบรมสารีริกธาตุที่เทพดาบรรจุอยู่

4.4.2 วิธีคิดแบบความเชื่อทางพุทธศาสนา

วิธีคิดแบบความเชื่อทางพุทธศาสนาสถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในวิธีคิดแบบความเชื่อทางพุทธศาสนา คือ พระธาตุ พระบาท พระพุทธรูป ต้นโพธิ์และช่วงกลางเวียง กล่าวคือ

1) พระธาตุ เป็นเครื่องหมายถึงการดำรงอยู่ของพระพุทธเจ้าหรือการเผยแผ่พุทธศาสนา นอกจากนี้ยังหมายถึงสถานที่ทางพุทธศาสนาเชื่อว่ามีพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าประดิษฐานอยู่ซึ่งพระบรมสารีริกธาตุมาจากส่วนต่าง ๆ ของร่างกายพระพุทธเจ้า ในวรรณกรรมพุทธทำนายพบว่าส่วนใหญ่เป็น พระเกศาธาตุ

2) พระบาท หมายถึง รอยเท้าของพระพุทธเจ้าแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาและได้ประทับรอยพระบาทเอาไว้ยังสถานที่แห่งนั้น

3) พระพุทธรูป วัตถุประสงค์พระพุทธรูปที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องเคารพในตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า พระพุทธรูปมีลักษณะที่สร้างขึ้นด้วยความพิเศษ กล่าวคือ องค์พระสร้างขึ้นจากแก้วมรกตที่พญานาคนำมาใส่ไว้ในผลแดงโมโนไรของนางสุชาดาเมื่อนางนำแดงโมไปถวายพระมหาเถระและท่านได้ผ่าออกดูก็พบแก้วมรกตนั้นและยังเล่าว่าเมื่อเอามาสลักเป็นพระพุทธรูปก็ไม่สามารถสลักได้สำเร็จจนพระอินทร์หรือเทวดาลงมาช่วยเหลือจึงสำเร็จเป็นพระพุทธรูปที่งดงาม (ประมินทร์ จารุวร, 2549)

4) ต้นโพธิ์ ปรากฏในตำนานเมืองลครที่เน้นอันสงฆ์บำรุงรักษาต้นโพธิ์ซึ่งอยู่ที่วัดศรีล้อมเมืองนครหากไม่เคารพต้นโพธิ์ศักดิ์สิทธิ์โดยมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมบ้านเมืองจะเดือดร้อนแห้งแล้งหากทำวพญาสักการะและดูแลรักษาบ้านเมืองก็จะเจริญรุ่งเรือง ในตำนานพระธาตุลำปางหลวง ในบริเวณพระธาตุลำปางหลวงมีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่ ต้นโพธิ์จะมีไม้ค้ำ เรียกว่า “ไม้ค้ำศรี” เชื่อว่าการที่นำเอาไม้มาค้ำต้นโพธิ์เช่นนี้จะป็นสิริมงคลแก่ชีวิตตนเอง

5) ช่วงกลางเวียง ปรากฏในตำนานเมืองลคร กล่าววว่า พระพุทธรูปพญาศี 5 องค์ ณ บริเวณช่วงกลางเวียงที่เรียกว่า “ช่วงเวียงดิน” ตรงกลางเวียงเขลาางค์นครที่มีกำแพงเมืองเป็นคันดินเรียกว่า “เวียงดิน” ทำให้พื้นที่มีความศักดิ์สิทธิ์

โดยสรุป การวิเคราะห์เรื่องสถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในเนื้อหาวรรณกรรมพุทธทำนาย มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องธรรมชาติและอำนาจเหนือธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงความเคารพธรรมชาติ และมีความเชื่อว่าเป็นที่อยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีตัวตน มีชีวิตและดำรงอยู่ในโลกของความเชื่อและศาสนา โคลด เลวี สเตราส์ (Claude Levi - Strauss) เรียกลักษณะนี้ว่า กระบวนการทำให้กฎแห่งธรรมชาติเป็นมนุษย์ (The humanization of nature laws) อันเป็นวิธีคิดแบบความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องการยอมรับนับถือธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ (ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2548: 155)

4.5 การสร้างสรรค์ด้านการใช้ภาษาและวรรณศิลป์

กุสุมา รัชชมนณี (2547: 73) กล่าวถึง การใช้ภาษากริณีพนธ์ที่ประดับด้วยอลงการจนต่างไปจากภาษาธรรมดา นั้น กวีหรือผู้แต่งน่าจะมีวัตถุประสงค์ประการใดประการหนึ่ง หรือทั้งสามประการคือ เพื่อแสดงความสามารถของตน เพื่อแสดงความคิดหรืออารมณ์ที่ลึกซึ้ง และ เพื่อเลี่ยงการกล่าวตรง ๆ วัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นทำให้กวีแสดงภูมิปัญญาของตนในการสร้างสรรค์ผลงานนั้น ๆ ให้ดีงามและเป็นที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

4.5.1 ด้านการใช้คำ

การใช้คำ หมายถึง ถ้อยคำที่กวีเลือกสรรมาใช้ประกอบในวรรณกรรมซึ่งเป็นถ้อยคำที่มีความไพเราะ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจ จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่ามีการใช้ภาษาบาลีในภาษาไทยท้องถิ่นล้านนา และอีสาน โดยเป็นคำบาลีสั้น ๆ เพื่อแสดงสำเนียงแห่งภาษา (Phonetic) และน้ำเสียงภาษา (Tone) ที่แสดงความศักดิ์สิทธิ์ น่าศรัทธาให้แก่ผู้ฟังหรือผู้อ่าน ซึ่งผู้แต่งเลือกใช้ภาษาท้องถิ่น เพื่อแสดงให้ถึงความงามของเสียงภาษาถิ่นและความชัดเจนในการสื่อเรื่องราวไปยังผู้อ่านในพื้นที่ ทำให้เข้าใจเรื่องได้ง่ายและชัดเจนขึ้นส่วนที่เป็นบาลีก็เพื่อต้องการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ น่าศรัทธาเชื่อถือ ด้านลักษณะการใช้ภาษาบาลีนั้นจะเห็นได้ว่าการนำมาใช้โดยไม่ยึดหลักไวยากรณ์ของบาลีเคร่งครัดนัก

1) การหลากคำ เป็นการใช้คำที่มีความหมายอย่างเดียวกันในรูปคำที่ แตกต่างกันออกไปเพื่อประโยชน์ในด้านความไพเราะของเสียง ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ไม่เบื่อหน่าย หรือในบางครั้งก็ใช้เพื่อเน้นความหมายให้ชัดเจนและเหมาะสมกับกาลเทศะ เช่น การใช้คำเรียกพระพุทธเจ้า ในวรรณกรรมพุทธทำนาย ได้แก่ คำว่า “พระวรญาณ” “สมเด็จพระสรรเพชญ์โมลี” “พระทรงญาณ” “พระมุนินทร์” “จอมมงกุฎ” เป็นต้น ซึ่งมีความหมายหมายถึง “พระพุทธเจ้า” “โลกนาถเจ้า” เช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างเช่น

พระบ่ข้า	เหื้อฮีบไปพลัน
เถิงพระเขตตะวัน	บ่อนพระองค์สถิตยั้ง
วัสจันท์ท้าว	นมัสการก้มขาบ
นบน้อยมนั้ว	ทูลไหว้กล่าวคดี
วันคีนนี้	เป็นประหลาดคำฝืน
อัศจรรย์พิลึก	ต่างหลังเหลือล้ำ
ขอพระ ทำนายให้	หายคิงในราช
ขอแต่ <u>โลกะนาถเจ้า</u>	ແถลงเว้าสู่ฟัง

(พุทธทำนาย ของพระยาปัสเสน 16 ข้อ, หน้า 1-2)

คำว่า “โลกนาถเจ้า” มีความหมายหมายถึง พระพุทธเจ้า เช่นเดียวกัน

ในวรรณกรรมเรื่องสังขอมธาตุ ใช้คำที่หมายถึงพระพุทธเจ้า ที่มีลักษณะเป็นไวยพจน์ คือ พระยอดสร้อย สัพพัญญูเจ้า และพระชินธาตุ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...เมื่อนั้นพระยอดสร้อยสัพพัญญูเป็นครูสั่งสอนปาลณสัตว์ทั้งหลายได้ 7 วัน 7 คีนบ่
ขาดสาย สัพเพ เทวะมนุสสา อันว่าคนแลเทวดาทังหลายทังมวลปางนั้น สุันันติ ก็ฟังเอา
ธัมมัง ยังรลธรรมเทศนาแห่งพระชินธาตุรูปพระเจ้าเลี้ยงได้ 7 วัน 7 คีนก็มีแล...

(สังขอมธาตุ, หน้า 51)

นอกจากนี้ การใช้คำเรียก “ผู้นำ” ที่หลากหลาย ได้แก่ “ขุนแก้วาน” “พ่อหม่อม”
“ท้าวพระยา” “พระบุญเฮือง” ในวรรณกรรมเรื่องเดียวกัน คือ กาพย์พระมนี เช่น

“... <u>ฝูงขุนแก้วาน</u>	ชุมกันเป็นหย่อม
<u>เป็นพ่อหม่อม</u>	บ่คิดคำเมือง
<u>พระบุญเฮือง</u>	ทะรังธรรมบ่ชอบ
<u>บ่ประกอบ</u>	<u>ฝูงท้าวพระยา...</u> ”

(กาพย์พระมนี : หน้า 5)

2) การเล่นคำ ใช้คำเล่นเสียงและเล่นจังหวะ เพิ่มความไพเราะในการอ่านออกเสียง

เช่น

“...ผลหมากรัง
 บังเกิดเป็นแมง
 แดงผลา
 บุษผาของปลุก
 เป็นลูกแล้ว
 ก็กว้างกาบิน
 เข้าตกดิน
 บังเกิดเป็นหญ้า...”

(กาพย์พระมนี : หน้า 8)

3) การใช้คำศัพท์สูง วรรณกรรมภาคใต้เรื่องลิลิตโศพสนนิมิต ผู้แต่งนิยมใช้คำศัพท์สูงเป็นภาษาบาลีสันสกฤต โดยสร้างรูปศัพท์สมาสและสนธิขึ้นมาใหม่ ทำให้ยากแก่การเข้าใจ อย่างไรก็ตามในด้านวรรณศิลป์คำประพันธ์ที่ผู้แต่งแต่งขึ้น จึงมีความงาม ความไพเราะ มีความลึกซึ้ง ไม่แพ้วรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นวรรณคดีโบราณ นอกจากนี้ วรรณกรรมเรื่องลิลิตโศพศ ก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้เรื่องแรกที่แต่งเป็นลิลิต เพราะแต่เดิมนักวิชาการได้ไม่นิยมแต่งลิลิต

เรื่องลิลิตโศพศนิมิต เป็นวรรณกรรมแบบจารีตนิยม ยึดถือรูปแบบและขนบนิยมในการแต่งตามแบบลิลิตที่มีมาแต่โบราณ แต่สิ่งที่แปลกไปจากเดิมก็คือ เนื้อหาที่ใช้แต่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับความฝันแทนที่จะเป็นเรื่องราวในลักษณะเดียวกับลิลิตที่มีมาแต่เดิม โดยผู้แต่งนำเนื้อหามาจากพระไตรปิฎก แล้วอธิบายขยายความเสริมแต่งลงไป ด้วยการเลือกสรรปรากฏการณ์ที่พบเห็นในสังคมมาอธิบายและแสดงทัศนคติของผู้แต่งประกอบ ขยายสาระสำคัญของวรรณกรรม

4.5.2 ด้านการใช้ภาษา

วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่องลิลิตโศพศนิมิต ฉบับพระสมุห์หนู มีการใช้ภาษาที่หลากหลาย เช่น บาลี สันสกฤต เขมร และคำโบราณ แสดงให้เห็นถึงความรู้ ความสามารถของผู้แต่งว่ามีความรู้แตกฉาน การใช้ภาษาดังกล่าวทำให้วรรณคดีเรื่องนี้เป็นคลังของภาษา และเป็นแบบอย่างของกวีวิฉนะที่ใช้คำซึ่งมีพลังของความอลังการสูงกว่าภาษาสามัญ (ชวน เพชรแก้ว, 2548: 414) ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...ทิวาภาณุมาศด้อย
 ดับดวง
 เลยลับไสลหลวง
 ล่วงแล้ว
 พนังงานทกตระทรวง
 สุปโภชน นนะนา
 โคมประทีปประย้าแก้ว
 ก้ำห้องหอม...”

(บทที่ 18)

“...จิตต์จ้งจักได้ลาภ	ลัญจ้ง
เอกอุบัตถ์มีพิหังค์	รเหิศคว้า
ทุกขโคกโรครภัยตั้ง	พรหมณ์กล่าวว กลอกแฮ
พุทธสาครนึ่งถึงห้า	สหัสสิ้นศุขเขษม”

(บทที่ 307)

4.5.3 โวหารภาพพจน์

มีการใช้ความเปรียบ คือ การนำสองสิ่งมาเทียบ สองสิ่งนั้นเป็นคนละอย่าง กัน โดยจะมีคำเชื่อมโยง เช่น เหมือน ดุจ ดัง ราว ประหนึ่ง แม้น เทียบ ปาน เสมอ เหมือน คล้าย ฯลฯ กล่าวคือ พุทธทำนาย ฉบับพระรัตนโกสินวิมล ใน คำทำนายข้อ 9

“...คำปากหวานดั่งอ้อย ใจส้มจ้งบักนาว...”

พุทธทำนาย ฉบับวัดสุปฏิหารามวรวิหาร มีการกล่าวถึงข้อความในข้อที่ 7 ชายหนุ่มฟันเขือกหมาอีแดงกัดกิน ซึ่งทำนายว่าเมื่อพระพุทธรูปเสนาเข้ากึ่งพุทธกาล จะเกิดความเดือดร้อนมากมาย เช่น

“...ศาสนาพระพุทธรูปเจ้านานล้ำจ้งลิเห็น คันทาเลยลวงเข้าสองพันปลายนั้นจ้งไกลลิแม่น มันจักเกิดเดือดร้อนนอนน้ำกะบ่เย็น...”

พุทธทำนาย ฉบับจินดา ดวงใจ เช่น

“...ปวงราษฎร	เกิดเดือดร้อน	เก็บส่วยอากร
	อยู่ตามดงตามดอน	ก็เอ็นเอาจนสิ้น
	อยู่ตามดินตามหญ้า	เก็บเอามาเหม็ดทุกบ่อน
<u>ราษฎรคือตั้ง</u>	ไหญ่น่วยน้อย	ลิเต็มได้มือได้
	ภาซีเกลือภาซีไม้	ใบชាយาฝัน
	ถึงที่ดินบ่อนขี้	ก็จ้ำจี้ส่งหลวง...”

จากวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น ผู้แต่งได้มีการใช้ อุปมาโวหาร โดยการเปรียบเทียบให้ราษฎรเป็นไหญ่ใบเล็กซึ่งแม้อิจะใบเล็กแต่น้ำยังไม่เต็ม น้ำก็เปรียบเหมือนความอึดปากอึดท้องของราษฎร ซึ่งจากการใช้ อุปมาโวหารนั้นจะช่วยเน้นย้ำให้เห็นถึงความทุกข์ยากของราษฎร ซึ่งการใช้โวหารดังกล่าวช่วยให้เข้าใจ ความหมายที่กล่าวถึงได้ง่ายขึ้น

4.5.4 ด้านลักษณะคำประพันธ์

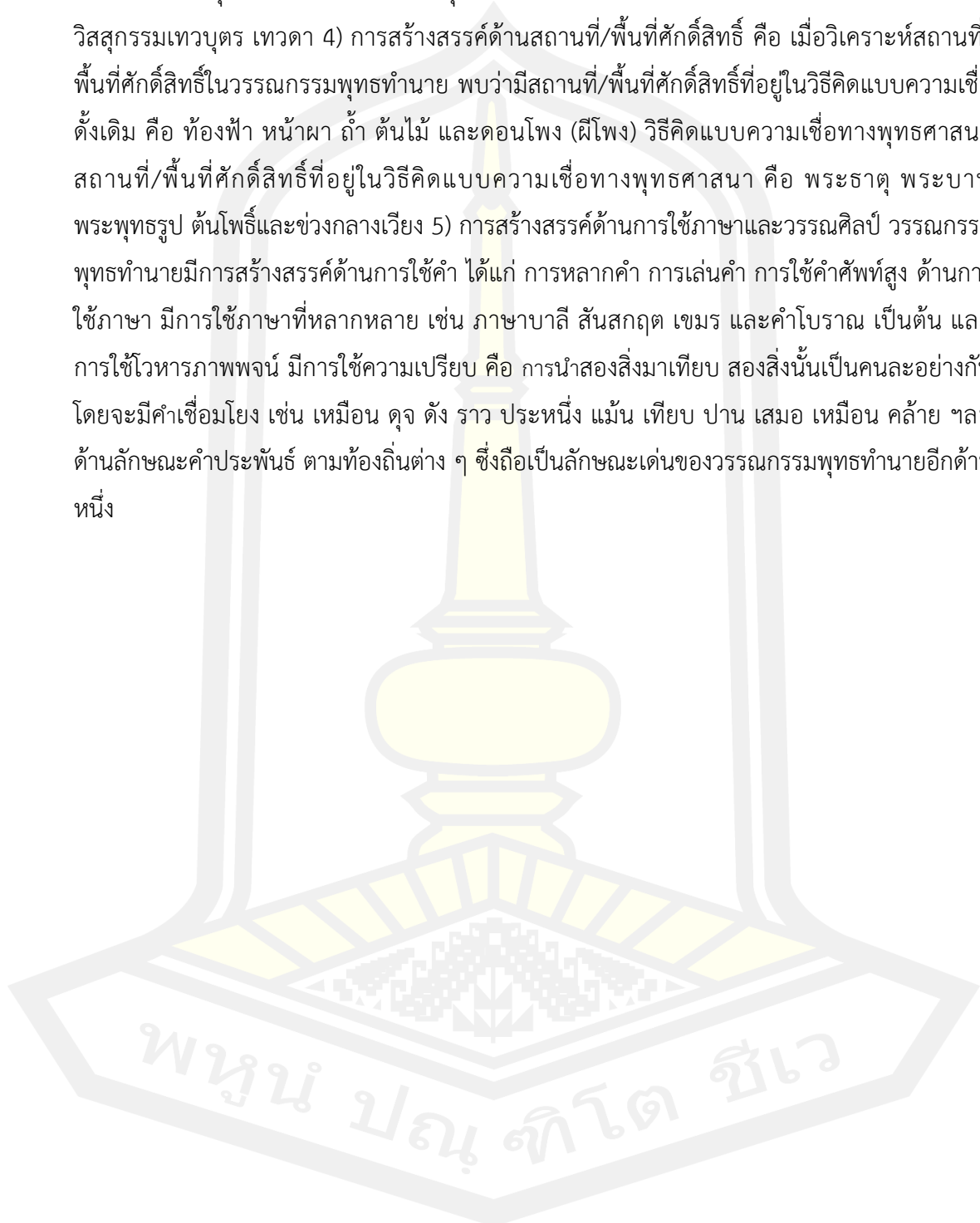
ฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมแต่ละท้องถิ่นเป็นคุณสมบัติที่โดดเด่นประการหนึ่ง ซึ่งสามารถพิจารณาแยกกลุ่มวรรณกรรมตามขอบเขตทางวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยพบว่าฉันทลักษณ์ที่พบในวรรณกรรมของแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะการใช้แบบแผนของฉันทลักษณ์หลากหลายตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น การแต่งเป็นฉันทลักษณ์ ถือเป็นคุณสมบัติที่โดดเด่นประการหนึ่งของวรรณกรรม เหตุเพราะว่าวรรณกรรมของแต่ละท้องถิ่นต่างก็มีปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สร้างสรรค์ วรรณกรรมประเภทร้อยกรอง เป็นการแต่งที่ให้ความสำคัญกับรูปแบบและเสียงสัมผัส การเลือกสรรถ้อยคำในการสื่อความหมายตามแบบหรือกฎของชนิดคำประพันธ์นั้น ๆ ตามฉันทลักษณ์ วรรณกรรมพุทธทำนาย มีความโดดเด่นในด้านคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองหลากหลายประเภท ตามลักษณะของฉันทลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายพบว่าแต่ละภูมิภาคมีอิสระในการใช้รูปแบบที่แตกต่างกัน ตามความนิยมของแต่ละภูมิภาคการนำมาแต่งเป็นลักษณะคำประพันธ์ท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น วรรณกรรมพุทธทำนายเรื่องกาพย์พระ牟尼 ของ ดร.พระอริยานุวัตร ก็มีลักษณะเด่นทางภาษา กล่าวคือ เป็นคำประพันธ์ประเภทคำกาพย์ วรรคหนึ่งมี 7 คำ เขียนแยกหน้า 3 คำ หลัง 4 คำ แสดงถึงความสามารถในการประพันธ์ทางฉันทลักษณ์ท้องถิ่น

วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง ลิลิตโสฬสนิมิต สำนวนพระสมุห์หนู ก็มีลักษณะเด่นทางด้านคำประพันธ์ กล่าวคือ เป็นลักษณะลิลิตสุภาพ ใช้ร้อยสุภาพ โคลงสองสุภาพ โคลงสามสุภาพ และโคลงสี่สุภาพ ผู้แต่งเลือกใช้ฉันทลักษณ์ต่าง ๆ ได้อย่างสัมพันธ์กันกับเนื้อหา

สรุปท้ายบท

จากการศึกษาการสร้างสรรควรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย ผู้วิจัยพบว่าวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย มีลักษณะของการสร้างสรรค์ 5 ประเด็น คือ 1) การสร้างสรรค์ด้านรูปแบบและเนื้อหา เป็นลักษณะการดำเนินเรื่องของวรรณกรรมตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง ทั้งนี้ถือเป็นวิธีการที่ผู้แต่งหรือผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมได้ดำเนินตามขนบหรือจารีตในการแต่งวรรณกรรมหรืองานประพันธ์ที่ใช้ร่วมกัน จึงถือเป็นแบบแผนที่ยอมรับและทำตามกันโดยทั่วไป พบว่ารูปแบบของเนื้อหาประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหา และส่วนสรุป 2) การสร้างสรรค์วรรณกรรมพุทธทำนายด้านแนวคิด ผู้วิจัยพบว่าการสร้างสรรค์ 6 ประการ คือ แนวคิดเกี่ยวกับการทำนายของพุทธเจ้า แนวความคิดเกี่ยวกับพุทธกาล/ยุคสมัย/เวลา แนวคิดเกี่ยวกับการเกิดกลียุค แนวคิดเกี่ยวกับผู้ช่วยเหลือ แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและหาทางรอด แนวคิดเกี่ยวกับพระศรีอาริยมตไตรย 3) การสร้างสรรค์ด้านตัวละคร ตัวละครหลักในวรรณกรรมพุทธทำนายที่มีบทบาทสำคัญในวรรณกรรม หากจะวิเคราะห์กระบวนทัศน์ของตัวละครสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวละครในกระบวนทัศน์

แบบความเชื่อดั้งเดิม ได้แก่ นาค ฤๅษี ยักษ์ ผี และชนพื้นเมือง และตัวละครในกระบวนทัศน์แบบความเชื่อทางพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระนางจามเทวี พระโพธิสัตว์ พระอินทร์ พระวิสสุกรรมเทวบุตร เทวดา 4) การสร้างสรรค์ด้านสถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ คือ เมื่อวิเคราะห์สถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่ามีสถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในวิถีคิดแบบความเชื่อดั้งเดิม คือ ท้องฟ้า หน้าผา ถ้ำ ต้นไม้ และดอนโพง (ผิโพง) วิถีคิดแบบความเชื่อทางพุทธศาสนา สถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในวิถีคิดแบบความเชื่อทางพุทธศาสนา คือ พระธาตุ พระบาท พระพุทธรูป ต้นโพธิ์และช่วงกลางเวียง 5) การสร้างสรรค์ด้านการใช้ภาษาและวรรณศิลป์ วรรณกรรมพุทธทำนายมีการสร้างสรรค์ด้านการใช้คำ ได้แก่ การหลากคำ การเล่นคำ การใช้คำศัพท์สูง ด้านการใช้ภาษา มีการใช้ภาษาที่หลากหลาย เช่น ภาษาบาลี สันสกฤต เขมร และคำโบราณ เป็นต้น และ การใช้โวหารภาพพจน์ มีการใช้ความเปรียบ คือ การนำสองสิ่งมาเทียบ สองสิ่งนั้นเป็นคนละอย่างกัน โดยจะมีคำเชื่อมโยง เช่น เหมือน ดุจ ดัง ราว ประหนึ่ง แม้น เทียบ ปาน เสมอ เหมือน คล้าย ฯลฯ ด้านลักษณะคำประพันธ์ ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนายอีกด้านหนึ่ง

บทที่ 5

การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย

บทนี้ เป็นการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นไว้ว่า วรรณกรรมพุทธทำนายเหล่านี้มีการสื่อความหมายในมิติทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับคนในสังคมไทยอย่างไร ผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นถึงการสร้างสรรค์วรรณกรรมพุทธทำนายที่ปรากฏในบทที่ผ่านมาว่าสื่อให้เห็นความหมายผ่านสังคมวัฒนธรรมอย่างไร หากจะวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหา รวมทั้งองค์ประกอบต่าง ๆ ของวรรณกรรมพุทธทำนายแล้วจะทำให้เข้าใจสาระสำคัญที่วรรณกรรมพุทธทำนายได้สื่อความหมายต่อสังคมไทยที่ซ่อนอยู่ในคำทำนายของพระพุทธเจ้าในหลากหลายแง่มุม ทั้งนี้วรรณกรรมพุทธทำนาย ถือเป็นสารทางวัฒนธรรมที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรมของคนในสังคมไทยได้

การสร้างความหมายทางวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่นำเสนอให้เห็นวัฒนธรรมหนึ่งๆ สามารถให้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ไว้อย่างหลากหลาย โดยผู้คนในสังคมสามารถร่วมให้ความหมายจนกลายเป็นที่รับรู้ร่วมกันอย่างแพร่หลาย ดังที่ อมรา พงศาพิชญ์ (2549: 50) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมในสาขามานุษยวิทยาว่า “วัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นเอง ผู้ที่อยู่ในสังคมมีบทบาทในการกำหนดวัฒนธรรมเป็นผู้ให้ความหมาย วัฒนธรรมจึงมีผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมกับวัฒนธรรมเดิม มีการให้ความหมายใหม่ ตีความใหม่ กลับไปกลับมาอย่างต่อเนื่อง” ดังนั้น การศึกษาทางวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญ ผู้ศึกษาจะต้องเข้าใจความหมายทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในรูปของสัญลักษณ์ โดยการตีความหมายของสัญลักษณ์ว่ามีความหมายอย่างไร การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและความหมายของวัฒนธรรม คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Gulture, 1997 อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์, 2551: 74) ได้กล่าวถึงความหมายทางวัฒนธรรมไว้ว่า “วัฒนธรรม คือ โลกทัศน์ ค่านิยม และคุณสมบัติอื่น ๆ ของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง (หรือสังคมหนึ่ง) โดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมของคนกลุ่มอื่น ๆ” เช่นเดียวกันนี้ ปฐม หงษ์สุวรรณ (2550: 38 - 45) ยังได้กล่าวถึงแนวทางและวิธีวิทยาการศึกษาตำนานในมิติวัฒนธรรมเชิงสัญลักษณ์นิยมว่า “การศึกษาระบบสัญลักษณ์ที่มีอยู่ในคตินั้นเป็นการศึกษาถึงระบบที่ใช้แนวคิดอย่างหนึ่งหรือของ อย่างหนึ่งแทนแนวความคิดอย่างอื่น หรือของอย่างอื่น ซึ่งนักคตินวิทยาจะศึกษาความหมายของ สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่กลุ่มชนใช้เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงแนวความคิดอารมณ์และจิตใจของกลุ่มชน อันจะทำให้ เข้าใจถึงสภาพหรือลักษณะของสังคมที่แท้จริง ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่า สัญลักษณ์เป็นผลผลิตจาก จิตใจที่เกิดจากจินตนาการของมนุษย์ไม่ว่าจะ

เป็นตำนาน นิทาน วรรณคดี หรือคติความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า มนุษย์นั่นเองที่ เป็นผู้สร้าง สัญลักษณ์ต่าง ๆ ขึ้นมา”

จากแนวคิดเรื่องการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม หากนำมาวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธ ทำนายแล้ว ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธทำนายสามารถสื่อความหมายทางวัฒนธรรมได้ 6 ประการ คือ 1) วัฒนธรรมทางศาสนา 2) วัฒนธรรมทางสังคม และการเมือง 3) วัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ 4) วัฒนธรรมทางเพศ 5) วัฒนธรรมทางชนชั้น 6) วัฒนธรรมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 7) วัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวดังต่อไปนี้

5.1 วัฒนธรรมทางศาสนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1142) ได้ให้นิยามคำว่า “ศาสนา” หมายถึง ลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์อันมีหลักคือแสดงกำเนิด และความสิ้นสุดของโลก เป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมาตม์ประการหนึ่ง แสดงหลักกรรมเกี่ยวกับบุญบาป อันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้น ๆ

ดังนั้น ศาสนา จึงเป็นลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์ คือ การเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ ในหลักอภิปรายว่าทุกสรรพสิ่งเกิดขึ้นมาดำรงอยู่และจะเป็นเช่นไรต่อไป มีหลักการสถาบัน หรือประเพณี ที่เป็นที่เคารพโดยทั่วไป นอกจากนี้ ศาสนายังเป็นสิ่งที่ควบคุม และประสานความสัมพันธ์ของมนุษย์ ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข คือ ให้มีหลักการ ค่านิยม วัฒนธรรมร่วมกัน และวิถีทาง ที่มนุษย์เลือกใช้ในการดำรงชีวิต ให้สังคมเป็นหนึ่งเดียวกัน มีแนวทางไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยหลักจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรมที่เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน

อมรา พงศาพิชญ์ (2533: 262) ได้แบ่งศาสนาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบคัมภีร์ กับแบบชาวบ้าน ศาสนาตามหลักพระคัมภีร์ (Doctrinal Religion) คือ ตามคำสั่งสอนของศาสดา ส่วนศาสนาแบบชาวบ้าน (Popular Religion) คือ แบบที่ผสมผสานกับความเชื่ออย่างอื่นจนชาวบ้านแยกกันไม่ได้ว่าส่วนไหนมาจากศาสนา คัมภีร์ ซึ่งการแบ่งลักษณะดังกล่าวนี้ใกล้เคียงกับการแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ระดับ คือ วัฒนธรรมหลักกับวัฒนธรรมชาวบ้าน

วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย เป็นวรรณกรรมเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อปลูกฝังความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนธรรมะ การรักษาศีล โดยปรากฏสาระที่สะท้อนสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งพุทธปรัชญาทั้งที่เป็นพุทธปรัชญาตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า และพุทธปรัชญาตามแนวคิดของชาวบ้าน หรือที่เรียกว่า พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ดังที่ อมรา พงศาพิชญ์ (2533: 271) ได้อธิบาย “พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน” หมายถึง พุทธศาสนาที่อยู่ในชีวิตของคนในสังคมไทย ในลักษณะที่ได้มี

การผสมผสานกับความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีसाงเทวดา และที่เกี่ยวกับคติพราหมณ์ ในสังคมไทยไม่มีพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ ในวิถีชีวิตของคนไทยมีแต่พุทธศาสนาชาวบ้านที่ได้ประนีประนอมแล้วให้เข้ากับความเชื่อพื้นบ้านในเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีसाงเทวดานางไม้ ผีบ้านผีเรือน หรือกับความเชื่อจากคติพราหมณ์ในเรื่องขวัญ พระภูมิเจ้าที่ การดูแลรักษายาม และเทพเจ้าต่าง ๆ ในศาสนาพราหมณ์ เช่น พระอินทร์ พระพรหม เป็นต้น ทั้งหมดนี้รวมอยู่ในความเชื่อและศาสนา ระบบเดียวกันภายใต้ชื่อที่เรียกว่า พุทธศาสนาชาวบ้าน

วัฒนธรรมทางศาสนาที่ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมพุทธทำนาย นั้นมีความเป็นพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ที่ผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และลัทธิวิญญูณนิยม ขณะเดียวกันก็ยอมรับนับถืออำนาจและความยิ่งใหญ่ของพลังธรรมชาติที่สามารถให้คุณให้โทษแก่ตนได้ เป็นความเชื่อทางศาสนาที่ขยายขอบเขตจากคำสอนทางจริยธรรมของศาสนาในศาสนาไปสู่อำนาจ ลึกลับศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้า ภูติผีวิญญูณที่สิงสถิตตามสิ่งธรรมชาติ

การบวงสรวงบูชาหรือการสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างมนุษย์กับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ซึ่งมนุษย์เชื่อว่าสามารถควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือวิถีทางของธรรมชาติและวิถีชีวิตของมนุษย์ ศาสนาตามทัศนะทางมานุษยวิทยาจึงบ่งบอกนัยถึงการขยายความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ออกไปสู่ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีอำนาจเหนือมนุษย์และธรรมชาติ ดังนั้นศาสนาและความเชื่อทางศาสนาจึงเป็นสิ่งสากลที่เราพบเห็นได้ในทุกสังคมตลอดมาทุกยุคทุกสมัย

เมื่อพิจารณาตัวบทวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่า คำทำนายมีความเชื่อมโยงกับศาสนาเป็นอย่างมากทั้งในส่วนของความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ กล่าวคือ

5.1.1 พุทธทำนายกับความเชื่อดั้งเดิม

ความเชื่อดั้งเดิม หมายถึง ความเชื่อในปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ ที่มีผีหรือเทพเป็นผู้กระทำ เชื่อในเรื่องกลางสังหรณ์ หรือนิมิตต่าง ๆ เชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีผีประจำอยู่ มีผีเป็นผู้ดูแลรักษา นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่าผีมีอำนาจเหนือมนุษย์มีอิทธิฤทธิ์ มีปาฏิหาริย์ เป็นต้น สอดคล้องกับ มรรยาท กิจสุวรรณ (2523) กล่าวถึง ความเชื่อดั้งเดิม ว่า คนไทยสมัยโบราณเหมือนกับชนชาติอื่นที่เชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น ไม่มีตัวตน สิ่งลึกลับ ว่ามีฤทธิ์ อำนาจเหนือคน สามารถบันดาลให้ดีและร้ายได้ การเรียนรู้ความเชื่อในอดีตจะช่วยให้เราเข้าใจความเชื่อและการกระทำของคนในสังคมไทยได้ และทำให้สามารถสืบต่อความเชื่อดั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้อย่างเด่นชัดขึ้น

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2554: 410) ได้กล่าวถึงลักษณะของความเชื่อดั้งเดิมว่า ความเชื่อดั้งเดิมมักจะคาบเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติ เช่น เทพพระเจ้า ภูติ ปีศาจ แม่มด หมอผี ผีसाงเทวดา วิญญูณ โลกนี้และโลกหน้า

ลักษณะของความเชื่อข้างต้น สอดคล้องกับการศึกษาการสื่อความหมายในวรรณกรรมพุทธทำนาย ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ในสังคมไทยมีวิถีคิดเกี่ยวกับความเชื่อดั้งเดิมดังต่อไปนี้

1) พุทธทำนายกับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อทั่วไปของมนุษย์ ไสยศาสตร์ คือ การเชื่อถือโดยรู้สึกเกรงขามหรือกลัวในสิ่งที่เข้าใจว่าอยู่เหนือธรรมชาติหรือในสิ่งลึกลับอันไม่สามารถจะทราบด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ และสิ่งนั้นอาจจะให้ดีหรือร้ายแก่ผู้ที่เชื่อถือ เมื่อมีความรู้สึกเช่นนั้นก็สำแดงความเชื่อหรือความรู้สึกนั้นออกมาเป็นรูปพิธีรีตอง ประกอบไปด้วยคาถาและเวทมนตร์เพื่ออำนวยประโยชน์แก่ผู้เชื่อถือ ในทางดี เช่น เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลป้องกันเหตุร้าย หรือมิให้อุบาทว์จัญไรเข้ามาเบียดเบียน หรือ ถ้าเข้า มาแล้วก็ขับไล่ให้หนีไปเสีย โดยทั่วไปแบ่งไสยศาสตร์ออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ ไสยศาสตร์ฝ่ายดี (White magic) คือ อำนาจลึกลับที่มีพลังสามารถนำมาช่วยเหลือมนุษย์ได้ เช่น รักษาความเจ็บไข้ ช่วยให้มีพลังในการต่อสู้ เป็นต้น และ ไสยศาสตร์ฝ่ายไม่ดี (Black magic) คือ อำนาจลึกลับที่ถูกพอมดมอมผีใช้ไปทำร้ายผู้เป็นปฏิปักษ์ หรือ บุคคลอื่นที่ตนเองไม่พอใจ เล่น เสกหนังควายเข้าห้อง การทำเสน่ห์ เป็นต้น

นอกจากนี้ คนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับคาถาอาคม เวทมนตร์ของขลัง สะท้อนออกมาในวิถีชีวิต เรื่องคาถาอาคมเป็นพื้นฐานทางความเชื่อ โดย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 255) ให้ความหมายว่า คาถาอาคม หมายถึง คำเสกที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์ ความศักดิ์สิทธิ์ของคาถาในความเชื่อของคนไทยมีปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมไทย เช่น เชื่อว่าสามารถขับไล่สิ่งชั่วร้าย ปัดเป่าความทุกข์ บันดาลความสุข ขับไล่สิ่งชั่วร้าย ทำมาค้าขายคล่อง ซึ่งถือเป็นการสวดคาถาเพื่อสนองความต้องการของตนเองให้บรรลุในสิ่งที่ตนปรารถนา

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนาย ปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ คาถาอาคม กล่าวคือ ในวรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ เรื่อง ลิลิตโศพสนนิมิต ปรากฏเรื่องการทำเสน่ห์ ในความฝันข้อที่ 14 ฝันว่ากบเขียดไล่จับกินงูใหญ่ ทำนายว่าอนาคตบุตรจะมักมากด้วยกามคุณ ใช้ทรัพย์เพื่อสนองความต้องการทางกามรสกับหญิงรุ่นลูกหลานด้วยความหลงมัวเมา ส่วนหญิงสาวก็ใช้คำพูดเล่ห์กล ใช้เวทมนตร์ทำเสน่ห์จนบุตรคลั่งไคล้ด้วยคำหวาน ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...บางหญิงยังหยาบซ้ำ	กาฬี
ยังระดุดจทาศี	เสร็จใช้
ไปชอบไปพาที	ทำปึง ขบวณนา
ไปอ่อนหล่อนไปให้	อัฐเพื่อองไภสลิ้ง

เกิดหึ่งอิงเอ็จอุ้ม	เถียงกัน
เล่นไล่เล่นละครประชัน	เชิดเค้า
ยาย่า ¹³ แฝด ¹⁴ น้ำมัน	เล่นห่มแม่ มนต์แม่
เล่นลับกับตาเถ้า	แทบบ้าประดาเลีย”

(วรรณกรรมทักษิณ: วรรณกรรมคัตสรร เล่ม 3 หน้า 453)

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องคาถาอาคม หรือเวทมนตร์ที่มีการท่องบ่นสาธยายมนต์บูชาเทพเจ้า เช่น

ตำนานพญาอินทรีโปรดโลก มีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องคาถาของชาวอีสาน โดยเนื้อหาได้กล่าวไว้ว่า หากผู้ใดมีใจศรัทธา เชื่อมั่นในพระคาถาของพญาอินทรีราชแล้ว จะเขียนคาถาใส่ผ้าพันหัวไว้ เขียนใส่ใบลานหรือใบตาลติดไว้กับฝาบ้านก็เป็นสิ่งที่ดี และหากภวานาสมาเสมอ ทุกวันจะช่วยให้ผู้ที่ภวานาพ้นจากภัยพิบัติ อุบาทว์ อันตรายนานาชนิดที่จะเกิดขึ้น ประกอบได้ด้วยคาถา ทั้งหมดรวม 7 บท 7 วรรค ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม กล่าวคือ

“...หญิงชายในโลกนี้ จงได้พากันได้เขียนเอาอย่างหนังสืออันนี้ไว้ดูอย่าให้ขาดเทอญ แล้วให้พากันจดจำเอาอย่างพระคาถาของพญาอินทรีราช บทนี้ ว่าดังนี้

พุทธัง आयुวฑฒนัง ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สรทนต์คัจฉามิ
 ธัมมัง आयुวฑฒนัง ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สรทนต์คัจฉา
 สังฆัง आयुวฑฒนัง ชีวิตัง ยาวะนิพพานัง สรทนต์คัจฉา

แล้วให้พากันสร้างศาลาไว้กึ่งกลางบ้านหรือริมทาง ไว้ให้เป็นที่คนสัญจรไปมาได้พัก
 ยั้ง หรือ สมณชีพรามณไปบิณฑบาตได้พักเสอา แล้วให้จดจำเอาไว้ พระคาถานี้ว่าดังนี้

ปัตตะ ยะ วัคตะ ยัตตะ อคะติเต อุปปะเรยยะ ลีติ
 อะโลเคนติ นิลิทธิ ยะละ สัตตะ कुตตะกัมมัง ทายะ
 กัง สมัยยะ ปุนิตุง อะโกฏโต จักกะโล พรหมณา

ดังนี้ ให้บูชาด้วยเครื่องธัญญา มีดอกบัว 5 ดอก เทียน 5 เล่ม มีน้ำหอม รูป 5 ดอก
 ทั้งหมดใส่ขันบูชา สุตรภวานายังพุทธคาถาดังได้กล่าวมาแล้วทุก ๆ คำเช้า แล้วหมั่นทำบุญ
 กินทาน ใส่บาตรรักษาศีลอย่าได้ขาด ทักวันพระเช้า ก็จักพ้นสัพพะโทษภัย สัพพะอุปัทวะ
 อันตรายนานาต่าง ๆ สู้อันแล

อินทรีราชเจ้าจึงเอาลงมาไว้ด้วยตนเอง และคาถาบทนี้ แม้นคาถากันยักษ์ตนจะมา

¹³ วางยาขลัง

¹⁴ ยาที่หญิงทำให้ผัวรัก ผัวหลง เรียกว่า ยาแฝด

ทำให้คนฮากลงเลือดลงคำแดงแล้ว

เตวะ ชะนาธะ ปะตุระ หินะ สัมพิตา ปุละยักชะ

โตกะ พระธา ราชะปีตามาตา

พระคาถาบทนี้กันมหายักษ์ตัวมันกระทำให้คนเป็นลงท้องซี้ดำแดง ฮากเลือดแลเจ้าเฮย บทนี้ให้ภาวนาระลึกคิดถึงกองบุญกุศลศีลทาน ที่พวกเงาทั้งหลายได้พากันก่อสร้างกินทานมาแต่หนหลัง ที่ได้เคยกระทำมาแล้ว คือ ดังนี้

เตพุทัง อิทัง คาถา คันทะลัทธา มะระทาเน นิพพะโพลูเว

อะนุทัตเต ตะทากัมมา อะติตะวะ โสชะตะตา ปะริปะรานะ

มาหัง

บทต่อไปนี่กันมหายักษ์ 2 โท อันมันจะเฮ็ดให้เฮาเกิดเป็นภัยชุกฆ่ากันตายมากนักละ ว่าดัง

นี่ คือ

วันทามิ สรณัง นิพพานัง ชีวิตัง อิติปิโส ภาคะวันตัง

อิโทธะระปะนา วิปะสา มะยะมา มิคชะยะ สัมปโน

ติงราชาโย วิปะสะตัง สัตตะ มะโสโน ปุระสิง

นิพพาโส ตะยะนิยะ นะลักชะ

บทต่อไปนี่ก็ให้พากันใช้ภาวนาให้กันยักษ์ อันมันจะมาทำร้ายฝูงหมู่มวลมนุษย์แล ว่า

ดังนี้

พุทเตโซ อัมมะคตโซ สังฆะเตโซ พุทธะระตะนัง

อัมมะระตะนัง สังฆะระตะนัง พุทธานุสสะติ อัมมานุสสะติ

สังฆานุสสะติ จาคานุสสะติ ศีลานุสสะติ

เทวะदानุสสะติ กายานุสสะติ มะระณานุสสะติ อูปปะสะ

มานุสสะติ ไลยะมะนาอัปเปหิ

ดังนี้แลท่านเฮย

ข้าให้พากันได้ใช้พระคาถาอันชื่อว่า อวรุทธพระเจ้า ไว้ปราบฝูงมาร 5 ประการ คือ

หิริโธตปะ สัมปโน สุขะ อัมมะสะ อัมมาหิตาสันโต

สัปปุริสสะ โลเกเต เทวาอัมมาติ วุจจะเร

ปราบมารทั้ง 5 แล

บทนี้ แม่นคำไหว้อายุพระพุทธเจ้า 23 พระองค์ คือ ดังนี้

อัปปัตตะยุ วิริจะ อัปปะปาเว ลิวาเร ปะโมนาสุ

ปิวิระวิคะ ตัสสะ ลีหิเร เจตะนาหิณะโย นาโลเตคะ

ตะทาเก ปะระวันทะ สัพพะพุททะ ระวิธัมมัง เรเตวะ

อะหัง วันทาภิ สัพพะเร มะนุสสา ยุคันตะเล อับเปหิ
 คัจฉะอะมมหิ โอกาเส ติฏฐาหิ
 บทพระคาถาทิ้งหลายที่ได้กล่าวมานี้ มีทั้งหมดรวม 7 บท 7 วรรค นี้แม่นพญาอิน
 ทาธิราช ท่านหากได้เขียนใส่แผ่นทองคำ...”

(ตำนานพญาอินทรีโปรดโลก, หน้า 3-6)

คร่ำครว้าคำสอนเจ้าราช มีความเชื่อเรื่องคาถาอาคม การลงยันต์ สักลาย แขนขา เพื่อให้อยู่คง
 กระพันชาตรี เนื่องจากชาวบ้านถูกรังแกจากผู้มีอำนาจ ถูกโจรปล้น จนเกิดความกลัวต่างพากัน
 แสวงหาอาจารย์ ผู้ที่มีวิชาคาถาอาคม มีของขลัง เพื่อทำการลงยันต์ จะได้ออกมาปกป้องรักษาชีวิต
 และทรัพย์สินของตนเอง ดังปรากฏในข้อความดังต่อไปนี้

“ข้างม้าวัวควาย	สิ่งของเครื่องใช้	เขาลักลอบได้เอาไฟ
ชนาบคาเค้น	ถามหามีไหน	กำมิดชุยไทย บ่มไว้ฟ่างข้าง
เขามีหัวใจ	มานะกะด้าง	มาจากำพรางสวนัก
อวดด้วยคาถา	ข้ามคงแท้ทัก	หลอนจับใส่อายมือดี
ลีนาทหนักัด	ยิงแม่นอิหลี	จับถูกที่ดี มิ่งม้วยขัวหน้า
แล้วคี่เอากัน	หยันทางหน้า	เพราะกลัวคนมาซาบรู้
ต่างคนต่างหนี	ร่วมไต่ไปรู้	หลบหนีวิ่งเดินเร็วไฟ
พากันเดือดร้อน	ฝูงคนหลวงหลาย	ลับหมึกขาลาย บ่พันพกผ้า
จักได้ทุกซใจ	ดวงทัยเมื่อหล้า	จักเกิดมีมาเมื่อซ้อย”

(คร่ำครว้าคำสอนเจ้าราช: บทย่อยที่ 6.8-6.10)

ตำนานพระญาอินทา มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องคาถา โดยกล่าวว่า พระยาอินทาธิราช
 ให้วิสุกรรมเทวบุตรนำเอาหนังสือตำนานคำสอนมายังโลกมนุษย์ โดยเขียนไว้เหนือก้อนหินดินดอยคำ
 เพื่อให้มนุษย์นำไปปฏิบัติตาม โดยให้นำเอาหนังสือไว้สักการบูชา และกล่าวว่าหากเป็นผู้ชายให้รับ
 ด้วยมือข้างซ้าย และหากเป็นผู้หญิงให้รับด้วยมือข้างขวา และนำไปขมวดไว้เหนือศีรษะ เพื่อใช้เป็น
 เครื่องมือสั่งสอนคนให้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังข้อความในวรรณกรรม กล่าวคือ

“บุคคละยังชายทั้งหลาย รับเอาหนังสือตำนานอันนี้ไว้สักการะบูชาตั้งอัน แม่นว่า

ค้นว่าเปนผู้ขายที่อรับเอาด้วยมือซ้าย ค้นเปนผู้ยั้งที่อรับเอามือเบื้องขวา ท้อชดไว้บนหัว ท้อมี
ไว้ชู้วัด ชูวาอาราม ชูบ้านชูเรือน ท้อเอาไว้ให้วันบครบอย่าสักการะบูชาชุนชุนคน อย่าได้ขาด
แท้เทืออะ คัจัก มีอายุหมั้นยืนยาวชุนชุนคน

โนชา นโส จโนน พ บ อุเยณา ปายเปนต ปควา ท้อแก่คนกะทำบุญตวงนั๊กเทือะ

(ตำนานพระยาอินทา: หน้าลาน 5)

นอกจากนี้ คาถาพระเจ้าห้าพระองค์ ก็ถือเป็นคาถาที่สำคัญ ประกอบด้วยอักขระ 5 ตัว คือ
นะ โม พุท ธา ยะ เป็นคาถาหลักที่นิยมใช้มากที่สุด เพราะมีการนำมาลงอักขระหรือสวดในหลายกรณี
เช่น เขียนหรือจารลงบนเครื่องรางของขลัง หรือสวดป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ จากการศึกษาของ
อนุชา พิมศักดิ์ (2550: 120) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคาถาพระเจ้าห้าพระองค์กับตำนานพระ
เจ้าห้าพระองค์ ว่า ในการกล่าวถึงคาถามีได้กล่าวถึงตำนานอย่างเด่นชัด แต่เข้าใจได้ว่าเมื่อกล่าวถึง
พระเจ้าห้าพระองค์ ย่อมเป็นการอ้างอิงจากตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ เพราะกล่าวถึงพระพุทธเจ้าทั้ง
5 ที่มีพุทธคุณสูงยิ่ง โดยความศักดิ์สิทธิ์ของพระนามนี้อาจตีความได้ว่าเกิดจากที่มาของพระนามทั้ง
สองแนวทาง คือ มาจากธาตุทั้ง 5 ที่โยงถึงพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ ด้วยเหตุที่ธาตุดังกล่าวนี้เป็นสิ่งให้
เกิดสรรพชีวิต เมื่อพระพุทธเจ้าทั้ง 5 คือผู้ให้กำเนิดธาตุทั้ง 5 ที่ทำให้เกิดสรรพชีวิตขึ้นบนโลก ย่อม
แสดงให้เห็นความยิ่งใหญ่ ความศักดิ์สิทธิ์ว่าพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ คือผู้ให้กำเนิดสรรพชีวิต และ
เมื่อพิจารณาตามตำนานสร้างโลกที่กล่าวว่าค่าทั้ง 5 เกิดขึ้นเองโดยไม่มีผู้ใดผูกหรือแต่งขึ้น และเกิด
ขึ้นมาพร้อมกับการกำเนิดโลกหรือกำเนิดภทรกัปป ย่อมแสดงถึงความยิ่งใหญ่ได้เป็นอย่างดี

อาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยในสมัยโบราณมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ คาถาอาคม เวทมนตร์
ต่าง ๆ ถึงแม้ปัจจุบันความเชื่อเรื่องนี้จะลดน้อยลงแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความเชื่อจะหมดไปจากสังคมไทย

2) พุทธทำนายกับความเชื่อเรื่องการแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับ
ตัวละครที่มีบทบาทเป็นสิ่งเหนือธรรมชาติหรือเป็นผู้ที่มีพลังศักดิ์สิทธิ์ พฤติกรรมศักดิ์สิทธิ์ เช่น การ
แปลงกาย การสิงของ การแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นจะเกิดก่อนที่
พระพุทธเจ้าจะมีพุทธทำนาย ดังปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย ดังต่อไปนี้

ตัวอย่างวรรณกรรมพุทธทำนาย

- ตำนานเมืองลคร ใน พินิจตำนานลำปาง (สร้อยดี อ่องสกุล, 2558: 119) กล่าวถึง ตอนที่
พระอินทร์เนรมิตตนเป็นไก่เผือก ความว่า

“เมื่อนั้นก็ร้อนที่นั่งพระอินทร์ จึงจักลงมาเนรมิตเป็นไก่เผือก (ตัวผู้) เผือกตัวหนึ่งใหญ่ สูงได้สี่
สอก ลวงยาวสองวาก จึงร้องขึ้น เมื่อพระเจ้าฉันทเข้าแล้ว แลบัวปากเสียนั้น หันแล”

- ตำนานม่อนพญาแช่ ใน พินิจตำนานลำปาง (สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2558: 132) กล่าวถึงการแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า กล่าวคือ

“...ยังมีในกาลสมัย คาบหนึ่ง ภควา อันว่า พระพุทธเจ้าตนเปนครู อัมหากัง แห่งเราทั้งหลายก็สถิตสำราญอยู่ในป่าเขตวันอารามที่นั่น เอกกรตติ ยังมีคีนึง พระพุทธเจ้าก็มาเลงหันดูยังสัตว์ อันควรโปรดได้แล บโปรตได้ ดั่งอัน พระพุทธเจ้าก็จึงเลงหันยังรสี 5 ตน อันเป็นสหายกันเมื่อก่อน ดั่งอัน พระพุทธเจ้าก็เข้าจตุตถฌานแล้วจึงเอาบาตรแลผ้าแล้วก็สยงมาทางอากาศมารัดมือเดียว ก็มารอดมาเลิงยาก็ติ ไทยเราว่า ม่อนพระญาแช่ ...”

- ตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า ใน พินิจตำนานลำปาง (สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2558: 103) กล่าวถึง ตอนที่พระพุทธเจ้ากำลังเทศนาโปรดยักษ์ ความว่า

“พระพุทธเจ้าก็เสด็จไปในถานที่นั่น กับด้วยเจ้าภิกขุทั้งหลายพัน 5 ร้อยตน แล้วถานที่นั่นก็เป้นบ้านยักษ์เมืองยักษ์ทั้งหลาย ก็เข้ามาอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองแล้ว พระพุทธเจ้าก็เนรมิตหื้อมีตมณ อนธกาลแล้วพระพุทธเจ้าก็กะทำหื้อท่าฝนอันเย็นตกลงมาในบ้านในเมืองที่นั่นแล ยักษ์ทั้งหลายก็เป้นอันหนาวเย็นมากนิกแล ยักษ์ทั้งหลายก็บ่อจจกตั้งตนอยู่ได้ ยักษ์ทั้งหลายก็ยกมือไหว้ชุตุนแล้วกล่าวว่า รอยว่าเจ้าตนมีบุญอันมาที่นี้แถมบ่ออย่าชะแล ว่าอันแล้ว ยักษ์ทั้งหลายก็ขอธรรมาพระพุทธเจ้าลงมา พระพุทธเจ้าก็สระเด็กลงมานั่งอยู่ม่อนดอนเต้ากับด้วยเจ้าภิกขุทั้งหลายพัน 5 ร้อยตนกับเจ้าอาณนท์แล้ว พระพุทธเจ้าก็เนรมิตยังถานที่นั่นหื้อรุ่งเรืองงามเป้นดั่งป่าเขตวันอาราม”

ลักษณะพฤติกรรมเช่นนี้ในทางคติชนวิทยามองว่าเป็นอนุภาคสำคัญที่ปรากฏในตำนานประจำถิ่นที่เต็มไปด้วยความหมายในเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือ ทำให้เห็นระบบความคิดของผู้คนในสังคมที่สื่อให้เห็นว่า ยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องไสยศาสตร์ การเป่าเสกคาถา การใช้ไสยศาสตร์ในการควบคุมอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความหมายในทางวัฒนธรรมมักสะท้อนผ่าน สัญลักษณ์ ดังที่ เกียรติช เสนอให้เห็นว่ากระบวนการที่จะทำให้คนรู้จักและเข้าใจวัฒนธรรมได้นั้น เกียรติช เขียนว่า

“แนวคิดวัฒนธรรมที่ข้าพเจ้ายึดถือ...บ่งชี้ถึงรูปแบบของความหมายที่ได้รับสืบทอดกันมา

ในรูป ของสัญลักษณ์ เป็นระบบของแนวคิดที่ได้รับ สืบทอดกันมาและแสดงออกในรูปของ สัญลักษณ์ซึ่งผู้คน ใช้ในการติดต่อสื่อสาร เก็บรักษาไว้และพัฒนา เพื่อสร้างเสริมความรู้ เกี่ยวกับชีวิตและทักษะที่มีต่อชีวิต”

(Geertz, 1997 อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์, 2551: 74)

3) พุทธทำนายกับความเชื่อเรื่องการทำนาย ถือเป็นหัวใจสำคัญของวรรณกรรมพุทธทำนาย ในสังคมไทย การทำนาย หมายถึง การคาดเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ถือเป็นแนวคิดที่เป็น ปรัชญาการณทางศาสนามีให้เห็นอยู่ในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในวรรณกรรมพุทธทำนาย แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องการทำนายที่เกี่ยวกับสถานที่ บุคคล และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นใน อนาคต

ตัวอย่างการทำนายที่เกี่ยวกับสถานที่ ได้แก่ วรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสถานที่ การสร้างบ้านแปลงเมือง

- ตำนานพระธาตุลำปางหลวง ที่กล่าวถึงที่มาของนางจามเทวี เป็นธิดาเจ้าเมืองละโว้ เสด็จขึ้นมาครองราชย์ตามคำเชิญของท่านฤๅษีที่กล่าวว่า ควรอัญเชิญนางจามเทวีมาครอง เมือง แล้วจะทำให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง

- ตำนานระแวก ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้น ทรงทำนายเหตุการณ์ในอนาคตไว้ที่เมืองระแวกว่า เมื่อเสด็จมาถึงสถานที่ซึ่งจะเป็นที่ตั้งเมืองแห่งนี้ พญานาคได้มา อุปฐาก จึงทำนายว่าสถานที่ดังกล่าวนี้จะเป็นที่ตั้งของพระพุทธศาสนา พระอานนท์จึงขอ เเอาพระเศษธาตุบรรจุไว้ที่แห่งนี้พระพุทธองค์ทรงมอบพระเศษธาตุให้จำนวน 5 เส้น จากนั้น พระอินทร์ พระพรหม ครุฑ นาคและพญาเจ้าเมืองระแวก จึงก่อเจดีย์ขึ้นเป็นจำนวน 5 องค์ สำหรับเป็นเครื่องหมายของศาสนาที่จะมีอายุยืนยาวถึง 5 พันปี

- ตำนานเกสา 5 เส้น พระบาทเจ้ารังรุ้ง ในสมัยที่พระพุทธเจ้าเสด็จมายังเมืองละแวก พญานาคก็มาอุปฐาก พระอานนท์จึงถามสาเหตุ ทรงตอบว่าต่อไปในอนาคตสถานที่แห่งนี้ จะเป็นที่ศาสนาที่ตั้งมั่น พระอานนท์จึงขอพระเกศา 5 เส้น ให้พญานาคนำไปบรรจุไว้ทั้ง 4 ทิศ

ตัวอย่างการทำนายที่เกี่ยวกับบุคคล เป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงบุคคลหรือ “ตนบุญ” หรือ “พระญาณธรรมมิกราช” หรือ “จักรพรรดิราช” เป็นการยกย่องสถาปนาความสำคัญต่อบุคคลนั้น

- ตำนานพระญาณัมมทานแดงสีลูก พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปสั่งสอนสัตว์โลกยัง

บ้านเมื่อน้อยใหญ่ ไปถึงดอยลูกหนึ่งได้พบสองสามีภรรยาคนหนึ่งอยู่ในไร่ ทั้งสองได้นำแดง 4 ลูกที่ถูกหนูกัดมาถวายแด่พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้ารับแดงจากมือชายผู้นั้นแล้วทรงยิ้ม เมื่อพระมหากษัตริย์ทูลถาม พระพุทธเจ้าก็ทำนายนว่า ชายผู้ให้นำแดงมาถวายนั้นจะได้เป็นพระอนุชาผู้มีชื่อว่า สุวณฺณธมฺมราช แต่เนื่องจากชายผู้นั้นได้ถวายแดงที่ไม่บริสุทธิ์และยังได้เหยียบเงาของพระพุทธเจ้า จะเกิดเป็นทศตะกอนที่จะได้เป็นพระอนุชา

- การปรากฏของพระอนุชามีกราช/ตนบุญ เป็นสัญญาณที่ดีอย่างหนึ่งที่ สร้างความสุขให้ประชาชน เพราะเป็นการสร้างความคาดหวังให้กับมนุษย์ว่าเมื่อใดที่สังคมกำลังเดือดร้อน เสื่อมทราม จะปรากฏผู้มาช่วยเหลือ

ตัวอย่างการทำนายที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ กล่าวคือ

- การเกิดกบฏ การเกิดศึกสงคราม มนุษย์ฆ่าฟันกันตายเป็นจำนวนมาก ซึ่งสิ่งนี้กำลังเกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน

- ผู้ปกครองไม่ตั้งอยู่ในความยุติธรรม ไม่ยึดหลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ เมื่อใดที่ผู้บริหาร ประเทศบริหารด้วยหลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ ดูแลทุกข์สุขของประชาชนเป็นอย่างดี ประเทศชาติให้อยู่อย่างสงบร่มเย็น แต่เมื่อใดที่ผู้บริหารประเทศไม่อยู่ในทำนองคลองธรรม ก็จะถูกพวกผีปีศาจ หรือ คนพาลที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนยุให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดี กดขี่ข่มเหงเอาเปรียบประชาชน ทำให้บ้านเมืองไม่สงบเกิดความเดือดร้อนไปทั่ว

- การเกิดภัยธรรมชาติต่าง ๆ เช่น เกิดแผ่นดินไหว น้ำท่วม เป็นต้น ในอนาคต เมื่อมนุษย์ขาดศีลธรรม และโลกเข้าสู่ยุคเสื่อม จะเกิดภัยธรรมชาติ ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดความแห้งแล้ง หายนะที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ได้สร้างความเสียหายให้แก่มนุษย์เป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นชีวิต และทรัพย์สิน ซึ่งนับว่าจะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น เกิดเหตุวิปริตผิดธรรมชาติ เป็นเหตุการณ์ที่ผิดแผกไปจากลักษณะเดิม ผิดปกติจากที่เคยเป็นอยู่ ฤดูทั้ง 3 ฤดูกาลเคลื่อน

- เกิดทุพภิกขภัย เกิดโรคภัย ความอดอยาก ข้าวยากหมากแพง เป็นความเดือดร้อนของประชาชนอย่างหนึ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นในสังคม เพราะปัจจุบันมีการเอาไรต์เอาเปรียบกัน คนรวยเอา เปรียบคนจน ผู้บริหารประเทศไม่สนใจในความเป็นอยู่ของประชาชน เอาแต่หาประโยชน์ใส่ตน ทำให้ประชาชนเดือดร้อน ข้าวของแพง เป็นต้น

- การปรากฏของพระอนุชามีกราช/ตนบุญ เป็นสัญญาณที่ดีอย่างหนึ่งที่ สร้าง

ความสุขให้ประชาชน เพราะเป็นการสร้างความคาดหวังให้กับมนุษย์ว่าเมื่อใดที่สังคมกำลังเดือดร้อน เสื่อมทราม จะปรากฏผู้มาช่วยเหลือ

- พระภิกษุสงฆ์ประพาศิวิตทำนองคลองธรรม ไม่ตั้งอยู่ระเปียวินัยสงฆ์ บุตร ธิดา จะไม่เลี้ยงดูบิดา มารดา ไม่เคารพญาติผู้ใหญ่

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าเนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย เป็นเรื่องที่บอกถึงความวิบัติ ความเปลี่ยนแปลง ความวิปริตของสัตว์และผู้คน ตลอดถึงธรรมชาติที่เปลี่ยนไปจากลักษณะที่เคยเห็น เป็นลักษณะเฉพาะตัว เมื่อถึงกาลเวลาที่โลกหวนเกิดขึ้น ทุกคนต้องหาทางเอาตัวรอด จะเห็นว่า เหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าได้ทำนายไว้นั้นกำลังจะเกิดขึ้นจริงในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดเหตุการณ์วิปริตผิดธรรมชาติ เกิดเหตุเภทภัยแก่มนุษย์ สังคมระส่ำระสาย วุ่นวาย และที่สำคัญ คือ ทำให้พฤติกรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป

5.1.2 พุทธทำนายกับความเชื่อทางพุทธศาสนา

วรรณกรรมพุทธทำนาย เป็นวรรณกรรมเนื่องด้วยพุทธศาสนา ศาสนาเป็นเรื่องของความเชื่อและความเชื่อเป็นมิติของความจริงอย่างหนึ่งในความเป็นมนุษย์ ความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย ได้แก่

1) พุทธทำนายกับความเชื่อเรื่องอดีตและอนาคตของพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าเป็นระบบความเชื่อชนิดหนึ่ง ที่มีประวัติปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา อันเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่เหล่าพระสงฆ์สาวกได้ใช้เป็นฐานในการรักษาและสืบทอดความเชื่อเรื่องพระพุทธเจ้าจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างยาวนาน โดยแสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าเป็นมหาบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ที่ได้รับการสักการบูชาจากเหล่าเทพยดา มนุษย์และอมมนุษย์เพราะทรงมีพระปรีชาในการสอนธรรมะที่ยอดเยี่ยมจนประสบความสำเร็จโดยเปลี่ยนจากปุถุชนเป็นกัลยาณชนและอริยชนในที่สุด

ชลดา โกพัตตา (2556: 77) กล่าวถึง คติความเชื่ออดีตพระพุทธเจ้าในสังคมไทยมีที่มาจากพุทธศาสนาเถรวาทจากลังกาและความเชื่อในท้องถิ่นปรากฏขึ้นอย่างน้อยในราวพุทธศตวรรษที่ 20 ความเชื่อในการบูชาอดีตพระพุทธเจ้านี้เน้นพระพุทธเจ้าทั้งสิ้นจำนวน 3 พระองค์ 6 พระองค์ 24 พระองค์ 27 พระองค์ และไม่อาจนับได้ซึ่งเกี่ยวข้องกับประวัติพระโคตมพุทธเจ้า รวมถึงพุทธานุภาพของพระพุทธเจ้าในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ที่มีต่อดินแดนที่พระองค์เสด็จมาโปรด ประทับรอยพระบาท และทรงทำนายอนาคตของบ้านเมือง ผู้คนในดินแดนศักดิ์สิทธิ์นั้น ๆ ความเชื่อเหล่านี้ปรากฏในคัมภีร์พิเศษ ตำนาน งานจิตรกรรม ปฎิมากรรม และจารีตปฏิบัติในท้องถิ่น ที่สอดคล้องกับวรรณกรรมพุทธทำนาย คือ ภาพพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ในภัทรกัป ได้แก่ พระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ พระโคตรมะ และพระศรีอาริณเมตไตรย และมีความสอดคล้องกับคติความเชื่อ

พระพุทธเจ้า 5 พระองค์ในตำนานอีกด้วย นอกจากนี้ ชิเกฮารุ ทานาเบ (2529: 192 - 202) ยังได้เสนอให้เห็นถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอารีย์ ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอารีย์ถือเป็นกลไกอำนาจทางอุดมการณ์ คือ มีความหมายตามความ เชื่อถือศรัทธาเลื่อมใสของชาวบ้าน ที่ให้ความสำคัญต่อความคิดของชาวบ้านในโครงสร้างของความเชื่อ และอุดมการณ์ปฏิบัติการที่มีลักษณะผสมของพุทธศาสนา ไสยศาสตร์ และความเชื่อเรื่องผี โดย ความคิดส่วนใหญ่จะเน้นการมีบุญบารมีซึ่งเป็นที่มาของอำนาจ และความหมายอีกลักษณะหนึ่ง ก็คือ อุดมคติเกี่ยวกับบุคคลที่ปรากฏในการแสดงออกทางกิจวัตรที่ทำให้เกิดความเชื่อเรื่องความขลัง (fetishism) ที่เกี่ยวพันกับบุคลิกลักษณะตั้งแต่กำเนิดและความเคร่งครัดในการปฏิบัติธรรมเกี่ยวกับการสร้างสม “บุญบารมี”

นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องอดีตพุทธเจ้ายังมีความสัมพันธ์กับดินแดนศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในตำนานปฐม หงษ์สุวรรณ (2556: 63) อธิบายว่า “การเพิ่มอนุภาคเกี่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาเข้าไปในพื้นที่ศักดิ์ดั้งเดิม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันภายในพื้นที่เดียวกันของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มาจากระบบความเชื่อที่แตกต่างกัน” ทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่ารอยพระบาทที่พระพุทธเจ้าประทับลงบนก้อนหินนั้นเป็นภาพแทนของการอนุรักษ์พื้นที่ทางกายด้วยวิธีการกระทำให้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

กัตถัญญ ชูชื่น (2525) กล่าวถึง ตำนานพระเจ้าสิบโลก สันนิษฐานว่าแต่งราวพุทธศตวรรษที่ 21 พระเถระที่แสวงบุญตามเส้นทางซึ่งเป็นที่ตั้งของพระธาตุและพระพุทธรูปตั้งแต่ลังกา มอญ พม่า ฉาน สิบสองปันนา และล้านนาได้สมมติเส้นทางเหล่านั้นเป็นเส้นทางเสด็จโปรดสัตว์ของพระพุทธเจ้า เนื้อหาโดยรวมบอกเล่าความเป็นมาของพุทธศาสนาและบ้านเมือง เริ่มตั้งแต่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสุเมธดาบสในศาสนาของพระที่ปิงกรพุทธเจ้าเรื่อยมาถึงทรงบรรลุโพธิญาณเป็นพระโคตมพุทธเจ้า จากนั้นเป็นเรื่องราวการเสด็จออกจากชมพูทวีปมายังบ้านเมืองในล้านนา ทรงพยากรณ์ถึงความรุ่งเรืองและความเสื่อมของบ้านเมืองในอนาคต การประดิษฐานพระธาตุในล้านนาและอันสงส์ของการเลื่อมใสศรัทธาในการคัดลอก รำลึก จดจำ หรือบอกเล่าเรื่องราวในตำนาน การเทศน์หรือฟังด้วยความเคารพเลื่อมใส การแสดงความเคารพบูชาพระธาตุและพระพุทธรูปด้วยกาย วาจาและใจ การบูชาด้วยสิ่งของต่าง ๆ ส่งผลให้ผู้ประพฤติตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ ประกอบด้วยศบรตาคักดิ์ มีความสมบูรณ์ด้วยปัญญาและทรัพย์สินเงินทอง ปราศจากโรคภัยและภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งในชาตินี้ และชาติต่อ ๆ ไป หากมีบุญวาสนามากก็จะได้ถึงนิพพาน หากบุญยังไม่สมบูรณ์ก็จะได้เกิดและได้มรรคผลในศาสนาของพระศรีอารียเมตไตรยอนาคตพุทธเจ้า

ความเชื่อและความศรัทธาเกี่ยวกับเรื่องราวของพระศรีอารียเมตไตรย เป็นการพยายามอธิบายถึงพระพุทธองค์ว่า มีญาณล่วงรู้ทุกอย่าง ทั้งเรื่องราวของอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ดังที่กล่าว

ว่าพระพุทธองค์ทรงมีสัมพันธไมตรี โดยเฉพาะการรู้เรื่องราวในอนาคตที่เรียกว่า “อนาคตังสญาณ” และมีความเชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ทำนายเหตุการณ์ในอนาคตเอง ดังปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง พระเจ้าห้าพระองค์ สำนักอนันตวัฏลีลา ซึ่งปรากฏในตอนต้นของเรื่องความว่า

“อุกาสระข้าพระพุทธเจ้า ขอถวายนมัสการ พระพุทธศักราชศาสนาสมเด็จ
พระพุทธเจ้า ตรัสทั้งห้าพระองค์ ก็เสด็จโปรดสัตว์ในพื้นที่แผ่นดินแทนพสุธา อันแน่นหนา, ได้สอง
แสนสี่หมื่นโยชน์ อันล้ำเลิศประเสริฐในวรพุทธศาสนา สมเด็จพระพุทธเจ้า ตรัสทั้งห้า
พระองค์ ภิกขเว ตูกร ภิกขุสงฆ์ ผู้ทรงศีลบริสุทธิ์ ทั้งเทวดาแลสัปบุรุษหญิงชาย อันตั้งใจ
ปรารถนา ซึ่งสรวรรคนิพพาน เป็นบรมสุขอันอุดม ตั้งใจชื่นชมฟังรสธรรมเทศนา สมเด็จพระ
นาถ มหาศักราช ตรัสห้าพระองค์...”

จากนั้นจึงได้กล่าวถึง พระเจ้าห้าพระองค์ คือ พระพุทธกุกกุสันโธ พระพุทธโกนาคม
พระพุทธกัสสปะ พระพุทธโคดม ตามลำดับ แล้วจึงกล่าวถึงยุคของพระศรีอาริยมตไตรย ดังความว่า

“แรกประณบงเกิดพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ๓ ทรงนามกร ชื่อ พระกุกกุสันโธพระบรม
โพธิสัตว์... อันดับนั้นมาจึงจะบังเกิดพระ (พุทธ) เจ้าองค์หนึ่งทรงพระนาม ชื่อ พระโกนาคม
บรมโพธิสัตว์... อันพระนั้นมา จึงจะบังเกิดพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ทรงพระนามกรชื่อ พระ
พุทธกัสสปบรมโพธิสัตว์... อันดับนั้นมา จึงจะบังเกิดพระพุทธองค์หนึ่งทรงนามกรชื่อ สิริสา
กะมุณี โคดมบรมโพธิสัตว์... อันดับนั้นมาจึงจะบังเกิดพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ทรงพระนามกร
ชื่อว่า พระศรีอาริยมตไตรยบรมโพธิสัตว์...”

(ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ ฉบับวัดเลียบ, หน้า 32-36)

ในตำนานเมืองทรายพอง ได้กล่าวว่า หากผู้ใดอยากพบพระศรีอาริย์ ขอให้ช่วยกันรักษาศีล
ฟังธรรม ความว่า

“อินทเจ้าฟ้าไค้อินตุงูณาคนทั้งหลาย จงให้คาถาแก่คนทั้งหลาย คั้นอยากเห็น
หน้าเจ้าผู้มีบุญแท้ จงพร้อมกันรักษาศีลฟังธรรมเทอญ ก็จักพ้นจากโภยภัยอันตราย จักได้
เห็นผู้มีบุญชะแล”

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง กาพย์พระมนี ยังมีกรกล่าวสั่งสอนว่าถ้าทำบาป
จะไม่ได้พบพระศรีอาริย์ ดังตัวอย่างความว่า

“...พระเมตไตรย์	ลงมาภายหน้า
ดินฮาบเกลี้ยง	ปานหน้ากลองไชย
ฝูงหญิงชาย	พาลาคนบาป
มีมากล้น	กว่าหาดทรายกอง
เจ้าผิป้อง	โผดเขายังได้
โผดบ่ได้	โทษ 5 ประการ
ฝูงสามานย์	ฆ่าพ่อตีแม่
มันแปรม่วง	สุปพระเจดีย์
ฟันโพธิ์ศรี	ลอกหนังพระเจ้า
ชุกกินเข้า	ม่วงแปรปือลิ้ม
มันเอาไป	อนาประโยชน์
พระบโผด	มันได้อีหลี...”

(ภาพพระมุนี, หน้า 3)

2) พุทธทำนายกับความเชื่อเรื่องรอยพระพุทธรบาท พระธาตุ

พระบาท หมายถึง รอยเท้าของพระพุทธเจ้าแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมา และได้ประทับรอยพระบาทเอาไว้ยังสถานที่แห่งนั้น ความเชื่อนี้ปรากฏในเนื้อความหลายแห่งในคัมภีร์มหาวงศ์ เริ่มต้นเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จมาลังกาในครั้งที่ 3 ทรงแสดงพระธรรมเทศนา แล้วทรงเหาะขึ้นขึ้นแสดงรอยพระบาทที่ยอดเขาสุมนภูฏ (สรวิสวดี อ่องสกุล, 2558: 16 - 17) ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“พระพุทธองค์ก็ทรงตรัสพระธรรมเทศนาให้เป็นสุขประโยชน์แก่นาคอันเจ้ามานั่งในมณฑปแก้วว่า ดูกร ฝูงนาคทั้งหลาย ท่านจงมีน้ำจิตชื่นชมยินดีปรีดาปราโมทย์ให้ปราศจากโทษแผ่เมตริจิตในสัตว์ทั้งหลายจงเป็นนิตยในสันดานท่านเถิด จบแล้วก็เสด็จเหาะขึ้นไปในอากาศกับพระภิกษุสงฆ์ลงในเบื้องบนยอดเขาสุมนภูฏบรรพต จึงลำแดงพระบาทรอยเจดีย์ไว้ที่นั่น แล้วพาพระสงฆ์บริวารมาอยู่ที่วิหาร”

นอกจากนี้ “พระบาท” เป็นความเชื่อที่เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า ปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลก ซึ่งเป็นตำนานท้องถิ่นที่เล่าเรื่องพระพุทธเจ้าเสด็จมาเผยแผ่พุทธศาสนาตามบ้านเมืองต่างและประทานรอยพระบาทไว้ การนับถือรอยพระบาทพบเห็นทั่วไปในอินเดีย พม่า ลังกาล้านนา สยาม เพื่อเป็นการเชื่อมโยงโลกของพุทธศาสนิกชนร่วมกัน และสร้างความเชื่อดินแดน

บ้านเมือง ชุมชนท้องถิ่น มีความศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากมีความเชื่อว่าพระพุทธรูปเจ้าเคยเสด็จมาประทับรอยพระพุทธรูปทำให้เป็นที่สักการบูชา และทรงมีคำทำนายถึงอนาคตของสถานที่แห่งนั้น

พระธาตุ มีฐานะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ทำให้องค์พระธาตุมีความศักดิ์สิทธิ์ตามพระบรมสารีริกธาตุนั้นด้วย จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนาย ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับตำนานสถานที่ พระธาตุ พระบาท นอกจากกล่าวถึงรอยพระบาทของพระโคตมพุทธเจ้าแล้วยังเน้นเรื่องราวที่พระพุทธรูปเจ้าทุกพระองค์หรือพระพุทธรูปเจ้าบางพระองค์เสด็จมาโปรดยงดินแดนอื่นนอกอินเดีย ทรงสั่งสอนธรรมในบ้านเมืองน้อยใหญ่ ทรงพยากรณ์ความเป็นไปของบ้านเมืองในอนาคตและประทับรอยพระพุทธรูปไว้ยังที่พระองค์เสด็จไปถึง โดยเนื้อหาในตำนานกล่าวถึงเหตุการณ์บ้านเมืองกับพุทธานุภาพของพระพุทธรูปเจ้าดังปรากฏในตำนานสถานที่ เช่น ตำนานพระเจ้าสิบโลก ตำนานอูร์งคธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม) ตำนานพระธาตุลำปางหลวง ตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า ตำนานธาตุเสด็จ ตำนานพระธาตุปางม่วง ตำนานเมืองลคร ตำนานม่อนพญาแช่

ตำนานที่มีเนื้อหาในลักษณะนี้จะเห็นได้ จากตำนานพระธาตุพนม หรือ “**ตำนานอูร์งคธาตุ**” ซึ่งถือว่าเป็นตำนานศักดิ์สิทธิ์ที่แพร่หลายในชุมชน อีสานพื้นที่จังหวัดนครพนมและจังหวัดอื่น ๆ ดังเนื้อหาโดยสังเขปแล้วว่า (มานิตย์ โศกค้อ, 2560: 219)

“ตำนานพระธาตุพนมหรือตำนานอูร์งคธาตุ เป็นตำนานเก่าแก่ของชาวศรีโคตรบูรณ ที่กล่าวถึงการเดินทางขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งหนึ่งพระองค์ได้เสด็จผ่าน มาแล้วตรัสแก่ พระมหากัสสปว่าภายหน้าต่อไปสถานที่แห่งนี้จะเจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนาในภายภาคหน้า หลีกจากที่พระองค์ได้เสด็จดับขันพระปรินิพพานแล้วพระมหากัสสปจึงได้นำเอาอูร์งคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) มาบรรจุไว้ที่พระธาตุพนมบนภู กำฟ้าแห่งนี้ พระธาตุพนมจึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองของชาวลุ่มน้ำโขงทุกคน ดังนั้นในทุกวัน เพ็ญเดือน 3 ของทุกปีชาวนครพนมจึงได้จัดประเพณีสมโภชและนมัสการพระธาตุพนมเป็น ประจำทุกปี ดังนั้น ชาวลุ่มน้ำโขงจึงเชื่อว่าหากใครได้ไปนมัสการองค์พระธาตุพนมแล้วจะเป็น สิริมงคลแก่ชีวิตทุกประการ”

จากตัวอย่างข้างต้น มานิตย์ โศกค้อ (2560: 220) ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ชาวอีสานและชาวลาว เลื่อมใสศรัทธาใน พระธาตุพนมอันเป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธรูปเจ้า ชาวอีสานจำนวนไม่น้อยที่มีความเชื่อว่าเป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ ช่วยปกป้องรักษา ค้ำครองให้อยู่ดีมีสุขจึงได้มาขอเป็นลูกพระธาตุ บางกลุ่มมีการเล่าถึงการขอเป็นข้าโอกาสพระธาตุด้วย

ลักษณะเช่นนี้จึงแสดงให้เห็นว่าความสำคัญขององค์พระธาตุศักดิ์สิทธิ์นั้นได้ปรากฏภาพของพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ในฐานะที่เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

จากความเชื่อเกี่ยวกับรอยพระพุทธรูป พระธาตุ จึงทำให้เกิดทัศนะเรื่องการบำรุงพระธาตุ อานิสงส์การทำนุบำรุงพระธาตุ วัตวาทาราม ศาสนาวัตถุประเภทต่าง ๆ แต่เดิมมีความเชื่อว่าหลังจากที่พระพุทธรูปเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ยังไม่มีการสร้างรูปเคารพ หรือรูปเหมือนพระพุทธรูปเจ้า แต่ยังมีการสร้างสิ่งที่เป็นตัวแทน เช่น เจดีย์ ต้นศรีมหาโพธิ์ หรือรอยพระพุทธรูปแทน และมีการบำรุงอุปฐาก บำรุงรักษา มีการถวายข้าโอกาสหรือข้อยโอกาสและถวายที่ดินให้เป็นสมบัติของพุทธศาสนา เพื่ออุปฐากพระพุทธรูปโดยเฉพาะ ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง สังฆมณฑล มีการถวายข้าวค่านา ซึ่งเป็นการถวายเจาะจงเพื่อบำรุงพระพุทธรูปเจ้าหรือเป็นพุทธภาค โดยข้าราชการในอนาคตจะนำข้าวส่วนนี้มาบริโภคเอง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนอย่างหนึ่ง บุญชู ภูศรี, พระมหา (2550: 124) กล่าวว่า การถวายข้าวค่านา เป็นธรรมเนียมการบำรุงพระพุทธรูปของอาณาจักรล้านช้าง กล่าวคือ เมื่อมีการสร้างพระพุทธรูปขึ้นมา จะมีการถวายข้าโอกาสหรือข้อยโอกาสเพื่ออุปฐากรักษาพระพุทธรูป เป็นต้น

3) พุทธทำนายกับความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมและการทำบุญ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2558) อธิบายว่า “กรรม” ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยความตั้งใจหรือจงใจทำ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ กรรมดี เรียกว่า กุศลกรรม หรือ “บุญ” และ กรรมชั่ว เรียกว่า อกุศลกรรม หรือ “บาป” ในทางพระพุทธศาสนามีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม คือ ใครกระทำเช่นไรจะได้รับผลเช่นนั้น มนุษย์มีความเชื่อเรื่องของการทำดีแล้วจะได้รับผลดีตอบแทน จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย มีเนื้อหากล่าวถึงการทำความดีแล้วจะได้รับผลดีตอบแทน ใน วรรณกรรมเรื่องตำนานพญาอินทร์โปรดโลก ดังความว่า

“ให้ฮีบพากันกระทำบุญให้ทาน ให้พากันเข้าวัดฮักษาศีลห้าศีลแปด ให้พากันได้ฟังธรรมเทศนา อบรมบมณีสัย การทำสมถวิปัสสนากรรมฐาน มีเมตตาภาวนาไปทั่วกันทุก ๆ คนเทอญ ให้พากันสร้างสมแต่คุณงามความดีให้ยิ่งขึ้น ๆ ไป อันว่า เงินคำ แก้วแหวน เข้าเปลือก เข้าสาร สมบัติทรัพย์สินต่าง ๆ ก็จะมาตามเมื่อภายหลังแลก็เพราะด้วยบุญสมภารที่เขาได้สร้างสมอบคุณความดี สร้างบุญกินทานในวันนั้นแล สิ่งของเหล่านี้จึงเกิดมาสู่ตนตัวครอบครัวของผู้ที่ได้กระทำแต่ความดี กินทาน สร้างบุญกุศลนั้นแลท่านเฮย”

(ตำนานพญาอินทร์โปรดโลก)

พระพุทธทำนายค่างลอน ฉบับพระถาวร ราชไพฑูรย์ ได้กล่าวว่า เมื่อถึงกึ่งพุทธกาลก็จะเกิดความเดือดร้อนกันทั่ว แต่หากว่าผู้ใดได้สร้างกุศลและปฏิบัติธรรมก็จะพ้นจากความทุกข์และมีความเจริญ ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...พระองค์ท้าวชาชน	สร้างกุศลคือพุทธจะผูกผ่อง
ปราศจากโรคภัยใจเศร้าหมอง	ถือทำนองคลองธรรมจะล้ำราญ
พุทธทำนายกล่าวว่าจะยกเว้น	ผู้บำเพ็ญศีลสัจจรัสกาล
ประพศิตตามคำพระชำนะมาร	มารุกรานไม่กล้าสาระพัน
ศีลสมาธิปัญญาอุตสาห์จำ	จะชักนำสู่ช่องห้องสวรรค์
ใครไม่ถือวาทะภควัน	เพลิงโลกันต์ไม่เบาจะเผาหัว
จงเชื่อฟังตามคำพระสัมมา	พันทุกขาโทษภัยใจหมองมัว
จะเจริญทุกกาลเบิกบานทั่ว	อย่าพันพัวทางผิดพินิจจำ
ต้องให้มีศีลธรรมประจำร่าง	จะสว่างสลุ่พานผลชักนำ
ศีลทานภาวนาอุตสาห์ทำ	อย่าถลาลาโลภโกรธเป็นโทษใหญ่
เราเกิดมาทั้งที่เท่าดีเกิด	ถือกำเนิดพบพุทธผิวผ่องใส
มีธรรมะชำระสิ่งจัญไร	ปลอดโปร่งใสสง่าสุขารมย์
ผู้ที่ตามคำพระจะระงับ	ในเรื่องสรรพภัยไม่ระทม
จะคลาดแคล้วความทุกข์เป็นสุขสม	จะรื่นรมย์วัฒนาสถาพร...”

มหาสุบินคำฉันท์ ฉบับพระเทพญาณโมลี ได้แทรกคติธรรม ความเชื่อในบาป บุญ คุณ โทษ และผลของกรรมที่กระทำ อีกทั้งยังสอนให้เชื่อในกรรมหรือชะตากรรมว่า หากกระทำความดี ย่อมมีชะตาชีวิตที่ดี ชีวิตย่อมเป็นสุข และหากกระทำความชั่ว ย่อมได้รับทุกข์เป็นผลแห่งกรรมนั้น ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...การเสวนา	สำคัญนักหนา	ของสัตว์โลกสาม
เพราะต้องหมุนเวียน	ผลัดเปลี่ยนไปตาม	ชะตาเลวทราม
หรือโชคราศี		
ชะตาคือกรรม	ตนได้กระทำ	จะเป็นชั่วดี
กรรมดีให้ผล	เป็นคนลูซี	กรรมชั่วกาลี
ความทุกข์เป็นผล”		

(วรรณกรรมคัตสรร เล่ม 13, 2548: 227)

จะเห็นได้ว่า วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย มีการนำคำสอนเรื่อง “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ตามหลักพุทธศาสนา มาปรับใช้ เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อที่มีอยู่ในสังคมไทย ถือเป็น การสร้างความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

4) พุทธทำนายกับความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์

แนวคิดเรื่องนรกและสวรรค์ ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มุ่งเน้นเป็นอุทาหรณ์ สอนธรรมให้คนทำความดีและละเว้นความชั่วซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับความเชื่อหรืออุดมคติของ คนในสังคมไทย “นรก” คือ แดนหรือภูมิที่เชื่อกันว่าผู้ทำบาปจะต้องไปเกิดและถูกลงโทษ หรือแดนที่ มีแต่ความทุกข์ทรมาน ในไตรภูมิพระร่วง (พระญาณลิไทย, 2543) กล่าวไว้ว่า ผู้ใดที่ตายไปแล้วต้องไป ไหว้พระยายมราชเพื่อสอบสวนบาปบุญ มีเทวดา 4 องค์เป็นผู้ถือบัญชีบุญ บัญชีบาป ถ้าใครทำบุญก็ จารึกชื่อลงในแผ่นทองสุก ใครทำบาปก็จารึกชื่อลงในแผ่นหนังหมา “นรก” ตรงข้ามกับ “สวรรค์” คือ โลกของเทวดา เมืองฟ้า ในไตรภูมิพระร่วง (พระญาณลิไทย, 2543) กล่าวถึง ความเชื่อเรื่องสวรรค์ไว้ว่า สวรรค์เป็นสถานที่เกิดของผู้มีบุญมาก ผู้ที่ไปเกิดบนสวรรค์เรียกว่า เทวดา นางฟ้า มีรูปร่างหน้าตา ผิวพรรณสวยงาม มีความสุข เพราะมีสภาพเป็นทิพย์ สองสิ่งนี้อยู่ตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิง วรรณกรรม พุทธทำนาย เรื่อง ตำนาน 5000 พระวัสสา กล่าวถึง นรก 8 ชุมดังต่อไปนี้

“ก็จักได้ไปตกนารกทั้งหลาย 8 หม้อนี้ ตามกัมมอันหนักอันเบาแห่งเขาชะแล นารก
ทั้งหลาย 8 หม้อนั้นชื่อว่าโลกันตนารก 1 โลกุณนารก 1 ตาบันนารก 1 อสุกนารก 1 ลัพ
พันธนารก 1 กุสมนารก 1 อสุจินนารก 1 เวตรณีนารก 1”

การบรรยายภาพ “นรก” ในตำนาน 5000 พระวัสสา พบว่า เป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยความ ร้อน เพราะมีไฟนรกอยู่หลายชุม เห็นภาพความทุกข์ทรมานของสัตว์นรกอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ พุทธทำนายคำกลอน ฉบับ พระยาโกมารกุลมนตรี ปรากฏในตอนท้ายของเรื่อง เกี่ยวกับการทำบาปจะทำให้ตกนรก และจะถูกจดชื่อไว้ในบัญชีหนังสือ ดั่งข้อความที่ปรากฏใน วรรณกรรม ความว่า

“...ซึ่งบพิตรนิมิตลืบทกประการ	ไม่มีเหตุเพทพาลแก่พระองค์
จะได้แก่โลกทั้งหลายในภายหน้า	จำไว้พิจารณาอย่าลืมหง
จะเสียมสูญเมออีกวีวงศ์	และฝูงหงส์พงศ์ประยูรตระกูลพราหมณ์
จะเฟื่องฟูเขยชมนิยมหยาบ	แบกแต่บาปหาบนรกยกขึ้นหาม

กองกรรมจะนำสนองตาม
พระไตรรัตน์จะวิบัติหม่นมัวหมอง
ศักราชคาร์บนั้นสองพันปลาย

จดลงหนังสือขามเมื่อยามตาย
ไม่ผูกมัดแ้วผาดสะอาตฉาย
จะต้องพุทธทำนายไว้แน่นอน”

(พุทธทำนายคำกลอน ฉบับพระยาโกมารกุลมนตรี)

สอดคล้องกับวรรณกรรม เรื่อง นิमितพระยาปัตถเวณ 16 ข้อ ฉบับวัดโพธิ์ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เช่นกัน

แนวคิดนี้ปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทยเรื่อง “ไตรภูมิพระร่วง” หรือ “เตภูมิกถา” วรรณคดีเอกสมัยสุโขทัย ในตอนที่ชื่อว่า “ปฐมกัณฑ์ นรกภูมิ” หรือดินแดนแห่งนรก กล่าวถึงหน้าที่ของพระยายมราชผู้เป็นใหญ่ในดินแดนแห่งนี้ ว่าคอยทำบัญชีจารึกชื่อของมนุษย์ไว้อย่างละเอียดไม่ให้อุดพันสายตา คนใดประกอบกุศลกรรมก็จะได้รับการจารึกชื่อในบัญชีแผ่นทองคำ ส่วนผู้ที่ทำบาปกรรมทั้งหลายก็จะถูกบันทึกไว้ในบัญชีหนังหมา ไปเกิดในนรกภูมิชดใช้ผลกรรมที่ทำเอาไว้อย่างสาสม จนเกิดเป็นสำนวนที่ว่า “จารึกไว้ในหนังหมา” ดังข้อความที่ปรากฏในไตรภูมิกถา ฉบับถอดความ (2564: ออนไลน์) ความว่า

“ผู้ใดทำบุญ เทพดาก็เขียนชื่อผู้นั้นไว้ในแผ่นทองคำแล้วทูลชี้ระถวายพระยายมราช เมื่อพระยายมราชรับไปแล้วก็จับเหนือพระเศียรแล้วแสดงการสาธุอนุโมทนายินดีด้วยทรงวางแผ่นทองคำไว้บนแท่นทองซึ่งประดับด้วยแก้ว 7 ประการ มีรัศมีงดงาม ส่วนผู้ที่กระทำความผิด เทพดาก็จดลงบนแผ่นหนังหมา”

พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี กล่าวถึง ความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ ในพุทธทำนายข้อที่ 5 กล่าวถึง ผู้ปกครองจะไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรม ติดสินบน เห็นแก่อามิสสินจ้างก็จะตกนรกอเวจี ดังข้อความต่อไปนี้

“...ศีลปมีในตัวชั่วชามนามช้า เฝิ่นแต่งให้เป็นนายตุลาการชี้ขาด คอยแต่เฮ็ดอุบาทให้เมืองบ้านขุนมัว คอยแต่ทำชั่วเข้าเวจีหม้อใหญ่ นรกไฟแห่งฮ้อนเทียวเข้าอยู่ บ่เขาแท้...”

ในตำนานพระแก้วดอนเต้า กล่าวถึงคติความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์ โดยปรากฏตอนนางสุชาดาถูกประหารชีวิตเนื่องจากความเข้าใจผิด ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...เรื่องนั้น คนทั้งหลายก็จักติเตียนนินทา นางสุชาดากับพระมหาเถรเจ้า มีจฉาจารกับด้วยกัน ว่าอันแล้ว ก็เล่าไปถึงท้าวโอบาปตน 1 มากินเมือง ที่นี้แล้ว ท้าวโอบาปตนนั้นหาคำพิจารณาได้ก็บังคับหื้อพวกฆ่าคนทั้งหลาย เอานางสุชาดาผู้นั้นไปฆ่าเสีย ยังริมแม่น้ำ แล้วนางสุชาดาก็ตั้งสัจจอธิษฐานว่า ข้ายังมีมิจฉาจารกับด้วยมหาเถรเจ้าตั้งอัน ขอหื้อเลือดข้าไหลตกดินคั้นว่าข้ายังบ่ได้มีมิจฉาจารกับมหาเถรเจ้าตั้งอัน เลือดแห่งข้าจูงพุ่งขึ้นไปบนแต่เพื่อะ ว่าอัน ที่นั้นเลือดแห่งนางสุชาดาก็พุ่งขึ้นไปบนแล้ว พระญาณินท์ก็เอาไตรคำมารับเอาเลือดนางผู้นั้นไปไว้ที่ช่องแก้วจุฬามณีพุ่มแล ที่นั้นพวกฆ่าคนทั้งหลายหันนิมิตอันนั้นแล้วก็ไปบอกหื้อท้าวโอบาปได้รู้ประการแล้วท้าวโอบาปได้ยินข่าวสารอันนั้นแล้วก็บังเกิดความสังเวชมากนัก แล้วก็ลุกเล่นไปเล่นมา ก็ลวดอกแตกตายไปบัดเดียววันนั้นแล ท้าวอันหาคำพิจารณาได้คั้นตายไปก็ได้ตกรกษะแล ส่วนนางสุชาดาผู้นั้นได้ไปเกิดในดาวดึงสสวรรค์เทวโลกก็จักมีพวยหน้า มีหั้นชะแล...”

(ตำนานพระแก้วดอนเต้า ใน พินิจตำนานลำปาง. หน้า 108)

ในวรรณกรรมเรื่อง มหาสุบินคำฉันท์ มีเนื้อหากล่าวถึงนรกและเปรต โดยกล่าวถึงพระสงฆ์ที่มีความโลภ นำพระธรรมคำสอนไปเป็นเครื่องมือในการหาเงิน และใช้ไปในทางที่เสื่อมเสีย หากพระภิกษุใดประพฤติเช่นนี้เมื่อมรณภาพไปแล้วจะตกนรกเป็นเปรต เป็นผีเที่ยวหลอกหลอนผู้คน ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“แต่ภิกษุไม่ละอาย	เอาธรรมขายเลี้ยงชีวิต
ด้านดีถือแต่ดี	ภัยยังมีน้ำเวทนา
ตายแล้วตกนรก	ไฟไหม้หมกในภพหน้า
ครั้นพ้นนรกมา	ถืออาเพศเป็นเปรตใหญ่
ปากเท่ารูเข็มน้อย	เดี่ยวละห้อยหาปัจจัย
หาได้สักเท่าใด	ไม่สามารถอาจเลี้ยงตน
ครั้นพ้นจากเป็นเปรต	กรรมเป็นเหตุให้เกิดผล
เป็นผีเที่ยวหลอกคน	ให้ตระหนกตกใจกลัว
จืดแล้วกลับเป็นสัตว์	แสนวิบัติเพราะกรรมชั่ว
เราท่านเร่งเกรงกลัว	อย่าทำบาปหยาบช้าเลย”

(มหาสุบินคำฉันท์ ใน วรรณกรรมคัตสร : หน้า 245)

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง พระเจ้าห้าองค์ ฉบับวัดเสียบ ยังได้บรรยายถึงความมหัศจรรย์ของจักรวาล ความว่า

“...โลมะหังสะนังก็บังเกิดจลาจล ให้เสียวเสยงสยองของชนทุกเส้น หนาวเสือกเย็น อยู่ระย้อระย่อน ให้เสทือนสะท้านทั่วโลกธาตุธาตล แผ่นดินดานก็มาค้ำรณินุโหด ชมบรม โพรธิสมภาร ปฐพีสะท้านเพียงจะพลิกคว่ำพินาคองสาคะโร ทั้งพระสมุทราคร ก็เดือนฟอง นองฟุ้งเป็นฝอยฝน เป็นคลื่นซันทั้งคงคา ทั้งผุ้งตี่ฉิ่งมัจฉา มีมัจฉาน้อยใหญ่ก็กลอกกลับ ผุด แผกว่ายอยู่ผกผัน อ้ออิงสนั่นนิฤนาถ มังกรกุมพีมีฉฉาชาติก็ซันซม เต็นตามลูกคลื่นและ ละลอกโลก เสียงสนั่นอุโฆษณ์ร้องอยู่หญ่หันทต์ ทั้งหมู่วิมานนั้นนฤนาถ เนรมิตด้วยอิทธิฤทธิ์ ทิพย์บุษยามาตามณเทียรประเพ็ญเพราะพราย ตามกระแสลายมหาสมุทร บ้างก็เลิกฟุ้งพานผุด ผัดพอกพินมังกกร บางก็ชูเศียรสลอนๆ ศรีเนรบุ้พตะราชา ทั้งพระยาขุนเขาลีขรินร์ พระสุเมรุก็ เอนอ่อนเนรนาถ ตลับตลอดถึงยอดสุธาตล...”

5) พุทธทำนายกับความเชื่อเรื่องนิพพาน

นิพพาน หมายถึง การดับกิเลสและกองทุกข์ เป็นโลกุตระธรรมและเป็นจุดหมายสูงสุดใน พระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558: 167) ในสังคมปัจจุบันรวมถึงนักปราชญ์ ทางพระพุทธศาสนาหลายรูป หลายท่านให้ ความหมาย “พระนิพพาน” ไว้หลายนัย เช่น สุข เย็น สงบ สันติ อาจผิดบ้าง ถูกบ้าง ซึ่งก็อันตราย เป็นภัยต่อพระพุทธศาสนา เพราะพระนิพพานเป็น หลักธรรมหรือเป้าหมายสูงสุดของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระองค์ใช้เวลาแสวงหามาถึง 20 อสงไขย แม้พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ก็ได้กล่าวประเด็นนี้ไว้ว่า “นิพพานซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของ พระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกหรือผู้ปฏิบัติยังไม่อาจจะรู้ไม่อาจจะเข้าใจหลักการนี้ด้วยประสบการณ์ ตนเอง พระศาสดาจึงต้องแสดงหลักการนี้ไว้ให้ชัด เทาที่จะใช้ภาษาสื่อสารให้สติปัญญาของผู้ปฏิบัติรู้ เข้าใจได้ มิฉะนั้นผู้ปฏิบัติเมื่อปฏิบัติไปแทนที่จะบรรลุพระนิพพานอันเป็นสภาวะแท้ใน พระพุทธศาสนาเถรวาท ก็จะกลายเป็นการเข้าใจและบรรลุนิพพานแบบศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ไป หรืออาจเข้าใจนิพพานแบบศาสนาพุทธฝ่ายมหายานไป ซึ่งอาจจะเข้าถึงฌานสมาบัติแล้ว เข้าใจว่านี่ เป็นนิพพาน หรือปฏิบัติไปรู้สึกว่าจะจิตไปเข้าร่วมกับสภาวะอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วก็นึก ว่านั่น คือ นิพพาน” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558: 17)

ปรียานุช อนุสุเรนทร์ (2540: 93) กล่าวถึง นิพพาน คือจุดมุ่งหมายสุดท้ายและถือเป็นสิ่งที่ ดีที่สุดของพระพุทธศาสนา เป็นภาวะที่สิ้นกิเลสตัณหา และความทุกข์ทั้งปวงอย่างสิ้นเชิง จากการศึกษา วรรณกรรมพุทธทำนาย จะพบว่า มีการกล่าวถึงวิธีปฏิบัติเพื่อให้ถึงนิพพาน ดังปรากฏในวรรณกรรม ต่อไปนี้

วรรณกรรมพุทธทำนายเรื่องพระเจ้าห้าองค์ ฌบับวัดเลียบ อำเภอมืองสงขลา จังหวัด สงขลา มีจุดประสงค์หลักเพื่อชักจูงให้ผู้อ่านผู้ฟังเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่ออบรมสั่งสอน ให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสงบแก่ชีวิต รวมทั้ง

การหลุดพ้นจากบ่วงกรรมที่จะนำชีวิตหลังความตายไปสู่สวรรค์และถึงซึ่งนิพพานในที่สุด ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมว่า

“...ถ้าบุคคลผู้ใด	ได้เล่าได้เรียน
ได้อ่านได้เขียน	ได้เมตตาภาวนา
ได้สดับกลับฟัง	พระธรรมเทศนา
ศักราชพระพุทธเจ้าทั้งพระองค์	บุคคลผู้ใด
ได้อนิสงค์	นับด้วยอสงไขย
ผู้ใดตั้งเนื้อตั้งใจฟัง	ผู้นั้นก็ลู่ถึงโสดา
บาปกรรมคนใดทำมา	มากน้อยเท่าใด
แต่น้อยเท่าใจใหญ่	หายไปถึงที่สุด
ครั้นตายจากแต่มนุษย์	ก็ได้ขึ้นไป
เสวยรมณโฆสมสมบัติ	ในสวรรค์สักกะเทวโลก
และพระนิพพานข้อนี้เป็นอันเที่ยง	แท้นั้นหนักหนาแล...”

(พระเจ้าห้าพระองค์ ฉบับวัดเลียบ, หน้า 38-39)

คร่าวพุทธทำนายล้านนา ก็ได้กล่าวถึง ความเชื่อเกี่ยวกับนิพพาน ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...หื้อได้ไหว้สา	ศรัทธาอ่อนน้อม	พร้อมใจเสพล้าง	ทางธรรม
ทานศีล	บุญมากหนาหนา	จำศีลฟังธรรม	ช่วยค้ำเด็อมตุ้ม
จักเปนปรากฏ	กำแพงห่อหุ้ม	ฝูงหมู่มารรุม	สิ่งร้าย
แก้วสามประการ	อย่าคลาพรากย้าย	หื้อนบน้อมไว้	คืนวัน
ก็จักได้พบ	ทางไปสวรรค์	เถิงแดนนิรันดร	ชั่วฟ้าหกห้อง
จักพ้นโลกา	ปมีหยงข้อง	บ่ท่องเตียว	โลกียะ
จักเถิงแดน	โลกุตตระ	คือนิพพานเจ้า	เมืองดี
ไซวาที	พุทธทำนายแบบแบ๋	เท่านี้ลู่กันฟัง	แลนางเฮย...”

ส่วนในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่อง **สังขมธาตุ** กล่าวถึงนิพพานว่าเป็นพื้นที่ที่ไม่รู้จักแก่ไม่รู้จักตาย เรียกว่า อมตะมหานคร ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“สารีปุตตะ เทวะเต ดุราสารีปุตระแลเทวดาอันเกิดมาในเมืองฟ้า ลัดตะทิวเส ปะริโย
 สานะ ในเมื่อแล้ว 7 วัน 7 คีน ดั่งนั้น เตโชธาตุ อันว่า เตโชธาตุพุทธรูปเจ้าก็มาลุกเป็นไฟ รุ่ง
 เรืองไปกับด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ใหม่องค์ เนื้อตน ธาตุพุทธรูปเจ้านี้ระพาน ยาติ เจ้าก็เข้าสู่เมือง
 แก้วกล่าวคือ อมตะมหานครนั้นแล้ว ธาตุนิพพานัง นามะ ได้ชื่อว่าธาตุนิพพานอัยดับเสียดยัง
 ชั้นทั้งหลายทั้งมวล”

(สังขมธาคู: 51)

อาจกล่าวได้ว่า สิ่งที่มีมนุษย์มีความปรารถนาสูงสุด คือ ความสุขอย่างแท้จริง คือ นิพพาน
 การสั่งสอนของพระพุทธเจ้าผ่านคำทำนาย จึงเป็นจุดมุ่งหมายที่เป็นแนวทางเพื่อให้นักปฏิบัติตนทั้ง
 ในด้านร่างกาย จิตใจ และการที่จะเข้าถึงนิพพานได้ ต้องสร้างความดี และละเว้นความชั่ว

6) พุทธทำนายกับความเชื่อเรื่องการนับศักราช

ความเชื่อเกี่ยวกับการนับศักราชในพระพุทธศาสนา ก็เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับ
 พระพุทธศาสนาอีกอย่างหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราว
 ของพุทธทำนาย ดังตัวอย่างในวรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ เรื่อง พระเจ้าห้าพระองค์ ฌบับนายพวง
 ไชยตรี ท่านได้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งว่า ผู้ใดที่ได้เรียนและนับศักราชในพระพุทธศาสนาได้ จะมีอายุยืน
 ยาวไม่น้อยกว่าร้อยปี พบแต่ความสุข ไม่หลงลืม ตายไปก็จะได้ขึ้นสวรรค์ ดังตัวอย่างความว่า

“...พระพุทธองค์ทรงประกาศพระศาสนา	เป็นเวลาล่วงกาลผ่านสมัย
นับแต่วันตรัสรู้คู่กันไป	พระชนม์ได้แปดสิบก็นิพพาน
ถึงวันดีปีมะเส็งเบญจตก	ในเดือนหกขึ้นสิบห้าดั่งง่าขาน
ตกฤดูคิมหันต์วันอังคาร	โปรดประทานศาสนาไว้ห้าพัน
ถ้าจะคมนาเดือนไม่เคลื่อนคลาด	ตามศักราชบอกไว้จำให้มัน
นับได้หกหมื่นเดือนมากครามครัน	คณาวันล้านแปดแสนเป็นแม่นย่ำ
ถ้านับกิจอุโบสถไม่ขัดขึ้น	แสนสองหมื่นบอกพี่น้องเป็นของข้า
ขอชาวไทยทั้งมวลควรจดจำ	อาจชักนำตัวตนให้พ้นภัย
นับฤดูรู้ได้ไม่ใช่สิ้น	หมื่นห้าพันจำจิตเป็นนิสัย
ถ้าจะคมนาตามกันไป	ได้หนึ่งโกฏิสี่ล้านที่ท่านกล่าว
ไม่หมดเขตเศษมีอีกสี่แสน	จำให้แม่นเกิดผู้ฟังทั้งหนุ่มสาว
ใครเรียนรู้ศักราชไม่ขาดคราว	อายุยาวยืนไม่น้อยกว่าร้อยปี
ใครจำได้ให้ระลึกนึกวันละหน	ท่านว่าคนนั้นตายไม่เป็นผี

ทางตำนานท่านกล่าวไว้ยาวรี
ใครพากเพียรเรียนจบพบแต่สุข
บาปที่ทำความที่สร้างเมื่อครั้งไร
เมื่อเจ็บไข้ไรท่าละโลกนี้
ครั้นจบจุดจวนเจียนไม่เวียนวง
เกิดชาติหนึ่งภพใดไม่ใครรู้
ท่านผู้ใดใครยังไม่ได้ตำรา
มนุษย์เราเก่าใหม่ในโลกหล้า
เมื่อใครทำว่าไม่ตายให้ยกมือ

ในที่นี้เล่าแต่ย่อพอเข้าใจ
กำจัดทุกข์เศร้าหมองให้ม่วงไส
เกิดนิสัยขัดเกล่าให้เบาหง
ไม่มีใครชี้ทางให้ก็ไม่หลง
ตัดทางตรงไปสวรรค์ท่านพรรณนา
เพราะเรียนรู้ศักราชศาสนา
สืบเสาะหาไปไว้ดูเป็นคู่มือ
เมื่อเกิดมาแล้วต้องตายไม่ใช่หรือ
นี่แหละคือความจริงสิ่งสำคัญ...”

ความเชื่อในเรื่องของการนับศักราชในพุทธศาสนานั้นสันนิษฐานว่า เพื่อให้เป็นเครื่องเตือนใจพุทธศาสนิกชนว่า พระพุทธองค์ได้ทรงพยากรณ์ไว้ว่า ศาสนาของพระพุทธโคดมนี้จะมีอายุ 5,000 ปี ดังนั้นชาวพุทธทุกคนจึงควรจะช่วยกันสืบสานพระพุทธศาสนาให้มีอายุยืนยาวดังพุทธทำนาย และการนับศักราชในพุทธศาสนาอาจจะใช้ได้หลายโอกาส เช่น พุดถึงเรื่องราวของวันเวลาที่เกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ในพุทธศาสนา เหตุการณ์ในเรื่องหรือปีที่แต่งคำประพันธ์ เป็นต้น ดังตัวอย่างในวรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ เรื่อง ลิลิตโสฬศนิมิต ลิลิตตอนที่พระสมุห์หนู เริ่มนิพนธ์เรื่องนี้เมื่อปีมะโรง พ.ศ. 2459 ซึ่งเป็นปีที่ผู้นิพนธ์อาพาธต้องย้ายจากวัด ซึ่งจำพรรษาอยู่แต่เดิมมาจำพรรษา ณ วัดเสมาเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช และแต่งต่อมาจนจบ เมื่อปีวอก พ.ศ. 2463 ความว่า

“...ข้อยจิตรจินต์จ้องโคลง แต่ปีมโรงอุศก ขตาดกอพาธ คลาศจากอารามเทา
เนาวัดเสมาเมือง ค่อยประเทืองความเศร้า เห็นสำเนาค่าง ร้างต่อเติมเต็มความ ตาม
โสฬศลุปิน จินต์สุดจินต์สุดจิตร ทั้งลิลิตร้ายการ ภอสดับสารเรียบราย โคลงสุภาพสองสาม
เป็นคำสยามเขตร้นอก ถึงปีวอกโทศยกพุทธสาคร์สองพันสี่ ร้อยเสศปีหกสิบสาม ลิ่น
เนื้อความบอกจบ...”

(บทที่ 322)

“...เดือนยี่สิบสี่ขึ้น   โสระวัน
พุทธศกลงสองพัน   สี่ร้อย
เศษหกสิบสามปัญ-   จวบมะกะภูษา

โทษกบฏภุสสร้อย

สุดสิ้นสารแกลง...”

(บทที่ 324)

โคลงบทนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการนับศักราชในพุทธศาสนา โดยบอกถึงวันที่นิพนธ์วรรณกรรมจบบริบูรณ์ ซึ่งพระสมุห์หนู ผู้แต่งวรรณกรรมเรื่องลิลิตโศพศนิมิต ได้ให้รายละเอียดว่าแต่งเรื่องนี้จบเมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้นสิบสี่ค่ำ ปีกอก โทศก ตรงกับ พ.ศ. 2463

ความเชื่อในเรื่องของการนับศักราชจึงเป็นเครื่องเตือนใจพุทธศาสนานิกชนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา 5,000 ปี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องกึ่งพุทธกาล ว่าเมื่อถึงครึ่งหนึ่งของพุทธกาลคือ พ.ศ. 2500 มนุษย์จะเริ่มหลงลืมศาสนา ไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ในวรรณกรรมพุทธทำนายหลายสำนวนมีการกล่าวถึง แนวคิดเรื่องกึ่งพุทธกาล เช่น พุทธทำนาย ฉบับชมรมวรรณกรรมอีสาน กล่าวถึงตอนที่พระเจ้าปเสนทิโกศลเข้าไปทูลพระพุทธเจ้าถึงความฝัน 16 ประการ พระพุทธเจ้าตรัสว่า

“...เมื่อนั้นพระมุนีโคมตมธูเหตุ พระก็เลยตรัสเทศน์สอนสั่งราชา บอกว่าศาสนา ล่วงไปภายหน้า จวนถึงสองพันห้าเดือนสี่ ปีกจอ คนชิตได้มาออกซิงกันยาดแย่ง อยู่ตามทางสี่ แพร่งหัวท้ายปลายเมือง คนชิตเกิดแค้นเคืองการกินสินสาก พวกกันเกิดอึดอยากเข้าน้ำข้ามปลา...”

ผู้วิจัยพบว่า ความคิดความเชื่อเรื่องกึ่งพุทธกาลนี้รับรู้กันอย่างกว้างขวางในสังคมไทย ซึ่งเป็นแนวคิดที่กล่าวถึงว่าพระพุทธศาสดาดำเนินมาแล้วกี่ปี เหลืออีกกี่ปีที่พระพุทธศาสนาจะคงอยู่ต่อไป ถือเป็นเครื่องเตือนให้คนได้ตระหนักถึงการสิ้นสุดของพระพุทธศาสนาใกล้จะมาถึงแล้ว ด้วยเหตุนี้คนในสังคมไทยจึงเชื่อว่าพระพุทธศาสนาจะเรียวลง หรือเสื่อมลงไปจนครบ 5,000 ปี พระพุทธศาสนาก็จะสูญสิ้นไป ฉะนั้น เมื่อถึงปี พ.ศ. 2500 หรือที่นิยมเรียกกันว่า “กึ่งพุทธกาล” และเข้าสู่ยุคโลกที่สาม และต่อจากนั้นจะเป็นยุคพระศรีอาริย์ จะลงมาช่วยมนุษยโลกผู้ซึ่งทำความดี สร้างบุญสร้างกุศลไว้ ซึ่งยุคนี้เชื่อกันว่าเป็นยุคที่ทุกคนจะมีความสุข ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ บ้านเมืองมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองเป็นที่ปรารถนาของคนทั่วไป

7) ความเชื่อเรื่องความเสื่อมของพุทธศาสนา การเสื่อมสูญของพุทธศาสนา ปราภภูษิตในคัมภีร์อรรถกถา เรียกว่า ปัญจอันตรธาน ซึ่งเป็นการเสื่อมสูญตามลำดับ แต่คัมภีร์อรรถกถาไม่ได้จำกัดเวลาหรือศักราชที่พุทธศาสนาจะเสื่อมสูญ ซึ่ง ประคอง นิมมานเหมินท์ (2541: 98) กล่าวว่า การจำกัดอายุของพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ 5,000 ปี เป็นเพียงทัศนะที่รับมาจากศรีลังกาเท่านั้น และ

แพร่กระจายในชุมชนที่นับถือพุทธศาสนาแบบลังกาวงศ์ แนวความเชื่อดังกล่าวพบได้ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เช่น เรื่องกาลนัมมื่อส่วย พระเจ้าเลียบโลก พุทธทำนาย ตำนานเมืองทรายพอง ตำนานพญาอินทร์โปรดโลก หนังสือพญาอินทร์ หนังสือหิน วัตถุหินแตก ฯลฯ ดังนั้น พุทธทำนาย จึงปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในสังคมไทย และปรากฏเรื่อยมาในทุกยุคทุกสมัย

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2558: 477 - 478) กล่าวถึงเหตุแห่งความเสื่อมเกิดจากหลักของการมีอกุศลกรรม 10 เป็นหนทางแห่งความเสื่อมทางแห่งกรรมชั่ว ทางแห่งกรรมที่เป็นอกุศล กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ทุกข์ อันประกอบไปด้วย

ก. กายกรรม 3 ประการ ได้แก่ 1) ปาณาติบาต การทำลายชีวิต 2) อทินนาทาน ถูเอาของที่เขาไม่ได้ให้ 3) กาเมสุมิจฉาจาร ประพฤติผิดในกาม

ข. วจีกรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) มุสาวาท พูดเท็จ 2) ปิสุนาวาจา พูดส่อเสียด 3) ผรุสวาจา พูดคำหยาบ 4) สัมผัสปลลาปะ พูดเพ้อเจ้อ

ค. มโนกรรม 3 ประการ ได้แก่ 1) อภิชฌา มะโมบคอยจ้องอยากได้ของเขา 2) พยาบาท คิดร้ายเขา 3) มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่า มีการนำแนวคิดความเสื่อมของพุทธศาสนา มาอธิบายเพื่อให้คนเร่ร่อนทำความดี อาจกล่าวถึงสาเหตุแห่งความเสื่อมของพระพุทธศาสนาจากคำทำนายได้ดังต่อไปนี้

1. ความเสื่อมที่เกิดจากกษัตริย์ สาเหตุที่ผู้ปกครองประพฤติผิด คือ การตัดสินคดีความที่ไม่ถูกต้อง ไม่ยุติธรรม และไม่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม 10 ประการ จึงเป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมต่าง ๆ

2. ความเสื่อมที่เกิดจากพระสงฆ์ สาเหตุที่พระสงฆ์ประพฤติผิด คือ พระภิกษุ สามเณรไม่ประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด ไม่ขยัน ศึกษาในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า มีความโลภใช้พระธรรมคำสอนแลกเงิน

3. ความเสื่อมที่เกิดจากบุคคลทั่วไป สาเหตุที่ประชาชนประพฤติผิด คือ หนุ่มสาวอายุยังน้อย จะอยู่กินฉันทามีภรรยา ทั้ง ๆ ที่ยังไม่สมควรกับวัยของตนเอง รวมไปถึงความเดือดร้อนจากพวกโจรที่เข้ามาปล้นเอาทรัพย์สินต่าง ๆ อีกทั้ง ลูกจะไม่เคารพบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ผู้ใหญ่

อาจกล่าวสรุปได้ว่า ผู้แต่งวรรณกรรมได้สอดแทรกเนื้อหาความเสื่อมผ่านวรรณกรรมพุทธทำนาย เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจ และชี้ให้เห็นว่าเมื่อใดที่มนุษย์มีกิเลส ไร้ซึ่งมนุษยธรรม เมื่อนั้นความเสื่อมจะเกิดขึ้น เข้าสู่การทำศึกสงคราม หรือการแย่งชิงบ้านเมือง

8) ความเชื่อในหลักธรรมทางพุทธศาสนา ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่พระพุทธเจ้าเป็นศาสดา เป็นศาสนาที่เชื่อในศักยภาพของมนุษย์ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา สอนให้มนุษย์เชื่อด้วยปัญญา และเหตุผล พุทธปรัชญาตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย ได้แก่ อริยสัจ 4 อนิจจา (ความไม่เที่ยง)

ในวรรณกรรมพุทธทำนาย เรื่องพระเจ้าห้าองค์ ฉบับ นายพ่วง ไชยตรี ได้กล่าวถึงความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิต เมื่อเกิดมาแล้วต้องตายเมื่อมีชีวิตอยู่ก็ควรเร่งสร้างบุญกุศลและการทำความดี ดังตัวอย่าง

“...มนุษย์เราเก่าใหม่ในโลกหล้า	เมื่อเกิดมาแล้วต้องตายไม่ใช่หรือ
เมื่อใครทำว่าไม่ตายให้ยกมือ	นี่แหละคือความจริงสิ่งสำคัญ
ทั่วทุกสิ่งถ้าเป็นคนคนให้ทั่ว	อย่าเมาเมี้ยวลามปามกับความฝัน
ถ้าคำแล้วเข้าปากว่าไม่ทัน	เมื่อหมดมันเกียดดับจะคับใจ
วัดหรือบ้านท่านที่นั่งรวมทั้งผม	ครั้นสิ้นลมแล้วปลิดปลอดหมดสงสัย
เร่งสืบสร้างทางธรรมมีกำไร	จะปลอดภัยทางอบายเมื่อวายชนม์
ถ้าตายแล้วหรือพี่น้องต้องเกิดใหม่	เหตุไฉนไม่สร้างทางกุศล
ถึงจนมีดีเลิศเกิดเป็นคน	ต้องเวียนวนเกิดตายกันหลายคราว
อย่าหามหาบลาภยศควรปลดเปลื้อง	เพราะเป็นเรื่องหลอนหลอกจะบอกข่าว
เก่าและใหม่ไหนจะยืนอยู่ยืนยาว	เมื่อถึงคราวก็เสื่อมทรมตามธรรมดา

ในลิลิตโศพสนนิมิต ฉบับพระสมุห์หนู ในความฝันข้อที่ 11 ได้กล่าวถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ มัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคแปด ความว่า

“ธรรมสองสามประเพณี	เนียรทุกข์ เทียวเนอ
ยังสัตว์เสพเสวยสุข	เสื่อมเศร้า
ความปฏิบัติยุค	แยกโลก ธรรมนา
เป็นมัชฌิมาธรรมะเข้า	เขตพร้อมอัษฎางค์
ประริฎติปะฏิเวธทั้ง	โลกุตรธรรมนา
ภาสิตพระสยมกุช	พากย์ไว้
นำสัตว์สว่างวิมุติ	มุ่งสิวะ โมขพ้อ
หิณชาติประมาทได้	ลบหลู่เล็ก ฉินท์ฯ

(ลิลิตโศพสนนิมิต ฉบับสมุห์หนู, บทที่ 198-199)

5.1.3 พุทธทำนายกับความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์

พุทธทำนายกับความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องการบูชาโยนิ การบูชาโยนิ เป็นความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเป็นศาสนาธรรมชาติเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะเอาชนะ โดยมีความเชื่อว่ามีบางสิ่งบางอย่างมีอิทธิพลเหนือธรรมชาติจึงทำให้มีความเชื่อในสิ่ง

ศักดิ์สิทธิ์ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2515: 13) แสดงทัศนะเกี่ยวกับพิธีบูชาขี้ฉะว่า การทำพิธีบูชาขี้ฉะเพื่อสะเดาะเคราะห์ร้ายให้กลายเป็นดีตามความเชื่อในคัมภีร์ยชุรเวทมีเรื่องการเช่นสรวงบูชาขี้ฉะเป็นส่วนใหญ่ สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์หนึ่งขงความคิดและจิตใจของพวกอารยัน มีการเอาสัตว์เป็น ๆ มาฆ่าบูชาพระเจ้าและกลับเห็นเป็นสิ่งดีงามและสำคัญ

ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย คือ การทำพิธีบูชาขี้ฉะเพื่อสะเดาะเคราะห์ เป็นพิธีกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของศาสนาพราหมณ์ในสมัยพุทธกาล ซึ่งในภาษาบาลีเรียกว่า ยาคะ หรือ ยัญญะ ซึ่งในพิธีจะมีการฆ่าสัตว์อยู่ด้วยในคัมภีร์พระเวทของศาสนาพราหมณ์ มีการบรรยายถึงวิธีประกอบพิธีการบูชาขี้ฉะเหล่านี้เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของเทพทั้งหลาย ซึ่งบางพิธีก็มีการกระทำที่ออกจะพิถีพิถันมากและต้องสิ้นเปลืองทรัพย์สินเป็นจำนวนมากในพระไตรปิฎก มีการกล่าวถึงพิธีบูชาขี้ฉะไว้หลายแห่ง เช่น ในอัคคิสุตตร อังคุตตรนิกาย กล่าวถึงพราหมณ์ชื่ออุคคตสรีระได้ประกอบพิธีบูชาขี้ฉะโดยให้ตระเตรียมโคผู้ 500 ลูกโคผู้ 500 ลูกโคเมีย 500 แพะ 500 แกะ 500 ลูกนำไปผูกไว้ที่หลัก”

สุภัก มหารวรร (2563: 177 - 178) กล่าวว่า การบูชาขี้ฉะ เป็นเหตุการณ์สำคัญใน อรรถกถาจับทกุมารชาดก แสดงถึงการบำเพ็ญบารมีของพระจับทกุมารและความหลงผิดของพระเจ้าเอกราช การทำพิธีบูชาขี้ฉะถือเป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งมีค่ากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยเชื่อว่าสิ่งที่มีค่าที่สุดที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์พอใจคือ ชีวิต

อนึ่ง การกระทำพิธีบูชาขี้ฉะนี้ ขัดแย้งกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงวิพากษ์วิจารณ์พิธีกรรมโหดร้ายทารุณนี้ว่าเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์ ไม่มีประสิทธิผลและเป็นความโหดร้ายทารุณ พระพุทธองค์ตรัสว่าผู้ที่กระทำการบูชาขี้ฉะได้กระทำกุศลกรรมให้แก่ตนเองตั้งแต่ก่อนจะมีตั้งหลักบูชาขี้ฉะ (ยุปะ) จุดไฟบูชาขี้ฉะ (อัคนิ) และออกคำสั่งให้นำสัตว์ไปฆ่าเสียอีก พระพุทธองค์ทรงโต้แย้งการฆ่าสัตว์ การโค่นต้นไม้มาทำหลักบูชาขี้ฉะ และการข่มขู่คุกคามข้าทาสบริวารให้กระทำตามคำสั่งด้วยน้ำตานองหน้าในการเตรียมการบูชาขี้ฉะพระพุทธองค์ได้ทรงเรียกร้องให้เปลี่ยนจากการบูชาขี้ฉะมาเป็นการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อไปคือ อาหุเนยบุคคล (มารดาบิดา) ไฟ คือ คหบดี (บุตรภรรยา ทาส) และไฟคือทักษิณบุคคล (สมณพราหมณ์) (ทีฆนิกาย) การวิพากษ์วิจารณ์ของชาวพุทธนี้เองได้นำไปสู่การเลิกฆ่าสัตว์บูชาขี้ฉะในศาสนาพราหมณ์ และพวกพราหมณ์ได้ใช้วิธีโยนเนย ธัญพืช นม หรือน้ำผึ้งลงไปไฟบูชาขี้ฉะแทน

เมื่อศาสนาพราหมณ์ได้วิวัฒนาการมาเป็นศาสนาฮินดู ก็ได้รับหลักการอหิงสา (ความไม่เบียดเบียนกัน) มาใช้เป็นหนึ่งในหลักการทางจริยศาสตร์ที่สำคัญมากของศาสนาฮินดู แต่ก็ยังมีชาวฮินดูในบางนิกายยังคงปฏิบัติตามพิธีกรรมฆ่าสัตว์บูชาขี้ฉะนี้อยู่จวบจนทุกวันนี้

ในมหาสุบินคำฉันท์ ได้กล่าวถึงการเตรียมการกระทำพิธีบูชาขี้ฉะของพระเจ้าปเสนทิโกศล เพื่อสะเดาะเคราะห์ตามคำแนะนำของพราหมณ์ปุโรหิต ความว่า

“...จึงพราหมณ์บุโรทิต	ครุกิจพระอาจารย์
ทูลตอบพระบรรหาร	กลีโทษมิใช่คุณ
โปรดกอบปรพิธิไสย	สะเดาะภัยประสบบุญ
จักเกิดวิบูลย์สุน-	ทรโชคสวัสดิ
บรรดาคนาสัตว์	ชคุบัติ ฌ โลกีย์
ย่อมรักษะชีวี	คนุท้าวรธาต
เฉกเช่นนเรศูร	อนุกูลชีวิตน
เมื่อภัยเสนอผล	เฉพาหน้าก็อาดูร
นำคนดิรัจฉาน	จะประหารชีวิตศูนย์
ร้อยพันสิมากมูน	ธ ประกอบพิธิย์น
เสียงโศกผวาหวาด	นฤนาถเพราะชีวัน
ต้องพรากและจากัน	เพราะมิรู้จะคืนมา”

ในวรรณกรรมพุทธทำนายเรื่อง ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล ฉบับวัด
หมื่นล้าน ดังข้อความต่อไปนี้

“...มย ผู้ข้าทั้งหลาย ก็จักบูชายังยัญชะแล สตุโถ จตุเคน ด้วยสัตว์ทั้งหลายแลสิ่งแล
เยื่อง เฝิงจักหือหายไภยแก่มหาราชเจ้า ชะแล”

วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ เรื่อง พระพุทธทำนายคำกลอน ฉบับพระสมุห์แสง ก็ได้
กล่าวถึงการบูชายัญ ดังข้อความต่อไปนี้

“...ขอเดชะฝ่าพระบาทอย่าหวาดหวั่น	แต่เพียงฝันเป็นแน่คงแก้ได้
เคยรู้บูชายัญให้กันภัย	ความจัญไรบาปเคราะห์เสนาะดี

กรุงกษัตริย์ตรัสว่าอย่าช้านัก	ช่วยพิทักษ์อันตรายให้หน้ายหนี
จะต้องการสิ่งใดในพิธิ	เอาบุญซีเบิกพญาโกษาธิบดี
พราหมณ์บังคมสมคะเนด้วยเทวราช	ทรงอนุญาตยอมหมดเป็นยศศักดิ์
แล้วกลับมากระทำที่สำนัก	รุมกันปกราชวัตรกระฉัตรไชย
บ้างชุดหลุมสุมอัคคีพลีกร	ไม่หยุดหย่อนชุลมุนออกวงุ่นไขว่

เรียกเอาสัตว์สุกรแพะทั้งแกะไก่
แต่เวียนไปในวังเข้ายันท้า
เค้นข่มขู่กรมวังเป็นกังวล

อีกสัตว์ใหญ่โคลาคนม้าคน
ก็ไม่สำเร็จการแต่เกณฑ์ชน
โกลาหลขึ้นเสียงกุ่มเสียงกัน”

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเรื่องการประทำพิธีบูชาโยนโดยการฆ่าสัตว์เพื่อรักษาชีวิตตนนั้นขัดแย้งกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา พิธีบูชาโยนนี้ จึงเป็นเพียงการเตรียม แต่ไม่ได้กระทำให้สำเร็จ เนื่องจากพระนางมัลลิกาได้ทูลทัดทานไว้

5.2 วัฒนธรรมทางสังคมและการเมือง

5.2.1 พุทธทำนายกับวัฒนธรรมทางสังคม

สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้ศาสนาเสื่อมโทรม การที่ผู้แต่งได้นำเอาเรื่องความฝัน 16 ประการของพระเจ้าปเสนทิโกศลมาแต่งเป็นวรรณกรรม โดยเน้นให้เห็นว่าสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงมีส่วนสำคัญที่ทำให้ศาสนาเสื่อมโทรม ลักษณะเช่นนี้นับได้ว่าเป็นวิธีการอันแยบคายของผู้แต่งที่ชี้ให้เห็นถึงการทำลายพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ และยังเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยสืบสานศาสนาให้คงอยู่ได้อีกด้วย ทั้งนี้เพราะการกล่าวถึงผู้คนและสังคมด้วยการขยายความในลักษณะของการชี้แนะของพระพุทธองค์ที่ตีความ ความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศลแต่ละข้อนั้นเป็นการชี้ให้เห็นสาเหตุทางสังคมอันนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของศาสนาที่ชัดเจน เมื่อเป็นเช่นนี้การกล่าวถึงสภาพสังคมดังกล่าวจึงเป็นการเตือนสติให้คนในสังคมดำเนินการแก้ไข เพื่อที่จะช่วยให้ศาสนาอยู่รอดได้ เนื้อหาสาระที่กล่าวถึงจึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการจรจรโลงศาสนาและสังคม

การอยู่ร่วมกันต้องมีแบบแผนของพฤติกรรมที่เป็นมาตรฐานในสังคม เป็นสาระสำคัญที่ผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นว่า การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องอาศัยค่านิยม อุดมการณ์ คุณธรรม และบรรทัดฐานทางสังคมเป็นแนวปฏิบัติ โดยมีสถาบันทางสังคมเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เป็นมาตรฐานในสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ ตำแหน่งทางสังคม หน้าที่แบบแผนพฤติกรรมและองค์ประกอบทางวัตถุ เมื่อไรก็ตามที่การจัดระเบียบของคนที่มาอยู่ร่วมกันและองค์ประกอบภายในของสถาบันทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ก็จะส่งผลให้ระบบความสัมพันธ์ในสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในวรรณกรรมพุทธทำนายจะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ที่นิมิตเห็นจากความฝันนั้นล้วนแต่ไม่ใช่เหตุการณ์ปกติ เมื่อถึงการทำนายฝันก็มีการระบุเป็นเหตุแห่งปัจจัยเบื้องต้นว่า เหตุการณ์นี้จะไม่เกิดในสมัยของพระพุทธองค์ยังทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ แต่จะเกิดหลังจากที่พระพุทธองค์ปรินิพพานแล้ว ดังนั้นรายละเอียดของคำทำนายในแต่ละสมัยจึงขึ้นอยู่กับเวลาในแต่ละช่วงสมัยด้วย

นอกจากนี้ วรรณกรรมพุทธทำนาย ถือเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของคนในสังคม ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้อาวุโส - ผู้น้อย ซึ่งสังคมไทยให้ความสำคัญกับค่านิยมเกี่ยวกับ

ความมีอาวุโส และสังคมไทยเคารพนับถือผู้อาวุโสมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล คนไทยมักเรียกบุคคลผู้มียุ่ยามากกว่าว่า ลุง ป้า น้า อา และพี่ ๆ นอกจากนี้ คนไทยยังได้รับการอบรมสั่งสอนให้เคารพนับถือผู้ที่อาวุโสกว่า เพราะถือว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ หรือมีตำแหน่งหน้าที่สูงกว่า

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย พบว่า มีการถ่ายทอดความคิดเรื่องความอาวุโส-ผู้น้อยผ่านการทำนาย กล่าวคือ ลูกจะไม่ตั้งมั่นในคำสอนของพ่อแม่ ไม่เคารพพ่อแม่ ละทิ้งพ่อแม่ ไม่รู้คุณพ่อแม่ ศิษย์จะไม่เคารพครูบาอาจารย์ ทำให้มองเห็นอิทธิพลของความคิดเรื่องความอาวุโสปรากฏอยู่ในวรรณกรรมพุทธทำนายอย่างชัดเจน เช่น

“...ดูรา มหาราชเจ้า ภายหน้าต่อไป ลูกนั้นเขาสิไลลาถึ้มสองเชื้อพ่อแม่ บิให้สองแจ่ม
เจ้านอนเฝ้าอยู่เรือน ลูกนั้นสิบ่ตั้งตั้งต่อคำสอน...”

(พุทธทำนายจากพระโศภนุ์ ของ ส. ธรรมภักดี, หน้า 4)

“...ศิษย์ก็สิเป็นผู้ตี้อปถือพ่อครูสอน ลูกบ่หลอนย่าแยงฮักแพงสองเฒ่า วาจาเว้าบ่
ย่าแยงพ่อแม่ เฒ่าแกเว้าบ่เอาเข้าใส่หู...”

(พุทธทำนาย แบบคำกลอนอีสาน, หน้า 25)

“...บัดนี้ กาละ นับมือส่วย	หลายปีเป็นอันต่าง มาแล้ว
พระหาก เทเทศน์ไว้	ภายซ็อนศาสนา เจ้าเอย
ฝูงหมู่ ญิงชายล้วย	สิบสามปีมีลูก ลือแล้ว
นักปราชญ์ ถมแม่น้ำ	นัททีกว้าง ขาดเงิน..”

(กาลนับมือส่วย, หน้า 128)

ในวรรณกรรมพุทธทำนายอีสานเรื่อง กาละนับมือส่วย ก็ได้กล่าวถึงเด็กวัยรุ่นจะคบซู้สูสาวก่อนวัยอันควร มั่วโลกีย์ ไม่มีวัยอายุ คนรุ่นใหม่ไม่ใส่ใจวัฒนธรรม มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และยังกล่าวถึงคนผู้มีปัญญา มีความรู้ เป็นนักปราชญ์ก็จะลดน้อยลง ส่วนใหญ่จะเป็นพวกที่ศึกษาแต่ความรู้เชิงวิชา แต่ขาดวิจารณญาณ ไม่มีปัญญาความรู้ที่แท้จริง นักปราชญ์จะไม่กล่าวสอนใคร ไม่มีใครได้ความรู้จากนักปราชญ์ โลกจึงขาดธรรม ซึ่งเหตุการณ์นี้ปรากฏชัดในสังคมปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงระบบสังคม จากสังคมเอื้ออาทรซึ่งกันและกันกลับกลายเป็นสังคม เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ หน้าทีระหว่าง พ่อ แม่ ลูก ครูบาอาจารย์ก็เปลี่ยนแปลงไป แม้กระทั่งธรรมชาติก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากคนเราเมื่อถึงช่วงใดช่วงหนึ่ง ทุกคนขาดสติ ขาดการรับผิดชอบ จึงทำให้เกิดปัญหาทางสังคมเกิดขึ้นการที่จะทำให้สังคมดีขึ้นได้ คือปลูกฝังจิตสำนึกคนในสังคมให้ความเชื่อเรื่อง บาป

บุญ คุณ โทษ หรือให้ได้ศึกษาพุทธทำนายอย่างทั่วถึง ปลุกฝังให้เกิดการศรัทธา ความเชื่อและใช้เหตุผลแยกแยะปัญหาได้ด้วย

นอกจากนี้ เมื่อมนุษย์ประพฤติผิดทำนองคลองธรรม ในวรรณกรรมพุทธทำนายชี้ให้เห็นถึงความวิบัติ ความเสื่อม กลียุคต่าง ๆ สาเหตุที่พบมากที่สุดมาจากประชาชนคนทั่วไปที่ประพฤติผิดไม่ว่าจะเป็นการปล้นฆ่า แย่งชิงเอาข้าวของของผู้อื่น ไม่เคารพบิดามารดา ครูบาอาจารย์ หรือผู้ใหญ่ ตลอดจนจนมุมสาวที่ยังไม่ถึงวัยอันควรต่างอยู่กินฉันทามีภรรยา ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่ความเสื่อมได้ทั้งสิ้น ทุกอย่างผิดแผกจากที่เคยเป็นมา นอกจากนี้ยังนำเสนอเรื่องความตกต่ำของพระพุทธศาสนา อันเนื่องมาจากพระภิกษุสงฆ์ไม่ปฏิบัติตามธรรมะ

การเน้นให้คนมีศีลธรรม เป็นการกล่าวถึงภัยร้ายแรงว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้คนเห็นผลจากการประพฤติชั่ว เมื่อมนุษย์ขาดศีลธรรมและไม่ประพฤติธรรม สังคมก็จะเกิดความเดือดร้อน ดังนั้นคำทำนายในวรรณกรรมพุทธทำนายจึงเป็นข้อเตือนใจให้นึกถึงภัยที่จะเกิดเมื่อห่างศีลธรรม ถ้ามนุษย์เกรงกลัวภัยก็ช่วยกันแก้ไขเหตุแห่งความเสื่อมและสร้างความเจริญก้าวหน้า และความสงบสุข

การล่มสลายของโครงสร้างทางสังคม เช่น ในฝันเห็นว่ามิ้ว 4 ตัววิ่งมาจะชนกัน แต่ไม่ชน ต่างก็แยกไปคนละทาง อาจหมายถึง การไม่อาจใช้อำนาจ คำสั่งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ บังคับคนให้เป็นระเบียบได้ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่มีใครปฏิบัติ แม้แต่กฎหมายก็เป็นเพียงแผ่นกระดาษไม่มีความหมายอะไร

อนึ่ง คำทำนาย “กระเบื้องจะลอย น้ำเต้าจะจม” ซึ่งเป็นความแปรปรวนของธรรมชาติที่แสดงถึงความเปลี่ยนแปลงทางความหมาย ผู้ปกครองไม่ตั้งอยู่ในธรรม ประชาชนไม่เป็นสุข เพราะกลไกของรัฐไร้ความสามารถในการบริหารบ้านเมือง ต่างคนต่างทำเพื่อผลประโยชน์ตนเอง นอกจากนั้นคนที่อยู่ในสกุลสูงก็มีฐานะต่ำลง ต้องยอมลดตัวลงให้คนชั้นต่ำดูหมิ่นเหยียดหยาม

วรรณกรรมพุทธทำนายแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางการปกครอง โดยสะท้อนให้เห็นถึงการปกครองของผู้ปกครอง ว่าต้องดำรงตนเองอยู่ในธรรมะ เพราะหากไม่มีธรรมะในการปกครองจะทำให้บ้านเมืองไม่สงบสุข เกิดความเสื่อมได้ ดังวรรณกรรมพุทธทำนาย ฉบับพระราชสุทธีโมลี (รุ่นธีรปัญญา) ที่กล่าวถึงความเดือดร้อนที่เกิดจากพระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม ทำให้ประชาชนไม่สามารถอยู่ภายใต้การปกครองได้ ความว่า

“...ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันได้เห็นโภกขณีสระหนึ่งดาราตาชไปด้วยปทุม 5 สี ลึก มีท่าขึ้นลรอบด้าน ผุ่งสัตว์สองเท้า สี่เท้า พากันลงดื่มน้ำในสระนั้นโดยรอบ น้ำที่อยู่ในที่ลึกกลางสระนั้นชุ่มมัว ในที่ซึ่งสัตว์พากันเหยียบย่ำ กลับใสสะอาดไม่ชุ่มมัว หม่อมฉันได้เห็นอย่างนี้ นี่เป็นข้อสุบินข้อที่ 9 ของหม่อมฉัน อะไรเป็นผลของสุบินนี้ พระเจ้าข้า?

มหาบพิตร ผลแห่งสุบินนี้จักมีในอนาคตเหมือนกัน ด้วยว่าในกาลภายหน้า พระราชา
ทั้งหลายจักไม่ตั้งอยู่ในธรรม ลุคคติด้วยอำนาจความพอใจ เป็นต้น เสวยราชสมบัติ
ไม่ประทานการวินิจฉัยอรรถคดีโดยธรรม มีพระเหตุย่มงแต่สิ้นบน โลเลในทรัพย์ ขึ้นชื่อว่า
คุณธรรมคือความอดทน ความเมตตาและความเอ็นดูของพระราชาเหล่านั้นจักไม่มีในหมู่
ชาวแวนแคว้น จักเป็นผู้กักขะหยาบคาย คอยแต่เบียดเบียนหม่มมนุษย์ เหมือนหีบอ้อยด้วย
หีบยนต์ จักกำหนดให้ช่วยต่าง ๆ บังเกิดขึ้น เก็บเอาทรัพย์ พวกมนุษย์ถูกเรียกล่วยอากร
หนักเข้า ไม่สามารถจะให้อะไรได้ พวกกันทั้งคามนิคม เป็นต้น อพยพไปสู่ปลายแดน
ตั้งหลักฐาน ณ ที่นั้นชนบทศูนย์กลางของเมืองจักว่างเปล่า ชนบทชายแดนจักเป็นปึกแผ่น
แน่นหนาเหมือนน้ำกลางสระโบกขรณีชุ่ม น้ำที่ฝั่งรอบ ๆ ฉ้นใดก็ฉ้นนั้น ภัยแม้มีสุบินนี้เป็น
เหตุ ก็ย่อมไม่มีแก่มหาบพิตร...”

จากวรรณกรรมพุทธทำนายอีสาน เรื่อง กาศย์พระมุนี กล่าวถึงผู้ปกครองไม่ตั้งอยู่ในธรรม
บ้านเมืองเกิดอาเพศเมื่อผู้นำขาดธรรม การชูดรีตภาชีอากร เช่น

- บ้านเมืองอาเพศเมื่อผู้นำขาดธรรม

“...พระบุญเฮื่อง	ทะรงธรรมบ่ชอบ
บ่ประกอบ	ฝูงท้าวพระยา
เสพสุรา	มัวเมาวิวาท
เกิดอุบาทว์	ฝนบ่ฮวยฮำ
ฝนบ่ตก	เข้าไฮ่ตายคา
ฝนบ่ตก	เข้านาตายแล้ง
ลำเหี่ยวแห้ง	ใบเกิดเป็นฝอย
ฝูงมันกลอย	ในดินหายาก
เกิดลำบาก	เข้ายากหมากแพง
แต่กระแหง	แผ่นดินแห้งแล้ง
ยากสุแห้ง	แต่ใช้การเมือง...”

(กาศย์พระมุนี, หน้า 6)

- บทพรรณนาการชูดรีตโดยภาชี

“...เจ้าปลงลง	เก็บเงินเบี้ยบาท
เก็บบ่ขาด	ไปฮอดชรา
เก็บเอามา	ทั้งช้อยทั้งไพร่

ไผ่ได้	เขี้ยวให้ไปเสีย
เข้าในเหยย	ขุนกวนยาดซื้อ
เข้าฟ้าวฮื้อ	ขึ้นเล่าขึ้นเหยย
ได้ไปแล้ว	ซื้อจ่ายขายกิน..."

(กาพย์พระ牟尼, หน้า 9)

นอกจากนี้ พุทธทำนายจากพระโศษฐ์ ฉบับ ส. ธรรมภักดี ก็มีการกล่าวถึงผู้ปกครองจะชุด รัตภาชีราษฎรจนทนอยู่ไม่ต้อง ต้องย้ายออกนอกเมือง มีการเก็บภาษีเกลือ ภาษีป่าไม้ การอยู่อาศัย จนประชาชนเดือดร้อน ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“...ปวงหมู่ราษฎรเกิดเดือดร้อน ก็เก็บส่วยอากรอยู่ตามดงตามดอน ก็เรียกเอาหมด ลิ่น อยู่ตามดินตามหญ้าเก็บเอามาหมดทุกบ่อนราษฎรคือจิงไห่หน่วยน้อย ลิเต็มได้บ่อนจิง ไต ภาษีเกลือ ภาษีไม้ ใบยา กัญชา ผื่น ฮอดที่ดินบ่อนชี ก็นำจิงให้ส่งหลวง..”

(พุทธทำนายจากพระโศษฐ์ ของ ส. ธรรมภักดี, หน้า 7)

“...ประการ 1 พระยาเจ้าเมืองก็ชอบ บ่ประกอบด้วยทศราชสิบประการ...”

(คำฝั้น 16 ข้อ ฉบับวัดผาตาก)

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า ผู้ปกครอง หรือกษัตริย์ ผู้ซึ่งอยู่ในฐานะประมุข ของบ้านเมือง มีส่วนสัมพันธ์กับบ้านเมือง เพราะเมื่อไหร่ที่กษัตริย์ไม่ตั้งอยู่ในหลักธรรมว่าด้วยการ ปกครอง บ้านเมืองก็จะไม่สงบสุข ประชาชนไม่มีความสุข ดังคำทำนายที่ปรากฏข้างต้น ซึ่งส่วนหนึ่ง ของความวุ่นวาย ความไม่สงบสุข อันเนื่องมาจากผู้ปกครองใช้อำนาจในการปกครองที่ไม่เป็นธรรม

จากวรรณกรรมจะเห็นได้ว่า ผู้แต่งได้แทรกในหลักพุทธธรรมที่ว่าด้วยเรื่องของการปกครอง ได้แก่ ทศพิธราชธรรม คือ จริยวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ เป็นหลักธรรมประจำพระองค์ หรือ คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมืองมี 10 ประการ ซึ่งหลักทั้ง 10 เป็นหลักการสำหรับผู้ปกครองที่ได้รับ อิทธิพลจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่มาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ขุททกนิกายชาดก ความว่า

ทาน์ สี่ลั ปริจจาค์	อาชชวั มททวั ตบิ
อกโกธั อวิหีสณจ	ขนตติยจ อวิโรธณั

หลักทศพิธราชธรรมที่กล่าวสามารถแปลความได้ว่า 1) การให้ทาน 2) การรักษาศีล 3) การเสียดสละความสุขสำราญ 4) ความซื่อตรงสุจริต 5) ความอ่อนโยนไม่เย่อหยิ่ง 6) มีตบะระงับยับยั้งข่มใจ 7) ความไม่โกรธลุแก่อำนาจ 8) ความไม่เบียดเบียนบีบบังคับ 9) ความอดทน และ 10) ความหนักแน่นในธรรมไม่เอนเอียง

5.2.2 พุทธทำนายกับวัฒนธรรมทางการเมือง

การศึกษาเนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มหนึ่งได้กล่าวถึงความหมายเกี่ยวกับการเมือง อันเป็นเรื่องที่สะท้อนให้เกิดความคิดที่หลายหลายในสังคมอีสาน การเมืองจึงเป็นประเด็นที่ชี้ให้เห็นว่าสังคมอีสานได้ผลิตซ้ำวรรณกรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองในอดีตอย่างไร ผู้วิจัยจะได้นำเสนอให้เห็นถึงความหมายเรื่องการเมือง เช่น วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสานที่มีความเกี่ยวเนื่องกับกบฏผีบุญ ถ้าเชื่อมโยงกับมิติเหตุการณ์ ผีบ้า ผีบุญ อาจจะต้องตั้งข้อสังเกตได้ว่า กบฏผีมีบุญหรือกบฏผีบุญ ได้รับแนวคิดจากวรรณกรรมเรื่องพุทธทำนายเรื่องยุคเข็ญหรือกสิยุคและความเชื่อเรื่องพระศรีอาริย์มาเป็นอุดมการณ์ในการกบฏ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ชาวอีสานได้รับความกดดันจากสภาพแวดล้อมอย่างหนัก ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้ปกครอง ชาวบ้านพึ่งพิงผู้ปกครองไม่ได้ และในการกบฏทุกครั้งจะมีจุดประสงค์เพื่อต้องการแบ่งแยกดินแดน โดยเฉพาะหวังที่จะปกครองดินแดนและนำระบบปกครองตามวิถีชีวิตเดิมมาใช้ ซึ่งแนวคิดเรื่องผีมีบุญนี้ถูกนำเสนอผ่านกลอนลำและหนังสือผูก เป็นปฏิกริยาที่คนในท้องถิ่นต่อต้านนโยบายของรัฐอันก่อให้เกิดผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น เช่น การปฏิรูปการปกครอง การเพิ่มภาษี การเอารัดเอาเปรียบจากภาครัฐ เป็นต้น (กิตติราช พงษ์เฉลียว, 2559: 96)

กบฏผีมีบุญ หัวหน้ากบฏหรือกลุ่มผู้นำฝ่ายกบฏตั้งตัวเป็นผู้มีบุญหรือผู้วิเศษ เช่น เป็นพระศรีอาริย์เมตไตรย หรือพระศรีอาริย์ ซึ่งตามความเชื่อของศาสนาพุทธนิกายเถรวาทเชื่อว่าเป็นพระพุทธเจ้าที่จะมาตรัสรู้ในอนาคต แนวคิดเรื่องผีมีบุญก่อกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2443 และชาวไทยเรียกว่า “ผีบุญ” ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายลักษณะของผีมีบุญว่า “ในไม่ช้าก็มีคนตั้งตัวเป็น ผู้วิเศษขึ้นในเมืองมณฑลอีสานตามคำของคนที่ได้เคยพบตัวว่าเป็นคนพื้นเมืองนั่นเอง เดิมจะชื่ออะไร และเป็นชาวเมืองไหนสืบไม่ได้ความจนแล้ว แต่เห็นจะเป็นคนเคยบวชจึงถนัดคาถาอาคมเสกเป่าให้คน นับถือ ในขั้นแรกก็ทำตัวเป็นแต่คนจำศีลภาวนานุ่งขาวห่มขาว” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2539: 339) ลักษณะของผีบุญไม่ใช่เพียงแคผู้วิเศษเท่านั้นหากแต่ยังเป็นแนวคิด ปลอดภัยความยากลำบากของราษฎรอีสานและสังคมผู้คนที่ปรารถนาถึงยุคพระศรีอาริย์ ดังที่ โยเนโอะ อิชิอิ (2527: 40) ได้อธิบายไว้ว่า การอ้างตนเป็นผู้วิเศษหรือผู้มีบุญโดยพวกกบฏและการให้คำมั่นสัญญาแก่ชาวอีสานที่จะปราบยุคเข็ญหรือแก้ไขความเดือดร้อนต่างๆ จนทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นเข้าร่วมอุดมการณ์กับ พวกกบฏด้วยนั้น

ย่อมเป็นสิ่งยืนยันสภาพความเป็นจริงเด่นชัดว่า ชาวนาอีสานประสบความประสบ ความยากแค้นและ ความเดือดร้อนอย่างหนัก และส่งผลให้ชาวอีสานปรารถนาถึงยุคสมัยพระศรีอารีย์ หรือยุคสมัยอุดมคติ

ธวัช ปุณโณทก ได้ศึกษากลุ่มวรรณกรรมของกบฏผู้มีบุญ ซึ่งธวัช ปุณโณทก กล่าวว่า วรรณกรรมที่ก่อให้เกิดกบฏผู้มีบุญภาคอีสานที่สำคัญมีอยู่ 4 เรื่องด้วยกัน คือ พื้นเมืองกรุง ตำนานพระยาอินทร์ หนังสือท้าวพระยาธรรมิกราช และหนังสือผู้มีบุญ พื้นเมืองกรุงจะกล่าวถึงเหตุการณ์ วิปริตสมัยอดีต ในตอนท้ายจะปรากฏผู้มีบุญในปีจอ ส่วนตำนานพระยาอินทร์มีเนื้อหาสนับสนุน หนังสือพื้นเมืองกรุง กล่าวว่าเป็นหนังสือที่พระยาอินทร์นำมาเผยแพร่แก่ ชาวโลกให้คัดลอกไว้และ จดจำเนื้อความเล่าสืบต่อกันไป และให้บำเพ็ญทาน รักษาศีลห้า ศีลแปด จะพ้นภัย พิบัติที่จะเกิดขึ้น ตอนท้ายได้กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนปลายพุทธศาสนาว่าจะเกิดกสิยุค (ธวัช ปุณโณทก, 2542: 3138 - 3140)

ในขณะเดียวกัน โสภา ชานะมูล (2534: 2) ได้อธิบายคติความเชื่อเรื่อง “ตนบุญ” ในภาคเหนือ ไว้ว่า เป็นคติความเชื่อที่ถูกนำมาใช้ตลอดในประวัติศาสตร์ล้านนา แนวคิดดังกล่าวจะถูก หยิบนำมาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่การใช้อ้างความชอบธรรมของสถาบันกษัตริย์ล้านนาจนกระทั่ง สามัญชนที่ใช้คำว่า “ตนบุญ” เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านยามทุกข์เข็ญ เผชิญกับสภาพความสงบของ บ้านเมือง แนวคิด “ตนบุญ” กับปรากฏการณ์ “ผู้มีบุญ” ในล้านนานั้น มักจะมีความสัมพันธ์กับคำ ทำนายในพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องศาสนา 5,000 ปี ซึ่งมักปรากฏตามตำนานวัด ตำนาน เมืองของล้านนาเกือบทุกแบบ ซึ่งอยู่ในภาวะยุคเข็ญก็มักจะปรากฏ “ตนบุญ” มาช่วยปราบยุคเข็ญ ช่วยเหลือประชาชน มักจะเรียกในชื่อต่าง ๆ กัน เช่น “ตนบุญเจ้า” “ตนวิเศษ” “เจ้าตนบุญใหญ่องค์ ประเสริฐ” หรือ พระยาธรรมิกราช (พญาธรรม) เป็นต้น

อุดมการณ์พระศรีอารีย์เชื่อว่าเมื่อใกล้สิ้นพุทธกาล 5,000 ปี โลกมีความเลวร้าย ผู้คน ไร้สาระสลาย บ้านเมืองตกอยู่ในยุคมืดคตลึกลับ ต่อมาเมื่อถึงพุทธกาล 5,000 ปี จะมีผู้มีบุญหรือผู้วิเศษ มาปราบยุคเข็ญเป็นศาสดาองค์ใหม่ อันเป็นยุคแห่งความอุดมสมบูรณ์ บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข เต็มไปด้วยผู้มีบุญ

5.3 วัฒนธรรมทางชาติพันธุ์

ความหมายของคำว่า “ชาติพันธุ์” ยศ สันตสมบัติ (2543: 20) ให้ความหมายว่า หมายถึง กลุ่มคนที่พูดภาษาเดียวกัน เป็นหน่วยทางสังคมการเมือง และระบบเครือญาติเดียวกัน ผ่าน ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ชุดเดียวกัน และมีแบบแผนทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน

หากพิจารณาเนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย จะพบว่า วรรณกรรมพุทธ ทำนายจำนวนมากที่มีการนำเสนอเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในสังคมไทย ความหลากหลาย

ทางชาติพันธุ์ทำให้เห็นวัฒนธรรมที่หลากหลาย ในประเด็นนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนอให้เห็นถึง วรรณกรรมพุทธทำนายที่กล่าวถึง กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งถือเป็นชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่มาเป็นเวลาช้านาน ได้แก่ ลัวะ ชาวลัวะหรือละว้า น่าจะเป็นชนดั้งเดิมกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ในดินแดนล้านนามาก่อน ใน **ตำนานพระธาตุลำปางหลวง** ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“พระพุทธเจ้าเสด็จไปด้วยลำดับบ้านเมืองใหญ่เมืองน้อยทั้งหลาย พระพุทธเจ้าไปรอดบ้านอันหนึ่งชื่อ ลัมพการีวัน พระพุทธเจ้านั่งอยู่เหนือค่อมอนน้อยสูงระหง้อย ยังมีลัวะผู้หนึ่ง ชื่อว่า อ้ายคอนมีมันหันพระพุทธเจ้ามันเอาน้ำฝิ่งใส่บอกไม้พาง มาท้อทานแก่พระพุทธเจ้ากับหมากพ้าว 4 ลูก พระพุทธเจ้ายื่นบอกน้ำฝิ่งท้อแก่มหาอนนท์ถองตกบาตร พระพุทธเจ้าฉันแล้วชดบอกไม้ไปทิสสะหนเหนือแล พระพุทธเจ้าทำนายว่า **ลัมพการีวัน**จักเป็นเมืองอันหนึ่งชื่อว่า **ลัมพาง มีหินชะแล**”

(ตำนานพระธาตุลำปางหลวง: 43)

เนื้อความดังกล่าว กล่าวถึงลัวะผู้หนึ่ง ชื่อ อ้ายคอน ที่มาเฝ้าอุปัฏฐากพระพุทธเจ้า โดยเอาน้ำฝิ่งใส่กระบอกไม้พางมาถวายแก่พระพุทธเจ้ากับมะพ้าว 4 ลูก อาจสื่อความหมายได้ว่า ผู้แต่งตั้งให้ชาวลัวะ ชื่อ อ้ายคอน เป็นภาพตัวแทนของคนในท้องถิ่น ที่ยอมรับพระพุทธเจ้า

ตำนานเมืองเถิน พระพุทธเจ้าประทับรอยพระบาทให้ชาวลัวะ ความว่า

“...พระพุทธเจ้าก็เสด็จไปสู่ทิศไหนได้ ไหลประมาณหมื่นโยชน์ไปจวบใส่บ้านลัวะ 7 หลังคาเรือน จักตั้งบ้านใหม่อยู่ในขุนห้วยบ้านใหม่ 7 หลังคาเรือน เขาก็มาขอว่า เจ้าก็ยังมีเสาก่อนเทือะ วันพุกเจ้าหักท้อทานบิณฑบาตชา ว่าอัน พระพุทธเจ้าอยู่แกะป่าแดง ที่ขุนห้วยแม่พิกมาสสุดเสียหัน บ่ไกลขุนห้วยบ้านใหม่เท่าใด 7 หลังคาเรือน พากันมาทานข้าวบิณฑบาตแล้ว ลัวะก็พากันขอเสากธาตุไว้หว่านเทือะ พระพุทธเจ้าก็กล่าวว่า ถ้าก็มี บ้านก็บ่หลาย กอมพอมมาตั้งใหม่อยู่ขุน ห้วยแม่น้ำนี้จักไว้เสากก็กลัวรักสาบคัมเป็นสาธารณะไปพายหน้าแล กูตถาคตเท่าจักถาปนอนุญาตบาทไว้นี้ท้อเป็นที่คอบย่ำสักการะบูชาไปพายหน้าเทือะ...”

นอกจากนี้ ยังพบกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏในตำนาน กล่าวคือ ใน**ตำนานม่อนทรายเมืองงาว** ยังพบชาวจีนฮ่อ ซึ่งเป็นพรานล่าสัตว์ ใน **ตำนานธาตุเสด็จ** พบชาวมา่น หมายถึง พม่าเป็นตอนที่มีหาเถรชาวพม่าพบพระธาตุ อีกด้วย

คร่ำคร่าคำสอนเจ้าราช กล่าวถึง ในสังคมล้านนามีตลาดกลางเมืองมีบรรดาพ่อค้า แม่ค้าทั้ง ชาวจีน ชาวมอญ ชาวไทยอง ไทเขิน ไทลื้อ ชาวพื้นเมืองจำนวนมาก ที่มาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า เครื่องนุ่งห่ม สิ่งของเครื่องใช้ ความว่า

“เซ็กจีนม่านเม็ง   มีหลายพรำพร้อม   มานุ่งผ้าลายแซง
ชาวไทยองเงี้ยว   ท่องเที่ยวแสวง   ขมุยงแดง   ลือลวาม่านห้อ”
(คร่ำคร่าคำสอนเจ้าราช: บทย่อยที่ 6.25)

5.4 วัฒนธรรมทางเพศ

วรรณกรรมพุทธทำนายมีการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ คือ วัฒนธรรมทาง เพศ เกี่ยวเนื่องกับความคิดเรื่องชายเป็นใหญ่ หรือปิตาธิปไตย (Patriarchy) หมายถึง วิธีคิดหรือแบบ แผนปฏิบัติอันมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญ คุณค่า และอภิสิทธิ์แก่เพศชายเหนือกว่าเพศหญิงและ เพศอื่นๆ อย่างเป็นระบบ (เสนาะ เจริญพร และ นพพร ประชากุล อ่างใน ชนกพร พัวพัฒนกุล, 2556: 215)

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย เน้นให้เห็นถึงความเสื่อมที่จะเกิดกับ บ้านเมืองหากเพศหญิงประพฤติปฏิบัติเสื่อม เช่น เล่นขู้ขลุ่ยชาย การขโมยเงินของสามีไปให้ชายขู้ และ เล่นการพนัน เช่น

“...ความฝืนนี้เปรียบไล่ภรรยา เขาจักเป็นโจรรักผ้าหอมขู้ ผ้าเป็นคนหาได้ ทางเมีย เอาไปจ่ายได้ต่อดีก้ออันพลูขึ้นตั้งโพน เมียหากเป็นโจรฮ้ายขนเอาไปจ่าย ขนเอาไปอยู่เฮือน ให้ชายขู้ คู่เซย มันเอาไปทอมขู้ศรัทธาโหด โทษเพราะเจ้าเล่นขู้หาได้ก็บ่เหลือ เอาไปเล่น โบกเบี้ยไฟผ่องไฮไล ทั้งบัตเบอร์ลุ่แนวหาเล่น..”

(พุทธทำนายจากพระโศษฐิ์ ของ ส. ธรรมภักดี, หน้า 6)

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับค่านิยมเรื่องการให้เห็นคุณค่าแก่ “พรหมจรรย์” ของเพศ หญิงและการมีสามีก่อนวัยอันควร เช่น

“...ศาสนาล่วงได้สามพันปีปลายก้าวล่วง คนลิเห็นเหตุร้ายเมืองบ้านต่างหลัง หญิง สาวน้อยบ่ทันนานเกิดใหม่ อายุ 13-14 ได้มีท้องเหล่ามารเขาซิมิลูกน้อยก่อนเหตุสมควร บ่ มีพิจารณาถึงว่าตัวยังน้อย...”

(พุทธทำนายจากพระโศษฐิ์ ของ ส. ธรรมภักดี, หน้า 6)

5.5 วัฒนธรรมทางชนชั้น

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2556: 79) ให้คำจำกัดความคำว่า ชนชั้น (class) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่สมาชิกแตกต่างกันจากกลุ่มอื่นด้วยลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ในสังคมสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมอุตสาหกรรม การจัดช่วงชั้นทางสังคมของบุคคลพิจารณาจากปัจจัย รายได้ และการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ

ทิพย์วารี สงนอก (2552: 109) ได้สรุปความจากนักวิชาการเป็นความคิดรวบยอดไว้ว่า ชนชั้นของสังคม หมายถึง การแบ่งคนในสังคมซึ่งมีพฤติกรรมและแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ต่างกันอย่างเด่นชัดออกเป็นกลุ่มโดยอาศัยคุณลักษณะด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานในการแบ่งจากการวิเคราะห์เนื้อหาของนิทานชาดกพื้นบ้านอีสาน สามารถระบุชนชั้นในสังคมได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชนชั้นสูง และกลุ่มชนชั้นล่าง

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551: 184 - 185) ได้กล่าวถึง ชนชั้นทางสังคม (social class) ว่าเป็นกลุ่มมโนทัศน์ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์และทฤษฎีการเมืองซึ่งมีศูนย์กลางที่แบบจำลองการจัดชั้นภูมิทัศน์ทางสังคมซึ่งบุคคลจัดอยู่ในกลุ่มหมวดหมู่สังคมลำดับชั้นชนชั้นสามัญที่สุด คือ ชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง อนึ่ง ชนชั้นเริ่มเป็นวิธีหลักในการจัดระเบียบสังคมเป็นการแบ่งลำดับชั้นแทนการจำแนกประเภทอย่างฐานันดร ยศ และลำดับ

กล่าวสรุปได้ว่า ชนชั้นทางสังคม (Social class) หมายถึง กลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคม การศึกษา เศรษฐกิจ ที่แตกต่างกัน อาจมีการแบ่งชนชั้นที่ต่างกัน เช่น ยศถาบรรดาศักดิ์ ในสังคมไทย มีการแบ่งชนชั้นออกไปตามปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ชาตีกำเนิด ตำแหน่งทางราชการ ตำแหน่งทางการเมือง ความมั่งคั่ง ระดับการศึกษา โลกของการทำนายนาย เป็นโลกของความเหลื่อมล้ำที่สังคมไทยมองว่ามีความสัมพันธ์กันเป็นลำดับชั้น มีความแตกต่างกันทางฐานะ อำนาจ และหน้าที่การงาน

หากพิจารณาวรรณกรรมพุทธทำนายจะพบว่าชนชั้นที่ปรากฏในวรรณกรรมหากจำแนกตามฐานันดรศักดิ์แล้วสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม กล่าวคือ ชนชั้นปกครอง ชนชั้นขุนนางข้าราชการ และชนชั้นผู้ใต้ปกครอง/ไพร่ราษฎร และพระสงฆ์นักบวช ซึ่งปรากฏเป็นคำทำนายเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมไทย

1) ชนชั้นปกครอง ถือเป็นกลุ่มชนชั้นสูงในสังคม ได้แก่ กษัตริย์ ในวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มความฝัน ได้กล่าวถึงคำทำนายที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ จำนวน 11 ข้อ

กษัตริย์ ตามแนวคิดในพระพุทธานุญาตสาสนานิกายลังกาวงศ์ ทรงทำหน้าที่จรโรจธรรมดั่งที่ปรากฏเป็นพระนามด้วยคำว่า “พญาธรรม” หรือ “ธรรมิกราช” กษัตริย์ผู้ทรงธรรมเป็นคุณสมบัติ

สูงสุดของกษัตริย์นำมาสู่ความวิบัติและการล่มสลายของบ้านเมือง ซึ่งในศาสนาพระโคตมพุทธเจ้าที่มีกำหนดอายุ 5,000 ปี มีพุทธธรรมกราชมาบังเกิดแล้วจำนวนมาก

เมื่อศึกษาพฤติกรรมและบทบาทของกษัตริย์ในวรรณกรรมพุทธทำนายแล้วคุณสมบัติที่ถือว่ากษัตริย์ต้องมีความพิเศษกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป คือ ต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองสูงสุด จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมเป็นเลิศ โดยใช้หลักในการปกครองบ้านเมืองแบบทศพิธราชธรรมในทางตรงกันข้าม วรรณกรรมพุทธทำนายได้แสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์วุ่นวายที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาจากการใช้อำนาจในการปกครองบ้านเมืองของกษัตริย์ที่ไม่ทรงธรรม

2) ขนชั้นขุนนาง ข้าราชการ กล่าวถึงขุนนางที่มีประสบการณ์แต่ได้รับความไว้วางใจ และมอบหมายให้ทำงานใหญ่ รับสินบน และใช้อำนาจเบียดเบียนประชาชน

คร่ำคร่าคำสอนเจ้าราช กล่าวถึง บรรดาเสนาเจ้านายทั้งหลายจะตัดสินคิดความ ขาดการพิจารณาไตร่ตรอง ขอปรับสินบน ความว่า

“ฝูงหมู่เสนา และหมู่ท้าวเจ้า มาสินเอาค่าง่ายล้ำ
ได้กินสินบน สินจ้างเท่านั้น บ่คิดรอดอันบุญคุณ”

(คร่ำคร่าคำสอนเจ้าราช: บทย่อยที่ 6.12)

ใน ตำนานกวางคำ กล่าวถึง ขุนนาง ตัดสินคิดมิชอบ ไพร่น้อยจะเป็นขุน เชื่อไพร่จะปกครองบ้านเมือง เกิดข้าวยากหมากแพง ตะไคร้ ขมื่นจะมีค่า ดังข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรมกล่าวคือ

“เจ้านายบ่ตัดบ่แม่นกับด้วยกัน จักมีหลายบ้านหลายเมที่อง บ้านจักมีหลายน้ำ 5 แม่ปลั่งรวมกัน เหมือนเส้นเดียวบ่เสมอกันจักมีเมื่อใด ฝูงชุมไท่จักเข้ามาหลาย เก็บเอคนชายไป รังเฝ้าเป็นตาหาญเป็นหมู่ เป็นชุม ขุนนายตัดค้ำบ่ชอบ ไล่เอาไพร่น้อยเป็นขุนมีเมื่อใดหนทาง หลวงดิงามพ้อยบ่ได้ เอาเชื้อไพร่กินเมือง ฝูงเข้าหมิ่นจักใครจักมีค่า ฝูงหัวข่าชิงจักชายแลกลทองแดง อันใดแพงเก็บเอาทองแดงมาไหลหลอมหล่อแปงอัฐแลพลมีหลายก้อน”

(ตำนานกวางคำ, หน้า 6)

3) ขนชั้นผู้ใต้ปกครอง

ผู้อาวุโส ผู้น้อย กล่าวว่า มนุษย์ไม่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน บุตรไม่ยำเกรงบิดามารดา หรือแม่ยายพ่อตา คนแก่ต้องพึ่งคนหนุ่มให้หาเลี้ยง มนุษย์จะมีราคาตั้งแต่เด็ก หญิงจะแต่งงาน และมีลูกตั้งแต่อายุน้อย ซึ่งวรรณกรรมพุทธทำนายอีสาน เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ของคนในสังคม

ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้อาวุโส ผู้น้อย กล่าวคือ ลูกจะไม่ตั้งมั่นในคำสอนของพ่อแม่ ไม่เคารพพ่อแม่ ละทิ้งพ่อแม่ ไม่รู้คุณพ่อแม่ ศิษย์จะไม่เคารพครูบาอาจารย์ เช่น

“...ดูรา มหาราชเจ้า ภายหน้าต่อไป ลูกนั้นเขาสีโลลาถึ้มสองเชื้อพ่อแม่ บให้สองแจ่ม
เจ้านอนเฝ้าอยู่เรือน ลูกนั้นลืบต้องตั้งต่อคำสอน...”

(พุทธทำนายจากพระโศษฐ์ ของ ส. ธรรมภักดี, หน้า 4)

“...ศิษย์ก็เป็นผู้ต่อบื้อพ่อครูสอน ลูกบ่หลอนยำแยงฮักแพงสองเฒ่า วาจาเว้าบ่ยำ
แยงพ่อแม่ เฒ่าแก่เว้าบ่เอาเข้าใส่หู...”

(พุทธทำนาย แบบคำกลอนอีสาน, หน้า 25)

“...บัดนี้ กาละ นับมือส่วย	หลายปีเป็นอันต่าง มาแล้ว
พระหาก เทเทศน์ไว้	ภายซ้อนศาสนา เจ้าเอย
ฝูงหมู่ ญิงชายส่วย	ลืบสามปีมีลูก ลือแล้ว
นักปราชญ์ ถมแม่น้ำ	นัททีกว้าง ขาดเขิน..”

(กาลนับมือส่วย, หน้า 128)

สามี ภรรยา กล่าวว่า สตรีจะโลเลในบุรุษ กลุ่มหลงสุราเมรัย ชอบแต่งตัว เอาทรัพย์ที่สามีหา
ได้ไปหาความสุขกับชายอื่น และจะนำข้าวที่เตรียมไว้สำหรับหว่านไปทำขนมปรนเปรอชายชู้ ผู้ชายจะ
ตกอยู่ในอำนาจของภรรยาเด็ก ๆ เหมือนทาสและคนรับใช้

4) กลุ่มพระสงฆ์ นักบวช กล่าวว่า ภิกษุอลัชชี เห็นแก่ปัจจัย 4 พวกกันแสดงธรรมเพื่อเห็นแก่
ปัจจัย 4 ไม่แสดงธรรมตามธรรม ไม่แสดงธรรมเพื่อธรรม ไม่แสดงธรรมอันสมควรแก่ธรรม พระภิกษุ
ชั่วช้าจะเบียดเบียนพระภิกษุผู้มีศีล เมื่อภิกษุผู้มีศีลไม่มีที่พึ่งก็จะพากันหลบซ่อนอยู่ในป่า

คร่ำคร่ำคำสอนเจ้าราช กล่าวถึง บรรดาพระสงฆ์ต่างสวดเป็นระบำทำนองคล้ายกับการขับ
กวีนิพนธ์ ซึ่งถือว่าผิดศีล ผิดพระวินัย ข้อที่ 7 คือ การเว้นจากการขับร้องประโคมดนตรีต่าง ๆ ความ
ว่า

“สรณชีพรามณฺ์ สุตฺรเหมือนคร่ำซ้อย หื้อผิดแผกด้วยครองธัมม”

(คร่ำคร่ำคำสอนเจ้าราช: บทย่อยที่ 6.11)

จะเห็นได้ว่า จากคำทำนาย ทำให้เห็นวัฒนธรรมทางชนชั้นที่มีความเสื่อมเหมือนกัน
แต่แตกต่างกันไปตามหน้าที่และสถานะทางสังคม คือ ระบบอำนาจวิบัติ เป็นการใช้อำนาจที่ผิด

ทำนองคลองธรรม กล่าวคือ **กษัตริย์** ผู้อยู่ในชนชั้นสูง มีอำนาจในการปกครอง สามารถกดขี่ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองได้ตามใจชอบ **ขุนนางข้าราชการ** มีอำนาจในการตัดสินคดีความ แต่กลับลำเอียง รับสินบน ถือว่าตนเองมีความรู้ทางด้านกฎหมาย **ผู้ใต้ปกครองหรือราษฎร** ถือเป็นผู้อยู่ใต้ปกครองต่ำสุด ไม่มีสิทธิเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ หรือไม่มีอำนาจใด ๆ ที่จะต่อกรกับผู้ที่มีอำนาจสูงกว่า **พระสงฆ์** ถือว่าเป็นผู้บวชเรียน มีความรู้ในด้านการสั่งสอนพระพุทธศาสนา แต่กลับใช้ความรู้ในทางที่ผิด

ในวรรณกรรมพุทธทำนายอีสานเรื่อง กาละนับมือส่วย ก็ได้กล่าวถึงเด็กวัยรุ่นจะคบขู้ขี้สาว ก่อนวัยอันควร มั่วโลเกีย ไม่มียางอาย คนรุ่นใหม่ไม่ใส่ใจวัฒนธรรม มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และยังกล่าวถึงคนผู้มีปัญญา มีความรู้ เป็นนักปราชญ์ก็จะลดน้อยลง ส่วนใหญ่จะเป็นพวกที่ศึกษาแต่ความรู้เชิงวิชา แต่ขาดวิจรรย์ญาณ ไม่มีปัญญาความรู้ที่แท้จริง นักปราชญ์จะไม่กล่าวสอนใคร ไม่มีใครได้รับความรู้จากนักปราชญ์ โลกจึงขาดธรรม ซึ่งเหตุการณ์นี้ปรากฏชัดในสังคมปัจจุบัน

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงระบบสังคม จากสังคมเอื้ออาทรซึ่งกันและกันกลับกลายเป็นสังคม เห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ หน้าทีระหว่าง พ่อ แม่ ลูก ครูบาอาจารย์ก็เปลี่ยนแปลงไป แม้กระทั่งธรรมชาติก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากคนเราเมื่อถึงช่วงใดช่วงหนึ่ง ทุกคนขาดสติ ขาดการรับผิดชอบ จึงทำให้เกิดปัญหาทางสังคมเกิดขึ้นการที่จะทำให้สังคมดีขึ้นได้ คือปลูกฝังจิตสำนึกคนในสังคมให้ความเชื่อเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ หรือให้ได้ศึกษาพุทธทำนายอย่างทั่วถึง ปลูกฝังให้เกิดการศรัทธา ความเชื่อและใช้เหตุผลแยกแยะปัญหาได้ด้วย

พุทธศาสนามีบทบาทในการสร้างความชอบธรรมทางการปกครองให้กับสถาบันกษัตริย์ การอธิบายที่มาแห่งพระราชานุญาตทั้งทางโลกและทางธรรม การเน้นฐานะดินแดนเหล่านั้นให้เป็น “ดินแดนศักดิ์สิทธิ์ที่พระพุทเจ้าเคยเสด็จมา” แสดงถึงพระราชอำนาจทางการเมืองของพระมหากษัตริย์ที่ทรงปกครองเหนือดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์นั้น จารึกและพงศาวดารกล่าวถึงกษัตริย์หลายพระองค์ที่ทรงมีพระจริยาวัตรบูชารอยพระพุทบาทซึ่งเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่แสดงสถานะอันชอบธรรมทางการปกครอง ทั้งนี้เพราะพุทธศาสนาได้เปลี่ยนสถานะดินแดนที่เชื่อว่าพระพุทเจ้าเสด็จมาโปรดให้เป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับความคุ้มครองจากพุทธานุภาพของพระองค์ การได้พบและนมัสการพระพุทบาทในดินแดนที่ปกครองอยู่จึงเกี่ยวข้องกับบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์ ดังเห็นได้จากการจำลองรอยพระพุทบาท การเสด็จไปนมัสการพระพุทบาท และการคั่นहारอยพระพุทบาท

ดังนั้นความหมายของ “ธรรม” ของราชาตามที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย จึงไม่ได้หมายถึงเพียงพระจริยาวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติตามธรรมสำหรับพระราชอาทิ “ทศพิธราชธรรม” และ “จริยาวัตร 12” ซึ่งสอดคล้องกับบารมี 10 ได้แก่ ทาน ศีล ขันติ สัจจะ อธิษฐาน วิริยะ เมตตา ปัญญา อุเบกขา และเนกขัมมะ อันเป็นการบำเพ็ญบารมีเพื่อการเป็นพระพุทเจ้าซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดเท่านั้น และไม่ใช่ว่าเพียงการตั้งอยู่ในธรรม การอุปถัมภ์พุทธศาสนา

และการเผยแผ่ศาสนาสู่ชุมชนเท่านั้น แต่ยังมี ความหมายอย่างกว้างๆ หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองที่มีเป้าหมายอยู่ที่ความยุติธรรมให้สังคมโดยเชื่อมโยงอุดมคติทางศาสนากับอุดมการณ์ทางสังคม หรือกล่าวได้ว่าธรรมเป็นกระบวนการทางสังคมที่กษัตริย์ธรรมราชามีต่อสังคม

5.6 วัฒนธรรมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดวาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือ Ecocriticism เป็นวาทกรรมหนึ่งที่ทำให้ความหมายและสร้างความรู้ใหม่ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณคดี ดังที่ (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2556: 46) ได้เสนอว่า การศึกษาดังกล่าวได้กำหนดแนวคิดและความหมายในการศึกษาวรรณคดีทั้งในด้านกฎเกณฑ์ วิธีการในการวิเคราะห์วิจารณ์ในฐานะที่เป็น “พื้นที่ใหม่” ของทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ ที่แสดงให้เห็นการต่อสู้ช่วงชิงทางความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างและนิยามความหมายให้กับการศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณคดี นับว่าเป็นแนวการวิเคราะห์วรรณคดีที่ก่อรูปมาจากจิตสำนึกเชิงนิเวศ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกใน สหรัฐอเมริกาในช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 โดย ใช้คำว่า “ecocriticism” และให้ความสำคัญกับการศึกษาธรรมชาติ ส่วนในประเทศอังกฤษ ใช้ศัพท์ “green studies” เน้นศึกษาการทำลายธรรมชาติและวิกฤติธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม Ecocriticism มาจากแรงกระตุ้นของความตระหนักที่ว่าเราได้มาถึง ยุคของวิกฤติสิ่งแวดล้อม ช่วงเวลาที่การกระทำของมนุษย์ได้สร้างความยับเยินเสียหายแก่ระบบนิเวศของโลก ดังจะเห็นได้จากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน ทั้งภัยที่เกิดจากน้ำท่วม ดินถล่ม ภูเขาไฟ พายุ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เกิดจากการบุกรุกทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์แทบทั้งสิ้น หลายส่วนจึงให้ความสนใจและตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย จะพบว่า สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นการสื่อความหมายอย่างหนึ่งซึ่งส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอให้เห็นว่าการสื่อความหมายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนายที่มีลักษณะที่น่าสนใจ โดยจะนำเสนอใน 2 ประเด็น กล่าวคือ 1) ธรรมชาติเป็นผู้ทำลาย 2) ความวิปริตผิดธรรมชาติ

1) ธรรมชาติเป็นผู้ทำลาย

วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย มีเนื้อหาที่ทำนายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ กล่าวถึง เกิดภัยธรรมชาติ ธรรมชาติจะแปรปรวน พิษพันธุ์ธัญญาหารไม่สมบูรณ์ ปรากฏการทำนายในวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มความฝัน ข้อที่ 1 และข้อที่ 10 กล่าวคือ

ข้อที่ 1 ฝันว่า โคอุสุภราช 4 ตัว วิ่งมาจากสี่ทิศจะชนกัน แต่กลับไม่ชน ทำนายว่า ฝนแล้ง นาข้าวแห้งแล้ง เกิดทุพภิกขภัย ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล

ข้อที่ 10 ฝันว่า คนหุงข้าว มีทั้งสุก ดิบ และแฉะ ทำนายว่า ฝนตกไม่สม่ำเสมอ ข้าวกล้า บางส่วนเหี่ยวแห้งเพราะฝนแล้ง บางส่วนเสียหายเพราะฝนตกชุก บางแห่งสมบูรณ์ดี

2) ความวิปริตผิดธรรมชาติ

การสื่อความหมายที่แสดงถึงเหตุการณ์ที่ผิดแปลกไปจากลักษณะตามธรรมชาติที่เราเคยเห็น เคยสัมผัส ความวิปริตผิดแปลกที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธทำนาย ได้แก่ แม่วัวขอกินนมลูก ต้นไม้ ออกดอกออกผลก่อนเวลา สัตว์ดำเนินชีวิตผิดวิสัย น้ำเต้าจมน้ำ หินศิลาลอยน้ำ กบเขียดจะไล่จับงูมา กินเป็นอาหาร ปลาไหลขึ้นไปทำรังบนต้นไม้ ผึ้งลิ่งค่างจะชูดรูอาศัยอยู่ใต้พื้นดิน ก้อนกรวดจะ กลายเป็นแก้วที่มีค่า ทองเหลืองจะมีราคาแพง หรือแม้แต่ผู้คนที่มีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจาก สมัยก่อน ลักษณะเช่นนี้ เป็นเสมือนสัญญาณเตือนถึงการเปลี่ยนแปลงของโลก ยุคสมัย ผู้คน ที่ไม่ ตั้งอยู่ในศีลธรรม แก่งแย่งชิงดี เห็นแก่ตัว เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ดังปรากฏในวรรณกรรมพุทธ ทำนาย เรื่อง คร่ำรำคำสอนเจ้าราช ความว่า

“สะเทิงเยือกยก	ฝับแผ่นทั้งโขง	ข้อหอคนโรง	ทำเพศเปนเจ้า
หล้างไลบไล	หล้างเล้าบเล้า	ตามหาณีแต่งไว้	
ปลาเหยียนตัวหลวง	แปลงรังปลายไม้	แม่ค่างเฝ้าอยู่รูดิน	
กบเขียดน้อย	ไล่กินงูสิง	บ่าหินแลชขาย	ซ้าปลายเปนแก้ว
แผ่นทองเหลือง	ที่ใส่ผ่องแผ้ว	ตัดราคาแพงค่าไว้	
ครือเขาหลวง	ว่าเปนเค้าไม้	ตัดผ่าปล้ำเอาไฟ	
จักใกล้เถิงแล้ว	เหมือนหอบไซ	แสงวิฑูรไชย	ตกแกมฝุ่นกลั่ว
ตกอยู่เหนือตม	แกมดินฝุ่นหมั่ว	จักไลยามดีช่วยน้ำ	
ลักราชมมาถึง	เข้าเทิงเทื่อมค้ำ	กบเขียดเต้นทวยงู	
ป่อยยังน้ำ	จักเกิดมีหู	ยกยกคอดู	ผ่อหากุ้งเหนียว
ทากแลปลิง	จักเกิดมีเขี้ยว	ขบงัวคายนเดือร้อน	

(คร่ำรำคำสอนเจ้าราช: บทย่อยที่ 11.1-11.4)

นอกจากนี้ ยังพบในวรรณกรรมเรื่อง คำหานี้จักเกิดกับโลกจากตำนานพญาละแวก ฉบับ พระครูอดุลย์สีลิตต์ ความว่า

“ฝนห่าหลวงตกเดือนสี่เดือนห้า จะได้หวานกล้าเดือนสิบเอ็ดเดือนสิบสอง

น้ำจะนองเมื่อเดือนสามเดือนสี่

ฟ้าจะผ่าหอลผี

ไม้สะหลีตายชาน

ไม้โค่นค้ำลวดคีนมา”

เนื้อหาที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างมาข้างต้นนี้ จะเกิดขึ้นหากผู้ปกครองตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม อันเป็นธรรมะสำหรับพระราชทานนั่นเอง และเป็นการเตือนสติให้คนในสังคมดำเนินชีวิตอยู่ในคุณธรรม ถือเป็นกลวิธีในการนำเสนอการสื่อความหมายอย่างเห็นชัด

5.7 วัฒนธรรมสมัยนิยม

วัฒนธรรมสมัยนิยม เป็นการเรียนรู้เพื่อสร้าง และใช้วรรณกรรมที่มุ่งสนองต่อความต้องการบริโภคของคนรุ่นใหม่ มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความสะดวก เข้าใจง่าย และเร็วขึ้น รูปแบบและเนื้อหา มีการสอดแทรกความคิดของกวีไว้ในเนื้อหาของวรรณกรรม ดังที่ อุดม หนูทอง (2551: 33) ได้อธิบายและสรุปความได้ว่า “การเรียนรู้เพื่อสร้างและใช้วรรณกรรมตามแนวโน้มในสมัยปัจจุบันจะมีผู้นิยมมากขึ้น เนื่องจากผู้คนมีการศึกษามากขึ้น มีความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร เป็นสังคมบริโภคที่ต้องอาศัยเงินตรา สนใจความสำเร็จอย่างรวดเร็ว สังคมตอบรับและเกิดคุณค่าชัดเจนมากกว่ากระบวนการที่ค่อยเป็นค่อยไป อย่างที่เคยปฏิบัติมาตามแบบแนวจารีต จะเห็นถึงวิธีการเรียนรู้ที่เปลี่ยนไป โดยผู้สนใจจะศึกษาวรรณกรรมและใช้วรรณกรรมด้วยตนเอง ฝ่าสังเกตุจดจำและเอาแบบจากผู้อื่นแบบครูปักหลักจำ...”

นอกจากนี้ ฐิรุฒธิ เสนาคำ (2549: 24) กล่าวว่า วัฒนธรรมสมัยนิยม นักวิชาการไทยบางท่านเรียกวัฒนธรรมประเภทนี้ว่า “วัฒนธรรมประชานิยม” โดยนัยแล้ว หมายถึง วัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมจากประชาชน หรือพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน อีกด้านหนึ่ง อาจหมายถึงวัฒนธรรมที่แพร่หลายและเข้าถึงประชาชนส่วนใหญ่โดยมีสื่อเป็นตัวกลาง เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร อินเทอร์เน็ต ฯลฯ

การพิจารณาว่าสิ่งนั้นเป็นความนิยมของผู้คนในยุคสมัยหรือเป็นวัฒนธรรมสมัย นิยมหรือไม่ นั้น อาจพิจารณาได้จากเกณฑ์ทั้ง 4 ประการ ได้แก่

1. เป็นสิ่งที่ชื่นชอบหรือยอมรับโดยผู้คนจำนวนมาก
2. เป็นสิ่งที่ถูกมองว่าต่ำชั้นและไร้คุณค่าหรือรสนิยมทางศิลปะ
3. เป็นสิ่งที่ออกแบบมาหรือสร้างขึ้นเพื่อให้คนจำนวนมากชื่นชอบ เพื่อประโยชน์ทางการค้าและบริโภคนิยม
4. เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยผู้คนเพื่อพวกเขาเอง

วสันต์ ปัญญาแก้ว (2560: 62 - 63) กล่าวว่า ในทรศนะของ Stuart Hall คำว่า วัฒนธรรมสมัยนิยม ประกอบสร้างขึ้นมาจากคำ 2 คำ คือ 1. สมัยนิยม (Popular) กับคำว่า 2. วัฒนธรรม (Culture) คำว่า “วัฒนธรรม” เป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ ว่าสูงส่งทรงคุณค่าสามารถ

พบเห็นได้ในห้องแสดงงานศิลปะ พิพิธภัณฑ์ หรือสถานศึกษาชั้นนำ สิ่ง que เรียกว่า “สมัยนิยม” นั้น กลับมักพบเห็นได้ในห้างสรรพสินค้า ผ่านรายการทีวี หรือในฉบับบาร์ อย่างไรก็ตาม Hall เห็นว่าการพิจารณาแยกแยะดังกล่าวยังคงคิอยู่บนพื้นฐานการนิยามความหมายวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม จึงนำเอาวัฒนธรรมสมัยนิยมไปประกบคู่ตรงข้ามกับวัฒนธรรมชั้นสูง (High culture) ซึ่งนั่นถือเป็นความเข้าใจที่คนส่วนใหญ่มักจะเข้าใจ

สุชีพ วรรณสูต (2552: ออนไลน์) การให้คำนิยามที่ครอบคลุมชัดเจนจะเป็นการสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมสมัยนิยมมากขึ้น ดังที่ Storey John ได้จัดหมวดหมู่ความหมายของวัฒนธรรมสมัยนิยมเป็นกลุ่มๆ ได้แก่

1. วัฒนธรรมอะไรก็ตามที่เป็นที่ยอมรับและชื่นชอบของคนจำนวนมาก นิยามนี้ครอบคลุมเนื้อหาวัฒนธรรมโดยทั่วไป แต่ไม่สามารถระบุลักษณะเฉพาะเจาะจงของวัฒนธรรมแต่ละอย่างได้ ซึ่งมักจะมีรายละเอียดและแตกต่างหลากหลายกันในหลายด้าน เช่น พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งความหมายต่อวิถีชีวิตของผู้เป็นเจ้าของหรือมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมนั้น

2. วัฒนธรรมที่หลงเหลืออยู่จากการให้คำนิยามวัฒนธรรมชนชั้นนำหรือวัฒนธรรมชนชั้นสูง ในแง่นี้ วัฒนธรรมสมัยนิยมจึงอยู่ตรงข้ามกับวัฒนธรรมของชนชั้นนำหรือวัฒนธรรมของชนชั้นส่วนใหญ่ในสังคม

3. วัฒนธรรมมวลชน (mass culture) เป็นวัฒนธรรมที่ถูกผลิต เผยแพร่และโฆษณาในตลาด สินค้าของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ที่ได้รับคามนิยมอย่างเช่น แฟชั่น เครื่องสำอาง กีฬา เกมส์ ออนไลน์ และมักเชื่อมโยงกับการครอบงำทางวัฒนธรรมตะวันตกหรือวัฒนธรรมทุนนิยม โดยมีสื่อเป็นตัวกลางสำคัญ

4. วัฒนธรรมที่มีแหล่งกำเนิดมาจากประชาชน เป็นวัฒนธรรมขนานแท้และดั้งเดิมของประชาชนหรือชาวบ้านร้านค้าตลาดทั่วไป นั่นก็คือ วัฒนธรรมประชาชน เช่น ละครโทรทัศน์น้ำเน่า

5. พื้นที่หรืออาณาบริเวณของการต่อสู้ระหว่างพลังของกลุ่มคนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบกับกลุ่มคนที่มีอำนาจครอบงำในสังคม ในแง่นี้วัฒนธรรมสมัยนิยมจึงไม่ใช่ทั้งของชนชั้นนำหรือชนชั้นผู้เสียเปรียบ แต่เป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการต่อสู้ ต่อรอง ช่างชิงทางอุดมการณ์และผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคม เช่น การเรียกร้องสิทธิของกลุ่ม “หญิงรักหญิง และ ชายรักชาย”

6. วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายหลังการพัฒนาอุตสาหกรรมและการขยายตัวของชุมชนเมือง แ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนและการคมนาคมสื่อสารของโลกสมัย ใหม่ที่มีบทบาทสำคัญในการก่อรูปและขยายตัวของวัฒนธรรมชุมชนเมืองขนาดใหญ่ และเป็นเสมือนกระแส ไม่มีรูป แต่สัมผัสได้ บริโภคได้ และใช้มันอยู่ในชีวิตประจำวัน Pop culture จะปรากฏอยู่ทั่วไปในหลาย

รูปแบบ ได้แก่ วัตถุสิ่งของ, รายการโทรทัศน์ เพลง หนังสือนิตยสารที่ฮอตฮิต, พุทธกรรม, เทรนต์, เหตุการณ์ เช่น การก่อการร้าย ส่วยตำรวจ, บุคคลที่มีชื่อเสียง

การทำความเข้าใจวัฒนธรรมสมัยนิยมช่วยให้มองเห็นและเข้าใจกระบวนการสื่อความหมายต่าง ๆ ในสังคม (signification) ในระดับที่กว้างมากขึ้นและเห็นเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์เชิงวิภาษวิธีของ เจื้อนใจ ปัจจัยและกลุ่มคนในสังคมมากขึ้น วัฒนธรรมสมัยนิยมเป็นส่วนที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง เต็มไปด้วยพลวัต ต้องเชื่อมโยงวัฒนธรรมสมัยนิยมให้เข้ากับบริบทของโลกยุคหลังทันสมัยที่ทำให้กำเนิดและพลิกเปลี่ยนโฉมหน้าปริณิถนของชีวิตประจำวัน บริบทที่สำคัญเหล่านั้น ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ การขยายตัวของเมืองและชนชั้นกลางในเมือง อิทธิพลของสื่อมวลชน การผลิตแบบมวลชนอุตสาหกรรม กระแสบริโภคนิยมและกระแสท้องถิ่นนิยม

จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย จะเห็นว่าวรรณกรรมพุทธทำนายที่สื่อความหมายเรื่องวัฒนธรรมสมัยนิยม กล่าวคือ

มหาสุบินคำฉันท์ ฉบับพระเทพญาณโมลี ได้อธิบายความเป็นสมัยนิยมในคำทำนาย ความฝันข้อที่ 9 ฝันว่า มีสระน้ำรอบ ๆ ขอบสระน้ำใสสะอาด มีสัตว์น้ำอาศัยมากมาย แต่ตรงกลางสระน้ำขุ่นข้น มีหญ้าคาแฝกขึ้น ทำนายว่า ในอนาคตนครใหญ่ ๆ จะละทิ้งประเพณีและจารีตโบราณและหันไปนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ไม่คำนึงถึงศีลธรรมจรรยา ในขณะที่เขตชนบทยังคงประเพณีติดตามจารีตประเพณี ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนและมีศีลธรรม ดังข้อความว่า

“...ทิ้งจารีตโบราณ	แห่งบูรพชนคนุไป
กลับนิยมสิ่งต่างชาติ	วิทยาศาสตร์สมัยใหม่
ศีลธรรมประจำใจ	มาละเลยทิ้งมิไยดี
ครานั้นใจขุ่นมัว	เริ่มประพฤตชั่ววิกาลี
ถือได้ว่าเป็นดี	ใครมิได้ปราณีผู้ใด
ด้านดื้อถือมานะ	ต่างมิฟังพระแกลงไซ
อบายมุขทุกหน้าไป	ตามวิสัยใจลิยินดี
บ้างเสพสุราบาน	ก่อวิวาทโทษะวาที
ทรัพย์หาได้มากมี	ซื้อสุราดื่มเสียตาย
ดื่มมากโรคแรงรุ่ม	มีพยาธิ์กลุ้มมิเว้นวาย
ปัญญาทอนเลื่อมคลาย	โทษเพราะเสพสุราบาน
นักเที่ยวในราตรี	โทษมีหกประการขาน
เป็นโอกาสอันธพาล	คอยประทุษร้ายสรีรา
ไม่รักษาลูกเมีย	ก็จะเลื่อมเสียเพราะพาลา

ลอบทำชั่วสูหา

เหตุคุณฉลาดสถานไกล”

(วรรณกรรมทักษิณ: วรรณกรรมคัตสรร เล่ม 13, 2548: 241-242)

จากความดั่งกล่าวข้างต้น ผู้แต่งได้กล่าวถึงวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่มีผลต่อศีลธรรม ค่านิยมที่เปลี่ยนไป ตามความนิยมของสมัยนั้น เช่น ความนิยมสิ่งของเครื่องใช้จากต่างประเทศ วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ นิยมเที่ยวกลางคืน ดื่มสุรา สอดคล้องกับ คร่าวพุทธทำนายล้านนา (2554: 52)

“คนทั้งหลาย   ญิงชายเก่งกล้า   กินแต่สุรา   มากล้ำ
 ฝักตามในเมือง   มีเลี้ยงชุกล้ำ   มากินน้ำเหล้า   กลางคอง”

นอกจากนี้ ในคร่าวพุทธทำนายล้านนา ยังมีการกล่าวถึง การกู้หนี้ยืมสิน การทำสัญญาเงินกู้ ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นว่า คนในสังคมไทยทุกชนชั้นมีการกู้หนี้ยืมสินจากธนาคารหรือสถาบันการเงินต่าง ๆ เช่น กองทุนเงินล้านประจำหมู่บ้าน การผ่อนชำระสิ่งของเครื่องใช้ บ้าน รถ ดั่งข้อความที่ปรากฏในวรรณกรรม ความว่า

“ข้าวในนาตายแดดแล้ง   น้ำบ่อแห้งเขากะกิน
 บ่มีหนี้ยืมสินกู้ท่าน   มักชว่นหาทางผิด”

คำหานี้จักเกิดกับโลก จากตำนานพญาละแวก (2554: 3)

หรือ ในคร่าวพุทธทำนายล้าน ความว่า

“บ่มีสินทรัพย์   บ่แหยมเซาะหา   ไปทำสัญญา   ยืมเพิ่มเงินกู้”

คร่าวพุทธทำนายล้านนา (2554: 49)

จากตัวอย่างดั่งกล่าวข้างต้น ผู้แต่งได้บรรยายถ้อยคำต่าง ๆ ซึ่งเป็นคำที่พบในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน เช่น ฝัก สัญญา เงินกู้ เป็นต้น

ตำนานม่อนพระญาแช่ (สร้อยสวดี อ่องสกุล, 2558) ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อความเจริญของบ้านเมือง คือ การตัดถนนจากจังหวัดลำปางไปจังหวัดลำพูนและจังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้งยังมีการเรียนภาษาไทยเพื่อจะได้พูดภาษาเดียวกัน ดั่งความว่า

“พระญาลจกกะวัดติราช จักเฝี้ยวงหนทางหื้อเปนทางหลวง ปองเมืองเชียงใหม่
 แฉวละพูน มีหั้นชะแล ...เมื่อดั่งอัน พระญาลจกกะวัดติราชตนนั้น จักมาเขียนเอาคำไทยนี้ไป
 หื้อคนทั้งหลายเรียนเอา หื้อเปนเอกะภาสาคำจาอันเดียวกัน ต้านจาเปนคำไทยทุกภาสา จักมี
 ยามนั้น มีหั้นชะแล”

(ตำนานม่อนพระญาแซ่, หน้า 144-145)

พุทธทำนายจากพระโอษฐ์ ได้กล่าวถึง การเข้ามาของชาวต่างชาติ ดังความว่า

“เมื่อนั้น องค์แก่นไต้ตั้งเทศนาธรรม ราชฎาสืบยำแยงนบพ้อเมืองประณมไหว้ การจัก
มาภายหน้ามหาชนต่างประเทศ สิได้กัมหน้าไหว้น่ากั้นไพร่พล”

(พุทธทำนายจากพระโอษฐ์, หน้า 13)

อาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรมพุทธทำนาย ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะของสังคมใดก็ตามที่
ไม่ได้นำธรรมะมาใช้ในการแก้ปัญหา ความสับสนในการดำรงชีวิตก็จะบังเกิดขึ้น ดังที่เราจะสามารถ
เห็นได้จากความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันที่มีแนวโน้มจะเกิดวิกฤตการณ์ของบ้านเมืองอยู่เป็น
เนืองนิตย์

สรุปท้ายบท

จากแนวคิดเรื่องการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม หากนำมาวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธ
ทำนายแล้ว ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธทำนายสามารถสื่อความหมายทางวัฒนธรรมได้ 6 ประการ
คือ 1) วัฒนธรรมทางศาสนา เมื่อพิจารณาตัวบทวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่า คำทำนายมีความ
เชื่อมโยงกับศาสนาเป็นอย่างมากทั้งในส่วนของความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และ
ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ 2) วัฒนธรรมทางสังคม และการเมือง โดยชี้ให้เห็นว่า สภาพสังคมที่
เปลี่ยนแปลงไปมีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้ศาสนาเสื่อมโทรม 3) วัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ วรรณกรรม
พุทธทำนายจำนวนมากที่มีการนำเสนอเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในสังคมไทย ความ
หลากหลายทางชาติพันธุ์ทำให้เห็นวัฒนธรรมที่หลากหลาย 4) วัฒนธรรมทางเพศ จากการศึกษา
วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย เน้นให้เห็นถึงความเชื่อมโยงที่จะเกิดกับบ้านเมืองหากเพศหญิง
ประพฤติปฏิบัติเสื่อม ชี้ให้เห็นถึง อุดมการณ์ทางเพศ เกี่ยวเนื่องกับความคิดเรื่องชายเป็นใหญ่ หรือ
อุดมการณ์ปิตาธิปไตย (Patriarchy) นอกจากนี้อุดมการณ์ยังสอดคล้องกับค่านิยมเรื่องการให้เห็น
คุณค่าแก่ “พรหมจรรย์” ของเพศหญิง และการมีสามีก่อนวัยอันควร 5) วัฒนธรรมทางชนชั้น
วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย นำเสนอวัฒนธรรมทางชนชั้นต่าง ๆ ได้แก่ ชนชั้นปกครอง ชนชั้น
ขุนนางข้าราชการ และชนชั้นผู้ใต้ปกครอง/ไพร่ราษฎร และพระสงฆ์นักบวช 6) วัฒนธรรมทาง
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสื่อความหมายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณกรรมพุทธ
ทำนายนำเสนอใน 2 ประเด็น กล่าวคือ ธรรมชาติเป็นผู้ทำลาย และความวิปริตผิดธรรมชาติ

7) วัฒนธรรมสมัยนิยม ผู้แต่งวรรณกรรมนำเสนอให้เห็นถึงวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่มีผลต่อศีลธรรม ค่านิยมที่เปลี่ยนไป ตามความนิยมของสมัยนั้น

บทที่ 6

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย: การสร้างสรรค์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีความมุ่งหมายของการวิจัย 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในด้านรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรม 2) เพื่อศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายกับการสร้างสรรค์ในสังคมไทย และ 3) เพื่อศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตข้อมูลโดยรวบรวมจากข้อมูลหลายลักษณะที่มีการปริวรรตเรียบร้อยแล้ว ทั้งที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่และยังไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ และแบ่งขอบเขตของการศึกษาเป็น 4 กลุ่มตามภูมิภาค กล่าวคือ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ วรรณกรรมพุทธ

ทำนายภาคกลาง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน และวรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ รวบรวม วรรณกรรมพุทธทำนายได้จำนวน 73 เรื่อง ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดการสร้างสรรค์วรรณกรรม และ การสื่อความหมายทางวัฒนธรรม มาวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย การวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยแบบบูรณาการ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แนวคิดทางวรรณกรรมศึกษา แนวคิดทางคติชนวิทยาและ มานุษยวิทยาอื่น ๆ มาเป็นแนวคิดเสริมเพื่อให้การวิเคราะห์มีความละเอียดมากยิ่งขึ้น

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) สรุปผลการวิจัย 2) อภิปรายผลการวิจัย และ 3) ข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 ที่มาของวรรณกรรมพุทธทำนาย

วรรณกรรมพุทธทำนาย เป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ที่มาของเนื้อหาที่ นำมาประกอบสร้างเป็นวรรณกรรมพุทธทำนายนั้น สามารถแบ่งการสร้างสรรค์ได้เป็น 4 กลุ่ม กล่าวคือ

ก. วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีต้นเค้ามาจากคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก เรื่อง มหาสุบินชาดก เนื้อความในพระไตรปิฎกมีทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยมีข้อความครบ 16 ประการ แต่ไม่มีรายละเอียดของตัวนิทาน มีเฉพาะคาถา ส่วน **อรรถกถาชาดก** เนื้อความ ประกอบด้วยโครงสร้างของอรรถกถาชาดก ได้แก่ ปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ คาถา ไวยากรณ์ และ สโมธานหรือการประชุมชาดก ซึ่งในอรรถกถามหาสุบินชาดกปรากฏโครงสร้างที่ชัดเจนอยู่ 3 ส่วน คือ ปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ สโมธานหรือประชุมชาดก และ**ปัญญาชาดก** ซึ่งวรรณกรรมพุทธทำนายที่ พบว่ามีอยู่ในปัญญาชาดก ได้แก่ **ปัญญาพุทธพยากรณ์** ซึ่งกล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ 5 พระองค์ คือ พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมนพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า พระโคตมพุทธเจ้า และ พระศรีอริยเมตไตรยพุทธเจ้า และ **ปัญญาพุทธศักราชวิวัฒนา** กล่าวถึงศาสนายุคาลพร้อมพระชนมายุ ของพระพุทธเจ้าบางพระองค์ เช่น พระโคตมพุทธเจ้ามีพระชนมายุ 80 ปี มีศาสนายุคาล 5,000 ปี พระศรีอาริยเมตไตรยมีพระชนมายุแปดหมื่นปี ไม่บอกศาสนายุคาล

ข. วรรณกรรมพุทธทำนายที่ได้รับอิทธิพลจากปัญญาอันตรายาน ได้แก่ วรรณกรรมพุทธ ทำนายที่มีเนื้อหาเป็นการผูกเรื่องขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับคติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องอายุ พระพุทธศาสนา

ค. วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้า เป็นวรรณกรรมที่ เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาสะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่องพระพุทธเจ้าว่า มีพระพุทธเจ้าทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งสิ้นห้าพระองค์

ง. วรรณกรรมพุทธทำนายที่มีเนื้อหาแทรกอยู่ในวรรณกรรมท้องถิ่น เป็นวรรณกรรมพุทธทำนายในกลุ่มตำนานเมือง ตำนานพระธาตุ พระบาท

ความแพร่หลายของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดวรรณกรรมจนถึงปัจจุบัน ปรากฏในวรรณกรรมเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาของไทย วรรณกรรมเรื่องพุทธทำนายที่มีเนื้อหามาจากมหาสุบินชาดก ปรากฏอยู่แต่ละภาคของประเทศไทย ทั้งวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคเหนือ วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคอีสาน วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคกลาง วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มภาคใต้ วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มชาติพันธุ์ และวรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้ชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป

การรับรู้วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย จากการศึกษาวิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธทำนายมีการรับรู้ในรูปแบบเอกสารโบราณ การรับรู้ในรูปแบบเอกสารสิ่งพิมพ์ การรับรู้ในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่ออินเทอร์เน็ต การรับรู้ในรูปแบบจิตรกรรมฝาผนัง ภาพ และศิลปะ การรับรู้ในรูปแบบประเพณี/พิธีกรรม และการรับรู้ในรูปแบบการเทศน์

6.1.2 รูปแบบ เนื้อหา และลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนาย ผู้วิจัยพบว่ามี 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

รูปแบบของวรรณกรรมพุทธทำนาย ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธทำนาย มีการแต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว มีจำนวนทั้งสิ้น 38 เรื่อง แบ่งตามภูมิภาค ได้แก่ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ จำนวน 24 เรื่อง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน จำนวน 10 เรื่อง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง จำนวน 2 เรื่อง และวรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ จำนวน 2 เรื่อง คำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง โดยแบ่งตามลักษณะของฉันทลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแต่ละภูมิภาคมีอิสระในการใช้รูปแบบที่ต่างกัน ตามความนิยมของแต่ละภูมิภาค กล่าวคือ วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทโคลง (กะโลง) คร่าว และร่าย รวมทั้งสิ้น จำนวน 7 เรื่อง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทโคลงสาร หรือ กลอนอ่าน กาพย์ และร่าย รวมทั้งสิ้น จำนวน 7 เรื่อง วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง จำนวน 10 เรื่อง แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทกลอนทั้งหมด วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้ แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทลิลิตฉันท กาพย์ กลอน และร่าย รวมทั้งสิ้น จำนวน 11 เรื่อง

เนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนาย ส่วนใหญ่นำเนื้อหามาจากพระไตรปิฎก โดยวรรณกรรมบางเรื่องบอกที่มาไว้อย่างชัดเจน ในขณะที่เดียวกันก็มีบางฉบับเห็นชัดจากเนื้อหาของเรื่องที่มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน และบางเรื่องมีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธทำนายแทรกอยู่ในวรรณกรรมท้องถิ่นอื่น ๆ เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อเรื่องอย่างละเอียดแล้วพบว่า ลักษณะเด่นของเนื้อหาในวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย สามารถแบ่งได้ เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มมหาสุบิน

กลุ่มที่ 2 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มคำพยากรณ์ และกลุ่มที่ 3 วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานสถานที่

ลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนาย ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะเด่นด้านรูปแบบ คือ ด้านคำประพันธ์และด้านการใช้ภาษาท้องถิ่น และลักษณะเด่นด้านเนื้อหา คือ ก) เนื้อหาเกี่ยวกับการทำนายเหตุการณ์ในอนาคต ข) เนื้อหาเกี่ยวกับการสั่งสอน ค) เนื้อหาเกี่ยวกับการสะท้อนสภาพสังคม และ ง) เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา

6.1.3 การสร้างสรรค์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย ผู้วิจัยกำหนดการสร้างสรรค คือ การสร้างสรรค์ตัวบทวรรณกรรมพุทธทำนายสำนวนต่าง ๆ ที่พบในสังคมไทย โดยวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยกับอรรถกถาชาดก มหาสุบินชาดก ที่เป็นต้นเรื่อง โดยพิจารณาการสร้างสรรคจากองค์ประกอบของวรรณกรรมในประเด็นนี้ผู้วิจัยพบว่าวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย มีลักษณะของการสร้างสรรค์ 5 ประเด็น คือ

1) การสร้างสรรค์ด้านรูปแบบและเนื้อหา เป็นลักษณะการดำเนินเรื่องของวรรณกรรมตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง ทั้งนี้ถือเป็นวิธีการที่ผู้แต่งหรือผู้สร้างสรรค์วรรณกรรมได้ดำเนินตามขนบหรือจารีตในการแต่งวรรณกรรมหรืองานประพันธ์ที่ใช้ร่วมกัน จึงถือเป็นแบบแผนที่ยอมรับและทำตามกันโดยทั่วไป พบว่ารูปแบบของเนื้อหาประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหา และส่วนสรุป

ก. ส่วนนำ ประกอบด้วย

ก) บทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์ พบอยู่ 3 ลักษณะ คือ บทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์ภาษาบาลี บทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์เป็นการแสดงความเคารพบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบุคคลที่กวีเคารพบูชา และบทเกริ่นนำหรือบทประณามพจน์เป็นการบรรยายเพื่อนำเข้าสู่คำทำนาย

ข) พรากรเรื่องหรือปัจจุบันวัตถุ เป็นการกล่าวนำเพื่อเข้าสู่เนื้อเรื่อง พบว่ามีกลวิธีการนำเข้าสู่เนื้อเรื่อง มี 7 วิธี ดังนี้ 1) การพรากรของพระพุทธเจ้า คือ การอธิบายมูลเหตุที่ทำให้เกิดการทำนาย โดยอธิบายถึงมูลเหตุก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทำนาย มีลักษณะการเล่าอยู่ 2 ประการ กล่าวคือ พระพุทธเจ้าเป็นผู้เล่าเรื่อง และ พระอินทร์เป็นผู้เล่าเรื่อง 2) การขอเพิ่มอายุพุทธศาสนา พบว่า มีการขอเพิ่มอายุพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธเจ้าได้กำหนดว่าพระพุทธศาสนา จะมีอายุเพียง 2,500 ปีหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว แต่พระสาวกและเทวดาทั้งหลายได้ขอเพิ่มอายุ

พุทธศาสนาหลายครั้งจนพระพุทธเจ้าไว้ศาสนาให้ 5,000 ปี 3) พระพุทธเจ้าโปรดเทศนา แสดง ปาฏิหาริย์ ประทานเภสัชธาตุ ประทับรอยพระบาทก่อนมีพุทธทำนาย 4) พบชนพื้นเมืองก่อนมีพุทธทำนาย 5) ระบุสถานที่ที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ 6) การตั้งคำถามแล้วจึงมีการอธิบายความ พบว่ามี ลักษณะการตั้งคำถาม 2 ประการ คือ พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตั้งคำถามเพื่อเป็นเหตุแห่งการอธิบาย และมีผู้ตั้งคำถามขึ้นมาก่อน เพื่อให้พระพุทธองค์ได้อธิบายคำตอบ ผู้ตั้งคำถามแก่พระพุทธเจ้า ได้แก่ พระเจ้าปเสนทิโกศล เทวดา พระอนันท์ พระอินทร์ 7) การวิสาสะผู้ฟัง เป็นการกล่าวทักทายให้มาร่วม ฟัง หรือการกล่าวทักทายผู้ฟัง เพื่อให้ผู้ฟังตั้งใจฟังด้วยความเคารพ

ค) อติตวัตถุ คือ เรื่องในอดีต ที่เล่าเรื่องราวและเหตุการณ์ในอดีตของพระพุทธเจ้าใน พระชาติต่าง ๆ เป็นการเชื่อมเรื่องปัจจุบันให้สัมพันธ์กับอดีต กล่าวคือ เมื่อปัจจุบันเป็นอย่างนี้ ในอดีต ก็เป็นเช่นเดียวกัน มักกล่าวถึงพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญบารมีในตอนนี้มีคำว่า อติเต หมายถึง ในอดีต กาล

ง) คาถา คือข้อความของเรื่องแต่ละเรื่อง เป็นคำภาษาบาลี แต่เดิมมีลักษณะเป็น ภาษาบาลี ต่อมามีการแปลเป็นภาษาไทยโดยยกข้อความหรือคาถามาแปล บางเรื่องมีการแปลโดย การตั้งคาถาบาลีสั้นๆ แล้วแปลเป็นภาษาไทย

จ) ไวยกรณ์ เป็นการอธิบายศัพท์ในวรรณกรรม โดยการแยกศัพท์เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจ

ข. ส่วนเนื้อหาทำนาย พบว่า มีการสร้างสรรควรรณกรรมในประเด็นดังต่อไปนี้ การ รักษาเนื้อความตามคัมภีร์ศาสนา มีเนื้อหาบางส่วนตรงกับมหาสุบินชาดก การปรับเปลี่ยนรายละเอียด ของเนื้อหา การเพิ่มรายละเอียด การตัดรายละเอียด การสร้างเรื่องขึ้นใหม่

ค. ส่วนสรุป เป็นกลวิธีในการจบเรื่องในหลักของการเขียนวรรณกรรม ในวรรณกรรม พุทธทำนายในสังคมไทย พบว่ามี 2 ประการ คือ ประชุมชาดก หรือสโมธาน และหมายเหตุท้ายเรื่อง หรืออวสานพจน์

2) การสร้างสรรค์วรรณกรรมพุทธทำนายด้านแนวคิด ผู้วิจัยพบว่าการสร้างสรรค์ 6 ประการ คือ แนวคิดเกี่ยวกับการทำนายของพระพุทธเจ้า แนวความคิดเกี่ยวกับพุทธกาล/ยุคสมัย/เวลา แนวคิดเกี่ยวกับการเกิดกลียุค แนวคิดเกี่ยวกับผู้ช่วยเหลือ แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและหาทางรอด แนวคิดเกี่ยวกับพระศรีอาริยมตไตรย

3) การสร้างสรรค์ด้านตัวละคร ตัวละครหลักในวรรณกรรมพุทธทำนายที่มีบทบาทสำคัญใน วรรณกรรม หากจะวิเคราะห์กระบวนทัศน์ของตัวละครสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวละคร ในกระบวนทัศน์แบบความเชื่อดั้งเดิม ได้แก่ นาค ฤๅษี ยักษ์ ฝี่ และชนพื้นเมือง และตัวละครใน กระบวนทัศน์แบบความเชื่อทางพุทธศาสนา ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระนางจามเทวี พระโพธิสัตว์ พระ อินทร์ พระวิสสุกรรมเทวบุตร เทวดา

4) การสร้างสรรค์ด้านฉาก/สถานที่ คือ สถานที่ในวรรณกรรมพุทธทำนายในเรื่องที่สำคัญ และมีความเกี่ยวข้องกับตัวละคร อันเป็นที่มาของพฤติกรรม เหตุการณ์ หรือการดำเนินชีวิตของตัวละคร ผู้แต่งวรรณกรรมพุทธทำนายได้พยายามสร้างพื้นที่ของวรรณกรรม ว่าเป็นเรื่องพุทธทำนาย เป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้า มีการกล่าวถึงสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จ เมื่อวิเคราะห์สถานที่/พื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์ในวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่ามีสถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในวิถีคิดแบบความเชื่อดั้งเดิม คือ ท้องฟ้า หน้าผา ถ้ำ ต้นไม้ และดอนโพง (ผิโพง) วิถีคิดแบบความเชื่อทางพุทธศาสนา สถานที่/พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในวิถีคิดแบบความเชื่อทางพุทธศาสนา คือ พระธาตุ พระบาท พระพุทธรูป ต้นโพธิ์และ ช่วงกลางเวียง

5) การสร้างสรรค์ด้านการใช้ภาษาและวรรณศิลป์ วรรณกรรมพุทธทำนายมีการสร้างสรรค์ด้านลักษณะคำประพันธ์ ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนายอีกด้านหนึ่ง ด้านการใช้คำ ได้แก่ การหลกคำ การเล่นคำ การใช้คำศัพท์สูง ด้านการใช้ภาษา มีการใช้ภาษาที่หลากหลาย เช่น ภาษาบาลี สันสกฤต เขมร และคำโบราณ เป็นต้น และ การใช้โวหารภาพพจน์ มีการใช้ความเปรียบ คือ การนำสองสิ่งมาเทียบ สองสิ่งนั้นเป็นคนละอย่างกัน โดยจะมีคำเชื่อมโยง เช่น เหมือน ดุจ ดัง ราว ประหนึ่ง แม่น เทียบ ปาน เสมอ เหมือน คล้าย ฯลฯ

6.1.4 การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย

จากแนวคิดเรื่องการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม หากนำมาวิเคราะห์วรรณกรรมพุทธทำนายแล้ว ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธทำนายสามารถสื่อความหมายทางวัฒนธรรมได้ 6 ประการ คือ 1) วัฒนธรรมทางศาสนา เมื่อพิจารณาตัวบทวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่า คำทำนายมีความเชื่อมโยงกับศาสนาเป็นอย่างมากทั้งในส่วนของความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ 2) วัฒนธรรมทางสังคม และการเมือง 3) วัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ 4) วัฒนธรรมทางเพศ 5) วัฒนธรรมทางชนชั้น 6) วัฒนธรรมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 7) วัฒนธรรมสมัยนิยม

6.2 อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย: การสร้างสรรค์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม” แบ่งการอภิปรายผลออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) รูปแบบ เนื้อหา และลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย 2) วรรณกรรมพุทธทำนายกับการสร้างสรรค์วรรณกรรม และ 3) วรรณกรรมพุทธทำนายกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม

1) รูปแบบ เนื้อหา และลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย การศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย พบว่า วรรณกรรมกลุ่มนี้มีรูปแบบคำประพันธ์ที่หลากหลาย

มีลักษณะการใช้ตามแบบแผนของฉันทลักษณ์ตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น ทั้งที่แต่งเป็นคำประพันธ์ประเภทโคลง (กะโลง, ครรโลง) คำวैयाว ยาว กภาพย กลอนอ่าน (โคลงสาร) กลอน ลิลิต ฉันท ส่วนเนื้อหาของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย สามารถแบ่งได้ เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มความฝัน 16 ประการ วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มคำพยากรณ์ และ วรรณกรรมพุทธทำนายกลุ่มตำนานเมือง-พระธาตุ-พระบาท จากการศึกษารูปแบบและเนื้อหาของ วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย ทำให้ทราบว่าพุทธทำนายในสังคมไทยมีความหลากหลาย ทางด้านรูปแบบและเนื้อหาที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น สามารถสรุปลักษณะเด่นของวรรณกรรม พุทธทำนายได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะเด่นด้านรูปแบบ ได้แก่ ลักษณะเด่นด้านคำประพันธ์ และ ลักษณะเด่นด้านการใช้ภาษาท้องถิ่น ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับการทำนาย เหตุการณ์ในอนาคต เนื้อหาเกี่ยวกับการสั่งสอน เนื้อหาเกี่ยวกับการสะท้อนสภาพสังคม เนื้อหา เกี่ยวกับศาสนา

จากการศึกษาพบว่า วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยมีรูปแบบคำประพันธ์ที่ หลากหลายตามแบบแผนฉันทลักษณ์ของท้องถิ่นแต่ละ และต่างก็มีอิสระในการใช้รูปแบบที่แตกต่าง กัน ตามความนิยมของแต่ละภูมิภาค สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พัทธลินจ จินนุ (2556) ในประเด็นรูปแบบของวรรณกรรมที่ผู้แต่งใช้รูปแบบร้อยกรอง สอดแทรกภาษาไทยถิ่นใต้เพื่อให้เอื้อ ต่อการออกเสียงเป็นทำนองท้องถิ่นได้ สำหรับเนื้อหา พบว่ามี 6 ประเภท คือ นิราศ คำสอน ศาสนา บันทึก นิยายประโลมโลกและกลอนโนรา โดยเนื้อหาอิงกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยภาคใต้ อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ตูลาภรณ์ แสนปรน (2550) ศึกษารูปแบบ เนื้อหา และวิเคราะห์ความสำคัญของวรรณกรรมทำนายที่มีต่อสังคม โดยศึกษาจากวรรณกรรม ทำนายของล้านนา จำนวน 11 เรื่อง เป็นวรรณกรรมร้อยแก้ว จำนวน 9 เรื่อง และวรรณกรรมร้อย กรอง จำนวน 2 เรื่อง ลักษณะเด่นของเนื้อหาในวรรณกรรมทำนายของล้านนา คือ การทำนาย เกี่ยวกับสถานที่ เหตุการณ์ และบุคคล

นอกจากนี้ ลักษณะเด่นของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย มีลักษณะเด่นด้านรูปแบบ และเนื้อหาที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น ดังการศึกษาของ ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล (2527) ศึกษาลักษณะเด่นด้านรูปแบบ วรรณกรรมคำสอนของล้านนามีรูปแบบคำประพันธ์และกลวิธีที่ หลากหลายเพื่อใช้สั่งสอนในโอกาสที่ต่างกัน ลักษณะเด่นด้านเนื้อหา มีเนื้อหาคำสอนเป็นหมวดหมู่ ชัดเจน

2) วรรณกรรมพุทธทำนายกับการสร้างสรรค์วรรณกรรม จากการศึกษาวรรณกรรมพุทธ ทำนายในสังคมไทย เมื่อพิจารณาตัวบทของวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย จะพบว่า องค์ประกอบของวรรณกรรมได้รับอิทธิพลมาจากองค์ประกอบของชาดก แต่ได้มีการเพิ่มเติมใน รายละเอียดส่วนอื่นบ้าง เช่น ส่วนนำ ซึ่งผู้แต่งสามารถเพิ่มบทไหว้ครูหรือบทประณามพจน์

เช่นเดียวกับส่วนท้าย กวีก็สามารถเพิ่มเติมส่วนของหมายเหตุท้ายเรื่อง การบอกวัน เวลา ที่แต่ง บทอติวิพากษ์ อีกทั้งอานิสงส์ในการสร้างวรรณกรรม อีกด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศานติ ภักดีคำ (2550) ที่ประเด็นองค์ประกอบ ซึ่งศานติ กล่าวว่าเป็นกติกาวรรณกรรมของศาสตราแลง ที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมชาดก และมีการเพิ่มองค์ประกอบอื่น ๆ เข้ามาตอนต้นและตอนท้าย เช่น บทนมัสการหรือประณามพจน์ กวี และอติวิพากษ์ รวมทั้งหมายเหตุท้ายเรื่อง เป็นต้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ตรีศิลป์ บุญขจร (2547) ในประเด็นองค์ประกอบของกลอนสวด ซึ่งตรีศิลป์ ได้กล่าวสรุปไว้ว่า องค์ประกอบของกลอนสวดที่ศึกษาเป็นองค์ประกอบทั่ว ๆ ไปในการดำเนินเรื่องของวรรณกรรมกลอนสวด วิธีการดำเนินเรื่องไม่สู้แตกต่างจากวรรณกรรมไทยในอดีต ประเภท อื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหมือนกับวรรณกรรมประเภทชาดก อาจกล่าวได้ว่า องค์ประกอบเหล่านี้เป็นประเพณีวรรณกรรมซึ่งกลอนสวดในฐานะวรรณกรรมไทยประเภทหนึ่งต้องดำเนินตาม

3) วรรณกรรมพุทธทำนายกับการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม จากแนวคิดเรื่องการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม หากนำมาวิเคราะห์ห้วงวรรณกรรมพุทธทำนายแล้ว ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมพุทธทำนายสามารถสื่อความหมายทางวัฒนธรรมได้ 6 ประการ คือ 1) วัฒนธรรมทางศาสนา 2) วัฒนธรรมทางสังคม และการเมือง 3) วัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ 4) วัฒนธรรมทางเพศ 5) วัฒนธรรมทางชนชั้น 6) วัฒนธรรมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 7) วัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งผลการศึกษาทำให้ได้เห็นแนวคิด มุมมอง และวิถี ชีวิตของคนในสังคมไทย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ คมกฤษณ์ วรเดชนัยนา (2562) ศึกษา ธรรมชาติในวรรณกรรมอีสาน : การสร้างภูมิโนเวศและการสื่อความหมาย กล่าวคือ การศึกษาธรรมชาติกับการสื่อความหมายทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า ธรรมชาติกับการสื่อความหมายทางสังคมใน 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ธรรมชาติกับการสื่อความหมายทางชนชั้น ประกอบด้วย ชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง 2) ธรรมชาติกับการสื่อความหมายทางสถานภาพ ประกอบด้วย สถานภาพของวัยเยาว์-วัยหนุ่มสาว และสถานภาพอาวุโส 3) ธรรมชาติกับการสื่อความหมายทางศาสนา ประกอบด้วยความเชื่อดั้งเดิม กับความเชื่อทางพุทธศาสนา 4) ธรรมชาติกับการสื่อความหมายทางเพศสภาวะ ประกอบด้วยเพศหญิงกับเพศชาย 5) ธรรมชาติกับการสื่อความหมายทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วยชาติพันธุ์ลาว-ไทย และขอม 6) ธรรมชาติกับการสื่อความหมายทางการเมือง ประกอบด้วยรัฐแบบจารีตกับรัฐแบบใหม่ สื่อให้เห็นว่าธรรมชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนให้เห็นมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นกระบวนทัศน์ที่ซ่อนวิธีคิดต่อธรรมชาติไว้อย่างลึกซึ้ง

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษา ของ ทิพย์วารี สงนอก (2552) ศึกษาเรื่อง “กระบวนทัศน์ในนิทานชาดกพื้นบ้านอีสาน” กล่าวคือ ความหมายทางสังคมวัฒนธรรมจากกระบวนทัศน์ที่ปรากฏในนิทานชาดกพื้นบ้านอีสาน ผลการศึกษาพบว่า ความหมายทางด้านสังคมวัฒนธรรม 4 ประเด็นหลัก คือ 1) ความหมายเกี่ยวกับเพศ 2) ความหมายเกี่ยวกับชนชั้น 3) ความหมายเกี่ยวกับศาสนา 4) ความหมายเกี่ยวกับชาติพันธุ์ และสามารถสรุปได้ว่า สังคมอีสานผู้ชายมีบทบาทสำคัญใน

การเป็นผู้นำทั้งในด้านศาสนา การเมืองการปกครอง และผู้นำครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีบทบาทเป็นเพียงสมาชิกคนหนึ่งในสังคมซึ่งต้องอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย ในเรื่องของกลุ่มชนชั้นพบว่า มีชนชั้นสูงและชนชั้นล่าง และยังพบว่าสังคมอีสานยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่มากมายมีการผสมผสานวัฒนธรรมทางด้านความเชื่อโดยเริ่มแรกนับถือผี วิญญาณบรรพบุรุษ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องขวัญ เรื่องนาคและยอมรับนับถือศาสนาพราหมณ์ โดยการนับถือเทพเจ้าต่าง ๆ เมื่อพุทธศาสนาเข้ามามีอิทธิพลชาวอีสานก็นับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน มีการผสมผสานความเชื่อในเรื่องของผี พุทธศาสนาและพราหมณ์ ซึ่งการผสมผสานความเชื่อดังกล่าวดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

6.3 ข้อเสนอแนะ

1. จากการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพุทธทำนาย พบว่า วรรณกรรมพุทธทำนายไม่เพียงแต่แพร่หลายอยู่ในสังคมไทยเท่านั้น หากยังพบว่ามีความแพร่หลายในกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่น่าสนใจอย่างยิ่งหากจะมีการนำมาศึกษาเพิ่มเติม อีกทั้ง ทำให้เห็นความแพร่หลายในวงกว้างของวรรณกรรมชุดนี้มากยิ่งขึ้น

2. ในการศึกษาวรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดการสร้างสรรค์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมมาเป็นกรอบในการศึกษา หากมีการนำวรรณกรรมกลุ่มนี้ไปศึกษาในแนวคิดด้านอื่น ๆ จะทำให้ได้องค์ความรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กตัญญู ชูชื่น. (2525). **พระเจ้าเลียบโลกฉบับล้านนา: บทวิเคราะห์**. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กตัญญู ชูชื่น. (2543). **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวรรณคดีไทย**. โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). **สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติราช พงษ์เฉลียว. (2559). **การศึกษาปริวรรตวรรณกรรมอีสานเรื่อง คำกลอนพุทธทำนายสำนวนวัด สุปันนารามวรวิหาร จังหวัดอุบลราชธานี**. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- กุสุมา รัชชมณี. (2547). **วรรณสารวิจัย**. แม่คำผาง.
- โฆมสี แสนจิตต์. (2539). **จันทมาตชาตกลฉบับล้านนาในด้านรูปแบบและเนื้อหา**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คมกฤษณ์ วรเดชนัยนา. (2562). **ธรรมชาติในวรรณกรรมอีสาน : การสร้างภูมิเนวคและการสื่อความหมาย**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- คำนวน นวลสนอง, อร่ามรัศมี ดั่งชนะ, วรเวช ว่องศิริ. (2556). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการพุทธทำนาย : สารัตถะและการสืบทอด. ชุดโครงการวรรณกรรมทักษิณ : สารัตถะและการสืบทอด ภายใต้โครงการการพัฒนาทุนทางสังคมภาคใต้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)**.
- จตุพร เพชรบูรณ์. (2562). “ตำนานมหาสักขาคัดโลก” พุทธทำนายของกลุ่มชาติพันธุ์ไท.
ประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ “เวทีวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมศึกษา” ครั้งที่ 2.
- จันทนิภา ดวงวิไล. (2556). **ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย-ลาว : การสื่อความหมายทาง วัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. (2520). **ของดีอีสาน**. กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2521). **ลักษณะวรรณกรรมอีสาน**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- จำรูญ ยาสมุทร. (2550). **พุทธทำนายวันอวสานโลก**. ชมรมเผยแพร่พระพุทธศาสนา.
- เจตนา นาควัชระ. (2542). **ทฤษฎีเบื้องต้นของวรรณคดี**. ศยาม.
- เจริญ วรรณนะสิน. (2559). **นอศตราตามุส**. วิสตอมเฮ้าส์.
- ฉมาเฉลิม มากนวล. (2546). **มหาสุบินคำฉันท์ของพระธรรมโมลี : การศึกษาเชิงวิเคราะห์**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2545). **ความเชื่อแนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. มงคลเทพ.

- ชนกพร พัวพัฒนกุล. (2556). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์**
ดวงชะตา: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลดา โกพัฒนา. (2556). คติความเชื่ออดีตพระพุทธเจ้าในสังคมไทยพุทธศตวรรษที่ 20-24. **วารสาร**
ศิลปศาสตร์, 13(1), 77-103.
- ชวน เพชรแก้ว, ปรีชา นุ่นสุข. (2521). **บทนำเรื่องลิลิตโสฬสนิมิต.** ใน **นายตัน วันคาร** **ลิลิตโสฬส**
นิมิต. โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์.
- ชวน เพชรแก้ว. (2548). “**ลิลิตโสฬสนิมิต**” ใน **วรรณกรรมทักษิณ: วรรณกรรมคัตสรร เล่ม 3.**
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ชัยวัฒน์ หอวรรณภากร. (2544). **การสื่อความหมายและอุดมการณ์ในเพลงมหาวิทยาลัย.**
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญชัย คงเพียรธรรม. (2557). **วรรณกรรมทำนายในกัมพูชา.** **วารสารศิลปศาสตร์, 1(10), 47-74.**
- ชาญชัย อินทรพานิชย์, พระมหา. (2549). **รายงานการวิจัยเรื่องการทำหลักธรรมที่ได้จากการฟัง**
เทศน์ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาภาคสมทบในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง พ.ศ. 2547. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ชาตวโร (นามแฝง). (2534). **พุทธทำนาย.** ฟ้าอภัย.
- ชิกษารุ ทานาเบ. (2529). **นุ่งเหลือง-นุ่งดำ: ตำนานของผู้นำชาวนาแห่งล้านนาไทย.** สร้างสรรค์.
- ฐิรวุฒิ เสนาคำ. (2549). **เหลียวหน้าแลหลังวัฒนธรรมป๊อป.** ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การ
 มหาชน).
- दनยา วงศ์ธนะชัย. (2542). **วรรณกรรมปัจจุบัน.** สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ดวงหทัย ลือตั้ง. (2555). **วรรณกรรมกาเผือก: สมบัติของชุมชนไทยยวน อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสระบุรี.**
วารสารไทยศึกษา, 8(2), 151-172.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้า กรมพระยา. (2545). **ตำนานพระพุทธเจดีย์.** มติชน.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2547). **วรรณกรรมประเภทกลอนสวดภาคกลาง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์.**
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตุลาภรณ์ แสนปรน. (2550). **การศึกษาวรรณกรรมทำนายของล้านนา.** มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล.(บรรณาธิการ). (2527). **รายงานสัมมนาทางวิชาการวรรณกรรมล้านนา**
เล่ม 1-2. ศูนย์หนังสือเชียงใหม่.
- ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล. (2555). **วรรณกรรมท้องถิ่นเปรียบเทียบ.** สาขาวิชาภาษาไทย คณะ
 มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทวี สว่างปัญญางกูร. (2527). **ตำนานเมืองยอง.** ทรัพย์การพิมพ์.
- ทองย้อย แสงสินชัย. (2532). **คำทำนายฝันครั้งประวัติศาสตร์.** มหาจุฬาบรรณาการ.

- ทองย้อย แสงสินชัย. (2540). **พุทธทำนายโลก**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์ดวงแก้ว.
- ทิพย์วารี สงนอก. (2552). **กระบวนทัศน์ในนิทานชาดกพื้นบ้านอีสาน**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. เทพพร มังธานี. (2542). **การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์เถรวาทในมหาสุบินชาดก**. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธนบัตร ใจอินทร์. (2561). **อรรถกถามหาสุบินชาดก: ความสำคัญต่อการสร้างสรรค์วรรณคดีไทย**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนวรรณ วัฒนานุกัณฑ์. (2553). **การศึกษาปรากฏการณ์ในสังคมไทยกับความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธวัช ปุณโณทก. (2525). **วรรณกรรมท้องถิ่น**. โอเดียนสโตร์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2542). **“กาลนับมือส่วย วรรณกรรมศาสนา”**. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาค **อีสาน เล่ม 1**. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2544). **วรรณกรรมท้องถิ่น**. โอเดียนสโตร์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2557). **วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นเชิงเปรียบเทียบ**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). ภาควิชาภาษาไทย และภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2556). **วรรณคดีสี่เขี้ยว: กระบวนทัศน์และวาทกรรมธรรมชาติในวรรณคดีไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เคล็ดไทย.
- ธิดา สาระยา. (2537). **รัฐโบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กำเนิดและพัฒนาการ**. สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- เธียรชาย อักษรดิษฐ์. (2545). **ชุดาตุ : บทบาทและความหมาย ของพระธาตุในอนุภูมิภาคอุษาคเนย์**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เธียรชาย อักษรดิษฐ์. (2552). **ตำนานพระเจ้าเลียบโลก : การศึกษาพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมล้านนา ภูมินาม ตำนาน ผู้คน**. โครงการวิจัยเขตเศรษฐกิจวัฒนธรรมภาคเหนือ ตอนบน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2527). **ปากไก่และใบเรือ**. อมรินทร์การพิมพ์.
- นियะดา เหล่าสุนทร. (2542). **ธัญชัยบัณฑิตชาดก: ภาพสะท้อนภูมิปัญญาของชาวอยุธยา**. แม่คำผาง.
- บาทยัน อิมสำราญ. (2543). **พุทธทำนายมอญและพุทธทำนายไทยจากชาดกสู่วรรณกรรมของกลุ่มชน**. **วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 23(1), 131-155.
- บำเพ็ญ ระวิน. (2535). **อนาคตวงศ์ เมตเตยยสุดต์ และเมตเตยยวงศ์ ล้านนา**. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- บำเพ็ญ ะวิน. (2538). **มูลศาสนา ล้านนาล้านนา**. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บำเพ็ญ ะวิน. (2542). **ประชุมพงศาวดารฉบับราชภัฏพระอนาคตวงศ์**. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล และ นภาพร พิมพ์วรรณธากุล. (2545). **พจนานุกรมภาษาถิ่นอีสาน (เว้าอีสาน)**. คลังนาธรรมชาติ.
- บุญชู ภูศรี, พระมหา. (2550). การศึกษาโลกทัศน์แบบพุทธของชาวอีสานในวรรณกรรมเรื่อง สังฆอมธาตุ. **การประชุมทางวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 2 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร**.
- บุญชู ภูศรี. (2554). **วรรณกรรมทำนายนาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2548). **ตำนานพระธาตุของชนชาติไท : ความสำคัญและปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อดั้งเดิม**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2550). **กาลครั้งหนึ่ง : ว่าด้วยตำนานกับวัฒนธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2556). **“ตำนานแม่น้ำโขง: การสร้างความหมายว่าด้วยสายน้ำแห่งพระพุทเจ้า” ใน นานมาแล้วมีเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน ชีวิต**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประมิ่ง จารุวรรณ. (2549). **ความขัดแย้งและการประนีประนอมในตำนานปรัมปราไทย**. โครงการเผยแพร่งานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2541). **“วรรณกรรมพุทธศาสนายุคกึ่งพุทธกาลของล้านนา” ใน วรรณกรรม พุทธศาสนาในล้านนา**. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2542). **ปริทัศน์วรรณกรรมพุทธศาสนา**. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประทีป ชุมพล. (2558). **รากฐานวรรณกรรมภาคใต้**. โอเดียนสโตร์.
- ประยอม ซองทอง และคณะ. (2538). **หนังสือเรียนภาษาไทย ท 043 การแต่งคำประพันธ์**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ไทยวัฒนาพานิช.
- ประเสริฐ ประดิษฐ์. (ม.ป.ป). **วรรณกรรมพุทธทำนายไทใหญ่**. ศูนย์ไทใหญ่ศึกษา (เอกสารอัดสำเนา).
- ปริญญา วรรณานันท์ (ทศช่วย), พระมหา. (2535). **ความเชื่อเรื่องโลกยุคพระศรีอริยเมตไตรยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ปริญานูช อนุสุเรนทร์. (2540). การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์ที่ใช้เทคโนโลยีในเทศกาลเข้าพรรษาของ
ล้านนา: กรณีศึกษาจาก 4 วัดในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปัญญาวัฒน์ (เรียบเรียง). (2549). **พุทธทำนาย : ฤกษ์ถึงกาลสิ้นยุค.** บ้านหนังสือโกสินทร์.
- พ. สุวรรณ. (2551). **โลกาวินาศ (เพราะโลกร้อน) พุทธทำนายนอตราตามุส.** บ้านมวงคล.
- พจนีย์ เฟ็งเปลี่ยน. (ม.ป.ป). **การศึกษาวรรณกรรมยอดนิยมของภาคอีสาน.** สำนักงานวัฒนธรรม
 แห่งชาติ.
- พระครูสถิตจิตตสังวร (เสถียร คำเกตุ). (2545). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์คร่ำคร่าคำสอนเจ้าราช.**
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระเทพรัตนโมหี และพระอริยานุวัตร. (2527). **“เรื่องราวเกี่ยวกับภูมิหลังวรรณคดีอีสาน” ใน**
รายงาน การประชุมสัมมนาคณะกรรมการโครงการสำรวจเอกสารโบราณในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** (พิมพ์ครั้งที่
 26). ผลิธัมม์.
- พระมหาบุญชู ภูศรี. (2550). **การศึกษาโลกทัศน์แบบพุทธของชาวอีสานในวรรณกรรมเรื่อง**
สังข์อมธาตุ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัชลินจ์ จินนุ่น. (2556). วรรณกรรมคำสอนภาคใต้ “ฉบับพิมพ์เล่มเล็ก” : การสืบทอดและสร้างสรรค์
 ด้านเนื้อหาคำสอน. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สาขาสังคมศาสตร์**
มนุษยศาสตร์และศิลปะ, 33(1), 25-50.
- พัฒน์ เฟ็งผลา. (2554). **ชาตกัถววรรณกรรมไทย.** (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
 รามคำแหง.
- พิเชษฐ สายพันธ์. (2539). **นาคาคติ อีสานลุ่มน้ำโขง: ชีวิตทางวัฒนธรรมจากพิธีกรรมร่วมสมัย.**
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิทยา บุขรรัตน์ และชัยวุฒิ พิชะกุล. (2543). **พระเจ้าห้าพระองค์ ฉบับวัดเลียบ อำเภอเมือง**
จังหวัดสงขลา. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พิพัฒน์ ประเสริฐสังข์. (2557). **ลักษณะการนำเสนอและบทสะท้อนสังคมวัฒนธรรมในวรรณกรรม**
ชาตกพื้นบ้านอีสานของพระอริยานุวัตร เขมจารี. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ และปรีชา บุญศรีตัน. (2543). **หลักพระพุทธศาสนา. ภาควิชาปรัชญาและศาสนา**
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิสิทธิ์ กอบบุญ. (2559). **แนวคิดและบทบาทของวรรณกรรมไทยพระพุทธศาสนาในสังคมไทย.**
 สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- พีรพัฒน์ วงศ์บุตร. (2551). พุทธทำนาย มหันตภัยพิบัติโลกมิรู้ลืม. สำนักพิมพ์เม็กกูรู.
- พุทธทาสภิกขุ. (2534). มรดกทางปัญญาเพื่อเยาวชนไทย : เกี่ยวกับทำนายปัดเวนท์. เรือนแก้วการพิมพ์.
- มงกุฎ แก่นเดียว. (2542). “ปุตตานิยาย (พุทธทำนาย): วรรณกรรมศาสนา-เขมร”. ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคอีสาน เล่ม 8. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- มนัส สุขสาย. (2544). วรรณกรรมมหานิบาดชาตกเรื่องพระมหาชนก (สำนวนคำกลอนอีสาน). มูนมั่งไทยอีสาน.
- มรรยาท กิจสุวรรณ. (2523). ความเชื่อดั้งเดิมของไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2549). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- มัลลวีร์ ดอกแก้ว. (2548). ศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องพุทธทำนาย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- มานพ นักการเรียน. (2549). “พุทธทำนาย.” ลานปัญญา, 6(2), 48-55.
- มานพ นักการเรียน. (2546). “พุทธทำนาย (ทำนายปัดเวนท์) กับสังคมไทย,” ใน พระพุทธศาสนา กับ วิทยาการร่วมสมัย. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- มานิตย์ โสภค้อ. (2560). ภาพตัวแทนความศักดิ์สิทธิ์และความหมายทางวัฒนธรรมในตำนานประจำถิ่นอีสาน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยศ สันตสมบัติ. (2543). หลักข่างการสร้างสรรค์ของอัตลักษณ์ไทในใต้คง. โครงการวิจัยยุทธศาสตร์.
- โยเนโอ อิชอิ. (2527). กบฏผู้มีบุญภาคอีสาน, พรเพ็ญ อันตระกูล ถอดความ. ใน “ความเชื่อพระศรีอารีย์” และ “กบฏผู้มีบุญ” ในสังคมไทย. สร้างสรรค์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย. ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลิไทย, พระญา. (2543). ไตรภูมิพระร่วง. (พิมพ์ครั้งที่ 8). บรรณาการ.
- วนิดา พิเศษพงษา. (2526). “ไกรสิทธิ์” วรรณกรรมท้องถิ่นจังหวัดชุมพร: การศึกษาเชิงวิเคราะห์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วสันต์ ปัญญาแก้ว. (2560). วัฒนธรรมศึกษาเบื้องต้น. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วัชรภรณ์ ดิษฐปาน. (2557). พระอุปคุต: การสืบทอดและการผลิตซ้ำความเชื่อตำนานและพิธีกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2542). “มิลลิวินาที ปี 2000,” ใน ประวัติศาสตร์ปริทัศน์. บริษัทด้านสุทธากการพิมพ์ จำกัด.
- วิภา กงกะนันท์. (2533). วรรณคดีศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ไทยวัฒนาพานิช.

- วิลักษณ์ ศรีป่าซาง. (2541). **วรรณกรรมตำนานล้านนา : การศึกษาวิธีการสร้าง.**
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วีรวัฒน์ อินทรพร. (2562). **วรรณคดีวิจารณ์.** โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศานติ ภัคดีคำ. (2550). **ศาสตร์แลกเปลี่ยน : วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ พัฒนาการ และความสัมพันธ์
กับวัฒนธรรมเขมร.** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สง่า ไชยวงศ์, พระมหา. (2541). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง “ทาน” ในพระพุทธศาสนา.**
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมบูรณ์ บุญฤทธิ์. (2559). พญานาคกับรอยพระพุทธบาทในตำนานอุรังคธาตุ. **วารสารมหาจุฬา
วิชาการ, 3(2), 43–60.**
- สมฤทธิ บัวระมวล. (2543). **พุทธทำนาย. คัมภีร์.**
- สรเมธี วชิรปรากฏ. (2550). **พระพุทธเจ้าพยากรณ์...นอตราตามุสทำนาย.** สมาร์ทบุ๊ก.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2558). **พินิจตำนานลำปาง. ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- สายวรุณ น้อยนิมิตร. (2542). **อรรถกถาชาดการศึกษาฐานวรรณคดีคำสอนของไทยและ
ความสัมพันธ์กับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่นๆ.** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ.** (2542). มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สิงห์คำ รักษ์ป่า, พระมหา. (2543). **การวิเคราะห์คัมภีร์อานิสงส์ล้านนา.** มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สิทธา พินิจภูวดล และนิตยา กาญจนวรรณ. (2520). **ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย.** ดวงกลม.
- สิริ เพ็ชรไชย (แปล). (2542). **สารัตถที่ปณี ฎีกาพระวินัย ภาค 3.** มูลนิธิอิทธิธรรมมหาธาตุวิทยาลัย.
- สุชีพ วรรณสุต. (2552). **แนวคิดวัฒนธรรมประชานิยม.** Blogspot.
<https://sucheepost.blogspot.com/2009/05/popular-culture.html>
- สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2515). **คู่มือปฐมสมโพธิกถา.** ไทยวัฒนาพานิช.
- สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2523). **รายงานการวิจัยพุทธศาสนาแถบลุ่มทะเลสาบสงขลาฝั่งตะวันออก
สมัยกรุงศรีอยุธยา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.**
- สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2547). **“ภูมิปัญญาในวรรณกรรมทักษิณ” ใน วรรณกรรมทักษิณ :
วรรณกรรมปริทัศน์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.**
- สุธิวศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2548). **ปฏิบัติศัรวรรณกรรมภาคใต้ : พุทธทำนาย. สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย.**
- สุภณ สมจิตศรีปัญญา. (2537). **วิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องสังขอมธาตุ. วิเคราะห์วรรณกรรม
อีสานเรื่องสังขอมธาตุ. รายงานการวิจัย ภาควิชาภาษาไทยวิทยาลัยครูมหาสารคาม.**

- สุภณิดา เชื้ออินตะ. (2544). การศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระอินทร์ในปัญญาสชาดกฉบับล้านนา. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภักดิ์ มหาวรรกร. (2563). สองชาดก: ความงามและภูมิปัญญาในอรรถกถาชาดก. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สันติศิริการพิมพ์.
- สุภาพ หอมจิตร. (2546). พุทธทำนาย...พุทธพยากรณ์ สะท้อนความจริงของสังคม. โรงพิมพ์เลี้ยง เชียง.
- สุภาพร มากแจ้ง. (2530). กวีนิพนธ์ไทย 1-2. โครงการตำราคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์.
- เสฐียรโกเศศ. (2546). การศึกษาวรรณคดีแฉ่งวรรณศิลป์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). ศยาม.
- เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2554). ตำนานพื้นบ้าน. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- โสภา ชานะมูล. (2534). ครูบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา (พ.ศ.2421-2481). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อคิน รพีพัฒน์. (2551). วัฒนธรรมคือความหมาย: ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- อนุชา พิมพ์ศักดิ์. (2550). ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์: โครงสร้าง เนื้อหา และบทบาทในสังคมไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิลักษณ์ เกษมผลกุล. (2552). ตำนานพระศรีอารียะในสังคมไทย : การสร้างสรรค์และบทบาท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2533). พุทธศาสนาชาวบ้าน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2549). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม: กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉราพรรณ ทองสร้อย. (2548). “มหาสุบินคำฉันท์” ใน วรรณกรรมทักษิณ: วรรณกรรมคัตสรรเล่ม 13. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- อารยัน (นามแฝง). (2535). วิจารณ์พุทธทำนาย. อำนวยสาร.
- อุดม บัวศรี. (2549). ฮีตสิบสองคองสิบสี่และพุทธทำนาย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2546). วรรณกรรมล้านนา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อุดม หนูทอง. (2551). “เปิดมุมมองสารัตถะและการสืบทอดวรรณกรรมทักษิณ,” ใน รวมบทความ การประชุมทางวิชาการ โครงการการพัฒนาทุนทางสังคมภาคใต้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนระยะที่ 1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

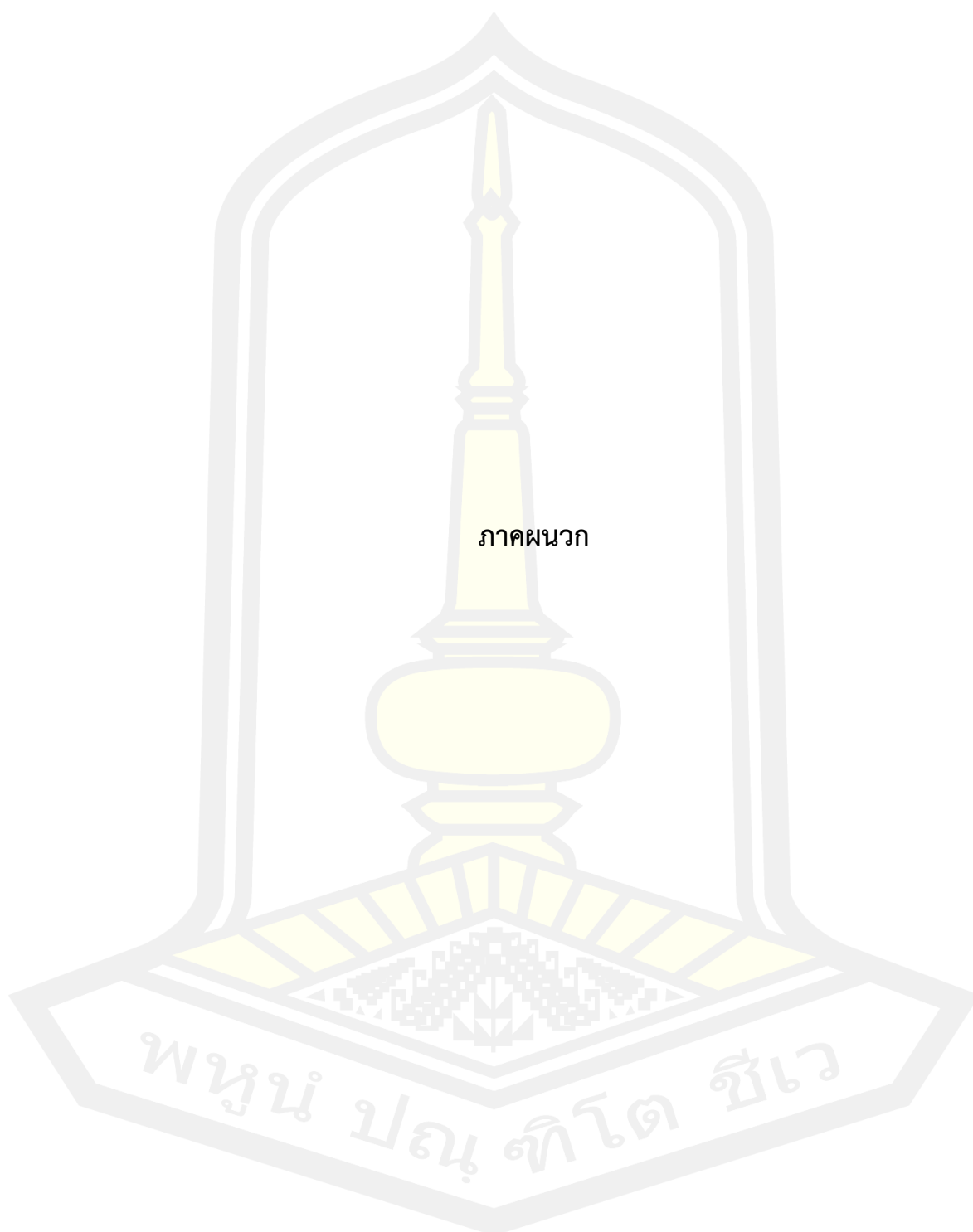
อุษณีย์ ชงไชย. (2540). **จารึกและตำนานหลักฐานที่สร้างขึ้นภายใต้อิทธิพลของพุทธศาสนา ลังกา
วงศ์**. ภาควิชาประวัติศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

एमОР ชิตตะโสภณ. (2539). **จารัตนียมทางวรรณกรรมไทย**. คอมแพคพรินท์.

Hansen, Ruth Anne. (2008). **How to Behave: Buddhism and Modernity in Colonial
Cambodia 1860-1930**. Silkworm Book.

ภาคผนวก ก ปรีทัศน์วรรณกรรมพุทธทำนายในสังคมไทย

วรรณกรรมพุทธทำนายภาคเหนือ

1. กาเผือก/พระเจ้าห้าพระองค์/พระยากาเผือก (1)

กาเผือก หรือ ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ เป็นตำนานพื้นบ้านที่แพร่หลายอยู่ในทุกภูมิภาคของไทย บ้างก็เรียกกันว่าตำนานพญากาเผือก ในบางท้องถิ่นอาจมีชื่อเรื่องที่แตกต่างกันออกไป ในภาคเหนือบางถิ่นเรียกว่า อานิสงส์นางประทีป แม่กาเผือก พระเจ้าห้าตน ตำนานเวียงกาหลงตำนานดอยสิงคุตตระ เป็นต้น ภาคอีสานบางถิ่น เรียกว่ากาเผือก ตำนานพระธาตุเชิงชุม ภาคกลางบางถิ่น เรียกว่า กาขาว ต้นเหตุลอยกระทง ปัญญพุทธพยากรณ์ เป็นต้น และในภาคใต้บางถิ่น เรียกว่า พระเจ้าสามเณร

กาเผือก เป็นการยืนยันที่มาของการจุดประทีปโคมไฟในเทศกาลยี่เป็ง (อ่าน ญี่เป็ง) คือวันเพ็ญเดือน 12 ของภาคกลางและมีการกล่าวอ้างถึง ธรรม์ เรื่องนี้เป็นพิเศษในเขตไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีใจความโดยสรุป ดังนี้

ในครั้งพุทธกาล ขณะที่พระพุทธเจ้าบำเพ็ญเพียรอยู่ใต้ต้นไทร มีพ่อค้า 2 คนพี่น้องจากเมืองอุตตระธัญญวดีนคร นำเอาข้าวสารบรรทุกรถและเกวียนประมามณ 5 ร้อยเล่ม จะไปขายยังเมืองสุวรรณภูมิซึ่งประสบภาวะข้าวยากหมากแพง แต่เมื่อถึงกลางป่าเกิดหลงทางจนมาพบพระพุทธเจ้า กำลังบำเพ็ญเพียรอยู่ จึงจัดข้าวปลาอาหารนำถวายแต่พระพุทธองค์ พระพุทธเจ้าจึงดึงเอาเส้นเกศาให้แก่พ่อค้าพี่น้องทั้งสองไว้ 4 เส้น ครั้นพ่อรับพระเกศามาแล้วก็ทูลถามพระองค์ว่าจะให้นำเกศาของพระองค์ไปตั้งบูชาไว้ ณ ที่ใด พระพุทธองค์จึงตรัสว่าให้นำไปไว้ใกล้กับเมืองของพ่อค้าทั้งสองบนดอยลูกหนึ่งชื่อว่า ดอยสิงคุตตระ อันเป็นที่พระพุทธรองค์และพี่น้องรวม 5 คน ได้ทำสัตยาธิษฐานสัญญาต่อกันไว้ แล้วจึงได้มาเกิดร่วมกันเป็นลูกแม่กาเผือกในอดีตชาติครั้งนั้น พ่อค้าทั้งสองจึงกราบอาราธนาให้พระพุทธองค์เล่าเรื่องในครั้งอดีตชาติ เมื่อเกิดเป็นลูกแม่กาเผือกให้ฟัง พระพุทธองค์จึงเล่าเป็นเทศนาให้ฟังว่า

ในสมัยเมื่อเริ่มต้นกับปีใหม่ ๆ ยังมีแม่กาเผือกตัวหนึ่งทำรังอยู่บนต้นมะเดื่อใกล้ฝั่งแม่น้ำคงคา และได้ออกไข่ไว้ 5 ฟอง อยู่มาวันหนึ่งแม่กาออกไปหาอาหารก็เกิดพายุพัดฝนฟ้าคะนองอย่างหนักลมฝนได้พัดเอาไข่ลูกของแม่กาเผือกนั้นตกลงน้ำไหลพลัดพรากระจัดกระจายไปคนละทิศคนละทางฝ่ายแม่กาเผือก เมื่อกลับมาจากหาอาหารไม่เห็นลูกน้อยไข่ทั้ง 5 ก็เกิดความอาดูร ออกเที่ยวตามหาทั้งบนฟ้า บนดินและในน้ำ ก็ไม่พบนึกว่าลูกทั้ง 5 ได้ตายจากไปแล้ว ความโศกเศร้าทำให้แม่กาเผือกตรอมใจตาย และด้วยกุศลบุญบารมีที่แม่กาเผือกได้กระทำไว้ ทำให้แม่กาเผือกได้ไปเกิดในพรหมโลกเป็นพรหมชื่อ ฆฎิการมมหาพรหม

ส่วนลูกทั้ง 5 ของแม่กานั้นก็ถูกน้ำพัดพาไป โดบไซไบแรกไปตกค้างอยู่ที่ป่าแห่งหนึ่งและได้มีแม่ไก่ตัวหนึ่งชื่อ กกุสันธตาทิสวาทิ มาพบเข้าจึงนำไปพุ่มพริกเลี้ยงดูได้ไม่นานไซก็ฟักออกมาเป็นชายรูปร่างงาม แม่ไก่ก็เลี้ยงไว้จนเติบโตใหญ่

ไซลูกที่ 2 นั้นไหลไปค้างที่เกาะทรายแห่งหนึ่ง ก็ได้มีแม่วัวตัวหนึ่งชื่อ โจนาคมนโน มาพบและนำไปเลี้ยงดู ไม่นานก็ฟักออกมาเป็นชาย แม่วัวก็เลี้ยงดูจนโต

ไซลูกที่ 3 ก็ไหลไปค้างชายฝั่งน้ำ มีแม่เต่าตัวหนึ่งชื่อ กัสสัปปโอบ มาพบเข้าก็เกิดความเมตตา รักใคร่นำไปเลี้ยงไว้ไม่นานก็ฟักออกมาเป็นเด็กน้อยรูปร่างงาม แม่เต่าก็เลี้ยงจนโตเช่นกัน

ไซลูกที่ 4 ก็ไหลไปค้างอยู่ริมฝั่งน้ำที่หนึ่ง ก็มีแม่ช่าง (หมอดำบาย) คนหนึ่งชื่อ โคตโม กำลังจะไปซักผ้าของตน เมื่อเห็นไซนั้นจึงนำไปดูแล ไม่นานก็ฟักออกมาเป็นเด็กน้อยรูปร่างงาม หญิงคนนั้นก็เลี้ยงดูจนโต

ไซลูกที่ 5 ไหลไปค้างยังฝั่งแม่น้ำแห่งหนึ่ง ก็มีแม่งูใหญ่ตัวหนึ่งชื่อว่า อริยมตไถยโย มาพบเข้าก็นำไปเลี้ยงไว้จนฟักออกมาเป็นชายหนุ่มจนเติบโตใหญ่

ด้วยเดชะบุญบารมีที่ได้บำเพ็ญไว้ เมื่อชายหนุ่มทั้ง 5 เติบโตมีอายุได้ 15 ปี ก็นึกอยากออกไปบวชเป็นฤๅษีตามที่ได้ตั้งใจ แม่บุญธรรมของชายหนุ่มทั้งห้าก็อนุญาตและอวยชัยให้พรเป็นอันดี แล้วชายหนุ่มก็ออกเดินทางไปบำเพ็ญศีลภาวนาอยู่ในป่าแต่ละแห่งตามที่ของตัวเอง เมื่อได้บำเพ็ญไประยะหนึ่งแล้ว ชายหนุ่มทั้งห้าก็ออกเดินทางและมาพบกันโดยบังเอิญที่ดอยลูกหนึ่งชื่อว่า สิงคุตตระปิฎฐา ใต้ต้นไม้นิโครธอันมีกิ่งก้านร่มรื่นเย็นสบาย เมื่อพบกันต่างก็ไต่ถามชื่อเสียงและความเป็นมาซึ่งกันและกัน จึงรู้ว่าเป็นลูกแม่กาเผือกเหมือนกันทั้งสิ้น จากนั้นก็ได้จัดเรียงลำดับพี่น้องกันว่าพี่คนที่ค้างอยู่หัวน้ำเป็นพี่คนโต และคนที่ค้างอยู่ใต้น้ำลงมาเป็นคนน้องถัดกันมาตามลำดับ จากนั้นฤๅษีหนุ่มทั้งห้าจึงตั้งสัจจาธิษฐานอยากพบแม่กาเผือกของตนเอง ขอให้แม่กาเผือกจงมาปรากฏต่อหน้าเขาด้วยเถิด กล่าวถึงแม่กาเผือกเมื่อกลับมาที่รังไม่พบลูกก็เสียใจอาลัยรักจนขาดใจตาย แล้วไปเกิดเป็นขี้กิ้งก่าพรหมในสวรรค์จนอายุได้ 12,000 ปี แต่ด้วยคำอธิษฐานของลูกทั้งห้าจึงได้เนรมิตร่างเป็นกาทองตัวใหญ่มาปรากฏต่อหน้าลูกทั้ง 5 เมื่อพบกันแล้วต่างก็ถามความเป็นมาซึ่งกันและกัน แม่กาเผือกก็ได้เล่าความเป็นมาแต่หนหลังทั้งหมดให้ลูกทั้งห้าฟัง

เมื่อถึงเวลาก่อนจะจากกัน ลูก ๆ จึงขอให้แม่กาเขียนเท้ามาให้พวกเขากราบไหว้เพื่อระลึกถึงบุญคุณ แม่กาจึงเอาฝ้ายมาพันติดกันเป็นเกลียว แล้วถึงออกให้มีลักษณะเหมือนตีนกาเขียนให้ลูกทั้งห้านำไปใส่ผางน้ำมัน (ภาชนะขนาดเล็กบรรจุน้ำมันและไส้เทียน) จุดบูชาสืบทอดไปในชมพูทวีปอย่าให้ขาดหาย จากนั้นมากากก็กลับไปยังสวรรค์ตามเดิม ส่วนลูกทั้งห้าคนนั้น ต่างก็ให้สัตย์ญาณแก่กันว่าจะมาพบกัน ณ ที่ใต้ต้นนิโครธเสมอและหากเขาทั้งห้าได้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วตายไปก็ให้นำธาตุและเกศาธาตุมาธำนาสนาที่นี่

ต่อมาเมื่อฤๅษีทั้งห้าได้บำเพ็ญบารมีจนได้แก่่าพันปีทิพย์ตายไปก็ได้ไปเกิดอีกหลายชาติ จึงได้มาเป็นพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ในมนุษยโลกตามลำดับ พระพุทธเจ้าองค์แรกในภัทรกัปนี้ชื่อ พระกุกุสันธะ ที่ได้ชื่อเช่นนี้เพราะมีแม่บุญธรรมเป็นไก่ องค์ต่อมาคือ พระโกนาคมนะ ซึ่งได้ชื่อตามที่มีแม่บุญธรรมเป็นวัว องค์ที่ 3 ชื่อ พระกัสสปะ เรียกชื่อนี้เพราะมีแม่บุญธรรมเป็นเต่า องค์ที่ 4 คือ พระโคตมะ ซึ่งมีแม่บุญธรรมเป็นหญิงซักผ้า องค์สุดท้ายคือ พระอริยมเตโตรยได้ชื่อนี้เพราะมีแม่บุญธรรมเป็นงู

เมื่อพระพุทธเจ้าเทศนาเรื่องกาเผือกจบแล้วพ่อค้าสองพี่น้องก็บรรลุโสดาปัตติผล

คัมภีร์เรื่องนี้ นิยมเรียกชื่อว่า อานิสงส์ผางประทีป (อ่าน ผางผะตี๊ด) อีกด้วยและมีความเชื่อว่าคัมภีร์เรื่องนี้เป็นที่มาของเรื่อง ทูกระด้าง หรือทงปฎาก ของล้านนาอีกด้วย

ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ (2)

สาระสำคัญของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ คือการเล่าเรื่องประวัติของพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ ในภัทรกัปหรือกัปปัจจุบัน แบ่งเป็น พระอดีตพุทธเจ้า 3 พระองค์ คือพระกุกุสันธะ พระโกนาคมนะ และพระกัสสปะ พระปัจจุบันพุทธเจ้า 1 พระองค์ คือ พระโคตมะ และพระอนาคตพุทธเจ้า 1 พระองค์ คือ พระศรีอริยมเตโตรย

ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์พรรณนาประวัติของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ตั้งแต่ก่อนเป็นพระพุทธเจ้าจนถึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าและปรินิพพาน พระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์นี้ ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เคยเกิดมาเป็นพี่น้องกันในพระชาติหนึ่ง โดยมาเกิดเป็นลูกแม่กาเผือกซึ่งได้ออกและฟักไข่ 5 ฟอง ไว้ที่ต้นไม้ใหญ่ ภายหลังเกิดพายุใหญ่ พัดรังกากระจัดกระจายไป ไข่กาทั้ง 5 ฟองตกลงมาจากต้นไม้ และลูกพายุพัดไหลไปตามน้ำ แม่กาเผือกเห็นดังนั้นเข้าใจว่าลูกตาย จึงตรอมใจตาย และไปเกิดเป็นท้าวพกาพรหม ส่วนไข่ทั้ง 5 ฟองนั้น ก็มีแม่สัตว์ต่างๆ เก็บได้และนำไปเลี้ยงเป็นบุตร แม่สัตว์เหล่านั้น ได้แก่ แม่ไก่ แม่นาค แม่เต่า แม่โค และแม่สิงห์ เมื่อครบกำหนด ไข่ก็แตกออกมาเป็นมนุษย์เพศชาย 5 คน ต่อมาเมื่อทารกทั้ง 5 เจริญวัยขึ้น ก็ออกบวชเป็นฤๅษีอยู่ในป่า ครั้งนั้น ร้อนไปถึงพระอินทร์ จึงทรงให้พระวิษณุกรรมตำนานพระเจ้าห้าพระองค์นิมิตอาศรมแก่ฤๅษีทั้ง 5 ตนนั้น วันหนึ่งพระฤๅษีทั้ง 5 ตนเดินทางมาพบกันโดยบังเอิญ จึงได้ทราบว่าเป็นพี่น้องกัน เมื่อทราบเรื่องแล้ว ต่างก็พากันรำลึกถึงพระคุณแม่กาเผือก และประสงค์จะพบแม่กาเผือก ครั้งนั้นท้าวพกาพรหมจึงลงมาบอกว่าให้เอาฝ้ายไปทำเป็นตีนกา ใส่ในผางหยอดน้ำมัน แล้วจุดไฟบูชา กุศลนั้นจึงจะไปถึงแม่ และเป็นการแทนพระคุณแม่กาเผือกได้ด้วย

ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ นับเป็นตำนานพุทธศาสนาของไทยที่สร้างสรรค์ขึ้นในวัฒนธรรมไทย เป็นภูมิปัญญาในการเชื่อมความสัมพันธ์ในฐานะพี่น้องระหว่างพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทอยู่ในสังคมมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง อาทิ การเป็นต้นกำเนิดประเพณี

ต่าง ๆ เช่น ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณีเป็ง ประเพณีได้ประทีปประเพณีทานตุง อีกทั้งยังมีบทบาทในทางการเมือง หรือการนำไปใช้อ้างอิงในกฎหมายตราสามดวง และมีบทบาทเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระศรีอารียอีกด้วย

2. คร่าวพุทธทำนายล้านนา

พระพุทธเจ้า ทำนายเหตุการณ์ในอนาคตถึงเวลาแห่งความพินาศของฝูงชนทั้งหลายในอนาคตกาลที่จะเกิดขึ้นในเวลาอันใกล้ ชาวเมืองจะเดือดร้อนด้วยบาปกรรมและหายนะต่าง ๆ แต่บุคคลผู้ยึดมั่นในคุณงามความดีเท่านั้นจึงจะพอหลีกเลี่ยงจากเคราะห์กรรมเหล่านี้แล้วสำเร็จถึงนิพพานในที่สุดอย่างแน่นอนโดยไม่มีที่สงสัย

3. คร่าวรำคำสอนเจ้าราช

เนื้อเรื่องของ คร่าวรำคำสอนเจ้าราช ฉบับวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มี 14 บท สามารถสรุปได้ 4 หมวด คือ

1) ดำเนินบ้านดำเนินเมือง เป็นตำนานประวัติการก่อตั้งเมืองฝาง และตำนานอิงพระพุทธรูปกล่าวถึงที่มาของถ้ำตบเต่าและหนองล่องเปี้ย ซึ่งเป็นสถานที่ที่อยู่ในเขตเมืองฝาง (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่)

2) คำสอนเรื่องศีลธรรม สอนในเรื่องการทำบุญ ให้ทาน การรักษาศีล การรู้จักประมาณตน และความกตัญญูท่ต่อผู้มีพระคุณ

3) การสอนผู้หญิง เป็นคำสอนเรื่องการรักษาภรรยา การแสวงหาวิชาความรู้งานบ้านงานเรือน การใช้ชีวิตคู่ การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

4) ความเสื่อมของโลก เป็นเรื่อง “โลกหानी” (ความเสื่อมของโลก) โดยการกล่าวอ้างว่าเป็นพุทธทำนายที่ชี้ให้เห็นถึงความเสื่อมสลายของสรรพสิ่งในโลก จะเกิดเหตุอาเพศ วิปริตต่าง ๆ ทุกสิ่งจะกลับตาลปัตรไปหมด สิ่งที่ไม่น่าจะเกิดก็เกิดขึ้น เป็นความวิบัติที่เตือนให้ผู้คนมีสติ และยึดมั่นในศีลธรรม

จากวรรณกรรมคร่าวรำคำสอนเจ้าราช พบเนื้อหาที่กล่าวถึงการทำนายจำนวน 3 บท คือ

บทที่ 6 เป็นเรื่องราวของพุทธทำนายและเรื่องโลกหानी (เหตุแห่งความเสื่อมหรือความวิบัติของโลก) ซึ่งกล่าวถึงอาเพศ เหตุการณ์วิปริตต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในบ้านเมือง การละทิ้งจารีตประเพณี และวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้จะเกิดขึ้นเมื่อพุทธศาสนามีอายุล่วงเข้ามาถึงสองพันห้าร้อยปี ตอนต้นกล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นความวิบัติเดือดร้อน ในตอนกลางกล่าวถึงอาชญาหรือข้อตัดสินคดีความต่าง ๆ ที่รับมาจากรัฐบาลส่วนกลาง แล้วนำมาบริหารบ้านเมือง รวมไปถึงการจัดเก็บภาษีจากประชาชน ความไม่เป็นธรรมจากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตน กล่าวถึงสภาพของการ

ค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากับชาวต่างชาติ ตอนท้ายกล่าวถึงความวิบัติอีกครั้ง แนะนำการวางตนและทำหน้าที่ให้เหมาะสมกับการเป็นชาวพุทธ

บทที่ 11 เป็นเรื่องที่บอกถึงความวิบัติ ความเปลี่ยนแปลง ความวิปริตของสัตว์และผู้คน ตลอดถึงธรรมชาติที่เปลี่ยนไปจากที่เคยเห็นเป็นลักษณะเฉพาะตัว เมื่อถึงกาลเวลาที่โลหานิเกิดขึ้นจะมีข่าวให้บรรดาผู้คนแตกตื่นข่าวลือ ความเชื่อที่บอกต่อกันมา ความวิตกกังวลและความต้องการรอดพ้นจากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ทุกคนต้องหาทางเอาตัวรอด ในตอนท้ายของคร่าวกล่าวถึงการอพยพไปอยู่อาศัยที่เมืองลังกา ซึ่งเป็นเมืองพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง อุดมสมบูรณ์ ผู้คนมีศีลธรรมและสงบร่มเย็น

บทที่ 13 เป็นการกล่าวเปรียบเทียบระหว่างกรรมดีและกรรมชั่ว โดยใช้สภาพของธรรมชาติรอบตัวและพฤติกรรมของคนที่แปรเปลี่ยนมาเป็นการสอน ยังคงกล่าวถึงความวิบัติต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในบ้านเมืองที่บรรดาผู้คนต่างเห็นผิดเป็นชอบ มีการสอนให้ทุกคนตระหนักถึงวิบากกรรมของแต่ละบุคคลว่ามีไม่เหมือนกัน สอนให้เป็นคนที่มีใจหนักแน่น อย่าเชื่อมงคลตื่นข่าว สอนให้ใช้สติปัญญาของตนพิจารณาไตร่ตรองถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นอย่างละเอียด

4. ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล/คำฝัน 16 ข้อ

กล่าวถึงเมื่อพระยาปเสนทิโกศล ได้บรรทมหลับสนิท ทรงพระสุบินเห็นเหตุประหลาด 16 ประการ ในเมื่อปัจฉิมยามจักใกล้รุ่ง พระเจ้าปเสนทิโกศลก็สะดุ้งพระทัยตื่นจากพระบรรทมทรงหวาดหวั่นพระทัยเป็นอันมากพอรุ่งเช้าวันพรหมณ์ปุโรหิตอาจารย์ทั้งหลายก็เข้าเฝ้า และได้ถามพระยาปเสนทิโกศลว่า ทรงบรรทมหลับสุขสำราญดีหรือไม่ พระยาปเสนทิโกศลจึงเล่านิมิตฝันประหลาดให้พรหมณ์ปุโรหิตฟังว่า

- 1) ฝันเห็นวัวอุสุภราช 4 ตัว มาจากทิศทั้ง 4 ทิศ จะชนกันแต่ไม่ชนกัน
- 2) ฝันเห็นต้นไม้เล็ก ๆ ออกดอกผล
- 3) ฝันเห็นแม่โคกินนมลูกวัวที่เกิดมาได้ 1 วัน
- 4) ฝันเห็นคนเทียมโครุ่น ไม่เทียมโคใหญ่ไถนา
- 5) ฝันเห็นม้า 1 ตัวมี 2 ปาก
- 6) ฝันเห็นสุนัขจิ้งจอกปีศาจระดไตรคำ
- 7) ฝันเห็นบุรุษฟันเขี้ยวแล้วหย่อนปลายเขี้ยวให้สุนัขตัวเมียกัดกิน
- 8) ฝันเห็นคนทั้งหลายตักน้ำใส่ตุ่มใหญ่ที่น้ำเต็มแต่ไม่ใส่ตุ่มเล็กที่ว่างเปล่า
- 9) ฝันเห็นสระโบกขรณีชุ่มในใสนอก
- 10) ฝันเห็นข้าวที่หุงในหม้อเดียวกันแต่สุกไม่ทั่วกัน คือ สุกดีงาม ไม่สุก และไหม้
- 11) ฝันเห็นแก่นจันทร์อันมีค่าเอาไปแลกทองคำอันเหม็น

- 12) ฝันเห็นน้ำเต้าจมน้ำ
- 13) ฝันเห็นแผ่นดินลอยน้ำ
- 14) ฝันเห็นแม่เขียดไล่กินงูเห่า
- 15) ฝันเห็นราชหงส์คำเป็นบริวารแก่กาตัวดำ
- 16) ฝันเห็นเสื้อกล้วยแพะ

พราหมณ์ปุโรหิต ก็ทำนายว่าพระสุบินนี้จะเกิดอันตรายขึ้น 3 ประการ คือ อันตรายที่จะเกิดกับบ้านเมือง คือ จะเสียราชสมบัติ จะปราศจากราชเทวี และ จะเกิดอันตรายแก่พระชนม์ชีพของพระยาปเสนทิโกศลเอง พระยาปเสนทิโกศลได้ยินดังนั้นก็เกิดอาการกลัว และทรงเชื่อถืออย่างยิ่ง จึงตรัสถามถึงวิธีที่จะแก้ไขเหตุร้าย พราหมณ์ปุโรหิตจึงกราบทูลว่าให้ทำพิธีบูชาয়ัญ พระยาปเสนทิโกศลจึงรับสั่งให้จับสัตว์ 4 เท้า 2 เท้า จำนวนมากเพื่อทำพิธีบูชาয়ัญ สัตว์ต่าง ๆ ที่ถูกมัดเอาไว้ต่างก็ส่งเสียงร้อง พระนางมัลลิกาได้ยินเสียงร้องนั้นจึงเสด็จมาดูเหตุการณ์และเสด็จเข้าไปทูลถามพระยาปเสนทิโกศล พระยาปเสนทิโกศลจึงตรัสบอกสุบินนิมิตร้ายและวิธีแก้ไขตามคำของพราหมณ์ปุโรหิต นางมัลลิการาชเทวี จึงทัดทานไม่ให้พระยาปเสนทิโกศลเชื่อถือตามคำกราบทูลของพราหมณ์ปุโรหิต และแนะนำให้เสด็จไปทูลถามพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงประทับอยู่ที่เขตวันมหาวิหาร ฝ่ายพระยาปเสนทิโกศล เมื่อได้ยินเช่นนั้นจึงเสด็จออกไปเฝ้าพระพุทธเจ้าทันที พร้อมทั้งกราบทูลพระสุบินนิมิตประหลาด 16 ประการแก่พระพุทธเจ้าว่า

อุสุภา รุกขา คาวีโย ควา จ อสุโส กิโส สิงคาลี จ กุมโภ โปกฺขรณิ จ อปากจนฺทนิ ลาวุณิสินฺหติ สิลลา ปลวนติ มณฺชุกิโย กณฺหสฺสเป คิลนฺติ กากิ สุวณฺณา ปริวาร ынฺติ ตสา วกา เอพกานํ ภยา ทิ วิปริยาโส วตตติ นยิธมตฺถิติ มหาสุบินชาติกํ สตฺตมํ

พระพุทธเจ้าก็เทศนาแก่พระยาปเสนทิโกศลเป็นข้อ ๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 พระยาปเสนทิโกศลฝันเห็นวัวอุสุภราชสีด้า 4 ตัว วิ่งมาจากทิศทั้ง 4 ทำอาการเหมือนจะชนกัน เมื่อเห็นคนทั้งหลายมากันมาชุมนุมกันเพื่อจะดูวัวชนกัน วัวอุสุภราชทั้ง 4 ก็ร้องคำรามและวิ่งหนีจากกันเสีย พระยาปเสนทิโกศลจึงทูลถามพระพุทธเจ้าว่าตามสุบินนิมิตนี้จะมีเหตุเภทภัยประการใด

พระพุทธเจ้าจึงตรัสทำนายว่า เหตุแห่งสุบินนิมิตนี้จะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นในอนาคต คือต่อไปในภายภาคหน้าท้าวพระยาและเสนาอำมาตย์ทั้งหลายจะไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรม ผนแล้ง ข้าวยากหมากแพง เกิดทุพภิกขภัย ข้าวกล้าเหี่ยวแห้ง ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงเปรียบเทียบให้เห็นว่าการที่วัวทั้ง 4 ตัวมีอาการเหมือนจะชนกันแต่ไม่ชนกันนั้น ก็เปรียบเหมือนดั่งเมฆที่อุ้มน้ำมา เสียงฟ้าร้องมา ทำอาการเหมือนฝนจะตก แต่ก็ไม่ตกลงมาได้

ข้อที่ 2 พระยาปเสนทิโกสลฝั้นเห็นต้นไม้และกอไม้เล็ก ๆ สูงเพียง 1 คืบบ้าง 2 ศอก บ้าง ล้วนแต่ออกดอกผล

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปในอนาคตสตรีจะมีสามีและบุตรธิดาก่อนวัยอันสมควร

ข้อที่ 3 พระยาปเสนทิโกสลฝั้นเห็น แม่วัวกินนมลูกวัวที่เกิดมาเพียงวันเดียว พระยาปเสนทิโกสลจึงทูลถามพระพุทธเจ้าว่าตามสุบินนิมิตนี้จะมีเหตุเภทภัยประการใด

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า นิมิตนี้จะไม่เกิดอันตรายใดกับพระยาปเสนทิโกสล และทรงทำนายว่าลูกจะไม่เลี้ยงดูพ่อแม่ พ่อแม่ต้องง้อลูก โดยขอพึ่งพาอาศัยแก่ลูกหลาน

ข้อที่ 4 พระยาปเสนทิโกสลฝั้นเห็นคนทั้งหลายปล่อยวัวที่มีกำลังแล้วเอาวัวที่เพิ่งจะหัดใหม่มาเทียมเกวียนเทียมไถ วัวหนุ่มน้อยทั้งหลายก็ไม่สามารถลากเวียนไปได้ก็สลัดแอกแล้วยืนนิ่งอยู่

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปในภายหน้าพระราชามีบุญญาธิการน้อยจะมีได้ตั้งอยู่ในยุคธรรม จะไม่พระราชทานยศศักดิ์แก่อำมาตย์ผู้ใหญ่ ผู้ที่ฉลาดรอบรู้ในราชกิจประเพณีกรณียกิจน้อยใหญ่ จักพอพระทัยโปรดปรานแก่อำมาตย์หนุ่มซึ่งไม่มีความสามารถในราชการ

ข้อที่ 5 พระยาปเสนทิโกสลฝั้นเห็น ม้ามี 2 ปาก คนทั้งหลายก็ได้บ่อนข้าวแดงแก่ม้าทั้งสองปาก กินเท่าไรก็ไม่อิ่มไม่พอ

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปในภายหน้าพระราชาทิ้งหลายผู้ไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรมจะตั้งคนโลเลให้เป็นผู้พิพากษา แล้วจะเรียกเงินสินบนจากคู่ความทั้งสองฝ่าย แล้วชำระความตามใจชอบของตนเอง

ข้อที่ 6 พระยาปเสนทิโกสลฝั้นเห็น คนทั้งหลายนำถาดทองคำที่เซ็ดล้างสะอาดแล้วไปให้สุนัขจึงจอกถ่ายปัสสาวะลงใส่

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปภายหน้ากษัตริย์ทั้งหลายจะไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรม ไม่พระราชทานยศศักดิ์แก่กุลบุตรผู้สมบูรณ์ด้วยชาติตระกูล จักพระราชทานให้แก่กุลบุตรที่มีตระกูลต่ำช้า เลวทราม ผู้มีตระกูลทั้งหลายที่สูงส่งจะพากันยกธิดาของตนให้แก่กุลบุตรผู้ต่ำช้าซึ่งได้รับพระราชทานยศศักดิ์ ด้วยคิดที่จะพึ่งพาอาศัย

ข้อที่ 7 พระยาปเสนทิโกสลฝั้นเห็น ชายผู้หนึ่งนั่งพินเชือกหนังอยู่บนตั่ง แล้วหย่อนปลายเชือกลงไปใต้ตั่ง แล้วมีสุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่งคอยกัดกิน โดยที่ชายผู้นั้นไม่รู้ เชือกนั้นก็หมดไปตามลำดับ

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปในภายภาคหน้าผู้หญิงจะมีความโลภตณหา ประพฤติผิดศีล แยกทรัพย์สินเงินทองของสามีที่หามาได้ไปให้ชายชู้

ข้อที่ 8 พระยาปเสนทิโกสลฝั้นเห็น ไหลูกหนึ่งใหญ่มากเต็มไปด้วยน้ำ และมีไหล่อีกเป็นจำนวนมากตั้งแวดล้อมอยู่ และมีคนทั้งหลายนำหม้อน้ำไปตักน้ำมาจากทิศทั้ง 4 ทิศ เทลงไปในไหใบใหญ่ใบที่มีน้ำเต็มนั้น เทลงไปจนล้น แต่ไหลูกที่ว่างเปล่ากลับไม่มีผู้ใดตักน้ำใส่เลย

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปในภายหน้าพระมหากษัตริย์องค์ใดเป็นใหญ่กว่ากษัตริย์ทั้งปวง พระมหากษัตริย์พระองค์นั้นจักเป็นที่ยำเกรงแก่คนทั้งหลาย คนทั้งหลายก็จะพากันนำส่วยอากรไปถวายแต่พระราชารองค์นั้น เฉพาะพระองค์เดียว มิได้เหลียวแลพระราชารองค์อื่นเลย

ข้อที่ 9 พระยาปเสนทิโกศล ผืนเห็นสระโบกขรณีแห่งหนึ่ง เต็มไปด้วยดอกบัว มีท่าขึ้นลงรอบข้าง และสัตว์ 2 เท้า 4 เท้าต่างพากันลงไปดื่มน้ำในสระนั้น จนน้ำขุ่นไปทั้งสระ แต่ริมฝั่งสระกลับใสสะอาดปราศจากขุ่นมัว เรียกว่า ขุ่นในใสนอก

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ในภายภาคหน้าท้าวพระญาทั้งหลายจะไม่ตั้งอยู่ในความยุติธรรม จะพอพระทัยแต่สินบนของประชาชน ไม่มีขันติ ไม่มีความเมตตาต่อประชาชน จะบีบบังคับประชาชนด้วยส่วยอากรต่างๆ จนประชาชนที่อยู่ในเมืองหลวงต่างพากันอพยพหลบหนีไปอยู่ชายแดน

ข้อที่ 10 พระยาปเสนทิโกศลผืนเห็น คนทั้งหลายหุงข้าวไม่สุกภายในหม้อเดียวกัน ข้าวในหม้อแต่ละเม็ดมีความต่างกัน 3 อย่าง คือ ข้างหนึ่งดิบ ข้างหนึ่งเปียกแฉะ และข้างหนึ่งสุกดีงาม

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปในภายภาคหน้า พระราชาทั้งหลายจะไม่ตั้งอยู่ในความยุติธรรม และประชาชนทั้งหลายด้วย ฝนจะตกไม่ทั่วถึงกัน ไม่เสมอกัน บางแห่งแล้ง บางแห่งน้ำท่วม ข้าวยากหมากแพง คนจะเกิดความเดือดร้อนไปทั่ว

ข้อที่ 11 พระยาปเสนทิโกศลผืนเห็น คนทั้งหลายเอาแก่นจันทน์แดง จันทน์หอมอันมีค่าแสนค่า นำไปแลกกับนมวัวบูด หรือเอาไปแลกปลาร้าเน่า

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปภายหน้าพระภิกษุพวกอลัชชีซึ่งไม่มีความละอายตั้งอยู่ในความโลภจก้นำเอาธรรมะไปแสดงแลกลามสักการะของคนทั้งหลาย

ข้อที่ 12 พระยาปเสนทิโกศลผืนเห็นน้ำเต้าจมน้ำ

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปในภายหน้าคนทั้งหลายและพระราชาทั้งหลายจะไม่ตั้งอยู่ในความดี ความยุติธรรม จะไม่พระราชทานยศศักดิ์แก่กุลบุตรที่มีตระกูลสูงส่ง แต่กลับยกย่องกุลบุตรผู้มีตระกูลต่ำ

ข้อที่ 13 พระยาปเสนทิโกศลผืนเห็น แทนหินอันใหญ่ลอยไปตามกระแสน้ำ

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า พระราชาผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมจะพระราชทานยศศักดิ์แก่ผู้ที่มีตระกูลต่ำ ผู้มีสกุลจะตกยาก ถ้อยคำของผู้มีตระกูลจะไม่มี ความหมายในการตัดสินคดีความ

ข้อที่ 14 พระยาปเสนทิโกศลผืนเห็นแม่เขียดไล่กัดงูเห่าดำและกัดกินเนื้องูเห่าเหมือนดังคนกัดกินเห่าบัวห้วมัน

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปในภายหน้าคนทั้งหลายจะไม่รู้จักความละอายในราคะตัณหา จะมัวเมาไปด้วยความรักใคร่ในกามคุณ ชายแก่จักหลงภรรยาสาว ภรรยาจะข่มเหงรังแกสามีเหมือนดังทาส

ข้อที่ 15 พระยาปเสนทิโกศลฝันเห็น พระยาหงส์ที่งามเหมือนดั่งค้ายอมเป็นพวกเดียวกับ
กา

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปในภายหน้ากษัตริย์ทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในศิลปะศาสตร์
ต่าง ๆ จักไม่แก้กล้ำในการสงคราม จะถึงความวิบัติแห่งราชสมบัติ จะไม่พระราชทานอิสริยยศแก่
กุลบุตร ผู้มีชาติตระกูลเสมอกัน ประชาชนจะมีฐานะเท่าเทียมกัน ไม่มีต่ำไม่มีสูง ยศศักดิ์จะถูกปลด
ลดลงให้เป็นสามัญธรรมดา ไม่มีกาไม่มีหงส์แต่มีอำนาจ คือ อำนาจเป็นใหญ่ในโลก คนในโลกจะแย่ง
กันเป็นใหญ่เป็นหัวหน้า จะรบจะสู้แย่งกันเป็นนายเป็นใหญ่ ถึงล้มตายทั่วโลก

ข้อที่ 16 พระยาปเสนทิโกศลฝันเห็น แปะไล่เสือเหลือง เสืออื่น ๆ เช่น เสือดาว เสือโคร่ง
เมื่อเห็นฝูงแพะต่างสะดุ้งกลัววิ่งหนีเข้าป่าเพื่อหลบซ่อนเพราะกลัวฝูงแพะ

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ต่อไปภายหน้ากุลบุตรผู้มีชาติตระกูลต่ำจะได้เป็นใหญ่กว่าผู้มี
ชาติตระกูลสูง จะยุยงให้พระราชเอาที่ไร่นาของประชาชนทั้งหลาย ผู้เป็นเศรษฐีมั่งมีและภิกษุผู้ชั่ว
ช้า ลามกจะเบียดเบียนภิกษุผู้มีศีลทั้งหลาย ท่านผู้มีศีลอันงามไม่มีที่พึ่งอาศัยก็จะพากันหนีไปอยู่ป่า

5. คำฝัน 16 ข้อ

ดูที่ ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล

6. คำพยากรณ์ทั่วทุกโลก

พระอินทร์ บอกเล่าถึงเวลาแห่งความพินาศของฝูงชนทั้งหลายในอนาคตเวลาที่เกิดขึ้นใน
เวลาอันใกล้ เมื่อพุทธศักราชได้สองพันปีเศษแล้วไม่นาน ชาวโลกจะเดือดร้อนด้วยบาปกรรมหายนะ
ต่าง ๆ แต่บุคคลผู้ยึดมั่นในคุณงามความดีเท่านั้นจึงจะพอหลีกเลี่ยงพ้นจากเคราะห์กรรมเหล่านี้แล้วสำเร็จ
ถึงนิพพานในที่สุดอย่างแน่นอนโดยไม่มีที่สงสัย

7. คำหานี้จักเกิดกับโลก จากตำนานพญาละแวก

เมื่อพระพุทธศาสนาล่วงไปหนึ่งพันปี สองพันปี สามพันปี จะมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นกับ
พระพุทธศาสนาและชาวบ้าน จะมีเหตุการณ์วิปริตต่าง ๆ ความแปรปรวนของธรรมชาติ ผู้คน
ประพฤติดิฉัตรประเพณีที่เคยมีมาแต่เดิม รวมคำทำนาย 85 ประการ ได้แก่ 1) หมากน้ำจะจม
หมากหินจะฟู 2) ภูตอยจะโค่นค้ำ 3) สายฟ้าแดงจกตัดอากาศ เป็นคว้นคาคเดือนดาว 4) ฝิโหงบิน
อากาศ 5) นักปราชญ์มักกลายกินของ 6) ฝูงสัตว์ป่ามาเมือง 7) คนนุ่งเหลืองเหมือนชาวเจ้า 8) บมีสินกู่
ท่าน 9) ของบมีจิตพลิกพื้น 10) เสียงผีเดือดแปงปอย 11) ฝูงชาวดอยลงมาสู่ลุ่ม 12) ลูกอ่อนหนุ่มเป็น
ขุน 13) คนใจบุญจะได้หาบ 14) คนใจบาปจะได้ขี่ยวดยาน 15) คนใจหาญจะได้เถกชื่อใหม่ 16) คนชั่ว
ไร้จักเกิดเป็นดี 17) คนฝูงมักได้ทุกข์ยาก ได้พลัดพรากหุมหนี 18) แม่หญิงสิบปีจะมีชู้ 19) คนรู้ผู้ท่านบ
นับบ่ยำ 20) ดาบด้ามยาวล้ากว่าตัว 21) วัวควายกินหญ้าร่วมกับม้า 22) หนทางหลวงบมีคนเที่ยวไต่

แปงเส้นน้อยใหญ่ไคว่หากัน 23) คนถือกุบ (หมวก) ล้าหน้า 24) สัตว์ตัวผู้มาต่อกัน 25) ลูกบรักพ่อ
 แม่จำตาย 26) ไพร่ร้อยยิ่งเหลือขุน 27) คนใจบุญไปได้ตัดแต่ง เอาผ้าสีแจ่งแดง 28) ฝนตกลงใบใช้
 เมื่อ 29) คนบ่มักเชื่อคลองธรรม 30) ฝูงผู้เฒ่ามายเมียสาว 31) ฝูงผ้าขาวมานลูก 32) ฝูงคนคิดบ่ถูก
 ขุดหัวปลอมเป็นพระมากหลาย 33) ละของเก่าไว้เสียศรี 34) ฝิตายคีนลูกมาดั่งเก่า ฝihakเข้าคนมาก
 หลายสัน 35) ชาวบ้านนุ่งผ้าเหลืองแอ้วค่า 36) เอารัศมีพระจันทร์แดงแค่ 37) คนแอ้วเมืองโจรครุบ
 38) ผู้หญิงมีผิวสองแอมข้าง 39) ร่างหม้ายเป็นสาวหาชู้ 40) ลูกศิษย์โยมบ่รู้จักคุณครุตนเค้า 41) ฝูง
 พระเด่นหัดเชิง 42) นามีเหมืองสองปาก หาบน้อยอั่งมีดิน ขุนหลวงกินร่วมไพร่ ถือเป็งใหญ่สองจุม
 43) ไพร่ร้อยนั้งหน้าขุนหมื่นขุนแสน ช้างนั้งแทนที่เจ้า 44) คนขี่เหล้าอยู่กลางเมือง 45) เปลวไฟเรือง
 ป่าช้า 46) คนพาลาล่ากินของสังฆะเจ้า 47) บ่ชอบเข้าวัดไหว้สา รอบศาลาพากันมายัง 48) ข้าเก่า
 ฝื่อเจ้านาย 49) คนทั้งหลายรักฝื่อรักเมียกว่าพ่อแม่ ละคนเฒ่าแก่ไว้เรือน 50) นุ่งเสื้อสองแขนถุง
 หลากหลาย 51) คนโกนหัวเป็นกลีบ ทาสองหงีบสีแดง 52) นุ่งผ้าหลากเหมือนตุง 53) อายุได้ 20 30
 จักเรียกเป็นปู่เป็นลุงตึงเสียง 54) ของเลี้ยงช่างคำจำ 55) คนบ่ย้านักบวช คนไปโสดมักใส่โทษอาจารย์
 56) ฝูงขี่ไร่หากเป็นตี 57) ผู้หญิง 10 ปีมีลูก 58) เชื้อของปลุกลอกัน 59) ริดม้างของโบราณแดงไว้ 60)
 ฝิลาเลื้อทั้งปี 61) ยากินกลับผันเป็นค่า 62) คนอยู่ดีถอดหุ่น 63) ขุดกุนดอนถนอมหนอง 64) กางตุงของ
 ปลายไม้ 65) ใช้ลูกศิษย์สืบคำเมือง 66) คนก็คิดคู่เป็นหมอ 67) หาบหุ่นขายเลี้ยงชาติ 68) ที่อาราม
 อาวาสกลายเป็นป่าคา 69) เทวดากลายเป็นยักษ์ 70) ฝิป่าทักปลอมกิน 71) ผู้หญิงสิบฝื่ออ้อมชู้ อยู่
 อ้อมฝื่อฝื่อปลาย 72) ต้นไม้ทั้งหลายเป็นดอก ฝิดลูก ฝิดเมื่อ 73) ฝูงคนมักเชื่อคำฝิ เอาฝิจฉาฝิจูเป็น
 ประมาณ 74) สัตว์ต่างเชื้อมาหากัน 75) เจตีย์ควันปองฟ้า ข้าละลวดบ่ทำการ 76) ลัวยางหาญทาง
 บวช 77) ลูกศิษย์อวดว่าตัวบวชหลายครุ 78) ขุนหาอะมูใส่ไพร่ 79) ไม้ใหญ่เท่าตอกเท่าแขนจักเป็น
 ดอก เป็นหน่วยมากเหลือตา 80) แอ้วอกปลายผามาเลี้ยงล่า 81) แอ้วรบราฆ่าฟันกัน หันของสงฆ์เอา
 มาบริโภค ทุกข์ใหม่โศกด้วยกามคุณ 82) ไปเก็บเอาศาสตร์ศิลป์แอ้วล่า 83) กินวันสารตาย ชาย
 ลูกไม้ใช้หนี้ 84) นับซื้อที่ท่านปองฝิด 85) ลิ่นในปากชายคอ

คำโบราณกล่าวไว้ว่าเรื่องนี้ จักเกิดในชมพูทวีปก็จักวินาศฉิบหายหลายประการต่าง ๆ
 นานา จักมีภยันหน้าเมื่อศาสนาเข้าเขต 3000 วัสสา

8. โคลงห้าพันพระวัสสา (1)

กล่าวว่า พระพุทธเจ้าโคตมมีอายุได้ 80 ปี ก็นิพพานไฟในปีร่วงใส่ พระองค์ยังไว้ศาสนา
 5,000 ปี เมื่อพระพุทธเจ้านิพพานไฟแล้วได้ปีหนึ่ง พระมหาอนันตเถระเจ้า และพระอรหันต์เจ้าทั้ง
 หลาย 5 ร้อยพระองค์ มีพระอชาตศัตร์เป็นประธาน ก็มาพร้อมกันเพื่อมาตัดศักราชเสียในปีเต่าสะง่า
 นั้น ตั้งศักราชใหม่ ชื่อว่า มหาศักราช ครั้นมหาศักราชจำเรียมมาได้ 560 ตัวพระญาติจักราชอยู่
 เมืองลังกา ก็มาตัดศักราช และตั้งศักราชใหม่ ชื่อว่ามชฉิมศักราช เมื่อมชฉิมศักราชจำเรียมมาได้ 611

ตัว พระญาณนุรุทธอยู่ที่เมืองพุกาม ก็มาตัดศักราชใหม่และตั้งศักราชใหม่ ชื่อว่าจุฬศักราช และเมื่อจุฬศักราชจำเจริญมาได้ 1181 ตัวปีนี้ก็ดหม้า ใน 5000 วัสสานี้อาจารย์เจ้าก็ได้สร้างอักขระไว้ 5 ตัว เทียม 5000 วัสสาแล ตัวละ 1000 วัสสา คือ วิ ลี สุ ส ทา มีเนื้อหาแบ่งเป็นหมวด ดังนี้

1. หมวด “วิ” กล่าวถึงความรุ่งเรืองของพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เจริญวิปัสสนา ประชาชนเคารพศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา
2. หมวด “ลี” กล่าวถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธรูปศาสนาสืบต่อจากช่วงแรกผู้คนเลื่อมใสศรัทธา ศีลธรรม และปฏิบัติอย่างเคร่งครัด
3. หมวด “สุ” เป็นช่วงที่บ้านเมืองเกิดกบฏ ประชาชนไม่เอาใจใส่ในพระพุทธรูปศาสนา ส่วนสมณสงฆ์ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย
4. หมวด “สะ” กล่าวถึงยุคสมัยที่พระพุทธรูปศาสนาเสื่อมยิ่งกว่ายุคใด สมณสงฆ์ไม่ให้ความสำคัญแก่ไตรจีวรและพระธรรมวินัย ประชาชนไม่เลื่อมใสศรัทธาศาสนาพุทธอีกต่อไป
5. หมวด “ทา” นับเป็นช่วงเวลาที่ยุคศาสนาพุทธเสื่อมที่สุดไม่มีผู้ใดบวชเรียน เพื่อสืบทอดพุทธศาสนาประชาชนไร้ศีลธรรม สังคมเดือดร้อนทั่วหัวระแหงเพราะต่างข่มเหงรังแกกัน แม้แต่กษัตริย์ก็ไม่ปฏิบัติตามคลองธรรมในยุคนี้คนชั่วจะกลายเป็นผู้มีอำนาจและครองความเป็นใหญ่ในที่สุดลงห้าพันพระวัสสา

ตำนานห้าพันพระวัสสา (2)

ในกาลครั้งหนึ่งเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่บนดอยป่าจரியบรรพต หลังจาก ตรัสรู้ได้ 20 ปี พระอินทร์เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มากราบทูลถามว่า การกระทำบุญทาน รักษาศีลภาวนาจะมีอานิสงส์เท่าใด พระพุทธเจ้ารับสั่งตอบว่า พระศาสนาของพระองค์จะตั้งอยู่เป็นเวลา 5,000 ปี ในพันปีแรกนั้น การทำบุญทานภาวนาจะได้อานิสงส์แสนโกฏิ ในพันปีที่สองผู้คนไม่ได้กระทำบุญด้วยความเลื่อมใสหนัก วัตถุสิ่งของที่นำมาทำบุญก็ไม่บริสุทธิ์นัก จึงได้อานิสงส์แสนหนึ่ง ในพันปีที่สามผู้คนมิได้มีศรัทธา ข้ำข่มแหงกัน การกระทำบุญทานไม่บริสุทธิ์ จึงได้อานิสงส์หมื่นหนึ่ง ในพันปีที่สี่ผู้คนมิได้มีศรัทธาเลื่อมใสในการทำบุญ วัตถุทานก็ไม่บริสุทธิ์ จึงได้อานิสงส์พันหนึ่ง ส่วนในพันปีที่ห้า ผู้ที่ทำบุญมีจิตเลื่อมใสเท่าไรจะได้อานิสงส์แต่เพียงเท่านั้น ทั้งคนยังประกอบด้วยกิเลสมีบาปหนา ก่อให้เกิดภัยสามประการ ได้แก่ ทุกขภิกขภัย พยาธิภัย และภัยจากการรบราฆ่าฟัน ในกาลเมื่อพระพุทธองค์ปรินิพพานได้ 500 ปี ภิกษุณีจะยังมีอยู่ แต่หลังจากนั้นก็ไม่มีภิกษุณีแล้ว

เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้พันปี พระเจ้าปตตลิกอโคกราชจะรวบรวมเอาพระบรมสารีริกธาตุ แล้วจัดแจงแบ่งไปก่พระเจดีย์ 84,000 องค์ ประดิษฐานไว้ใน 84,000 เมือง ทั้งพระองค์ยังให้สมโภชบูชาพระบรมสารีริกธาตุเป็นเวลา 7 วัน 7 คืน และในเวลาหลังพุทธปรินิพพานได้พันปี พระภิกษุสงฆ์จะแตกออกเป็น 4 หมู่ หมู่หนึ่งมีลูกศิษย์แสนหนึ่ง หมู่หนึ่งมีลูกศิษย์แปดหมื่น หมู่หนึ่งมี

ลูกศิษย์หกหมื่น หมูหนึ่งมีลูกศิษย์สี่หมื่น ภิกษุเหล่านั้นจะไม่ลงรอยกันและมีวัตรปฏิบัติต่างกัน ส่วนคนทั้งหลายไม่ว่าจะอุปัฏฐากพระสงฆ์หมู่ใด ก็ไม่ได้ศรัทธามั่นคง

เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 1,500 ปี พระภิกษุสงฆ์จะแยกย้ายกันไปตามที่ต่าง ๆ ทั้งทะเลาะวิวาทกันไปทุกแห่ง เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 1,600 ปี กษัตริย์ทั้งหลายในชมพูทวีป จะพากันกันเขตบ้านเมือง แบ่งประชาชนออกเป็นหมู่พวกของแต่ละองค์ เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 1,700 ปี เหล่ากษัตริย์จะพากันแย่งชิงบ้านเมือง รบราฆ่าฟันกัน เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 1,800 ปี พญาราชมโกราชจะลงมาเกิด ทำวพญาทั้งหลายกลัวเกรงเดชานูภาพแห่งพญาราชมโกราช ประชาชนทั้งหลายก็ได้อยู่เย็นเป็นสุขเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 1,900 ปี พระอรหันต์จะไม่โลก เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 1,907 ปี พระภิกษุสามเณรจะไม่สนใจในพระธรรมคำสอน พากันสึกจากที่หนึ่งไปบวชเสียอีกที่หนึ่งกลับไปกลับมา อีกทั้งมีจิตโลภะวิวาทชิงวัดวาอารามกัน เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 1,908 ปี จะเกิดข้าวยากหมากแพงเกิดการทะเลาะวิวาทฆ่าฟันกันทุกหัวระแหง พ่อแม่ ลูกมิตรสหายทำร้ายกัน ลูกศิษย์และอาจารย์ใส่ร้ายกล่าวโทษกัน เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 1,919 ปี ทำวพญาจะเบียดเบียนประชาชน โอรสและนัดดาจะชิงราชสมบัติจากบิดาหรืออัยกา เกิดศึกสงครามให้ผู้คนล้มตาย แม้ในหมู่พระภิกษุสงฆ์ก็จะทะเลาะก่อกวนกัน เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 2,000 ปี คนทั้งหลายจะว่าร้ายกัน เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 2,011 ปี คนทั้งหลายรู้ว่าพญาราชมโกราชบังเกิด ก็พากันแอบอ้างว่าตนเป็นพญาราชมโกราช แล้วฆ่าฟันกันล้มตาย

กระนั้นเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 1,000 ปี จะมีพระอรหันต์ 5 องค์ สร้างพระพุทธรูป จากวัสดุต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่เคารพสักการะแก่คนทั้งหลายไปจนสิ้นห้าพันปี อันได้แก่ พระธรรมจักษุ จะสร้างพระพุทธรูปด้วยทอง พระทิสสภปาโมกจะสร้างพระพุทธรูปด้วยทองคำแท่ง พระนารถจะสร้างพระพุทธรูปด้วยแก้ว พระคุดตะจะสร้างพระพุทธรูปด้วยหิน และพระสัมภารจะสร้างพระพุทธรูปด้วยแก่นจันทร์ แต่ในเวลานั้น พระพุทธรูปทองไปประดิษฐานอยู่บ้านเมืองใด บ้านเมืองนั้นจะไม่รุ่งเรือง เกิดภัยอันตรายหลายประการ ลูกหลานทำวพญาเสนาอำมาตย์จะคิดคดชิงราชสมบัติ พระพุทธรูปทองคำแท่งไปประดิษฐานอยู่บ้านเมืองใด บ้านเมืองนั้นจะร่มเย็นเป็นสุข บริบูรณ์ด้วยทรัพย์สินต่าง ๆ พระพุทธรูปไม้จันทร์ไปประดิษฐานอยู่บ้านเมืองใด บ้านเมืองนั้นจะเกิดศึกสงครามไม่ขาด พระพุทธรูปหินไปประดิษฐานอยู่บ้านเมืองใดบ้าน เมืองนั้นจะอุดมสมบูรณ์ ส่วนพระพุทธรูปแก้วไปประดิษฐานอยู่บ้านเมืองใดบ้านเมืองนั้นจะเกิดการทะเลาะวิวาทกันไปทุกชนชั้น

เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 2,000 ปี พระพุทธรูปทั้งห้าจะมาปรากฏพร้อมกัน พระพุทธรูปทองคำแท่งจะไปประดิษฐานอยู่ที่เมืองตลัสถะ พระพุทธรูปแก้วจะไปประดิษฐานอยู่ที่เมืองอุดรรัฐหรือเมืองเอียรทางทิศเหนือ พระพุทธรูปหินจะไปประดิษฐานอยู่ที่เมืองนาครรัฐหรือเมืองนายหลวง ส่วนพระพุทธรูปทองและพระพุทธรูปไม้จันทร์จะไปอยู่ที่ลึงกาทวิป ถ้าพระพุทธรูปทั้งห้าจะ

ไปประดิษฐานอยู่รวมกันที่บ้านเมืองใด บ้านเมืองนั้นจะร่มเย็นเป็นสุขรุ่งเรือง และพญารัตนนิคราชจะบังเกิดขึ้นในเมืองนั้น

เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 2,017 ปี พระภิกษุสงฆ์จะขาดความสามัคคีไม่ปรองดองกันตามธรรมวินัย ทั้งคนและพระภิกษุก็จะพากันล้มตายเป็นอันมาก ผู้มีปัญญาที่ให้รับพากันรักษาศีลบำเพ็ญภาวนาเพื่อให้พ้นภัยพิบัติ แต่ในปลาย 2,017 ปีนั้น พญารัตนนิคราชผู้ประเสริฐเสมอด้วยพระเจ้าอโศกมหาราชจะมาบังเกิดในปีเตาสี พญารัตนนิคราชผู้จะมาเกิดหลังพุทธปรินิพพานครบสองพันปี จะเกิดในปีเข้า พญารัตนนิคราชผู้จะมาเกิดหลังพุทธปรินิพพานครบสามพันปี จะเกิดในปีสิ้น พญารัตนนิคราชผู้จะมาเกิดหลังพุทธปรินิพพานครบสี่พันปี จะเกิดในปีเป่า แต่เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ห้าพันปีจะไม่พญารัตนนิคราชมาเกิด เพราะคนทั้งหลายมีบาปกรรมมาก

เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้เกือบจะเข้าสามพันปี จะมีอุบาสกผู้มีศรัทธามากสร้างพระพุทธรูปและกุฏิวิหารต่างๆ แล้วบำรุงดูแล เป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นปฏิบัติตามบ้าง ในครั้งนั้นพระภิกษุสงฆ์ผู้เคร่งครัดในพระธรรมคำสอนจะพากันไปอยู่ป่าห่างจากเมือง 500 วา ส่วนพระภิกษุผู้ย่อหย่อนในพระธรรมวินัยจะพากันอยู่วัดในเมือง แต่ด้วยผู้คนในเมืองนั้นอุปัฏฐากและถวายกฐินเฉพาะแก่พระในเมือง พระภิกษุผู้อยู่ป่าจึงพากันย้ายเข้ามาอยู่ในเมืองเสียเกือบหมดไม่พากันปฏิบัติธรรม เรียนแต่เฉพาะขาดกัฏฐายชาติ ฝ่ายวัดป่าทั้งหลายก็เสื่อมโทรมลง ทว่าชาวเขาชาวดอยทั้งหลายจะหันมาทำนุบำรุงพระศาสนา

เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้ 3,000 ปี พระภิกษุสงฆ์จะกระทำตนเหมือนเป็นคฤหัสถ์ มัวเมาด้วยกามคุณห้า ไม่ใส่ใจในพระธรรมวินัย เมื่อตายไปก็ต้องตกนรก ในชาตินี้ก็จะประสบทุกข์ภัย 10 ประการ ยิ่งกว่านั้นพระภิกษุสงฆ์และฆราวาสก็จะไม่ปรารถนาพระนิพพานเท่ากับปรารถนาจะไปเกิดในยุคพระศรีอาริย์

ในพันปีแรกหลังพุทธปรินิพพาน ประชาชนในมัชฌิมประเทศ 16 เมือง จะสูง 6 ศอก หลังพุทธปรินิพพานสองพันปี ประชาชนจะสูง 5 ศอก หลังพุทธปรินิพพาน 3,000 ปี ประชาชนจะสูง 4 ศอก หลังพุทธปรินิพพานสี่พันปี ประชาชนจะสูง 3 ศอก หลังพุทธปรินิพพาน 5,000 ปี ประชาชนจะสูงเพียง 2 ศอกหนึ่ง พันปีแรกหลังพุทธปรินิพพานเรียกว่า วิมุตตยยุค ผู้คนเพียงฟังธรรมก็ได้บรรลุมรรคผล หลังพุทธปรินิพพาน 2,000 ปี ผู้คนที่ตั้งมั่นในสมาธิปฏิบัติจึงจะได้บรรลุมรรคผล หลังพุทธปรินิพพาน 3,000 ปี ผู้จะบรรลุมรรคผลต้องรักษาศีลอย่างเคร่งครัดปฏิบัติธรรมอยู่เสมอ หลังพุทธปรินิพพาน 4,000 ปีต้องใส่ใจฟังคำสั่งสอนธรรม ปฏิบัติธรรมเสมอๆ จึงจะบรรลุมรรคผล หลังพุทธปรินิพพาน 5,000 ปีการบรรลุมรรคผลต้องเอาทานเป็นผลปัจจัยพร้อมทั้งใส่ใจปฏิบัติภาวนา

ในช่วงกลางแห่ง 5,000 ปี คนผู้เกิดมาพบพระศาสนาจะไม่ใส่ใจในพระธรรมคำสอน แต่คนที่เกิดอยู่ที่ไกลเป็นชาวเขาชาวดอยจะมีศรัทธาเลื่อมใส ปฏิบัติธรรมทะนุบำรุงศาสนา อุปมาเหมือนน้ำเต้าจมน้ำ หินกลับลอยน้ำ ผู้ปกครองจะไม่มีศพิชราชธรรม รีดนาทาเร้นเบียดเบียนประชาชน อุปมาเหมือนไหซึ่งมีน้ำเต็มแต่กลับยังตักน้ำเต็มอยู่บ่อย ๆ แต่ไหที่ไม่มีน้ำกลับเฝ้าตักน้ำออก หน้าที่ยังปลดผู้เฒ่าผู้รู้ออกจากราชการ แล้วตั้งคนหนุ่มไม่รู้งานมาทำหน้าที่แทน จนประชาชนพากันหลบหนีออกไปอยู่ที่ห่างไกลจากเมือง ฝ่ายประชาชนก็ไม่ประพฤติธรรม ดังนั้น เทวดาทั้งหลายจึงดลบันดาลให้เกิดภัยแก่มนุษย์ เช่น ฝนตกแดดออกผิดปกติ บ้างก็ฟ้าร้องฟ้ามีดแต่ฝนกลับไม่ตก เมืองครึ่งหนึ่งฝนตกน้อย อีกครึ่งหนึ่งฝนไม่ตกเลย ข้าวกล้าพืชผลเหี่ยวแห้ง ไม่มีรส ออกดอกออกผลผิดปกติ มีบุงแมลงต่าง ๆ มาทำความเสียหายแก่พืชผล อีกทั้งเทวดายังใส่พิษต่าง ๆ ลงในพืชพรรณ ผู้ที่กินเข้าไปก็เจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ

นอกจากนั้นท้าวพญาทั้งหลายจะยกลูกสาวหลานสาวให้สามัญชน อุปมาเหมือนสุนัขจิ้งจอกถ่ายมูลใส่ถาดทอง ท้าวพญาผู้มีศีลธรรมจะตกเป็นบริวารของผู้ชั่วร้าย อุปมาเหมือนหงส์เป็นบริวารกาสามีหาทรัพย์มาแล้วกรรยากลับยกย้ายถ่ายเทไป อุปมาเหมือนคนฟันเชือกหนัง แต่สุนัขจิ้งจอกมาแอบกัดกินเสีย หญิงสาวยังเป็นเด็กน้อยก็มีลูกมีสามี อุปมาเหมือนกอไผ่น้อยริบแตกกิ่งใบ เหล่าสมณพราหมณ์จะแสดงธรรมเทศนาเพื่อแลกกับลาภสักการะ อุปมาเหมือนเอาแก่นจันทร์ไปแลกกับอาจมบ้านเมืองในกลางชมพูทวีปจะมีศึกสงคราม จะสงบสุขอยู่ที่แต่บ้านเล็กเมืองน้อยตามชายแดน อุปมาเหมือนสระซึ่งริมขอบน้ำใส แต่กลางสระน้ำขุ่น

จากนั้นพระอินทร์ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ภัย 15 ประการที่จะเกิดขึ้น เมื่อศักราชล่วงแล้วสองพันห้าร้อยปีมีอะไรบ้าง พระพุทธเจ้าทรงตอบว่า ด้วยสมณะไม่ตั้งอยู่ในธรรมวินัย ผู้ปกครองและประชาชนก็ไม่ตั้งอยู่ในศีลธรรม เทวดาทั้งหลายจึงให้บรรดาอมนุษย์มากกระทำอันตรายแก่มนุษย์ และสัตว์ให้ล้มตายเป็นอันมาก ทั้งเทวดายังยุยงให้เกิดการทะเลาะวิวาทตู่ตักแคลนกันไปทั้งแผ่นดิน พ่อแม่พี่น้องไม่เคารพกัน เกิดการเช่นฆ่าแย่งชิงรบพุ่งกัน ทั้งยังมีเสือโคร่งและสัตว์อันมีพิษต่าง ๆ มาทำร้ายมนุษย์ ทั้งเกิดอาเพศเหตุอุบาทว์ พิษพรรณไม่บริบูรณ์ จนบ้านเมืองกลายเป็นเมืองร้าง พระศาสนาพระโคตมก็จะพลอยหม่นหมอง นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังรับสั่งให้พระอินทร์คอยอัญเชิญเทวบุตรผู้ประเสริฐให้จุติมาเป็นพญาธรรมิกราชเพื่อฟื้นฟูพระศาสนาให้รุ่งเรือง

หลังจากพระอินทร์ทูลลาพระพุทธเจ้าแล้วก็นำความนี้ไปเล่าแก่พระฤๅษี นามว่า อินทสมภาร ผู้บำเพ็ญเพียรอยู่บนดอยเขาหลวงเมืองหริภุญชัย เพื่อให้ตั้งกฎหมายรู้เหตุการณ์อันจะเกิดขึ้นในห้าพันปีหลังพุทธปรินิพพาน บอกถึงเหตุอุบาทว์ร้อยเอ็ดประการ ทั้งบอกให้พระฤๅษีเฝ้าดูดอกไม้ทิพย์อันมีสองก้าน ซึ่งจะบานเพื่อเป็นเครื่องบูชาพญาธรรมิกราช ผู้จะลงมาปกครองในช่วงสองพันห้าร้อยปี เมื่อภัยอันตรายและความวุ่นวายทั้งหลายหมดสิ้นไป ครั้นเล่าเสร็จพระอินทร์ก็เสด็จกลับไปยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

9. ตำนานกวางคำ

เป็นวรรณกรรมประเภทตำนาน มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธทำนาย มาจากชื่อของพญาปารมี 30 ทิศ เนื้อเรื่องกล่าวถึงเหตุการณ์ในอนาคตเชิงปริศนาธรรมว่าต่อไปจะไม่มีวัวควายไถนา กลองน้อยจะชนะกลองหลวง ตามชนบทไม่มีใครต้องกรอยู่ แต่จะพากันหลังไหลเข้าไปทำงานในเมืองหลวง ไพร่ร้อยละเจ็ดจากเมือง ศาสนาจะมัวหมอง สมณพราหมณ์จะเสื่อมเสีย หญิงชายจะคบชู้ คนมีความรู้แต่ประมาท นักปราชญ์จะบิดเบือนคำสอน ส่วนการประพุดิตนและการแต่งกายจะเปลี่ยนไป ไม่รู้ว่าเป็นภิกษุสามเณร รู้ว่าเป็นหญิงหรือชาย ต่างแย่งกันซื้อชาย ผู้คนจะถืออาวุธ เจ้านายจะตกต่ำ ชี้อาจะได้ดี เมื่อผู้คนไม่มีศีลธรรม สภาพแวดล้อมก็เปลี่ยนไป เกิดการแย่งชิงที่ดิน ทรัพยากรจนป่าไม้พินาศ คนต่างภาษาจะทำให้หลงทางจนไม่มีความซื่อสัตย์ และจะเกิดความหายนะเพราะความโลภ ด้วยเหตุนี้ บ้านเมืองจึงแปรปรวน เกิดการแตกแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ผู้ชายจะถูกจับไปเป็นทหาร ขุนนางตัดสินคิดมิชอบ ไพร่ร้อยละเป็นขุน หนทางที่ตีกลับไม่เดิน เชื้อไพร่จะปกครองเมือง เกิดข้าวยากหมากแพง ตะไคร้ ขมิ้น จะมีค่า เมื่อบ้านเมืองเกิดวิปริต สุนัขก็จะกินแตงเหมือนนก หนูจะกินปลากับแมว จนไม่รู้ว่าเป็นสัตว์ชนิดใด เพราะนกจะมีหู หนูจะมีปีก มีสะพานตึกก็ไม่เดิน กลับไปเดินสะพานขาด ทำให้ตกแม่น้ำ ในยุคที่พุทธศาสนาใกล้จะถึงห้าพันปี จะเกิดความอดอยากจนต้องพากันขุดกินหัวเผือกหัวมัน สิ่งที่ไม่เคยคาดคิดก็จะเกิดขึ้น ชาวต่างชาติจะเข้ามาทำการค้าขาย คนต่างภาษาจะมาแย่งที่ดิน ผู้คนจะเดือดเนื้อร้อนใจ เมื่อจะซื้อขายสิ่งของก็ไม่ใช้เครื่องตวงวัด แต่ใช้สายตาคาดคะเน ส่วนหญิงชายอายุ 12-13 ปีจะมีคู่ เด็กอายุ 4-5 ปีจะเกี่ยวพาราสีกัน เด็กอายุ 2 ปีไม่มีความอาย ส่วนวัวควาอารามจะเสื่อมเสีย เพราะภิกษุจะดื่มเหล้าเมายา ฉันท่วมมือเย็น เล่นการพนัน ดิดสีตีเป่า และพากันไปเที่ยวผู้หญิง ไม่บำเพ็ญภาวนา กระทั่งถึงกลียุคจะเกิดโรคร้ายต่าง ๆ และบรรพราฆ่าฟันกันจนเลือดท่วมเท้าข้าง พญาปารมี 30 ทิศ หรือพญากวางคำจะมาจากทิศเหนือเพื่อต่อสู้กับพญาปัญญาปารมี 10 ประการ หรือพญาหนูเผือก พญาสรณคณห์ทั้ง 9 หรือพญาแมวเผือก และพญาพุทธคุณ 10 ดวง หรือพญาออกเผือก ยกไพร่พลจาก 4 ทิศ มาต่อสู้กัน เมื่อต่อสู้กันจนไพร่พลตายไปเป็นจำนวนมาก พญากวางคำจึงเจรจายุติศึก โดยอ้อนวอนขอให้พระพุทธเจ้ามาโปรด เมื่อแหงนหน้าขึ้นบนท้องฟ้าก็ได้เห็นแสงสว่างเลื่อมพรายบนอากาศ ครั้งสงครามยุติลงแล้วจึงมีการเฉลยปริศนาธรรม เช่น หนองสระเกิดเป็นเลือด คือ วิหารที่พ่อค้าพากันเข้ามาทำอาหาร อันเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง และต้นกล้วยเกิดเป็นหนาม คือ ภิกษุสามเณรถือศาสตราอาวุธ เป็นต้น ตอนสุดท้าย เป็นการสอนให้ประพุดิตนเป็นคนดีมีศีลธรรมเพื่อรักษาพุทธศาสนาให้ครบห้าพันปี

10. ตำนานกัปปีลวัตถนคร

เมื่อพระพุทธเจ้าอยู่สํารายในเมื่อกัปปีลวัตถนคร ได้ปรารภกับชาวศากยราช 8 หมื่นตระกูล และเทศนาธรรมตํานานกัปปีลวัตถ ว่า เมื่อพระพุทธองค์นิพพานแล้ว และไว้ศาสนา 5,000 ปีเมื่อใกล้ถึง 5,000 ปีจะมีเหตุการณ์วิปริตผิดธรรมชาติเกิดขึ้น ลูกจะไม่เคารพพ่อแม่ อายุได้ 10 ปีก็จะมีลูกมีสามี ภรรยา ผู้คนจะทุกข์ยากลำบาก อดอยาก ฝนไม่ตกต้องตามฤดู พระสงฆ์ไม่อยู่ในคลองธรรม มีโจรขโมยลักและฆ่าฟันผู้คนล้มตายเป็นจํานวนมาก เมื่อพระพุทธเจ้านิพพานไปแล้ว 2,500 ปีมีพระญาควายเป็นเอกตณ 1 พระญากวางคําตัว 1 อยู่กลางป่าคนละฟากแม่น้ำแม่ระมิงค์จะมายกยอศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง แต่พระภิกษุ สมณพราหมณ์ ที่มีใจบาปหนักก็จะเกิดในช่วงนี้เมื่อพระพุทธเจ้านิพพานได้ 1,000 ปี จะหาภิกษุสงฆ์ไม่ได้ ได้ 2,000 ปี หาพระอรหันต์ตณวิเศษไม่ได้ ได้ 3,000 ปี วัดจะย้ายมาอยู่บ้านคน ได้ 4,000 ปี จะเกิดกสิยุค ได้ 5,000 ปีผู้คนจะทุกข์ยาก สู้รบฆ่าฟันกันล้มตายเป็นจํานวนมากหน่อพุทธรังษลจะมาก้าชูศาสนานั้นมี 5 ตน พันปีละ 1 ตน แต่ปีที่ 5000 นั้นไม่มีเนื่องจากผู้คนใจบาป ไม่อยู่ในคลองธรรม มีชาย 4 คน คน 1 ชื่อว่าอ้ายบุญกว้าง คน 1 ชื่อว่ายวมรด คน 1 ชื่อว่าอ้ายแขนสั้น คน 1 ชื่อว่าอ้ายเกวียนร้อยเหลี่ยม ชาย 4 คน นี้จะมาเป็นเสนาพระญารัชมิกราช เมื่อพระพุทธเจ้านิพพานได้ 1,000 พระวัสสนั้น คนทั้งหลายจะเป็นทุกข์ที่ 1 หาก 2,000 พระวัสสา จะเป็นทุกข์ 2 ที่ หากได้ 3,000 พระวัสสา จะเป็นทุกข์ 3 ที่ หากได้ 4,000 พระวัสสา จะเป็นทุกข์ 4 ที่ หากได้ 5,000 พระวัสสา จะเป็นทุกข์ 5 ที่

เมื่อศาสนาเข้าสู่ 4,000 พระวัสสนั้น จะเกิดเหตุการณ์ต่าง เช่น แร้งกาบินมาจับหลังหอปราสาทพระญาเจ้าเมือง ผีหัวหลวงบินบนอากาศ สายฟ้าคลี่เป็นทุงเงือก รุ่งกินน้ำก็ไม่ใช่เมื่อนักปราชญ์ไม่อยู่ในคลองธรรม เอากระดาษมาจ่ายซื้อกิน เอาผ้าเอาเมียที่ไม่ใช่ของตน เมื่อลูกศิษย์ไม่อยู่ในคลองธรรม ทองขวานฟ้าผ่าไม่ใช่ เมื่อเดือน 11 เดือน 12 ลูกเห็บตก ฟ้าผ่า เตือนยี่ เดือน 3 น้ำนองทุกแม่น้ำ มีถนนแต่ไม่มีคนเดิน ทางน้อยไขว้ทางหลวง มีแต่รอยงูยะยาบ ไม่เหมือนแต่ก่อนมาก้าฟุ้งหลวงจะผ่านสายโยกลางเมืองพิงค์เชียงใหม่ ทุกที่ทุกแห่งชาวหื้อแลมานเงี้ยว คูลาวจะมา ลังมีเป็นดีมีข้าวของสมปัดติในเมืองนบุรีเชียงใหม่ที่นี่ เมื่อพระพุทธเจ้านิพพานไปแล้ว 5,000พระวัสสา พระภิกษุ สามเณร เอาผ้าเหลืองเหน็บหูไกวอยู่ลู่อยู่ในอาราม ช่วงแก้วทั้ง 3 เพราะว่าบ้านเมืองห่างสูญเสียด เกิดรบราฆ่าฟันกัน นองเลือด มีโจรขโมย โดยไม่มีกฎหมายใดมาห้ามได้

11. ตำนานเกศา 5 เส้นและพระบาทเจ้ารั้งรั้ง

สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงเมืองละแวก พญานาคก็มาอุปัฏฐากดูแลเป็นอย่างดี พระอานนท์จึงถามสาเหตุดังกล่าว ทรงตอบว่าต่อไปในอนาคต สถานที่นี้จะเป็นที่ศาสนามาตั้งมั่นพระอานนท์จึงขอพระเกศา 5 เส้น ให้พญานาคนำไปบรรจุทิศทั้ง 4 และที่ประทับนั่ง

ครั้นถึงสมัยของพญาอโศกราช ได้ทรงก่อเจดีย์ 5 องค์ครอบพระเกศาธาตุนั้นเจดีย์ทุกองค์สูง 50 วา ฐานกว้าง 50 วา มีระยะห่างกัน 3 วา ระเบียบรอบเจดีย์กว้าง 5 วา แต่ละด้านมีพระพุทธรูป 10 องค์ พระเจดีย์ดังกล่าวพังไปแล้ว 4 องค์ตามอายุกาลแห่งพระพุทธศาสนา

เมื่อจะถึงกาลสิ้นไปแห่งศาสนานั้น ผู้คนจะไม่เกรงกลัวต่อบาป จะมีเหตุการณ์ผิดปกติหลายประการ อาทิ ที่หาดทรายจะกลายเป็นวังน้ำลึก ที่ลี้กจะกลายเป็นต้นเงิน คนขี้ไร้ใจบาปจะได้ดีเพราะทำพญามหากษัตริย์ชুবเลี้ยง ไพรจะได้เป็นขุน คนใจบุญมีความซื่อสัตย์จะไม่ได้ดี คนใจบาปจะไม่กลัวนรก

เมื่อจะสิ้นศาสนาให้พันห้าพันปีนั้น ฝนจะตกไม่ทั่วฟ้า คนทั้งหลายจะพากันนุ่งห่มมีเหลือง ขวนสมณชีพราหมณ์กินเหล้า ผู้หญิงจะทำลายสมณเพศ หญิงชายอายุยังไม่ทันแก่จะเรียกกันว่าปู่ลุง เด็กอายุสองสามขวบจะรู้จักขับร้องเพลงขอ สามีภรรยาจะเรียกกันว่า “คิง” “ฮา” ภิกษุสงฆ์สามเณร จะละทิ้งพระวินัย ลูกเต้าจะเบื่อหน่ายพ่อแม่ คนทั้งหลายจะไม่มี ความซื่อสัตย์ต่อกันและกัน จะใช้ทองแดงมาจับจ่ายแทนเงินทอง

ในช่วงเวลานั้น โลกจะเกิดความโกลาหล ทำพญาจะละทิ้งจารีตประเพณีดั้งเดิม ทำให้เกิดศึกสงครามรบราฆ่าฟันกันทั่วไป เกิดเหตุอาเพศต่าง ๆ นานา หญิงชายอายุ 12-13 ปีจะจับคู่เป็นสามีภรรยา คบขู้ขี้เมียทาน ผู้ถือกฎหมายจะมีความลำเอียง ถนนหนทางใหญ่ ๆ จะไม่มีคนเดิน แต่มีการสร้างถนนชอกชอยตัดกันไปมา เตือน 5-6 ฝนตกลงมามากนัก แต่ครั้นหว่านกล้าดำนาเสร็จแล้วกลับไม่มีฝนตก บ้านเมืองเกิดความแห้งแล้งอดอยากไปทั่ว ดังนั้นผู้ที่ปรารถนาความสุขให้เร่งรีบกระทำบุญ เพื่อมิให้ต้องประสบกับความทุกข์ยากเดือดร้อนดังกล่าว

ขณะนั้น มีภิกษุองค์หนึ่งเป็นผู้ปฏิบัติชอบ อายุยืน 93 ปี เทวบุตรองค์หนึ่งจึงมาดลใจให้อยากไปไหว้พระบาทรั้งรั้ง ภิกษุองค์นั้นจึงเดินทางไปไหว้พระบาทรั้งรั้งซึ่งอยู่บนยอดดอยสูง หลังจากกลับมา บอกให้ครัทธาสาธุชนทั้งหลายพากันไปไหว้พระบาท เมื่อสิ้นอายุขัยไปแล้ว ภิกษุองค์นั้นได้ไปเกิดบนสวรรค์

ต่อมา เมื่อพระอินทร์ทราบว่าการมนุษย์เกิดความเดือดร้อน และผู้คนพากันละทิ้งศีลธรรม จึงสั่งให้เทวบุตรลงไปเขียนหนังสือไว้บนยอดดอยดอยลาน สั่งสอนผู้คนให้รีบเร่งกระทำดี ยึดถือศีลห้าเป็นสรณะ และพากันไปไหว้พระบาทรั้งรั้งด้วยความศรัทธา ซึ่งจะทำให้พ้นจากอบายทั้ง 4 และได้ไปเกิดในสวรรค์ เทวโลกในที่สุด

12. ตำนานจอมหด

เมื่อพระพุทธเจ้าแห่งเราเสด็จขึ้นสู่ชั้นฟ้าดาวดึงส์ ได้เทศนาแก่เทวบุตรและเทวดา โดยมีสรีรมหายามาเทวบุตร เป็นต้น พระสรีรมหามายาเทวบุตรถามพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าจะอยู่นานเท่าใด พระพุทธเจ้ากล่าวว่ พระพุทธองค์จะอยู่สั่งสอนยังสัตว์โลกนานประมาณ 25* พันพระวัสสาแล้วก็จะนิพพาน และไว้ศาสนา 5,000 พระวัสสา จากนั้นกล่าวถึงการปรากฏของพระญาณัมมิกราช และบอกว่าหากต้องการพบกับพระศรีอริยมตไตรยก็ให้หมั้นทำบุญ รักษาศีลปฏิบัติตามครรลองคลองธรรม ให้เคารพบิดามารดา ผู้ใหญ่ศักราชได้ 1,000 นั้นยังมีพระญาติ 1 ชื่อว่า สรีรมมโสกราช เกิดในเมืองสาวตติ เป็นทุกข์มาก รับจ้างเลี้ยงชีวิตจนมีอายุได้ 27 ปี จะได้เป็นพระ ญาณัมมราช สังคายนาธรรมกับพระอรหันต์ทั้งหลาย

ปีกาบใจ เดือนเจียง เพงเมงวัน 5 ไทยลวงใกล้เที่ยงวัน พระญาณัมมราชจึงลบศักราชและตั้งศักราชขึ้นใหม่ตัวหนึ่ง จนกระทั่งได้เป็นพระญาณัมมราชได้ 100 ปี

จากนั้นไป 1,000 ปี มีลูกหงสาวตติ ก็ได้เป็นพระญาณัมมราช ชื่อว่า นวรกานิชการาชธัมมในเมืองหงสาวตติ เป็นที่บูชาแก่ท้าวพระญาในชุมพูทูป และได้ทำชุตยสังคายนา พระธรรมปิฎกทั้ง 3 แล้วจึงลบศักราชพันตัวนั้น แล้วตั้งศักราชขึ้นใหม่ไว้ 1 ตัว ในปีนั้นพระญานวรกานิชการาชธัมมต้นนั้นมีอายุได้ 100 ปี

จากนั้นไป 1,000 ปี ยังมีลูกมานผู้ 1 เป็นพ่อค้าพลูขายเลี้ยงชีวิตตนด้วยความชอบธรรมมีอายุได้ 50 ปีก็ได้เป็นพระญาณัมมราช ชื่อว่า ตัมมุลราช ปรากฏในชุมพูทูปเป็นที่เคารพบูชาแก่ท้าวพระญาทั้งหลายแล้ว ตัมมุลราช ท่านได้ตั้ง ตติยสังคายนาในธรรมปิฎกทั้ง 3 พร้อมกับพระสงฆ์พระญาตัมมุลราชธัมมต้นนั้นก็ลบศักราช และเสวยราชธรรมสมบัติ ได้อายุ 100 ปียังมีธัมมราชตน 1 ชื่อ ทลลิตัมมราช เกิดมาในปีกตยี่ อยู่ในเมืองชิตาราช อยู่ทางทิศเหนือแม่น้ำระมิงค์ เมืองนั้นมีภูเขาลูก 1 มีลักษณะเหมือนครกตำข้าว มีตอยอีกลูก 1 เหมือนตั้งมองตำข้าว ท่านเกิดมาในตระกูลลัวะเมื่ออายุได้ 7 ปี ได้เห็นพ่อแม่ และชาวบ้านประกอบอาชีพด้วยการทำบาปทั้งหลาย กลัวตกนรก จึงหนีไปบวช และได้เห็นพระสงฆ์ประพฤติผิดคลองธรรม จึงขอลาสิกขาบท และกลับมาบวชอีกจนครบ 7 ครั้ง ศีรษะเป็นตุ่ม หน้าตาเหมือนครุฑมีเขี้ยวออกที่ริมฝีปากทั้งสองข้าง มีคิ้วขาว 1 เส้น อยู่ด้านซ้าย นิ้วเท้าเป็นรอย ทิศตะวันตกบ้านท่านนั้นมีไม้รังต้น 1 ใหญ่มาก ทิศตะวันออกมีแม่น้ำ ในบ้านท่านมีเรือน 3 หลัง ท่านนั้นรักษาศีล 5 ศีล 8 เมื่อท่านเป็นเด็กท่านนอนเหมือนลิงลม เมื่อบวชนอนเหมือนตั้งกา เมื่อท่านลาสิกขาบทเหมือนตั้งข้างนอน เมื่อท่านได้เป็นพระญาทลลิตัมมราชแล้วนอนเหมือนตั้งราชสีห์นอน

กล่าวว่ครักษ์ขุนแห่งทลลิตัมมราช ตนนี้เมื่อได้เป็นพระญาณัมม ได้ให้คนทั้งหลายละเว้นจากการทำบาป ให้รักษาประเพณี ครรลองคลองธรรม ให้เคารพบิดามารดา ผู้ใหญ่

จากนั้นกล่าวถึงเหตุการณ์วิปริตและการตอบปัญหานี้ว่านภางค์คือหาได้ตนพระญาธัมมเกิดมาแล้วก็กล่าวว่าจาอันใดแล เหตุใดแลปลานั้น คือ ได้คนทั้งหลายไม่กล่าว บัดนี้ธัมมราชเจ้าเกิดมาแล้วก็กล่าวว่า เหตุใดเหตุร้ายนั้น หน้ำนนั้นคือได้มีมิฉฉาธิฐิ ครอบงำไว้ คนทั้งหลายใจบาป ไม่รักษาศีล 5 ศีล 8 เจ้าวัคือคนและท้าวพระญาทั้งหลายในชมพูทวีปนี้ไม่ชอบธรรม เจ็บท้องนั้นคือว่า ท้าวพระญาทั้งหลายมีโลกัตถหา มานะกระด้างแข็ง ข้าวไม่สุก คือ ท้าวพระญาทั้งหลายชมเหงรังแกฆ่าฟันแย่งชิงเอาบ้านเมือง ข้าวของและแย่งเมียชาวบ้านมาเป็นของตน ไฟไม่ติด คือ ท้าวพระญาไม่รู้จักรักการทาบุญ ให้ทาน ไม่รักษาศีลทำให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล หลัวชุ่มนั้นคือท้าวพระญาทั้งหลายเอาสมบัติของผู้อื่นมาเป็นของตน ฝนตก คือ ท้าวพระญานำข้าวของของชาวบ้านมาต้อนรับเป็นเครื่องบรรณาการแก่แขกเมือง กบเขียดร้อง คือท้าวพระญาเก็บส่วยของชาวบ้านมาก กระทำผิดคลองธรรม งูไล่กินกบเขียด งูคือท้าวพระญาทั้งหลายมีความโลภท้าวพระญาไม่ประพฤติตามหลักทศพิธราชธรรม ทำให้บ้านเมืองไม่เจริญ ฉิบหาย ผู้คนมีแต่ความโกรธ ไม่ทาบุญ รักษาศีล ผู้คนไม่เชื่อในคลองธรรม ผู้หญิงอายุ 10 ปีจะมีสามี เกิดความแห้งแล้ง ข้าวเหี่ยวแห้งตาย เกิดข้าศึกผู้คนฆ่าฟันกันตายเป็นจำนวนมาก เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติตอนท้ายกล่าวว่าควรช่วยกันรักษาศีล 5 ศีล 8 ทาบุญ ละเว้นจากการทำบาป เคารพบิดามารดา และผู้ใหญ่

13. ตำนานท้าวทังสี่

เมื่อพระพุทธเจ้าโปรดปณณสัตต์ทั้งหลายตามเมืองต่าง ๆ จึงเทศนาแก่มหาอาณนท์ และพระอรหันต์จำนวน 500 ตนอยู่ในเมืองระแวก มีท้าวตน 1 มาตั้งศาสนาและได้สร้างเจดีย์ 5 หลังเพื่อเป็นสัญลักษณ์ศาสนา 5,000 วัสสา พระพุทธเจ้าได้เสด็จโลกที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้าพระพุทธเจ้าจึงเทศนา ว่าเมื่อศาสนาได้ 2,500 ปี พระพุทธเจ้าจะเข้าสู่นิพพาน เมื่ออายุ 80 ปีมหาอาณนท์ได้ยินพระพุทธเจ้า กล่าวก็รำพึงรำพันกับพระอรหันต์ เทวบุตร เทวดาพระอินทร์ ท้าวทั้ง 4 ตน พร้อมทั้งขอเพิ่มอายุพระพุทธศาสนา ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงไว้ศาสนา 5,000 ปี พระญาเวสุวัณณ์ก็ได้ถามพระพุทธเจ้าว่า เมื่อพระพุทธศาสนาใกล้ถึง 5,000 ปี เหตุการณ์ในภายหน้าจะเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าจึงทำนายอนาคตว่า จะมีลูกศิษย์ ชื่อว่า “ธัมมโล” ลงมาเกิดแล้วเลิกศาสนา มียักษ์ 8 หมื่นตน ลงมาคุ้มครองลูกศิษย์นั้น จากนั้นจะมีภัยเกิดขึ้นกับคนทั้งหลาย เช่น พยาธิโรคา เป็นหิด เป็นฝี เจ็บตา ปวดท้อง เป็นพยาธิคุดอกตาย อันร้ายต่าง ๆ รักษาไม่หาย

ในกาลยามเมื่อใกล้ถึง 5,000 ปี เกิดกลียุค ผู้คนจะฆ่าฟันกัน อดอยาก เกิดมีข้าศึก ท้าวจากเมือง 4 เมือง มาสู้รบกัน รบกัน 7 วัน 7 คืน จนผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก เลือดที่ตกในบริเวณนั้นมากจนหนูข้ามไม่ได้ท้าวทั้ง 4 ตนนั้น ถือเอาเม็ดศรีภัญไชย ก็กล่าวสนทนาซึ่งกันและกัน แล้วก็พากันร้องไห้และขอให้เป็นมิตรต่อกัน และถามซึ่งกันและกันว่าแต่ละคนยึดถือหลักอะไรเป็นที่พึ่ง ซึ่งหลักที่ใช้ก็มีศีล 5 ศีล 8 สรรณคม ปัญญาปารมี 30 ทศจากนั้นไป 7 วันท้าวทั้ง 4 ตน ก็อยู่ด้วยกันในเมืองหริ

บุญไชยได้ 8 วัน แล้วพระญาอินทราชา ก็เสด็จขึ้นชั้นฟ้า บันดาลให้ฝนโบกขรพรรษตกลงมาได้ 7 วัน 7 คืน จึงท่วมซากศพอันเน่าเหม็นเมื่อนั้นพระยานาคก็เนรมิตแผ่นดินหลวงอันหนาได้ 2 แสน 4 หมื่น โยชน์ สร้างปราสาททิพย์ 3 หลัง ขึ้นไว้ท่ามกลางเมืองหริภุญไชย ปราสาททิพย์หลัง 1 สร้างด้วยแก้ว 7 ประการ กว้างได้คาวุตตะ 1 ปราสาททิพย์หลัง 1 สร้างด้วยคำขาวห้า*เท่า่นั้น กว้างได้คาวุตตะ 1 ปราสาททิพย์หลัง 1 สร้างด้วยเงิน กว้างได้คาวุตตะ 1 พระยานาคก็เอาต้นกาฬพฤกษ์ เสื้อผ้าที่เป็นทิพย์ มีเงิน คำ แก้ว แหวน พร้อมทุกสิ่ง เอามาไว้ในปราสาททิพย์ทั้ง 3 หลัง พระญาอินทกับพระยานาคก็รักษาไว้ เมื่อพระญาธัมมัตนนั้นและพระญาอินทราชาเสด็จขึ้นสู่ชั้นฟ้าจตุรหาราชิก และดาวดึงส์ ก็เอาเทวบุตรเทวดามาประสมชุมนุมกัน แล้วจึงนิมนต์เอาเจ้าตนนั้น ไปที่ปลายเขาชัชวาลใน เมืองเวาเทพพาสี แล้วจึงใช้เทวดาทิ้งหลายนำเอาน้ำพุทธานิเชกทั้ง 4 ทวีปมารดพระเจ้าตนนั้นใน เขาชัชวาล พระญาอินทก็ใช้วิสุกรรมเทวบุตรไปนำเอานางแก้วอุดรกรูทีป มาไว้เป็นนางอัครมเหสี เทวียังมีท้าวตน 1 ชื่อว่าพรหม เทวดาตน 1 เอาช้างเผือกแก้วประใจในถ้ำภไภยมาไว้ให้แก่เจ้าตนนั้น อินทราชาเป็นผู้ถ่วงว้าง และพระญาพรหม เป็นผู้นั่งคอค แล้วเทวดา อินทา พรหมทั้งหลาย ก็พากัน แห่เจ้าตนนั้นไปไว้ในเมืองหริภุญไชย เมื่อนั้น เจ้าตนนั้น ก็สร้างเวียงแก้วแห่งตน ด้านไหนกว้างหมื่นวา เท่ากันทุกด้าน แล้วพระญาธัมมเจ้าตนนั้น ได้สร้างเจดีย์ในเมืองหริภุญไชย สูง 80 วา แล้วเอาเสวต ฉัตรคามา แล้วพระญาอินทาก็ใช้ไอศวรไปเอาแก้วมณีโชติแต่ปลายเขาสิเนโรราช มาใส่ยอดพระธาตุ จากนั้นพระญาอินทราชาเสด็จสู่ชั้นฟ้าดาวดึงส์ เนรมิตห้าฝนแก้ว 7 ประการ ประกอบด้วยเงินและคำ ตกลงมากับฝนโบกขรพรรษในเมืองหริภุญไชย ซึ่งเต็มไปด้วยเงิน คำ แก้ว แหวน และพระญาอินทราชาก็ได้แต่งตั้งท้าวทั้ง 4 ตนเป็นเสนาแก้ว พระญาอินทเอาเงินมาทานกับเจ้าตนนั้น เอาภิกษุสงฆ์ทั้งหลายในชุมพูทวีป อันอยู่คลองวัตร ได้ภิกษุ 80 ตน นอกนั้นให้ลาสิกขาบท เจ้าตนนั้นจึงมาเอาผ้าสังฆานีนนั้นมารวมกัน แล้วก็เผาเป็นดั่งผสมกับน้ำมูกน้ำรัก แล้วก็นำมาปั้นพระพุทธรูปไว้ไหว้ และบูชา

เมื่อนั้นจึงไปเอาคัมภีร์ในชุมพูทีปมาตรวจสอบเพื่อเอาไว้สืบศาสนา คัมภีร์ที่ผิดก็จะเผาเป็นมุกรักทำเป็นพระพุทธรูปไว้ไหว้และบูชา เจ้าตนนั้นได้ชื่อว่า “สิริปัญญา” เป็นผู้มาตัดศักราชบุคคลใด ต้องการพบกับพระญาธัมม ให้เคารพในพระรัตนตรัย ให้รักษาศีล พังธรรม สรรณคมภาวนาสรรณคม ปัญญาปารมี 30 ทัส ไว้เป็นที่พึ่งแห่งตน และจะได้มีอายุยืนยาวทุกคน

14. ตำนานธาตุเสด็จ

เมื่อพระพุทธศาสนาล่วงแล้วได้ 218 ปี พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชได้นำเอาพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า 84,000 พระธรรมขันธิใส่ในโกศแก้ว โกศเงินและโกศทองคำแล้วให้เอาไปบรรจุไว้ตามบ้านเมืองต่าง ๆ รวมทั้งในแคว้นแคว้นเมืองลำปาง ลำพูน และเชียงใหม่ อาณาจักรล้านนาไทยทั้งหมด ที่เมืองนครลำปางได้บรรจุธาตุไว้ 2 ตำบลคือที่ลุ่มภักปะเจตีย์ วัดพระพระธาตุลำปางหลวง และ

ตำบลดอนผะโหยง หรือวัดพระธาตุเสด็จ เมื่อครั้งบรรจุพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้าห้าพระองค์มาชุมนุมกันตั้งทัพอยู่ 5 แห่ง คือ เวียงชัย เวียงอริยัง เวียงอ่างลัวะ เวียงลี และเวียงสูง พระยาทั้ง 5 ได้เอาเงินและทองคำหล่อเป็นอิฐก่อเป็นอุโมงค์ และหล่อเสาโคมสูง 9 วา ใหญ่เท่าลำตาลไว้ในคูหาที่บรรจุพระธาตุนั้น หลังจากนั้นก็ปลูกต้นไม้มะจาวเป็นเครื่องหมายไว้ พระธาตุจะสถิตอยู่ที่นั่นช้านานเท่าไรนั้นไม่ปรากฏ สืบต่อมาจนกระทั่งถึงสมัยพระนางจามเทวีได้มาครองเมืองหริภุญชัยนคร และต่อมาเมื่อพระองค์ทรงมีชัยแก่ชาวลัวะเจ้าของถิ่นเดิมแล้วพระนางก็มอบให้เจ้ามหันตยศโอรสองค์โตอยู่ครองเมืองหริภุญชัย ส่วนพระองค์ทรงสร้างเมืองขึ้นทางฝั่งตะวันออกแม่น้ำวังเอาศิลาบาตรก้อนหนึ่งมาตั้งท่ามกลางเมืองเป็นหลักเมือง เรียกว่าเมืองผากองหรือผาบ่อง เมืองนี้มีชื่อเรียกในตำนานว่าเมืองเขลางค์นคร ตามนามพราณที่นำทางไปนั้นบ้าง และด้วยเมืองนี้ตั้งอยู่ท่ามกลางพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า 5 แห่งเป็นที่เกิดศิริและเดชะ จนขนานนามเมืองว่า เมืองสิรินครไชยหรือเมืองศรีนครไชยอีกนามหนึ่ง ต่อมาเมื่อพระเจ้าอนันตยศ โอรสองค์น้อยได้มาครองเมืองเขลางค์นครแล้ว เมื่อพระนางจามเทวีพระราชมารดาเสด็จมาประทับเมืองเขลางค์นคร พระเจ้าอนันตยศเห็นว่าอาจจะไม่สะดวกแก่พระราชอัธยาศัยของพระมารดา จึงสร้างเมืองฝั่งตะวันตกแม่น้ำวังขึ้นอีกเมืองหนึ่งชื่อว่าเมืองอาลัมพางคนคร หรือเมืองลัมภักปะนครเพื่อให้เป็นที่ประทับของพระราชมารดา และพระเจ้าอนันตยศก็เสด็จไปปรนนิบัติพระราชมารดาทุกวันใน สมัยพระนางจามเทวีเสด็จมาประทับเมืองนครลำปางนี้ พระนางได้เสด็จไปสักการบูชาพระธาตุที่ลัมภักปะ แล้วไปสักการะพระธาตุเจ้าที่ดอนผะโหยง เสร็จแล้วพระองค์ไปหยุดพักอยู่ใต้ร่มไม้สักใหญ่ 2 ต้นทางทิศตะวันออกพระมหาธาตุเจ้า แล้วพระนางทรงตั้งสัจอธิฐานไว้ว่าขอให้ต้นไม้สักคู่นั้นจงมีอายุยืนนานถึงพันปี ไม้สัก 2 ต้นนั้นจึงเรียกว่าต้นสักสองพี่น้องตั้งแต่นั้นมา

15. ตำนานพระเจ้าเลียบโลก/พระเจ้าเลียบโลก

เนื้อเรื่องเริ่มต้นด้วยการกล่าวตั้งแต่พระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งบำเพ็ญทานบารมีมาทุกชาติ ตั้งแต่สมัยที่ยังเกิดเป็นพระสิริธัตถะ แล้วก็บรรพชาจนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเสด็จออกเทศนาสั่งสอนประชาชนตามบ้านน้อยเมืองใหญ่ เพื่อประดิษฐานรอยพระบาทและพระเกศาธาตุ รวมทั้งทำนวยอนาคตกาลของสถานที่เหล่านั้น โดยเริ่มต้นออกจากเมืองพาราณสีประเทศอินเดีย จนล่องเข้าเขตเมืองลี อาณาจักรหริภุญชัยประทับรอยพระบาทแล้วเสด็จถึงท่าหัวเคียน จากนั้นเสด็จถึงอุจจุบรรพต (ดอยสุเทพ) ประทับแล้วผินพระพักตร์ลงไปเบื้องล่างทางทิศตะวันออก ทำนวยว่าต่อไปพระพุทธศาสนาจะมาประดิษฐานและรุ่งเรืองในเมืองนี้ ในสมัยนั้นเรียกว่าอภิวันนคร (จังหวัดเชียงใหม่) นอกจากนี้ยังมีพุทธทำนายว่าจะมีพระเถระนำพระบรมธาตุมาจากประเทศลังกามาประดิษฐานที่บุปผาราม (วัดสวนดอก) จากนั้นจึงเสด็จทั่วเชียงใหม่ และจากเชียงใหม่เสด็จต่อไปยังอตุตรปัญจคร (เมืองแสนหวิ) ไทยใหญ่ ซึ่งที่เมืองหวิพระพุทธองค์เคยเสวย

ชาติเป็นมโหสถบัณฑิต จากนั้นเสด็จเมืองวิเทหะ และดอยเวภารบรรพต (รังรุ้ง) ประทับรอยพระพุทธรูปช้อนรอยพระพุทธรูปบาทของพระพุทธรูปเจ้าสามพระองค์บนหินก้อนหนึ่งรวมเป็น 4 รอย แล้วตรัสว่า ในภายหน้าพระศรีอาริยมตไตรยก็จะมาประทับรอยพระบาทไว้เช่นกัน

ต่อมากล่าวถึงพุทธานายเรื่องพระพุทธรูปศาสนาจะเจริญถึง 5,000 ปี และพ่อค้าพี่น้องชาวมอญ (หรือชาวหงสาวดี) คือตปุสสะ และพลิกะ ที่พระพุทธรูปองค์ทรงประธานพระเกศาธาตุ 8 องค์ จากนั้นเหล่าถึงเจดีย์ชเวดากองที่ประดิษฐานที่ดอยสิงคุตร ซึ่งปัจจุบัน คือ กรุงย่างกุ้ง จากนั้นพระพุทธรูปองค์และพระอรหันต์เสด็จเข้าสู่เมืองเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นคำทูลเชิญของท่านหมอชีวกะ ครั้นนั้นพระพุทธรูปได้ประธานพระเกศาธาตุและประทับรอยพระบาทที่เมืองคาง (ปัจจุบันคือ อำเภอบ้านกลาง) เสด็จเมืองเชียงตุง เขตพม่า แล้วเสด็จไปยังดอยช้างหมอบ แล้วประทับรอยพระพุทธรูปช้อนรอยพระพุทธรูปบาทของพระพุทธรูปเจ้าสามพระองค์บนหินก้อนหนึ่งรวมเป็น 4 รอย แล้วตรัสว่าในภายหน้าพระศรีอาริยมตไตรยก็จะมาประทับรอยพระบาทไว้เช่นกัน เรียกว่าพระบาททำวังขาม ดอยนั้นได้ชื่อว่าดอยเวภารบรรพต จากนั้นเสด็จไปยังดอยมเหยงคะ ทำนายว่าต่อไปจะเป็นที่ประดิษฐานพระเกศาธาตุ 4 เส้น เมื่อพระองค์นิพพานไปแล้ว 2,000 ปีบ้านเมืองจะเกิดยุคเจริญจะบังเกิดนักปราชญ์ท่านหนึ่งเป็นที่นับถือกราบไว้ เมื่อนั้นบ้านเมืองจึงจะสงบสุขอีกครั้งหนึ่ง

จากนั้นพระพุทธรูปเสด็จไปเมืองฮ่อ เขตยูนนาน แล้วกลับมาที่เมืองสิบสองพันนา ได้ประทับรอยพระบาทไว้ต่าง ๆ แล้วพระพุทธรูปเสด็จเขตบ้านเชียงม่วน ดอยปู่หลาน เมืองปางใต้ ผาดอกไม้ เมืองราย อำเภอปาง ณ ที่นี้ได้ประทับรอยพระพุทธรูปช้อนรอย พระพุทธรูปบาทของพระพุทธรูปเจ้าสามพระองค์บนหินก้อนหนึ่งรวมเป็น 4 รอย แล้วตรัสว่าในภายหน้าพระศรีอาริยมตไตรยก็จะมาประทับรอยพระบาทไว้เช่นเช่น จากนั้นทรงสอนให้พระพุทธรูปเจ้าสอนทำยันต์ผืนน้ำเข้านา แล้วจึงเสด็จต่อไปยังดอยช้างสาร เพื่อประทับบนพระแท่นบรรทมตามพุทธรูปประเพณีที่พระพุทธรูปเจ้าแต่ละพระองค์เสด็จมาประทับ นับแต่พระกุกสันโธพุทธรูปเจ้า แม้พระศรีอาริยมตไตรยที่จะมาตรัสรู้ในอนาคตก็จะเสด็จมาประทับที่แห่งนี้เช่นกัน จากนั้นพระพุทธรูปเสด็จไปปราบอาฬวกยักษ์ที่เมืองอาฬวี สิบบสองพันนา ณ ที่นี้ได้ประทับรอยพระพุทธรูปช้อนรอยพระพุทธรูปบาทของพระพุทธรูปเจ้าสามพระองค์บนหินก้อนหนึ่งรวมเป็น 4 รอย แล้วตรัสว่าในภายหน้าพระศรีอาริยมตไตรยก็จะมาประทับรอยพระบาทไว้เช่นกัน แล้วจึงเสด็จไปแสดงธรรมโปรดสัตว์ต่อไปจนถึง เมืองเชียงตุง และเข้าเมืองช้างแสน (เชียงใหม่), กุกกุนนที เมืองชिरาย (เชียงราย), เมืองพะเยา, เมืองลำปาง, เมืองพร้าว อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ และถ้ำทรายคำ (สุวรรณคูหา) แต่ละที่ได้ทรงพยากรณ์ว่าต่อไปจะเป็นประดิษฐานพระธาตุของพระองค์ จากนั้นเสด็จเข้าไปในเมืองเชียงใหม่แล้วพยากรณ์ว่าต่อไปจะเป็นมหานครที่ประดิษฐานพระบรมธาตุมากกว่าที่อื่น ๆ แล้วเสด็จไปยังที่ต่าง ๆ ในเมืองเชียงใหม่ ทรงพยากรณ์ที่ตั้งของพยากรณ์ที่ตั้งของพระธาตุแต่ละแห่งดังที่เคยทรงทำนายไว้ ณ ที่ที่ได้เสด็จผ่านมา แล้วจึงออกไปทางเมืองยวม

(แม่ฮ่องสอน) แล้วเสด็จไปเมืองหลวงพระบาง เสด็จผ่านเมืองแปร ผ่านเมืองตะโก้ง (ร่างกุ้ง) แล้วกลับสู่เซตวันวิหาร

ความต่อจากนี้กล่าวว่าเมื่อพระพุทธองค์มีพระชนมายุได้ 60 พรรษา ได้เสด็จเข้าโยนกนครไปเทศนาโปรดยักษที่ตอย่างสูง ในเขตเมืองเชียงดาว และทรงพยากรณ์ว่าภายหลังยักษตนนี้จักเกิดมาเป็นพุทธธรรมิกราช ต่อมากล่าวถึงคำพุทธทำนายที่มีต่อพระอินทร์เกี่ยวกับความเจริญและความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในช่วง 5,000 ปี อาทิ พ.ศ.218 พระเจ้าหมตไป พ.ศ.1007 พระสงฆ์จะแยกเป็น 4 นิกาย พ.ศ.1080 พุทธธรรมิกราชองค์หนึ่งจะมาทำนุบำรุงศาสนา จะมีการสร้างพระพุทธรูปด้วยทองเหลือง ทองคำ แก้วมณี หิน และไม้จันทร์ นำไปประดิษฐาน 5 เมือง เมื่อพระพุทธศาสนาเข้าเขต 3,000 ปีแล้ว พระพุทธรูปนั้นจะไปรวมกันที่เมืองเดียว จะบังเกิดพุทธธรรมิกราชมาบำรุงพระพุทธศาสนา เมื่อถึง พ.ศ.5000 แล้วจะเกิดไฟบรลัยกัลป์ล้างโลก แต่พระพุทธเจ้าสั่งพระอินทร์ไว้ว่าเมื่อครบทุก 1,000 ปี เรื่องดังกล่าวนี้ได้บอกแก่อินทสมภารฤๅษีซึ่งอยู่ที่ตอยคำหลวงเมืองหริภุญชัย เพื่อไปประกาศให้คนทั้งหลายทราบโดยทั่วกัน

ในตอนท้ายเรื่องกล่าวถึงพุทธประวัติโดยย่อ และกล่าวถึงการประดิษฐานพระบรมธาตุในที่ต่างๆ ทั้งบนสวรรค์ ในลังกา ในล้านนา ในพม่า และในสิบสองปันนา จากนั้นกล่าวถึงเรื่องการสังคายนาพระไตรปิฎกทั้ง 3 ครั้ง แล้วจึงกล่าวถึงเรื่องพญามังรายยึดเมืองหริภุญชัยได้ ต่อมาได้สร้างเมืองเชียงใหม่และทำนุบำรุงให้รุ่งเรือง จนถึงสมัยพญากือนาซึ่งกิจการในพระพุทธศาสนาเจริญเป็นอันมาก แล้วค่อยๆ เสื่อมลง โดยเฉพาะหลังจากที่พระไชยเชษฐา กษัตริย์ล้านช้างมาครอบครองเมืองเชียงใหม่แล้วเสด็จกลับไป หลังจากนั้นก็เกิดศึกสงครามจนเสียบ้านเมืองให้แก่พม่า ถัดจากนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นมาของพระบาทและพระบรมธาตุซึ่งปรากฏบนแผ่นหินในลังกาทวีป

16. ตำนานพระเจ้าให้

ตำนานธรรมแห่งพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ได้ทำนายไว้ตั้งแต่เมื่อพระโคตมเจ้ายังมี พระชนม์ชีพอยู่ได้เสด็จมานั่งใต้ต้นรัง ครั้งนั้นพระอริยมะตไตรโยธิสัตว์ได้เล็งดูโลก จึงได้รู้ว่า ต่อไปภายหน้าคนและสัตว์จะได้รับความทุกข์เป็นอันมาก จึงเข้าไปทูลถามพระพุทธเจ้าโคตมะถึงคนทั้งหลายที่อยู่ในโลก จะได้รับความทุกข์ หรือกลียุคศึกใหญ่คนทั้งหลายเบียดเบียนกัน และฆ่าฟันกันตายเป็นจำนวนมาก คนที่พอจะมีอายุยืนยาว ก็จะได้ไปหลบซ่อนอยู่ในป่าในห้วย กินลูกไม้เป็นอาหารเท่านั้น ดังนั้นคนทั้งหลายควรรู้จักกระทำบุญ รักษาศีลฟังธรรม ตลอดจนเคารพในพระรัตนตรัย หากไม่รู้จักระทำบุญและเคารพในพระรัตนตรัย ตลอดจนคำสอนของพระพุทธเจ้าก็จะได้รับทุกข์ทั้งหลายในชาตินี้หรือชาติหน้าแน่นอน

มีดอยสูงลูกหนึ่ง รูปคอดเหมือนเอวและคอ มีรูปคล้ายปราสาท ชื่อว่าชายทวย ในดอยลูกนั้น มีพระเจ้าตนหนึ่งอาศัยอยู่เมื่อพระองค์มองดูสัตว์โลกที่จักต้องได้รับความทุกข์โทษในภายภาคหน้า ก็เกิดความสงสารคน และสัตว์ทั้งหลายเป็นอันมาก ถึงกับร้องไห้จนน้ำตาไหลออกมาเป็นสายเลือด เพราะความสงสารสัตว์ที่จมอยู่ในโลกไม่รู้จักการกระทำบุญ รักษาศีล ฟังธรรม มีแต่บาปกรรมอยู่ตลอดเวลา

ตั้งแต่เดือน 4 ไปภายหน้า ท้าวพระญาเสนาอำมาตย์ผู้ใหญ่ผู้น้อย จะไม่ดำรงอยู่ในคลองธรรม 10 ประการ แม้แต่ข้าที่เป็นของเลี้ยงชีวิต พวกเขาก็กึ่งประมาทดูแล

ตั้งแต่เดือน 5 ไปภายหน้า คนทั้งหลายจะอดอยากข้าวปลาอาหาร จะเกิดโรคร้ายที่ไม่เคยเกิดมาก่อน คนประพฤติหยาบช้าไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ จะต้องได้รับทุกข์ 10 ประการ และเมื่อตายไปก็จักได้ไปตกนรกเป็นเวลายาวนาน ยกเว้นคนที่มีบุญ มีศรัทธาตั้งมั่นในพระรัตนตรัยซึ่งจะตายด้วยมัจจุราขอย่างเดียวกันนั้น เมื่ออยู่เป็นคนที่จะพ้นจากภัย 10 ประการ เมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ เมื่อใดพระศรีอริยเมตไตรยลงมาเกิด เขาก็จะได้ลงมาเกิดในตอนนั้นด้วย

บุคคลหญิง ชายทั้งหลายหากกลัวภัยทั้ง 10 ประการ ให้เอาใจใส่ศรัทธาเลื่อมใสใน คลองธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า 2 พระองค์ ให้แต่เขียนเอาไว้เคารพบูชา หากใครไม่เชื่อใน ตำนานธรรมนี้ และเมื่อไม่เชื่อยังตำหนิกล่าวร้าย คนเหล่านั้นจะฉิบหายตายโง่

ทุกข์ภัยที่จะเกิดในภายหน้า 10 ประการ

- 1) ความทุกข์มากมายจนไม่สามารถที่จะนับได้
- 2) เกิดกลียุค ศึกใหญ่
- 3) จะเกิดการฆ่าฟันกันเป็นโกลาหล
- 4) เกิดทุพภิกขภัย อดอยากตาย
- 5) ถนนหนทางมีไว้แต่หาคนเดินไม่ได้
- 6) พ่อแม่ พี่น้อง ลูกเมีย จะได้พลัดพรากจากกัน
- 7) มีเรือนก็ไม่มีคนอยู่
- 8) ทั้งคนหนุ่ม คนแก่ จะมีใจคอดุร้าย ฆ่าฟันกัน
- 9) คนใจบาปที่ไม่ฟังคำสั่งสอน จะเป็นโรคร้ายร้ายแรง ฝีสานรำมะนาด เจ็บคอ รากเลือด

ออกตุ่มตาย

- 10) คนบาปหนาอธรรม ไม่ฟังคำพ่อคำแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ครูบาอาจารย์ พากันล้มตาย

ภายหลังผู้คนพากันล้มตายเป็นจำนวนมาก อดอยากตาย ฝิจะมาอยู่กับคน คนจะทำบาปกล่าวโทษผู้อื่น เป็นฝิชอบฝิกระสือ จะมีทุกข์อันเนื่องจากการเกิดแก่เจ็บตาย ได้พบกับคนที่รักเป็นทุกข์ ได้พลัดพรากจากคนที่รักก็เป็นทุกข์ คนประพฤติหยาบช้าไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ จะต้อง ได้รับทุกข์ 10 ประการ ทุกข์ที่กล่าวมานี้กล่าวทั้งวันทั้งคืนก็ไม่หมด

พระพุทธเจ้าจึงเทศนาว่า กิริยาอันเกิดมายังชั้นระทั้ง 5 คือ รูปชั้นระ เวทนาชั้นระ สัญญาชั้นระ สังขารชั้นระ เหล่านี้เป็นทุกข์มากนัก

เหตุที่ทำให้พระพุทธเจ้าร้องไห้ 10 ประการ

- 1) ได้เล็งเห็นคนในโลกนี้ไม่กระทำความดี รักษาศีล พังธรรม ที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติไว้
- 2) ได้เล็งเห็นคนทั้งหลายไม่เคารพยำเกรง เทวบุตร เทวดา พระยานาค เป็นต้น
- 3) ได้เล็งเห็นคนทั้งหลายไม่กระทำความดีที่เป็นบุญเป็นกุศลมีแต่สร้างบาปสร้างกรรม
- 4) จะได้เห็นบ้านเมืองในชมพูทวีปนี้เกิดโกลาหลศึกใหญ่
- 5) จะได้เห็นคนทั้งหลายได้พลัดพรากจากกัน เพราะภัยอันใหญ่
- 6) จะได้เห็นคนทั้งหลายพากันอดอยาก ล้มตายกันมากนัก
- 7) จะได้เห็นคนทั้งหลายเมื่อตายไปจะไปตกนรกเป็นเวลาที่ยาวนาน
- 8) จะได้เห็นคนทั้งหลายเบียดเบียนกระทำร้ายแก่กัน
- 9) จะได้เห็นคนทั้งหลายฆ่าฟันกันตาย เพราะโลภตณหา
- 10) จะได้เห็นเลือดออกจากร่างกายของคนทั้งหลายจนไหลเป็นแม่น้ำ

ดังนั้น ผู้คนจะพ้นจากเคราะห์ใหญ่ทั้งหลายนั้นเป็นอันยากมาก ในภพภาคหน้าจะเกิดโรคภัยร้ายแรงแก่คนและสัตว์ทั้งหลายมากนัก เช่น เจ็บท้อง เจ็บคอ อาเจียนเป็นเลือด เจ็บอก เสียดท้อง เป็นต้น มีบ้านเรือนแต่ไม่มีคนอยู่ มีเสื้อผ้าแต่ไม่มีคนนุ่ง ชายและหญิงจะได้พลัดพรากจากกัน บางคนตายด้วยไข้ป่า หญิงชายผู้ใดหากกลัวก็ขอให้ เคารพในพระรัตนตรัยไว้เป็นที่พึ่ง รักษาศีล พังธรรมคำสอนของครูบาอาจารย์ ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ ก็จะไม่พ้นจากภัยร้ายได้

ในปีชกาล (เปิกยี) เดือน 1 ห้อ เดือนเกียงไทย และเดือน 3 (ประมาณเดือนธันวาคม) ขึ้น 10 ค่ำ วันแรม (วันดับเหมา) ยามเที่ยงวัน มีชื่อผู้หนึ่งชื่อว่า สีคอ อยู่เมืองฟ้าแวนแซน เป็นลูกเมือง กานตุงยู ชาวฮ่อผู้นั้นได้ขุดพบจารึกลูกหนึ่งในวันนั้น จารึกนั้นมีตัวหนังสืออยู่ใน คำเล่าลือนั้น ไปถึงเมืองสีลผาน มีชายผู้หนึ่งเป็นผู้รู้จักแห่งเจ้าฟ้าเมืองว่อง ได้อ่านจารึกจึงได้รู้ว่าข้อความนั้น เป็นคำทำนายและคำสอนของพระพุทธเจ้า 2 พระองค์ คือ พระศรีอริยเมตไตรยและพระโคตมะ ที่ทำนายเพื่อสั่งสอนคนทั้งหลาย ว่าหากผู้ใดได้กระทำความดี รักษาศีล เคารพในพระรัตนตรัย ก็จะมี ความเจริญรุ่งเรือง ปราศจากทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง

ศิลาจารึกหลักนั้นเป็นอรรถปัญญาที่เทวดาและพระญาณอินทร์ รับมาจากพระพุทธเจ้า เพื่อให้คนทั้งหลายได้ขีดเขียนเอาไว้เป็นที่เคารพบูชา เพื่อจะได้พ้นจากเคราะห์ภัยต่าง ๆ

พระศรีอริยเมตไตรยก็เกิดความสังเวชใจมากเมื่อมาเล็งเห็นว่าหากไม่มีหินศิลาจารึกนั้น แล้วจึงเข้าไปไหว้พระโคตมะว่า ได้เล็งเห็นสัตว์โลกทั้งหลายที่จมอยู่ในวัฏสงสาร ซึ่งจะได้รับทุกข์มากนัก พระพุทธเจ้าจึงกล่าวว่า เมื่อพระองค์ได้นิพพานไปแล้วนั้น พระพุทธเจ้าจึงไว้ศาสนา 5000 ปี เพื่อโปรดสัตว์และคนทั้งหลาย ผู้ใดไม่เลื่อมใสศรัทธาในศาสนาพระตถาคต ตีเตียนนินทา ยุยงให้พระสงฆ์ สมณ

พราหมณ์ เกิดความแตกแยก ผู้หนึ่งจะเกิดความฉิบหาย ได้พบกับภัยทั้ง 10 ประการ ผู้ใดมีจิตใจฟัง พระธรรมคำสอนพระตถาคตแล้ว จดจำไว้ปฏิบัติตามธรรมคำสอนนั้น บุคคลผู้หนึ่งจะพ้นจากภัยเคราะห์ใหญ่ 10 ประการ พ้นจากอบายภูมิทั้ง 4

ปีเบิกยี เดือน 8 ห่อ เดือน 9 ไทย จะเกิดอุบาทว์และเกิดโรคร้ายแก่คนทั้งหลาย ยามนั้น เทวดาเจ้าทั้งหลายก็มาเลียบโลก บุคคลผู้ใดเคารพในพระรัตนตรัย และรักษาศีล กระทบบุญให้ทาน ข้าว น้ำ โภชนาอาหาร และเครื่องบริขาร ให้ผ้ากฐินเป็นทาน สร้างวัดวาอาราม ขุดบ่อน้ำ สร้างศาลา สร้างถนนและสะพานให้เป็นทาน ประพฤติปฏิบัติตามตำนานธรรมอันนี้ เขียนไว้เคารพบูชาทุกคำ เข้า บุคคลผู้หนึ่งจะพ้นจากภัยทั้ง 10 ประการบุคคลใดได้พบได้เห็นได้รู้ได้อ่านตำนานธรรมอันนี้ แล้วปิดบังไว้ ไม่เต็มเขียนไม่เผยแพร่ ไม่เทศนาสอนคนและเทวดา จะประสบพบภัย จะวินาศฉิบหาย

ปีกาบสะง่า จะเกิดเหตุโกลาหล วุ่นวาย คำฮ่อว่า “จิกกา” คำไทยว่า “แผ่นดินไหว” ห้วย ดอยจะพังลงมามากนัก ฟ้าฝนร้าย ฟ้าจะผ่าคนตายมากนัก

ปีเม็ด ผู้คนล้มตายเป็นอันมาก หาประมาณไม่ได้

ปีเส็ด เกิดอุบาทว์ใหญ่ เสือจะเข้ามาอยู่ในบ้านในเมือง

ปีไค้ น้ำท่วมบ้านท่วมเมือง

ปีไจ้และปีเม้า เกิดโกลาหลกลียุค เกิดขึ้นทุกแห่ง คนอยู่ในบ้านเรือนไม่ได้

ปีกาบไจ้ เจ้าตนบุญเกิดมีขึ้น กล่าวว่ามีพระรูปหนึ่ง มีลูกศิษย์ 5 รูป พระรูปนั้นที่ศิระชะท่าน มีรัศมีรังสีพุ่งขึ้นข้างบนสูง 2 วา 1 คอก ยาว 5 วา 1 คีบ

ต่อจากนี้ไปภายหน้าปีเดือนจะคลาดเคลื่อน ท้องฟ้าอากาศจะแปรปรวน ฝนทำท่าจะตก แต่ไม่ตก เกิดเคราะห์ใหญ่แก่คนทั้งหลายที่กระทำบาป หากกลัวก็ให้กระทำบุญ รักษาศีลฟังธรรม

จากนี้ไปเดือน 9 เดือน 10 ไปจนถึงเดือน 5 จะเกิดอุบาทว์และเกิดโรคร้ายแก่คนทั้งหลาย คือ เจ็บป่วยในตอนเช้าไม่ทันถึงเย็นก็ตาย ถูกปืน หอก ดาบ หน้าไม้ตาย หากกลัวอย่าประมาท ให้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้

เคราะห์ใหญ่ 10 ประการที่จะเกิดกับคนทั้งหลาย

- 1) ฟ้าจะผ่าคนทั้งหลายล้มตายเป็นจำนวนมาก
- 2) คนจะตายด้วยน้ำ ด้วยไฟ เจ็บท้อง เจ็บคอ ตายด้วยออกตุ่มฝี
- 3) จักเกิดเป็นพยาธิ (โรคร้าย) เจ็บคอ เจ็บหัว รักษาไม่ทันตาย
- 4) คนจักไม่เคารพข้าวเปลือกข้าวสารอันเป็นของเลี้ยงชีวิต เอามาขาย และเอามาทำ เหล้ากิน
- 5) เกิดเป็นพยาธิ คอพอง รากเลือดตาย
- 6) เป็นพยาธิตุ่มฝีใหญ่ ทำให้ปวด พิษออกมาเป็นเน่าเป็นหนอง
- 7) คนทั้งหลายจักผิดเถียง ฟ้องร้องกัน

- 8) ออกตุ่ม ท้องอืด ท้องพอง ปวดด้วยพิษ
- 9) มีใจอันหม่นหมอง ไม่พร้อมเพรียงสามัคคีกัน
- 10) มีความทุกข์กังวลใจผอมเหลืองตรอมใจตาย

เหตุดังนี้ขอให้คนทั้งหลายช่วยบอกต่อ และเขียนไว้สักการบูชา เมื่อเทวดาลงมาเลียบ โลก เห็นหนังสือนี้จะไม่กระทำร้ายได้

ปีมะโรง มีข้าวแต่ไม่มีคนกิน มีเสื้อผ้าแต่ไม่มีคนใส่ ปีเดือนจะคลาดเคลื่อน ท้องฟ้าจะแปรปรวน ข้าวกล้าออกรวงไม่เสมอกัน เมื่อคนทั้งหลายได้กินลูกไม้และข้าวกล้า ก็จะทำให้จิตใจเกลียดกล้า ไม่มีสติปัญญา

พระพุทธเจ้าจึงได้เทศนาแก่คนทั้งหลาย ว่าจักเกิดอุบาทว์ใหญ่ สัตว์โลกมีแต่โลกทัศน์หาให้ร้ายผู้อื่น คนประพฤติหยาบช้า ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ ไม่รู้จักกระทำบุญ รักษาศีล จะวินาศฉิบหาย จะต้องได้รับทุกข์ 10 ประการ และเมื่อตายไปก็จะตกนรกเป็นเวลายาวนาน เมื่อพ้นก็จะเกิดเป็นคนที่ไม่ครบสามสิบสองประการ มีอายุสั้นตายง่าย บางคนเกิดมาเป็นสัตว์ เนื่องจากเขาเหล่านั้นประกอบด้วยโลภะตัณหา โภคะเอาข้าวของของผู้อื่น และไม่ทำบุญให้ทาน รักษาศีล บางคนเกิดมามีอายุ 9-10 ปีตาย บางคนเกิดมาอายุไม่ถึง 10 ปีก็ตาย ส่วนผู้ที่มีบุญ เมื่อตายไปก็จะได้ไปเกิดในสวรรค์ และเมื่อเกิดมาเป็นคนก็จะได้เป็นครูบาอาจารย์ผู้ประเสริฐ ได้เป็นท้าวพระยาอำมาตย์ เป็นเศรษฐีมีข้าวของมากมาย

เมื่อศาสนาพระตถาคตตั้งไว้ 5000 พระวัสสาล่วงพ้นไปแล้วสามปีเศษ อุบาทว์ทั้งหลายที่ยังไม่เกิดก็จะเกิดขึ้น เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทำนายไว้ที่เมืองวิเทหราช ได้กล่าวแก่เทวบุตรถึง เคราะห์ร้าย 10 ประการ คือ

- 1) เกิดมีลมร้าย
- 2) เกิดน้ำร้าย คือน้ำท่วม
- 3) เกิดไฟร้าย
- 4) เกิดฝีปีศาจร้าย
- 5) ฟ้าผ่าคนตาย
- 6) เสือกัดกินคน
- 7) เจือกกินคน
- 8) งูกัดคนตาย
- 9) คนท้องจะตายเพราะคลอดลูก

10) จะเกิดศึกใหญ่ ผู้คนจะล้มตายหน้าศึกสงคราม บุคคลใดไม่เชื่อฟังคำทำนายนี้ผู้นั้นจะตายฉิบหาย เมื่อนั้นพระญาณอินทร์ถามท้าวจตุโลกว่า เหตุใดคนทั้งหลายจึงล้มตายเป็นอันมาก

เนื่องจากว่า คนทั้งหลายไม่ชอบทำบุญให้ทาน ไม่เชื่อ ในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ถือมิฉฉาถิฐิ ถือผี เมื่อตายไปก็ยิ่งกลัวตาย และยังฆ่าสัตว์เพื่อ ทำพิธีสู่ขวัญ สร้างแต่เวรกรรม

เมื่อพระญาณินท์ได้ยินดั่งนั้นก็ถามยังทำวจตุโลกทั้งสี่ว่าควรทำอะไร ทำวจตุโลกทั้งสี่ กล่าวหา ให้รักษาศีล ฟังธรรม เคารพในพระรัตนตรัย สร้างสะพาน ทางเดิน ขุดบ่อน้ำ สร้างศาลาให้เป็นทาน สร้างวัดวาอาราม พระพุทธรูป ให้ทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

หญิงชายผู้ใดไม่เชื่อฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าและยังกล่าวตำหนิว่าร้าย คนเหล่านั้นจะตายฉิบหาย เทวดาที่อยู่กลางหาวเล็งเห็นจะกระทำร้ายแก่ผู้ที่ไม่เชื่อฟัง ส่วนผู้ที่เชื่อฟังและปฏิบัติตามเมื่อเทวดามาเล็งเห็นบุคคลผู้นั้นจะพ้นจากเคราะห์ใหญ่ทั้งหลาย นอกจากนั้นผลบุญยังส่งถึงพ่อ แม่ ครูบา อาจารย์อีกด้วย

17. ตำนานพระญาณมัทธานแดงสี่ลูก

กล่าวถึง พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปสั่งสอนสัตว์โลกยังบ้านเมืองน้อยใหญ่ ไปถึงดอยลูกหนึ่งชื่อว่า ดอยตักกระปี่พตตะ พบสองสามีภรรยาคนหนึ่งอยู่ในไร่ ทั้งสองได้นำแดง 4 ลูกที่ถูกหนูกัดมาถวาย แต่พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้ารับแดงจากมือชายผู้นั้นแล้วทรงยิ้ม มหาอาณันทเถรทูลถามพระพุทธเจ้า ก็ทำนายนว่า ชายผู้นั้นนำแดงมาถวายนั้นจะได้เป็นพระญาณมัทธชื่อว่า สุวณณธัมมราช แต่เนื่องจากชายผู้นั้นได้ถวายแดงที่ไม่บริสุทธิ์และยังได้เหยียบเงาของพระพุทธเจ้า จะเกิดเป็นทศตะกอนที่จะได้เป็นพระญาณมัทธราชาเมื่อพระญาณมัทธมใกล้จะเกิดนั้น จะมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น เช่น ปรากฎการณั ธรรมชาติ คือ แผ่นดินไหว เหตุการณ์วิปริตผิดธรรมชาติ ผิดธรรมนองคลองธรรม คนที่มีอำนาจจะข่มเหงรังแกผู้ที่ด้อยอำนาจกว่า เกิดศึกสงครามผู้คนจะสู้รบกันล้มตายเป็นจำนวนมาก จนถึงขั้นเกิดวิกฤติที่เรียกว่า กลียุคจากนั้นมาพระอินทร์จะนำหอยสังข์มาเป่าเพื่อไม่ให้คนทั้งหลายฆ่าฟันกัน ให้ช่วยกันรักษาศีล 5 ศีล 8 จากนั้นพระญาณชื่อว่าสุวณณราช จะมาปรากฏเป็นพระญาณมัทธมราช พระญาณินทา จึงมาอุสสาราษภิกเสกด้วยเครื่องทิพย์ทั้งหมด ยามนั้นสุปพุทธเทวบุตรเอามะม่วงทิพย์อัน 1 ชื่อว่า โลจันทิ มาให้คนทั้งหลายกิน คือ คนแก่กินแล้วจะทำให้มีผิวพรรณวรรณะงาม อายุยืนยาว

18. ตำนานพระญาณินทา

กล่าวถึงศาสนาของพระพุทธเจ้าโคตมะ 5,000 ปี พระศรีอริยเมตไตรยจะมาก่อตั้งที่ครั้งก็ครากที่ยังไม่ปรากฏ เนื่องจากผู้คนมีแต่บาป พระญาณินทาธิราช ก็เล็งเห็นผู้คนมีแต่บาป ผิดศีลธรรม จึงให้วิสุกรรมเทวบุตรนำหนังสือตำนานคำสอนมายังโลกมนุษย์ โดยเขียนไว้เหนือก้อนหินดินตอยคำเมืองต่วน เพื่อให้มนุษย์นำไปศึกษาและปฏิบัติตาม โดยเน้นหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ให้รักษาศีล 5 ศีล 8 มีเมตตาธรรม ทำบุญ ใส่บาตร หากผู้ใดประพฤติปฏิบัติตาม จะทำให้พ้นจากทุกข์ภัยอันตรายต่าง ๆ ประสบแต่ความสุขความเจริญ มีทรัพย์สมบัติ อายุยืน และที่สำคัญได้พบกับพระ

ศรีอริยมตไตรย ส่วนผู้ที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามก็จะเกิดทุกข์ภัย ความวิบัติในชีวิตและอายุสั้น โดยให้นำเอาหนังสือไว้สัการบูชา และกล่าวว่าหากเป็นผู้ชายให้รับด้วยมือข้างซ้ายและหากเป็นผู้หญิงให้รับด้วยมือข้างขวา และนำไปขมวดไว้เหนือศีรษะ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสั่งสอนคนให้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

จากนั้นกล่าวถึงเรื่องของผู้มีบุญที่จะลงมาเกิดในโลกมนุษย์ และตอนท้ายเนื้อความยังกล่าวถึงเทวดา 4 องค์ที่จะลงมารับใช้ผู้มีบุญ คือ พระองค์น้อย อ้ายแขนสั้น อ้ายบุญกว้าง และพลแสน

19. ตำนานพระธาตุปางม่วง

กล่าวถึงพระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดสัตว์ พยัคฆ์ 2 ตน ปุหลาน จะกินพระพุทธเจ้า เนื่องอยากอดอยากมา 7 วันแล้ว ยักษ์ได้เนรมิตฝน ลม พระอินทร์ก็ทางฉัตรให้ พระพุทธเจ้าก็แสดงปาฏิหาริย์แผ่รัศมี ยักษ์จึงยอมพ่ายแพ้ พระพุทธเจ้าทรงเทศนาโปรดยักษ์ ให้ถือศีลห้า จากนั้นประทานเกสาให้ยักษ์ มีการบรรจุเกสาธาตุไว้บนดอยที่ยักษ์อยู่ พระพุทธเจ้าทำนายว่าสถานที่ที่พระอินทร์ทางฉัตรให้ นั้น จะได้ชื่อว่า “ห้างฉัตร” และเมืองที่ยักษ์เผชิญหน้ากับพระพุทธเจ้าแล้วจะกินพระพุทธเจ้านั้น ต่อมาจะเกิดเป็นเมืองสองพี่น้อง ชื่อ “เวียงตาน” “เวียงลม” และเมื่อศาสนาได้ 900 ปี เมืองสองแห่งนี้จะเปล่ร้างไป พระมหาธาตุก็จะผุพังไป เกิดเป็นป่าไม้

เมื่อศาสนาล่วงไปได้ 2300 ปี พระมหาธาตุจะแสดงปาฏิหาริย์ให้ชาวไร่ชาวนาเห็น มีนางเศรษฐีนางหนึ่ง จะมาสร้างเมืองนี้ให้เจริญรุ่งเรือง ในตำนานยังกล่าวถึงอานิสงส์แห่งการไหว้พระธาตุ หากผู้ใดต้องการพบพระศรี อารีย์ให้มาไหว้สักการะสรองน้ำพระธาตุทุกปี จักสมปรารถนาทุกประการ

20. ตำนานพระธาตุลำปางหลวง

พระธาตุลำปางหลวง เป็นปูชนียสถานสำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดลำปางวัดนี้ตั้งอยู่ที่อำเภอเกาะคา ตำนานวัดพระธาตุลำปางหลวง ได้กล่าวว่า เมื่อพุทธกาลล่วงแล้วได้ 218 ปี พระยาศรีธรรมมาโคกราช ได้ให้พระกุมารกัสสปเถระเจ้า กับพระเมฆิยะเถระเจ้า เชิญเอาพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า มาประดิษฐานไว้ที่วัดพระธาตุลำปางหลวง กาลเวลาล่วงเลยไปเป็นเวลาช้านาน ครั้งนั้นพระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมธาตุชำรุดปรักหักพังไปแล้ว พระยาจันทเทวราช ซึ่งเป็นกษัตริย์ครองแคว้นสุวรรณภูมิได้ทราบกิตติศัพท์ความศักดิ์สิทธิ์ของพระบรมธาตุลำปางหลวงก็บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นที่ยิ่ง จึงชักชวนชาวประชายกกองทัพขึ้นมายังเมืองลัมภากับปะนนคร แล้วให้ทวยนาครรายล้อมพระบรมธาตุ ทำการสักการบูชา และทำการสมโภชฉลองถึง 7 วัน พระบรมธาตุก็มิได้แสดงอภินิหารให้ปรากฏ พระยาจันทเทวราชจึงตั้งสัจอธิฐานอันเชิญพระบรมธาตุอีก 3 ครั้ง พระบรมธาตุก็มิได้แสดงปาฏิหาริย์ให้ประจักษ์ตามความปรารถนา พระยาจันทเทวราชจึงให้ระดมชุดค้นหาพระบรมธาตุ

จนพบผอบที่บรรจุพระธาตุ พระยาจันทเทวราชทรงมีความโสมนัสยินดีเป็นที่ยิ่ง จึงอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุเสด็จกลับไปยังบ้านเมืองของพระองค์ ทรงโปรดให้ทำบุญสมโภชเป็นการใหญ่ ในวันถ้วนสองพระบรมธาตุก็แสดงปาฏิหาริย์ปรากฏแสงฉัพพรรณรังสีดงามแล้วพระบรมธาตุก็ลอยขึ้นบนนภากาศอันตรธานหายไป พระยาจันทเทวราชทรงค้นหาพระบรมธาตุทั่วทั้งดินแดนของพระองค์ก็มีพบ จึงเข้าพระทัยว่าพระบรมธาตุทั่วทั้งดินแดนของพระองค์ก็มีพบ จึงเข้าพระทัยว่าพระบรมธาตุคงเสด็จกลับคืนที่เดิม จึงยกทัพกลับมายังเมืองลัมภักปปะนครอีกครั้งหนึ่ง ก็พบพระธาตุประดิษฐานอยู่ที่พระเจดีย์ลัมภักปปะนคร พระองค์ทรงรำพึงว่า พระธาตุเจ้าไม่ยอมประดิษฐานในแคว้นแคว้นของพระองค์ จึงควรที่จะประดิษฐานไว้ ณ ที่เดิม ทรงคำนึงดังนั้นแล้ว ก็ทรงโปรดให้สร้างพระเจดีย์เพื่อจะประดิษฐาน ณ ที่นั้น แล้วทรงฝังทองคำ และเงินไว้เป็นอันมาก และยังคงเหลือเงินอยู่อีก 4 โกลี โปรต ให้แบ่งเอาไว้ฝังไว้ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้วัดท่าผาประมาณ 100 วา 2 โกลี ส่วนอีก 2 โกลีนั้น ให้เอาไปฝังไว้ที่ตอยสองพี่น้อง ทางทิศเหนือเมืองเตริน เพื่อท้าวพระยาและบุคคลที่มีบุญญาธิการ ผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ให้มาขุดเอาไปท่นุบำรุงการพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป แล้วพระองค์ก็เสด็จยกพลโยธากลับไปยังสุวรรณภูมิ ต่อจากนั้นเป็นเวลานาน พระยาพละ ทรงทราบข่าวพระบรมธาตุจึงยกพลโยธาขึ้นมาให้คนขุดจะเอาพระบรมธาตุ แต่ขุดถึงแค่อุโมงค์ของยนต์พิน จะขุดล้าไปอีกไม่ได้เพราะหุ่นยนต์ป้องกันรักษาพระธาตุอย่างแข็งแรง พระยาพละก็ถมเสียดั้งเดิม แล้วยกทัพกลับยังนคร ต่อมาในสมัยพระนางจามเทวี ในตำนานระบุว่า พ.ศ.1658 เสด็จไปทัพแม่สลิดกลับมาพักอยู่ที่สบยาว ได้ทอดพระเนตรเห็นอภินิหารของพระธาตุก็ทรงเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง ทรงนมัสการและเฉลิมฉลองอย่างมโหฬาร และถวายที่นาล้านเบี้ย และข้าทาสไว้บำรุงวัด และขุดบ่อน้ำไว้ให้ชาวเมืองเรียกว่า บ่อน้ำเลี้ยง

21. ตำนานม่อนทรายเมืองงาว

เนื้อหากล่าวถึง พระพุทธเจ้าในชาติที่เป็นพระโพธิสัตว์ เกิดทรายคำ ได้พบนายพรานล่าสัตว์ ทรายคำเห็นการล่าของนายพรานไปตามลำห้วย น้ำแม่ ดอย แอ่งน้ำ โดยตั้งชื่อสถานที่ตามเหตุการณ์ ทรายคำให้นายพราน เช่น บวกทรายนอน ทรายเหงา จนแจ้ง เป็นต้น และในชาติที่เกิดเป็นพระพุทธเจ้าโคตมะได้เสด็จมาโปรดสัตว์ ชาวบ้านเห็นพระองค์คิดว่าเป็นยักษ์ พระพุทธเจ้าจึงว่าคนนั้นงาวไม่รู้จักรักรของค์ และทรงทำนายว่าอนาคตเมืองนี้จะได้ชื่อว่า เมืองงาว จากนั้นพระมหาอานนท์เถระเจ้าก็ขอเอาพระธาตุจากพระพุทธเจ้า พระองค์จึงประทานเกสาธาตุโดยเอามือขวาลูบหัวได้เกสา 1 เส้น มหาอานนท์รับเอาใส่กระบอกล้อมไม้ซางคำ พระอินทร์เนรมิตพระอุบคำใหญ่ใส่ธาตุเจ้า แล้วเนรมิตปราสาทสูง 7 คอก ใส่ธาตุเจ้า เนรมิตเทวบุตร ชื่อ อัญญะรักษะ ให้อยู่รักษาตราบห้าพันพระวัสสา และตอนท้ายกล่าวว่าผู้ใดได้เคารพ ไหว้บูชาพระธาตุก็เท่ากับได้ไหว้พระตถาคตนั่นเอง

22. ตำนานม่อนพญาแช่

ในกาลครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาเทศนาสั่งสอนสัตว์โลกถึงกุกกุฏนคร (ลำปาง) ในเมืองเวียงดิน คือเขตตัวเมืองเดิม (วัดศรีล้อม) ทรงฉันภัตตาหาร ณ ที่แห่งนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าฉันเสร็จแล้วก็บ้วนพระโอษฐ์ (บ้วนปาก) ในขณะนั้นมีฤๅษี 5 คน ได้ติดตามอุปัฏฐากพระองค์มาแต่ลังกา ทวีปพร้อมด้วยยักษ์จำนวนมาก พระฤๅษีทั้ง 5 คนนั้นก็ได้นำเอาภาชนะแก้วผลึกมารองรับเอาน้ำบ้วนพระโอษฐ์ ซึ่งน้ำนั้นก็เกิดกระด้างกลายเป็นพระธาตุแข็งขึ้นมา เมื่อพระฤๅษีทั้ง 5 เห็นดังนั้นแล้วเกิดความอัศจรรย์ใจยิ่งนัก และเมื่อเห็นน้ำกลายเป็นพระธาตุแล้วจึงบังเกิดความเลื่อมใสและมีความปีติยิ่งนัก จึงทูลถามพระพุทธองค์ว่า ภาชนะแก้วผลึกที่เต็มไปด้วยพระธาตุนี้จะให้พวกตนนำไปประดิษฐานที่ไหนจึงจะสมควร พระพุทธองค์ทรงพิจารณาด้วยญาณเห็นว่า ต่อไปข้างหน้า สถานที่แห่งนี้เป็นบ้านเมือง มีผู้คนมากมาย พระองค์จึงใคร่ที่จะให้เป็นประโยชน์และเป็นที่พักแก่คนทั้งปวง จึงตรัสบอกให้พระฤๅษีทั้ง 5 ให้นำเอาพระธาตุนั้นไปประดิษฐานที่ภูเขาสูงหนึ่งชื่อ “เขलगคบรรพต” ทางทิศตะวันออกของตัวเมือง และพระองค์ทรงอธิษฐานถอดเอาพระนขา (เล็บ) และพระเกศา (ผม) 3 เส้นมอบให้ด้วย พร้อมกันนั้นก็ตรัสพยากรณ์ว่าเมื่อพระองค์นิพพานไปแล้ว 1,3000 ปี จะมีพญาองค์หนึ่งชื่อว่า “อนันตยศ” อยู่ทางทิศตะวันตกมาครองเมืองนี้ และสร้างศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น พระฤๅษีทั้ง 5 พร้อมด้วยพระอินทร์ซึ่งมาอยู่ ณ ที่นั้นก็รับเอาพระธาตุจากพระหัตถ์แล้วทูลถามมุ่งหน้าไปสู่เขलगคบรรพต (ม่อนพระยาแช่) ครั้นไปถึงแล้ว พระอินทร์ก็เนรมิตให้ภูเขาสูงนั้นลึกเป็นรูได้ 100 วา กว้าง 8 ศอก แล้วบรรจุ “นขาพันตธาตุ” ไว้ในที่แห่งนั้น ฤๅษีคนที่ 2 ก็นำเอาก้อนแก้ววชิรเพ็ทมาจากเมืองไอศวรร (อสุร) มาบรรจุไว้

ฤๅษีคนที่ 3 ก็ไปนำเอาไม้เท้าแก้ววชิรเพ็ทมาจากเมืองนาคมาบรรจุไว้

ฤๅษีคนที่ 4 ก็ไปนำเอาองจักรแก้ว มาจากเมืองอาหะวักษ์มาบรรจุไว้

ฤๅษีคนที่ 5 ก็ไปนำเอามงกุฎเขาไกรลาสมาบรรจุไว้ด้วย

จากนั้นพระอินทร์ก็เนรมิตยนต์จักรไว้ 8 ด้าน เพื่อรักษาพระมหาชินธาตุเจ้าแห่งพระพุทธเจ้า แล้วแผ่นดินก็หุบติดกันอย่างเก๋า แล้วพระฤๅษีทั้ง 5 ก็ช่วยกันนำเอาศิลา 8 ก้อนมาก่อเป็นพื้นฐาน 2 ชั้นๆ ละ 4 ก้อน และก่อขึ้นสูง 7 ก้อน ก่อเป็นพระเจดีย์ขึ้นสูงได้ 8 ศอก กว้างได้ 1 วา 2 ศอก

ครั้นเสร็จแล้ว จึงล้อมด้วยเส้นลวดเหล็กอีกเส้นหนึ่ง เมื่อเสร็จจัดแล้วพระอินทร์ก็เสด็จกลับไปสู่สวรรค์เทวโลกดาวดึงส์ ส่วนพระฤๅษีทั้ง 5 ก็ผลัดเปลี่ยนกันอุปัฏฐากรักษายังพระเจดีย์องค์นั้น

ฤๅษีคนที่ 1 ผู้เป็นพี่ให้รักษาดันศรีมหาโพธิ์ (วัดศรีล้อม)

ฤๅษีคนที่ 2 ให้รักษาพระมหาชินธาตุเจ้าวัดม่อนคีรีชัย

ฤๅษีคนที่ 3 ให้รักษาพระมหาชินธาตุเจ้าพระธาตุดอยแล

ฤๅษีคนที่ 4 ให้รักษาพระมหาชินธาตุเจ้าวัดพระธาตุดอยสุเทพ

ฤๅษีคนที่ 5 ให้รักษาพระมหาชินธาตุเจ้าดอยยัสสกิตติ (เขलगคบรรพต ม่อนพระยาแช่)

ส่วนฤๅษีคนที่ 5 น้อยสุดท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีวิชาและปัญญาอันเฉลียวฉลาดมาก อีกทั้งมีความสามารถทำทองได้และรู้จักวิธีผสมยา สามารถชุบคนแก่ให้กลายเป็นคนหนุ่มได้ ซึ่งความอันนี้ก็เป็นทีเล่าลือไปทั่วทุกบ้านน้อยเมืองใหญ่ถึงทั่วพญาเจ้าเมืองทั้งหลายต่างก็มุ่งหน้ามาหาพระฤๅษี และถ้าอยากจะทำสร้างวัดสร้างวา ก็เอาแร่เอาทองให้ฤๅษีหล่อ ท่านก็ทำให้ทุกประการ ต่อมาพญาเจ้าเมืองก็สร้างอาศรมบทให้ท่านอยู่แห่งหนึ่ง ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของดอยยัสสภิตติไกลออกไปประมาณ 400 วา

ในเวลานั้น ยังมีพญาละวผู้หนึ่งชื่อ “พญารุชโธ” มีอายุได้ 100 ปี อยู่ที่ขุนน้ำแม่ระมิง ได้ทราบข่าวจากพรานป่าคนหนึ่งว่า พระฤๅษีคนน้อยสุดท้องถิ่นสามารถชุบคนแก่ให้กลายเป็นคนหนุ่มได้ พญารุชโธก็มีใจอยากจะเป็นหนุ่มกับเขาบ้าง จึงสั่งให้เตรียมขบวนไพร่พลโยธาทั้งหลายและให้พรานป่าคนนั้นเป็นผู้นำทางมาสู่อาศรมบทที่พระฤๅษีอยู่โดยใช้เวลาเดินทางมาประมาณกึ่งเดือน เมื่อพระฤๅษีเห็นก็ถามว่า พญาละวไปพบตนด้วยเหตุใด พญารุชโธจึงตอบว่าพระองค์ทราบว่าเป็นพระฤๅษีนั้นสามารถชุบคนแก่ให้กลายเป็นคนหนุ่มได้ จึงอยากขอชุบพระองค์บ้าง ฤๅษีก็ตอบตกลงและจะทำพิธีให้ในวันถัดมา

พอรุ่งขึ้น พระฤๅษีผสมยาขนานต่างๆ รวม 4 ขนาน ใส่หม้อกระทะต้มจนเห็นว่าใช้ได้แล้วจึงทิ้งไว้ให้เย็น จากนั้นบอกให้พญารุชโธลงไปนอนในหม้อยานั้น พญารุชโธเห็นดังนั้นก็เกิดความกลัวเป็นอันมาก พระฤๅษีบอกให้ลงไปนอนในหม้อยาลัง 2 ครั้ง 3 ครั้ง ก็ไม่ยอมลง ครั้นแล้วพญารุชโธก็ขอให้พระฤๅษีทดลองลงไปแช่ในหม้อยาให้ดูก่อน พระฤๅษีก็ยอมทำตาม แต่ก่อนจะลง ท่านก็ได้แนะนำให้พญารุชโธรู้จักวิธีผสมยาให้เป็นระยะ ๆ ว่า

1. เมื่อนอนแช่ในน้ำยานั้น เนื้อตัวจะละลายไป ให้เอายาขนานที่ 1 ใส่ลงไป เนื้อตัวจะกลายเป็นน้ำชุ่มชื้นขึ้นมาเหมือนกับข้าวยาคุ
2. แล้วเอายาขนานที่ 2 ใส่ลงไป ก็จะเกิดเป็นตัวตนพอกกระดูกกายได้
3. ให้เอายาขนานที่ 3 ใส่ลงไป ก็จะมีชีวิตชีวาอย่างเก่า
4. ให้เอายาขนานที่ 4 ใส่ลงไป เพื่อให้รู้จักพูดจาได้และกลับกลายเป็นคนหนุ่มขึ้นมา

พระฤๅษีซักซ้อมความเข้าใจกับพญารุชโธถึง 2 ครั้ง 3 ครั้ง จนพญารุชโธเข้าใจดี จากนั้นพระฤๅษีก็ลงไปนอนแช่ แล้วก็สลายร่างกลายเป็นน้ำไป พญารุชโธก็เอายาขนานที่ 1 ใส่ลงไปน้ำก็ชุ่มชื้นขึ้นมาเหมือนข้าวยาคุ แล้วก็เอายาขนานที่ 2 ใส่ลงไป พระฤๅษีก็เหวดินขึ้นมาบิดเป็นเกลียวเหมือนงูเกี่ยวกัน ชูคอขึ้นมาเหมือนคองูเห่า พญารุชโธเห็นดังนั้นก็ตกใจกลัวจนขนพองสยองเกล้าเกิดความพรันพริ้งถึงกับหิบบายาคิต คือไปหิบบายาขนานที่ 4 ใส่ลงไปแทนที่จะเป็นยาขนานที่ 3 พอใส่ลงไปแล้วเนื้อตัวพระฤๅษีก็กระด้างไป ไม่ขยับเขยื้อนอีก พญารุชโธก็เอายาขนานที่ 3 ใส่ลงไปอีก พระฤๅษีก็แน่นิ่งสิ้นใจตายอยู่ ณ ที่แห่งนั้น สิริอายุได้ 26 พรรษา ถือได้ว่าอยู่เฝ้ารักษาอ่างพระมหาชินธาตุเจ้าที่ดอยยัสสภิตติ (เขลางคบรรพต วัดม่อนพระยาแช่) ได้ 6 ปี กับ 3 เดือน

ส่วนพญาวุฒโทเห็นดังนั้น ก็ร้องไห้เพราะเสียใจที่ตัวเองพลาดพลังจนเป็นเหตุให้หิวยามาติด ทำให้พระฤๅษีมรณภาพต่างๆ ที่พระฤๅษีก็เตือนหลายครั้งแล้ว จากนั้นพญาวุฒโทก็ตกแต่งข้าวตอก ดอกไม้เพื่อขอขมาโทษต่อศพพระฤๅษีแล้วทำประทักษิณเวียนรอบศพท่าน 3 รอบ แล้วก็พาบริวาร กลับไปสู่ที่อยู่ของตน

ฤๅษีทั้ง 5 คนพี่น้องซึ่งอยู่กันคนละแห่งนั้น ได้กำหนดกันไว้ว่า เมื่อถึงกลางคืนก็ให้แต่ละคน จุดประทีปโคมไฟขึ้นถ้าที่อยู่ของตนใดไม่มีไฟสัญญาณก็หมายความว่ามิเหตุร้ายเกิดขึ้น เมื่อฤๅษีตน สุดท้องตายอยู่ในหม้อต้มยาดังกล่าวแล้ว ฤๅษีผู้พี่ทั้ง 4 มองไปยังที่อยู่ของน้องในตอนกลางคืนไม่เห็น จุดไฟสัญญาณตามที่ตกลงกันไว้ รุ่งขึ้นจึงพากันไปยังตอถ้ำสยุมิตร และได้พบน้องของตนตายแช่น้ำยา อยู่ จึงช่วยกันเก็บยามาจากป่าแล้วเอามาตำเป็นผงละเอียดผสมกัน เอาขนานที่ 1 ใส่แล้วก็ละลาย กลายเป็นน้ำขุ่นเหมือนข้าวยาคุ จากนั้นจึงเอาขนานที่ 2 ใส่ ก็มีอาการไหวติงขึ้นมา พอเอาขนานที่ 3 ใส่ลงไป ก็กระด้างไปเลย ท่านช่วยกันอยู่ 2-3 ครั้ง ก็มีผลเหมือนเดิม จึงรู้ว่าตายแล้ว ฤๅษีทั้ง 4 จึงปรึกษากันว่าควรจะนำศพของน้องแสดงไว้ให้เป็นประโยชน์แก่มหาชนต่อไป คือ ผสมยาให้เป็นเงินเป็นทอง ครั้นผสมเสร็จแล้ว ศพพระฤๅษีก็กลายเป็นเงินเป็นทองขึ้นมา จึงพากันโปรยขึ้นไปในอากาศ แล้วก็ตกลงมาสู่ห้วยแห่งหนึ่ง ประชาชนก็เรียกห้วยนั้นว่า “ห้วยใจ” จนกระทั่งทุกวันนี้ เพื่อให้ผู้มีบุญได้เก็บ เอาไปใช้ทีหลัง

ส่วนพญาวุฒโทของค่านั้น เมื่อกลับไปถึงที่อยู่แล้วก็เกิดกระวนกระวายกระสับกระส่ายเป็นอย่างมาก คิดแต่อยากจะไปสู่ที่อยู่ของพระฤๅษีตนสุดท้องอยู่ตลอดเวลา ในที่สุดก็สั่งเหล่าเสนา ทั้งหลายเตรียมข้าวของและช้างม้าแล้วก็มาขึ้นมาสู่ตอถ้ำสยุมิตร (เขากลางคบรพต) เมื่อไปถึงแล้วก็ให้ คนตักน้ำมาใส่กระทะแล้วตนเองก็ลงไปแช่ พอรู้สึกสบายดีก็ลุกขึ้น แต่พอออกจากกระทะก็ร้อน กระสับกระส่ายจนทนไม่ไหว ก็บอกให้เสนาเข้าใจว่า เห็นจะมีอายุอยู่ต่อไปไม่ได้แล้ว จึงสั่งความว่าหาก พระองค์สิ้นพระชนม์ไปก็ให้นำพระศพไปเผาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของที่นั่ง ครั้นสั่งเสียเสร็จแล้วก็ สิ้นใจ เหล่าบริวารของพญาลวะก็ซึ่งเศร้าไปตามๆ กัน แล้วจึงจัดแจงแต่งศพเอาไปเผาตามที่พญาลวะ สั่งความไว้ สถานที่แห่งนั้นจึงมีชื่อเรียกว่า “ม่อนคว่ำหล้อง” ส่วนสถานที่ที่พญาวุฒโทนอนแช่น้ำยา ตายนั้นได้ชื่อว่า “ม่อนพระยาแช่” มาจนทุกวันนี้

23. ตำนานเมืองเถิน

เนื้อหากล่าวถึง พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเป็นโพธิสัตว์เกิดเป็นลูกวัว ตามแม่วัวออกกินหญ้า เดินทางไปกลับไปที่เดิมซึ่งเป็นที่มาของชื่อ แม่พริก ครั้นในชาติที่เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เทศนา โปรตพญายักษ์ พญายักษ์รับธรรม ประทานเภสัชธาตุ และพยากรณ์อนาคตสาสนที่นี้จะเป็นเมืองชื่อ สังฆะเถิน (สงฆ์เถื่อน) เนื่องจากคนในบ้านเมืองนี้ทำอะไรมักจะเถียงกันไม่รู้จบ ไม่ฟังกัน ต้องให้

พระสงฆ์ตักเตือน ความคิดเช่นนี้เป็นความเห็นของพระภิกษุผู้แต่งตำนาน ซึ่งอธิบายที่มาของชื่อบ้านนามเมืองว่า “เถิน” มาจาก สังขะเถิน หรือ เมืองเถิน โดยให้เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา

สถานที่สำคัญ นอกจาก แม่พริก เมืองเถิน ยังมี “อุมลอง” และ “พระบาทตอยน้อย” ตามตำนานกล่าวว่า ในครั้งที่ทรงเป็นลูกวัวแม่วัวมารอลูกวัวที่นี้ จึงเรียกสถานที่นี้ว่า อูรอ ภายหลังพระสงฆ์นำธาตุล่องมาสถาปนาไว้ที่นี้จึงเปลี่ยนชื่อเป็น อุมลอง ตามชื่อพระสงฆ์ และเมื่อทรงเกิดมาเป็นลูกวัว เคยมานอนที่ม่อนแห่งนี้ ต่อมาได้ชื่อว่า ม่อนวัวนอน พระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับรอยพระพุทธรบาท ที่บาทตอยน้อย ต่อมาเสด็จถึงบ้านลัวะประทับรอยพระบาท ตอนสุดท้ายกล่าวให้เคารพสักการะและทำนุบำรุงพระบาทในเมืองสังขะเถิน

24. ตำนานเมืองลคร ดูที่ ตำนานม่อนพญาแช่

25. ตำนานระแวก

ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้น ทรงทำนายเหตุการณ์ในอนาคตไว้ที่เมืองระแวกว่า เมื่อเสด็จมาถึงเมืองแห่งนี้ พญานาคได้มาอุปัฏฐาก จึงทำนายว่าสถานที่ดังกล่าวนี้จะเป็นที่ตั้งของพระพุทธศาสนา พระอานนท์จึงขอเอาพระเกศาธาตุบรรจุไว้ที่นี้ พระพุทธองค์ทรงมอบพระเกศาธาตุให้จำนวน 5 เส้น จากนั้นพระอินทร์ พระพรหม ครุฑ นาค และพระญาเจ้าเมืองระแวกจึงก่อเจดีย์ขึ้นเป็นจำนวน 5 องค์ สำหรับเป็นเครื่องหมายของศาสนา 5 พันปีครั้งเมื่อพระพุทธองค์นิพพานไปแล้ว 22 ปี พระญาโศกธัมมิกราชได้มาบูรณปฏิสังขรณ์เจดีย์ดังกล่าวให้เจริญรุ่งเรือง โดยก่อกำแพงแก้วรอบบริเวณพร้อมทั้งติดแผ่นทองจังโกหุ้มองค์เจดีย์ ส่วนเมืองระแวกแห่งนั้นมีบริเวณกว้าง 3 พันวา ยาว 2 พันวา กำแพงเมืองก่อด้วยหินหนา 6 พันวา สูง 4 พันวา คูเมืองลึก 7 วา สำหรับบริเวณที่สร้างเจดีย์ 5 องค์ กว้าง 300 วา ฐานเจดีย์องค์หนึ่งกว้าง 14 วา สูง 20 วา แต่ละเจดีย์มีซุ้มพระพุทธรูปทั้ง 4 ด้าน เหมือนกันหมดทุกองค์

เจดีย์ทั้ง 5 องค์ดังกล่าวนี้ พระพุทธองค์ได้สร้างไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายทางศาสนา หากเจดีย์จมพื้นดินลงไป 1 องค์ เท่ากับศาสนาพันปีไปแล้ว 1 พันปี จนกว่าจะครบ 5 พันปี เจดีย์ทั้งหมดจึงจะหายไปเป็นที่สุด เจดีย์ดังกล่าวนี้มีผู้อุปัฏฐากดูแล คือ ภิกษุ 500 รูป สามเณร 500 รูป คฤหัสถ์ 500 คนในช่วงระยะเวลาระหว่างพุทธศาสนา 5 พันปีนั้น จะมีพระญาธัมมิกราชเกิดมา จำนวน 5 องค์ โดยมีช่วงเวลาครั้งละ 1 พันปี สำหรับพระญาธัมมิกราชองค์ที่ 3 ที่จะเกิดมาในระหว่างพุทธศาสนาได้ 3 พันปีนั้น จะเกิดมาในขณะที่บ้านเมืองเดือดร้อนวุ่นวาย ผู้คนไม่มีศีลธรรม เกิดมีการรบราฆ่าฟันกันไปทั่ว ก่อนที่จะมีพระญาธัมมิกราชเกิดขึ้นนั้น ท้องฟ้าจะมีมืดเป็นเวลา 7 วัน ครั้นถึงวันที่ 8 ท้องฟ้าจึงจะสว่างสดใส เทวบุตรจะนำเอาเครื่องสูง 5 ประการมาทำพิธีราชาภิเษก โดยมีนางฟ้าและพระฤๅษีมาร่วมพิธีด้วย รวมทั้งข้าทาสบาทบริจาริกาจำนวน 16,000 นาง จากอูตรกुरुทวีปเมื่อเสร็จพิธี

ราชาภิเษกแล้ว ปราสาท 3 หลังจะผุดขึ้นมาจากพื้นดิน แต่หลังจากทำด้วยทองคำ แก้วและเงิน พระญามิกราชของคันทันได้เสวยราชสมบัติในเมืองฝาง ในราชสำนักจะมีบุรุษผู้ประเสริฐจำนวน 6 คน พระญามิกราชจะขุดเอาข้าวของเงินทองจากพื้นดินมาบูรณะบ้านเมืองและแจกจ่ายเป็นทานแก่คนทั่วไป หลังจากนั้นจึงได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

26. ตำนานวัดกู่คำ เมืองนครลำปาง

เมื่อกล่าวถึงเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าประทับอยู่ในป่าเซตวัน ได้เสด็จเห็นพระญาพรานป่า เทียนยอมไปไล่เนื้อเถื่อน ล่าสัตว์ มากินอยู่เสมอ พระพุทธเจ้าจึงเสด็จมาโปรดนายพราน นายพราน ยินดีรับฟังเทศนาธรรม และขอพระธาตุ พระพุทธเจ้าทรงเห็นควรพิจารณาประทานโลหิตให้แก่พระญา นายพราน พร้อมกับพยากรณ์ว่า ต่อไปสถานที่แห่งนี้ ครั้งแรกได้ชื่อ กู่คำ ต่อมากลายเป็นกู่แดง และ กู่ขาว หลังจากนั้นพระญาโสภณธรรมราชมาบูรณะกลับมาเรียก กู่คำ อีกครั้ง และพระนางจามเทวีก็มา บูรณะกู่คำด้วย เนื้อความในตำนานเรื่องนี้ ให้ความสำคัญกับอาณิสถการสร้าง ทำนุบำรุงวัด ผู้ใด ทำบุญแล้วจะปรารถนาสิ่งใดได้ตั้งใจทุกประการ ตายแล้วไปเกิดในสวรรค์ อยู่วิมานค่า มีนางฟ้าเป็น บริวาร ตายจากสวรรค์ไปเกิดในโลกพระศรีอารีย์

27. ตำนานวัดพระแก้วดอนเต้า

ในครั้งที่พระพุทธเจ้าสถิตอยู่ในป่าเซตวันพร้อมด้วยพระภิกษุ 500 รูป ทรงตรัสเทศนาถึง ครั้งที่ทรงเกิดเป็นนกแขกเต้าอยู่ป่าหิมพานต์ ว่าตั้งนั้นก็ทรงนำภิกษุ 500 รูป ไปยังเมืองยักข์แล้วทรง บันดาลให้เกิดความมืดมัว มีฝนตกลงมา เหล่ายักข์ทั้งหลายก็รู้สึกหนาวจึงยกมือไหว้วางคางเป็นผู้มีบุญ แล้วอาราธนาให้ประทับนั่งอยู่บนดอนเต้า พระพุทธเจ้าจึงเนรมิตให้ที่นั่นงดงามดุจป่าเซตวันและ เทศนาธรรมจักรกัปปวัตนสูตรแก่หมู่ยักข์

ยามนั้น ท้าวจตุโลกบาล พระญาอินทา และเทวดาทั้งหลายก็มาชุมนุมกันฟังธรรมจนบรรลุ ธรรมในระดับต่างๆ หมู่ยักข์ก็ไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน พระพุทธเจ้าจึงสั่งเหล่าเทพว่า ที่นั่นเป็นที่อัน ประเสริฐ ให้ชื่อว่าดอนเต้า เป็นที่บรรจุพระเกศาธาตุ พระอินทร์ได้เนรมิตให้เกิดหลุมลึก 100 วา แล้วเอาไหแก้ว 7 ประการ จากเมืองอุตตรกรูทวีป พระพรหมนำทองคำจากอมรโคยาน 8 แสนคำ ท้าวทั้ง 4 ไปเอาเงินจากเขาไกรลาส มาบรรจุพร้อมกันกับพระเกศาธาตุ

พระพุทธเจ้าจึงตรัสทำนายว่า ในภายหน้าที่นั่นจะเป็นบ้านเมืองมีพระญาชื่อท้าวโศก ธรรมิกราช มหาอานันทจะนำพระธาตุไต่และหัวใจมาบรรจุไว้ที่นี่ ท้าวโศกธรรมิกราชจะก่อเจดีย์ให้ เมืองกุฎกนคร(ลำปาง) รุ่งเรือง หลังจากนั้นอีก 500 ปี ผู้คนจะละทิ้งวัตรปฏิบัติ เจ้าเมืองไม่บูชา บำรุงรักษามหาเจดีย์ธาตุ บ้านเมืองจะแร้นแค้น เมื่อผ่านไป 800 ปี จะมีศิษย์แห่งตถาคตชื่อชมพูจิต

ตะมาเป็นเจ้าเมือง จะบำรุงสร้างมหาธาตุให้ใหญ่โต สร้างมหาวิหารทางตะวันออก สร้างพระพุทธรูปนอนมีหลังคามุงทางตะวันตก บ้านเมืองจะรุ่งเรืองมาก

ต่อมาอีก 1000 ปี ผู้คนจะละทิ้งซึ่งวัตรปฏิบัติอีก ศิษย์แห่งพระตถาคตจะมาเกิดอีก ได้บวชเป็นภิกษุและมีเทวดาคณะหนึ่งลงมาเกิดเป็นอุปัฏฐากชื่อสุชาดา นางประสงค์จะสร้างพระพุทธรูปเจ้า แต่หาคนสลักพระพุทธรูปไม้จันทน์แดงไม่ได้ ยังมีพญานาคตนหนึ่งได้นำแก้วมรกตจากเมืองนาคใส่ไว้ในลูกแดงโม เมื่อนางสุชาดาลงไปในสวนเห็นว่างดงามดีจึงเด็ดไปถวายพระมหาเถร เมื่อผ่าดูปรากฏแก้วมรกตนั้น จึงจะนำมาสลักเป็นพระพุทธรูป แต่สลักเท่าไรก็ไม่ได้ พระอินทร์จึงแปลงเป็นชายแก่เข้ามาถาม ขณะพระมหาเถรลุกไปหาเม็ดพริกามาให้ชายแก่ นั้น พระอินทร์ก็เนรมิตแก้วมรกตนั้นกลายเป็นพระพุทธรูปแล้วหายไป ชาวนี้ก็เลื่องลือไปทั่ว คนก็หลั่งไหลมาบูชาพระพุทธรูปที่นั่น จึงได้ชื่อว่า วัดพระแก้ว ถึงกระนั้นก็มีเสียงเล่าลือว่านางสุชาดากับมหาเถรทำมิถนาคกัน ชาวนี้ถึงหูเจ้าเมืองใจบอบ จึงสั่งให้นำนางสุชาดาไปฆ่าเสีย นางจึงอธิษฐานว่าหากได้กระทำผิดจริงก็ขอให้เลือดตกลงบนพื้นดินแต่หากไม่ได้กระทำผิดขอให้เลือดพุ่งสู่อากาศ ซึ่งเมื่อประหารแล้ว โลหิตจากคอของนางก็พุ่งขึ้นสู่อากาศพระอินทร์ก็นำถาดทองมารองรับเลือดของนางแล้วนำไปไว้ที่พระเศศแก้วจุฬามณี ผู้คนทั้งหลายเห็นนิมิตนี้ก็นำไปบอกกล่าวแก่เจ้าเมือง เจ้าเมืองรู้สึกสังเวชใจจึงออกแตกตายแล้วไปรับกรรมในนรก นางสุชาดาก็ไปเกิดในสวรรค์

ยามนั้นเมืองกุฎนนครจะแร้นแค้น ผู้คนจะอพยพออกไปเนื่องจากเจ้าเมืองและคนทั้งหลายไม่ได้บำรุงพระธาตุ เมื่อผ่านไปได้ 1220 ปี ลูกศิษย์แห่งตถาคตจะมาเกิด ผู้หนึ่งจะเป็นเจ้าเมือง ผู้หนึ่งเป็นเสนาอำมาตย์ เศรษฐี คหบดีต่างๆ เขาทั้งหลายจะมาสสร้างพระมหาธาตุ ก่อกำแพง สร้างศาลาบาตร บันไดนาค อาราม และพระพุทธรูปนอนใหม่ เมื่อศาสนาผ่านไปได้ 1280 ปี วัดพระแก้วเวียงดินจะเจริญรุ่งเรืองกว่าเดิม คนทั้งหลายจะหลั่งไหลกันมาร่วมสร้างพระมหาธาตุ มีการสมโภชในวันเพ็ญเดือน 8 ทุกปี บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง ผู้ใดอยากเห็นพระศรีอาริย์เมตไตรเจ้าก็ให้พากันสร้างมหาธาตุจำศีลภาวนาในวัดดอนแก้ว ทำนจงจำคำเทศนาแล้วเทศนาสืบต่อกันไป

ผู้ใดสร้างธรรมตำนานตอนเต้า และเขียนด้วยมือตนภายหน้าจะถึงอรหันต์ ปรรณาสังได้ก็จะได้ตั้งใจ หากบุคคลใดเขียนตำนานเป็นทานแล้ว นิมนต์พระสงฆ์มาเทศนามีเครื่องบูชาแล้วหยาดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย ผู้นั้นก็จะได้ไปเกิดในสวรรค์ และสามารถช่วยผู้ตายที่ตกนรกให้พ้นบาปได้ ที่นั่นเป็นที่อันประเสริฐ ให้ท่านทั้งหลายช่วยกันบำรุงรักษามหาธาตุนั้นเจ้าตราบเท่า 5000 ปี ว่าแล้วพระพุทธรูปเจ้าก็พา อรหันต์ทั้ง 500 องค์กลับสู่ป่าเซตวัน

28. พุทธทำนายจากพระเจ้าเลียบโลก

กล่าวถึงบุพพนิมิตแห่งความพินาศฉิบหายของฝูงชนทั้งหลายในอนาคตกาลที่จะเกิดขึ้นในเวลาอันใกล้ ชาวเมืองจะเดือดร้อนด้วยบาปกรรมและหายนะต่าง ๆ แต่บุคคลผู้ยึดมั่นในคุณงามความดีเท่านั้นจึงจะพอหลีกเลี่ยงจากเคราะห์กรรมเหล่านี้แล้วสำเร็จถึงนิพพานในที่สุดอย่างแน่นอนโดยไม่มีที่สงสัย

29. พุทธทำนายปถเวหน 16 ข้อ ดูที่ ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล

30. สุปินนิมิตความฝัน 16 ประการ ดูที่ ความฝัน 16 ประการของพระยาปเสนทิโกศล

31. หมากน้ำจม หมากหินฟู

เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าประทับที่เขตวันวารามวันนั้น ก็ได้เทศนาขราสูตรที่วิเศษหาที่เปรียบไม่ได้ ด้วยเสียงที่ไพเราะอย่างมาก แก่มหาเถร คนและเทวดาที่ได้ฟังก็ได้ถึงโสดาปฏิมผลในที่ชุมนุมกัน และมหากษัตริย์ก็มีความยินดีในพระธรรมเทศนานี้ เทวดา พระอินทร์ พระพรหมก็ได้กล่าวสรรเสริญยกยอบุญสมภารที่ได้ตรัสธรรมเทศนานี้ ครั้งนั้นได้มีเทวดาองค์หนึ่ง ชื่อว่าปถมน เทวดา ทูลถามปัญหาพระพุทธเจ้าว่า การที่บางคนเกิดมามีความทุกข์ ความลำบาก แต่บางคนมีความสุข บางคนมีรูปร่างไม่งดงาม ทูพพลภาพ บางคนมีรูปร่างงาม บางคนอายุสั้น และบางคนมีอายุยืนยาวนั้นเป็นเพราะเหตุใดพระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า คนที่เกิดมาในโลกนี้ มีสุขนั้นเนื่องจากเขาได้รักษาศีลให้ทาน แก่สมณพราหมณ์ ยาจก และฟังธรรม ส่วนคนที่เกิดมาที่มีความทุกข์นั้น เนื่องจากเขาไม่ได้ทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม มีแต่กระทำความผิด เมื่อตายไปก็ไปเกิดในนรก พอพ้นจากนรกก็เกิดเป็นเปรตหากยังมีกรรมหนาแน่นอยู่หรือเคยฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ก็ต้องเกิดเป็นสัตว์ที่ตนเคยฆ่าอีกห้าร้อยชาติ แล้วจึงเกิดมาเป็นคนอนาถยากไร้คนที่มีรูปร่างงาม เนื่องจากเขาได้รักษาศีล ฟังธรรม ไม่เบียดเบียนสัตว์ ไม่อิจฉาริษยาซึ่งใครต่อผู้ใด และได้ทำความสะอาดบริเวณต้นศรีมหาโพธิ์ และบริเวณเจดีย์ ส่วนคนที่มีรูปร่างไม่งดงาม ทูพพลภาพ นั้นเนื่องจากไม่ได้กระทำความดี รักษาศีล ฟังธรรม และให้ทาน มีแต่ความอิจฉาริษยาอยู่ในใจ มีความโกรธต่อผู้อื่น คนที่มีอายุสั้น เนื่องจากได้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต และขโมยของคนอื่นที่เขาไม่ได้ให้ ส่วนคนที่มีอายุยืนยาว เนื่องจากไม่ได้เบียดเบียนผู้อื่น

พระพุทธเจ้ากล่าวเท่านี้แล้ว เทวดาจึงทูลถามอีกว่า คนที่มีสติปัญญา มีสมบัติมากมาย มีแต่ความสุข แต่บางคนเกิดมาเป็นคนโง่ บ้าโง่นั้นเป็นเพราะเหตุใด พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า เหตุที่คนที่เกิดมา มีสติปัญญา และมีความจำดี มีศิลปวิทยาเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว และก่อให้เกิดประโยชน์แก่บ้านเมืองนั้น เนื่องจากเคยบวชเรียนและได้สั่งสอน แสดงธรรมเทศนา นอกจากนี้ยังได้กระทำความดี ให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม จึงได้เป็นผู้ประเสริฐ มีสติปัญญามากนักส่วนคนที่เกิดมาแล้วโง่ทึบหรือเป็นบ้าเป็นโง่นั้น เนื่องจากไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน ไม่ได้ฟังคำสอน หรือมีผู้สอนแล้วแต่ไม่เชื่อฟัง และยังทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นเมื่อเห็นผู้อื่นกระทำความผิด ก็ทำให้เกิดเป็นคนโง่ทึบ และเป็นบ้าโง่

พระพุทธเจ้ากล่าวเท่านั้นแล้ว เทวดาจึงถามในภายหน้าว่า คนที่เกิดมาบางคนไม่มีเสื่อผืนหมอนี่ มีรูปไม่งาม มีลูกผู้หญิงผู้ชายก็เป็นคนไม่ดี แต่บางคนมีข้าวของมากมาย มีผ้านุ่งผ้าห่มอย่างดีมีลูกผู้หญิงผู้ชายก็เป็นคนดี เขาได้ทำอะไรในชาติก่อนนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า คนที่เกิดมามีข้าวของ สมบัติมาก เนื่องจากเขาได้ให้ทานแก่ยาก คนยากไร้ ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว หากมีบริวารรับใช้ก็เป็นคนดี เอาการเอางาน ส่วนคนที่มีความทุกข์ยากไร้ ไม่มีสมบัติ หากมีภรรยาที่ได้ภรรยาที่เป็นคนไม่ดี หากมีสามีที่ได้สามีที่ไม่ดี มีลูกผู้หญิงผู้ชายก็เป็นคนไม่ดี เนื่องจากเขาไม่ได้กระทำความดี ให้ทานทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นเมื่อเห็นผู้อื่นกระทำความดี และพระพุทธเจ้ายังตอบปัญหาของเทวดาอีกว่า คนที่เกิดมานั้นไม่มีสามีภรรยา เนื่องจากเขากระทำความดี แต่ไม่สม่ำเสมอ ส่วนคนที่มีรูปร่างไม่งามแต่ได้สามีหรือภรรยาที่มีรูปร่างงาม เนื่องจากว่าเมื่อทำความดีให้ทานนั้นมีแต่ความโกรธ กระด้างมีค้ำค้ำต่อกัน จึงเป็นวิบากกรรมของเขาทั้งสอง

นอกจากนี้ ยังกล่าวอีกว่า ผู้ชายที่เป็นคู่กับภรรยาของผู้อื่นนั้น เมื่อตายไปก็จะได้ไปเกิดในนรกมหาวงศ์ มีความทุกข์มากนัก ถูกเหล็กหลาวที่ลุกเป็นไฟมาทิ่มแทงไปทั่วทั้งตัว และเมื่อพ้นจากนรกก็เกิดเป็นเปรต มีแต่รากะ โทสะ และโมหะ และพระพุทธเจ้าจึงตรัสอีกว่า คนที่เกิดมาตาบอด บางคนตาบอดทั้งสองข้าง บางคนตาบอดข้างเดียวเนื่องจากเขาได้เป็นหมอรักษาตา และอยากได้ค่ารักษาเป็นจำนวนมาก พอคนไข้ให้ค่ารักษาน้อยหมอก็โกรธและให้ยาที่ทำให้ตาบอด ประการหนึ่ง เขาเห็นภิกษุมานินทาบอด แต่เขาก็ทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นและไม่ได้ให้ทาน ประการหนึ่ง เขาเห็นขอทาน ก็ทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น และคนที่มีหูหนวกแต่หูหนวกถึงแก่ บางคนหูหนวกตอนแก่ เนื่องจากเขาได้ไปฟังธรรมเทศนา แต่เมื่อไปถึงกลับไม่ตั้งใจฟัง กล่าวคำที่ไม่เป็นประโยชน์ และอีกอย่างคือมีคนมาชวนให้กระทำความดีแต่กลับทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นส่วนคนที่เป็นบ้า มีน้ำลายไหลออก เนื่องจากเขาได้ดื่มสุราในวัดแล้วน้ำลายตกในวัด ไม่ทำความดีรักษาศีล ทำให้ผู้อื่นสะดุ้งตกใจ และเมื่อเมาเหล้าแล้วให้ร้องตบมือตบเท้า โห่ร้องไปทุกที่ ทำให้ผู้อื่นตกใจ และทำร้ายผู้อื่นแล้วขโมยของของเขาไป ส่วนคนที่เป็นโรคเรื้อน เนื่องจากเขาได้ใส่รองเท้า ได้ขี่ม้า เข้าไปในบริเวณเจดีย์และกุฏิ

พระพุทธเจ้าตรัสต่อไปอีกว่า พระองค์จะมีพระชนมายุเพียง 80 ชันษาที่จะนิพพาน และได้กำหนดให้พุทธศาสนายูติได้ 5,000 ปี เมื่อพระองค์นิพพานไปครบ 1,000 ปีแล้วก็จะเกิดความยุ่งเหยิงเป็นครั้งคราว จะมีพระอริยสงฆ์และพระราชาช่วยกันบอกรับกู้เป็นระยะ ๆ เพื่อให้พระพุทธศาสนาสืบเนื่องต่อไปได้ ครั้นพระองค์นิพพานไปแล้ว 2,500 ปี พระศาสนาจะเริ่มถอยลง คนจะขาดความเคารพในพระธรรม พระภิกษุจะแตกแยกกัน บางหมู่จะตั้งนิกายใหม่ บางหมู่จะนำคำสอนของพระองค์ไปทำให้ไขว้เขว พระสงฆ์บางกลุ่มจะตั้งตนเป็นผู้วิเศษ ประพฤติตนเป็นมิจฉาธิ ผู้คนจะทำไร่ทำนาลำบาก ท้าวพระยาจะข่มเหงชาวบ้านชาวเมือง ความยุติธรรมจะบกพร่อง กษัตริย์จะไม่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม และเมื่อศาสนาของพระองค์มีอายุ 3,000 ปีแล้วท้าวพระยาจะขัดแย้งกัน บ้านเมืองจะวุ่นวายฆ่าฟันกันไปทุกหย่อมหญ้า เกิดความแห้งแล้งและพืชผลจะตกต่ำ คนจะพากันล้มตายด้วย

เหตุต่าง ๆ เป็นอันมาก และโดยเฉพาะเมื่อศาสนาของพระองค์พ้น 2,500 ปีไปแล้ว คนหลายๆ ครอบครัวจะไม่อยู่ร่วมบ้านหลังเดียวกัน หญิงชายอายุถึงสิบปีก็จะมีผิวมีเมื่อยกันแล้ว ยามนั้นคนทั้งหลายจะไม่อ่อนน้อมต่อกัน และจะเกิดทุกข์ภัยชั่ววาทมากแพ่งไปทั่วบ้านทั่วเมือง

ในเมื่อศาสนาพระองค์ล่วง 2,500 ปีไปแล้ว จะเกิดปัญหา “หมากน้ำเต้าจกจม หมากหินจกฟู หมากจิ้งจอกจกไล่กัดเสื่อ ช้างจะพากันกินถ่านไฟแดง คนใจบุญใจกุศลจะต้องหาบ แต่คนใจบาปจะเดินตัวเปล่า พ่อค้าจะอาสาออกศึก น้ำไม่ลึกจะพากันทำที่ว่ายน้ำเล่น กบเขียดจะไล่กินงู พญาครุฑจะเป็นบริวารของกาดำ หมากจิ้งจอกจะกินอาหารจากถาดทอง และราชสีห์จะเป็นบริวารของหมากจิ้งจอก”

ครั้งนั้นเทวดาทถามว่า เมื่อพระองค์นิพพานไฟแล้วพระองค์จะตั้งพระรัตนตรัยไว้อย่างไร ภายหน้าภายหลังไม่เสมอกันจะเป็นเหตุใด สัตว์ไม่เคยเกิดก็จะมี ที่มีแล้วก็จะเกิดมาอีก อันว่า “หมากน้ำเต้าไม่เคยจมน้ำก็จะมีน้ำ หมากหินซึ่งอยู่ใต้น้ำก็จะมีฟูลอยขึ้น” จะเป็นด้วยเหตุใด

พระพุทธองค์ตอบว่า เมื่อพุทธศาสนาล่วงไป 2,500 ปี แล้ว “หมากน้ำเต้าจม” ได้แก่ คนที่เคยบวชเป็นพระ เรียนรู้ในพระไตรปิฎกจนถ่องแท้นั้น ต่อมากลับไม่เชื่อฟังครูบาอาจารย์ กลับทำบาปไม่รักษาศีล ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ขโมยของ และยังแนะนำให้ผู้อื่นหลงผิดจนตกนรกหมกไหม้เป็นอันมาก คนเหล่านั้นเมื่อเสียชีวิตไปก็จะจมอยู่ในอบายภูมิทั้งสิ้น

ส่วน “หมากหินฟู” นั้นได้แก่ คนที่อยู่บ้านเถื่อนบ้านป่าซึ่งไม่รู้จักพุทธศาสนาจะพากันละเลิกมัจฉาทิฐินั้น แล้วทำบุญรักษาศีล และสร้างคุณงามความดีแก่บ้านเมือง เป็นผู้ค้นคว้าเอาวิชาความรู้มาเผยแพร่แก่กุลบุตรกุลธิดาสืบไปอีก

ส่วน “ราชสีห์จกได้เป็นบริวารของหมากจิ้งจอก” ได้แก่ ท้าวพระญาจะแย่งชิงอำนาจกันและแตกเป็นพวกเป็นเหล่า เมื่อรบกันแล้ว ผู้ที่มีกำลังน้อยก็จะจ้างชาวป่าชาวดอยมาเป็นกำลัง โดยบอกว่าหากตนชนะแล้ว จะตั้งให้มีอำนาจและได้ทรัพย์สินของผู้แพ้นั้น พวกท้าวพระญาหรือเสนาอำมาตย์ที่อาศัยพวกโจรหรือชาวป่ามาเป็นนักรบ ซึ่งเมื่อชนะแล้วก็ตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่และได้ลูกเมียของพวกผู้แพ้ไปสมสู่อยู่กับด้วย ส่วนลูกเมียของพระญาผู้เสียอำนาจนั้นก็เท่ากับเป็น “พญาครุฑไปเป็นบริวารของกาดำ” ส่วน “กบเขียดไล่กินงู” เนื่องจากพวกโจรหรือนักเลงชาวป่าชาวดอย เมื่อไม่มีความรู้แคมีอำนาจหน้าที่แล้ว ก็จะใช้แต่ความหยาบช้ำหาศีลธรรมไม่ได้ คนดีมีความรู้ก็จะพากันหนีเข้าป่า คนธรรมดาจะได้ครองเมือง และบ้านเมืองก็จะระส่ำระสายเกิดกบฏ และเมื่อศาสนาของพระองค์ผ่าน 2,500 ปีไปแล้ว คนทั้งหลายก็จะเป็นทุกข์และเดือดร้อนฉิบหายกันมากนักเทวดาก็ทูลถามว่า หากเกิดเหตุเช่นนั้นจริง พระองค์จะให้พวกเทวดาทำอย่างไร พระพุทธองค์ตอบว่า หากคนยังเคารพและปฏิบัติตามในพระรัตนตรัยอยู่ ก็จะเป็นบุญของผู้นั้น แต่หากไม่ปฏิบัติตามก็เป็นกรรมของผู้นั้น จึงขอให้เทวดาทั้งหลายกระทำบุญ รักษาศีล เจริญภาวนา ฟังธรรมคำสอนของผู้รู้ สร้างกุศลและเว้นจากการกระทำบาป ทำจิตใจให้บริสุทธิ์แล้วตั้งจิตปรารถนาให้ได้พบพระศรีอริยเมตไตรย

เทวดาทูลถามต่อว่า คนที่อยากพบพระศรีอริยเมตไตรยนั้นพึงทำอะไร พระพุทธองค์ก็ตอบว่า ให้มั่นคงในการทำบุญ รักษาศีล เจริญภาวนา แล้วตั้งความปรารถนาว่าให้ได้พบกับพระพุทธอริยเมตไตรย ก็จะได้พบกับพระพุทธอริยเมตไตรยเป็นแน่แท้เมื่อเทวดาททั้งหลายได้รับฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้าแล้ว ก็มีความซมชื่นยินดีมากนัก จึงพากันกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์แล้วอำลาคืนสู่วิมานของตน

วรรณกรรมพุทธทำนายภาคอีสาน

1. กาพย์พระมุนี

กาพย์พระมุนี เรียบเรียงขึ้นโดยพระอริยานุวัตร เนื้อเรื่องประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ บทประณามพจน์ กาลข้า้เขือกุ่นวาย กาลนับมือส้วย เขี้ยวเข็ญภาชี และชู้คนรักษาศีล

บทประณามพจน์ เริ่มต้นด้วยบทประณามพจน์ที่ผู้แต่ง กล่าวนมัสการพระพุทธเจ้าว่า “โอมพุทโธ นโมเป็นเค้า” จากนั้นก็เริ่มการสั่งสอนทันที โยสอนว่าลูกหลานทั้งหลายไม่ควรชี้เกี้ยวในการปฏิบัติตามจารีตท้องถิ่นอีสาน ให้บำเพ็ญภาวนา ตักบาตรทุกวันพระ ถวายอาหารที่วัดในตอนเพลอย่าโมโหเวลาเพื่อนสอน การทำบุญทำได้ยาก แต่การทำบาปทำได้ง่าย จึงควรหลีกเลี่ยงการทำบาปให้ระลึกถึงคุณบิดามารดา เคารพยำเกรงพระรัตนตรัยอย่างเคร่งครัด เมื่อพระศรีอริยเมตไตรยลงมาโปรดโลกพื้นดินได้ราบเรียบเสมอกัน หญิงชายใจบาปซึ่งมีมากกว่ากองทรายในหาด แต่พระศรีอริยเมตไตรยก็สามารถเทศนาโปรดได้ คนชั่ว 5 ประเภทที่ไม่สามารถโปรดได้ คือ คนที่ฆ่าพ่อตีแม่ แพรสภาพศาสนาวัตถุและศาสนสถานไปทำประโยชน์ส่วนตัว ทำร้ายพระสงฆ์ ตีฆ้องสุรา ต่ำพระสงฆ์ เมื่อตายไปคนพวกนี้จะต้องตกเรือเวจีใช้กรรมอย่างทุกข์ทรมาน คนที่ขโมยสมบัติพระจะบาปมาก ตายไปต้องตกนรก ไม่ว่าจะรวยหรือจนควรบริจาคทานอยู่เสมอ ถือเป็นการสั่งสมบุญเอาไว้เพื่อจะได้บรรลุนิพพานในอนาคต และเมื่อทำบุญแล้วควรกรวดน้ำถึงพระแม่ธรณีด้วย การเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะสงสารเป็นสิ่งที่ลำบาก เพราะต้องเลี้ยงลูก และภรรยา ต้องทำมาหากินเพื่อหาเงินมาใช้จ่ายใช้สอย เมื่อศาสนามีอายุมากขึ้น หญิงชายสูงได้ 2 ศอกก็กลายเป็นหนุ่มเป็นสาว คนชราก็จะไม่ประพฤติปฏิบัติตามจารีต

กาลข้า้เขือกุ่นวาย เกิดเหตุการณ์วุ่นวายต่าง ๆ เมื่อพุทธศาสนามีอายุได้ 3,000 ปี พระสงฆ์ทำปาณาติบาตเสมอ ๆ มนุษย์ทำมาหากินยากขึ้น หาอาหารลำบากมากขึ้น พระราชาจะไม่ออกเยี่ยมเยียนราษฎร สัตว์จะพากันหนีไปอยู่รวมกลุ่มกัน ชุนนางจะรวมตัวกันไม่สนใจการบริหารบ้านเมือง มั่วสุมกันตีมเหสี และจะเกิดเหตุอุบาทว์ขึ้น ฝนไม่ตกลงมาทำให้ข้าวตายแล้ง หาหัวเผือกหัวมันยากขึ้น เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง พื้นดินแตกระแหง แต่ชุนนางกลับบริหารบ้านเมืองโดยไม่สนใจแก้ไขปัญหาราษฎร ราษฎรยากจนต้องไปหากู้หนี้ยืมสินมาใช้ทำให้เดือดร้อนกันมากขึ้น ชุนนางว่าความโดยไม่ดูถูกขี้ยาม ไม่ได้สวนอย่างยุติธรรม ตัดสินผิดเป็นชอบ รับสินบน ราษฎรที่ต่อต้านกลับ

ถูกใช้งานอย่างหนัก ขุนนางไม่ประพฤติอยู่ในจารีต ข้าเจ้าทรัพย์ซึ่งเอาของเขาแต่ราชากลับซุบเลี้ยงให้อยู่อย่างสุขสบาย แม่ซีและหลวงตาได้เป็นเจ้าวัด ชาวบ้านธรรมดาได้มาเป็นเจ้า ผู้คนเลิกเคารพยำเกรงคนชรา เวลาผ่านไปราษฎรและวัวควายล้มตายเป็นจำนวนมาก ฝนตกอย่างหนัก ซ้ำยังมีหมอกหนา บางพื้นที่น้ำท่วม แต่บางพื้นที่กลับแห้งแล้ง ชาวบ้านทำมาหากินยากลำบากจึงต้องย้ายถิ่นฐานมาทำงานให้เจ้านาย ชายหนุ่มพากันบวช ปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด ต่อมาครอบครัวของขุนนางต่างยากจนลง ลูกเมียยังต้องมาขุดเผือกหาเงิน

กาลนับมีอสูรย์ หมายถึง นับวันเรียวลง กล่าวคือ ครูบาอาจารย์ไม่ปฏิบัติตามจารีตท้องถิ่น ศิษย์ไม่ยำเกรงครู เวลาผ่านไป 1 ปี 4 เดือน (เดือนแปดสองหน) เกิดฝนและลมอย่างหนัก นาคทั้ง 7 ตัวแห่มาให้ น้ำ ในปีระกา จอและกุน พวกสัตว์ได้กัดกินผลไม้ ข้าวขึ้นเป็นต้นหญ้า เกิดเสียงฟ้าร้องจากทิศใต้สู่ทิศเหนือ น้ำฝนที่ตกลงมาไหลลงไปทางทิศใต้ ข้าวตายหมด ผู้คนขาดอาหารจนตาย พระอินทร์ได้ลงมาพาคนบาปไปใช้กรรมในนรก แต่ละวันคนดีให้ยังมีชีวิตเหลืออยู่เพื่อถือศีล ใส่บาตร กรวดน้ำถึงเทวดา คนไม่ดีหลบหนีเข้าป่า วัวควายช้างม้าเป็นสัตว์ที่มีบุญคุณต่อมนุษย์ต้องถูกพวกคน ชวนำไปขาย นำไปกิน โจรมีมากขึ้น เคยมีการพยากรณ์ไว้ว่าพุทธศาสนาจะมีอายุชัย 5,000 ปี แต่พอเข้าพุทธศักราชได้ 3,000 ปี ศิษย์จะล้างครุ ภรรยาจะเถียงสามีและหย่าร้างกัน ลูกจะล้างผลาญพ่อแม่ นักปราชญ์จะเลิกนับถือจารีตท้องถิ่นที่มีมาแต่โบราณ การเมืองจะร้อนระอุ

เขี้ยวเข็ญภาซี คือ การขูดรีดภาซีกับประชาชน มีการเก็บภาซีไปทั่วแม้แต่คนชราก็ไม่ละเว้น ใครยังไม่เสียภาซีต้องไปเสียภาซี ขุนนางต่างแย่งกันซื้อข้าวในยุ้งมาทำการซื้อขายโดยทำอุบายว่า หลวงสั่งให้ต้องขายแก่พวกเขา ผู้ใหญ่บ้านก็เป็นพวกขุนนางในการจัดหาข้าว หากชาวบ้านคนใดไม่มีข้าวให้ก็จะโกรธ จับมากักขัง เขียนตี ชาวบ้านต้องลำบากหาเปิดโก่มาทำอาหารเข้าเลี้ยงพวกขุนนาง สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ผิดกฎหมายบ้านเมือง ชาวต่างจังหวัดอยากกราบทูลพระราชาแต่ไม่กล้าพอ ต่อมา มีคำสั่งให้เกณฑ์ผู้คนมารวมตัวกันภายในสามวัน โดยไม่สนใจว่าใครจะอยู่ใกล้หรือไกล สามเณรละทิ้งพระสงฆ์ที่เคยสั่งสอนตนเองมา การค้าตกอยู่ในการควบคุมของขุนนางเกิดอาเพศหลายอย่าง เช่น ต้นไม้กิ่งขึ้นหลายกิ่ง บางกิ่งออกดอกแต่บางกิ่งออกผล ร่วงหล่นพื้นมากมาย ดอกไม้บานเร็วกว่าที่ควรจะเป็น ก้อนหินไหลตามน้ำได้ แต่น้ำเต่ากลับจมลง สระแห่งหนึ่งรอบสระมีน้ำใสแต่กลางสระกลับขุ่น ไม่ควรละเลยการศึกษาภาษาบาลีและคัมภีร์พราหมณ์ นักปราชญ์ประพฤติไม่น่าเคารพ ผู้ดีทำตัวมักง่าย คนไม่ดีได้ขึ้นเป็นนักปราชญ์ หาช่องโหว่ของกฎหมายเพื่อกอบโกยผลประโยชน์ใส่ตน คนไม่ดีพูดจาปิดเบือนพระธรรมวินัย ครอบครัวที่เลี้ยงดูลูกสาวจนเติบโตขึ้นจะถูกผู้คนหมายปองลูกของตน ออกอุบายว่าเจ้านายต้องการลูกสาว ทำให้ครอบครัวเขาเดือดร้อน ผู้หญิงสูงได้ 2 ศอกก็มีสามี ขุนนางต่างมีภรรยาหลายคน ชาวบ้านแต่ละคนมีภรรยา 2 คนถือว่าผิดหลักธรรม ต่อมา มีโจรลักขโมยวัวควาย บ้านเมืองเดือดร้อนไปทั่ว มีแต่คนใจบาปไม่มีคนดี ผู้หญิงก็เป็นโจร ชายหนุ่มห่างไกลจากศีลธรรม ไม่สนใจคำสั่งสอนของพ่อแม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ ร้องไห้

ชุมชนรักษาศีล กล่าวคือ ทุกคนทำทาน รักษาศีลกันมากขึ้น บางพวกมีศรัทธาและความตั้งใจ ในการทำทานมาก ตักบาตรกรวดน้ำไปถึงพระอินทร์ พระพรหมแล้วได้บรรลุสุทธาปัตติผล มีบารมีจน มารไม่กล้าเข้าใกล้ ได้พบพระศรีอารีย์ นางศรีวิชัยทำทานอย่างสม่ำเสมอแต่พี่น้องยังลุ่มหลงในกิเลส พอมีลูกออกลูกมาลูกก็ตาย พอเสียชีวิตก็ลงสู่อบายภูมิ เมื่อพุทธศาสนามีอายุได้ 3,500 ปีผู้คนทำงาน เป็นลบก้างกันเป็นส่วนมาก หญิงชายสมสู่กันมั่ว ผนตกเฉพาะบางพื้นที่แต่ชนบทไม่ตก ข้าวในนา เทียวแห้ง มีแต่คนแย่งกันเป็นขอตานเพื่อเลี้ยงลูกเมียต

2. กาละนับมือส้วย

จากแนวความเชื่อของพุทธศาสนาเชื่อว่า พุทธศาสนามีอายุ 5,000 ปี แต่ตอนปลายศาสนา จะเกิดภัยยุค ฉะนั้น กวีจึงนำเอาความคิดนี้มาประพันธ์เป็นเรื่องราวเพื่อสอนคนให้สังวรในศีลธรรม เพื่อจะได้ไปเกิดในศาสนาพระศรีอารีย์ ในเรื่องส่วนใหญ่กล่าวสอนถึงศีลธรรม การอยู่ร่วมกันเป็น ครอบครัว เช่น สอนหน้าที่ของภรรยา หน้าที่ของบุตร ซึ่งมีลักษณะเป็นวรรณกรรมคำสอนด้วย เนื้อ เรื่องเริ่มต้นกล่าวถึงความวิปริตที่จะเกิดขึ้นในโลกตอนปลายจะสิ้นสุดพุทธศาสนา เช่น หินจะฟูลอยน้ำ และสิ่งอัศจรรย์ต่าง ๆ ดำเนินเรื่องต่อไปโดยสอนคนให้ละบาปเร่งทำบุญ ทำทาน เพื่อจะช่วยให้พ้น จากภัยยุคที่จะถึง แต่ที่เน้นมากและกล่าวอย่างพิสดาร คือ การสอนหญิง จำแนกเมียประเภทต่าง ๆ และสอนลูก จำแนกลูกประเภทต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นธรรมะ แต่นำมาเสริมแต่งให้เข้ากับสภาพความ เชื่อของสังคม เน้นเรื่องการสอนจริยธรรมของสังคม โดยเฉพาะสอนหญิงที่ทำหน้าที่เป็นภรรยา และ ลูกที่ควรตอบสนองพ่อแม่ได้อย่างไร และขณะเดียวกันได้กล่าวถึงการแบ่งทรัพย์สินเมื่อหย่าร้างไว้ด้วย ตอนท้ายเรื่องได้บอกถึงความมุ่งหมายในการประพันธ์ขึ้นมา เพื่อที่จะสอนลูกหลานให้รู้ฮิตบ้านคองเมือง พร้อมทั้งบอกชื่อผู้ประพันธ์

3. คำกลอนพุทธทำนาย ดูที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)

4. ตำนานเมืองทรายฟอง

กล่าวถึงเมื่อครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้ไปโปรดสัตว์ในที่ต่าง ๆ พร้อมพระสาวกไปถึงดอย ช้างสาร มีพญานาคมาขอศีล ทรงเทศนาสั่งสอน และประทับรอยพระพุทธรูปไว้ให้สักการบูชา ณ ที่แห่งนั้น พระอินทร์ได้มาทูลถามปัญหาถึงการทำบุญของพุทธบริษัทภายหลังที่พระองค์เสด็จ ปรีนิพพานแล้วว่าจะได้อานิสงส์อย่างไร พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า ศาสนาของพระองค์จะมีอายุเพียง 5,000 ปี ใครที่รับทำบุญในพระพุทธรูปจะได้ อานิสงส์มากและทรงพยากรณ์อานิสงส์ของการ ทำบุญให้ทาน รักษาศีล ภาวนา ในระยะเวลาต่าง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 1,000 เรื่อยไปจนถึง พ.ศ. 5,000 ใครทำบุญในยุคหลังๆ จะได้ อานิสงส์น้อย เพราะพระภิกษุในยุคหลังๆ ไม่ใช่พระอรหันต์ ซ้ำยังไม่

เครื่องครัดในพระธรรมวินัย ผู้ทำบุญจึงไม่ได้บุญมากในยุคท้าย ๆ การทำบุญแทบไม่มีผล และกล่าวถึงความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในยุคต่าง ๆ ตามความเชื่อปัญจอันตรธาน (พุทธพจน์จะอันตรธานเพราะสาเหตุ 5 ประการ) ภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จสู่ปรินิพพานแล้ว ถึง พ.ศ. 2430 พระอินทร์ได้เสด็จดูสัตว์โลกทั้งหลายได้เดือดร้อนกันไปทุกหย่อมหญ้า เช่น อดอยาก ยากจน เกิดโรคภัยเบียดเบียน เกิดอุปัทวเหตุ คนวิวาทตีต่อกัน คนอายุสั้นลง ทั้งนี้ เนื่องจากอิทธิพลของยักษ์บันดาลให้เกิดพระอินทร์จึงให้คาถาไว้แก่ประชาชน เพื่อจะได้ท่องจำไว้รักษาตนเอง พร้อมกับกล่าวถึงคำพยากรณ์ว่าผู้มีบุญจะมาในปีกระกา จอ กุน โดยจะมีกำเนิดจากกฐุน (เว้) เป็นผู้มีความรู้ เป็นผู้วิเศษ จะมาสร้างเมืองทรายฟองหนองคำแสนให้เจริญ (อยู่ฝั่งประเทศลาว) และกล่าวถึงอิทธิฤทธิ์ของผู้มีบุญต่าง ๆ พร้อมกับสถานการณ์บ้านเมืองในปีนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร

5. ตำนานพญาอินทร์โปรดโลก

เริ่มแรกกล่าวถึงให้พากันทำบุญ รักษาศีล สมบัติต่าง ๆ จะเกิดมีขึ้นหลังจากบุคคลกระทำคุณความดีแล้วใครอยากเห็นผู้มีบุญหรือพญาธรรมิกราช หรือในอนาคตกาลอยากเกิดร่วมศาสนาพระศรีอารีย์ ให้พากันเขียนหนังสือนี้พร้อมคาถา เพราะพญาอินทร์จะมาเสียบโลกดูเมืองมนุษย์ ถ้าไม่เห็นหนังสือที่บ้านเรือนใครจักทำให้ถึงแก่ความตาย คือ ให้รากลือด ให้นอนหลับตาย ถ้าใครเชื่อ จะเจริญปีจอเข้าสู่ปีกุน พญาอินทร์จะมาดูโลกมนุษย์ ถ้าไม่ประพฤติในศีลธรรม จะตายด้วยรากลือด หรือนอนหลับตาย จะทำให้ฆ่าฟันกันตาย ให้บอกหนังสือเรื่องนี้ต่อ ๆ กันไปหนังสือนี้ เขียนด้วยแผ่นทองคำ นำมาจากเมืองฟ้า ด้วยความเมตตาที่พระอินทร์มีต่อชาวโลก ที่จะเกิดอุปัทวันตรายต่าง ๆ ในอนาคต ผู้ใดเชื่อเขียนใส่ผ้าพันหัว เขียนใส่ใบลานติดไว้ผ้าบ้าน พากันจดจำคาถาภาวนาทุกเช้าค่ำ จักพ้นจากอุปัทวันตรายทั้งปวงพระพุทธเจ้าปรินิพพานไป 1,000 ปี โลกจะไม่มีพระอรหันต์ 2,000 กว่าปี มีผู้มีปัญญาอวดตัวว่าตนเป็นศาสดาเอกของโลก เป็นพญาธรรมิกราชจะมาบำรุงศาสนา คนทั้งหลายจักฆ่าฟันกันมาก ปีมะแม วอก ระกา ออย่าประมาท ปีกุนแผ่นดินจักไหว 7 ครั้ง ผีเสื้อตัวหนึ่งออกมากินคนไม่มีศีลธรรม

ตั้งนั้นกุพญาอินทาทิราชจึงสงสารมนุษย์ในโลก จึงพากันเขียนหนังสือนี้อย่าได้ขาด จดจำคาถา ป้องกันผีเสื้อยักษ์ ให้ท่องบ่นสาธยาย ทำบุญทำทาน รักษาศีล เคารพผู้เฒ่าผู้แก่ จะพ้นจากอุปัทวันตรายทั้งปวง สุดท้ายบอกว่า หากใครได้ยินได้ฟังอย่าปิดบังอำพรางไว้ จะได้กุศลยิ่งกว่าทำบุญมหากฐินหนังสือกลุ่มพญาอินทร์นี้ ตัดตอนมาจากพุทธทำนาย โดยตัดตอนกล่าวถึงการพยากรณ์เมืองกรุงศรีอยุธยาออก แล้วกล่าวถึงคำพยากรณ์ที่พระพุทธเจ้าได้เทศนาไว้ โดยพระอินทร์เป็นผู้บันทึกคำพยากรณ์นี้ไว้ แล้วมานำบอกแก่ชาวโลก

6. พระเจ้าเลียบโลก

พระเจ้าเลียบโลก สำนวนพระอริยานุวัตรมีจำนวนทั้งหมด 6 กัณฑ์ โดยเนื้อหาสังเขปมีดังนี้

- 1) การเกริ่นนำ ไหว้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ บอกจุดประสงค์ในการประพันธ์
- 2) กัณฑ์ที่ 1 กล่าวถึงการเสด็จไปในที่ต่าง ๆ เพื่อโปรดประชาชน และเผยแพร่พุทธศาสนา
- 3) กัณฑ์ที่ 2 พระพุทธเจ้ากล่าวแก่พระอานนท์ ถึงความเจริญของพระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ ที่เมืองมอญ หงสาวดี อโยธยา ล้านช้าง และการประดิษฐานพระธาตุเจดีย์
- 4) กัณฑ์ที่ 3 การโปรดประชาชนในดินแดนสุวรรณภูมิ การประดิษฐานรอยพระบาทที่มาของชื่อบ้านนามเมือง
- 5) กัณฑ์ที่ 4 การโปรดประชาชนในดินแดนล้านนา และที่ต่าง ๆ การโปรดสัตว์ในอดีตของพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ การประดิษฐานรอยพระบาท ที่มาของชื่อบ้านนามเมือง
- 6) กัณฑ์ที่ 5 เสด็จโปรดสัตว์ที่เมืองลัวะ เมืองลองและเมืองอื่น ๆ การประดิษฐานรอยพระบาท ที่มาของชื่อบ้านนามเมือง
- 7) กัณฑ์ที่ 6 เสด็จโปรดสัตว์ดินแดนล้านนา ล้านช้าง การประดิษฐานพระธาตุเจดีย์ในที่ต่าง ๆ และทำกัณฑ์กล่าวถึง ความเจริญรุ่งเรืองของวิญญูมกาม

7. พระยากาเผือก

ดูที่ กาเผือก

8. พุทธทำนาย

ดูที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)

9. พุทธทำนายกาลนัมมือส่วย ดูที่ สังขมธาดู

พุทธทำนายพื้นเมือง เนื้อเรื่องประกอบด้วย 3 ส่วน คือ บันพระพุทธรเจ้าเล็งญาณ บันพระอินทร์ทูลถามปัญหา และบันทำนายอายุตามพันปี โดยดำเนินเรื่องตามวรรณกรรมเรื่อง สังขมธาดู

10. พุทธทำนาย (ของพระปิ่นเสน 16 ข้อ)

ดูที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)

11. พุทธทำนายจากพระโอบุษฐ์ ดูที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)

12. วัตถุหินแตก

วัตถุหินแตก เกิดจากการนำคำ 2 คำมาผสมกัน คือ วัตถุ ซึ่งน่าจะเป็นภาษาบาลีหมายถึงเรื่อง เรื่องราว ส่วนคำว่า หินแตก มีที่มาจากมีหินโผล่ขึ้นและแตกออกปรากฏศิลาจารึกซึ่งเป็นพุทธทำนายปรากฏบนหินนั้น เมื่อรวมกันจึงชื่อว่า วัตถุหินแตก แปลว่า เรื่องราวที่เกิดจากการแตกของหินแตก (บุญชู ภูศรี, 2554: 13 - 15)

เนื้อหา กล่าวถึง ในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้ายังไม่เสด็จปรินิพพาน พระองค์ได้เสด็จไปยังต้นไม้อ้อต้นหนึ่ง ครั้นนั้นศรียเมตตโยโพริสต์ว์ ได้มองเห็นสัตว์โลกจะประสบกับความทุกข์ในภายหน้า จึงเข้าไปถวายบังคมพระพุทธเจ้าสมณโคดม ว่า ในอนาคตสัตว์โลกจะประสบกับความทุกข์ 10 ประการ และเกิดกสิยุมิเลือดไหลตั้งสายน้ำ

ประการ 1 ยังมีดอยลูกหนึ่งชื่อว่า ชายทวาย มีพระฤๅษีบำเพ็ญตบะอยู่บนภูเขาลูกนั้น ฤๅษีมองเห็นความทุกข์อันใหญ่หลวงที่สัตว์โลกจะประสบพบเจอในอนาคต ก็อดไม่ได้ร้องไห้จนเลือดออกนัยน์ตาฤๅษีก็รำลึกถึงคำทำนายของพระพุทธเจ้าทั้ง 2 พระองค์ และได้มาบันทึกไว้ นำมาอุปฐากสักการบูชาทุกคำเข้าจักพ้นจากภोगภัย หากใครไม่เชื่อจะพบกับภัย 10 ประการ คือ

- 1) ทุกข์ที่ไม่อาจจับนับได้
- 2) เกิดกสิยุมิเลือดไหลปานน้ำนอง
- 3) จะเกิดทุพภิกขภัย อดอยากข้าวมากนัก
- 4) ทำพญาจักใส่ทัณทกรรม ปรับไหมเอาข้าวของไพร่บ้านชาวเมืองจำนวนมาก
- 5) อันตรายจะเกิดขึ้นทั้งในน้ำและบนบก บนถนนหนทาง
- 6) พ่อแม่ลูกจักพลัดพรากจากกัน
- 7) ไม่มีบ้านหลังใดที่มีผู้ชายเกิน 5 คน
- 8) คนจะโกรธง่าย ทำร้ายร่างกายลูกเมีย
- 9) คนไม่ดำรงชีวิตอย่างชอบธรรม
- 10) คนบาปประพฤติดิศีล 5 ศีล 8 จักตายหมด และไปตกนรกอเวจี

ฤๅษีร้องไห้เพราะเหตุ 10 ประการนี้

พระศาสนาล่วงไปได้ 2300 ปีภายนี้ มีชายคนหนึ่งชื่อกวานหวานไปทำไร่ พบหินลูกหนึ่งพอเอาออกมาดูหินนั้นกลับแตกเป็น 2 แผ่น จึงนำไปถวายเจ้าฟ้าตองใต้ จึงรู้ว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้ง 2 พระองค์ ที่ทำนายไว้กับโลกนี้ เทวดาได้เขียนไว้ แล้วนำลงมายังโลกมนุษย์ เมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้วให้บุคคลในโลกนี้จงตั้งใจตั้งตัวอยู่ในหลักธรรม จักพ้นจากภोगภัยอันตราย เพราะภายในปีเดือน 10 จักเป็น อุบาทว์โรคาหนัก เทวดาจักลงมาดูโลก หากใครประพฤติดี รักษาศีล ฟังธรรม กระทำบุญให้ทาน สร้างสะพาน ขุดบ่อน้ำ สร้างศาลา ฟังคำทำนาย ได้เขียนไว้ในบ้านเรือนจักพ้นจากภัย 10 ประการ ถ้าหากใครไม่เชื่อจะได้ทุกข์ 10 ประการนี้

ตั้งแต่ปีเต้ายี้ แผ่นดินจะไหว ฝนตกจนมีดมัว
 ปีกาบสันคนจักตายด้วยพยาธิโรคาจำนวนมาก
 ปีสวยเข้าคนจะพลัดพรากจากกัน
 ปีสวยเส็ดคนทั้งหลายจะตกโภยภัย ได้เคลื่อนย้ายไปสู่ต่างประเทศ
 ปีเมิงไค่น้ำจักท่วมบ้านเมือง
 ปีเมิงไจ้คนจักพลัดพรากจากกัน
 ปีกักเป่า จะเกิดกสิยุค ศึกใหญ่ คนฆ่าฟันกัน
 ปีกาบไจ้ เจ้าตนมีบุญจักมาเกิด

บุคคลใดไม่เชื่อตำนานนี้จะถึงความหายนะ

ตั้งแต่เดือน 1 ถึงเดือน 5 ปีกาเข้า ภัยจักเกิดแก่คน ใครไม่เชื่อผียักษ์จักฆ่าคนบาป เว้นไว้แต่
 คนมีศีล ครั้งแรกฟ้าจักผ่าสัตว์ ที่ 2 ไฟจักไหม้เมือง ที่ 3 คนจักตายด้วยพยาธิเลือดดองท้อง ที่ 4 คนไม่
 ชอบธรรมจักตายสิ้น ที่ 5 คนจักเป็นพยาธิไอเลือดออก ที่ 6 คนจักเป็นตุ่ม หิดและมะเร็ง ที่ 7 ท้าว
 พญาจักใส่พันทกรรมเอาสินไหมไพร่ฟ้าประชาชน ที่ 8 จักเป็นตุ่มตาย ที่ 9 คนทั้งหลายอยู่เฉย ๆ ล้ม
 ตายเป็นจำนวนมากที่ 10 คนผมเหลืองตาย

หากใครมีตำนานนี้ไว้อุปัฏฐาก ผีทั้งหลายจะมาดู จะไม่กระทำร้าย ครั้นใครไม่เชื่อตายไปจะ
 ตกนรกพ้นจากนรกแล้วจะเกิดเป็นสัตว์ 500ชาติ พ้นจากสัตว์จะได้มาเกิดเป็นคน 500ชาติ แต่มีอายุ
 ไม่ยืนเนื่องจากมีวิบากกรรมที่ยังไม่เบาบาง

พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ว่า ให้คอยดูการกระทำของชาวโลก พญา
 อินทาทิราชมีบัญชาให้ท้าวจตุโลกบาลมาเสียบโลกนำคนใจบาปให้เป็นไปตามกรรมวิบากของเขา
 ให้เหลือไว้แต่คนใจบุญ ครั้นใครถูกเสือกัด งูกัด แมลงต่าง ๆ กัด ก็หากเป็นเพราะกรรมวิบากของเขา
 เป็นเพียงเวทดาส่งสัญญาให้รู้ตัวเท่านั้น

ปีเมิงไค่ ผีจักมาทำร้ายแก่คนทั้งหลาย

ปีเปิกไจ้ จักมีสงครามใหญ่

ปีเต่าสี่ กาไส้ สะง่า ฮับมต ฮวยสัน คนในชมพูทวีปจักเกิดเป็นกสิยุค ฆ่าฟันกันจำนวนมาก

บัดนี้จะกล่าวถึงคนไม่เชื่อตำนานนี้ มีคนหนึ่งไม่เชื่อตำนานนี้ กล่าวประมาทว่าตำนานนี้
 เป็นผีเป็นยักษ์ก็มิรู้ ทำให้คนในครอบครัวทั้ง 3 คนเสียชีวิต เหตุตั้งนั้นหากคนใดเชื่อในตำนานจักพ้น
 จากโภยภัย คือว่า อุบาทว์ 8 จำพวก ทั้งนี้จะมีเวทดาจำพวกหนึ่งมาดูแลโลก หากใครได้เขียนตำนานนี้
 ไว้ในบ้านเรือน มีความเชื่อทำบุญอุทิศหาเวทดา ท้าวจตุโลกบาล หากจะพ้นจากโภยภัยอันตราย

13. สังกาศ

สังกาศ คือ ศักราช กล่าวถึงพุทธประวัติกระทั่งปรินิพพาน และเล่าเรื่องจนกระทั่งสิ้นสุดศาสนา ซึ่งในตอนพรรณนาการสิ้นสุดศาสนานี้ ได้พรรณนาการสิ้นสุดตามแนวปัญญาอันตรธาน

14. สังฆอมธาตุ

ธาตุ หมายถึง การรวมกันของพระบรมสารีริกธาตุ กล่าวถึง เทวดาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าและทูลถามเรื่องพุทธศาสนาในอนาคต พระพุทธเจ้าตรัสว่าเมื่อพุทธศาสนาล่วงไป 500 ปี ภิกษุณีจะหมดไป พุทธศาสนาจะล่วงไป 1,000 ปี พระอรหันต์จะหมดไป พุทธศาสนาจะล่วงไป 2,000 ปี จะหาบุคคลทรงจำพระไตรปิฎกไม่ได้ พุทธศาสนาจะล่วงไป 3,000 ปี จะหาภิกษุทำสังฆกรรมอุโบสถไม่ได้ พระพุทธศาสนาจะล่วงไปได้ 5,000 ปี จะหานักบวชผู้ทรงไตรจีวรไม่ได้ ภายหลังหมดสิ้นพระสงฆ์แล้ว พระอริยธาตุของพระพุทธเจ้าจะเสด็จออกมาจากที่ต่าง ๆ มาประชุมกัน ณ รัตนบัลลังก์ ได้ตั้งศรัทธาโพธิ์ มีพระอินทร์ พระพรหม ยม ครุฑ มนุษย์ กุมภภัณฑ์ คนธรรพ์ ยักษ์ เทวดา เข้าเฝ้า พระพุทธปฏิมา แสดงธรรม 7 วัน ในวันที่ 7 พระพุทธปฏิมา บังเกิดเป็นไฟลุกไหม้ เรียกว่า ธาตุนิพพาน ซึ่งถือว่าหมดสิ้นพุทธศาสนา

15. หนังสือพญาอินทร์

เนื้อหากล่าวถึงคาถาป้องกันยักษ์ 8 ตน โดยกล่าวว่าหากใครไม่เชื่อผียักษ์จะมากินสิ้น ถ้าบ้านเรือนใดไม่มีคาถาพระยาอินทร์นี้จักตาย ให้พากันรักษาศีล 5 ศีล 8 พังธรรมอย่าได้ขาดจะพ้นจากภัยพิบัติอย่าได้ยกตนข่มท่าน หนังสือนี้ลงมาแต่ปากฟ้า อนึ่ง ให้เคารพผู้เฒ่าผู้แก่ให้ยำเกรงคนมีศีล ถ้าใครรู้แล้วไม่เชื่อ หรือปิดบังเอาไว้ จักรากเลือดตาย หนังสือนี้ไปถึงที่ใดให้พากันเขียนไว้เคารพบูชา ผู้หญิงให้รับเอาด้วยมือเบื้องซ้าย ผู้ชายให้รับเอาด้วยมือเบื้องขวาแล้วอธิษฐาน

16. หนังสือหิน

มีแผ่นหินตกลงมาจากเมืองสวรรค์ 7 แผ่น ตกลงที่หมู่บ้านชะเหม และหมู่บ้านเสเกห์ ชาวบ้านนำมาไว้ที่วัด พระภิกษุ 5 รูปอ่านดู จึงรู้ว่าเป็นคำทำนาย และประกาศให้คนรู้ทั่ว หากใครไม่เชื่อจะเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ ปีระกาปีจอบปีกุน จะไม่มีผู้ครองเมืองปี จอ เดือน 8 ทั้งแผ่นดินจะลุกเป็นไฟ ถ้ามีบุญจะไม่ถูกพิษพญานาค ให้ฟังคำทำนาย และหมั่นทำบุญ สุตทำยบอกว่าใครเขียนไว้กับตัว 1 ใบ สามารถคุ้มครองตนเองได้ เขียน 7 คุ้มครองได้ทั้งครอบครัว

17. อูรังครธาตุ (ตำนานธาตุพนม)

ตำนานอูรังครธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม) มีเนื้อหาสรุปว่า สมัยก่อนพระพุทธเจ้านิพพาน พระองค์ได้เสด็จมาพร้อมกับพระอานนท์และหยุดอยู่ที่แคม “หนองคันแทเสื่อน้ำ” (เมืองเวียงจันทน์ในปัจจุบัน) พระพุทธเจ้าพยากรณ์เรื่องราวของบ้านเมืองที่เกิดขึ้นในบริเวณนี้และพระอรหันต์นำเอาพระธาตุส่วนต่าง ๆ ของพระพุทธองค์มาไว้ที่บริเวณแถบนั้น พระพุทธองค์เจ้าล่องใต้ผ่านตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ริมสองฟากแม่น้ำโขงและเกิดเป็นนิทานปรัมปราของสถานที่นั้น ๆ เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธองค์ ในที่สุดพระพุทธเจ้าเสด็จเข้าเขตเมืองศรีโคตรบูร (ประมาณแนวเขตอำเภอน้ำโสม จังหวัดนครพนม ลงไปทางใต้) และพำนักที่ดอยกัปปนิหรือ “ภูกำพร้าว” (ที่ตั้งพระธาตุพนมในปัจจุบัน) พญาศรีโคตรบูรนิมนต์พระพุทธเจ้าไปรับบาตรที่ในเมือง ตลอดจนถึงบาตรของพระองค์มาส่งยังภูกำพร้าว และตั้งความปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ในครั้งนี้พระพุทธองค์พยากรณ์ถึงอนาคตของพระยาศรีโคตรบูรว่าจะไปเกิดที่เมืองร้อยเอ็ดประตู (จังหวัดร้อยเอ็ด) ชาติหนึ่ง และเกิดเป็นพญาสุมิตตธรรมวงศา เมืองมรุกขนคร (เหนืออำเภอรุขประทุมขึ้นไปประมาณ 6 กิโลเมตร) อีกชาติหนึ่งและ “ฐาปนา” พระอูรังครธาตุไว้ที่ภูกำพร้าว

จากนั้นพระพุทธเจ้าเสด็จกลับแคว้นเมืองหนองหานหลวง (จังหวัดสกลนคร) เทศนาธรรมให้พญาสุวรรณภิงคารฟังพร้อมประทับรอยพระบาทไว้แล้วเสด็จไปยังดอยลูกหนึ่ง (ภูเพ็กในจังหวัดสกลนคร) แล้วเรียก “พระมหากัสสปะ” จากนครราชคฤห์ (อินเดีย) มาสั่งว่า เมื่อพระองค์นิพพานให้นำเอา “อูรังครธาตุ” (กระดูกส่วนหน้าอก) ของพระพุทธเจ้ามาประดิษฐานไว้ที่ภูกำพร้าว จากนั้นเสด็จไปภูเวียง (ภูพระบาท อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี) เกิดเรื่องเกี่ยวกับท้าวบารลกับนางอุษา แล้วพระพุทธเจ้า เสด็จกลับไปไว้รอยพระบาทที่ดอยนันทังรี (หลวงพระบาง) และพยากรณ์ว่าเมืองที่หนองคันแทเสื่อน้ำ (เวียงจันทน์) ในภายหลังจะเสื่อมสูญไปและมีพญาตนหนึ่ง (ฟ้าขุม-กษัตริย์ลาวล้านช้าง) มาทำนุบำรุงพุทธศาสนาในที่เมืองหลวงพระบาง เมื่อภายหลังเมืองนี้เสื่อมลงพุทธศาสนาจะกลับไปรุ่งเรืองที่เมืองเวียงจันทน์สืบต่อไป

ภายหลังจากพระพุทธเจ้านิพพาน 8 ปีพระมหากัสสปะพร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 องค์ได้นำพระอูรังครธาตุมาสู่แหลมทองผ่านทางเมืองหนองหานหลวง พญาสุวรรณภิงคารและพญาคำแดงเจ้าเมืองหนองหานหลวงและหนองหานน้อยออกมาต้อนรับ มีการสร้างเจดีย์แข่งกันเพื่อบรรจุพระธาตุระหว่างผู้หญิงและผู้ชายเพื่อบรรจุพระอูรังครธาตุ ผู้ชายสร้างพระธาตุภูเพ็ก (สกลนคร) ผู้หญิงสร้างพระธาตุนารายณ์เจงเวง (สกลนคร) ผลปรากฏว่าผู้หญิงใช้กลมารยาเอาชนะสร้างเสร็จก่อน แต่พระมหากัสสปะไม่บรรจุพระอูรังครธาตุเนื่องจากพระพุทธเจ้าไม่ได้สั่งไว้คงไว้แต่พระอังคารธาตุ (ขี้เถ้า)

จากนั้นพระมหากัสสปะมาที่ภูกัปปาโดยมีพญาสุวรรณภิงคารและพญาคำแดงตามมาด้วย พญานันทเสนเจ้าเมืองศรีโคตรบูรทำการต้อนรับ (พญาศรีโคตรบูรผู้พบพระพุทธเจ้าสิ้นพระชนม์ไปแล้ว พญานันทเสนเป็นน้องครองราชย์ต่อมา) ขณะนั้นพญาจุฬณี (เมืองเว้) และพญาอินทปัตฐ (เมืองพระนคร กัมพูชา) ทราบข่าวจึงมาร่วมกันช่วยก่ออุบมุงเพื่อธูปาณาพระอัฐกธาตุ ครั้นนั้นพระอัฐกธาตุกระทำปาฏิหาริย์ให้พระมหากัสสปะทราบว่าไม่ต้องการให้มีการธูปาณา เพราะพระพุทธองค์ได้ทำนายไว้ว่าให้มีการธูปาณาในครั้งนี้ พญาทั้ง 5 จึงเพียงประดิษฐานพระอัฐกธาตุภายในอุบมุงทำประตูไม่ปิดไว้ และอธิษฐานขอให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในชาติหน้า เมื่อพญาทั้ง 5 เสด็จกลับบ้านเมืองแล้ว พระวิษณุกรรมลงมาทำการแกะสลักลายอุบมุง เทวดาทั้งหลายมาชุมนุมบูชาและกำหนดหน้าที่กันเพื่อมาเฝ้าดูแลองค์พระธาตุ

เรื่องกล่าวย้อนไปถึงพญาศรีโคตรบูรผู้มีโอกาสถือบาตรของพระพุทธเจ้าว่า ในระยะเวลาใกล้เคียงกับพระพุทธเจ้านิพพาน พระองค์สิ้นพระชนม์และไปเกิดเป็นโอรสของเจ้า “เมืองสาเกต” (ร้อยเอ็จ) ชื่อ “สุริยกุมาร” ส่วนที่เมืองศรีโคตรบูรนั้น “พญานันทเสน” ผู้น้องครองเมืองแทน (คือผู้ที่ร่วมสร้างอุบมุงพระธาตุนม) เจ้าเมืองสาเกตชื่อ “ศรีอมรณี” เป็นเพื่อนและไปอยู่เที่ยวเล่นกับ “พญาโยธิกา” แห่งเมืองกรุงนทนคร (อยุธยา) ผู้สหาย และครองเมืองร่วมกันจึงเปลี่ยนชื่อเมืองกรุงนทนครเป็นเมือง “ศรีโยธยา” ตามชื่อพญาทั้งสอง ภายหลังบวชเป็นปะชวามีฤทธิ์เดชมาก ทั้งเมืองสาเกตไว้จนสุริยกุมารอายุ 16 ปี จึงให้ครองเมืองสาเกตแทน พญาทั้งสองเที่ยวไปตีเมืองต่าง ๆ ถึงร้อยเอ็ดเมืองเอามาอยู่ในอำนาจของ สุริยกุมาร เมืองสาเกตจึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าเมือง “ร้อยเอ็จประตู” นอกจากนี้ยังมีเรื่องแทรกเกี่ยวกับกำเนิดแม่น้ำอู แม่น้ำจิม แม่น้ำปง แม่น้ำมูล แม่น้ำชี และหนองหาน ในครั้งปฐมกัลป์ตามความเชื่อดั้งเดิมเรื่องพญานาคในนิทานปรัมปราของคนไทย-ลาวสองฝั่งโขง (พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. 2537 : 6-9) จากเนื้อเรื่องดังกล่าวพบว่า การเดินทางประทับรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าในพื้นที่ต่าง ๆ แลบลุ่มน้ำโขง มีพุทธพยากรณ์และกล่าวถึงการกำเนิดของสถานที่ต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันระหว่างเมืองต่าง ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำโขง

วรรณกรรมพุทธทำนายภาคกลาง

1. กลอนทำนายฝันพระยาปัตถเวณ	ดูที่ พุทธทำนาย
2. ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์	ดูที่ กาเผือก (ภาคเหนือ)
3. ทำนายปัตถเวณ	ดูที่ พุทธทำนาย
4. นิमितพระยาปัตถเวณ 16 ข้อ	ดูที่ พุทธทำนาย

5. ปัญจพุทธพยากรณ์

สมัยหนึ่ง พระกกุสันธะโพธิสัตว์ พระโกนาคมโพธิสัตว์ พระกัสสปะโพธิสัตว์ พระโคตมะโพธิสัตว์ พระเมตเตยยะโพธิสัตว์ บำเพ็ญบารมีอยู่ ณ ที่ต่างกัน ภายหลังได้พบกันและสัญญากันว่าถ้าผู้ใดเป็นพระพุทธเจ้าต้องมาบอกให้รู้กันที่นี่ ดังนั้นในสมัยพระกกุสันธะพระพุทธเจ้าจึงเสด็จมาประทับ ณ กัทรบรรพต ประทานพระเกสาแก่พระอรหันต์ พระอรหันต์ถวายแด่พระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้าอโศกมหาราชจึงได้นำมาประดิษฐานที่นครทุ่งยั้ง ซึ่งพระพุทธเจ้าอีก 4 รพองค์ก็ทรงปฏิบัติเช่นเดียวกัน

ในอดีตพระกกุสันธะ เกิดเป็นไก่อปา พระโกนาคม เกิดเป็นนาคราช พระกัสสปะเกิดเป็นเต่า พระโคตมะเกิดเป็นโคอุสุภราช พระเมตเตยยะเกิดเป็นราชสีห์ ต่างก็ปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้า บังเอิญได้มาบำเพ็ญเพียรอยู่ ณ ที่แห่งเดียวกันและได้พบกัน จึงสัญญากันว่า หากใครได้เป็นพระพุทธเจ้าก่อนให้มาประกาศความเป็นพระพุทธเจ้า ณ ที่แห่งเดียวกัน

ต่อมาเมื่อพระสมณโคตมพระพุทธเจ้า เสด็จมาประทับบนพระแท่นศิลาบัฏนอกเมืองนครทุ่งยั้ง เวลานั้นนายเอยยะหัวหน้าชาวบ้านเกิดความเลื่อมใส พระองค์จึงประทานพระธรรมเทศนา จากนั้นจึงไปเสวกัดตาดหาร ณ สถานที่ที่พระพุทธเจ้าองค์ก่อนเคยประทับ ขณะเดียวกันมียักษ์ตนหนึ่งถือคนทีนำมาถวายและเหยียบมดง่ามใหญ่ 4 ตัว ที่จะมาตอมกัดตาดหารจนถึงแก่ความตาย พระพุทธเจ้าประทานศีลห้าแก่ยักษ์ ยักษ์จึงถวายเขี้ยวแก่พระพุทธเจ้า จึงพยากรณ์ว่า มดง่ามนั้นจะได้เกิดเป็นกษัตริย์ จากนั้นทรงเห็นพญากวางทองพร้อมด้วยบริวารมาเฝ้า ทรงพยากรณ์ว่า เมื่อพระองค์ดับขันธปรินิพพานแล้ว พญากวางทองจะไปเกิดเป็นหมู่ราชบัณฑิต และจะเป็นผู้ทำนุบำรุงศาสนา เมื่อพุทธศาสนาอายุได้ 2000 ปี พระเจ้าธรรมมาศกษัตริย์เสด็จมาที่เมืองทุ่งยั้งนี้เพื่อประดิษฐานพระเกศาธาตุ ต่อมาเมื่อพุทธศาสนามีอายุได้ 2000 ปีเศษ กวางทองจะมาเป็นมนุษย์และบวชเป็นพระและจะพบที่ประดิษฐานพระเกศานั้นและจะก่อเจดีย์ ครั้งนั้นมีพระมหากษัตริย์ 2 พระองค์ คือ พระสิริราชวงศ์ ผู้ครองเมืองทุ่งยั้ง และพระเจ้าจิงโกธิบดี ผู้ครองเมืองละโว้ จะช่วยกันทำนุบำรุงพระศาสนา

6. พุทธทำนาย

พุทธทำนาย เป็นคำพยากรณ์เหตุแห่งนิมิตอันจะยังผลให้พระพุทธานุชาตยุคหลังกึ่งพุทธกาลเสื่อมคลายลงโดยลำดับเพราะปัจจัยทางสังคมทำให้คนมากด้วยความประมาทจนในที่สุดพระพุทธานุชาตก็จะหาผู้นับถือไม่ได้ บางท้องถิ่นเรียกพุทธทำนายว่า “ทำนายปีถลเวน” หรือ “ทำนายปีถลเวน”

เรื่องราวของพุทธทำนาย เดิมปรากฏในพระสุตตันตปิฎกขุททกนิกาย เอกนิบาต วรุณวรรค เรื่องที่ 7 ชื่อ “มหาสุบินชาดก” ความว่า

“หม่อมฉันได้ฝันเห็นโคอุสุภราช 1 ต้นไม้ 1 แมโค 1 โคสามัญ 1 ม้า 1 ถาดทองคำ 1 สุนัขจิ้งจอก 1 หม้อน้ำ สระโบกขรณี 1 ข้าวสารที่หุงไม่สุก 1 แก่นจันทร์ 1 น้ำเต้าจมน้ำ 1 หินลอยน้ำ 1 นางเขียดกลืนกินงูเห่า 1 หงส์ทองแวดล้อมกา 1 เสือกัวแพะ 1 ดังนี้ ปริยายอันผิดจะเป็นไปในยุคนี้ ยังไม่สำเร็จ”

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงสุบินประหลาด 16 ประการ ตื่นบรรทมแล้วทรงหวาดหวั่นพระทัย ยิ่งนัก เพราะความในสุบินล้วนอัศจรรย์น่ากลัว เมื่อทรงถามพราหมณ์ปุโรหิต พราหมณ์พิจารณาแล้วเห็นว่าเรื่องที่ทรงสุบินยากเกินสติปัญญาที่จะทำนายแต่หากไม่ทำนายก็เกรงว่าตนจะเสื่อมลาภยศ จึงแสวงหูลว่าพระสุบินนี้เป็นนิมิตร้าย บอกวิบัติ 3 ประการคือ ราชสมบัติ 1 พระมเหสี 1 และพระเจ้าปเสนทิโกศลเอง อีก 1 แต่เหตุร้ายจะแก้ได้ด้วยยัญพิธีบูชาไฟด้วยสัตว์ 4 เท้า สัตว์ 2 เท้าพระเจ้าปเสนทิโกศลจึงรับสั่งให้ตระเตรียมตามคำพราหมณ์สัตว์ทั้งหลายส่งเสียงร้องอึงมีจนความทรงทราบถึงพระนางมัลลิการาชเทวี พระนางจึงทูลทัดทานและให้ทูลถามพระตถาคตซึ่งประทับอยู่ ณ พระเชตวัน พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ทรงเล่าสุบินนิมิต 16 ประการ พระพุทธองค์จึงทรงทำนายว่า เหตุร้ายที่ทรงสุบินนั้นมิได้เกิดในกาลปัจจุบันแต่จะเกิดเมื่อถึงพุทธกาลล่วงแล้ว โดยทำนายสุบินเป็นข้อ ๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 เห็นโค 4 ตัว วิ่งมาจาก 4 ทิศ ค้ำรามเข้าใส่กันเหมือนจะชนกันให้แพชนะไปข้างใดข้างหนึ่งแต่พอมีคนมาห้อมล้อมดู โคกลับไม่ชนกันและแยกย้ายหายไป

ทรงทำนายว่า ภายหน้าจะเกิดทุพภิกขภัย มีเมฆตั้งเค้าขึ้นทั้ง 4 ทิศ แต่ฝนไม่ตก พืชพรรณเฉาดาย เกิดความอดอยากทั่วไป มีขโมยปล้นฆ่า นักปกครองทุจริต หลงอำนาจไม่อยู่ในธรรม

ข้อที่ 2 เห็นต้นไม้สูงแคศึบบ้าง สอกบ้าง ออกดอกผลทั่วทั้งแผ่นดิน

ทรงทำนายว่า ภายหน้าหญิงชายจะเสพสังวาสและมีบุตรกันตั้งแต่อายุยังน้อย คือเพียง 12-13 ปี โลกจะเต็มไปด้วยกามราคะ ไม่คำนึงถึงประเพณีและไร้ความอาย

ข้อที่ 3 เห็นลูกโคที่เกิดได้เพียงวันเดียวไปเที่ยวทวงแม่แม่โคกินนมลูกตัวเอง

ทรงทำนายว่า ภายหน้ามนุษย์จะขาดสัมมาคารวะและขาดความกตัญญู ลูกจะไม่รู้คุณพ่อแม่ ใช้พ่อแม่ทำงานเยี่ยงทาสพ่อแม่ก็ต้องทำตามเพราะหวังพึงพิงลูก

ข้อที่ 4 เห็นมนุษย์นำลูกโคมาเทียมเกวียน ปล่อยโคใหญ่ให้ไปเที่ยว ลูกโคเมื่อทำงานเหนื่อยหนักก็หักแอกแล้วหนีไป

ทรงทำนายว่า คนดีมีฝีมือและชื่อเสียงจะถูกทอดทิ้งปลดออกจากตำแหน่ง คนหนุ่มจะได้ตำแหน่งแทน แต่ขาดความสามารถและทุจริต ครั้นเจองานหนักเข้าก็ละทิ้งหน้าที่

ข้อที่ 5 เห็นว่ามี 2 ปาก คนป้อนอาหารให้เท่าไรก็ไม่รู้จักอิ่ม

ทรงทำนายนว่า ภายหน้าพวกตุลาการจะไม่ตั้งอยู่ในความเที่ยงธรรม จะรับสินบนจากคู่ความ ทั้ง 2 ฝ่าย การตัดสินคดีความขึ้นอยู่กับความพอใจของตน

ข้อที่ 6 เห็นคนนำถาดทองมารองให้สุนัขเหี้ยวรด

ทรงทำนายนว่า ภายหน้าคนตระกูลต่ำจะได้ตำแหน่งยศศักดิ์สูง คนตระกูลสูงจะตกต่ำ จึงยก ลูกสาวให้เป็นคู่ครองของคนตระกูลต่ำเพื่อหวังพึ่งอำนาจบารมี

ข้อที่ 7 เห็นผู้ชายกำลังนั่งฟังเชือกหนัง หย่อนเชือกที่พันได้ลงใต้ตั้ง โดยหารู้ไม่ว่ามีแม่สุนัข ตัวหนึ่งแอบกัดกินเชือกนั้น

ทรงทำนายนว่า ภายหน้าภรรยาจะไม่ซื่อตรงต่อสามี ลอบทำชู้และปรนเปรอชายชู้ด้วยสมบัติ ที่สามีหามาได้ ฝ่ายสามีไม่รู้เรื่อง ก็อุตสาห์ทำงานเพื่อหวังจะสร้างฐานะครอบครัว

ข้อที่ 8 เห็นโถงใบใหญ่ใบหนึ่งมีน้ำอยู่เต็ม รอบ ๆ มีโถงเล็ก ๆ ซึ่งว่างเปล่าวางอยู่มากมาย คนจากที่ต่าง ๆ ขนน้ำมาใส่โถงใบใหญ่เพียงใบเดียว ล้นแล้วล้นอีกก็ยังไม่ใส่ แต่ไม่มีใครดักน้ำใส่โถงใบ เล็ก ๆ เลย

ทรงทำนายนว่า ภายหน้าบ้านเมืองจะขัดสน ผู้ปกครองผู้มีอำนาจจะบีบบังคับเอา ผลประโยชน์จากชาวบ้าน สร้างความร่ำรวยให้แก่ตน

ข้อที่ 9 เห็นสระบัวทั้งกว้างทั้งลึก ตรงกลางสระน้ำขุ่นเป็นต้ม แต่ริมสระน้ำใสทั้ง ๆ ที่ฝูง สัตว์ต่าง ๆ ลงอาบกิน

ทรงทำนายนว่า ภายหน้าผู้ปกครองจะไร้ศีลธรรม เอาเปรียบขูดรีดราษฎร บีบบังคับจนสุจริตชน ต้องอพยพหลบหนีเข้าป่า

ข้อที่ 10 เห็นข้าวที่หุงหม้อหนึ่ง ส่วนหนึ่งดิบเป็นเมล็ดข้าวสาร ส่วนหนึ่งสุกๆ ดิบๆ และอีก ส่วนหนึ่งเปียกแฉะ

ทรงทำนายนว่า ภายหน้าผู้คนตั้งแต่ผู้มีอำนาจ สมณชีพรามณ์ตลอดจนถึงชาวบ้านจะไม่ ตั้งอยู่ในธรรม ถืออำนาจเป็นธรรม จนทำให้เทวดาพลอยเดือดร้อนและซิงโครธ จึงบันดาลให้ฝนฟ้า วิวิปิต บางแห่งฝนตกมากเกินไป บางแห่งตกบ้างไม่ตกบ้าง บางแห่งไม่ตกเลย

ข้อที่ 11 เห็นคนจำนวนมากนำแก่นจันทร์ราคาแพงไปแลกกับนมเปรี้ยว

ทรงทำนายนว่า ภายหน้าจะมีภิกษุอลัชชี แทนที่จะแสดงธรรมเพื่อนำฝูงชนไปสู่อุดมคติคือ พระนิพพาน กลับแสดงธรรมเพื่อหวังลาภสักการะ

ข้อที่ 12 เห็นผลน้ำเต้าแห้งกลมกลวงจมน้ำ

ทรงทำนายนว่า ภายหน้าถ้อยคำของอลัชชี คนโกหก คนหัวประจบ คนโกงจะได้รับความ เชื่อถือยกย่อง แต่คำของนักปราชญ์สัปปุรุษกลับถูกเยาะเย้ยถากถาง

ข้อที่ 13 เห็นก้อนหินใหญ่ลอยน้ำ

ทรงทำนายว่า ภายหน้าคนตระกูลสูงจะตกต่ำ คนตระกูลต่ำจะได้ดีและเยาะเย้ยระรานคนตระกูลสูง ถือเอาอำนาจเป็นธรรมพวกอลัชชีจะดูหมิ่นนักปราชญ์

ข้อที่ 14 เห็นกบเขียดตัวน้อย ๆ ไต่กิ่งใหญ่ แล้วลื่นกิน

ทรงทำนายว่า ภายหน้าบุรุษจะหลงใหลในภรรยาสาวเพราะมัวเมาในการบำเรอกาม ยอมตามทุกอย่างที่ภรรยาปรารถนา ภรรยาจึงข่มสามีไว้ได้อำนาจ

ข้อที่ 15 เห็นพญาหงส์ซึ่งมีชาติสูงส่งเป็นบริวารของกา

ทรงทำนายว่า ภายหน้าคนที่มีตระกูลสูงจะตกยากพวกไพร่จะได้เป็นใหญ่และมีความกำเริบเสิบสาน ทำให้คนดีได้รับความเดือดร้อน ผู้มีตระกูลที่ทนความเดือดร้อนไม่ได้ต้องหนีไป แต่บางส่วนยอมลดตนมาเป็นบริวาร ขอพึ่งบารมีไพร่ที่ได้เป็นใหญ่เหล่านั้น

ข้อที่ 16 เห็นเนื้อไล่จับเสื่อมาเป็นอาหาร เสื่อต่างพากันวิ่งหนี

ทรงทำนายว่า ภายหน้ากษัตริย์จะไม่คบนักปราชญ์ให้อำนาจแก่คนสอพลอ ปลดมนตรีที่ซื่อสัตย์ออกจากตำแหน่งคนสอพลอเมื่อได้เป็นใหญ่ก็กดขี่ใช้อำนาจบาตรใหญ่ จนคนดีต้องหลบหนี ในวงการสงฆ์ สงฆ์ที่ผิดธรรมวินัยยุ่งอุบาสกอุบาสิกาให้เกลียดชังสงฆ์ที่ทรงศึกษา

7. พุทธทำนาย	ดูที่ พุทธทำนาย
8. พุทธทำนายของพระเจ้าปัดถเวณ	ดูที่ พุทธทำนาย
9. พุทธทำนายคำกลอน	ดูที่ พุทธทำนาย
10. พระพุทธทำนายนิมิตประยสปีตเถวร	ดูที่ พุทธทำนาย
11. เรื่องราวนิมิตฝันพญาปัดถเวณ 16 ข้อ	ดูที่ พุทธทำนาย
12. สุนัขแห่งพระยาปัดถเวณ	ดูที่ พุทธทำนาย

วรรณกรรมพุทธทำนายภาคใต้

1. พุทธทำนาย	ดูที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)
2. พุทธทำนาย	ดูที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)
3. พุทธทำนาย	ดูที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)
4. พระเจ้าทำนาย	ดูที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)
5. พระเจ้าห้าพระองค์	ดูที่ กาเผือก (ภาคเหนือ)
6. พระพุทธทำนาย	ดูที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)
7. พระพุทธทำนาย	ดูที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)
8. พระพุทธทำนาย	ดูที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)

9. พระพุทธทำนายคำกลอน ดุที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)

10. พระพุทธทำนายจากอินเดีย

ตำนานนี้กล่าวถึงคัถลอกจากจารึกในมหาวิหารเจตมहाเซตวัน ณ สวณมฤคทายวัน ประเทศอินเดีย โดยคณะทูตไทยที่ไปอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ เมื่อปี พ.ศ.2485 เนื้อเรื่องเล่าว่า พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่าพระศาสนาของพระองค์จะดำรงอยู่ได้ 5,000 ปี แต่หลังพุทธปรินิพพาน 2,500 ปี จะเกิดภัยพิบัติที่มนุษย์ไม่เคยพบมาก่อนในรอบ 30 ปี กล่าวคือ ยิ่งใกล้ พ.ศ.2550 ภัยพิบัติ ยิ่งจะร้ายแรงขึ้น มีการบราฆ่าฟันกันของบรรดาคนนอกศาสนา ซึ่งในตำนานนี้ออกชื่อว่า “ยักษ์” ส่วน พุทธศาสนิกชนจะพ้นภัยสงคราม กระนั้นก็ยังภัยที่หนีไม่พ้น ได้แก่ จะเกิดไฟไหม้ทางทิศตะวันออก มีลูกไฟตกจากฟ้า เหล็กกล้าหลุดจากน้ำ ก่อให้เกิดความอดอยากยากแค้นและวิปริตไปต่าง ๆ แต่ กระนั้นสุดท้ายแล้วพระศาสนาก็จะกลับรุ่งเรืองดังเดิม

นอกจากนี้ในตำนานยังให้เขียนคาถาว่า ซา ตะ มะ สะ ละ วา ใส่ผ้าขาวหรือกระดาดขิดไว้ หน้าบ้านเพื่อกันภัย และเพื่อให้มีอายุยืนยาว ทนได้พบผู้มีบุญ นามว่าพญารัตนนิกราช ซึ่งแต่เดิมอยู่ อยุธา แต่ปัจจุบันเสด็จมาอยู่ที่ลานช้าง (ภาคอีสานในปัจจุบัน) โดยมาทางทิศตะวันตกในประภา แรม 5 ค่ำ เดือน 8 ปีกุน พร้อมสมณชีพรามณ์ 76,400 รูป ผู้ใดอยากพบพญารัตนนิกราชให้หมั่นทำบุญ รักษาศีล เจริญภาวนา และเขียนคาถาไว้หน้าบ้าน หากผู้ใดไม่ทำจะเป็นอันตราย ทั้งยังมีคำทำนาย ด้วยว่า ปีมะเส็งถึงจะพัง มหาสมุทรจะซอกซำ ห้ามออกไปไหนมาไหน ไม่อย่างนั้นจะไม่ปลอดภัย และภัยทั้งหลายจะสิ้นสุดลงในปัจจุ

11. พระมหาสุบินชาดก ว่าด้วยมหาสุบิน 16 ข้อ ดุที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)

12. มหาสุบินคำฉันท์ ดุที่ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)

เริ่มด้วยการกล่าวบูชาพระรัตนตรัย บิดามารดา และครูบาอาจารย์ ขอให้สามารถประพันธ์ วรรณกรรมฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วง จากนั้นได้กล่าวถึงตำนานมหาสุบินว่า มีคัมภีร์ที่อธิบายถึงเหตุแห่ง การฝัน มีลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ การฝันอันเนื่องมาจากธาตุแปรปรวน การฝันอันเนื่องมาจาก จิตใจที่มีนิเวศน์ การฝันอันเนื่องมาจากเทพสังหรณ์ และการฝันอันเนื่องมาจากบุรพนิมิต จากนั้นจึง เป็นเรื่องราวการสุบินนิมิตเหตุประหลาด 16 ประการ อันเป็นเนื้อเรื่องสำคัญโดยกล่าวถึงพระพุทธ องค์เสด็จประทับ ณ วิหาร เขตวันเพื่อแสดงธรรมแก่ประชาชน กล่าวถึงพระเจ้าปเสนทิโกศลที่ทรง ฝัน 16 ประการ และโปรดให้พราหมณ์ประกอบพิธีบูชาขุณยเพื่อล้างความฝันนั้น แต่นางมัลลิกามเหสี ทรงแนะนำให้ไปทูลนิมิตฝันต่อพระพุทธองค์ พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงไปพบพระพุทธองค์และทูลสุบิน นิमित พระพุทธองค์ทรงทำนายฝัน 16 ประการ ผู้รจนานี้ได้แสดงภูมิรู้และภูมิปัญญาที่เด่นชัด คือ ภูมิ

ปัญหาการเลือกสรรใช้ฉันทลักษณ์ การเลือกสรรถ้อยคำที่นำมาใช้ได้อย่างสละสลวย รวมทั้งสำนวนโวหารที่แฝงไว้ในบทประพันธ์ และการสอดแทรกคติธรรมความเชื่อในบาป บุญ คุณ โทษ และผลของกรรมที่กระทำมา

13. ลิลิตโสมนนิมิต คู่มือ พุทธทำนาย (ภาคกลาง)

วรรณกรรมที่นำเค้าเรื่องมาจากพระไตรปิฎก เป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหาละเอียดกว่าฉบับอื่น ๆ ในกลุ่มนี้ เริ่มเรื่องด้วยการกล่าวบทพระนามพจน์พระมหากษัตริย์ อาจารย์ผู้ทรงความรู้ พระพรหม เทวดาท้าวทั้งจักรวาล ต่อจากนั้นเข้าสู่เนื้อเรื่องว่าพระพุทธรองค์เสด็จมายังนครสาวัตถี ทรงประทับแสดงธรรมแก่ประชาชน ลำดับต่อมากล่าวถึงพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงฝัน 16 ประการ พระองค์หวาดหวั่นพระทัยในความฝันนั้น เมื่อพราหมณ์ปุโรหิตทำนายว่าเป็นนิมิตร้ายได้โปรดให้พราหมณ์แก้ไขด้วยการบูชาโยถุ แต่นางมัลลิกาพระมเหสีของพระองค์ทรงแนะนำให้ไปเฝ้าพระพุทธรองค์ พระพุทธรองค์ตรัสว่าความฝันดังกล่าวมิได้เกี่ยวข้องกับพระองค์ แต่จะเกิดในอนาคตเมื่อผ่านถึงพุทธกาลไปแล้ว ต่อจากนั้นพระพุทธรองค์ทรงทำนายฝันทั้ง 16 ประการ โดยผู้แต่งขยายความอย่างละเอียด ด้วยการแทรกเรื่องราวของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมที่ได้พบเห็นมาเป็นเนื้อหาสาระขยายความสาระการทำนายแต่ละประการมากขึ้นน้อยแตกต่างกัน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวตุลาภรณ์ แสนปรน
วันเกิด	วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2521
สถานที่เกิด	อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 275 หมู่ที่2 ตำบลวังชิ้น อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ รหัสไปรษณีย์ 54160
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2541 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนาริรัตน์ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พ.ศ. 2544 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏลำปาง พ.ศ. 2551 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม) สาขาภาษาและวรรณกรรมล้านนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2564 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ทุนวิจัย	ทุนสนับสนุนการวิจัยสำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา (ระดับปริญญาเอก) ประจำปีงบประมาณ 2562 ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปลูก ทัต ชีเว